This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

57. c. 27.

1881

ΤΑ
ΚΥΠΡΙΑΚΑ

ΗΤΟΙ

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ ΠΕΡΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ, ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ, ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΜΥΘΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ.

ΕΙΣ ΤΡΕΙΣ ΤΟΜΟΥΣ

ΥΠΟ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Α. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΙΩ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΠΟΥ

(Κατὰ τὴν ὁδὸν Ἀθηνᾶς ἀριθ. 274.)

1855

57. Θ. 27

1

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩΙ ΑΣΩΠΙΩΙ

ΚΑΙ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΩΙ ΡΑΓΚΑΒΗΙ

ΤΗΝ

ΒΙΒΛΟΝ ΤΑΥΤΗΝ ΕΥΓΝΩΜΟΝΩΝ

ΑΝΑΤΙΘΗΣΙΝ

Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ

LIBRARY OF THE TAYLOR INSTITUTION
UNIVERSITY
- 7 OCT. 1943
OF OXFORD

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τῶν περιεργοτάτων φαινομένων, ἅττινα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ ἀπαντῶμεν, εἶναι καὶ ἡ ἄπειρος ἔκτασις, ἣν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, πρὶν ἀποβῇ κατακτητικὸν, ἔσχε διὰ τῶν αὐτοῦ ἀποικιῶν. Οὐδὲν ἄλλο ἔθνος εἰσέτι τοσαύτας ἀποικίας ἐξέπεμψεν, ὅσας τὸ Ἑλληνικόν· αἴτιον δ' ἦν τὸ εὐκίνητον τοῦ ἔθνους, τὸ κλίμα, ἐν ᾧ κατῴκει, καὶ ὁ πολιτισμὸς, ὃν πρωΐμως ἢ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀνέπτυξεν, ἢ ἄλλως παρὰ τῶν Φοινίκων τὰ πρῶτα ἔλαβε σπέρματα.

Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα διὰ τῶν ἀποικιῶν ἐξετάθη κατά τε τὴν Περσίαν καὶ ἐπὶ τῶν ὀχθῶν αὐτῶν τοῦ ποταμοῦ Ἰνδοῦ. Ἡ Σκυθία, ὁ Εὔξεινος Πόντος, ἡ Ἰταλία καὶ πολλὰ τῆς Γαλατίας μέρη, ἡ Ἀφρικὴ, Ἑλληνικὰς εἶχον ἀποικίας. Ὅθεν δικαίως ὁ Ὠριγένης λέγει (α) «ὑφ' ὧν ἐπιεικῶς πᾶσα γῆ κατῳκίσθη». Ἀλλ' αἱ ἀποικίαι αὗται δὲν ἀνεχώρουν τὸ πρῶτον ἀπὸ κοινοῦ τινος σημείου, ἐλλειπούσης σχεδὸν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τῆς τοῦ ὅλου ἔθνους ἑνώσεως.

Ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος ἐκτὸς τῆς ἐκπορθήσεως τῆς Τροίας καὶ τὰς μεγάλας ἐκείνας ἐπέφερε μεταναστεύσεις τῶν διαφόρων τῆς Ἑλλάδος λαῶν. Τοῦτο καὶ ὁ Στράβων λέγει «τοὺς ἐκ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου πλανηθέντας εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην». Αἴτιον δ' αὐτῶν ἦν αἴτε τῶν Πελοπιδῶν ἐν Πελοποννήσῳ καταθλίψεις, καὶ ἡ ἐν τῇ Ἀττικῇ ἀνάβασις τοῦ Μενεσθέως εἰς τὸν θρόνον ἀντὶ τῶν Θησειδῶν Ἀκάμαντος καὶ Φαλήρου, καὶ ἡ ὡς οἷόντ' ἀπομάκρυνσις τῶν βαρβάρων ἐκ τῶν

(α) Ὠριγέν. 7. σ. 393. καὶ Ἰουλιαν. Αὐτοκρατορ. λ. 4. 88.

Ἑλληνικῶν παραλίων, τό τε ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν ἐνοχλούντων. Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἐγένοντο καὶ αἱ πλεῖσται Ἑλληνικαὶ ἐν Κύπρῳ ἀποικίαι. Ὅθεν κατὰ Στράβωνα (α) βλέπομεν τὸν Μενέλαον ἀναλαμβάνοντα τὸν πόλεμον νὰ τιμωρήσῃ μετὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Τροίας τοὺς συμμάχους τῶν Τρώων Φοίνικας, Κυπρίους, Συρίους καὶ Αἰγυπτίους. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀγαμέμνων ἐπιστρέφων εἰς τὴν Ἑλλάδα προσωρμίσθη (β) καὶ εἰς Κύπρον καὶ αὐτὴν κατέκτησεν ἐκδιώξας τοὺς μετὰ Κινύρου. Τούτους ἠκολούθησαν καὶ πολλοὶ ἐν Τροίᾳ ἥρωες, ὁ Ἀγαπήνωρ, ὁ Ἀκάμας, ὁ Πράξανδρος, ὁ Τεῦκρος, οἱ τὰς μεγάλας εἰς Κύπρον ἀποικίας ὁδηγήσαντες. Ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ὑπῆρχον ἐν Κύπρῳ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι· ἐπειδὴ καὶ ἡ νέα Πάφος πρὸ τοῦ Ἀγαπήνορος ἐκαλεῖτο Ἐρυθρὰ, καὶ οἱ Γόλγοι ἔτι πρὸ αὐτοῦ ὑπῆρχον, καὶ ἡ Ἀσίνη, ἡ Δρυοπικὴ ἐκείνη πόλις εἰς παναρχαίαν ἐποχὴν φαίνεται ὅτι ἐν Κύπρῳ ἦν ᾠκισμένη.

Ὁπωσδήποτε ὅμως καὶ πρὶν τούτων ἡ Κύπρος ἅπασα σχεδὸν ὑπὸ Φοινίκων εἶχεν οἰκισθῆ, καὶ ἡ μὲν Πάφος, ἡ Ἀμαθοῦς καὶ ἡ Σαλαμὶς ὑπὸ Κινύρα καὶ τῶν αὐτοῦ ἀπογόνων, τὸ δὲ Κίτιον καὶ ἡ Λάπηθος κατὰ τὸν μῦθον ὑπὸ τοῦ Βήλου. Ἀλλ' εἰς Σαλαμῖνα καὶ ὁ Φοῖνιξ Κέκροψ ἐκεῖθεν παρελθὼν, ἐξ Αἰγύπτου ἐρχόμενος, συνέστησε τὴν ἀνόσιον ἐκείνην τῆς Ἀγραύλου θυσίαν (γ). Οὗτοι διὰ τῆς ἐφευρέσεως τῆς χαλκευτικῆς καὶ κεραμευτικῆς, ἐν δὲ τῇ Σαλαμῖνι τῆς τῶν ποικίλων ὑφῆς πολὺ τὴν χώραν ἀνέπτυξαν, ἐπίζηλον αὐτὴν τοῖς πέριξ οἰκοῦσι καταστήσαντες. Εἶτα δ' οἱ Ἕλληνες ταῦτα παραδεχθέντες ἀνέπτυξαν τὴν ὡραίαν ταύτην νῆσον διὰ τῆς παιδείας, ἐκαλλιέργησαν τὰς παμφόρους αὐτῆς πεδιάδας, καὶ τὴν κατέστησαν οὕτως εἰκεῖν εὐφρόσυνον ἐνδιαίτημα τῶν πλουσίων,

---

(α) Στράβ. 1. 40.

(β) Θεόπομπ. εἰς Φάτιον.

(γ) Raoul—Rochette vol. II. p. 119.

καὶ ἀπάντων τῶν βουλομένων ἐν ἀναπαύσει καὶ ἡσυχίᾳ τὸν αὐτῶν βίον νὰ διανύωσιν.

Εὑρισκομένη δ' ἡ νῆσος, καθ' ὃ μέρος αἱ κλεῖδες καθίσταται τῆς Συρίας καὶ Αἰγύπτου, ἔσχε τὴν ἀτυχίαν ὑπὸ διαφόρους νὰ ὑποπέσῃ δυνάστας, ἐλάχιστον χρόνον τὴν ἑαυτῆς ἐλευθερίαν ἀπολαύσασα. Καὶ πρῶτον μὲν ὑπέπεσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Φοινίκων, εἶτα τῶν Αἰγυπτίων, Ἀσσυρίων, Ἑλλήνων, Περσῶν, διὰ τοῦ Κάτωνος τοῦ νεωτέρου τῶν Ῥωμαίων, Γραικορωμαίων, Ῥιχάρδου τοῦ Λεοντοθύμου τῆς Ἀγγλίας, τῶν Ναϊτῶν, Λουσινιανῶν, Ἐνετῶν καὶ τέλος τῶν νῦν αὐτῆς κρατούντων.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ἐπὶ μὲν τῆς κυριαρχίας τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων τὰ 2,000,000 κατοίκων ἀνέβαινεν· ὀλίγον ὅμως κατ' ὀλίγον τοσοῦτον ἠλαττώθη διὰ τὰς λεηλασίας καὶ καταστροφάς, ὥστε πρὶν τῆς αὐτῆς ἁλώσεως ὑπὸ τῶν Τούρκων 200,000 εἶχε κατοίκους· ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα βαρβάρως διοικουμένη ἔτι ἠλαττώθη μέχρι τῶν 100,000 ψυχῶν. Ἀλλὰ τότε αἱ ἄλλοτε θάλλουσαι αὐτῆς πεδιάδες κατέστάθησαν ἔρημοι, αἱ τέχναι αἱ μὲν ὅλως ἐξέλιπον, αἱ δὲ τὰ μάλιστα ἐμαράνθησαν, καὶ ἡ ναυτιλία, ἡ τοσοῦτόν ποτε ἀκμάζουσα, καὶ τὸ ἐμπόριον ὅλως κατεστράφησαν. Ἔκτοτε μεγάλη ἀπαιδευσία διεχύθη καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον, καί μέχρι νῦν αὐτὴν δυστυχῶς ταλαιπωρεῖ. Ἤθελε δ' εἶσθαι βελτίων, ἂν οἱ τῶν ἡμετέρων αὐτὴν διοικοῦντες μικρὰν ἐλάμβανον περὶ τῶν κατοίκων πρόνοιαν, ἀλληλοδιδακτικὰ τοὐλάχιστον σχολεῖα εἰς πολλὰ τῆς νήσου μέρη συσταίνοντες· ἐνῷ ἤδη τοιαῦτα, οὔτε καθ' ἅπασαν τὴν Πάφον ὑπάρχουσιν, οὔτε κατὰ τὸ διάσημον κράτος τῆς Σαλαμῖνος, εἰμὴ ἐν τρισὶν αὐτῆς πόλεσι, καὶ ἐν ἄλλαις τοσαύταις κώμαις. Ἀλλὰ καί τοι τοιαῦτα ὑποστᾶσα ἡ νῆσος δεινά, πάντοτε διασώζει τοὺς Ἑλληνικοὺς χαρακτῆρας, τὴν γλῶσσαν, τὴν θρησκείαν, τοὺς ἀγῶνας, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, ἐν μέρει μὲν ἠλλοιωμένα, ἀλλὰ πάντοτε ἀναλόγως τῆς αὐτῆς ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἀποστάσεως τοσοῦτον ζωηρά, ὥστε

ἁπάντων τῶν αὐτὴν περιηγουμένων κινοῦσι τὸν θαυμασμόν.

Ὑπὸ τούτων ἁπάντων, ἃ προεξεθέμην, ὁρμηθεὶς, καὶ ὑπ' ἀνδρῶν προτραπεὶς τὴν πρώτην βαθμίδα τῆς παιδείας ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι κατεχόντων, ἀπεφάσισα τὴν συγγραφὴν τῶν Κυπριακῶν μου, ἐλπίζων, καὶ μικρὸν ἂν προσθέσω εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιολογίαν, ὅτι θέλω κινήσει τὸν κάλαμον ἄλλων πολὺ ἐμοῦ κρειττόνων εἰς συγγραφὰς τοιαύτας ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος ἐντελεστέρας, ἃς μετὰ ταῦτα ἀνὴρ ἁπάντων τῶν ἄλλων φέρτερος λαβὼν θέλει συμπήξει καὶ ἀποτελέσει σύγγραμμα οἷον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἀρχαιολογίᾳ εἰσέτι δὲν ἔχομεν.

Πολλὴν δ' εὐγνωμοσύνην πρέπει νὰ χρεωστῶμεν τοῖς ξένοις, οἵτινες ἀτρύτους κόπους καταβάλλουσι πρὸς μείζονα τῆς ἡμετέρας φιλολογίας ἀνάπτυξιν. Ἀλλὰ πάλιν παρ' ἐκείνων δὲν πρέπει νὰ περιμένωμεν τὰ πάντα· ἐπειδὴ οὔτε τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν γνωρίζουσιν, οὔτ' εἶναι δυνατὸν ἕκαστος αὐτῶν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν Ἑλλάδι νὰ διατρίψῃ· ὅθεν καὶ ἅπασαι αἱ ἀρχαιολογικαὶ αὐτῶν ἔρευναι ἔσονται ἀτελεῖς. Παρ' ἡμῶν δὲ ἀναμένεται τὸ τέλειον, οἵτινες καὶ τὴν κλασικὴν ταύτην γῆν πατοῦμεν, καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχομεν ἅπαντα σχεδὸν τὰ διασωθέντα τῶν προγόνων μας καλλιτεχνήματα καὶ γλῶσσαν ὁμιλοῦμεν, ἧς αἱ πλεῖσται λέξεις εἶναι κοιναὶ μετὰ τῆς ἀρχαίας, πολλαχοῦ δ' ἀπαντῶνται καὶ τοιαῦται, ἃς ἐν τοῖς λεξικοῖς εἰσέτι δὲν ἔχομεν τεθησαυρισμένας. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἔργον τῶν ἁπανταχοῦ τῆς δούλης καὶ ἐλευθέρας Ἑλλάδος εὑρισκομένων διδασκάλων καὶ πεπαιδευμένων. Καὶ ἡ Κυβέρνησις δ' ἡ ἡμετέρα, ἵνα γείνῃ τι τέλειον, εἶναι καλὸν τὰ τοιαῦτα ἔργα νὰ ἐνθαρρύνῃ, δι' ὧν αὐτὴ μέσων κρίνει εὔλογον· μάλιστα δὲ συνεισφέρουσα εἰς τὴν ἔκδοσιν ἑκάστου τῶν τοιούτου εἴδους συγγραμμάτων.

Καὶ περὶ μὲν τῶν ἀρχαίων πηγῶν κατωτέρω (σ. 1—6) λέγομεν τὰ δέοντα. Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων περὶ Κύπρου συνέγραψαν πολλοὶ καὶ διάφοροι, οἱ μὲν εἰδικὰς αὐτῆς πραγματείας, αἱ δὲ καὶ ἐν παρόδῳ περὶ αὐτῆς ὁμιλοῦντες·

Πρῶτος ὁ Μεῦρσιος φιλολογικὸν περὶ Κύπρου, Ῥόδου καὶ Κρήτης λατινιστὶ συνέγραψε σύγγραμμα· τοῦτο λίαν εἶναι πολύτιμον διὰ τοὺς πολλοὺς κόπους, οὓς κατέβαλε συναθροίσας ὅσα ἠδυνήθη περὶ Κύπρου τεμάχια ἐκ διαφόρων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων. Ἡ δὲ τοῦ Ἀδέε Μαρίτη Κύπρου, Συρίας καὶ Παλαιστίνης περιήγησις, δημοσιευθεῖσα Ἰταλιστὶ τὸ 1769, τέρψεως χάριν μᾶλλον εἶναι γεγραμμένη· ὅπου δ' ἀμιλεῖ περὶ ἀρχαίων τῆς νήσου πόλεων ἢ ἄλλων, πολὺ πρέπει νὰ προσέχωμεν· χρήσιμος δὲ μόνον εἶναι ὁσάκις ἀναφέρει τι, ὅπερ εἶδε κατὰ τὴν αὐτοῦ περιήγησιν, ἢ καὶ ὀλίγον πρότερον ἐξ ἀκοῆς τοῦτο μαθών. Μετεφράσθη δὲ καί τοι τοιαύτη εἰς τὴν Γαλλικὴν, καὶ τὴν μετάφρασιν ταύτην εἰς Κύπρον ἀνέγνωσα.

Δεύτερον δὲ φιλολογικὸν ἔργον καὶ ἰδίως περὶ τῆς Κύπρου εἶναι ἡ δίτομος Μονογραφία τοῦ Ἐγγέλου τὸ 1841 Γερμανιστὶ δημοσιευθεῖσα· ταύτην μὴ γνωρίζων τὴν Γερμανικὴν διὰ τοῦ Κ. Ταχιατζῆ ἀνέγνωσα. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο καὶ τὸ τοῦ Μεῦρσίου εἶναι τὰ δύο βρηθήματα, ἅτινα πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ περὶ Κύπρου συγγράφων. Εἶναι δὲ πολύτιμον, διότι ὁ Ἐγγελος ἅπαντας εἶχεν ὑπ' ὄψιν τοὺς πρότερον αὐτοῦ τῶν Γερμανῶν, καὶ μάλιστα τὸν Χάμμερ, τὴν νῆσον περιηγηθέντας. Πόσον δ' ἐξ αὐτοῦ ὠφελήθην ἐκ τοῦ πονήματός μου αὐτοῦ οἱ ἀναγνῶσται θέλουσι γνωρίσει.

Ἡ δὲ Γαλλιστὶ ἐκδεδομένη εἰς δύο τόμους à Leide 1785 Γενικὴ Ἱστορία τῶν βασιλείων Κύπρου, Ἱερουσαλήμ, Ἀρμενίας καὶ Αἰγύπτου χρήσιμος ἡμῖν εἶναι διὰ τὴν ἐπὶ τῶν Λουσινιανῶν καὶ Ἐνετῶν τῆς νήσου Ἱστορίαν. Περὶ δὲ τοπογραφίας καὶ ἀρχαίας Ἱστορίας συγκεχυμένας ὁ συγγραφεὺς αὐτῆς ἔχει γνώσεις, ἂν καὶ ὁ ἴδιος τὴν νῆσον ἐπεσκέφθη, ἀλλὰ φαίνεται δὲν ἐπιμεθουλεύθη τὰς Ἑλληνικὰς πηγάς. Καὶ ὁ Πέτρος Λουσινιανὸς συνέγραψεν ἱστορίαν τῆς Κύπρου, ἣν ἐν Κύπρῳ εἶδον. Ἐκ ταύτης μετὰ πολλῆς ἀκριβείας γεγραμμένης ἐλάχιστα δυνάμεθα νὰ ὠφεληθῶμεν. Κυπριακὴν δ' ἱστορίαν εἰς ἕνα τόμον ἀγκώδη συνέγραψε καὶ ὁ ἡμέτερος Κυπριανός, τὸ 1780

ἐν Βενετίᾳ δημοσιευθεῖσαν. Καὶ αὕτη μόνον διὰ τὴν μεταγενεστέραν ἱστορίαν ἐν μέρει εἶναι χρήσιμος. Εἶναι δὲ καὶ αὕτη μετὰ πολλῆς ἀκρισίας γεγραμμένη.

Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος Σιναῖος ἐπιτομὴν Κυπριακῆς ἱστορίας, ὑπὸ τὸν τίτλαν Κυπριάς Χαρίεσσα, μετὰ τῆς ἱστορίας τῆς μονῆς τοῦ Κύκκου ἐδημοσίευσε· καί τοι δὲ σύντομος περιέχει ἐνίοτε καὶ μαργαρίτας τινὰς ἀξίους τῆς φήμης τοῦ αὐτῆς συγγραφέως. Καὶ ὁ Ῥὸσ δὲ τὸ 1852 ἐν Ἅλῃ ἐδημοσίευσε τὴν αὐτοῦ τῆς Κῶ, Ῥόδου καὶ Κύπρου περιήγησιν· εἶναι δὲ τὸ σύγγραμμα τοῦτο πολὺ ὑποδεέστερον τῆς φήμης τοῦ ἀρχαιολόγου τούτου. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ποκόκιος καὶ ὁ Δαμβίλλης μνημονεύουσι τὴν νῆσον εἰς τὰς περιηγήσεις των· οὐδενὸς ὅμως τούτων εἶδον τὸ σύγγραμμα, ἐπειδὴ οὐδὲ ἡ δημοσία βιβλιοθήκη αὐτὰ εἰσέτι ἀπέκτησεν.

Ἰδίως δὲ περὶ τῆς πτώσεως τῆς Κύπρου ὑπὸ τὴν Ὀσμανικὴν δουλοστείαν ἔγραψε Λατινιστὶ ὁ Πέτρος Βιζάρος· τούτου τὸ σύγγραμμα ἀμέσως μετεφράσθη εἰς τὴν Γαλλικήν· ἐπιγραφόμενον **Histoire de la guerre des Turcs contre les Venetiens pour l'île de Cypre, par Pierre Bizare et mis en Français par F. de Belle—forest Commingois Paris 1573.** Τὴν Γαλλικὴν ταύτην μετάφρασιν ἐν Κύπρῳ ἀνέγνωσα, δανεισθεὶς παρὰ τοῦ Σπ. Βάρδα· εἶναι δὲ πολύτιμος πηγὴ διὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον πόλεμον.

Πολὺ δὲ μοὶ ἐχρησίμευσεν εἰς τὴν Κυπριακὴν τοπογραφίαν καὶ ὁ θησαυρὸς τοῦ Ἐβρίκου Στεφάνου, οὐ μόνον διὰ τὴν γραφὴν καὶ παραγωγὴν τῶν ὀνομάτων τῶν πόλεων, ἀλλὰ καὶ διότι παραπέμπει, ἐν ἑκάστῃ τούτων εἰς διαφόρους Ἕλληνας συγγραφεῖς. Καὶ τὸ Γεωγραφικὸν δὲ λεξικὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων **Dictionary of Greek ad Roman Geography, by Various Writers edited by William Smith. London.** τὰ μάλιστα εἰς τὴν τοπογραφίαν εἶναι χρήσιμον, καὶ μάλιστα εἰς τὸν μὴ γνωρίζοντα τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν· ἐπειδὴ ἅπαντα τὰ τοπογραφικὰ συγγράμματα καὶ μάλιστα τὰ ὑπὸ Γερμα-

νῶν συγγραφέντα ἔχει ὑπ' ὄψιν· ἀλλὰ δυστυχῶς εἰσέτι τὸ πολύτιμον τοῦτο σύγγραμμα δὲν ἐπεπεράτωθη. (α)

Περὶ δὲ τῆς ἐνεστώσης τῆς νήσου καταστάσεως ἔγραψεν ἐρανισθεὶς ἐκ τοῦ ἐν Κύπρῳ Γαλλικοῦ Προξενείου ὁ Δ. Μαργαρίτης φυλλάδιον, δημοσιευθὲν ἐν Ἀθήναις τὸ 1848. Δὲν πρέπει δὲ νὰ παραλείψωμεν ὡς πολὺ χρήσιμον καὶ τὴν Κριτικὴν Ἱστορίαν τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν τοῦ Ῥαοὺλ Ῥοσέττου· ἂν καὶ αὕτη πολὺ εἶναι ἀναλόγως τῆς ὕλης σύντομος.

Καὶ ὁ Prof. Eug. Truqui τὸ 1852 ἐδημοσίευσεν Ἰταλιστὶ ἐν Ταυρίνῳ διατριβὴν περὶ Φοινικικῆς τινος ἐπιγραφῆς· ἀλλ' ἐν αὐτῇ καὶ περὶ τοῦ ἀρχαίου Κιτίου ὡμίλησεν ὡς οἷόντ' ἐν ἐκτάσει. Ὁ δὲ de Mas Latrie ἐπίσης ἐν Παρισίοις ἐδημοσίευσε φυλλάδιον περὶ τῶν ἐν Κύπρῳ εὑρισκομένων Γαλλικῶν τοῦ μεσαιῶνος οἰκοδομημάτων. Αὗται εἶναι αἱ πηγαὶ ἃς εἴχομεν ὑπ' ὄψιν.

Χάρτην δ' εἶχον τὸν τοῦ Κίππέρτου καὶ ἄλλους διὰ τὰς ἀρχαίας πόλεις· ἀλλὰ κατ' ἐπιταμὴν ἠκολούθησα τὸν τοῦ Thomas Graves ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ 1852 δημοσιευθέντα· οὗτος τὸ 1849 περιηγήθη τὴν νῆσον μετὰ στολίσκου κατ' ἐπιστολὴν τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως. Ἐν τούτῳ δὲ προσετέθησαν καί τινα ὀνόματα πόλεων ἄνευ μαθηματικῆς ἀκριβείας.

Οἱ ἀναγνῶσται θέλουσιν ἴδει τὸ ἐμὸν πόνημα ἀναγνώσαντες ποίους κόπους κατέβαλον διὰ τὴν ὡς οἷόντ' ἐντελῆ γνῶσιν τῆς ὡραιοτέρας καὶ μεγαλειτέρας πρὸς τὴν Ἀσίαν Ἑλληνικῆς νήσου. Καὶ οὐ μόνον ἠρκέσθην εἰς τὰ παρὰ τῶν ἄλλων περὶ

(α) Ὁ αὐτὸς W. Smith ἐξέδωκε καὶ Ἀρχαιολογικὸν Λεξικὸν ἀξιολογώτατον, ὅπερ μεταφράσας ὁ καὶ τῆς Ἀγγλικῆς καὶ τῆς ἡμετέρας γλώσσης εἰδήμων, καὶ γνώσεις ἀρχαιολογικὰς καὶ πεῖραν περὶ ταῦτα πολλὴν κτησάμενος διὰ πολλῆς φιλοπονίας καὶ ἐμμόνου μελέτης Κ. Δ. Πανταζῆς, ἐκδίδει ἤδη πρὸς ὄφελος τῆς Ἑλληνικῆς νεότητος. Συσταίνοντες πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐμμογενεῖς τὴν ἀπόκτησιν τοῦ πολυτίμου τούτου βιβλίου ἐλπίζομεν ὅτι συνταλεῦμεν εἰς ἐμψύχωσιν τοῦ μεταφραστοῦ αὐτοῦ, ἵνα καὶ τὸ μνησθὲν Γεωγραφικὸν Λεξικὸν τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως ἀποτελειωθὲν μεταφράσῃ.

αὐτῆς γραφέντα, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος μεθ' ὅσης ἠδυνάμην ἐπιμελείας περιηγήθην τὴν Κύπρον, καὶ μάλιστα ὅπου ὑπώπτευον ὅτι ἀρχαῖαι κατὰ τὴν νῆσον ὑπῆρχον πόλεις. Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ καὶ διαφόρως περὶ τῆς νήσου ἔγραψαν, ἀναγκάζομαι ἐνίοτε οὐχὶ τόσον εὐνοϊκὰς νὰ κάμνω περὶ τῶν αὐτῶν γνωμῶν κρίσεις, ὄχι ἀπὸ πολυμαθείαν κινούμενος, ἀλλ' ἵνα ἀνεύρω μᾶλλον τὴν ἀλήθειαν.

Τὸ δ' ἐμὸν πόνημα εἰς τρεῖς διήρεσα τόμους. Καὶ εἰς μὲν τὸν πρῶτον ἐκτὸς ἄλλων περιλαμβάνεται ἡ τοπογραφία τῆς νήσου, τὰ προϊόντα, αἱ τέχναι καὶ βιομηχανία, τὸ ἐμπόριον, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, οἱ ἀγῶνες καὶ τὰ μέτρα καὶ σταθμὰ τῶν Κυπρίων. Εἰς δὲ τὸν δεύτερον ἡ ἱστορία ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι νῦν, ἡ νομισματική, ἡ μυθολογία. Εἰς δὲ τὸν τρίτον γίνεται λόγος περὶ διανοητικῆς τῶν Κυπρίων ἀναπτύξεως, καὶ περὶ γλώσσης, ὅπου οὐ μόνον τίθενται αἱ διασωθεῖσαι ἀρχαῖαι Κύπριαι λέξεις μετὰ μεγίστης ἐπιμελείας συλλεγεῖσαι καὶ ἐξετασθεῖσαι, ἀλλὰ καὶ ἀξιόλογος κατ' ἐμὲ συλλογὴ σημερινῶν Κυπρίων λέξεων, ᾀσμάτων δημωδῶν, αἰνιγμάτων, παροιμιῶν κτλ. Τοιοῦτον τὸ ἐμὸν πόνημα· εὔχομαι δ' εἰς ἄλλους πολὺ ἐμοῦ κρείττονας καὶ εὐτυχεστέρους περὶ τῆς νήσου ταύτης τὰς τῆς Εὐρώπης βιβλιοθήκας καὶ μάλιστα τῆς Βενετίας καὶ Παρισίων ἐπισκεφθέντας, καὶ ἀναδιφήσαντας ἅπαντα τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ καὶ ἄλλα χειρόγραφα, κάλλιον ἐμοῦ νὰ γράψωσιν.

Α. Α. Σ.

ΒΙΒΛΙΟΝ Α'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΟΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΠΕΡΙ ΚΥΠΡΟΥ ΣΥΓΓΡΑΨΑΝΤΕΣ.

ΙΣΤΟΡΙΑ τῆς Κύπρου πολλοὺς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐπησχόλησεν, ἀλλ' ἕνεκα τῶν χρόνων δὲν διεσώθησαν τὰ αὐτῶν συγγράμματα· τούτων σμικρότατα λείψανα ἔχομεν, ὑπὸ τῶν σχολιαστῶν καὶ τῶν τοιούτου εἴδους συγγραφέων συναθροισθέντα.

Πολλοὶ δ' ἄλλων χωρῶν ἱστορίας πραγματευόμενοι καὶ μάλιστα τῆς ὅλης Ἑλλάδος, ὡς ὁ Διόδωρος, πολλὰ περὶ τῆς Κύπρου σποράδην ἀναφέρουσι, καθ' ὃ ἡ νῆσος λαμβάνει μέρος εἰς τὰ κοινὰ τῆς Ἑλλάδος πράγματα. Ἀλλὰ καὶ ὁ Στράβων ὁλόκληρον περὶ Κύπρου ἔχει κεφάλαιον, ἔτι ὁ Πτολεμαῖος. Καὶ ὁ Πλίνιος δ' ἐν πολλοῖς χωρίοις τῆς φυσικῆς αὐτοῦ ἱστορίας, ὁ Διοσκορίδης πολλαχοῦ, Στέφανος ὁ Βυζάντιος εἰς τὸ περὶ πόλεων κλ. πολλὰ περὶ τῆς Κύπρου ἐν παρόδῳ ἀναφέρουσι.

Καὶ τούτους μὲν θέλομεν μνημονεύει, ὁσάκις τὰ τεμάχια αὐτῶν παραθέτωμεν καθ' ἅπασαν τὴν γεωγραφίαν καὶ ἱστορίαν τῆς νήσου. Ἀναφέρομεν δ' ἐνταῦθα τοὺς περὶ αὐτῆς ἰδίως συγγράψαντας, εἰ καὶ ὀλιγίστην ἔξομεν τὴν ἀπ' αὐτῶν βοήθειαν· ἐπειδὴ καὶ ὀλίγιστα αὐτῶν διεσώθησαν.

Ἀλέξανδρος. Στέφανος ὁ Βυζάντιος ταῦτα περὶ αὐτοῦ λέγει «Χύτροι Κύπρου πόλις, ἣν ὠνομάσθαι μὲν Ξεναγόρας φησὶν

ἀπὸ Χύτρου τοῦ Ἀλέδρου, τοῦ Ἀκάμαντος, ὁ πολίτης Χύτριος, Ἀλέξανδρος ἐν τῷ περὶ Κύπρου. » Ποῖος δ' ἦν οὗτος; Ὁ Σουΐδας ἀναφέρει Ἀλέξανδρόν τινα Πολυΐστορα ἐκ Κοτυαείου, νῦν Κιουταχείας, τῆς Φρυγίας καὶ ὄχι ἐκ τῆς Μιλήτου (α). Καὶ τοῦτον πολλοὶ ὡς Κύπρια συγγράψαντα παραδέχονται.

Ἀλλ' οὗτος ἀναμφιβόλως εἶναι ὁ παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ (β) Πάφιος μυθογράφος «Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Πάφιος μυθολογεῖ, Πικόλαον ἕνα τῶν Γιγάντων». Ὅθεν καὶ οὐδεμίαν ἔχομεν ἀνάγκην πρὸς ἄλλους νὰ καταφύγωμεν, ὅταν ὑπὸ τῷ αὐτῷ ὀνόματι Κύπριος ὑπάρχῃ συγγραφεύς. Ὁ δὲ κύριος Ἔγγελος (γ) λέγει ὅτι καὶ τὸν Ἀοῖαν, τὸν ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου καλούμενον Νάσσανδρον, εὐλόγως εἰς Ἀλέξανδρον δυνάμεθα νὰ τρέψωμεν. « Ἀοῖα δένδρα κοπτόμενα καὶ ἀνατιθέμενα τῇ Ἀφροδίτῃ, ὡς ἱστορεῖ Νάσσανδρος πρὸς ταῖς εἰσόδοις.»

Ἀσκληπιάδης ὁ Κύπριος. Οὕτω παρὰ Πορφυρίῳ καλεῖται (δ), ὡς φησὶ Νεάνθης ὁ Κυζικηνὸς καὶ Ἀσκληπιάδης ὁ Κύπριος». Κατὰ τὸν Πορφύριον οὗτος ἔγραψεν ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι ἱστορίαν Κύπρου καὶ Φοινίκης, « λέγει δὲ Ἀσκληπιάδης ἐν τῷ περὶ Κύπρου καὶ Φοινίκης ταῦτα». Ὁ δὲ Ἀρριανὸς (ε) προσθέτει ἔτι ὡς ἱστορίαν Ἀλεξάνδρου αὐτὸν γράψαντα «Ἄριστος δὲ καὶ Ἀσκληπιάδης τῶν τὰ Ἀλεξάνδρου ἀναγραψάντων καὶ Ῥωμαίοις λέγουσιν ὅτι ἐπρέσβευσαν». Ἀλλὰ τίποτε κατὰ δυστυχίαν δὲν διεσώθη ἐκ τοῦ Κυπριακοῦ αὐτοῦ συγγράμματος, ὅθεν καὶ οὐδεμίαν τούτου ἔχομεν ἰδέαν. Ὁ Ἄριστος δ' οὗτος εἶναι ὁ παρὰ τοῦ Στράβωνος (ς) ἀναφερόμενος, «καὶ μετὰ ταῦτα Σαλαμὶς, ἔνθα ἦν Ἄριστος ὁ συγγρα-

---

(α) Ἱστορ. Ἑλλην. Γραμμ. Ἀσωπίου εἰς λ. Ἀλέξανδρος.

(β) Εὐστάθ. Ὀδυσ. 10, 658.

(γ) Ἔγγελος Μονογραφ. Κύπρου τόμ. Α'. ἐν ἀρχῇ.

(δ) Πορφύριος περὶ Ἐγκρατ. ἴδε καὶ Ἱερώνυμον.

(ε) Ἀρριαν. βιβλ. 7.

(ς) Στράβων Βιβλ. ΙΔ. Ε.

φεύς.» Διὰ τῆς τοιαύτης δὲ τοῦ Ἀρριανοῦ ἑνώσεως οὐδόλως γνωρίζομεν, ὅτι ὁ Ἄριστος καὶ εἰς τὸ κύπριον τοῦ Ἀσκληπιάδου σύγγραμμα ἔλαβε μέρος.

Ἀστύνομος. Ἐκ τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων ἐρανιζόμενος Στέφανος ὁ Βυζάντοις λέγει «Ἀστύνομος δὲ φησὶ Κρόπτον κεκλῆσθαι (τὴν Κύπρον) διὰ τὸ κρύπτεσθαι πολλάκις ὑπὸ τῆς θαλάσσης.» Ἀλλὰ καὶ ὁ Πλίνιος, (α) ὅτι ὁ Ἀστύνομος Κρύπτον καὶ Κολινίαν (λοφώδη) λέγει τὴν Κύπρον. Ταῦτα δ' ἀμφότερα παρέχουσι μὲν ὑπονοίας τινάς, ὅτι δυνατὸν εἰς κύπριον αὐτὰ ὁ Ἀστύνομος σύγγραμμα νὰ ἀνέφερε, δὲν ἀποδεικνύουσιν ὅμως αὐτὸν ὡς Κυπριακὰ συγγράψαντα· ἄρα καὶ ἀμφίβολον ἂν πρέπῃ μεταξὺ τῶν περὶ Κύπρου συγγραψάντων τὸν Ἀστύνομον νὰ καταλέξωμεν.

Δημήτριος. Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἐν τῇ λέξει Καρπασίᾳ ἀναφέρει Δημήτριον τὸν Σαλαμίνιον ὅτι τὴν Κυπρίαν πόλιν Καρπασίαν Καρβασίαν ὠνόμασε «Ξεναγόρας δὲ Κάρπαθον αὐτὴν φησίν, Δημήτριος δὲ ὁ Σαλαμίνιος Καρβασίαν φησίν, ὅτι πρὸς τὸν καλούμενον Κάρβαν ἄνεμον κεῖσθαι δοκεῖ.» Ἀλλὰ παρ' οὐδενὸς ἄλλου τὸ αὐτοῦ ὄνομα ἀναφέρεται.

Ἑλλάνικος. Καὶ τοῦτον Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἀναφέρει λέγων «Καρπασία πόλις Κύπρου, ἣν Πυγμαλίων ἔκτισεν ὡς Ἑλλάνικος ἐν τοῖς Κυπριακοῖς.» Οὗτος βεβαίως εἶναι ὁ Λέσβιος (β), ἀλλὰ καὶ τούτου οὐδὲν διεσώθη ἐκ τοῦ αὐτοῦ Κυπριακοῦ συγγράμματος.

Ἐρατοσθένης. Οὗτος ἰδίως περὶ Ἀμαθοῦντος, μιᾶς τῶν ἐν Κύπρῳ πόλεων ἔγραψεν ἱστορίαν, ἐκ Κυρήνης ἕλκων τὸ γένος. Τούτου ποιεῖται μνείαν ὁ Ἡσύχιος εἰς τὴν Ῥοίκου κριθοπομπίαν «Ἐρατοσθένης ἐν τῷ ἐννάτῳ τῶν Ἀμαθουσίων, βασιλέα τοῦτον αἰχμάλωτον γενόμενον, εἶτα ὑποστρέψαντα πρὸς ἑαυτὸν τῇ πόλει Ἀθηναίων κριθὰς ἐκπέμψαι φησίν.» Ὁ αὐτὸς ἔτι

(α) Πλιν. φυσ. ἱστορ. 5. 36.
(β) Ἱστορ. Ἑλλην. Γραμ. Ἀτωπ. σελ. 299.

εἶναι καὶ ὁ εἰς τὴν λέξιν Ἀφρόδιτος ὑπ' αὐτοῦ ἀναφερόμενος ὡς Κύπρια συγγράψας.

Οὗτος δ' ἔτι εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Σουΐδα εἰς τὴν λέξιν Ἐρατοσθένης περὶ διαφόρου ὕλης συγγράψας. Τοῦτον καὶ ὁ Στράβων καὶ ὁ Πλίνιος καὶ ἄλλοι εἰς τὸ περὶ Κύπρου ἀναφέρουσι, καὶ φαίνεται τοῦτο τὸ σύγγραμμα τοῦ Ἐρατοσθένους εἶχον ὑπ' ὄψιν περὶ Κύπρου λαλοῦντες.

Ἴστρος ὁ μαθητὴς Καλλιμάχου. Οὗτος κατὰ τὸν Σουΐδαν ἦν Πάφιος. «Ἴστρος Μενάνδρου Ἴστρου Κυρηναῖος ἢ Μακεδὼν συγγραφεύς, Καλλιμάχου δοῦλος καὶ γνώριμος δ' αὐτὸν φησὶ Πάφιον ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν διαπρεψάντων ἐν παιδείᾳ δούλων, ἔγραψε πολλὰ καὶ κατὰ λογάδην καὶ ποιητικῶς.» Ἔγραψε καὶ Αἰγυπτιακά, ἐν οἷς ὡμίλει καὶ περὶ Κύπρου (α). Τούτου δὲ μνείαν ποιεῖται καὶ ὁ Πλούταρχος (β) «Ἴστρος δὲ ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν ὑπομνήμασι προϊστόρηκεν ὅτι τῷ Λαέρτῃ δοθεῖσα πρὸς γάμον (ἡ Ἀντίκλεια) κτλ.»

Μένανδρος. Τοῦτον ὁ ἐτυμολόγος ἀναφέρει ὡς Κυπριακὰ συγγράψαντα «ἐκαλεῖτο δὲ (ἡ Κύπρος) καὶ Κεραστία ὡς Μένανδρος ἐν τῷ περὶ Κύπρου λέγει». Ὁ Τζέτζης ὅμως εἰς Λυκόφρονα ἀποδίδει ταῦτα εἴς τινα Ἀνδροκλῆν, ὃν οἱ ἐκδόται τοῦ Τζέτζου ἐπεδιώρθωσαν εἰς Μένανδρον. Ἀλλὰ τίς ἦτον ο Μένανδρος; Ὁ Σουΐδας ὁμιλεῖ περὶ Μενάνδρων, ἐξ ὧν παραδεκτέος μᾶλλον ὁ Λαοδικεύς, ὅστις ὡς ἱστορικὸς παρὰ τούτου ἀναφέρεται.

Ξεναγόρας. Ἐπίσης καὶ οὗτος ὡς Κυπριακὰ συγγράψας θεωρεῖται. Στέφανος ὁ Βυζάντιος λέγει· «Χύτροι πόλις, ἣν ὠνομάσθαι μὲν Ξεναγόρας φησὶν ἀπὸ Χύτρου τοῦ Ἀλέδρου τοῦ Ἀκάμαντος.» Ἔγραψε δ' ἀρχαιότερα τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ Μενάνδρου καὶ ἐκ τούτου φαίνεται οὗτοι ἠρανίσθησαν (γ). Ἐπεγράφετο δὲ τὸ αὐτοῦ σύγγραμμα κατὰ τὸν Τζέτζην περὶ νήσων

(α) Κλίντων Fasti Hell. vol. 3. p. 509.

(β) Πλούτερ. Ἑλλην. Ζητήμ. 43.

(γ) Ἀπολλων. Ῥοδ. 1. 621. Φώτ. εἰς Λεξικ. 147. Ἁρποκρατ. εἰς Χύτρει.

«Ὡς δὲ Ξεναγόρας ἐν τῷ περὶ νήσων ». Πόλεις δ' ἦσαν αὗται αἱ νῆσοι ἀγνοοῦμεν· ἀναμφιβόλως ὅμως ἐν αὐτοῖς ὑπῆρχε καὶ ἡ Κύπρος.

Ξενοφῶν ὁ Κύπριος. Ὁ Σουΐδας ἀναφέρει αὐτὸν ὡς Κυπριακὰ συγγράψαντα « Ξενοφῶν Κύπριος ἱστορικὸς (ἔγραψε) Κυπριακά, ἔστι δὲ καὶ αὐτὰ ἐρωτικῶν ὑποθέσεων ἱστορία περί τε Κινύραν, καὶ Μύῤῥαν καὶ Ἄδωνιν.»

Παίων Ἀμαθούσιος. Ὁ Πλούταρχος μνείαν τούτου ποιεῖται ἐν τῷ τοῦ Θησέως βίῳ διὰ τῶν ἑξῆς λέξεων «Ἴδιον δέ τινα περὶ τοῦτον λόγον ἐκδέδωκε Παίων ὁ Ἀμαθούσιος κτλ.» Οὗτος κατωτέρω καὶ τὸν Μακεδονικὸν μῆνα Γορπιαῖον ἀναφέρει· τούτου ἕνεκα οἱ μετὰ ταῦτα τὸν Πλούταρχον ἐκδώσαντες συμπεραίνουσιν ὅτι ἔζη εἰς τοὺς χρόνους τῶν Πτολεμαίων. Ἐπειδὴ ἄλλως εἰς Κύπρον οὐδέποτε ἤθελεν εἶναι ἐν χρήσει τὸ Μακεδονικὸν ἡμερολόγιον· ἀλλὰ περὶ τούτου λέξομεν κατωτέρω ἐν τῷ περὶ ἡμερολογίου τὰ δέοντα.

Παλαίπαφος. Ὁ Σουΐδας ὁμιλῶν περὶ αὐτοῦ λέγει «Παλαίπαφος Ἀβυδηνὸς ἱστορικὸς Κυπριακά, Δηλιακά, Ἀττικὰ καὶ Ἀραβικά· γέγονε δ' ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος, παιδικὰ δὲ Ἀριστοτέλους τοῦ φιλοσόφου, ὡς Φίλων ἐν τῷ στοιχείῳ τοῦ περὶ παραδόξου Ἱστορίας βιβλίον ά, καὶ Θεόδωρος Οἰλιεὺς ἐν δευτέρῳ Τρωϊκῶν.» Ἐκ τούτων ἁπάντων συμπεραίνεται ὅτι σχετικὸς καὶ μαθητὴς ἦν τοῦ Ἀριστοτέλους, ἵνα καὶ τὸν παιδικὸν αὐτοῦ γνωρίζῃ βίον.

Τιμόμαχος. Τοῦτον ὁ Ἀθήναιος (α) ἀναφέρει λέγων « Τιμόμαχος δ' ἐν τοῖς Κυπριακοῖς Στήσανδρον λέγει τὸν Σάμιον ἐπὶ πλεῖον αὐξῆσαι τὴν τέχνην, καὶ πρῶτον ἐν Δελφοῖς κιθαρίσαι τὰς καθ' Ὅμηρον μάχας, ἀρξάμενον ἀπὸ τῆς Ὀδυσσείας.» Οὗτος τὸν Ὅμηρον καλεῖ Ἴωνα, καὶ οἱ κριτικοὶ τὴν σημείωσίν του ταύτην ἀπόσπασμα θεωροῦσι τῶν αὐτοῦ Κυπριακῶν (β).

(α) Ἀθήν. Κεφ. 14. 42. σελ. 638.
(β) Βάλκερ ἐπικὸς κύκλος 300.

Φιλοστέφανος. Ὁ Ἀθήναιος λέγει αὐτὸν Κυρηναῖον (α) « Φιλοστέφανος δὲ ὁ Κηρυναῖος μὲν γένος, Καλλιμάχου δὲ γνώριμος ». Μαθητὴς δ' ὢν τοῦ Καλλιμάχου συνέγραψε διάφορα συγγράμματα, ἔτι δὲ καὶ Κυπριακὰ ὡς λέγει Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς (β) « Καὶ τοῦτο Φιλοστέφανος ἱστορεῖ ἐν τῷ περὶ Κύπρου.» Ἐπίσης καὶ Τζέτζης εἰς Λυκόφρονα, « ἡ Κύπρος πρότερον Σφήκεια ἐκαλεῖτο, ὡς φησὶ Φιλοστέφανος ἐν τῷ περὶ Κύπρου.» Τὸ δ' ἐτυμολογικὸν τὰ αὐτὰ τοῦ Τζέτζου λέγον τὸν συγγραφέα καλεῖ Στέφανον. «Σφήκεια ἡ Κύπρος, πρότερον δὲ Σφήκεια ἐκαλεῖτο, ὡς φησὶ Στέφανος ἐν τῶ περὶ Κύπρου.» Τοῦτον οἱ ἐκδόται εἰς Φιλοστέφανον μετέτρεψαν. Ὁ δὲ Σέρβιος ἐν τῷ πρώτῳ τῆς Αἰνειάδος βιβλίῳ Φιλοποστέφανόν τινα περὶ νήσων συγγράψαντα ἀναφέρει. Ἀλλὰ καὶ τοῦτον Φιλοστέφανον ἤδη οἱ κριτικοὶ ἀναγινώσκουσιν. Ὁ Ἔγγελος καὶ μυθικὰ λέγει ὅτι οὗτος συνέγραψε καὶ μάλιστα περὶ τῶν διαφόρων ἐν τῇ νήσῳ τεραστίων ὡς καὶ περὶ Ἀδώνιδος, ἐκ τῶν ῥηθέντων χωρίων αὐτὰ ἐξάγων.

Ὡς συγγράψας δὲ Κυπριακὰ καὶ ἕτερος παρὰ τοῦ σχολιαστοῦ τοῦ Εὐριπίδου εἰς Ἀνδραμάχην ἀναφέρεται, ἀλλ' ἀνωνύμως, « ὁ δὲ τὰς Κυπριακὰς ἱστορίας συγγράψας Πλειστθένην φησὶ, μεθ' οὗ εἰς Κύπρον ἀφῖχθαι τὸν Ἀλέξανδρον. » Ποῖος δ' ἦτον οὗτος ὁ Στασῖνος ἢ ἄλλος, ἀγνοοῦμεν.

Κυπρίους δὲ μύθους καὶ τὸ τοῦ Θεοπόμπου σύγγραμμα φαίνεται περιελάμβανεν, ὡς ὁ Φουλγέντιος (γ) λέγει nam et Theopompus in Cypriaco Carmine, et Hellanicus in Dios Polytychia, quam descripsit, ait, Junonem ab Jove vinctam catenis aureis, at degravatum incutibus ferreis. »

(α) Ἀθήν. κεφ. 8. 331.
(β) Κλήμ. Ἀλεξ. Προτρεπτ. 17.
(γ) Fulgent. In Myihologikon 1. 2.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ.

Ὅρια, Γεωγραφικὴ θέσις, Μῆκος, Πλάτος, Περιφέρεια τῆς νήσου.

Ἡ Κύπρος οὖσα τῶν μεγαλειτέρων τῆς Μεσογείου θαλάσσης νήσων καὶ ἡ ἀνατολικωτέρα καὶ μεγίστη τῶν παρὰ τὴν Ἀσίαν, κατὰ μὲν Στράβωνα (α) « Τὰ μὲν προσάρκτια μέρη συνάπτοντα ἔχει τῇ τραχείᾳ Κιλικίᾳ, τὰ δὲ ἑῶα τῷ Ἰσσικῷ κόλπῳ, τὰ δ'ἑσπέρια, τῷ Παμφυλίῳ κλυζόμενα πελάγει, τὰ δὲ νότια τῷ Αἰγυπτίῳ. » Κατὰ δὲ Ὀρόσιον (β) καὶ Ἀττικὸν ἐξ ἀνατολῶν μὲν ὑπὸ τῆς Συριακῆς θαλάσσης, ἣν περ Ἰσσικὸν κόλπον καλοῦσιν, ἐκ δυσμῶν δὲ ὑπὸ τοῦ Παμφυλίου πελάγους, ἐξ ἄρκτου δὲ ὑπὸ τοῦ Κιλικίου Αὐλῶνος καὶ ἐκ μεσημβρίας ὑπὸ τοῦ πελάγους τῆς Συρίας καὶ Φοινίκης περιβάλλεται. Ὅθεν, ὅπερ ὁ Στράβων καλεῖ Αἰγύπτιον πέλαγος, τοῦτο ὁ Ὀρόσιος τῆς Συρίας καὶ Φοινίκης. Ὁ δὲ Μανίλιος οὐκ ὀρθῶς λέγει ὅτι ὑπὸ τοῦ Αἰγυπτίου πανταχόθεν περικλύζεται πελάγους.

Ἄλλοι ὅμως, ὡς ὁ Διονύσιος (γ) ἐξ ἑνὸς μέρους ποιητικῶς ὁρίζει αὐτὴν εἰς τὴν τῆς οἰκουμένης αὐτοῦ περιήγησιν « Κύπρος δ' εἰς αὐγὰς Παμφυλίου ἔνδοθι κόλπου, κλύζετ' ἐπήρατον ἄστυ Διωναίης Ἀφροδίτης. » Οὕτω καὶ ὁ Ἀντωνῖνος insula Cyprus, sive Paphus Veneri consecrata, in Carpathii mari.

Καὶ τὸ μὲν μῆκος αὐτῆς κατὰ Στράβωνα « πεζῇ, ἐστι, σταδίων χιλίων τετρακοσίων, ὁδεύοντι ἀπὸ ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν. » Κατὰ δὲ τὰς Γαλλικὰς καταμετρήσεις ἀπὸ Δειναρέτου μέχρι Ἀκάμαντος 52 λ. γ.

(α) Στράβ. Βιβλ. ΙΔ. Ε.
(β) Oros. libr. 1. cap. 2.
(γ) Διονυσ. Περιήγ.

Κατὰ δὲ τὴν ὑπὸ τῶν Ἄγγλων τῷ 1849 τῆς νήσου καταμέτρησιν 35 μίλια εἶναι τὸ μῆκος, τὸ δὲ πλάτος κατὰ τὸν Ὀρόσιον καὶ Μελέτιον 125 (11 $\frac{1}{3}$) εἶναι μίλ. τὸ δὲ μῆκος ἐσφαλμένως 175 (16) μίλ. Ὁ κύριος Δ. Μαργαρίτης εἰς τὸ αὐτοῦ περὶ Κύπρου φυλλάδιον, ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ἐν Κύπρῳ ἐρανιζόμενος Προξενείου, λέγει αὐτὸ 23 λ. γ. Ἀλλὰ κατὰ τὰς Ἀγγλικὰς καταμετρήσεις 12 εἶναι μίλ.

Ὁ Στράβων καὶ μερικὰς ἔκαμε τῆς νήσου καταμετρήσεις· καὶ ἀπὸ μὲν Κλειδῶν μέχρι Πηδαλίου σταδιοι, λέγει, ἑξακόσιοι ὀγδοήκοντα (17. γ. μ.) Ἀπὸ δὲ Θρόνων μέχρι Κουριάδος ὁ αὐτὸς λέγει στάδιοι ἑπτακόσιοι (17 $\frac{1}{2}$). Κατὰ δὲ τὸν Δαμβίλην ἀπὸ Κουριάδος μέχρι Ἀκάμαντος μίλια 16, καὶ ἐκ τούτου πάλιν μέχρι Κρομμύου 10 μίλια. Τὴν τελευταίαν ἀπόστασιν διὰ θαλάσσης ὁ Στράβων ἑπτακοσίων λέγει σταδίων.

Τὴν δ' αὐτῆς περιφέρειαν ὁ μὲν Στράβων λέγει « ἔστι δ' ὁ κύκλος τῆς νήσου σταδίων τρισχιλίων καὶ τετρακοσίων εἴκοσι κατακολπίζοντι, ἤτοι 85 $\frac{1}{2}$ γ. μ. Ὁ δὲ Πλίνιος διαφόρων ἀναφέρει γνώμας (α). Καὶ κατὰ τοῦτον μὲν ὁ Τιμοσθένης τὴν αὐτῆς περιφέρειαν εἰς 929 (85 $\frac{1}{2}$) μίλια παραδίδει, μετὰ τοῦ Στράβωνος σχεδὸν συμφωνῶν. Ὁ δ' Ἰσίδωρος εἰς 375 (75) μίλ. Ὁ δ' Ἀρτεμίδωρος 660 (60 $\frac{2}{3}$) μίλ. Μαρτῖνος δ' ὁ Κρούσιος (β) λέγει ὅτι κατὰ τὸν Σταμάτιον Δονάτον ἡ περιφέρεια τῆς Κύπρου εἰς 700 (350 γ) ἀναβαίνει Κυπριακὰ μίλια (γ). Ἐν δὲ τῷ φυλλαδίῳ τοῦ Δ. Μαργαρίτου ἡ περιφέρεια τῆς νήσου συμπεριλαμβανομένων τῶν κόλπων καὶ ἀκρωτηρίων εἰς 170 λ. γ. ἀναβαίνει. Ἡ δ' αὐτῆς ἐπιφάνεια κατ' ὄχι ἀκριβεῖς καταμετρήσεις εἰς 510—520 λ. γ, λογίζεται.

Κεῖται δὲ μεταξὺ τῆς 32° 16'—34°, 35' Α. μ. καὶ τῆς

(α) Πλιν. Ε. 31.

(β) Μαρτίν. Κρούσ. ἐν τῇ αὐτοῦ Τουρκογραικίᾳ. Ὑγίν. Μυθολογ. κεφ. 272.

(γ) Κατὰ τὸν Κρούσιον εἰς τὸ ῥηθὲν μέρος δύο Κυπριακὰ μίλια ἦν ἀποτελοῦσι γερμανικόν.

34°, 43′—35°, 28′ Β. πλάτους (α) ἀλλὰ κατ' ἕτερον χάρτην, τὸ 1853 δημοσιευθέντα ἐν Ἀγγλίᾳ, τὸ μὲν Α. μῆκος αὐτῆς εἶναι 35°, τὸ δὲ Β. πλάτος 33° 30′.

Ἡ Κύπρος κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλινίου ἡνωμένη ἦν μετὰ τῆς Συρίας, ὡς ἡ Εὔβοια μετὰ τῆς Βοιωτίας, καὶ ὅτι σεισμοῦ γενομένου ἀπεσπάσθη. Ἡ τοιαύτη τοῦ Πλινίου γνώμη πολλὴ φαίνεται πιθανή· ἀλλ' ἕνεκα τοῦ σχήματός της καὶ τῆς τῇ Κιλικίᾳ γειτνιάσεως, ἔτι δ' ὅτι τὰ αὐτῆς ὄρη κατ' εὐθεῖαν κεῖνται γραμμὴν μετὰ τῶν ὀρέων τοῦ Ταύρου (ἴδ. ὄρη κατωτέρω) παραδεχόμεθα μᾶλλον ὅτι τῆς Κιλικίας ἀπεσπάσθη, κατά τινα μέγαν ἐπὶ τῶν παναρχαίων χρόνων ἐν Ἀσίᾳ συμβάντα σεισμόν.

Τὸ δὲ μέγεθος ὁ Εὐστάθιος (6) ἕκτην αὐτὴν θεωρεῖ μεταξὺ τῶν ὧν ἀναφέρει νήσων.

« Τῶν ἑπτὰ νήσων, ἃς ἔδειξεν ἡ φύσις
Θνητοῖς μεγίστη, δευτέρα Σαρδὼ, τρίτη
Κύρνος, τετάρτη δ' ἡ Διὸς Κρήτη τροφός.
Εὔβοια πέμπτη στενοφυὴς, ἕκτη Κύπρος,
Λέσβος δὲ τάξιν ἐσχάτην λαχοῦσα ἔχει.

Ἀλλὰ δὲν φαίνεται ὀρθόν. Ὁ δὲ Στράβων ἐκ τοῦ Τιμαίου τρίτην αὐτὴν θεωρεῖ, « τὴν μείζω φησὶ Τίμαιος, μεγίστην εἶναι μετὰ τὰς ἑπτὰ, Σαρδὼ, Σικελίαν, Κύπρον, Κρήτην, Εὔβοιαν, Κύρνον. Λέσβον. »

Ὁ δὲ Πτολεμαῖος μεταξὺ τῶν νήσων, ἃς ἀναφέρει, δεκάτην αὐτὴν θεωρεῖ, « τῶν νήσων πρωτεύει ἡ Ἰνδικὴ Ταπροβάνη μεγέθει καὶ δόξῃ, μεθ' ἣν ἡ Βρετανικὴ, τρίτη ἡ Χρυσῆ Χερρόνησος, τετάρτη ἑτέρα Βρετανῶν ἡ Οὐερνία, πέμπτη Πελοπόννησος, Σικελία μετ' αὐτὴν ἕκτη, ἑβδόμη Σαρδώ, ὀγδόη Κύρνος, Κρήτη ἐννάτη, ἐπὶ τούτοις δ' ἡ Κύπρος οὖσα δεκάτη γίνεται τοῦ καταλόγου ἡ κορωνίς. »

(α) Ἴδε Χάρτην δημοσιευθέντα ἐν Λονδίνῳ ὑπὸ τοῦ capitain Thomas Graves το 1849 περιηγηθέντος τὴν νῆσον.

(6) Εὐστάθ. Διονυσ.

Ἂν δὲ παραδεχθῶμεν τὴν αὐτῆς ἐπιφάνειαν 510 λ. γ. βλέπομεν ὅτι εἶναι μεγαλητέρα ἁπασῶν τῶν ἐν τῇ Μεσογείῳ ἀνατολικῶν νήσων· διότι τῆς μὲν Κρήτης ἡ ἐπιφάνεια 88□ μίλια, τῆς δ' Εὐβοίας 70,□ καὶ τῆς Ῥόδου 21.□

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Σχῆμα καὶ Ἀστρονομικὴ αὐτῆς θέσις.

Τὸ σχῆμα τῆς Κύπρου ὁ μὲν Στράβων (α) ἑτερόμηκες θεωρεῖ « ἑτερόμηκες τὸ ὅλον τῆς νήσου, καίπου καὶ Ἰσθμοὺς ποιεῖ κατὰ τὰς τὸ πλάτος διοριζούσας πλευράς». Ὁ δ' Εὐστάθιος « ὅτι τὴν Ἀλεξάνδρειαν εἰκάζουσι χλαμύδι στρατιωτικῇ· τὴν δὲ Κύπρον Δορᾷ προβάτου.» Ὁ δ' Ὑγῖνος Γαλλικῇ αὐτὴν εἰκάζει ἀσπίδι Cyprus posita est inter Aegyptum et Africam, similis scuto Gallico.» Ὁ δὲ Νόννος (β) δελφῖνι αὐτὴν εἴκασεν

ἧς ποτε Κύπρῳ
Ἄκρα περιγράψας βυθίῃ γλωχῖνι τριαίνης
Ἰσοφυῆ Δελφῖνι τύπον τορνώσατο Νηρεύς.

Αἱ λέξεις αὗται τοῦ Νόννου ὅλως οὖσαι ποιητικαὶ οὐδεμίαν ἔχουσιν ἀξίαν εἰς τὴν τῆς νήσου περιγραφήν. Διὰ τούτων ὑπαινίττεται ὅτι ὁ Νηρεὺς, τῆς Ἀφροδίτης ἐπὶ Δελφῖνος διαπερώσης τὰ Ἑλληνικὰ πελάγη, παρουσιασθεὶς διὰ τριαίνης περιέγραψε τοὺς πρόποδας τῶν βουνῶν καὶ τόπων τῆς νήσου ἐν σχήματι δελφῖνος. Ἀλλ' ἡ τοῦ Ἀγαθημέρου (γ) αὐτῆς ὀνομασίαεἶναι εἰς τὸ αὐτῆς σχῆμα ἡ ἁπασῶν καταλληλοτέρα. « Κύπρος Βύρση ὁμοία περίπλους; στάδια 3420, μῆκος δὲ 1300 στάδια.»

(α) Εἰς τὸν Στράβωνα πάντοτε παραπέμπομεν εἰς τὸ ΙΔ. Ε. ἀλλ' ἐκτάδε εἰδὲν ἔχει δίκαιον.

(β) Νόνν. Διονυσ. 13.

(γ) Ἀγαθημ. γεωγρ. βιβλ. Α. κεφ. Ε.

Ἄλλοι δὲ εἰκάζουσιν αὐτὴν τριαίνῃ, ἧς ἡ βόρειος μεγαλειτέρα πλευρὰ ἐκτείνεται ἀπὸ Ἀκάμαντος μέχρι Δειναρέτου. Καὶ ἡ μὲν βόρειος τῆς νήσου πλευρὰ ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς μικράν τινα ἔχει κλίσιν πρὸς τὸ βόρειον, παραλλήλως τοῖς παραλίοις τῆς τε Κιλικίας καὶ Συρίας φερομένη. Κατὰ τοῦτο τὸ μέρος τὸ Κρόμμυον ὑψοῦται ἀκρωτήριον, τῷ Ἀνεμουρίῳ τῆς Τραχείας Κιλικίας ἀντικρύζον. Ἡ μεταξὺ αὐτῶν κατὰ Στράβωνα ἀπόστασις τριακοσίων πεντήκοντα εἶναι σταδίων (8 $\frac{1}{4}$ μιλ.). Ἡ δὲ νοτία πλευρὰ κατ' ἀρχὰς μὲν φέρεται πολλὰ βραχέως καὶ ταχέως ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Ἐλαίας, ἐκεῖθεν δὲ ΝΔ κλίνουσα σχηματίζει τὰ ἀκρωτήρια Θρόνους καὶ Πηδάλιον. Ἐντεῦθεν ΝΔ φερομένη τὴν Κουρίαδα σχηματίζει ἄκραν, τὴν τῷ Κρομμύῳ ἀντικειμένην, ὅπου καὶ τὸ μεγαλείτερόν ἐστι τῆς νήσου πλάτος. Ἐκεῖθεν δὲ ΒΔ φερομένη ἀπολήγει εἰς τὸ δυτικώτατον ἀκρωτήριον τῆς νήσου Ἀκάμαντα. Τὸ δὲ πρὸς τὴν Καρπασίαν, καθ' ὃ στενοῦται ἡ νῆσος, ὅπου τὸ πάλαι τὸ Ἀφροδίσιον ὑπῆρχεν, νῦν δ' ὅρμος Γαλούνια, ἑβδομήκοντα εἶναι σταδίων (1 $\frac{3}{4}$ μ.), ἢ μᾶλλον κατὰ τὰς σημερινὰς καταμετρήσεις 1 $\frac{1}{2}$ μίλιον.

Ἡφαιστίων ὁ Θηβαῖος (α) ὁμιλῶν περὶ τῶν χωρῶν τῶν ὑπὸ τὸ ζώδιον Ταῦρον λέγει « Προσῳκείων δὲ αὐτῷ χῶραι κατ' Αἰγυπτίους μὲν καὶ Δωρόθεον ἥτε Μηδικὴ, ἡ Ἀραβία καὶ Αἴγυπτος, κατὰ δὲ Πτολεμαῖον Παρθία, Μηδικὴ, Περσὶς, Κυκλάδες νῆσοι, Κύπρος νῆσος, παραλία Μικρᾶς Ἀσίας. »

Ὁ δὲ Μαρσιάλης εἰς ἓν τῶν αὐτοῦ ἐπιγραμμάτων (β) λέγει

Infamem nimio calore Cyprum
Observes moneo, precorque, Flacce
Messes area cumteret crepantes
Et fulvi juba soeviet Leonis

(α) Πτολεμαῖος εἰς τετράβιβλ. καὶ Πρόκλος.
(β) Marsial. epigram. 9. 92.

Διὰ τούτου συμβουλεύει τὸν Φλάκκον νὰ φυλάττηται ἐκ τῶν ὑπερβολικῶν τῆς Κύπρου καυμάτων, τῶν συμβαινόντων ἐπὶ τῆς ἀντικρύσεως τοῦ Ἡλίου εἰς τὸ ζώδιον τοῦ Λέοντος. Ὅθεν κατ' αὐτὸν ὁ Λέων καὶ οὐχὶ ὁ Ταῦρος προσοικειοῖ τῇ Κύπρῳ.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Μαρκελλῖνος ταὐτὰ τῷ Ἡφαιστίωνι λέγει ex signis caelestibus tauro subjacet.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ὀνόματα τῆς νήσου.

Πολλὰ καὶ διάφορα ἔσχεν ἡ Κύπρος ὀνόματα, καὶ τοσαῦτα, ὅσα οὐδεμία τῶν ἐπὶ γῆς χώρα. Φαίνεται δ' ἐκ τῶν ἐθνῶν, τῶν κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐν αὐτῇ οἰκησάντων, ἅτινα καὶ τὰ τῶν αὐτῶν χωρῶν ἢ πόλεων ἔδωσαν ὀνόματα· ἢ ἔκ τινων προϊόντων τὰ μάλιστα ἐν αὐτῇ ἀφθονωτάτων, εἴτε μετάλλων, εἴτε φυτῶν, εἴτε ζώων ἐν αὐτῇ γεννωμένων· ἢ ἐκ τῆς θεᾶς, ἥτις ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην θεότητα ἐν τῇ νήσῳ ἐλατρεύετο· ἢ ἐκ τῆς μεγίστης ἔτι τῆς νήσου εὐφορίας· ἢ ἐξ ὀνομάτων αὐτοκρατόρων, εἰς τὰς αὐτῶν χαριζομένων συζύγους, ἢ καὶ ἄλλως. Ἐξ ὅλων τῶν ῥηθησομένων ὀνομάτων τὸ ὄνομα Κύπρος εἶναι τὸ μόνον παρὰ τοῖς Ἕλλησι συγγραφεῦσιν ἱστορικῶς μεταχειριζόμενον. Οἱ δ' Ἑβραῖοι ὡς ὁ Ἰώσηππος καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ καὶ τὸ ὄνομα Κίτιον συχνότατα μεταχειρίζονται. Τὰ δ' ἄλλα πάντα παρὰ τοῖς Ἕλλησι καὶ Ῥωμαίοις ποιηταῖς εἶναι χρήσιμα.

Κύπρος. Οὕτω Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος (α) λέγει αὐτὴν κληθεῖσαν « Κύπρος, ἀπὸ Κύπρου θυγατρὸς Κινύρου. » Ὁ δὲ Στέφανος ὁ Βυζάντιος, « ἀπὸ Κύπρου τῆς θυγατρὸς (Κινύρου), ἢ ἀπὸ τοῦ φυομένου ἄνθους Κύπρου. » Τὰ αὐτὰ καὶ ὁ Εὐστάθιος εἰς Διόνυσον, ἀλλ' ἀντὶ θυγα-

(α) Κωνσταντῖν. Θεμ. Ἀναλυτ. κεφ. 15.

τρὸς, υἱοῦ λέγει Κινύρου. Τὴν δὲ τοῦ Εὐσταθίου μαρτυρίαν οἱ Κυπριακὴν ἱστορίαν συγγράψαντες οὐδόλως παραδέχονται· ἐπειδὴ ἡ λέξις Κύπρος θηλυκὸν μόνον εἶναι ὄνομα. Ἐκ δὲ τοῦ Στεφάνου καὶ Εὐσταθίου ἐμάθομεν ὅτι ἐκ τοῦ ἄνθους Κύπρου δυνατὸν νὰ ὠνομάσθη. Ἀλλὰ τότε πάλιν οἱ γραμματικοὶ λέγουσιν ὅτι διὰ τοῦ ι πρέπει νὰ γράφηται Κίπρος ἀπὸ τοῦ Ἑβραϊκοῦ Κόφερ, ὅπερ οἱ Ἕλληνες Κύπρον ἔλεγον· ἐξ οὗ κατεσκευάζετο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἔλαιον τὰ μάλιστα καθ' ἅπασαν τὴν Ἀσίαν τιμώμενον.

Τὸ φυτὸν τοῦτο, σχενὰ (chena) ὑπὸ τῶν νῦν Κυπρίων καλούμενον, λέγεται ὅτι ἐνταῦθα οἱ Ἕλληνες τὸ πρῶτον αὐτὸ ἀπήντησαν, καὶ ἐκ τούτου εἰς τὴν νῆσον ἔδωσαν καὶ τὸ ὄνομα, ὡς ἀπὸ τοῦ ῥόδου Ῥόδος· ἀλλ' οὐδεμίαν ταῦτα ἔχουσι βάσιν· ἐπειδὴ καὶ οἱ Φοίνικες οὕτω τὸν τόπον ἐκάλουν. Ἐν δὲ τῇ αὐτῶν χώρᾳ, Συρίᾳ καὶ Ἀραβίᾳ, κυρίως φύεται καὶ οὐ μόνον ἐκεῖσε εἶναι ὡραιότερον καὶ μᾶλλον ἀνεπτυγμένον, ἀλλὰ μετὰ πιθανότητος ἐκεῖθεν καὶ εἰς Κύπρον μετεφέρθη. Ἤδη δ' ἐν Κύπρῳ οὐδεμίαν τούτου τοῦ φυτοῦ βλέπομεν ἀφθονίαν, καὶ περίεργον πῶς ὁ κατὰ πάντα σοφὸς ἀνὴρ Κ. Κωνσταντιος Σιναΐου (α) τοιαύτην ἐσχημάτισε γνώμην ὑπ' ἄλλων ἀπατηθεὶς συγγραφέων, ἀφοῦ πολὺν χρόνον ἐν Κύπρῳ διέτριψεν.

Ὁ δὲ Ὀνώριος ὠνομάσθη, λέγει, ἡ νῆσος ἐκ Κύπρου τινὸς πόλεως ἐν τῇ νήσῳ οὔσης (β), ἀλλὰ τοιαύτη οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἐπὶ τῆς Κύπρου ὁμώνυμος πόλις. Ὁ δὲ Γοβελῖνος (γ), ἢ ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ πόλεως ἔλαβε τὸ ὄνομα, ἢ ἐκ τῆς Ἀφροδίτης Κύπριδος καλουμένης. Μετὰ τούτου συμφωνεῖ καὶ ὁ Ζωναρᾶς (δ) λέγων, « Ἡ Κύπρος αὕτη ἐστὶ παρ' Ἑλλήνων οὕτω κληθεῖσα

(α) Κωνσταντ. Σιναΐου Κυπριὰς Χαρίεσσα.
(β) Onori. de mundi imag. lib. 1 καὶ Ἰσιδωρ. orig. lib. XIV. cap. VII.
(γ) Govelin. Cosmodromii act. 1. cap. IV.
(δ) Ζωναρ. Ἀνελυτ. Τομ. 1.

διὰ τὴν παρ' αὐτοῖς θεόν. Τὴν Ἀφροδίτην γὰρ Κύπρον προσηγόρευον. » Τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Νόννος (α).

Κύπρον εὐπτερύγων θεοδέγμονα νῆσον ἐρώτων
Κύπριδος αὐτογόνοιο φερώνυμον.

Τὸ Ἐτυμολογικὸν ὅμως Φαβορίνου ὡς καὶ τὸ τοῦ Φωτίου λεξικὸν λέγουσιν αὐτὴν κληθεῖσαν οὕτως ἐκ τῆς κυοφόρου καὶ λιπαρᾶς αὐτῆς γῆς· ἀλλὰ καὶ ἄλλαι χῶραι αὐτῆς εἰσι λιπαρώτεραι, καὶ ὅμως τοιοῦτον δὲν ἔλαβον ὄνομα.

Ὁ Πλίνιος διάφορα αὐτῆς ἀναφέρει ὀνόματα vocatam ante Acamantidam (tradit) Philonides. Cerastiam Xenagoras, et Aspeliam et Amathusiam et Macariam. Astynomus Crypton et Coliniam. Ἀλλὰ καὶ ὁ Στέφανος Κρύπτον αὐτὴν λέγει ἐκ τοῦ Ἀστυνόμου ἐρανιζόμενος « Ἀστύνομος δὲ φησὶ Κρύπτον κεκλῆσθαι διὰ τὸ κρύπτεσθαι πολλάκις ὑπὸ τῆς θαλάσσης. » Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει καὶ Εὐστάθιος εἰς Διόνυσον. Ὁ δὲ Φουρνοῦτος περὶ φύσεως θεῶν καὶ μάλιστα περὶ Ἀφροδίτης « ἐκ τούτου δὲ καί ἱερὰ τὰ Ἀφροδίτης ἡ τῶν Κυθήρων νῆσος εἶναι δοκεῖ. Τάχα δὲ καὶ ἡ Κύπρος, συνάδουσά πως κατὰ τοὔνομα τῇ κρύψει. » Ἄλλοι λέγουσιν, ὅπερ καὶ ἡμεῖς παρετηρήσαμεν πολλάκις, ὅτι ἡ Κύπρος ὄχι σπανίως ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας κρύπτεται, καλυπτομένων σχεδὸν πάντοτε τῶν βουνῶν καὶ λόφων της ὑπὸ ὀμίχλης, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ὀλίγον πρέπει νὰ ἦναι προσεκτικοὶ οἱ πρὸς αὐτὴν πλέοντες.

Ἑτέρα δ' οὐχ ἧττον πιθανὴ γνώμη εἶναι ἡ ἐκ τῶν ἀμέσως εἰρημένων ἐξαγομένη, ὅτι ἡ Κύπρος μὴ οὖσά ποτε, ἀνυψώθη δ' ὑπογείου τινὸς δυνάμεως ἢ πυρός, ὅπερ πάντες οἱ φυσικοὶ δ' ὅλας τὰς Κυκλάδας παραδέχονται, καὶ μάλιστα ὡς εἴδομεν τὸν Πλίνιον φρονοῦντα ὅτι διὰ σεισμοῦ ἀπεσπάσθη τῆς Συρίας (β).

(α) Νόνν. Διονυσ. β:βλ. ιγ.

(β) Πλιν. lib. II. cap. 88. et lib. XVIII cap. 25.

Ὁ Εὐστάθιος εἰς Διόνυσον ἐκ τοῦ Ξεναγόρου ἐρανιζόμενος λέγει « ἐκαλεῖτο ἡ Κύπρος καὶ Κεραστία. » Ὁ δὲ Λυκόφρων ταῦτα περὶ Κεραστίας (α) ἀναφέρει.

Οἱ πέντε δὲ Σφήκειαν εἰς Κεραστίαν
Καὶ Σάτραχον βλώξαντες, Ὑλάτου τε γῆν.

Ἀλλ' ὁ Νόννος (β) Κεραστίδα καλεῖ τὴν νῆσον.

Κεραστίδος ἔνδοθι Κύπρου
Κεραστίδος εἰς χθόνα Κύπρου.

Πόθεν δ' ἔλαβε τὸ ὄνομα Κεραστία ἡ Κεραστὶς καὶ Κεραστιὰς λέγει ὁ Τζέτζης εἰς Λυκόφρονα « ἐκαλεῖτο δ' (ἡ Κύπρος) καὶ Κεραστία, ὡς μὲν Ἀνδροκλῆς (γρ. Μένανδρος) ἐν τῷ περὶ Κύπρου λέγει διὰ τὸ ἐνοικῆσαι αὐτῇ ἄνδρας, οἳ εἶχον κέρατα, ὡς δὲ Ξεναγόρας ἐν τῷ περὶ νήσων, διὰ τὸ ἔχειν πολλὰς ἐξοχὰς, ἃς κέρατα καλοῦσι (γ). Καὶ ἡ μὲν τοῦ Μενάνδρου παραγωγὴ περιέχει τι θαυμάσιον, ἡ δὲ τοῦ Ξεναγόρου πολλὴν τὴν πιθανότητα. Τὴν πιθανότητα ταύτην ἐπαύξει καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος, οὐ μόνον αὐτὴν καλῶν Κεραστίδα, ἀλλὰ καὶ Κεραστιάδα καὶ Ἀμαθουσίαν « ἐκαλεῖτο (ἡ Κύπρος) καὶ Κεραστὶς ἀπὸ τοῦ πολλὰ ἄκρα ἔχειν καὶ Κεραστιὰς καὶ Ἀμαθουσία. » Τὸ αὐτὸ εἴδομεν καὶ τὸν Πλίνιον λέγοντα, ἐκ τοῦ Ξεναγόρου ἐρανιζόμενον « Κεραστίαν ὁ Ξεναγόρας καὶ Ἀσπελίαν· καὶ Ἀμαθουσίαν καὶ Μακαρίαν, Ἀστύνομος δὲ Κρόπτον καὶ Κολινίαν. »

Ἀμαθοῦς δὲ βεβαιότατα ὠνομάσθη ἡ νῆσος ἐκ μιᾶς τῶν περιφήμων ἐν Κύπρῳ πόλεων. Ἀλλὰ δυνατὸν καὶ ἐκ τῆς Ἀμαθουσίας Ἀφροδίτης, ἐκ τῆς πόλεως, εἰς ἣν ἐλατρεύετο, καλουμένης. Καὶ Ἀφροδισία δ' ὡς πατρὶς τῆς Ἀφροδίτης ὠνομάσθη

(α) Ἰδ. ἔτι καὶ Ἡσύχιον εἰς Κεραστίαν.
(β) Νόνν. Διονυσ. Ε.
(γ) Ἐτυμολογ. καὶ Ὀβιδίου Μεταμορφ. βιβλ. 10.

ἡ νῆσος. Ὅθεν ἀμφότεραι αὗται αἱ λέξεις Ἀφροδισία καὶ Ἀμαθουσία τήν τε θεὰν καὶ τὴν νῆσον ἅμα σημαίνουσι.

Τὸ δ' ὄνομα Κολινία τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀστυνόμου ἀναφερόμενον φαίνεται αὐτῇ κατάλληλον διὰ τοὺς πολλοὺς αὐτῆς λόφους, καὶ καθ' ὅλα συμφωνεῖ μετὰ τοῦ Ὀρφέως, ὅστις Αἰπεινὴν αὐτὴν καλεῖ.

Ἀσπελία δὲ λέγεται ὅτι ἐκλήθη κατὰ τὸν Ξεναγόραν ἡ νῆσος· πιθανῶς ἐκ τῆς Φοινικικῆς ταύτης λέξεως אשפרה, τὸ χαμηλὸν δηλούσης· οὕτως ἐκαλεῖτο (α) ἐπίσης καὶ ἡ παλαιὰ Ἴσπαλις καὶ ἡ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ τῶν Φιλισταίων Σεφήλα.

Ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Μακαρία διὰ τὴν μεγίστην αὐτῆς εὐφορίαν, ὥστε καὶ Μακάριοι κατὰ Πλίνιον οἱ Κύπριοι ἐκαλοῦντο. Τ'αὐτὰ καὶ ὁ ἡμέτερος Μελέτιος ἐπαναλαμβάνει διά τε τὴν αὐτῆς εὐφορίαν καὶ εὐκρασίαν.

Ὁ δὲ Μέγας Ἐτυμολόγος τὴν Κύπρον Σφήκεια λέγει καλουμένην « Σφήκεια ἡ Κύπρος, πρότερον γὰρ Σφήκειαν ἐκαλεῖτο ἀπὸ τῶν ἐνοικησάντων ἐκεῖσε ἀνδρῶν ἐκ Κρήτης οἱ ἐκαλοῦντο Σφῆκες. » Ὁ λαὸς οὗτος μέχρι καὶ νῦν ἐν Κρήτῃ, ὅθεν εἰς Κύπρον ἀπῴκισε, τὸ ἀρχαῖον αὐτοῦ διετήρησεν ὄνομα Σφακιανοὶ καλούμενοι (β). Ἀλλὰ καὶ ὁ Νόννος αὐτῆς ποιεῖται μνείαν.

Οἵ τ' ἔλαχον Σφηκείας ἁλίκτυπον ἄντυγα νήσου.

Καὶ ὁ Στέφανος ἔτι « Σφήκεια· οὕτω καὶ ἡ Κύπρος ἐκαλεῖτο, τὸ ἐθνικὸν Σφῆκες. Σφήκειαν δὲ Κεράστειαν τὴν Κύπρον. » Οὗτος ἔτι καὶ ἔθνος Ἄσφαξ λέγει ἐν αὐτῇ ἀποικήσαν. Ὅτι δὲ εἶναι οἱ ἀνωτέρω ῥηθέντες Σφῆκες, οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία. Ἀλλὰ τὸ ἐν ἀρχῇ τῆς λέξεως α καὶ ἤδη ἐν πλείσταις οἱ Κύπριοι λέξεσι προσθέτουσιν (γ). Ἐκ τούτου τὸ μὲν

(α) Ἔγγελος τόμ. Α. ἐν τῇ αὐτῇ λέξει.

(β) Εὐσταθ. εἰς Διονυσ. καὶ Τζέτζης εἰς Λυκοφρ. Νόν. Διονυσ. 12.

(γ) Ἴδε Κυπριακὸν Λεξιλόγιον.

ἔθνος Σφᾶξ· τὸ δ' ἐθνικὸν Σφῆκες. Ἐὰν ὅμως παραδέχθῶμεν ὅτι τὸ Ἄσφαξ συγγένειάν τινα ἔχει μετὰ τῆς Ἀσπελίας, οὐδὲν ἔχομεν διδόμενον.

Ἐκτὸς δὲ τῶν ἄλλων ὀνομάτων, ἅτινα Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἀνέφερε καὶ Μηϊονὶς λέγει ἔτι ὅτι ἐκαλεῖτο ἡ Κύπρος. « Καὶ Ἀμαθουσία καὶ Μηϊονίς.» Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔλαβεν ἡ νῆσος, καθ' ὃν χρόνον στενὰς εἶχε σχέσεις μετὰ τῆς Λυδίας, καὶ πολλὰ τούτου ἕνεκα ἐκεῖθεν εἰς αὐτὴν ἤρχοντο ἐμπορεύματα. Τοῦτο ἐπιβεβαιοῖ καὶ ὁ Ἡσύχιος λέγων « Μηίονες, Κύπριοι», ἐπειδὴ καὶ οἱ Λυδοὶ ὑπὸ τοῦτο τὸ ὄνομα Μηίονες ἢ Μήονες ἐκαλοῦντο (α).

Ὁ δὲ Φιλονείδης κατὰ Πλίνιον Ἀκαμαντίδα αὐτὴν λέγει κληθεῖσαν vocatam ante Acamantida Philonides. Πιθανῶς ἀπὸ Ἀκάμαντος υἱοῦ τοῦ Θησέως εἰς Κύπρον ἀγαγόντος ἀποικίαν, ἢ ἔκ τινος ἀκρωτηρίου τῆς νήσου καὶ ὄρους, ὅπερ καὶ μέχρι νῦν Ἀκάμας καλεῖται. Τὰ αὐτὰ δὲ λέγει καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος. Ἐκ τούτων ἀμφοτέρων μανθάνομεν ὅτι ἡ Ἀφροδίτη καὶ Ἀκαμαντὶς ἐκαλεῖτο ἐκ ναοῦ ἢ τεμένους ἀναμφιβόλως κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐν τῇ χώρᾳ ὑπάρχοντος.

Ὁ Ἡσύχιος καὶ Ἀερίαν λέγει αὐτὴν καλουμένην « Ἀερίη ὁμίχλη παρ' Αἰτωλοῖς. Θάσοντε τὴν νῆσον καὶ Αἴγυπτον καὶ Λιβύην καὶ Κρήτην καὶ Σικελίαν καὶ Αἰθιοπίαν καὶ Κύπρον οὕτως ἐκάλουν ». Ὠνομάσθη δ' οὕτω κατά τινας μὲν ἐκ τοῦ ἥρωος Ἀερίου, ἑνὸς τῶν πρώτων τῆς νήσου οἰκιστῶν· ἄλλοι δ' ὀρθότερον ἐκ τῆς ὁμίχλης· ἐπειδὴ καὶ νῦν ἡ Κύπρος ἅπασα ὑπὸ ὁμίχλης τινὸς σχεδὸν πάντοτε καλύπτεται, καὶ μόνον τὸν ὑψηλὸν Ὄλυμπον ἐν αἰθρίᾳ βλέπομεν.

Ὁ δὲ Νικαίνετος (β) παρὰ Παρθενίῳ Ὀφιώδεα αὐτὴν καλεῖ « φεύγων ὀφιώδεα Κύπρον ». Ἀλλὰ καὶ ὁ Ὀβίδιος (γ) λέγει

(α) Στράβων ἐν Λυδίᾳ. Ὁμήρ. Ἰλ. Γ. 401.
(β) Νικαίνετ. παρὰ Παρθεν. Ἐρωτ. κεφ. 2.
(γ) Ovid. Metamorph. lib. 10. 229.

ὅτι ἡ Ἀφροδίτη ἐπροτίμα τὰς αὐτῆς πόλεις καὶ τὴν Ὀφιοῦσαν ἄρουραν.

Ipsa suas urbes Ophiusiague Arva parabat
Deferere alma Venus.

Ὁ δὲ Πλίνιος λέγει (α) ὅτι καὶ γένος τι, ὅπερ τὰ δήγματα τῶν φαρμακερῶν τῆς νήσου ὄφεων διὰ γοητείας ἐθεράπευεν, ἐν Κύπρῳ ὑπῆρχεν, Ὀφιογενεῖς καλούμενοι. Τοιοῦτοι ἄνθρωποι καὶ ἤδη πανταχοῦ τῆς νήσου, διὰ τὸ πλῆθος τῶν φαρμακερῶν ὄφεων εὑρίσκονται· ἀλλ' ἂν τὴν τέχνην διαδοχικῶς διετήρησαν ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων, ἀγνοοῦμεν. Τὸ πιθανώτερον ὅμως εἶναι ὅτι ἐκ τῶν πολλῶν καὶ φαρμακερῶν ἐν αὐτῇ ὄφεων ἐδόθη τὸ ὄνομα, ὡς καὶ εἰς ἄλλας ἔτι χώρας.

Ὡς ἀρχαιότατοι τῆς νήσου κάτοικοι ἀναφέρονται ὑπὸ τῆς ἱστορίας οἱ Φοίνικες· ὑπὸ τούτων δ'ἡ Κύπρος Κίτιον ἐκλήθη. Ἡ τῶν Ἑβραίων ἱστορία λέγει ὅτι οἱ Κιτιεῖς ἢ Κίτιοι κατῴκουν εἰς Ἰταλίαν, Μακεδονίαν καὶ Κύπρον· καὶ φαίνεται ὅτι ἐκ τῆς Κύπρου τὸ ὄνομα τοῦτο μετεφέρθη εἰς τὰς ῥηθείσας χώρας, ὅθεν καὶ ὁ Ἰώσηπος λέγει ὅτι μετὰ τὸν κατακλυσμόν, ὅτε ἀναδασμὸς ἐγένετο τῶν γαιῶν, ἡ Κύπρος ἔπεσεν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ἰαυὰν Χετὶμ ἔκγονον τοῦ Νῶε (β). «Χέτιμος δὲ Χετιμὰ τὴν νῆσον ἔσχε, Κύπρος αὕτη νῦν καλεῖται.» Ὁ δ' Ἐπιφάνιος ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον ἀναφέρει τὸ ὄνομα «Παντὶ δὲ τὸ δῆλόν ἐστιν ὅτι Κίτιον ἡ Κυπρίων νῆσος καλεῖται.» (γ).

Οἱ Φοίνικες ἐκ τῆς πόλεως, ἣν ἐν αὐτῇ ἀπῴκισαν τὸ πρῶτον καὶ πάντες οἱ Ἀσιανοί, οἱ περὶ τὴν Κύπρον οἰκοῦντες, οὕτω δυνατὸν τὴν νῆσον νὰ ἐκάλουν, χώραν δηλ. τοῦ Χετίμ.

(α) Πλιν. lib. XXVIII. cap. III·

(β) Ἰώσηπ. Ἀρχαιολ. Ἑβραϊκ. α. 7. Ζωναρ. Ἀναλυτ. 1.

(γ) Ἐπιφαν. κατὰ αἱρέσ. τόμ. 2. βιβλ. 1. Θεοδωρητ. εἰς Ἱερεμ. β. Συγκελλ. Χρονογραφ. 92. Εὐσεβ. εἰς ὀνομαστικ. Χρονογράφος. Dictionaire geographique M. Bruren. Hermolaus cite Cyrille et dit sur cette autorité qu'elle a été appellée Citea, sans doute à cause de la ville de Citium.

Ὁ δ' Ἀντωνῖνος καὶ Πάφον λέγει αὐτὴν κληθεῖσαν ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ πόλεως Πάφου, καθ' οὓς βέβαια χρόνους ἁπασῶν τῆς νήσου τῶν πόλεων ἐπρώτευεν **Insula Cyprus. sive Paphos Veneri consecrata.**

Ἐπὶ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστιανοῦ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἐκλήθη Δευτέρα Ἰουστινιανή, ὡς ὁ Κοδῖνος λέγει (α). Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔτι καὶ νῦν ὁ τῆς Κύπρου Ἀρχιεπίσκοπος εἰς τὴν αὐτοῦ φήμην διατηρεῖ. Ἐδόθη δὲ τοῦτο ὑπὸ τῶν Κυπρίων τῶν πολλῶν ἕνεκα εὐεργεσιῶν, ἃς εἰς τὴν νῆσον ὁ αὐτοκράτωρ ἐποίησεν, τῇ Κυπρίᾳ συζύγῳ αὐτοῦ Θεοδώρᾳ χαριζόμενος (β).

Ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Θαρσεὶς κατὰ τὸν Ἀφρικανὸν (γ) «Θαρσεὶς δὲ Ῥόδον καὶ Κύπρον Ἀφρικανὸς λέγει εἶναι.» Ἀλλ' ἐπειδὴ ὑπὸ Ἑλλήνων συγγραφέων δὲν ἀναφέρεται, ὀλίγην εἰς τὴν τοῦ Ἀφρικανοῦ ταύτην μαρτυρίαν δίδομεν πίστιν.

Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι καὶ Πολύχαλκον (Aerosam) αὐτὴν ἐκάλουν· ἐπειδὴ τὰ μέταλλα, τοῦ χαλκοῦ μάλιστα, ἦσαν τὸ πρῶτον τὰ μέγιστα πλούτη τῆς νήσου, ἅπερ οἱ Ἕλληνες, καὶ μετὰ ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι ἐκεῖθεν μετεκόμιζον. Ὅθεν δικαίως εἰς αὐτὴν ἐδόθη τὸ ὄνομα τοῦτο, καὶ μετάφρασις φαίνεται εἶναι ἐν τῇ Λατινικῇ τοῦ ὀνόματος Κύπρος, ἐπειδὴ καὶ τὸν χαλκὸν ἅμα σημαίνει (δ).

Ἀλλὰ καὶ Ζωηγράφον τὴν νῆσον οἱ Ἕλληνες ὠνόμασαν (ε) «Ζωηγράφον νῆσον τὴν Κύπρον ὠνόμασαν ἐκ τῶν ποικίλων ζώων της.»

Ὁ δὲ Ζωναρᾶς (ς) λέγει ὅτι καὶ Γολγοὶ οἱ Κύπριοί ποτε ἐκαλοῦντο». Ταῦτα ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων κριτικῶν κακί-

---

(α) Codinus de Offic. Constantinopl.

(β) Νικηφόρ. Καλλιστ. Ἐκκλησ. ἱστορ. ιγ. 33. Ζωνσρ. Μελέτιος. Προκόπ. εἰς μυστ. ἱστορ. 378.

(γ) Συγκελ. Χρονογραφ. 202.

(δ) Dictionaire Geographique M. Bruren.

(ε) Θεοδωρ. 398. Ἴδε Θεσαυρ. Ἑνρικ. Στεφάν. εἰς Ζωηγράφον.

(ς) Ζωναρ. σελ. 446.

ζονται. Ἀλλ' ὅταν οἱ Κύπριοι Γόλγοι ἀρχαία καὶ διάσημος τῆς Ἀφροδίτης ὑπῆρχε πόλις, διὰ τί ἡ νῆσος καὶ ἐκ ταύτης νὰ μὴν ἔλαβε τὸ ὄνομα Γ ό λ γ ο ι;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Ὄρη, Πεδιάδες, Ποταμοὶ, Ὕδατα, Ἡφαίστια.

Ἡ φυσικὴ τῆς Κύπρου διάπλασις ὅλως ἐστὶν ὁμοία τῇ τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν νήσων. Σχεδὸν ἅπασαι αἱ τῆς Μεσογείου θαλάσσης νῆσοι ὑπὸ σειρῶν ὀρέων διαπερῶνται· τοῦτ' αὐτὸ καὶ εἰς τὴν Κύπρον παρατηρεῖται. Αἱ σειραὶ αὗται διακλαδούμεναι σχηματίζουσι μικρότερα ὄρη, κατασταίνοντα αὐτὴν βουνώδη· ὅθεν δικαίως ὑπὸ τοῦ Ὀρφέως, ὡς εἴπομεν, Αἰπεινὴ ἐκλήθη.

Δύο σειραὶ ἐν Κύπρῳ εἰσὶν ὀρέων. Καὶ ἡ μὲν ἀπὸ Κρομμύου ἀρχίζουσα καὶ ΝΑ προχωροῦσα ἀπολήγει εἰς τὸ Δεινάρετον ἀκρωτήριον, οὐδὲν ἴδιον παρὰ τῶν ἀρχαίων λαβοῦσα ὄνομα, ἁπλῶς ὄρος καλουμένη, πλὴν τοῦ ἀνατολικωτάτου αὐτῆς Ὀλύμπου καλουμένου, «εἶτα (τῆς Καρπασίας) ἄκρα καὶ ὄρος· ἡ δ' ἀκρώρεια καλεῖται Ὄλυμπος, ἔχουσα Ἀφροδίτης Ἀκραίας ναὸν, ἄδυτον γυναιξὶ καὶ ἀόρατον.» Τὸ δ' ὑψηλότερον τοῦ ὄρους τούτου ἤδη καλεῖται Πενταδάκτυλον (α), ἐκ τῶν πέντε ἀλλήλοις παρακειμένων μαστῶν, 3,340 ποδ. ἔχον ὕψος (β) κατὰ τὰς νῦν καταμετρήσεις. Δι' αὐτοῦ βλέπομεν τά τε τῆς Κιλικίας καὶ Συρίας ἀπέναντι κείμενα ὄρη.

Ἡ δ' ἑτέρα σειρὰ ὀλίγον δυτικώτερον τοῦ Κρομμύου ἀρχομένη καὶ ΒΔ χωροῦσα κλίνει τέλος δυτικῶς, καὶ τελευτᾷ εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ἀκάμαντα, Ὄλυμπος κυρίως καλουμένη.

Ὁ Πτολεμαῖος θεωρεῖ αὐτὴν τὰ μεσημβρινὰ τῆς νήσου κατέχουσαν «Τὰ μὲν μεσημβρινὰ ἡ Ἀμαθουσία καὶ ὁ Ὀλωμ-

---

(α) Οὕτω μέχρι νῦν καλεῖται καὶ ὁ τῆς Λακεδαίμονος Ταΰγετος.

(β) Τὸ ὕψος ἐννοεῖται πάντοτε ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

πος τὸ ὄρος.» Ἀλλὰ καὶ ὁ Στράβων εἰς τὴν αὐτὴν θέτει αὐτὸ θέτιν, « Εἶτα Ἀμαθοῦς καὶ μεταξὺ πολίχνη Παλαιὰ καλουμένη καὶ ὄρος μαστοειδὲς Ὄλυμπος » (α).

Καὶ ὁ Εὐριπίδης δ' εἰς τὰς αὐτοῦ Βάκχας ὡς τῆς Κύπρου ὄρος αὐτὸ ἀναφέρει.

Ἰκοίμην ποτὶ τὰν Κύπρον
Νᾶσον τᾶς Ἀφροδίτας,
. . . . . .
Ὅπου καλιστευομένα
Πιερία, Μούσειος ἕδρα
Σεμνὰ κλιτὺς Ὀλύμπου·

Καὶ ὁ Ὀρφεὺς ἔτι εἰς τὸν πρὸς Ἀφροδίτην ὕμνον του.

Ἔρχεο Κυπρογενὲς θεῖον γένος, εἴτ' ἐν Ὀλύμπῳ
Εἶ σὺ θεὰ βασίλεια, καλῷ γήθουσα προσώπῳ,
Εἴτε καὶ εὐλιβάνου Συρίας ἕδος ἀμφιπολεύεις·

Ἐπίσης καὶ ὁ Πρόκλος εἰς τὸν πρὸς τὴν θεὰν ὕμνον του

Καὶ ἑ θεὴν ὀνόμηναν Ὀλυμπίαν.

Παντοῦ οἱ Ἕλληνες, ὅπου καὶ ἂν μετέβαινον, τά τε ὀνόματα τῶν αὐτῶν θεῶν καὶ πόλεων, τὴν γλῶσσαν, τὰ αὐτῶν ἔθιμα καὶ γυμνάσια μετ' ἀκριβείας ἐτήρουν, ἐκτὸς τινῶν ἐνίοτε ἐξαιρέσεων. Τοῦτο εἰς τὴν Κύπρον συνέβη, ἐπειδὴ ἐνταῦθα ἀποικίσαντες εἰς τὸ ὑψηλότερον τῆς νήσου ὄρος ἔδωσαν τὸ ὄνομα Ὄλυμπος, καὶ κατὰ μὲν τὸν Εὐριπίδην τῶν Μουσῶν ἕδραν, κατὰ δὲ τὸν Ὀρφέα καὶ Πρόκλον τῆς Ἀφροδίτης αὐτὸν κατέστησαν.

Ὁ Στράβων, ὡς εἴδομεν, μαστοειδῆ καλεῖ τὸν Ὄλυμπον, ἤδη δὲ καλεῖται Τρόοδος παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις· καὶ ἐκ τούτου ἡ ἐπ' αὐτοῦ μονὴ Παναγία Τροοδίτισσα. Εἶναι δὲ τὸ ὑψηλότερον τῶν ἐν Κύπρῳ ὀρέων, 6590 ποδ.

(α) Ἴδ' ἔτι καὶ Εὐσταθίου 1. 18.

ἔχον ὄψος. Ἐπὶ τούτου ἀναβάντες ἅπασαν σχεδὸν δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν τὴν νῆσον. Εἶναι δὲ κατάφυτον ὑπὸ διαφόρων ἀγρίων δένδρων, οἷον τερεβίνθων, δρυῶν, πευκῶν, πρίνων, μυρσινῶν, ἀγριελαιῶν καὶ ἄλλων. Ἐν δὲ τοῖς καλλιεργημένοις μέρεσιν, ἔπου πολλαὶ ὑπάρχουσι κῶμαι, πλῆθος βλέπομεν καρποφόρων δένδρων, οἷον κερασέων, συκαμινέων, ἐλαιῶν, λεπτοκαρυῶν, καρυῶν, ἀμυγδαλέων· ἔτι δὲ καὶ πλῆθος εἰς τὰς αὐτοῦ ὑπωρείας καὶ διακλαδώσεις ἀμπελώνων. Ἐκ τούτου καὶ πολλὴ ἐξάγεται ξυλὴ πρός τε οἰκοδομὰς καὶ ἄλλας τῶν κατοίκων χρείας· ἀλλὰ καὶ πολλὴ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐμπορίας χάριν ἐκπέμπεται. Ἐὰν δ' ἡ νῆσος εἶχε ναυτικὸν ἐκ τῶν ἰδίων της δασῶν ἠδύνατο εἰς τὴν αὐτοῦ νὰ ἐπαρκῇ κατασκευήν. Δυστυχῶς ὅμως ἡ ἐνταῦθα ἐκβαλλομένη καθ' ἑκάστην πίσσα καταφανίζει τὰ λαμπρὰ ταῦτα δάση, καὶ ἂν δὲν ληφθῇ πρόνοια, διὰ μικρὰς ὠφελείας ἅπαντα καταστραφήσονται.

Τὸ ὄρος τοῦτο διακλαδοῦται εἰς πολλοὺς καὶ διαφόρους κλάδους, ἀλλ' ἡμεῖς ἐνταῦθα τοὺς κυριωτέρους θέλομεν ἀναφέρει, καὶ τοὺς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων μνημονευομένους. Καὶ πρῶτος μὲν αὐτοῦ κλάδος εἶναι ὁ Ἀκάμας, οὕτως ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου ἀναφερόμενος « Ἀκάμαντα ἀκοπίαστον καὶ κύριον ὄνομα ἑνὸς τῶν Ἀντήνορος υἱῶν καὶ ὄρος ἐν Κύπρῳ οὕτω καλούμενον, ὠνομάσθη δὲ ἀπὸ Ἀκάμαντος τοῦ Δημοφῶντος μὲν ἀδελφοῦ, υἱοῦ δὲ Θησέως » Καὶ εἰς τὴν λέξιν Βώκαρος « Βώκαρος ποταμὸς ἐν Σαλαμῖνι ἐκ τοῦ Ἀκάμαντος ὄρους φερόμενος.» Ὁ κλάδος οὗτος ἀπολήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ἀκάμαντα, τὸ ἐκ τούτου οὕτως ἐπικληθέν.

Εἶτα δὲ τὸ Κούριον ὄρος, πρὸς νότον ἀπολῆγον εἰς τὸ Κούριον ἀκρωτήριον. Ἐν αὐτῷ κατὰ Σέρβιον καὶ μεταλλεῖα ὑπῆρχον χαλκοῦ **quod apud Cyprum mons sit, aeris ferax quem Cyprii Curium vocant.**

Ἕτερος δὲ κλάδος αὐτοῦ ἀναφέρεται τὸ Ἀῶον ὄρος, ἐξ οὗ οἱ ποταμοὶ Σάτραχος καὶ Πλιεὺς, ὁ μετὰ ταῦτα κληθεὶς Ἀῶος, πηγάζουσι. Τούτου μνείαν ποιεῖται καὶ Ἐτυμολόγος ὁ Μέγας

λέγων « Φλέας δὲ πρῶτον βασιλέα Ἀῶον, φησὶν, Ἠοῦς ὄντα καὶ Κεφάλου, ἀφοῦ καὶ ὄρος τι τῆς Κύπρου ὠνομάσθη Ἀῶον, ἐξ οὗ δύο ποταμῶν φερομένων Σαράχου τε καὶ Πλιέως, τὸν ἕνα τοῦτον ὁ Παρθένιος Ἀῶον κέκληκε, διὰ τὸ πρὸς τὴν Ἠῶ τετραμμένην ἔχειν τὴν ῥύσιν.» Ἀλλὰ καὶ ὁ Κλαυδιανὸς (α) ἀπότομον καὶ ἄβατον αὐτὸ ἀποκαλεῖ.

Mons latus Eoum Cypri praeruptus obubrat
Invius humano gressu, Phariumque cubile
Proteos et septem despectat cornua Nili

Εἶναι δ' ὁ ἀναταλικώτερος τοῦ Ὀλύμπου κλάδος, καὶ πιθανώτατα αὐτὰ τὰ ὄρη τῆς Μαχαιράδος, 4730 ποδ. ἔχοντα ὕψος. Ταῦτα μίαν μετὰ τοῦ ὄρους τοῦ Σταυροῦ ἀποτελοῦσι σειρὰν, ἂν καὶ μεμονωμένον σχεδὸν φαίνεται, 2300 ποδ. ἔχον ὕψος. Ἐπ' αὐτοῦ οἱ χριστιανοὶ μονήδριόν τι τοῦ τιμίου Σταυροῦ ἔκτισαν, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἀρχαίου ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης κατὰ τὴν παράδοσιν (β). Φαίνεται δ' ὅτι καὶ τοῦτο ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἐκαλεῖτο Ὄλυμπος, ἢ μᾶλλον Ἀκρώρεια Ὀλύμπου, ἐπειδὴ καὶ μέχρι νῦν κώμη τις παρ' αὐτὸ Ὀλύμπια καλεῖται. Ἀπέναντι τούτου οὐ μακρὰν πρὸς ἀνατολὰς κεῖται τὸ Ἰδάλιον ὄρος, ὅπου ἡ Ἀφροδίτη εἶχε στήσει τὴν ἕδραν της, περὶ οὗ τοσαῦτα οἱ ποιηταὶ εἰρήκασιν (γ), ἀπολῆγον εἰς τὴν ἄκραν Πηδάλιον.

Μεταξὺ δὲ τῶν ὀρέων τῆς Μαχαιράδος (Ἀώου) καὶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἄλλα παρὰ τοῦ Διοσκορίδου ἀναφέρονται ὄρη, οἷον τὰ τῆς Σολέας ἢ τῶν Τριῶν Ἐλαιῶν (δ) « Μεταλλουργεῖται δ' ἐκ τοῦ προσκειμένου Σολέου ὄρους τοῦ λεγο-

---

(α) Claudian. de nupt. Honor. et Mar. 49.

(β) Τοῦτο ἀναφέρει καὶ ὁ τῆς Κύπρου ἱστοριογράφος Κυπριανὸς. καὶ αὐτὸς ἔτι ὁ Σιναΐου, ἀλλὰ φαίνεται ὁ εἷς ἐκ τοῦ ἄλλου ἠπατήθη· ἐπειδὴ τὸ ἐν Καρκασίᾳ ὑπάρχον ἄδυτον γυναικὶ καὶ ἀόρατον ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης ἐνταῦθα μετέφερον.

(γ) Ἴδε πόλιν Ἰδάλιον.

(δ) Διοσκορ. Ε. 84.

μένου πυρίτου λίθου καιομένου.» Τὸ αὐτὸ φαίνεται εἶναι μὲ τὸ ὑπὸ τοῦ Σουΐδα μνημονευόμενον « Σόλος, ὄνομα βουνοῦ.»

Μεταξὺ δὲ τοῦ Ἀώου ὄρους καὶ τῆς σειρᾶς τῶν ὀρέων τῆς Καρπασίας κεῖται ἡ μεγαλειτέρα τῆς Κύπρου πεδιὰς Μεσαορία, ἢ Μεσαρκὰ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων καλουμένη. Καὶ πρὸς Β μὲν αὐτῆς ἐστιν ἡ πρωτεύουσα τῆς νήσου Λευκωσία, πρὸς Ν δὲ ἡ τὸ πάλαι μεγίστη τῆς νήσου πόλις Σαλαμίς. Αὕτη τοσοῦτον εἶναι εὔφορος, ὥστε καὶ περὶ τῶν γαιῶν αὐτῆς φαίνεται ὁμιλεῖ ὁ Αἰλιανὸς λέγων, ὅτι οἱ Κύπριοι τολμῶσι τὴν ἑαυτῶν γῆν πρὸς τὰ πεδία τῆς Αἰγύπτου κατὰ τὴν εὐφορίαν ν' ἀντικρίνωσιν. Ὅθεν οἱ κάτοικοι τῆς νήσου λέγουσιν « Ὅταν γεωρκήσῃ ἡ Μεσαρκὰ, χορταίνουν μανάδες καὶ παιδιά, καὶ ὅταν γεωρκήσῃ ἡ Πήλα (ἢ ἐν τῷ Πηδαλίῳ χώρᾳ) πεθανίσκουν 'ποὺ τὴν πεῖναν.»

Ἅπαντα τῆς Κύπρου τὰ ὄρη εὐκόλως πληροῦνται ὀμίχλης, πλὴν, ὡς λέγεται, τοῦ ὑψηλοῦ Ὀλύμπου. Τὸ δὲ ὄρος τοῦ Σταυροῦ ἢ Σταυροβούνιον, οἱ πρὸς Κύπρον πλέοντες καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἐμπορικωτέραν αὐτῆς πόλιν Λάρνακα, ἔχουσιν ὡς σκοπόν· ἐπειδὴ ὁ αὐτῆς λιμὴν εἶναι χαμηλότατος, καὶ ἕνεκα τῆς καταλαμβανούσης τὴν νῆσον ὀμίχλης δυσκόλως διακρίνεται· τοῦτο παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν Ἀμαθοῦντα καὶ ἀλλαχοῦ τῆς νήσου· Ὅθεν οἱ πρὸς αὐτὴν πλέοντες τὰ μάλιστα πρέπει νὰ ἦναι προσεκτικοὶ, μήπως ναυαγήσωσιν· τοῦτο δὲ συχνότατα πρότερον συνέβαινεν.

Τὰ ὄρη ταῦτα καθ' ἅπαντα τὸν χειμῶνα καὶ ἰδίως ὁ Ὀλυμπός εἰσι χιονοσκέπαστα. Ἐπὶ τούτου δι' ὅλον τὸ ἔτος φυλάττεται χιὼν ὑπ' ἀνδρῶν πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς νήσου διοριζομένων. Ἐν ὥρᾳ δὲ θέρους μεταφέρουσιν αὐτὴν εἰς τὴν Λευκωσίαν καὶ Λάρνακα, πρός τε τὸν ἡγεμόνα καὶ τοὺς ἐπισημοτέρους ἁπάντων τῶν γενῶν.

Ὑπάρχουσι δ' ἔτι ἐν αὐτοῖς μόλυβδος, χαλκὸς, ἄργυρος, σίδηρος, χρυσὸς, γαιάνθρακες, χάλκανθος, ἀμίαντος, ἀχάτης, ἴασπις, φυσικὸς κρύσταλλος, σμάραγδος, τίτανος, γύψος,

ὠχρὰ ἄργιλος, φαιὰ γῆ, μεταλλικὰ ὕδατα, θειοῦχα, ἁλατοῦχα, πολλὰ βότανα· περὶ δὲ τούτων ἁπάντων ἐν ἐκτάσει θέλομεν διαλάβει εἰς τὸ περὶ προϊόντων κεφάλαιον.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλαι εἶναι ἐν Κύπρῳ πεδιάδες, ὡς ἡ τοῦ Μόρφου, ἥν τινα Ζηρυνθίαν ὁ Λυκόφρων καλεῖ.

Μορφὼ παροικήσουσι τὴν Ζηρυνθίαν.

Τούτων δὲ παραλειπομένων γενικῶς δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς ὀρεινὴν τὴν νῆσον, ὑπὸ πολλῶν βουνῶν καὶ λόφων διακοπτομένην, καὶ μᾶλλόν ἐστιν ὁμοία ταῖς ἑλληνικαῖς νήσοις, ἢ τῇ γείτονι Ἀσίᾳ.

Ἐκ τῶν ὀρέων τούτων καὶ μάλιστα τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῶν αὐτοῦ κλάδων πολλοὶ πηγάζουσι ποταμοί, ἀλλὰ σμικρότατοι ἕνεκα τῆς μικρᾶς ἐκτάσεως τῶν αὐτῆς πεδιάδων. Ὁ μᾶλλον δ' ἀξιοσημείωτος διὰ τὴν εὐφορίαν, ἥτις ἐν τῇ νήσῳ προξενεῖται ὑπὸ τῶν αὐτοῦ πλημμυρῶν εἶναι ὁ Βώκαρος ἢ Πεδαῖος καλούμενος. Οὗτος ἐκ τῶν ὀρέων τοῦ Ἀκάμαντος (γρ. Ἀώου) πηγάζων καὶ ΝΑ φερόμενος καταβρέχει ἅπαν τῆς Μασαορίας τὸ πεδίον, καὶ νοτίως προχωρῶν χύνεται δυτικῶς τῆς Σαλαμῖνος· Περὶ τούτου ταῦτα λέγει ὁ Ἡσύχιος « Βώκαρος ποταμὸς ἐν Σαλαμῖνι ἐκ τοῦ Ἀκάμαντος ὄρους φερόμενος » Τοῦτον ἠθέλησάν τινες εἰς Βάρβαρον νὰ διορθώσωσιν, ὡς ποταμὸν δῆθεν τῆς Πάφου, ἀλλ' οὐδένα ἔχουσι λόγον. Ὠνομάσθη δὲ Πεδαῖος ἢ Πεδιαῖος, ὡς ποτίζων τὸ τῆς Κύπρου εὐφορώτατον πεδίον· καὶ διὰ τούτου τοῦ ὀνόματος ἀναφέρει αὐτὸν ὁ Πτολεμαῖος « Πεδαίου ποταμοῦ ἐκβολαί, Σαλαμίς. » Ἤδη δὲ καλεῖται Πηδιὰς ὑπὸ τῶν Κυπρίων, τοῦ ἀρχαίου τηρηθέντος ὀνόματος· κατὰ τὰς ἐκβολάς του ὅμως, τῆς ἐφαπλώσεώς του ἕνεκα Μανδηλιάς καλεῖται. Οὗτος βεβαιότατα εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους (α) ποταμὸς ἀναφερόμενος. « Ἐπειδὴ Χαρίδημος, ὁ ἐπὶ τῶν ὁπλιτῶν, ἀποσταλεὶς εἰς Σαλαμῖνα, καὶ Διότιμος,

(α) Δημοσθεν. Περὶ Στεφάν. 61.

ὁ ἐπὶ τῶν ἱππέων, ἐν τῇ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ μάχῃ τῶν στρατιωτῶν τινῶν ὑπὸ τῶν πολεμίων σκυλευθέντων, ἐκ τῶν ἰδίων ἀναλωμάτων καθώπλισαν τοὺς νεανίσκους ἀσπίσιν ὀκτακοσίαις» Ἐξερχόμεθα οὕτως τῆς μεγάλης δυσκολίας, ἐν ᾗ ὑπέπεσαν καὶ Γερμανοὶ καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων μεγάλοι ἄνδρες μὴ γνωρίζοντες, ἂν παρὰ τὴν ἀρχαίαν τῆς Κύπρου Σαλαμῖνα ἔῤῥεε ποταμός τις. Καλὸν λοιπὸν εἶναι ἡ τοπογραφία καλῶς νὰ ἐρευνηθῇ, ἄλλως οὐδέποτε ἀκριβῆ θέλομεν ἔχει ἱστορίαν, οὔτε τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς ὡς οἷόν τ' ἐπιτυχῶς διορθωμένους.

Ἔχει δὲ τὴν κοίτην κατὰ μὲν τὴν ῥύσιν στενὴν, καὶ διὰ τοῦτο ἐν καιρῷ πολλῶν ὄμβρων ὁρμητικῶς ῥέων καταστρέφει πᾶν τὸ προστυχόν. Κάτωθεν ὅμως τῆς Κυθραίας πλατύνεται καὶ εἰς τὰς ἐκβολάς του γίνεται πλατύτατος.

Εἰς αὐτὸν καὶ παραπόταμος ἐπίσης διὰ τὰς ὠφελιμωτάτας πλημμύρας του χύνεται, Γιαλιὰς καλούμενος, ἴσως Ἰδαλίας, ὡς παρὰ τὸ Ἰδάλιον πόλιν ῥέων.

Ὄχι ἀπιθάνως οἱ Γερμανοὶ ἑρμηνευταὶ διώρθωσαν τὸν μέγαν Ἐτυμολόγον εἰς τὸ ἀνωτέρω τεμάχιον « Ἐξ οὗ δύο ποταμῶν Σαράχου τε καὶ Πλιέως.» καὶ τὸν μὲν Σάραχον, ὄχι ὅμως καὶ Σάτραχον, διότι ἄλλος ἐκεῖνος εἶναι ποταμὸς, πρὸς τὴν ἕω ῥέοντα, δυνάμεθα, Ἀῶον μετονομασθέντα, ὡς τὴν Γιαλιὰν νὰ θεωρήσωμεν, τὸν δὲ Πλιέα εἰς Πεδαῖον νὰ διορθώσωμεν. Ἐπειδὴ ἀμφότεροι ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ κλάδου τοῦ Ὀλύμπου ῥέουσι, καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἔχουσι τὴν ῥῆσιν. Εἶτα πρὸς δυσμὰς μεταξὺ Κιτίου καὶ Ἀμαθοῦντος ῥέει ὁ Πεντάσκοινος ἢ ποταμὸς τοῦ Ἁγ. Θεοδώρου, ἐκ τῶν ὀρέων τῆς Μαχαιράδος πηγάζων, καὶ ὀλίγην χώραν διερχόμενος ἐκβάλλει ἀνατολικῶς δέκα στάδια τοῦ Ζυγίου, παρὰ τὴν ἄκραν Μαζωτοῦ, μέρος οὖσαν τῆς ἄκρας Δάδων.

Δυτικῶς δὲ τοῦ Ζυγίου ἐν ἴσῃ σχεδὸν ἀποστάσει ῥέει ὁ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ἀναφερόμενος ποταμὸς Τέτιος. « Ἀμαθοῦς Τετίου ποτ. ἐκβολαὶ, Κίτιον πόλις.» Εἶτα δ' ὠνομάσθη Βασιλοπόταμον ἕνεκα τῆς ἁγίας Ἑλένης, ἐπειδὴ ἐνταῦθα τὸ

πρῶτον τῆς νήσου ἐπέβη ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐρχομένη. Ἤδη δὲ ὑπὸ τῶν Τούρκων καλεῖται Τατλὶ-Σουγιοὺ (γλυκὺ νερόν)· ἐπ' αὐτοῦ καὶ γέφυρα παρὰ τὴν κώμην Τόχνην εὑρίσκεται, καὶ ἐπ' αὐτῆς χριστιανικὸς ναός, ἐν ᾧ καὶ τεμάχιον τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, ἡ ἁγ. Ἑλένη ἀπέθεσεν, ὅπερ ἤδη εἰς Ὅμοδος λέγεται ὅτι εὑρίσκεται. Καὶ οὗτος ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετὰ τοῦ ῥηθέντος ὄρους πηγάζει· παραλλήλως δὲ σχεδὸν φερόμενοι χύνονται εἰς τὴν θάλασσαν, μηδεμίαν τοῖς κατοίκοις παράγοντες ὠφέλειαν.

Ἥμισυ δὲ μίλιον δυτικῶς τῆς Ἀμαθοῦντος, νῦν Παλαιᾶς Λεμησοῦ, ῥέει ὁ ποταμὸς τῆς Γερμασογείας, μηδόλως τοὺς κατοίκους ὠφελῶν· πιθανὸν νὰ ἦναι ὁ Ἀμάθους, ἐξ οὗ ἡ πόλις καὶ τὸ ὄνομα ἔλαβεν (ἴδ. Ἀμαθοῦντα).

Ἓν ἥμισυ δὲ μίλιον δυτικῶς τῆς Λεμησοῦ ἐκβάλλει παρὰ τὸ ἀρχαῖον Κούριον, νῦν δ' Ἐπισκοπὴν, ὁ ποταμὸς Λύκος. Οὕτω δὲ καλεῖται παρὰ τοῦ Πτολεμαίου «Κούριον, πόλις, Λύκου ποτ. ἐκβολαί, Κουριὰς ἄκρα.» Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν μέρει καὶ νῦν πρὸς τὰς πηγάς του διέσωσεν· ἐν δὲ ταῖς ἐκβολαῖς του Κούρης ἢ Κουρίας ἤδη καλεῖται, ἐκ τῆς πόλεως πρὸς ἣν ἐκβάλλει λαβὼν τὸ ὄνομα. Τούτου μέρος πρὶν εἰς Κούριον φθάσῃ, ἐκ τοῦ ὅλου χωριζόμενον, διέρχεται διὰ τοῦ Κολοσίου, καὶ ποτίζον τὰς αὐτοῦ γαίας χύνεται εἰς τὸ τῆς Λεμησοῦ ἁλοπηγεῖον.

Οὐ μακρὰν δὲ τῆς Παλαιπάφου (Κουκλίων) δυτικῶς ῥέει ὁ παρὰ τοῦ Εὐριπίδου ἀναφερόμενος ποταμὸς Βάρβαρος, παρ' ἄλλοις Ἱεροπόταμος, νῦν δὲ Διορίζος καλούμενος.

Πηγάζει δ' οὗτος ἐκ τῆς ΝΔ τοῦ Ὀλύμπου πλευρᾶς, ἐκ τοῦ ὄρους Ἀκάμαντος, καὶ διερχόμενος καὶ ἀρδεύων μέρος τι τῆς Πάφου ἐκβάλλει παρὰ τὸν ὅρμον τῆς Παλαιπάφου, διηνεκῶς, ὡς καὶ ὁ Κουρίας ἢ Λύκος ῥέων. Ἐκ τῶν ἀρχαίων τούτου μνείαν ποιεῖται ὁ Εὐριπίδης εἰς τὰς αὐτοῦ Βάκχας.

Ἱκοίμην ποτὶ τὴν Κύπρον
Νᾶσον τᾶς Ἀφροδίτας

Ἵνα θελξίφρονες νέμον-
ται θνατοῖσιν ἔρωτες,
Πάφον, θ', ἂν ἑκατόστομοι
Βαρβάρου (α) ποταμοῦ ῥοαὶ
Καρπίζουσιν ἄνομβρον.

Διὰ τοῦ χωρίου τούτου βλέπομεν ὅτι πολλὰ ὁ Βάρβαρος εἶχε στόμια, ἀλλὰ φαίνεται εἶναι ποιητικῆς φαντασίας γέννημα. Διὰ δὲ τὴν ἀνομβρίαν εἶναι ἀληθέστατον, ἐπειδὴ ἁπάσης τῆς νήσου, ἀνόμβρου οὔσης, ἡ Πάφος εἶναι ἔτι ἀνομβροτέρα.

Εἰς δὲ τὸ βόρειον τῆς νήσου ἐκ τοῦ Ὀλύμπου ἐπίσης πηγάζοντες καὶ ἄλλοι μὲν εἶναι ποταμοί, μάλιστα δ' ὁ Σέτραχος ἢ Σάτραχος καὶ ὁ Κλάριος.

Περὶ τοῦ Σατράχου ταῦτα λέγει ὁ Λυκόφρων

Οἱ πέντε δὲ Σφήκειαν εἰς Κεραστίαν
Καὶ Σάτραχον βλώξαντες Ὑλάτου τε γῆν
Μορφὼ παροικήσουσι τὴν Ζηρυνθίαν.

Τοῦτον ὁ Τζέτζης Σέτραχον καλεῖ. « Σέτραχος πόλις καὶ ποταμὸς » ὅπου ἀναμφιβόλως εἶναι ὁ ἴδιος.

Διαβάντες δ' αὐτὴν καὶ τὴν γῆν τοῦ Ὑλάτου Ἀπόλλωνος κατὰ τὸν Λυκόφρονα, εἰσερχόμεθα εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μόρφου. Οὗτος λοιπὸν πιθανὸν νὰ ἦναι ὁ ἀπὸ τῶν Τριῶν Ἐλαιῶν ἤδη πηγάζων καὶ κατὰ τὰς ὑπωρείας τῶν ὀρέων τῆς Σολέας φερόμενος χύνεται εἰς τὸν κόλπον τῆς Πενταγείας, Ξηροπόταμος καλούμενος. Ἡ δὲ πόλις Σάτραχος, αὕτη φαίνεται ἦτον ἡ νῦν Πεντάγεια (ἴδε πόλεις). Παρ' αὐτὸν δυτικῶς ῥέει ὁ Κλάριος, ὁ μεγαλείτερος ἁπάντων τῶν Κυπρίων ποταμῶν, νῦν δὲ Κάρης καλούμενος.

Ἵνα δείξωσιν οἱ νῦν Κύπριοι τὸ αὐτοῦ μέγεθος, συγκρίνοντες αὐτὸν πρὸς τοὺς ἄλλους τῆς νήσου ποταμούς, λέγουσιν,

---

(α) Τινὲς διορθοῦσιν αὐτὸν εἰς Βώκαρον.

Κάρης Κούρης καὶ Διορίζος
Μὰ παρὰ πάντα Κάρης.

Παρὰ δὲ τῶν Τούρκων Καρκώτης καλεῖται, ἤτοι Χιανοπόταμος. Ἐκ τῆς ὑψίστης δὲ κορυφῆς τοῦ Ὀλύμπου πηγάζων καὶ πρὸς βορρᾶν προχωρῶν διὰ τῆς κοιλάδος τῆς Σολέας ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον ἐπίσης τῆς Πεντάγειας, παρὰ τὸν ποταμὸν Σάτραχον. Περὶ τούτου λέγει ὁ Πλούταρχος εἰς τὸν Σόλωνος βίον. «Ἔπειτα πλεύσας εἰς Κύπρον ἠγαπήθη διαφερόντως ὑπὸ Φιλοκύπρου τινὸς τῶν ἐκεῖ βασιλέων, ὃς εἶχεν οὐ μεγάλην πόλιν, ᾠκισμένην ὑπὸ Δημοφῶντος τοῦ Θησέως περὶ τὸν Κλάριον ποταμόν.»

Τοῦτον ἀναφέρει καὶ ὁ Ἀνακρέων (α)

Οἱ δὲ Κλάρου παρ' ὄχθαις
Δαφνηφόρου Φοίβου,
Λάλον πιόντες ὕδωρ
Μεμηνότες βοῶσι.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Βιργίλιος (β) μνείαν ποιεῖται τοῦ Κλαρίου ποταμοῦ, περὶ τῶν δαφνῶν αὐτοῦ ὁμιλῶν, δι' ὧν ἐκόσμουν τὸν ἐπ' αὐτοῦ κείμενον ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος

Trojugena, interpres divùm, qui numina Phoebi
Qui tripodas, Clarii lauros, qui sidera sentis, κτλ.

Παρέχει δ' οὐκ ὀλίγας τὴν Σολέαν ποτίζων ὠφελείας, τὸν παράδεισον οὕτως εἰπεῖν τῆς Κύπρου αὐτὴν κατασταίνων.

Τέλος διελθόντες τὴν πεδιάδα τοῦ Μόρφου ἐν τῇ Λαπιθίᾳ τὸν Λάπιθον ποταμὸν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον, ἀπαντῶμεν «Κερωνία, Λαπίθου ποτ. ἐκβολαί, Λάπιθος πόλις.» Καὶ φαίνεται ἐκ τῆς πόλεως ἔλαβε τὸ ὄνομα, δι' ἧς ἔρρεεν. Ἤδη δὲ

(α) Ἀνακρ. εἰς Ἄττιν ιγ.
(β) Βιργίλ. Αἰνειαδ. 3. 359.

καλεῖται ποταμὸς τοῦ Καραβᾶ, ἐκ τῆς ἐπὶ τῶν ὀχθῶν αὐτοῦ κειμένης κώμης (α). Ἀλλὰ καί τοι ὢν ἄσημος τῆς ἐκτάσεώς του ἕνεκα, εἶναι ὅμως λίαν τοῖς κατοίκοις ὠφέλιμος, ποτίζων τὰς γαίας τῶν κωμῶν Λαπίθου τε καὶ Καραβᾶ καθ' ἅπαν τὸ θέρος.

Οἱ πλεῖστοι τῶν ῥηθέντων καὶ μὴ ποταμῶν ἀπὸ μὲν τῆς ἀνοίξεως μέχρι τοῦ φθινοπώρου ξηραίνονται, τὸν δὲ χειμῶνα ἔχουσιν ἀρκετὰ ὕδατα. Συχνότατα δὲ πλημμυροῦσι μεγάλας ὠφελείας τοῖς κατοίκοις παρέχοντες καὶ μάλιστα ὁ Πεδαῖος, ὅστις ὀρθῶς δύναται κληθῆναι ὁ Νεῖλος τῆς Κύπρου. Ἐπειδὴ ἐκ τῶν αὐτοῦ πλημμυρῶν ἐξαρτᾶται ἡ εὐφορία τῆς νήσου· ἀλλ' οὐχ ἧττον τούτων ἕνεκα εἶναι καὶ ἐπικίνδυνος.

Τὰς πλημμύρας ταύτας καὶ οἱ Σιβυλλικοὶ χρησμοὶ προεμήνυον (β). Ἡ ἱστορία ἔτι ἀναφέρει ὅτι ἐπὶ Οὔγου τοῦ τρίτου, 1330 Μ. Χ. ὁ ποταμὸς Πεδαῖος κατηφάνισε πλημμυρήσας μέρος τῆς πρωτευούσης τῆς νήσου Λευκωσίας, καὶ μάλιστα τὸ πρὸς τὴν Πύλην τῆς Πάφου, παρὰ τὴν ὁποίαν διέρχεται. Ὅταν δὲ πολλὰς κατὰ συνέχειαν ἡμέρας εἰς τὰ ὄρη τῆς νήσου βρέξῃ, οὗτοι κατασταίνονται ὁρμητικώτατοι, καταπλημμυροῦντες τῆς νήσου τὰς γαίας.

Τῶν δὲ ὑπαρχουσῶν ἐν Κύπρῳ λιμνῶν, ἡ μὲν τοῦ Κιτίου καὶ τῆς Λεμησοῦ εἶναι ἁλοπηγεῖα. Διὸ ἐν τῷ κεφαλαίῳ περὶ ὀρυκτῶν ἐκτενῶς περὶ αὐτῶν θέλομεν ὁμιλήσει. Τρίτη δ' εἶναι ἡ παρὰ τὴν Ἀμμόχωστον λίμνη τῆς Ἀμμοχώστου νῦν καλουμένη. Αὕτη οὐδεμίαν ἔχουσα σχέσιν μετὰ τῆς θαλάσσης, τὸν μὲν χειμῶνα πλήρης εἶναι ὑδάτων, καὶ ἰχθῦς οὐ τόσον ὑγιεινοὺς παραδόξως πως παράγουσα τὸ θέρος ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ μάλιστα ἐν ἀνομβρίᾳ ξηραίνεται.

Ἐκτὸς δὲ τῶν ποταμῶν καὶ λιμνῶν καὶ πηγῶν ἅπαντα σχεδὸν τὰ ἐν τῇ Κύπρῳ φρεάτια ὕδατα εἶναι ἁλμυρά· ἕνε-

---

(α) Καὶ ὁ Εὐρώτας τῷ κοινῷ ἀπαντᾶται ὀνόματι ὑπὸ τὴν Σελκσίαν.

(β) Ἴδε Σιβυλλ. Χρησ. 4. 140. 7. 4.

κα τῆς νιτρώδους γῆς τῆς νήσου. Τοιαῦτα ὕδατα ἅπασα ἔχει ἡ Μεσαορία, τὸ πλεῖστον τῆς Καρπασίας, ἡ Λάρναξ, καὶ πλεῖστα ἄλλα μέρη· ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ φρέατα, οἷον τὰ τῆς Λεμησοῦ, τοῦ ἁγίου Θεοδώρου καὶ ἀλλαχοῦ μετὰ γλυκέων ὑδάτων.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἀναφέρεται ὅτι μέγα ἐν Κύπρῳ ἔκτισεν ὑδραγωγεῖον· τοῦτο ἀναμφιβόλως εἶναι τὸ τῆς Σαλαμῖνος, ἀπὸ Κυθραίας ἔχον τὴν ἀρχήν. Ἐπί τινων αὐτοῦ ἀψίδων σώζονται ἔτι ἐπιγραφαὶ, ἀλλὰ καὶ ἄλλαι ἐν τῇ κώμῃ ἁγίῳ Σεργίῳ ἐξ αὐτοῦ μετεφέρθησαν. Ὑπὸ τούτων μανθάνομεν τοὺς ἐπισκόπους ἢ ἀρχιεπισκόπους, οἵτινες τὸ ὑδραγωγεῖον πολλάκις ἐπεδιώρθωσαν.

Ἀλλὰ καὶ τὸ Κίτιον καλὸν φαίνεται εἶχεν ὑδραγωγεῖον, πολὺ ὅμως ὑποδεέστερον τοῦ τῆς Σαλαμῖνος. Τούτου ἴχνη βλέπομεν εἰς τὸν Φοινικικὸν τάφον Φανερωμένην· ἀλλὰ καὶ παρὰ τὸ τοῦ Μπεκὶρ Πασιὰ ὑδραγωγεῖον (ἴδε Κίτιον) τοιαῦτα φαίνονται ἴχνη. Ὅθεν ἄνευ ἀμφιβολίας τοῦ ἀρχαίου ὑδραγωγείου ἠκολούθησε τὰ ἴχνη ὁ Τοῦρκος πρὸς κατασκευὴν τοῦ αὐτοῦ ὑδραγωγείου.

Καὶ διαλείπουσαι δ' ὑπάρχουσιν ἐν τῇ νήσῳ πηγαὶ λίαν ἀξιοσημείωτοι εἰς τὴν φυσικὴν ἱστορίαν.

Ἐν δὲ τῇ Τυλλιρίᾳ παρὰ τὴν θέσιν Πύργον, ἐκ τῆς Πάφου πρὸς τοὺς Σόλους νῦν Καραβοστάσιον χωροῦντες, οὐ μακρὰν τῆς θαλάσσης διαλείπουσαν βλέπομεν πηγὴν, ἥτις ἀπὸ τὰς ἀρχὰς μὲν Ἀπριλίου μέχρι Ὀκτωβρίου ἄφθονον καὶ διαυγέστατον ῥέει ὕδωρ, ἀπὸ δὲ Ὀκτωβρίου μέχρις Ἀπριλίου ξηραίνεται. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἐκ τοῦ Ὀλύμπου εἰς ὑδροθήκας κατασταλάζουσιν ὕδατα, ἅτινα τὴν ὡρισμένην ὑπερβάντα στεφάνην ἐκρέουσι δι' ὑδραυλικῶν φυσικῶν σωλήνων.

Ἐν δὲ τῇ Καρπασίᾳ παρὰ τὴν κώμην Καμάρας οὐ μακρὰν τῆς θαλάσσης ἑτέρα οὐ διαλείπουσα ὑπάρχει πηγὴ, ἥτις καθ' ἅπαντα μὲν τὸν Ἀπρίλιον, Μάϊον, Ἰούνιον, Ἰούλιον καὶ Αὔγουστον ὡραῖον ἐκρέει ὕδωρ, μετὰ δὲ ταῦτα θολοῦται καὶ ἀλ-

μυρὸν κατασταίνεται. Ἡ πηγὴ αὕτη κοινωνίαν τινὰ ἔχει μετὰ τῆς θαλάσσης. Ὅθεν καὶ τὰ θαλάσσια ὕδατα κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ χειμῶνα ἐμπίπτοντα κατασταίνουσιν αὐτὴν ἁλμυρὰν, τὴν τῶν ὑδάτων παράττοντα ὑποστάθμην. Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ κώμῃ, ἓν τέταρτον ἀπὸ τοῦ ῥηθέντος γλυκέος ὕδατος, ἕτερον ῥέει ὑπόπικρον ὕδωρ, ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων μὴ πινόμενον, ἐκτὸς μεγίστης ἀνάγκης. Εἰς δὲ τὴν κώμην Καλοπαναγιώτην ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ ἐν πολλοῖς, καὶ ἰδίως ἐν δυσὶ μέρεσι, πολὺ θειοῦχον ῥέει ὕδωρ. Πηγάζει δὲ τοῦτο ἐκ σκληροῦ μέλανος λίθου, οὐ πολὺ θερμόν. Ἐν αὐτῷ αἱ τῆς κώμης γυναῖκες καὶ αὐταὶ αἱ τοῦ Μοδρυλᾶ δι' ὀλίγου σαπωνίου τὰ αὐτῶν πλύνουσιν ἐνδύματα, μηδόλως αὐτὸ θερμαίνουσαι· τὸ αὐτὸ δ' ἤκουσα ὅτι καὶ εἰς τὴν κώμην Πεδουλάν ὑπάρχει. Ἐκ τοῦ ἐν τῇ Καλοπαναγιώτῃ ἠθέλησα νὰ γευθῶ, ἀλλ' ἕνεκα τῆς μεγάλης του δυσοσμίας δὲν ἠδυνήθην.

Ἀλλὰ καὶ οὐ πολὺ μακρὰν αὐτοῦ κάτωθεν τῆς κορυφῆς τοῦ Ὀλύμπου παρὰ τὴν μονὴν Τροοδίτισσαν καὶ ἄλλη ὑπάρχει μεταλλικὴ πηγὴ, θερμόπατα ἔχουσα ὕδατα. Καὶ ἐπὶ τοῦ ὄρους δ' Ἀκάμαντος ἐν τῇ θέσει Ἁγίους Ἀναργύρους ἐκ τῆς Χρυσοχοῦς πρὸς τὴν Πάφον βαδίζοντες μεγάλην βλέπομεν θειούχων ὑδάτων πηγὴν, ἅπερ εἰς τὸν ποταμὸν τῆς Χρυσοχοῦς χυνόμενα κατασταίνουσι τὸ αὐτοῦ ὕδωρ ἄχρηστον σχεδὸν πρὸς πόσιν.

Τέλος μεταλλικὴ ὑπάρχει πηγὴ εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Λευκωσίας λαμπρὰν τοῦ Χρυσοστόμου μονὴν, ἐν μικρᾷ τινι ποσότητι. Καὶ εἰς μὲν τὴν πηγὴν εἶναι θερμὸν, ὀλίγον δ' ἀπωτέρω μετὰ ψυχροῦ ὕδατος ἑνούμενον χάνει ἐν μέρει τὴν αὐτοῦ ποιότητα. Πρὸς τοῦτο οἱ κάτοικοι τῆς νήσου, ἁγίασμα αὐτὸ καλοῦντες, καθ' ἑκάστην τρέχουσιν, εἴτε λεπροὶ, εἴτε ἄλλα ἕλκη ἔχοντες, καὶ θεραπεύονται.

Ὁ δὲ Ποκόκιος λέγει ὅτι ἐν τῇ θέσει Βόλε μεταλλικὴ ὑπάρχει σιδηροῦχος πηγὴ, καὶ παρ' αὐτὴν μεταλλεῖα σιδήρου· ἀλλ' ὁμολογῶ ὅτι ταύτην τὴν θέσιν ἐρευνήσας δὲν ἠδυνήθην

νὰ εὕρω. Τὸ δὲ τοῦ Ἁγίου Βαρνάβα ἁγίασμα παρὰ τὴν ἀρχαίαν Σαλαμῖνα ἁλατώδη ἔχει γεῦσιν.

Ἡ Κύπρος δὲ καὶ ὡς ἡφαιστιώδης χώρα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀναφέρεται. Ἐπὶ αὐτοκράτορος Τίτου λέγει Μαριάνος ὁ Σχῶτος (α) ὅτι ὄρος τι τῆς Κύπρου ἐξερράγη καὶ τοσοῦτον ἐξέρρευσε πῦρ, ὥστε τὰς παρ' αὐτῷ κώμας καὶ πόλεις, πολλὰς διαρκέσαν ἡμέρας, κατηράνισεν. Ἀλλὰ δὲν ὀνομάζει ποῖον αὐτὸ ἦτον, ἢ εἰς ποῖον τοὐλάχιστον τῆς νήσου μέρος. Πολλοὶ νομίζουσι τὸ πλησίον τῆς κώμης Καπέδων ἐν τῇ Ὀρεινῇ τῆς Κύπρου, ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον ἐνταῦθα εἴδομεν (β). Ἴχνη δ' ἡφαιστιώδους ἐκρήξεως παρατηροῦνται μεταξὺ Συμβούλου καὶ Ἀπόλλωνος (ἴδε Πόλεις), ἐκ τῆς Λεμησοῦ πρὸς τὴν Πάφον βαδίζοντες. Ἐνταῦθα βράχοι ὁλόκληροι εἶναι ἀποκεχωρισμένοι, καὶ ἐστραμμένοι πρὸς τὴν θάλασσαν, χαράδρας τινὰς σχηματίζοντες, καὶ τρόπον τινὰ κεκαυμένοι φαίνονται. Ἐπὶ τούτου καὶ ἀρχαῖαι ὑπῆρχον πόλεις, αἵτινες δυνατὸν ὑπ' αὐτοῦ νὰ κατεστράφησαν, οἷον ἡ Ὕλη, τὸ Κούριον κτλ.

Σεισμοὶ δὲ τὸ πάλαι οὐκ ὀλίγοι ἐγένοντο, ὧν ἕνεκα πολλάκις καὶ αἱ μέγισται τῆς νήσου πόλεις κατέπεσον. Συνήθως δὲ συνέβαινον ἐν Πάφῳ καὶ Σαλαμῖνι, ἀλλὰ καὶ ἡ Λάπιθος ὑπὸ σεισμῶν κατεστράφη (γ).

Καὶ ἤδη δὲ οὐκ ὀλίγοι συμβαίνουσιν ἐν Κύπρῳ σεισμοί, καὶ μάλιστα πρὸς τὴν Ἀμαθοῦντα καὶ Λεμησόν, ὥστε πολλάκις ἐν σκηναῖς οἱ κάτοικοι ἀναγκάζονται νὰ κατοικῶσιν. Ὁ δὲ μεγαλείτερος τῶν μέχρι τοῦδε ἐνταῦθα συμβάντων σεισμῶν εἶναι ὁ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Χλωροῦ, ἐν ᾧ καὶ αἱ μεγαλείτεραι τῆς νήσου πόλεις κατέπεσον.

(α) Μαριαν. Σκωτ. Τίτ. Χρονικ. 1.

(β) Ἴδε καὶ Σιβυλ. Χρησμ. 3. 395. Κυπριακοῦ ἰστορ. Κύπρου.

(γ) Ἴδε Συγκελ. Χρονογρ. 313. καὶ Σιβυλ. Χρησμ. 4. 125. 5. 450.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

ΠΟΙΟΤΗΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ. ΚΛΙΜΑ.

Ἐκ τῶν παλαιοτάτων χρόνων μέχρις ἡμῶν ὅσοι ὀλίγας περὶ Κύπρου λέξεις ἔγραψαν ἅπαντες τὴν αὐτῆς ἐξύμνησαν γονιμότητα καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν προϊόντων της, οὐδεμίαν λέγοντες ὑπάρχουσαν γῆν, τοσαῦτα καὶ ἀρίστης ποιότητος παράγουσαν προϊόντα.

Τοῦτο ἔτι καὶ νῦν παρατηρεῖται μὲ ὅλην τὴν αὐτῆς ἐρήμωσιν καὶ τὴν κακήν της καλλιέργειαν. Διὸ καὶ οἱ αὐτὴν παραπλέοντες, γνωρίζοντες ὅτι ἐνταῦθα θέλουσιν εὕρει τροφὰς διὰ τὸ ταξείδιόν των εὐθηνοτέρας, ἐλλιμενίζονται εἰς αὐτὴν, καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἐμπορικωτέραν τῆς νήσου πόλιν Λάρνακα (α). Τούτου ἕνεκα καὶ ἅπασαι αἱ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ πτωχαὶ οἰκογένειαι εἰς τὴν σιτοποιικὴν ἐνασχολοῦνται, ἀρκούντως ἐν εὐφορίᾳ τὰ πρὸς τὸν βίον πορίζόμεναι. Ὁ Στράβων περὶ αὐτῆς λέγει « Κατ' ἀρετὴν οὐδεμιᾶς τῶν νήσων λείπεται· καὶ γὰρ εὔοινός ἐστι καὶ εὐέλαιος, σίτῳ τε αὐτάρκει χρῆται, μέταλλά τε χαλκοῦ ἐστιν ἄφθονα τὰ ἐν Ταμασσῷ.» Ὁ δ' Εὐστάθιος τὴν ἀρίστην ἁπασῶν λέγει, ὀλβιωτάτους τοὺς αὐτῆς κατοίκους καλῶν. «Ὀλβιώτατοι νησιωτῶν οἱ Κύπριοι.» Ὀλίγον δ' ἀνωτέρω τὰς αὐτὰς τῷ Στράβωνι λέγει

(α) Κατὰ πάντα Μαΐον οἱ κάτοικοι τῆς Σίμης, οἱ τὸν ἁλιέα τοῦ σπόγγου μετερχόμενοι, ὡς καὶ οἱ τοῦ Καστελοριζίου, παραπλέουσι κατὰ στολίσκους ἐκ πλοιαρίων εἰς τὰς μεσημβρινὰς τῆς Κύπρου πόλεις, καὶ μάλιστα εἰς τὴν Λάρνακα, ὅπου προμηθεύονται τὰ καθ' ἅπασαν τὴν ἁλιείαν των χρήσιμα, ὑπὲρ τινὸς τριῶν μηνῶν διαρκοῦσαν. Αἱ ἡμέραι αὗται λίαν εἶναι εὐάρεστοι οὐ μόνον διὰ τὴν κίνησιν τοῦ ἐμπορίου, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὴν κατὰ γραμμὴν καὶ ἐν μεγίστῃ τάξει κατάπλευσιν τῶν ταχυτάτων τούτων πλοιαρίων, ὑπὸ μουσικῶν ὀργάνων συνοδευομένων. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἠδύνατό τις ταῦτα θεώμενος νὰ νομίσῃ νῆας θεωροὺς πεμπομένας ὑπὸ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, ἵνα παρευρεθῶσι καὶ τιμήσωσι τὴν ἑορτὴν τῆς πολιούχου τῆς νήσου θεᾶς, τὰ πρέποντα πρὸς αὐτὴν δῶρα ἄγουσαι.

λέξεις « Ἡ Κύπρος οὐδεμιᾶς νήσου λειπομένη τῇ ἀρετῇ. » Ὁ δ' Αἰλιανὸς (α) « καὶ λέγουσι Κύπριοι εὔγεων οἰκεῖν χῶρον καὶ ταῖς Αἰγυπτίων ἀρούραις τολμῶσιν ἀντικρίνειν τὰς σφετέρας. » Ἐν τῷ αὐτῷ δ' ἔτι χωρίῳ λέγει « στέλλονται δὲ (οἱ ἐν Σύροις ἔλαφοι) ἐπὶ τὴν Κύπρον, πόθῳ πόας τῆς ἐκεῖ· λέγονται γὰρ εἶναι βαθεῖαι καὶ νομὰς ἀγαθὰς ἔχειν. » Καὶ ταῦτα μὲν ἀληθεύουσιν, ὅταν ἀρκεταὶ πίπτωσιν ἐν τῇ νήσῳ βροχαί, ὅτε τὰ πεδία ἅπαντα καὶ αἱ αὐτῆς κοιλάδες ἀρκετῆς πληροῦνται πόας· ἀλλ' ἐν ἀνομβρίᾳ οὐδὲ πρὸς τροφὴν κἂν τῶν ἐν αὐτῇ ζώων τὴν ἱκανὴν παράγει πόαν. Ὅτι δὲ πραγματικῶς αἱ ἔλαφοι πόθῳ πόας τὴν μεταξὺ Κιλικίας καὶ Κύπρου θάλασσαν ἔπλεον, ἢ μᾶλλον τῆς Συρίας καὶ Κιλικίας, εἰς Κύπρον ἐρχόμεναι, τοῦτο εἷς τῶν παχυλωτάτων εἶναι μύθων.

Καὶ ὁ Βιργίλιος δὲ ὀλίγας λέξεις ἐν παρόδῳ περὶ τῆς αὐτῆς λιπαρότητος ἔγραψε (β), παχεῖαν αὐτὴν ἀποκαλῶν.

Genitor tum Belus opinam
Vastabat Cyprum.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Κικέρων πρὸς Ἀττικὸν τὴν εὐτυχίαν της ἐξυμνεῖ tam teneram insulam (τοσοῦτον νεαρὰν νῆσον) quid tandem isti mali in tam tenera insula non fecissent. » Ὁ δὲ Βαλεριανὸς Μαξιμος fertilissimas (εὐτυχεστάτας) τῆς εὐφορίας της ἕνεκα λέγει ὅτι εἶχε πόλεις, urbes ejus fertilissimas delitiarum. Καὶ ἀλλαχοῦ τὴν ἀφθονίαν καὶ εὐτυχίαν αὐτῆς ἐξυμνῶν λέγει ὅτι ἐξαιρέτους εἶχε πόλεις, ἐν αἷς ἐλλιμενίζοντο καὶ τ' ἀναγκαῖα ἐλάμβανον τὰ πλοῖα. fertilissime delitiarum tot egregiae urbes necessaria totius navigationis diverticula erant Καὶ ὁ Πλίνιος δ' εἰς πολλὰ τῆς φυσικῆς του ἱστορίας μέρη τοσαῦτα δὲν ἤθελεν ἀναφέρει διὰ τὴν τῆς νήσου ἀφθονίαν, ἐὰν δὲν ἦτον εὔκαρπος καὶ πλήρης προϊόντων.

(α) Αἰλιαν. Ἱστορ. Ζώων.
(β) Βιργιλ. Αἰνειαδ. 1.

Ὁ δ' Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος (α) λέγει « παράγει καρποὺς (ἡ νῆσος) ἀφθόνους, δι' ὧν καὶ ἄλλους δύναται νὰ προμηθεύσῃ τόπους· ὅτι ἐνταῦθα δύνανται νὰ κατασκευάσωσι πλοῖα ἀπ' αὐτῆς τῆς τρόπιας μέχρι τέλους, διὰ πανίων, σχοινίων καὶ ζωοτροφιῶν αὐτὰ ὁπλίσαντες, καὶ δι' ἐγχωρίων ἐμπορευμάτων πληρώσαντες, μηδενὸς τῶν ἀναγκαίων ἔξωθεν δεόμενοι. Ὁ δὲ Στράβων ἐν τοῦ Ἐρατοσθένους ἐρανιζόμενος λέγει ὅτι ἅπασα ἡ νῆσος κεκαλυμμένη ἦν ὑπὸ δάσους τηλικούτου, ὥστε δὲν ἠδύναντο οἱ κατοικοῦντες αὐτὴν νὰ γεωργήσωσι. Τὸ δὲ πλεῖστον τούτου κατεστράφη εἰς τὴν τοῦ χαλκοῦ ἐκμετάλλευσιν, καὶ εἰς ναυπηγικὴν ὕλην πολεμικῶν τε καὶ ἐμπορικῶν στόλων· φησὶ δ' Ἐρατοσθένης τὸ παλαιὸν ὑλομανούντων τῶν πεδίων, ὥστε κατέχεσθαι δρυμοῖς, καὶ μὴ γεωργεῖσθαι, μικρὸν μὲν ἐπωφελεῖν πρὸς τοῦτο τὰ μέταλλα, δενδροτομούντων πρὸς τὴν καῦσιν τοῦ χαλκοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου· προσγενέσθαι δὲ καὶ τὴν ναυπηγίαν τῶν στόλων, ἤδη πλεομένης ἀδεῶς τῆς θαλάσσης, καὶ μετὰ δυνάμεων, ὡς δ' οὐκ ἐξενίκων, ἐπιτρέψαι τοῖς βουλομένοις καὶ δυναμένοις ἐκκόπτειν, καὶ ἔχειν ἰδιόκτητον καὶ ἀτελῆ τὴν διακαθαρθεῖσαν γῆν.» Ἀλλὰ ποῖος ταύτην ἔδωσε τὴν ἄδειαν, ἵνα ἰδιόκτητον ἔχωσι καὶ ἀτελῆ τὴν ὑπ' αὐτῶν καθαρισθεῖσαν γῆν; τοῦτο ὁ Ἐρατοσθένης οὐδαμοῦ λέγει.

Τὰ πολλὰ ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Κύπρου δάση μνημονεύει καὶ ὁ Ὁράτιος (β) διὰ τῶν ἑξῆς στίχων· ἂν καὶ ἄλλοι διὰ τοῦ rabe Cypria ἐννοῶσι Κύπριον πλοῖον.

Numquam dimoveas, ut rabe Cypria
Myrtoum pavidus nauta fecem mare,

Τὸ δὲ κλῖμα τῆς νήσου ταὐτὸν σχεδὸν εἶναι τοῦ τῆς Συρίας· κατασταίνεται ὅμως ἡ νῆσος θερμοτέρα ἕνεκα τῶν πετρωδῶν ὀρέων, ἅτινα ἀπ' ἀνατολῶν μέχρι δυσμῶν ἐν αὐτῇ ἐξα-

(α) Ἀμμιαν. Μαρκελ. lib. XIV.
(β) Ὁρατ. βιβλ. α. ᾠδ. 1.

πλοῦνται, καὶ τὰς ἀκτῖνας ἁπάσας τοῦ ἡλίου ῥίπτουσιν εἰς τὰς κοιλάδας καὶ πεδιάδας. Εἰς τοῦτο δὲ συντελεῖ τὸ καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον γυψῶδες αὐτὸ τῶν ὀρέων.

Ἀνωτέρω ἐῤῥέθη ὅτι ἡ Κύπρος ὑπὸ δύο σειρῶν ὀρέων διασχίζεται ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς. Αὕτη δ' εἶναι ἡ αἰτία τῶν δύο διαφορετικῶν ἐν τῇ νήσῳ θερμοκρασιῶν. Καὶ πρῶτον μὲν αἱ χῶραι αἱ πρὸς ἄρκτον ἐν καιρῷ μὲν θέρους ἔχουσι κλῖμα τερπνότατον· ἐπειδὴ οἱ ἐκ τῶν ὀρέων τῆς Κιλικίας καὶ Παμφυλίας πνέοντες ἄνεμοι προσβαλόντες τὰ κατὰ μῆκος τῆς νήσου ὄρη καὶ ἀντικοπτόμενοι ὑπ' αὐτῶν, καταφύτων ὄντων, κατασταίνουσι τοὺς καυστικοὺς τοῦ μέρους τούτου ἀνέμους εὐκράτους· ἀλλ' εἰς τοῦτο συντελεῖ καὶ ἡ δι' ἧς διέρχονται θάλασσα. Ἐν ὥρᾳ δὲ χειμῶνος ὁμοίως, ὡς εἴρηται, ἀντικοπτόμενοι οἱ αὐτοὶ οὗτοι ἄνεμοι ὑπὸ τῶν αὐτῶν ὀρέων, ἐπιφέρουσιν εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς νήσου πνέοντες, ψύχος διαπεραστικώτατον. Καὶ αὕτη εἶναι ἡ αἰτία, δι' ἧς αἱ ὑψηλότεραι κορυφαὶ τῶν ὀρέων διαφυλάττουσι τὴν χιόνα ἐπὶ πολὺ τοῦ ἔτους διάστημα.

Εἰς δὲ τὰς πρὸς μεσημβρίαν χώρας συμβαίνει τὸ ἐναντίον. Οἱ βόρειοι ἄνεμοι, ἐν ὥρᾳ μὲν θέρους ἀντικοπτόμενοι ὑπὸ τῶν ῥηθεισῶν σειρῶν τῶν ὀρέων, δὲν δύνανται νὰ φθάσωσιν, ὅπως πνέοντες ἐκ τῶν ὀρέων τῆς Κιλικίας, διὰ τῆς θαλάσσης διερχόμενοι, φθάνουσιν εἰς τὰ ἀρκτικὰ τῆς νήσου. Καὶ οὐ μόνον λαμβάνουσι μέρος τῆς θερμότητος τῶν ἀρκτικῶν τῆς νήσου χωρῶν, ἀλλ' ὑπερβάντες τὰ γυμνὰ καὶ πετρώδη ταῦτα ὄρη κατασταίνουσι τὴν πρὸς μεσημβρίαν ἀτμοσφαῖραν λίαν θερμήν· διότι αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες ἐπ' αὐτῶν σχεδὸν καθέτως πίπτουσαι, καὶ μὴ δυνάμεναι παντάπασι ν' ἀποῤῥοφηθῶσιν, ἀντανακλῶνται, καὶ διὰ τοῦ ἐντεῦθεν πνέοντος ἀνέμου διακλαδοῦνται καθ' ἅπαν τὸ μεσημβρινὸν τῆς νήσου. Ἐὰν δ' οὗτοι πολλὰς κατὰ συνέχειαν διήρκουν ἡμέρας, ἡ χώρα τῆς μεγίστης θερμότητος ἕνεκα ἤθελεν εἶσθαι ἀκατοίκητος· ἀλλ' ἡ θεία πρόνοια τὰ μέγιστα καὶ περὶ τούτου προὐνόησεν, ἐπειδὴ ὀλίγας μόνον οὗτοι διαρκοῦσιν ὥρας, καὶ σπα-

νίως μίαν ἕως τρεῖς ἡμέρας, καὶ εὐθὺς διαδέχεται αὐτοὺς ὁ ἐκ τῆς θαλάσσης πνέων γλυκὺς Ζέφυρος, ὁ τὰ μάλιστα συμβάλλων εἰς τὴν ὑγιείαν τῶν κατοίκων τῶν μερῶν τούτων τῆς νήσου.

Ὁ περιοδικὸς οὗτος ἄνεμος πνέει τακτικῶς σχεδὸν ἀπὸ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου μέχρι τέλους Σεπτεμβρίου, ὅτε σχεδὸν ἀρχίζουσι καὶ μετὰ τούτου τελευτῶσι τὰ κυνικὰ καύματα.

Ἐν ὥρᾳ δὲ χειμῶνος οἱ Βόρειοι οὗτοι ἄνεμοι διὰ τῶν πετρωδῶν τούτων ὀρέων διερχόμενοι, καὶ τούτου ἕνεκα κατασταινόμενοι ἔτι μᾶλλον ψυχρότεροι, ἐπιφέρουσιν εἰς τὰς πρὸς μεσημβρίαν χώρας ψύχος διαπεραστικώτατον. Ὁ μόνος δ' ἄνεμος ὁ καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον ὠφέλιμος εἶναι ὁ νότιος καὶ ὁ δυτικός· οἱ δ' αὐτὴν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον βλάπτοντες ὁ βόρειος καὶ ὁ ἀνατολικὸς ἄνεμος.

Καὶ ὑγρασία δ'ἐν Κύπρῳ πολλὴ ὑπάρχει· καὶ τοσαύτη, ὥστε τὸν μὲν χειμῶνα αἱ πλεῖσται τῶν οἰκιῶν τῶν ἐν ταῖς παραλίαις πόλεων εἶναι κάθυγροι, καὶ διὰ τοῦτο ὑπόγεια μὴ ἔχουσαι· τὸ δὲ θέρος συχνότατα ἀπὸ τῆς ἑσπέρας μέχρι τῆς πρωΐας κεκαλυμμένη ὑπὸ παχείας ὀμίχλης ἡ νῆσος φαίνεται· καλεῖται δ'αὕτη ὑπὸ τῶν κατοίκων Ο ὐ μ ι δ ι τ ὰ, καὶ ἐνίοτε ἀ ν α ζ ο υ δ ι ὰ, ἐκ τοῦ Γαλλ. humidité.

Φαίνεται δ' ὅτι, τὴν Κύπρον ἐπεσκέφθη ὁ Μαρσιάλης ὅτε βόρειοι ἔπνεον ἄνεμοι, καὶ διὰ τοῦτο διὰ τὸ νοσῶδες αὐτῆς παραπονεῖται.

Ἐκ ταύτης δὲ τῆς μεγάλης θερμότητος προφυλάττονται οἱ κάτοικοι καὶ μάλιστα οἱ πλούσιοι καταφεύγοντες ἐν ὥρᾳ μὲν θέρους εἰς τὰ ὑψηλὰ μέρη, ἐν ὥρᾳ δὲ χειμῶνος εἰς τὰς πεδιάδας καὶ παραλίας. Καὶ ἐν μὲν τοῖς ὀρεινοῖς τῆς νήσου οἱ κάτοικοι θερμάνσεως χάριν ἀνάπτουσι τὸν χειμῶνα πῦρ, οὐχὶ δὲ καὶ ἐν τοῖς πεδινοῖς καὶ παραλίαις· τοσοῦτον ἡ νῆσος εἶναι θερμή.

Ἅπαντες οἱ γράψαντες τῶν τε ἀρχαίων καὶ μεταγενεστέρων περὶ Κύπρου παραδίδουσιν ἡμῖν ὡς νοσώδη τὴν νῆσον· τοῦτο ἀνωτέρω εἴδομεν καὶ τὸν Μαρσιάλην λέγοντα. Καὶ τῷ ὄντι

κατὰ τὸ τέλος Ἰουλίου ἐν Κύπρῳ αἱ μεγαλείτεραι ὑπάρχουσιν ἀσθένειαι, καὶ τότε ἡ μεγαλειτέρα χρειάζεται προσοχή.

Αἰτία δὲ τοῦ νοσώδους τῆς νήσου κλίματος εἶναι τὰ ἐν εὐφορίᾳ λιμνάζοντα ὕδατα, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς παραλίαις. Ἤθελεν εἶσθαι βεβαιότατα ἧττον νοσώδης, ἂν μικρά τις ἐλαμβάνετο πρόνοια πρὸς διέξοδον τῶν λιμναζόντων ὑδάτων, διὰ μικρῶν πρὸς τὴν θάλασσαν ἢ πρὸς ποτάμιον διωρύγων.

Ἕνεκα δὲ τῆς δυσοσμίας τῶν λιμναζόντων τούτων ὑδάτων· συμβαίνουσιν οἱ διαλείποντες ἐκεῖνοι πυρετοί, ὑφ' ὧν κατὰ δυστυχίαν καὶ ἐγὼ πολὺν χρόνον ὑπέφερα. Διὰ νὰ ἀποφύγωσι δὲ τοῦτον οἱ ξένοι, πρὸς οὓς εἶναι φθοροποιότατος, ἀπαιτεῖται μεγάλη κατὰ τὸ θέρος δίαιτα, καὶ μάλιστα τῶν καρπῶν.

Ἡ ἱστορία ἀναφέρει ὅτι Κίμων ἐνταῦθα ἀσθενήσας ἀπέθανεν ὅτε τὸ Κίτιον ἐπολιόρκει· καὶ πιθανώτατα ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ αὐτὸς, ἂν ἦναι ἀληθὲς, ἀπέθανεν· ἐπειδὴ αὕτη ἡ ἀσθένεια ἐπιπολάζει κατὰ τὸ Κίτιον ἐν ὥρᾳ θέρους.

Εἶτα δ' ἀναφέρουσιν ὅτι τὰ μέγιστα ἐν Κύπρῳ ὑπὸ ἀσθενειῶν ἔπαθε Λουδοβῖκος ὁ Θ' βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, ὁ μετὰ ταῦτα προσαγορευθεὶς ἅγιος. Οὗτος, ὅτε μετὰ τῶν σταυροφόρων του ἐν Κύπρῳ διέτριβε, τὸ 1248—1249, πολλὰς ὑπὸ τοῦ νοσώδους καὶ ψυχροῦ τῆς νήσου ἀέρος ἔπαθε δυστυχίας, ἀπολέσας ὑπὲρ τοὺς 260 ἐκ τῶν εὐγενεστάτων του ἱππέων, ἂν καὶ ἁπάσας μετεχειρίσθη πρὸς θεραπείαν των τὰς περιποιήσεις.

Ἐκτὸς δὲ τῶν τοιούτων πυρετῶν, καὶ τυφοειδεῖς ἐπικρατοῦσι σφοδρώτατοι πυρετοι, καὶ πλευρίτιδες, καὶ ὀφθαλμίαι καὶ ἡπατίτιδες. Καὶ αἱ μὲν ὀφθαλμίαι ἀρχίζουσιν ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου μέχρι Νοεμβρίου· αἴτιον δ', ὡς λέγεται, αὐτὴ ἡ τῶν ὀπωρῶν καὶ μάλιστα τῶν σύκων κατάχρησις· αἱ δὲ πλευρίτιδες συμβαίνουσι τὸν χειμῶνα, ὅτε διαπεραστικὸς συχνότατα πνέει ἄνεμος.

Ἀλλ' ἂν καὶ ἦναι ὀλίγον νοσώδης, καὶ κακῶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοὺς ξένους δέχεται, δὲν πρέπει ὅμως πάλιν νὰ θεωρήσωμεν αὐτὴν νοσωδεστάτην, ὡς τοιαύτη φήμη δυστυχῶς περὶ Κύπρου καθ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην ἐπικρατεῖ,

ἐπὶ ἰσφαλμένων στηριζομένη βάσεων· ἐπειδὴ σπάνιον ἀπαντᾶται παράδειγμα νὰ ἀσθενήσῃ ἐν αὐτῇ ἀνὴρ καλῶς διαιτώμενος.

Λοιμὸς δὲ πολλάκις εἰς τὴν νῆσον ἐνέσκηψε, καὶ τὸ 1835 διὰ τῆς γείτονος Συρίας, τῆς ἄλλοτε πηγῆς τῆς φθοροποιᾶς ταύτης νόσου. Ἀλλ' ἔκτοτε συνεστήθη ἐν τῇ νήσῳ λοιμοκαθαρτήριον, δι' οὗ ἐξησφαλίσθη ἀπὸ τῆς διὰ παντὸς καταμαστιζούσης τήν τε Αἴγυπτον καὶ Συρίαν ἀσθενείας.

Ὑπάρχει δ' ἔτι καὶ λέπρα εἴς τινα τῆς νήσου μέρη, ἀλλ' ἅπαντας τοὺς λεπροὺς εἴς τινα κώμην παρὰ τὴν Λευκωσίαν συναθροίζουσιν ἀμφοτέρων τῶν γενῶν· εὐχῆς δ' ἔργον ἤθελεν εἶσθαι νὰ μὴν ἐπιτρέπηται εἰς αὐτοὺς οὐ μόνον ἡ τεκνοποιία, ἀλλὰ καὶ ὅλως τῆς κώμης των νὰ ἐξέρχωνται. Προέρχεται δ' αὕτη ἐκ τῆς μεγάλης τοῦ χοιρίνου κρέατος καταχρήσεως, ὑπὸ τῶν χωρικῶν κατὰ τὸ θέρος γενομένης.

Χολέρα ὅμως οὐδέποτε εἰς τὴν νῆσον ἐνέσκηψεν, ἐπειδὴ τὸ αὐτῆς κλῖμα λέγεται ἧττον εἶναι ἐπιδεκτικὸν εἰς τὸ τοιοῦτον νόσημα· ἀλλ' ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ἤδη, ὅτι οὐδὲν μέχρι τοῦδε κλῖμα ἡ νόσος αὕτη ἐσεβάσθη.

ΒΙΒΛΙΟΝ Β'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΠΟΛΕΙΣ.

Αἱ μεγαλείτεραι τῆς Κύπρου πόλεις ἔκειντο ἅπασαι κατὰ τὰ παράλια, ἓν μὲν ὅτι ὑπὸ ναυτικῶν ἐκτίσθησαν ἐθνῶν, ἕτερον ἐπειδὴ ἡ νῆσος κατὰ τὴν παραλίαν εἶναι ἐπιπεδωτέρα καὶ ἐπιτηδειοτέρα πρὸς κατοίκησιν, ἐνῷ τὰ πλεῖστα τῶν μεσογείων ὀρεινά· ἀλλὰ καὶ ἐν τούτοις ὅπου ὑπῆρχε κατάλληλος θέσις πρὸς οἰκισμὸν, ἐκεῖ καὶ πόλεις τινὰς ἀπαντῶμεν, ἀλλ' ὄχι καὶ μετὰ πολλῆς ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἐπισημότητος.

Ἡ νέα τῆς νήσου πρωτεύουσα Λευκωσία κεῖται σχεδὸν εἰς τὸ αὐτῆς κέντρον, ἀπέχουσα τῆς θαλάσσης περὶ τὰ τέσσαρα μίλια. Ἡ δὲ πόλις, ἐν ᾗ ὁπωσοῦν ἀκμαῖον τηρεῖται τὸ ἐμπόριον καὶ ὑπὸ ξένων προσπελάζεται, εἶναι ἡ Λάρναξ, τὸ πάλαι Κίτιον· αἱ ἄλλαι δὲ μεγάλαι τῆς νήσου πόλεις ἅπασαι κατεστράφησαν.

Ταῦτα ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς, μέλλοντας νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῶν πόλεων τῆς Κύπρου, νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τῆς Λάρνακος, καὶ πρὸς δυσμὰς προχωροῦντες ν' ἀναφέρωμεν πρῶτον ἁπάσας τὰς πρὸς τὴν παραλίαν, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ τὰς μεσογείους. Ὁδηγὸν δὲ πρὸς τοῦτο θέλομεν ἔχει τὸν Στράβωνα, ὅστις ἐκθέτει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν συντόμῳ τὰ περὶ ὧν αὐτὸς πραγματεύεται. Ὅπου δὲ παραλείπει, εἴτε πόλιν, εἴτε ἀκρωτήριον, εἴτε ὁποιονδήποτε λόγου ἄξιον, θέλομεν ἀκολουθήσει τοὺς ἄλλους

ἅπαντας ἐκ τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων σποράδην περὶ τῆς νήσου πραγματευομένους.

Κίτιον ἢ Λάρναξ (α) Κίτι. Ἀραδίπου *Δᾶδες Ἄκρα.*

Ἡ πόλις Κίτιον μετὰ πολλῶν ἄλλων εἰς τὰ νότια κεῖται τῆς νήσου· πρέπει δὲ κατὰ τὸν Μελέτιον ν' ἀναζητήσωμεν αὐτὴν παρὰ τὸ Κίτι. « Κίτιον πόλις ποτὲ, κοινῶς Κίτι. » Τὰ αὐτὰ λέγουσι καὶ πολλοὶ τῶν περιηγητῶν, καὶ αὐτοὶ οἱ τῆς νήσου κάτοικοι. Ἀλλ' οὐδὲν ἐπὶ τοῦ νῦν Κιτίου ὑπάρχει μνημεῖον, δεικνύον ὅτι πάλαι ποτὲ ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ πόλις ἐπίσημος· ἅπαντα δὲ τὰ ἐκεῖ σωζόμενα ἐρείπια νεωτέρων εἰσὶ καὶ μάλιστα τῶν Γαλλικῶν χρόνων.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὸ Ἄνω καὶ Κάτω Κίτι διετήρησαν τὸ ἀρχαῖον τῆς προσκειμένης πόλεως ὄνομα, ἀλλὰ τοῦτο οὐδόλως ἐμποδίζει ν' ἀναζητήσωμεν τὴν πόλιν εἰς ἄλλο πλησίον αὐτοῦ μέρος, καὶ τοῦτο ὡς εἴρηται, εἶναι ἡ Λάρναξ, ἓν μίλιον ἀνατολικώτερον τοῦ Κίτι κειμένη. Μετεφέρθη δὲ τὸ ὄνομα εἰς τὸ οὕτω καὶ μέχρι τοῦδε καλούμενον Κίτι, καθ' ὃν χρόνον ἅπασαν τὴν Μεσόγειον πειραταὶ κατεῖχον. Καὶ ἐν γένει παρατηροῦμεν ὅτι ἅπασαι αἱ πόλεις αἱ ἐν ταῖς παραλίαις τῆς τε Ἑλλάδος καὶ Κύπρου, ὑπὲρ τὸ ἓν τέταρτον ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἕνεκα τούτου ἀπῳκίσθησαν.

Τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως ἐκτείνονται ἀπὸ τῆς Σκάλας μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς Λάρνακος.

Κατὰ τὸν Ἰώσηπον (β) ἡ νῆσος ἐδόθη εἰς τὸν ἀναδασμὸν τῶν γαιῶν, τὸν μετὰ τὸν κατακλυσμὸν συμβάντα, εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ἰαυὰν Χετίμ. «Χέτιμος δὲ Χετιμὰ τὴν νῆσον ἔσχε, Κύπρος αὕτη νῦν καλεῖται, καὶ ἀπ' αὐτῆς νῆσοί τε πᾶσαι, καὶ τὰ πλείω τῶν πρὸς θάλασσαν, Χετὶμ ὑπὸ Ἑβραίων ὀνομάζεται·

(α) Αἱ κυρτεῖς γράμμασι σημειωμέναι λέξεις εἶναι ἀρχαῖαι πόλεις, κῶμαι, ἀκρωτήρια κτλ.

(β) Ἰώσηπ. Ἑβραϊκ. Ἀρχ. α. 7.

μάρτυς δέ μου τοῦ λόγου, μία τῶν ἐν Κύπρῳ πόλεων, ἰσχύσασα τὴν προσηγορίαν φυλάξαι. Κίτιον γὰρ ὑπὸ τῶν ἐξελληνισάντων αὐτὴν καλεῖται, μηδ' οὕτω διαφυγοῦσα τοῦ Χετίμου τὸ ὄνομα. » Τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Ἱερώνυμος καὶ Ἡσαΐας (α).

Ὁ δ' Αἴλιος Διονύσιος « Κιτιεῖς, λέγει, οὐχὶ οἱ κατὰ Φοινίκην, ἀλλ' οἱ περὶ Κύπρον, ὧν πόλις Κίτιον κληθεῖσα οὕτως ἀπὸ Κιτίου γυναικός. » Ἐπειδὴ δ' ἐν Φοινίκῃ τῷ αὐτῷ ὀνόματι ὑπῆρχε πόλις, ὡς καὶ ἐν Κύπρῳ, ὑπὸ Φοίνικος λαβοῦσα τὸ ὄνομα, μετὰ πιθανότητος δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ πρῶτος αὐτῆς κτίστης Φοῖνιξ ἦτο, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Φοινικικόν.

Ὁ Γεσένιος λέγει ὅτι (β) τὸ כִּתִּי Κίτι εἶναι τὸ πληνθυντικὸν φοινικικὸν ἐθνικὸν τοῦ כִּתִּי Κιτιεὺς ἢ Κίτιος. Ὁ αὐτὸς δὲ μετ' ἄλλων λέγει ὅτι ἡ λέξις חִתִּי σημαίνει ἄνθρωπον καταγόμενον ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Χαναναίων, οὕστινας οἱ Ἕλληνες μετὰ ταῦτα Φοίνικας ὠνόμασαν (γ).

Εἰς τὰ χειρόγραφα τοῦ Στράβωνος καὶ Θουκυδίδου τὸ Κίτιον ἀπαντᾶται μὲ η καὶ ω· μὲ η δὲ πάντοτε τὸ μεταχειρίζονται οἱ Ἑβδομήκοντα. Ἀλλὰ καὶ μετὰ δύο τ αὐτὸ ἐνίοτε ἀπαντῶμεν. Τὰ καλλίτερα ὅμως χειρόγραφα δι' ἑνὸς γράφουσιν αὐτὸ τ (δ). Οἱ δὲ κάτοικοι πάντοτε καλοῦνται Κιτιεῖς καὶ σπανιώτατα Κιτιαῖοι, τὸ δ' ἐνικὸν Κιτιεύς.

Τὸ Κίτιον ἐξ ὅλων τῶν ἐν Κύπρῳ Φοινικικῶν πόλεων ἐπὶ πολὺν χρόνον φαίνεται ἀντέσχεν εἰς τὴν τῶν Ἑλλήνων κυριαρχίαν. Ὅθεν βλέπομεν, ἀφοῦ ὅλως ἐξέλιπεν ἢ τοὐλάχιστον συνεχωνεύθη ἡ ἐν αὐτῇ Φοινικικὴ ἀποικία, Φοίνικας νὰ ὀνομάζωσι τοὺς αὐτῆς κατοίκους. Ὅθεν ὁ Κικέρων (ε) δικαίως τοὺς Κιτιεῖς θεωρεῖ τῶν Φοινίκων ἀποίκους. Scis enim Citaeos,

---

(α) Ἱερώνυμος γενισ. Ἑβρ. Ἡσαΐας Ε'. 23.
(β) Gesenius Monumenta Foenic.
(γ) Ἴδε Διατριβὴν περὶ φοινικικῆς τινος ἐπιγραφῆς Truqui σελ II.
(δ) Ἀσωπίου Ἱστ. Ἑλλην. Γραμμάτ. σελ. 800.
(ε) Cicer. de finib. lib 4.

Clientes tuos e Phoenicia profectos. Ἀλλαχοῦ δὲ καὶ τὸν Ζήνωνα Φοίνικα (Poenulum) καλεῖ, καί τοι μητρόθεν καὶ πατρόθεν ἐξ Ἑλλήνων καταγόμενον, διότι ὑπὸ Φοινίκων τὸ πρῶτον ᾠκίσθη. Οὕτω καὶ ὁ Σουΐδας « Φοῖνιξ ἐπεκλήθη (ὁ Ζήνων) ὅτι Φοίνικες ἔποικοι τοῦ πολιχνίου ἐγένοντο.» Ἀλλὰ καὶ Διογένης ὁ Λαέρτιος τὸ Κίτιον ὑπὸ Φοινίκων ἀποικισθὲν θεωρεῖ (α) « Κιτιεὺς ἀπὸ Κύπρου πολίσματος Ἑλληνικοῦ, Φοίνικας ἐποίκους ἐσχηκότος. » Τοῦτον δ' ὁ Ἐπιφάνιος καλεῖ Τύριον, ἀλλὰ θεωρητέον ταὐτὸν τοῦ Φοίνικα. ἐπειδὴ ἡ Τύρος μία τῶν τῆς Φοινίκης ἦτο πόλεων· ἀλλ' ὁ Ἐπιφάνιος εἰς πολλὰ συχνότατα ὑποπίπτει σφάλματα (β).

Περὶ δὲ τῆς θέσεως τῆς πόλεως καὶ τοῦ λιμένος αὐτῆς ταῦτα λέγει ὁ Στράβων. « Εἶτα κολπώδης καὶ τραχὺς παράπλους ὁ πλείων εἰς Κίτιον (ἐννοεῖται ἀπὸ Σαλαμῖνος πλέοντες), ἔχει δὲ λιμένα κλειστόν.» Καὶ τοιοῦτος πραγματικῶς εἶναι ὁ ἀπὸ Σαλαμῖνος πλοῦς. Ὁ δὲ λιμὴν εἶναι ἡ ΝΑ τῆς Λάρνακος κειμένη λίμνη, παρὰ τὴν μονὴν τῶν καλογραιῶν τῆς Ἐλεημοσύνης (Soeures de la charité), καὶ παρ'αὐτὴν λοφίσκος, ἐν ᾧ φρούριον λέγεται ὅτι ὑπῆρχε πρὸς φύλαξιν τοῦ λιμένος· ἀλλ' ἤδη οὐδὲν αὐτοῦ φαίνεται ἴχνος. Παρ' αὐτῷ εὗρεν ἔτι ὁ Ποκόκιος οἰκοδόμημα ὑπὲρ τοὺς 25 πόδας κεχωσμένον, ἐξ ὑλικοῦ μὲν ἀρχαίου, ἀλλ'ἔργον τοῦ μεσαιῶνος, ὅπερ ὡς παλάτιόν τι ἐθεωρήθη· ἀλλὰ καὶ τούτου οὐδὲν σώζεται ἴχνος.

Παρ' αὐτῷ πολλαὶ εὑρέθησαν Φοινικικαὶ ἐπιγραφαὶ καὶ πολλὰ ἐξ ἁπαλοῦ μαρμάρου μνημεῖα. Ἐνταῦθα κατὰ τὸν Πλούταρχον (γ) οἱ Κύπριοι πρὸς τιμὴν τοῦ Κίμωνος εἶχον ἀνεγείρει κενοτάφιον. « Ἀπέθανε δὲ πολιορκῶν τὸ Κίτιον, ὡς οἱ πλεῖστοι λέγουσι νοσήσας, ἔνιοι δὲ φασὶν ἐκ τραύματος, ὃ πρὸς τοὺς βαρβάρους ἀγωνιζόμενος ἔσχε. Τελευτῶν δὲ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐκέλευσεν εὐθὺς ἀποπλεῖν, ἀποκρυψαμένους τὸν θάνατον αὐτοῦ,

(α) Διογ. Λαερτ. βίος Ζήν. 8.

(β) Ἀσωπίου Ἱστορ. Ἑλλην. Γραμμ. σελ. 301.

(γ) Πλουταρχ. βίος Κίμ. ἐν τέλει.

καὶ συνέβη μήτε τῶν πολεμίων, μήτε τῶν συμμάχων αἰσθομένων, ἀσφαλῶς αὐτοὺς ἀνακομισθῆναι, στρατηγουμένους ὑπὸ Κίμωνος, ὡς φασὶ Φανόδημος τεθνηκότος ἐφ' ἡμέρας τριάκοντα. Τιμῶσι δὲ καὶ Κιτιεῖς τάφον τινὰ Κίμωνος, ὡς Ναυσικράτης ὁ ῥήτωρ φησὶν, ἐν λιμῷ καὶ γῆς ἀφορίᾳ τοῦ θεοῦ προστάξαντος αὐτοῖς μὴ ἀμελεῖν Κίμωνος, ἀλλ' ὡς κρείττονα σέβεσθαι καὶ γεραίρειν.» Ἀλλὰ τούτου οὐδὲν εἰσέτι εὑρέθη ἴχνος, ἂν καὶ παρὰ τὴν Λάρνακα τάφον τινὰ οἱ Λαρνακεῖς ἤδη τοῦ Κίμωνος δεικνύωσιν. Αἱ δὲ Φοινικικαὶ ἐπιγραφαὶ, αἱ ἐν αὐτῷ τῷ λόφῳ εὑρεθεῖσαι, τριάκοντα τρεῖς τὸν ἀριθμὸν, ἐξεδόθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Switen, εἶτα δὲ πολλάκις ἐπανελήφθησαν. ἀλλ' ὁ Γεσένιος (α) αὐτὰς ἡρμήνευσεν. Ἐκ τούτων δ'ἐξάγεται ὅτι μετὰ ταῦτα καὶ ἀφοῦ οἱ Ἕλληνες καθ' ὅλην ἐπεκράτησαν τὴν νῆσον, Φοίνικες μεθ' Ἑλλήνων ἐν τῷ Κιτίῳ κατῴκουν· Εἶτα τρεῖς ἄλλαι ἐνταῦθα εὑρεθεῖσαι ἐπίσης Φοινικικαὶ ἐπιγραφαὶ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Ῥὸς εἰς τὰ αὐτοῦ Ἑλληνικὰ, ἃς ὁ Σολσὶ ἡρμήνευσεν· ἀλλὰ ταύτας δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἴδωμεν.

Ὄχι δὲ πρὸ πολλῶν ἐτῶν καὶ ὁ τῆς Σαρδινίας πρόξενος ἐν Κύπρῳ Μάρκελλος Κερρούτιος (Marcello Cerruti) εὑρὼν Φοινικικήν τινα ἐπιγραφὴν μετέφερεν αὐτὴν εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Ταυρίνου, καὶ ὁ κύριος Τρούκης ἐξέδωκεν αὐτὴν εἰς τὸ προμνησθὲν φυλλάδιον· εἶναι δὲ κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἐξήγησιν αὕτη·

Abdosimo filio di Calbalim, figlio de N. . .

Ἀβδόζιμος υἱὸς Καλβαλίμου, υἱοῦ Νικοκλέους. . .

Διὰ τοῦ ὀνόματος Καλβαλίμου ἐννοεῖ ὁ Τρούκης τὸν πιστὸν ὀπαδὸν τῶν θεῶν.

Μετὰ δὲ τὸν Κίμωνα τὴν πόλιν ἐξεπολιόρκησεν ὁ Πτολεμαῖος, τὴν ἁρμοδιωτέραν αὐτὴν διὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν εἶτα καταστήσας θέσιν. Τούτου ἕνεκα αἱ πλεῖσται τῶν ἐνταῦθα εὑ-

---

(α) Γεσένιος Monunent Foenic.

ρισκομένων ἐπιγραφῶν τῶν χρόνων τούτου εἶναι καὶ μετὰ ταῦτα. Φαίνονται δέ τινες καὶ πρότερον ἐν αὐτῇ ὑπάρξασαι.

Α'. Διοκλῆς Ζήνωνος
Γυμνασιαρχῶν
τῆς στοᾶς ἐπί·
. . . . .

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εὑρέθη παρὰ τὸν ἐν Σκάλᾳ ἀνεμόμυλον· εἶναι δ' ἔντινι οἰκίᾳ παρὰ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Λαζάρου.

Β'. Διονύσιος Διδύ[μου]
Ὑπο[γυμνασίαρχ]ος.

Ἐνῷ δ' ἡ ἀνωτέρω εἰς τὸ βόρειον τοῦ ἁγίου Λαζάρου εὑρίσκεται, αὕτη πρὸς τὸ ΝΔ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ.

Γ'. Ζήνων ἀν[τι]
στράτ[ηγος]

Αὕτη εὑρίσκεται ἐπί τινος τοίχου οἰκίας ἐν Λάρνακι, παρὰ τὴν κατερειπωμένην ἀρχαίαν τῶν Φραγκισκάνων μονήν.

Δ'. Ἐν δὲ τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Γεωργίου παρὰ τὴν Λάρνακα,
[Ἡ πό]λις
[Α] πολλόδωρον Διονυσίου
Πολιτικὸν Σ[τρ]ατηγόν.

Ε'. Ἐν τῇ οἰκίᾳ δὲ τοῦ Κωνσταντίνου Ῥόμπα ἐπὶ ἐπιχωρίου λίθου αὕτη.

Ἡ πόλις Ἀντίπατρον Χρυσίππου τὸν Γυμνασίαρχον.

ΣΤ'. Ταύτην ἀπαντῶμεν εἰς τὸν ἀριθμ. 2613 ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Ῥήνου, τῷ ὑπὸ τοῦ Walker ἐκδεδομένῳ 1. 2. §. 290.

Κρήτα μὲν πατρίς μου, ὁδοιπόρε, τίκτε δὲ μάτηρ
Νικώ, Σωσιάναξ, δ' [ἦεν ἐ]μὸς γενέτας.
Πραξαγόρας δ' ὄνομα ἔσχον ἐπικλεές· ὃν πρὶν ἐπ' ἀνδρῶν
Θήκατο Λαγείδας κοίρανος ἡγεμόνα.

Ζ'. ἀριθμ. 2614.

Β]ερενίκη τὴν βασιλέως Πτολεμαίο[υ ——γ]υναῖκα, Ποσείδιππος φρούραρχο[ς κατά . . .] καὶ κατὰ Κίτιον Καὶ Βοίσκος καὶ οἱ κυνηγ[οί].

Η'. Ἐν δὲ τῷ Μητροπολιτικῷ τοῦ Κιτίου ναῷ ἐπὶ βάθρου τινὸς κατὰ Κωνσταντῖνον Σιναῖον ὑπῆρχεν ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή, ἥτις ἤδη εὑρίσκεται ἐν Βερολίνῳ.

Ἡ πόλις Ἀγίαν Δαμοθέτου Κρῆτα
Τὸν Ἀρχισωματοφύλακα,
Καὶ ἐπὶ πόλεως
Ἀρετῆς ἕνεκεν καὶ εὐνοί-
ας τῆς εἰς βασιλέα Πτο-
λεμαῖον καὶ βασίλισσαν
Κλεοπάτραν τὴν ἀδελ-
φήν, θεοὺς Φιλομήτορας
καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, καὶ
τῆς εἰς αὐτὴν εὐεργεσίας.

Θ'. ἀριθ. 2621.

Μελαγκόμαν Φιλοδήμου Αἰτωλὸν, τὸ]ν γενόμενον ἐπὶ τῆς πόλεως, ἡγεμόνα καὶ ἵππαρχον ἐπ' ἀνδρῶν, καὶ ἱερέα θεῶν εὐεργετῶν, Ἀριστὼ, Δίωνος, Κρῆσσα, τὸν π[α]τέρα τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Μελαγκόμου, τοῦ ἐπὶ τῆς πόλεως, τὰ τούτων παιδία.

Ι'. ἀριθ. 2623. Εὑρέθη παρὰ τὸ τοῦ Κιτίου ἀλοπηγεῖον, πιθανώτατα πρὸς τὴν Σκάλαν (α).

——— ον Ἀριστιπ[πίδου Λ]αμιέα [τὸν συγγενῆ τοῦ βασιλέως τὸν στρατ]ηγὸν, καὶ Ἀδρόμαχον Οἴτα; Π —, —— [τὸν ἡγεμόνα; τῶν στρατιω] τῶν [τῶν] παραγεγο[νό]των ἐκ ——— ——— ———

(α) Ἐφ' Ἔγγιλον τομ. Α. σελ. 106.

— —κ]αὶ ξενολογηθέντων [ὑπ]ό;[— — — [καὶ μετ - -
— —δου; συναποσταλέντων, — — — — — —
— —λιδος ἀρετῆς ἕνεκα καὶ εὐ[νοίας τῆς εἰς βασιλέα Πτολεμαῖον] καὶ [β]ασ[ίλ]ισσα[ν] Κ[λ]εοπ[άτραν.

ΙΑ'. Ἐν δὲ τῇ οἰκίᾳ τοῦ Παύλου Βονδιτσιάνου ἐπί τινος βάθρου αὕτη (α)·

Τὸ κοινὸν τὸ Κύπριο[ν]
Ἡρακλείδην Ἑρμο-
δαμαντος τὸν
Γυμνασίαρχον καὶ
ἀγωνοθέτην καὶ
προῖκα πρεσβεύ-
σαντα πρὸς τὸν
σεβαστὸν ὕπ[ατον]
τῆς νήσου.

ΙΒ'. Ἡ βουλὴ Τιβέριον Κλαύδιον Ἴλ[λ]ον; Ἰοῦστον, τὸν ἀρχιερέα τῆς νήσου.

ΙΓ'. ἀριθ. 2636.

Ἡ πόλις Γάϊον Τέττιον [Κ]αικιλιανὸν
υἱὸν Γαΐου Τεττίου [Κ]αικιλιανοῦ.

ΙΕ'. ἀριθ. 2641. Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι Κλαῦσε ἡ Κλισ.

Διὶ Κεραυνίῳ — — —
Ἀφροδίτῃ, πόλει,
δήμῳ, ὁμονοίᾳ·
Αὐιανία καὶ Αὐιάνιος Ἄνιος ἡ Ἀυρ. Ἀνία
τὰς στοὰς καὶ τὰ καὶ Ἀυρ. Ἄνιος.
ἐν αὐταῖς πάντα
ἐκ τοῦ ἰδίου.

(α) Ἠρώτησα τὸν κύριον Π. Βονδιτσιάνον ποῦ αὐτὴν εὗρεν· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς τίποτε δὲν ἐγνώριζε νὰ μοὶ εἴπῃ.

ΙΕ'. ἀριθ. 2642. Ἐν τινι πεπτωκυῖᾳ οἰκίᾳ.

Τῇ ἀγαθῇ τύχῃ.

ΙΣΤ'. ἀριθ. 2645. Ἐπὶ μαρμαρίνης πλακός.

— — ἐπισκευ[άσαντες, — —
— — Ἰσίδωρος, Μάρκου — —
— — Σεκούνδου — — — — —
— — υἱὸς Μάρκος — — — —
— — ἀνέθηκεν ἐ[κ] τῶν ἰδίων. —
— — Κέλιον, Φαβ[ί]α.

ΙΖ'. Ἐπίσης ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐπὶ λάρνακος.

Χέρε
Ἡ ὑπὸ θεῶν πεφιλη-
μένη καὶ ὑπὸ ἀνθρώ-
πων ζητηθίσα
Εὐψύχι οὐδὶς ἀθάνα-
τος.

ΙΗ'. Πρὸς δυσμὰς τοῦ ἁγίου Λαζάρου ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Χ. Πιλαβάκη.

Δεμετρι
α Χρεστὴ
Χέρε

ΙΘ'. Ἐν δὲ τῇ οἰκίᾳ τοῦ τῆς Προυσίας Προξένου Γιακουμέτου.

Μακελλί[νω
Νε οδι[ς] ἀθάνατος.

Κ'. Ἐπίσης, τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ ἀνεγειρομένου, ἐπί τινος ἐπιχωρίου λίθου εὑρέθη ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή.

Ἡ πόλις
Κόϊντον Ἰούλιον Κόρδον Ἀνθύ-
πατον
Ἀγνείας χάριν.

Ταύτην μικρὸν ἠλλοιωμένην ἀπαντῶμεν εἰς τὸν Βοίκχιον.

« Ἡ πόλις Κόϊντον Ἰούλιον Κόρδον Ἀνθύπατον ἀγνοίας ἕνεκα.»

ΚΑ'. Ἐν τῇ Λάρνακι ἐπί τινος τοίχου οἰκίας ἀπέναντι τοῦ ναοῦ τῆς Χροσοπολιτίσσης παρὰ τὴν εἴσοδον εἶναι ἐκτισμένη ἐπιγραφή τις, ἀντιστρόφως τοῦ λίθου τεθειμένου, ἐσβεσμένα ἔχουσα τὰ γράμματα. Ἕνεκα τούτου οὐδὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἀντιγράψωμεν ἀναγνώσαντες· ἀλλὰ φαίνεται καὶ αὕτη τῶν Πτολεμαϊκῶν εἶναι χρόνων.

Ἅπασαι δὲ σχεδὸν εὑρέθησαν παρὰ τὸν ἀνεμόμυλον, ὅπου καὶ ὁ Ἀσσυριακὸς ἀνδριάς, ὁ ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Βερολίνου ἤδη εὑρισκόμενος. (ἴδε Τέχναι).

Ἐνταῦθα παρὰ τοῦ Μηνᾶ τὸν κῆπον εὑρίσκοντό ποτε καὶ πολλὰ, ὡς λέγουσιν, οἱ γέροντες, θραύσματα κιόνων καὶ κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ τινα κιονόκρανα. Ἐκ τούτων ὅλων, καὶ ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τὸν γυμνασίαρχον καὶ ὑπογυμνασίαρχον μνημονευουσῶν, αἵτινες ἅπασαι ἐντεῦθεν μετεφέρθησαν, ὑποτίθεται πρῶτον μὲν ὅτι ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ ὑπῆρχεν ἡ στοὰ τῆς πόλεως· δεύτερον ἐκ τοῦ ἀνδριάντος καὶ ἄλλων πολλῶν λειψάνων Ἀσσυριακῶν καὶ Φοινικικῶν καὶ Ἑλληνικῶν, ὅτι ἐνταῦθα καὶ ναός τις ἦν· ἀλλὰ τίνος, ἀγνοοῦμεν.

Ὀλίγον δὲ ΒΔ τούτου σώζονται ἐρείπια κτιρίου τινὸς κατὰ κυκλώπιον ῥυθμὸν κατεσκευασμένου ὑπὸ τὸ ὄνομα Φανερωμένη. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ὅμοιον τῇ ἐν Σαλαμῖνι φυλακῇ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, φαίνεται ὅτι ἦτον τάφος φοινικικός· καὶ τὸ μὲν μῆκός του 5,15 εἶναι μέτρων, τὸ δὲ πλάτος 3,45, δύο ἔχον δωμάτια. Ὁ ἔμπροσθεν τοῖχος καὶ οἱ πλάγιοι 0,6 εἶναι μέτρου· ὁ δ' ὄπισθεν εἶναι βράχος ἐσκαμμένος, καὶ ἡ θολωτὴ στέγη του μονόλιθος, 6 μέτρων ἔχουσα μῆκος, 5,1 πλάτος καὶ 1,5 πάχος· ἡ δ' εἰς τὸν ὄπισθεν τοῖχον εἴσοδος 1,25 πλάτος, 1,74 ὕψος καὶ 1,2 πάχος, εἰς μικρότερον φέρουσα δωμάτιον, 3,14 πλάτος, 2,96 μῆκος, καὶ 1,84 ὕψος.

Καὶ ἀντὶ νὰ κλείηται διὰ θύρας, ἐπὶ μιᾶς τῶν πλευρῶν οὔσης, ἐκλείετο διὰ λίθου ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, ὡς αἱ πυραμίδες τῆς Αἰγύπτου.

Παρ' αὐτῷ δὲ καὶ ἴχνη ὑδραγωγείου Ῥωμαϊκοῦ φαίνονται. Κατὰ τὸ 1853 πλησίον τοῦ νέου ὑδραγωγείου χωρικός τις κῆπον κατασκευάζων εὗρεν ὑδραγωγεῖον τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων, ὄχι διὰ πλίνθων, ἀλλὰ διὰ μεγάλων πετρῶν κατεσκευασμένον. Τὸ δὲ νῦν τῆς πόλεως ὑδραγωγεῖον κατὰ τὸ 1746 ὑπὸ τοῦ Μπεκὶρ Πασᾶ κατασκευασθὲν, τὰ τοῦ ἀρχαίου ἐξ Ἀρπέρας ὑδραγωγείου φέρει ὕδατα, μέρος τῶν ὁποίων εἰς τὸν Τεκὲ, Τουρκικόν τι τέμενος φέρεται. Ἐν αὐτῷ εὑρίσκεται καὶ Μαυσωλεῖον μεγίστην παρὰ τοῖς Μωαμεθανοῖς χαῖρον ὑπόληψιν, πρὸς τιμὴν τῆς ἐν Κύπρῳ ἀποθανούσης κατὰ Κωνσταντῖνον Πορφυρογέννητον θυγατρὸς τοῦ Μαυτου, ἑβδόμου μετὰ τὸν Μωάμεθ στρατηγοῦ τῶν Ἀράβων, ὑπὸ τοῦ Ὀσμάνου μετὰ μεγάλου στόλου εἰς Κύπρον ἀποσταλέντος (α).

Ὁ δ' ἅγιος Λάζαρος εἶναι εἷς τῶν ἀρχαιοτέρων τῆς νήσου ναῶν, κτισθεὶς τὸ 1001 ὑπὸ Λεόντος τοῦ Σοφοῦ, ὡς λέγει ὁ Ζωναρᾶς, καθ' ὃ μέρος καὶ ὁ δεύτερος τοῦ ἁγίου τάφος ὑπάρχει (β). «Καὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Λαζάρου ναὸν ἐδείματο ἕτερον, εἰς ὃν καὶ τὸ ἱερὸν ἐκείνου σῶμα ἀπεθησαύρισεν ἐκ τῆς Κύπρου μετενεχθὲν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ τῆς Μαγδαληνῆς Μαρίας» Τούτου μνείαν ποιεῖται καὶ ὁ Κ. Σιναῖος λέγων «ἐν αὐτῇ τῇ Σκάλᾳ τὸ μέχρι ταύτης ἱστάμενον μνημεῖον τῆς ἀρχαιότητός ἐστιν ὁ τοῦ Δικαίου Λαζάρου ἱερὸς ναὸς, τὸ μόρφωμα τῆς Γοτθικῆς ἀρχιτεκτονικῆς· ὑποκάτω τῆς ἱερᾶς τραπέζης ἐστὶν ἡ τοῦ πρώτου ἱεράρχου τῆς Κιτιαίων ἐκκλησίας λάρναξ, μετ' ἐπιγραφῆς Ἑβραϊκῆς, ἐπὶ τῆς πλευρᾶς, τῆς πρὸς τὸν τοῖχον σοροῦ ταύτης Λάζαρος τετραήμερος καὶ φίλος Χριστοῦ» Μαρτυρεῖ δὲ τὴν ἐπὶ Λέοντος τοῦ ναοῦ

(α) Κωνσταντίνου Σιναΐου Κυπριάς σελ. 138.

(β) Ζωναρ. βίος Λέοντος Σοφ. Γ.

οἰκοδομὴν καὶ ἡ πρὸς τὸ βόρειον ὑπεράνω τῆς θύρας τοῦ ναοῦ ἐπὶ μικροῦ λίθου χρονολογία.

Ὑπὸ δὲ τῶν νεωτέρων ἀναφέρεται ὅτι ἴχνη ἐφρέθησαν θεάτρου ἐν Λάρνακι, ἀλλὰ ποῦ ἀγνοοῦμεν (α). Τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Μαρίτης, (β) ὁμιλῶν περὶ Λάρνακος· ἀλλ' ἔτι ὅτι, καθ' ὃ μέρος οἱ ἐργάται ἐξέβαλον λίθους, εὗρον κεφαλὴν ἐκ λευκοῦ μαρμάρου τοῦ Καρακάλλα, καὶ πλεῖστα Ῥωμαϊκὰ νομίσματα τοῦ Σεπτίμου Σεβήρου, Ἀντωνίνου, Καρακάλλα, Ἰουλίας Δόμνης μετά τινος ἐπιγραφῆς Ἑλληνικῆς, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὸν ναὸν τῆς Πάφου μετ' ἐπιγραφῆς Κοινὸν Κυπρίων.

Ἐν τῷ αὐτῷ δ' ἔτι κεφαλαίῳ διηγεῖται ὅτι 100 βήματα μεσημβρινῶς τῆς Λάρνακος εὑρέθη ὑπόγειον περιέχον ἀγάλματα, ἀγγεῖα κτλ. ὅπερ ἕνεκα τῆς τότε Τουρκικῆς διοικήσεως ἐμποδίσθη ν' ἀνασκαφῇ. Ἴσως δ' εἶναι οἱ εἰς τὸ Νότιον τῆς Σωτείρας ὄχι πρὸ πολλοῦ εὑρεθέντες δύο μεγαλοπρεπεῖς νεκρικοὶ δόμοι, ἐκ σκληρῶν ᾠκοδομημένοι λίθων, δύο ἕκαστος ἔχοντες δωμάτια, ὧν τὸ ἓν ἐπίμηκες σχηματίζει πετράγωνον· καὶ τὸ μὲν πλάτος τοῦ τότε ἀνοικτοῦ δωματίου ἦτο 2,02 μέτρων, τὸ δὲ μῆκος ὑπὲρ τὸ διπλάσιον· ἡ δ' ὀροφὴ ἐκ μεγάλων συνίστατο πετρῶν καλῶς εἰργασμένων. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἕνεκα τῆς ἀμελείας τῶν κρατούντων εἰς τὴν λείαν ἀφέθησαν τῶν τοὺς τοιούτους λίθους πωλούντων, ὥστε ὁ εἷς αὐτῶν ὅλως κατεστράφη· ὁ δ' ἕτερος εἰσέτι εἶναι κατακεχωσμένος. Ὁ Ῥὸς ὄχι ἀπιθάνως θεωρεῖ αὐτοὺς Φοινικικούς· οὐχ ἧττον ὅμως ἐμφαίνεται καὶ γλυφὶς ἐν αὐτοῖς Ἑλληνική· καὶ δυνατὸν νὰ ἦσαν τάφοι ἐπισήμων ἐν τῇ πόλει ἀνδρῶν, ἢ καὶ αὐτῆς τῆς βασιλικῆς τοῦ Κιτίου οἰκογενείας.

(α) Μύλλερ Ἀρχαιολογ. 289.

(β) Voyages dans l ile de Chypre ect. Par M. l'Abbé Mariti κεφ. 4. Ὁ Μαρίτης ἔγραψεν Ἰταλικοῖς, ἀλλ' ἐγὼ τὴν Γαλλικὴν εἶδον ἐν Κύπρῳ μετάφρασιν.

Παρὰ τὸν ναὸν δ' ἔτι τῆς Σωτείρας εὑρέθη ἄγαλμά τι Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς γυναικεῖον εἰς τὴν ἑτέραν χεῖρα περιστεράν φέρον, καὶ παρ' αὐτῷ ἔτι νομίσματα.

Πρὸς δὲ τὸν ἅγιον Γεώργιον εἶχεν εὑρεθῆ νεκροταφεῖον μετὰ δέκα σαρκοφάγων καὶ ἀμφορέων, φοινικικὰ ἐχόντων χρώματα· ἀλλὰ καὶ ὁ Ῥὸς ἐνταῦθα πλησίον ἀνασκαφὴν ἐνεργήσας εὗρε τάφον τινὰ μετὰ τριῶν νεκρικῶν θέσεων, καὶ ἕτερον μετὰ ἑπτά· ἐν οἷς καὶ μικρὰ μέλανα ἀγγεῖα. Ἀλλὰ καὶ σύμπλεγμα ἐν Λάρνακι ἐκ τριῶν σωμάτων, τριῶν δακτύλων τὸ ὕψος, εὑρέθη, ὅπερ ὁ Ῥὸς λαβὼν παρὰ τοῦ Προξένου τῆς Αὐστρίας Καπράλλα μετέφερεν εἰς Βερολῖνον. Τοῦτο ἐξεδόθη εἰς Γερμανικὴν ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα (ἴδε Γερχὰρδ σελ. 7)· εἶναι δὲ τρεῖς γυναῖκες, μήτηρ, καὶ δύο θυγατέρες ἢ ἀδελφαί, ἀλλ' ὁ Βίλκερ μὲ θεῖα ὄντα αὐτὰς εἰκάζει. Παρὰ δὲ τῷ Βαλτάσαρ Ματέῃ ὑπάρχει λίθος ἐκτομὰς ἔχων βαθείας, καὶ κεφαλὴν ἀνδρὸς μετὰ ἀκτίνων. Ἐντὸς δὲ τῶν ἀκτίνων ὑπάρχει τὸ ὄνομα Νικοκλῆς, καὶ πιθανώτατα εἶναι εἰκὼν ἑνὸς τῶν τῆς Σαλαμῖνος ἢ τῆς Πάφου Νικοκλέων.

Ἐπὶ δὲ τοῦ Μεσαιῶνος τὴν μεγαλειτέραν ἔλαβεν ἡ πόλις αὕτη ἐπίδοσιν, ὑπὸ Πέτρου Β' τῶν Λουσινιανῶν βασιλέων, θέλοντος νὰ καταστήσῃ αὐτὴν τὴν ἐμπορικωτέραν ἁπάσης τῆς νήσου πόλιν. Ἐπειδὴ οἱ Γενουήνσιοι τῷ 1373 Μ. χ. κατέλαβον τὴν Ἀμμόχωστον, πόλιν ἐμπορικὴν καὶ ἰσχυράν. Ἔκτοτε διατηρεῖ τὴν ὑπεροχὴν ταύτην τοῦ ἐμπορίου ἁπάσης τῆς νήσου, διότι δι' αὐτῆς τὰ πλεῖστα εἰσέρχονται καὶ ἐξέρχονται ἐμπορεύματα. Πρὸς τοῦτο δὲ συντελεῖ ἔτι καὶ τὸ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀνεγερθὲν λοιμοκαθαρτήριον· διότι ἅπαντα τὰ ἐκ Συρίας καὶ Ἀλεξανδρείας ἐρχόμενα πλοῖα ἐν Λάρνακι θέλουσι κάμει τὴν αὐτῶν κάθαρσιν.

Ὁ δὲ νῦν αὐτῆς πληθυσμὸς τὰς 7 ἀναβαίνει χιλιάδας ἐξ ἁπάντων τῶν γενῶν. Πολλοὶ ὡς δύο θεωροῦσι πόλεις τὸ νῦν Κίτιον λιμένα (Salina), καὶ πόλιν Λάρνακα· ἀλλ' ἡ τοιαύτη

διαίρεσις εἶναι ὅλως ἀδόκιμος· ἐπειδὴ ἀμφότερα τὰ μέρη μετ' οὐ πολὺ ἑνωθήσονται.

Ἡ δ' ἀρχαία πόλις κοινῶς καλεῖται Χρυσούπολις καὶ ὄχι ἴσως ἀλόγως, διότι πλεῖστα περιελάμβανεν ἐπὶ τῶν ἀρχαίων χρόνων πλούτη· ἀλλὰ οὐδαμοῦ ἀπηντήσαμεν ὅτι τὸ Κίτιον τοιοῦτον ἔλαβεν ὄνομα· καὶ φαίνεται ὅτι μία τῶν ἐνοριῶν τῆς ἀρχαίας πόλεως, οὕτως ὀνομαζομένη, ἠδυνήθη μετὰ τὴν τοῦ ὅλου καταστροφὴν εἰς τὰ ἐρείπια τῆς πόλεως νὰ δώσῃ τὸ ὄνομα. Ὅθεν καὶ ναός τις ὑπάρχει ἐν αὐτῇ Χρυσοπολιτίσσης καλούμενος. (α)

Ὠνομάσθη δὲ Λάρναξ κατά τινας μέν, διότι πολλαὶ ἐν αὐτῇ εὑρέθησαν λάρνακες. Ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὅτι ἐδόθη αὐτῇ τὸ ὄνομα ὡς ἐν κοίλῳ καὶ εἴδει λάρνακος ἐκτισμένη, ἀλλὰ τὸ πρῶτον πιθανώτερον.

Ἐν αὐτῇ ὄχι πρὸ πολλῶν ἐτῶν λαμπρὸς ἐκτίσθη τῶν Φραγκισκάνων ναὸς Terra Santa καλούμενος, ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐξαρτώμενος. Ἔτι δὲ πρὸς τὸ βόρειον τῆς πόλεως καὶ μονή τις τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἀξιόλογος ὑπάρχει, πολλὰ ἕνεκα τῶν συρρεόντων προσκυνητῶν ἔχουσα εἰσοδήματα.

Ἐν δὲ τῇ ὁδῷ τῇ μεταξὺ Λάρνακος καὶ Σκάλας ψηφωτόν τι οὐκ ὀλίγον ἐκτεταμμένον ἀπαντῶμεν, ὄχι τοσοῦτον λαμπρόν, ὡς τὰ ἄλλα, τὰ ἐν Κύπρῳ εὑρισκόμενα. Ἐνταῦθα ἦ ναός τις ὑπῆρχεν, ἦ ἐπίσημον τῆς πόλεως οἰκοδόμημα· παρὰ δὲ τὸν λιμένα καὶ Τουρκικὸν μικρὸν φρούριον ὅλως ἀσήμαντον.

Εἶναι δ' ἡ Λάρναξ (β) ἡ ἐμπορικωτέρα ὅλων τῶν ἐν Κύπρῳ πόλεων. Τῶν δὲ προαστείων τῆς Λάρνακος εἶναι καὶ ἡ Ἀραδίπου· ἐν αὐτῇ παρὰ τὸν ἀνεγερθέντα ἤδη ναὸν εὗρεν ὁ Ῥὸς τὴν ἀτελῆ ταύτην ἐπιγραφὴν

(α) Οὕτως ἔχομεν ἐν Ἀθήναις ναὸν καὶ ἐνορίαν τῆς Χρυσοσπηλαιωτίσσης. Ὁ Κωνς. Σιναΐου ἐπαινεθεὶς ὑπὸ τοῦ πρώην αὐτοῦ ἱστοριογράφου τῆς νήσου Κυπριανοῦ λέγει ὅτι πρότερον ἐκαλεῖτο καὶ Χρυσούπολις.

(β) Ἀρσενικῶς οἱ πολλοὶ τῶν Κυπρίων αὐτὴν καλοῦσιν, ὡς πᾶμε ς' τὸ Λάρνακα.

ΤΙΕΩ... ΙΕΡΓΕϹ

ἤτοι, [τῇ πόλει Κι]τιέω]ν ε]ὐεργεσ[ίας ἕνεκα.

Ἔτι δ' ἐνταῦθα εὑρέθη καὶ μικρόν τι θάθρον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου μετὰ Φοινικικῶν γραμμάτων. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εὑρισκομένη ἤδη εἰς Βερολῖνον ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Ῥέτιγερς (α).

Ἐκ τῆς Λάρνακος ΝΔ τραπέντες μετὰ ἓν μίλιον διά τε τῶν τοῦ Κιτίου ἁλοπηγείων καὶ τοῦ χωρίου Μενεοῦ (β) φθάνομεν εἰς τὸ Κίτι ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Δᾶδες κείμενον, ὅθεν καὶ Πτολεμαῖος λέγει «Κίτιον πόλις. Δᾶδες ἄκρα». Τοῦτο ἤδη capo Citi (ἄκρα Κίτιον) καλούμενον οὐδαμοῦ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ἀναφέρεται.

Ἡ κώμη δὲ Κίτι εἰς δύο διῃρημένη περιλαμβάνει τοὺς τοῦ Κιτίου κήπους. Ἐν αὐτῇ δύο πύργοι ὑπάρχουσιν ὁ εἷς ἐν τῇ κώμῃ καὶ ὁ ἕτερος ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου, ἀμφότεροι Γαλλικῆς ἀρχιτεκτονικῆς· ἀλλ' ὁ ἐν τῇ κώμῃ μικρότερος ὢν τείνει εἰς καταστροφήν. Ἔτι δὲ καὶ ναός τις ὀρθοδόξων Βυζαντινὸς λίαν ὑπάρχει εὐρύχωρος. Βορείως δὲ τῆς κώμης ταύτης κεῖται ὁ ναὸς τῆς Παναγίας Ἀγγελοκτίστου Γοτθικῆς ἐν μέρει καὶ Φραγκικῆς τέχνης. Παρ' αὐτῇ καὶ ἐρείπια ἀνακτόρων τῶν Λουσιγνανῶν ὑπῆρχον, ἐπὶ τέλους ἀνήκοντα εἰς τὸν Ποδοκατάρον, τὸν ἡρωϊκῶς ὑπερασπισθέντα τὴν Λευκωσίαν κατὰ τῶν Τούρκων.

Εἰς δὲ τὰ ἐνδότερα προχωροῦντες φθάνομεν εἰς τὰ Ἄνω καὶ Κάτω Λεύκαρα. Καὶ μεταξὺ μὲν τούτων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Τιμοθέου ὑπάρχουσι τάφοι, ἐν οἷς εὑρίσκονται λύχνοι, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἄνω ἔτι Λεύκαρα. Ὄπισθεν δὲ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Μαρίνας μεγαλείτεροι εὑρέθησαν τάφοι μετὰ Αἰγυπτιακῶν καὶ Φοινικικῶν ἀγγείων, ὡς καὶ ἐν τῇ Ἀργυρίνᾳ εἰς τὸ νότιον τῶν Κάτω Λευκάρων κειμένη.

Ὁ τόπος οὗτος καθαρῶς ἀποδείκνυται ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς ἀρ-

(α) Ἴδε Ῥοδ Κύπρου περιήγησιν, δημοσιευθεῖσαν τὸ 1852 ἐν Ἄλλῃ.

(β) Ἡ κώμη Μενεοῦ Γαλλικὸν ἔχουσα ὄνομα φαίνεται ὅτι προάστειόν ἦτα Γαλλικῆς τινος οἰκίας, ὅτε τῆς νήσου οἱ Λουσιγνανοὶ ἦρχον.

χαιότητος ἦτο κατοικημένος, καὶ ἤδη δὲ ἀποτελεῖ μίαν τῶν μεγαλειτέρων τῆς νήσου κωμῶν. Πλείονα δὲ περὶ τούτων κατωτέρω ἰδίως θέλομεν εἴπει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Παλαιά. Μαζωτόν. Μαρόνιον. Ζύγι. *Μάριον ἢ Ἀρσινόη.* Πεντάκωμον. Μονή.

Ἐντεῦθεν ἓν μίλιον ΝΔ ἀρχαῖά τινα ἀπαντῶμεν ἐρείπια Παρασόλια καλούμενα, ἐν οἷς καὶ ἡ μικρὰ αὕτη εὑρέθη ἐπιγραφή.

Δημητρία
Χρηστή
Χέρε

Καὶ πιθανώτατα αὕτη εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος καλουμένη Παλαιά. «Εἶτα Ἀμαθοῦς καὶ μεταξὺ Πολίχνη Παλαιὰ καλουμένη καὶ ὄρος μαστοειδὲς Ὄλυμπος.» Αὕτη βέβαια εἶναι ἡ τοῦ Δαμβίλι Palio-Olisso, εἰς Parasolia τραπεῖσα, τῆς Παλαιᾶς βεβαίως οὖσα παραφθορά. Ἐνταῦθα καθ' ἑκάστην θησαυροῦ χάριν γίνονται ἀνασκαφαί, ἀλλ' εἰσέτι οὐδὲν λόγου ἄξιον εὑρέθη.

Εἶτα μετὰ μικρὸν ἀπαντῶμεν τὸ Μαζωτόν, τὴν μόνην ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἐκ τοῦ Κιτίου πρὸς τὴν Ἀμαθοῦντα κώμην· ἀλλ' αὕτη εἶναι ξηρός τις τόπος, ὕδατα πρὸς πόσιν ἐντὸς μὴ ἔχουσα, τῶν κατοίκων αὐτῆς ἐκ τῆς γεωργίας ἀποζώντων.

Ἓν δὲ μίλιον δυτικώτερον ταύτης ῥέει ὁ ποταμὸς τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου ἢ Πεντάσκοινος, παρ' αὐτὸν δὲ καὶ αἱ τρομερώταται φύονται κωραί. Ἐκεῖθεν ½ μίλ. κεῖται τὸ Ζύγιον, ἐν ᾧ ἅπαντα τὰ κατ' ἐκείνην τὴν χώραν κεραία συναθροιζόμενα, εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Δυτικῆς καὶ Βορείας Εὐρώπης μεταπέμπονται. Ὠνομάσθη δ' οὕτως, ἐπειδὴ ἅπαντα ἐνταῦθα ζυγίζονται, ἀλλ' ἐνίοτε ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων κατὰ μίμησιν διαφόρων τῆς Γουϊνέας μερῶν καλοῦσιν αὐτὸ παρα-

λίαν τῶν κερατίων (Carrubiere Pt.). Πρὸς Β. τοῦ Ζυγίου περὶ τὸ $\frac{1}{4}$ μιλ. ἐπί τινος πέτρας κεῖται ἡ κώμη Μαρόνι, κατοικουμένη ὑπὸ χριστιανῶν καί τινων Τούρκων. Ἡ θέσις τῆς κώμης ταύτης, περὶ τοὺς 200 κεριλαμβανούσης κατοίκους, εἶναι ἐκ τῶν ὡραιοτέρων καὶ γραφικωτέρων τῆς νήσου.

Μετὰ δὲ τὸ ζύγιον $\frac{1}{4}$ ἀπαντῶμεν τὸν ποταμὸν Τέτιον, ὃν Πτολεμαῖος μνημονεύει «Τετίου ποταμοῦ ἐκβολαί.» Ἐντεῦθεν δ' $\frac{1}{4}$ πρὸς τὰ μεσόγεια τῆς νήσου βαδίσαντες φθάνομεν εἰς τὴν κώμην Μαρί, ὑπὸ Τούρκων κατοικουμένην. Ταύτην δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς τὸ πάλαι τοῦ Πλινίου (α) Μάριον «Iuxta et ibi Cinyria, Marium, Idalium» $\frac{1}{2}$ μίλ. τῆς θαλάσσης ἀπέχον. Ὁ Σκύλαξ Ἑλληνίδα αὐτὴν πόλιν λέγει «Μάριον Ἑλληνίς.» Ὁ δὲ Στέφανος ὁ Βυζάντιος λέγει ὅτι εἶτα μετωνομάσθη Ἀρσινόη. «Μάριον πόλις Κύπρου ἡ μετονομασθεῖσα Ἀρσινόη ἀπὸ Μαριέως, ὁ πολίτης Μαριεύς· ὅθεν καὶ τὸ κύριον ὁ Κινύρου Μαριεύς.» Πολλοὶ τῶν συγγραψάντων Κυπριακὴν γεωγραφίαν ἠθέλησαν τὸ Μάριον καὶ τὸν Μαλὲν μίαν νὰ θεωρήσωσι πόλιν· ἐπειδὴ ὁ μὲν τοῦ Μαρίου πολίτης εἶναι Μαριεύς, ὁ δὲ τοῦ Μαλοῦ Μαλιεύς· καὶ πιθανώτατα μὲν φαίνεται ὅτι ταυτίζονται τὰ ἐθνικά, ὄχι ὅμως καὶ αἱ πόλεις. Τὰ μόνα δ' ἐν αὐτῷ ὑπάρχοντα ἐρείπια εἶναι κατερειπωμένος Βυζαντινός τις ναός, καὶ οὗτος μὴ ἐπιμελούμενος ὑπ' οὐδενὸς τείνει εἰς καταστροφήν. Ἀλλὰ ταῦτα τὰ ἐρείπια εἶναι ἀρκετὰ πρὸς δήλωσιν πόλεως;

Ὁ Στράβων οὐδόλως αὐτὴν ἀναφέρει, εἴτε διότι εἶχεν ἐκλείψει ἐπὶ τῶν αὐτοῦ χρόνων, εἴτε διότι εἶχε καταστραθῆ εὐτελής τις κώμη, καὶ ἀφήμαντος θέσιν τινὰ νὰ καθέξῃ εἰς τὴν αὐτοῦ γεωγραφίαν. Ἂν δ' ἡ πόλις Ἀρσινόη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Μαρίου ἐκτίσθη, ἢ πλησίον αὐτοῦ, δὲν γνωρίζομεν τίποτε, τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος καὶ νῦν ἐνικήσαντος (β).

(α) Πλίνιος Φυσικ. Ἱστορ. lib V. cap. CXXI.

(β) Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι εἶχεν διαδοθῆ ἀπὸ τῶν Πτολεμαίων τοῦ Κυπρίοις τὸ ὄνομα· ὅθεν ἂν καὶ πολλαὶ ὑπῆρχον ἐνταῦθα Ἀρσινόαι, τοῦ Ἑλληνικοῦ μέχρι

Ἐκ τοῦ Ζυγίου προχωροῦντες πρὸς Δ. ἀπαντῶμεν τὸ Πεντάκωμον, καὶ ἐκεῖθεν οὐ μακρὰν τὴν Μονὴν $\frac{3}{4}$ μιλ. τῆς Ἀμαθοῦντος ἀπέχουσαν, ὅπου διανυκτερεύουσιν οἱ ἐκ Λεμησοῦ πρὸς τὴν Λάρνακα ἐρχόμενοι. Ὅλον δὲ τὸ μεταξὺ Ζυγίου καὶ Ἀμαθοῦντος 2 $\frac{1}{2}$ εἶναι μίλ. ἀπὸ δὲ τοῦ Κιτίου ἓξ.

Ἅπασα ἡ ἐκ Λάρνακος πρὸς τὴν Ἀμαθοῦντα ὁδὸς εἶναι μὲν ὅλως ἄνυδρος καὶ τὸ θέρος τούτου ἕνεκα ἀνυπόφορος, ἀλλὰ λίαν ὁμαλή. Ὅθεν οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι τὸ πάλαι ἦν ἀμαξητός· ἐνῷ ἤδη ἕνεκα ὀλιγίστων κακῶν μερῶν τῆς ὁδοῦ ἐλαχίστη τῶν δύο τῆς τε Λεμησσοῦ καὶ Λάρνακος πόλεων γίνεται συγκοινωνία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἀμαθοῦς ἢ Ἅγιος Τύχων, Ἄμαθος ἢ Γερμασογείας ποταμός.

Ὁ Σκόλαξ ἐξ ὅλων τῶν Κυπρίων τοὺς Ἀμαθουσίους θεωρεῖ αὐτόχθονας « Ἀμαθοῦς· αὐτόχθονές εἰσιν ». Στέφανος δ' ὁ Βυζ. ἀρχαιοτάτην αὐτὴν θεωρεῖ πόλιν « Ἀμαθοῦς πόλις Κύπρου ἀρχαιοτάτη, ἐν ᾗ Ἄδωνις Ὄσιρις ἐτιμᾶτο, ὃν Αἰγύπτιον ὄντα Κύπριοι καὶ Φοίνικες ἰδιοποιοῦνται· ἀπὸ δὲ Ἀμάθους τε τοῦ Ἡρακλέους ἐκλήθη, ἢ ὑπὸ τῆς Κινύρου μητρὸς Ἀμαθούσης ». Ὅθεν καὶ «Μάλικα τὸν Ἡρακλέα Ἀμαθούσιοι» κατὰ Ἡσύχιον ἐκάλουν, ἐνῷ οἱ Φοίνικες Μελικέρτην. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ Ταχίτου (α) ἔτι μανθάνομεν ὅτι Φοινικικὴ ἦτον ἡ Ἀμαθοῦς πόλις, ἐπειδὴ καὶ τὸν ἀρχαιότατον αὐτῆς ναὸν ἔκτισεν ὁ Ἀερίου υἱός, ὁ ἀπὸ Κινύρου καταγόμενος, ex in Cyprii tribus delubris quorum vetustissimum Paphiae Veneri auctor Aerias, post filius ejus Veneri Amathusiae.

τέλους ἠδυνήθη νὰ ἰσχύσῃ τὸ δόμα, εἰμὴ μόνον τῆς παρὰ τὴν Παλαίπαφον, ὡς θέλομεν εἴδει, Ἀχελώας καλουμένης.

(α) Tacit Annal. 3.

Ὁ Γεσένιος ἐπροσπάθησε νὰ ἀνεύρῃ τὸ Φοινικικὸν αὐτῆς ὄνομα καὶ νομίζει ὅτι ἡ λέξις חמת, ἀκρόπολις ὅτι ἐδέθη, ἐπατναστραφεῖσα εἰς τὴν πόλιν (α). Ὁ δ' Ἰώσηπος ἀναφέρει ὀχυράν τινα πόλιν Ἄμαθαν, ἀνατολικῶς τοῦ Ἰορδάνου κειμένην ἐν τῇ Κάτω Περσίᾳ (β), ἧς καὶ ὁ Βουρχάρδος (γ) εἶδε τὰ ἐρείπια παρὰ τὸν Ἰορδάνην μικρὸν ἀρκτικῶς τῆς Ζάρκας ἐκτίσθη ὑπὸ Ἀμάθου τοῦ Χαναάν. Στέφανος δ' ὁ Βυζάντιος ἀναφέρει Ἄμαθαν χωρίον τῆς Ἀραβίας « Ἄμαθα οὐδετέρως τῆς Ἀραβίας χωρίον, ὅπερ μετὰ τοῦ κ νῦν λέγουσιν Ἄκμαθα. » Ἀλλὰ καὶ τῆς Φοινίκης ἔτι « Ἀμάθη πόλις Φοινίκης. » Ὅθεν οὐδόλως εἶναι ἀπίθανον Φοίνικες ἄποικοι καὶ τοῦτο τὸ ὄνομα νὰ μετέφερον μετὰ τῆς ἀποικίας των, τὴν Ἀμαθοῦντα ἐν Κύπρῳ κτίσαντες (δ).

Ὁ δὲ Σέρβιος (ε) λέγει ὅτι ἐξ Ἀμαθοῦντός τινος ἡ Ἀμαθοῦς ὠνομάσθη. **Amathus et Paphos, Cypri insulae civitates sunt. Amathus ab Amathunte.** Πιθανὸν δ' οὗτος νὰ ἦναι ὁ υἱὸς τοῦ Ἀερίου, ὅστις τὴν Πάφον ἔκτισεν, ἐνῷ ὁ αὐτοῦ πατὴρ τὴν Ἀμαθοῦντα (ς). Ἀλλ' Ἀμάθους ἐκαλεῖτο καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Μακεδόνος (ζ). Ἄλλοι δὲ ἐκ τοῦ Ἀμαθόεις τὴν πόλιν παράγουσι ταὐτὸν τοῦ Ἀμμώδης, ἢ Ἄμαθος ἐκ τοῦ ἄμμου. Ἔνιοι δ' ὡς ὁ Ἡσύχιος καὶ ἐκ τοῦ Ἡμαθόεις, ἐπειδὴ καὶ ποταμός τις παρ' αὐτὴν ὑπῆρχεν Ἄμαθος « ἡμαθόεντα τὰ ψαμμώδη, ἤτοι πολὺν ἄμαθον ἔχοντα, ἢ παρ' ὃν ῥέει Ἄμαθος ποταμός ». (η).

Ὅτι δὲ Φοινικικὴ ἦτο πόλις καὶ ὁ Φώτιος αὐτὸ ὑπατνίτ-

(α) Ἐγγελ. τομ. Α. σελ. 110.

(β) Ἰωσήπ. Ἀρχ. Ἑβρ. 13. 13. 3.

(γ) Dictionary of Greek and Roman geography by various Writers.

(δ) Ἐγγελ. ἐν τῇ αὐτῇ λέξει.

(ε) Σέρβιος Αἰν. 2.

(ς) Tacit. Annal. 3. 62.

(ζ) Εὐστάθιος τομ. 2. 14. 226. λεξ. Σκαμ.

(η) Εὐστάθ. 2. 2. 77. § 142. Ἡσυχ. εἰς λ. Ἀμαθ. ς. Σχολ. Μέγ. Ἐτυμολογ. εἰς Ψάμμαθος. Ἡρωδιαν εἰς λ. ἄμμος.

τεται (α) « Τίνα δὲ τρόπον Ἕλληνες οἱ σὺν Ἀγαμέμνονι τὴν Κύπρον κατέσχον ἀπολέσαντες τοὺς μετὰ Κινύρου, ὧν εἰσὶν ἀπολιπεῖς Ἀμαθούσιοι. »

Ἡ πόλις, ἐξ ὅσων εἰκάζουσιν οἱ πρὸ ἡμῶν, (β) ἐκ δύο μερῶν συνίστατο, τοῦ λιμένος καὶ τῆς πόλεως καὶ ὁ μὲν λιμὴν ἤδη καλεῖται Παλαιὰ Λεμησός· ἡ δὲ πόλις Ἀμαθοῦς ὑπὲρ τὸ ἓν τέταρτον ἀπεῖχε τῆς θαλάσσης πρὸς τὴν νῦν κώμην Ἅγιον Τύχωνα, ὑπ' ὀλίγων Χριστιανῶν κατοικουμένην. Οὗτος δ' ὁ Τύχων ἐνταῦθα λέγεται ὅτι οὐ μόνον ἐμαρτύρησεν, ἀλλὰ καὶ ἠρχιεράτευσεν.

Ἐκ τοῦ Κιτίου πρὸς τὸν λιμένα τῆς Ἀμαθοῦντος βαδίζοντες, ἅμα ἐκεῖ πλησιάσωμεν, πίπτομεν ἀμέσως εἰς ἔκπληξιν οὐδὲν ἄξιον τῆς μεγάλης ἐκείνης πόλεως ἐρείπιον βλέποντες, εἰ μὴ σωρὸς λίθων, οὓς οἱ χωρικοὶ συναθροίζοντες σπείρουσι τὴν αὐτῆς γονιμωτάτην ἐπιφάνειαν. Ταύτην δὲ μόνην, ἅμα ἐπὶ τῶν ἐρειπίων της καταστῶμεν, σχηματίζομεν τὴν ἰδέαν, ἢ ὅτι ἡ πόλις ὑπὸ μεγάλων σεισμῶν κατεστράφη, ἢ ὅτι κατεκορθήθη ὑπὸ βαρβάρων καὶ αἱ πέτραι καὶ τὰ μάρμαρα τῶν ἐρειπίων της εἰς ἄλλα μέρη τῆς νήσου μετεκομίσθησαν. Ἐκ δὲ τῆς ἱστορίας πληροφορούμεθα ὅτι ἀμφότερα ἐν αὐτῇ συνέβησαν τὰ δυστυχήματα.

Τὸ δ' ἐν τῷ λιμένι τῆς πόλεως μέροφραίνεται ἐκ τῶν νῦν ἐρειπίων ὅτι περιελάμβανεν οὐ μόνον τὸν ἐν τῷ μέσῳ λόφον, ἀλλὰ καὶ μέρος τῶν ἑκατέρωθεν βουνῶν. Ἀλλὰ τὸ κυριώτερον εἶναι ὁ ἐν τῷ μέσῳ λόφος, ὑφ' ὃν καὶ ὁ τῆς Ἀμαθοῦντος λιμήν. Ὁ Παυσανίας ταῦτα λέγει περὶ τοῦ λιμένος « Ἀνακεῖσθαι δ' ἐνταῦθα λέγουσιν ὅρμον, ἁρμονίᾳ μὲν δοθέντα ἐξ ἀρχῆς, καλούμενον δ' Ἐριφύλης. » Ἐπειδὴ δὲ οὔτε ὁ Στράβων αὐτὸν ἀναφέρει, φαίνεται ὅτι ἔκτοτε εἶχε καταστραφῆ, καὶ ἤδη οὐδὲν αὐτοῦ ἀπαντῶμεν ἴχνος. Ἐκτεινόμενος δὲ πρὸς τὴν ξηρὰν

(α) Φωτ. ἐκλογ. Θουκυδ. 12.
(β) Ἐγγ. τομ. Α. σελ. 112.

ἐπ' ὀλίγον κατεχώσθη, ὅπερ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τῆς νήσου λιμένας βλέπομεν. Ἀλλ' οὔτε ὁ Πτολεμαῖος μνείαν τούτου ποιεῖται λέγων· «τὰ δὲ μεσημβρινὰ ἡ Ἀμαθουσία καὶ ὁ Ὄλυμπος τὸ ὄρος»

Τὸν τῆς ἀκροπόλεως δ' ἀναβαίνοντες λόφον περὶ τὸ μέσον πρὸς ἀνατολὰς ἀπαντῶμεν τὰ ἐρείπια χριστιανικοῦ τινος ναοῦ, ὅστις ὅλος μὲν ὄχι πρὸ πολλοῦ ὑφίστατο, ἀλλ' ὑπ' ἀνθρώπων, οἵτινες οὐδέποτε ἐσεβάσθησαν τὴν ἀρχαιότητα, ἐδόθη ἄδεια νὰ καταστραφῇ· οἱ δ' αὐτοῦ λίθοι μεταφερθέντες ἐχρησίμευσαν εἰς τὸν ῥηθέντα ἐν Λάρνακι τῶν Φραγκισκάνων ναόν. Ἐν αὐτῷ ἔτι ζωηρότατα, καί τοι ἐλάχιστον μέρος εἰσέτι σώζεται, διατηροῦνται τὰ τῆς ζωγραφίας χρώματα, ἔτι δὲ καὶ κίονας ἐντός τε καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ βλέπομεν. Ἐκ τούτων καὶ τῶν σωζομένων πέριξ τοίχων εἰκάζομεν ὅτι ναός τις Ἑλληνικὸς ὑπῆρχεν, ἢ ἄλλο τῆς πόλεως ἐπίσημον οἰκοδόμημα. Ἀπέναντι δὲ τούτου ἐντὸς λελατομημένου σπηλαίου ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἀνατολικοῦ λόφου ἐκκλησία ὑπῆρχεν ἐζωγραφισμένη, ἐξ ἐκείνων οὖσα, ἃς οἱ χριστιανοὶ ἐπὶ τοῦ μεγάλου των καταδιωγμοῦ ἐν σπηλαίοις εἶχον οἰκοδομήσει. Μετὰξὺ δὲ τούτου ἐπὶ τοῦ ἐκεῖσε χειμάῤῥου καὶ πῶμα σώζεται σαρκοφάγου. Ὀλίγον δ' ὑπεράνω πρὸς τὸν λόφον καὶ ἀνδριὰς εὑρέθη πωγωνοφόρου ἀνδρὸς. Φοινικικῆς ἴσως κακῆς ἐργασίας ἐπὶ λίθου ἐγχωρίου. Τοῦτον καί τοι ἐπιθυμῶν ν' ἀποκτήσω, δὲν ἠδυνήθην, ἐπειδὴ ἀμέσως ἐκ τῆς νήσου μετὰ τὴν περιοδείαν μου ἀνεχώρησα.

Ὀλίγον δ' ἐντεῦθεν πρὸς τὰ ἄνω προχωροῦντες ἀπαντῶμεν ἴχνη τῶν τειχῶν τῆς ἀρχαίας ἀκροπόλεως, ἅτις πολλάκις καὶ κατὰ πολλῶν ἀνέστη προσβολῶν. Ἐξετείνοντο δὲ ταῦτα καθ' ὅλον τὸν λόφον, πλὴν τοῦ βορείου μέρους, ὅθεν ὑπὸ κρημνώδους βράχου ὠχυροῦτο.

Ἐπὶ δὲ τῆς ἀρχαίας ἀναβάσεως, ἧς ἀκόμη ἴχνη φαίνονται, κατακεκομμένου ὄντος πρὸς τοῦτο τοῦ βράχου, καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ἐπὶ τούτου ταύτην βλέπομεν κεχαραγμένην.

Λούκιος Οὐϊτέλ-
λιος Καλλίνικος
τὴν ἀνάβασιν ταύ-
την σὺν τῇ ἀψίδι
ἐκ τοῦ ἰδίου κατεσκεύ
ασεν.

Ἴχνος ὅμως ἀψίδος οὐδαμοῦ ἐνταῦθα ἀπαντῶμεν· ἀλλὰ τοσοῦτον ἡ ἀνάβασις διεφθάρη, ὥστε δυσκόλως δι' αὐτῆς δυνάμεθα πρὸς τὴν ἀκρόπολιν νὰ ἀνέλθωμεν.

Ἐπὶ δὲ τῶν τειχῶν τούτων Ῥωμαϊκὰς βλέπομεν καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιδιορθώσεις· ἀναβάντες δ' ἐπὶ τῆς κορυφῆς δύο παμμεγέθεις ἀπαντῶμεν λιθίνους πίθους, ὧν ὁ εἷς ἐν τῷ μέσῳ εἶναι τεθραυσμένος· καὶ ἡ μὲν περιφέρειά των 10 εἶναι βασιλικοὶ πήχεις, ἡ δὲ διάμετρος 3 ½, τὸ δὲ πάχος τοῦ χείλους των 1, 33 μέτρου. Ἔχουσι δ' ἕκαστος τέσσαρα ὠτία, ὧν τὰ μὲν τοῦ τεθραυσμένου φέρουσιν κύκλον τινά, ἐπὶ δὲ τῶν τοῦ σώου βοῦν ἀροτῆρα, (ἴδε τέχναι). Ταῦτα βεβαιότατα ἀγγεῖα ἦσαν ναοῦ τινος, ἐν οἷς ἐτήρουν τὰ πρὸς κάθαρσιν ὕδατα. Ὅτι δ' ἐντὸς τοῦ ναοῦ αὐτὰ ἦσαν, δυνάμεθα εὐλόγως νὰ τὸ εἰκάσωμεν· ἀλλ' οὐδὲν ἄλλο αὐτοῦ ἴχνος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας βλέπομεν, ἐπειδὴ ἅπαντα, πέτραι κτλ. ἐν τῇ καταστροφῇ τῆς πόλεως καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς τὸν λιμένα κατεκυλίσθησαν. Τοῦτ' αὐτὸ καὶ οἱ πίθοι ἤθελον πάθει, ἂν σχεδὸν μέχρι τῆς στεφάνης ἐντὸς τῆς γῆς δὲν ἦσαν κατακεχωσμένοι. Ἡ δ' αὐτῶν τέχνη θεωρεῖται μᾶλλον ὡς Φοινικικὴ ἢ Ἑλληνική (α).

Τὸν δὲ λόφον πρὸς δυσμὰς κατελθόντες φθάνομεν εἰς δύο σπήλαια ἐν τῇ ὑπωρείᾳ τοῦ τρίτου λόφου ἐσκαμμένα, ἐξ ὧν τοῦ μὲν ἴχνη τινὰ βλέπομεν, ὅλως σχεδὸν ὑπὸ τὴν γῆν εὑρισκομένου, καὶ μόλις διά τινος ὀπῆς ἐντὸς αὐτοῦ κηρίον κρατοῦντες ἀναμμένον δυνάμεθα νὰ εἰσέλθωμεν. Λέγεται δ' ὅτι

(α) Μύλλερ. Ἀρχαιολογ. 240. 4.

ἐξαίρετα περιλαμβάνει δωμάτια. Τὸ δ' ἕτερον ὅμοιον εἶναι τοῖς ἐν τῇ νέᾳ Πάφῳ νεκρικοῖς δόμοις, καὶ τὰς αὐτὰς ἔχει διαιρέσεις. Ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ ἄλλων τάφων ἴχνη φαίνονται μεταξὺ Λεμησοῦ καὶ Ἀμαθοῦντος.

Ἀπὸ δὲ τῶν σπηλαίων πρὸς βορρᾶν προχωροῦντες μετὰ ἓν περίπου τέταρτον διὰ μέσου κοιλώματος εἰς τὸ ἄλλο φθάνομεν τῆς πόλεως μέρος, τὴν πόλιν Ἀμαθοῦντα, ἐν ᾗ ἡ μικρά, ὡς εἴπομεν, κώμη Ἅγιος Τύχων ὑπάρχει, ἢ μᾶλλον μέχρις ἐκεῖ δυνατὸν νὰ ἐξετείνετο. Ἐνταῦθα μεταξὺ τῆς κώμης καὶ τοῦ λιμένος ἐπὶ ὑψώματος ἵστατο ὁ διάσημος τῆς Ἀμαθουσίας Ἀφροδίτης ναός, ὑπὸ τῶν πλεόντων τὴν ἀπέναντι αὐτοῦ θάλασσαν ὁρώμενος.

Τοῦτον ὁ Κάτουλλος ἕνα τῶν περιφημοτάτων ναῶν τῆς Ἀφροδίτης θεωρεῖ (α).

Quae sanctum Idalium, uriosque apertos
Colis, quaequae Amathunta.

Ὅτε δ' ὁ Χάμερ τὴν νῆσον περιηγεῖτο, ἐφαίνοντο εἰσέτι τούτου τὰ θεμέλια ἐκ τετραγώνων συνιστάμενα λίθων. Καὶ εἰς μὲν τὸ ἔμπροσθεν αὐτοῦ μέρος ἵστατο μεγάλη τις λιθίνη τράπεζα, ἢ μᾶλλον στήλη, ἥτις ὡς βάθρον ἑνὸς τῶν τῆς θεᾶς ἀγαλμάτων θὰ ἐχρησίμευε· παρ' αὐτὴν ἐκτὸς τῶν τοῦ ναοῦ θεμελίων καὶ τρεῖς ἕτεραι ἔκειντο, αἵτινες πρὶν μὲν καὶ ἐπιγραφὰς, ὡς φαίνεται, ἔφερον, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ χρόνου ἠφανίσθησαν. Ἐνταῦθα καὶ πολλὰ ἄλλα εὑρίσκοντο θυιαστήρια διαφόρου μεγέθους, καὶ πολλὰ τοῦ ναοῦ λείψανα Ἐκ τούτων δὲ καὶ τῶν κιονοκράνων συμπεραίνων ὁ Χάμερ εἶπεν ὅτι ὁ ῥυθμὸς τοῦ ναοῦ ἦτον Ἰωνικός· ἅπας δ' οὗτος ἦτον ἐστραμμένος πρὸς ἀνατολὰς, τὴν δ' εἴσοδόν του εἶχε πρὸς δυσμάς. Ἀλλ' οὔτε ὁ Ῥὸσ οὔτε ἡμεῖς ἠδυνήθημεν, ἐκτὸς τῆς θέσεως καὶ ἐρριμμένης τινος στήλης ἄλλο τι νὰ εὕρωμεν.

(α) Κατουλλ. Ἀφροδ. Ἐπιγρ. 37.

Ἡ θέσις αὐτῆς εἶναι καταλληλοτάτη πρὸς ἐμπόριον· ἐπειδὴ δ' ἐκτεταμμένον ἔχει ὁρίζοντα, καὶ οὔτε λίμναι ἔτι πέριξ ὑπάρχουσι, τὸ κλῖμα αὐτῆς εἶναι ὑγιεινότατον. Ὑδάτων ὅμως φαίνεται δὲν εἶχε πολλὴν ἀφθονίαν. Ὅθεν καὶ πολλαὶ δεξαμεναὶ ἐν τῷ μεσῳ λόφῳ ὑπάρχουσιν· ἐν δὲ τῇ παραλίᾳ καὶ πολλὰ φρέατα.

Ἀλλ' ἐπειδὴ πρὸς τὸ ΒΑ αὐτῆς οὐκ ἐλάχιστα σώζονται λείψανα ὑδραγωγείων, ἐξάπαντος ἐφέροντο πρὸς αὐτὴν ὕδατα ἐκ τοῦ ποταμοῦ Ἀμάθου ἢ τῆς Γερμάσογείας, ἢ καὶ ἐξ ἄλλου τινὸς μέρους.

Περὶ δὲ τοῦ ἐν Ἀμαθοῦντι ἀγάλματος τῆς θεᾶς λέγει ὁ Ἡσύχιος « ὁ τὰ περὶ Ἀμαθοῦντα γεγραφὼς πωγωνίαν ἄνδρα τὴν θεὸν ἐσχηματίσθαι ἐν Κύπρῳ λέγει. » Ὁ δὲ Μακρόβιος (α) προσθέτει ἔτι ὅτι καὶ γυναικείαν ἐφόρει ἐσθῆτα, καὶ σκῆπτρον ἐκράτει, καὶ ἀνδρικὸν εἶχεν ἀνάστημα. Ἀλλὰ καὶ ὁ Σίρβιος πωγωνοφόρον λέγει τὴν Ἀφροδίτην (β). Est etiam in Cypro simulacrum barbatae Veneris.

Ὁ δὲ Κάτουλλος (γ) duplicem καλεῖ τὴν Ἀμαθουσίαν θεάν.

Nam, michi quam dederit duplex Amathuntia curam
Scitis, et in quo me torruerit genere.

Ὁ Βιργίλιος (δ) ἁπλῶς ὡς τῆς θεᾶς ἔδραν τὴν Ἀμαθοῦντα ἀναφέρει, est Amathus, est celsa mihi Paphos.

Ἡ δὲ θυσία, ἣν αὐτῇ προσέφερον « κάρπωσις θυσία Ἀφροδίτης ἐν Ἀμαθοῦντι » ἐκαλεῖτο.

Ἐν αὐτῇ καὶ Ζεὺς Ξένιος ἐτιμᾶτο κατὰ τὸν Λουτάτιον (ε), ἐν τῷ βωμῷ τοῦ ὁποίου ἀθέμιτα καὶ ἀνόσια ὑπὸ τῶν Ἀμαθουσίων ἐπράττοντο, μέχρις οὗ ἡ Ἀφροδίτη αὐτὰ κατήργησεν. Ama-

(α) Μακροβ. 3. 8.
(β) Σίρβ. Αἰν. 2.
(γ) Catull. in Elegia ad Mallium.
(δ) Βιργιλ. Αἰν. X.
(ε) Λουτάτ. ἐν τῇ αὐτοῦ ἐπιτομῇ.

thus oppidum in insula Cypro est, cujus incolae, nefaria et impia, consuetudinae, soliti sunt ad aram Govis, quae proxima erat deae Veneris, advenas ac hospites, obtuncare, et ibitem immolare. Ταῦτα τὰ ἀθέμιτα ἀνθρώπινα ἦσαν ὁλοκαυτώματα· τὸν Δία δὲ τὸν Ξένιον ἐν Ἀμαθοῦντι τιμώμενον ἀναφέρει καὶ ὁ Ὀβίδιος (α).

Ἐπίσης καὶ ἡ τοῦ Θησέως Ἀριάδνη κατὰ τὸν Πλούταρχον (β) ἐνταῦθα ἐτιμᾶτο. « Ἴδιον δέ τινα περὶ τούτων λόγον ἐκδέδωκε Παίων ὁ Ἀμαθούσιος· τὸν γὰρ Θησέα φησὶν ὑπὸ χειμῶνος εἰς Κύπρον ἐξενεχθέντα, καὶ τὴν Ἀριάδνην ἔγκυον ἔχοντα, φαύλως δὲ διακειμένην ὑπὸ τοῦ σάλου καὶ δυσφοροῦσαν, ἐκβιβάσαι μόνην· αὐτὸν δὲ, τῷ πλοίῳ βοηθοῦντα, πάλιν εἰς τὸ πέλαγος ἀπὸ τῆς γῆς φέρεσθαι· τὰς οὖν ἐγχωρίους γυναῖκας τὴν Ἀριάδνην ἀναλαβεῖν, καὶ περιέπειν, ἀθυμοῦσαν ἐπὶ τῇ μονώσει καὶ γράμματα πλαστὰ προσφέρειν, ὡς τοῦ Θησέως γράφοντος αὐτῇ, καὶ περὶ τὴν ὠδῖνα συμπονεῖν, καὶ βοηθεῖν, ἀποθανοῦσαν δὲ θάψαι, μὴ τεκοῦσαν. Ἐπανελθόντα δὲ τὸν Θησέα, καὶ περίλυπον γενόμενον, τοῖς μὲν ἐγχωρίοις ἀπολιπεῖν χρήματα, συντάξαντα θύειν τῇ Ἀριάδνῃ· δύο δὲ μικροὺς ἀνδριαντίσκους ἱδρύσασθαι τὸν μὲν ἀργυροῦν, τὸν δὲ χαλκοῦν. Ἐν δὲ τῇ θυσίᾳ τοῦ Γορπιαίου μηνὸς ἱσταμένου δευτέρᾳ, κατακλινόμενόν τινα τῶν νεανίσκων, φθέγγεσθαι καὶ ποιεῖν ἅπερ ὠδίνουσαι γυναῖκες· καλεῖν δὲ τὸ ἄλσος Ἀμαθουσίους, ἐνῷ τὸν τάφον δεικνύουσιν Ἀριάδνης Ἀφροδίτης. »

Ἀλλὰ καὶ τὸν Ὀνήσιλον, ὡς λέγει ὁ Ἡρόδοτος, ἐτίμων (γ) ὡς ἥρωα. « Ὀνησίλου μὲν νῦν Ἀμαθούσιοι ὅτι σφέας ἐπολιόρκησεν, ἀποταμόντες τὴν κεφαλὴν ἐκόμισαν εἰς Ἀμαθοῦντα· καί μιν ἀνεκρέμασαν ὑπὲρ τῶν πυλέων· κρεμαμένης δὲ τῆς κεφαλῆς, καὶ οὔσης ἤδη κοίλης, ἐσμὸς μελισσέων ἐσδὺς εἰς αὐτὴν

(α) Ὀβίδ. μεταμορφώσ. 10.
(β) Πλουταρχ. βίος Θησέως.
(γ) Ἡρόδοτ. Ε.

κηρίων μὲν ἐνέπλησαν· τούτου δὲ γενομένου τοιούτου (ἐχρέωντο γὰρ περὶ αὐτῆς οἱ Ἀμαθούσιοι) ἐμαντεύθη, τὴν μὲν κεφαλὴν κατελόντες θάψαι, Ὀνησίλου δὲ θύειν, ὡς ἥρωϊ, ἀνὰ πᾶν ἔτος· καὶ σφὶ ποιεῦσι ταῦτα ἄμεινον συνοίσεσθαι. Ἀμαθούσιοι μὲν οὖν ἐποίευν ταῦτα καὶ τὸ μέχρις ἐμεῦ.»

Διάσημος δ' ἦτο τὸ πάλαι κατὰ τὸν Ὀβίδιον καὶ διὰ τὸν χαλκόν της.

Quod si forte roges, foecundam Amathunta metallis.

Καὶ ὀλίγον κατωτέρω·

Piscosamque Cnidon, gravidamque Amathunta metallis.

Τὰ μάλιστα δ' οἱ Ἀμαθούσιοι ἦσαν ἐπίσημοι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις διὰ τὴν πρὸς τοὺς Πέρσας πίστιν των· διότι, ἀφοῦ οἱ Ἕλληνες ἅπαντες οἱ ἐν τῇ νήσῳ ἐπανεστάτησαν κατὰ τοῦ μονάρχου τῶν Περσῶν, ὡς καὶ μετὰ ταῦτα, μόνοι αὐτοὶ ἐδείχθησαν πρὸς αὐτὸν πιστότατοι (α). Ἀλλὰ φαίνεται εἰς αὐτὴν δὲν εἶχεν εἰσέτι ὑπερισχύσει ὁ Ἑλληνισμός· ἂν καὶ οἱ μετ' Ἀγαμέμνονος ἐκ τῆς Τροίας ἐλθόντες τὴν νῆσον κυριεύσαντες αὐτὴν κατῴκουν. Ὁ δὲ σῖτος τῶν Ἀμαθουσίων ἦτο λαμπρότατος (ἴδε προϊόντα).

Ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω ἐπιγραφῆς καὶ αἱ ἑξῆς ἐν Ἀμαθοῦντι εὑρέθησαν.

Β'. Ἐπὶ τοίχου χωρικῆς τινος οἰκίας ἐν τῷ ἁγίῳ Τύχωνι·
Ἀπὸ τοῦ Ἡραίου ἕως τοῦ λιθοστρ[ώ]του τὰ δένδρα
Αἴσιμος ἐφύτευσα· καὶ ἀνέθηκεν τοῖς θεοῖς καὶ τὸν ναὸν
ὅς ἄν δέ τε τούτων ἐξαλείψῃ — — — οἱ θεοὶ μὴ γε-
νοιντο ἔρκος.

Γ'. Ταύτην εὗραν ἐν τῇ κώμῃ τοῦ Ἁγίου Τύχωνος ἐπὶ θύρας χωρικῆς τινος οἰκίας, ἥτις ἐκ τῶν γραμμάτων ἑλληνικῆς ἐπίσης φαίνεται ἐποχῆς.

— — — νάτιον
Ὀνησικράτους.

(α) Ἡροδότ. ἑ. 104.

Δ'. Τὴν δὲ ῥωμαϊκὴν ταύτην ἐπὶ σκληροῦ τινος βάθρου ἐν τῷ λιμένι κειμένου· ἀλλὰ φαίνεται ἐκ τῆς ἀκροπόλεως ἐκεῖσε κατεκυλίσθη.

— — — μα — — σ — — Ἰονίων
— — ν Ἀμμών[ιον]— — — —
— Σωματοφύλακος τὸν εδικης (ἢ ἐδίτης)
ολεως καὶ Φίλαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
[τ]ην Καρπίου ὡς θυγατέρα τῶν φίλων
[Α]λεξανδρίδα καὶ τοὺς υἱοὺς Αμμώνιον
— — Ιωνα καὶ Παγκράτην τὸν Διάδοχον
— — [τ]ὴν θυγατέρα ἀρετῆς ἕνεκεν
— — — — Μάϊον καί
— — — — [ὑ]ιούς.

Ε'. Ταύτην δὲ εὕρομεν παρὰ τὸν ἐν τῇ κώμῃ ἀνεγερθέντα ναὸν ἐπὶ νεκρικοῦ κίονος.

Ἀρίστων
Χάρασα
Χρηστὲ χαῖρε.

ΣΤ'. Ἐπίσης καὶ ἡ ἑξῆς παρὰ τὸν ἀνεγερθέντα ναόν.

Σωσίων
Σωσίων[ος]
υἱὲ χρ[ηστέ]
χαῖρε.

Ἐν δὲ τοῖς Ἑλληνικοῖς ἀρχαιότησι (α) τοῦ κυρίου Α. Ῥαγκαβῆ ἀπαντᾶται τὸ ὄνομα Σωσίας· ἀλλὰ τοῦτο καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησι συγγραφεῦσι.

Ζ'. Ἀριθ. 2648 ἐπὶ νεκρικῆς στήλης.

Δημήτριε

(α) Antiquités Helleniques Chap. 8. 303.

Φιλοδ[ώ]ρου
Χρηστὲ χαῖρε.

Η'. Ἀριθ. 2648 ἐπὶ νεκρικῆς ἐπίσης στήλης.

Καλ[λ]ῖνε χρ[η]στὲ χ[αῖ]ρε.

Θ'. Ἀριθ. 2649 ἐπίσης ὡς τὰς ἀνωτέρω.

Πίνδαρε Πινδάρου
Χρηστὲ χαῖρε.

Ἅπασαι αὗται τὸ πρῶτον ἔκειντο παρά τινα ναὸν κείμενον ΒΑ κάτωθεν τῆς ἀκροπόλεως, καὶ ἐκεῖθεν εἰς διάφορα μετεφέρθησαν μέρη· ἀλλ' ἐκεῖ εἰσέτι καὶ πολλὰς ἄλλας τοιαύτας στήλας βλέπομεν κατακεχωσμένας, ἅστινας ἐπιγραφὰς ἐχούσας δὲν ἠδυνήθημεν ν'ἀναγνώσωμεν. Καί τοι δ'εἰς δύο ἡ πόλις λέγεται ὅτι διῃρεῖτο, οὐδόλως ὅμως εἶναι ἀπίθανον ἕνεκα τῆς μικρᾶς τῶν μερῶν τούτων ἀποστάσεως εἰς ἓν ἅπασα νὰ ἦτον ἡνωμένη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Λεμησός. Ἅγιος Νικόλαος (*Ἀμαμασσός*;). *Κουριὰς Ἄκρα.* Κολόσι. *Κούριον* ἢ Ἐπισκοπή. *Ὕλη* (Ἀπέλλο).

Ἐκ δὲ τῆς Ἀμαθοῦντος πρὸς δυσμὰς $\frac{1}{2}$ μίλ. ἀπαντῶμεν τὸν ποταμὸν τῆς Γερμασογείας, ἔκ τινος παρακειμένης κώμης λαβόντα τοὔνομα καὶ ἀξιόλογα ἔχοντα ὕδατα· εἶτα μετὰ $\frac{1}{2}$ ἔτι μίλ. εἰσερχόμεθα εἰς τὴν Λεμησὸν, ἥτις πιθανώτατα καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων χρόνων ὑπῆρχεν, ἀλλ' εἷς ἦτο τῶν ὅρμων τῆς Ἀμαθοῦντος.

Κατὰ Πλίνιον (α) ὁ καλλίτερος Κύπριος οἶνος εἶναι ὁ Τελμεσιακὸς dignatio est Sicyonio, Cyprio Telmesiaco. (β) Ἀλλὰ

(α) Πλίν. 14. 79.

(β) Ἀλλὰ καὶ διὰ δύο σ γράφεται ἡ Τελμησσὸς, ὅθεν καὶ ἡ Λεμησσός. Ὑπὸ τοῦτο τὸ ὄνομα πολλαὶ ἦσαν πόλεις ἔν τε Καρίᾳ, Κιλικίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ.

ποία ἦτον αὕτη ἡ Τελμησός; Πόλις ἢ Ἐπαρχία; Ὁ καλλίτερος τῆς Κύπρου οἶνος ἤδη γίνεται εἰς τὰς κώμας τὰς μεταξὺ Λεμησοῦ καὶ Λευκωσίας, καὶ ἰδίως εἰς Κελάκιον· ἐπειδὴ δὲ πολλαὶ εἶναι αἱ κῶμαι, αἱ τὸν κάλλιστον φέρουσαι οἶνον, ἡ λέξις Τελμησὸς ἐπαρχίαν τῆς Κύπρου σημαίνει, καὶ βεβαίως τὴν ἤδη καλουμένην τῆς Λεμησοῦ· ἐκ ταύτης δὲ καὶ ἡ νῦν Λεμησὸς ἔσχε τὸ ὄνομα, ἀποβολῇ τοῦ τ καὶ μεταθέσει ἐν ἀρχῇ τοῦ λ ὡς Τελμησός, Ἐλμησὸς, Λεμησός. Ἄλλοι ὅμως λέγουσιν ὅτι παρὰ τῶν Κυπρίων Λιμησὸ προφέρεται, καὶ τότε παράγεται ἐκ τοῦ λιμὴν Λιμενησὸς, Λιμησός. Ἀλλ' ἐνῷ τετραετίαν ἐν Κύπρῳ διέτριψα οὐδέποτε ἤκουσα οὕτω τὴν Λεμησὸν ἀπαγγελλομένην. Ἄλλοι δ' ἄλλας τοῦ ὀνόματος αὐτῆς ποιοῦσι παραγωγὰς, ἃς ὡς μηδενὸς ἀξίας παρατρέχομεν. Ἔλαβε δὲ καὶ τὸ ὄνομα Νεάπολις, ἐπειδὴ ἡ νεωτέρα ἐστὶν ἁπασῶν τῶν ἐν Κύπρῳ πόλεων.

Ὁ πρῶτος αὐτῆς κτίστης οὐδόλως ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀναφέρεται, καὶ μόνον Γουΐδος (1192 μ. χ.) ὁ τὸν θρόνον τῆς Κύπρου καταλαβὼν, μετὰ τὴν τῆς Ἀμαθοῦντος ὑπὸ Ῥιχάρδου τοῦ Λεοντοκάρδου καταστροφὴν, λέγεται ὅτι αὐτὴν ἐβελτίωσε καὶ διὰ τοῦτο πρῶτος αὐτῆς θεωρεῖται κτίστης. Ὁ δ' Ἀλμάρικος, ὁ ἐπ' ὀλίγον χρόνον τῆς νήσου βασιλεύσας (1194 μ. χ.) ὡς περατώσας τὴν αὐτῆς οἰκοδομὴν ἀναφέρεται. Ἀλλὰ ποίαν οἰκοδομὴν, ἀγνοοῦμεν, διότι τὴν μεγίστην ἔλαβεν αὕτη ἐπίδοσιν ἐπὶ τῶν νεωτάτων χρόνων· λείψανα δὲ τοῦ μεσαιῶνος ἐλάχιστα φαίνονται. Ὅθεν οὐ πόλις ἐπὶ τῶν Λουσινιανῶν βασιλέων ἦτον, ἀλλ' ὁρμητήριον πρὸς ἐμπορίαν τῶν μερῶν ἐκείνων χρησιμεῦον, καὶ τὸν τῆς Ἀμαθοῦντος ἀντικαθιστῶν ὅρμον.

Αὕτη ἤδη εἶναι δευτέρα ἐμπορικὴ τῆς Κύπρου πόλις, ἀξιολόγους ἔχουσα οἰκίας καὶ περὶ τὰς 3,500 κατοίκους, τὸ $\frac{1}{4}$ τούρκων. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει δημόσιον Ἑλληνικόν τε καὶ Ἀλληλοδιδακτικὸν σχολεῖον· καὶ ἐνῷ ἐν Λάρνακι εἶναι μὲν καὶ Ἑλληνικὸν Σχολαρχεῖον καὶ Ἀλληλοδιδακτικὰ σχολεῖα, ἀλλ' ἅπαντα

ἰδιωτικαῖς συντηροῦνται συνδρομαῖς, ἐνταῦθα μόνον ὁμαγνώμονες ὄντες οἱ κάτοικοι διὰ τελωνιακοῦ τινος τέλους συντηροῦσιν αὐτά.

Εἶναι δὲ πρωτεύουσα ἐπαρχίας καὶ Εἰρηνοδικείου, καὶ ἕδρα ἀντιπροσώπου τοῦ ἀρχιερέως τῶν Κιτιέων, ἐπιτετραμμένου τήν τε πνευματικὴν καὶ πολιτικὴν αὐτῶν διοίκησιν. Ἐν αὐτῇ ἔτι ὑπάρχουσι καὶ δύο τουρκικὰ φρούρια παρὰ τὸν λιμένα ὅλως ἀσήμαντα.

Ἐν δὲ τῷ ποταμίῳ τῷ πρὸς δυσμὰς τῆς Λεμησοῦ ῥέοντι, παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ ἐπιγραφή τις ὑπάρχει.

Α'. Ἀριστενέτη χρηστὴ χαῖρε.

Β'. Ἑτέραν δ' ὁμοίαν ἐνταῦθ' εὑρεθεῖσαν μοὶ ἔδωσεν ὁ κύριος Δημήτριος Πιερίδης, εἷς τῶν ἀρίστων τῆς Λάρνακος πολιτῶν.

Ἀριστόκυπρος
Νεώτερος
Χρηστὲ χέρε.

Αὗται δυνατὸν καὶ ἐκ τῆς Ἀμαθοῦντος νὰ μετεφέρθησαν· ἐπειδὴ τὸ πλεῖστον τῶν οἰκοδομησίμων λίθων ἐκεῖθεν διὰ πλοίων οἱ Λεμήσιοι μεταφέρουσιν. Ἀλλ' οὐδόλως πάλιν εἶναι παράδοξον καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐνταῦθα νὰ ὑπῆρχον· ἀφοῦ μάλιστα παρεδέχθημεν ἔκπαλαι ὅρμον τῆς Ἀμαθοῦντος αὐτὴν οὖσαν. Ὄπισθεν δὲ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Νάπας πρὸς τὴν ὁδὸν τοῦ Τουρκικοῦ Τσαμίου εὑρέθησαν πολλοὶ τετράγωνοι λίθινοι πίθοι, ἐξ ὧν τέσσαρες ἀνωρύχθησαν.

Κυριώτερον δὲ τῆς πόλεως ἐμπόριον εἶναι οἰνοπνεύματα. Ὅθεν καθ' ἑκάστην ἐκ τῶν ἐργοστασίων τῆς Λεμησοῦ ὑπὲρ τὰς 10,000 ὀκάδας κατασκευάζονται· οὐχ ἧττον ὅμως καὶ κεράτια, ἐρυθρόδανον, βάμβακα κτλ. ἐγχώρια προϊόντα οἱ Λεμήσιοι ἐμπορεύονται. Ἐνῷ δ' εἰς κανὲν σχεδὸν τῆς Τουρκίας μέρος πλὴν τῆς Σμύρνης ἐμπορικὴν λέσχην ἀπαντῶμεν, ἐνταῦθα πρὸ πολ-

λῶν ἐτῶν συνεστήθη, τὰ μάλιστα συντελοῦσα πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ τε ἐμπορίου τῆς πόλεως, καὶ πρὸς βελτίωσιν τῆς ἠθικῆς τῶν κατοίκων καταστάσεως.

Ἐντεῦθεν ½ μιλ. Νᾶ φθάνομεν εἰς μονήν τινὰ τοῦ ἁγίου Νικολάου, κτίσμα τῆς τοῦ μεσαιῶνος ἐποχῆς· ἐκ δὲ τῶν ἔμπροσθεν αὐτοῦ κιόνων καὶ ἄλλων λειψάνων εἰκάζεται ὅτι ναός τις τῆς ἀρχαιότητος ἐνταῦθα ὑπῆρχε καὶ μάλιστα τοῦ Ἀπόλλωνος, ὡς θεοῦ τῶν ἐλάφων λατρευομένου.

Ὁ δὲ Στράβων καὶ τεμάχια ἀναφέρει τοῦ ἐλεγείου, εἰς ὃ παριστάνονται ὅτι αἱ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ἀφιερωμέναι ἔλαφοι διήρχοντο τὴν μεταξὺ θάλασσαν εἰς Κουριάδα ἄκραν, ἐφ' ᾗ καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἔκειτο.

« Ἱραὶ τῷ Φοίβῳ πολλὸν διὰ κῦμα θέουσαι
Ἤλθομεν αἱ ταχιναὶ τόξα φυγεῖν ἔλαφοι.

Φησὶ μὲν ὁρμηθῆναι τὰς ἐλάφους Κωρυκίας ἀπὸ δειράδος· ἐκ δὲ Κιλίσσης ἠϊόνος εἰς ἀκτὰς διανήξασθαι Κουριάδας· καὶ ἐπιφθέγγεται, διότι

Μυρίων ἀνδράσι θαῦμα νοεῖν πάρα, πῶς ἀνόδευτον
Χεῦμα δι' εἰαρινῶν ἐδράμομεν Ζεφύρων.

Ἀπὸ γὰρ Κωρύκου περίπλους μέν ἐστιν εἰς Κουριάδα ἀκτήν· οὔτε Ζεφύρῳ δὲ, οὔτε ἐν δεξιᾷ ἔχοντι τὴν νῆσον, ἐν ἀριστερᾷ δέ. »

Ὑπάρχει ἀμφισβήτησις, εἰ ὡς ὀρθὴν παρεδέχθη ὁ Στράβων τοῦ ποιητοῦ τὴν διάνοιαν· διότι ὁ πλέων ἀπὸ τὸ Κώρυκον τῆς Κιλικίας πρὸς Κύπρον, εἰ μὲν πλέει πρὸς τὸν Ἀκάμαντα, θέλει ἔχει εἰς τὰ ἀριστερὰ τὴν νῆσον, μὲ εὖρον μᾶλλον πρὸς αὐτὴν πλέων· εἰ δὲ πρὸς τὰς Κλείδας καὶ τὸ Δεινάρετον, θέλει πλεύσει μὲ Ζέφυρον, εἰς τὰ δεξιὰ ἔχων τὴν νῆσον. Τούτου ἕνεκα νομίζουσιν οἱ διάφοροι ἑρμηνευταὶ καὶ μάλιστα ὁ ἡμέτερος Κοραῆς (α), ὅτι ὁ ποιητὴς δὲν ἐνόει τὴν Κουριάδα ἄκραν, ἀλλ' ἑτέραν παρὰ τὴν Καρπασίαν, ὅπου καὶ νῆσοί τινες ὑπάρχουσι,

(α) Ἴδε σημειώσ. Α. Κοραῆ εἰς Στράβωνα τόμ. 4.

Κυραὶ εἰσέτι καλούμεναι (α). Δυνατὸν ὅμως ὁ ποιητὴς νὰ ἐλάνθασεν εἰπών, ὅτι μὲ Ζέφυρον πλέουσαι εἰς Κουριάδα ἔρχονται· ἐπειδὴ οὐδόλως εἶναι ὑπόχρεως ἱστορικὴν νὰ ἐκφράσῃ ἀλήθειαν (β). Ἀλλ' οὔτε εἰς τὸ ἓν οὔτε εἰς τὸ ἕτερον μέρος τῆς μεγάλης ἕνεκα ἀποστάσεως τὰ ζῶα ταῦτα ἠδύναντο πλέοντα νὰ φθάσωσιν.

Εἰς τὴν μονὴν ταύτην ἀναφέρεται ὅτι πολλοὺς ἐπὶ τοῦ μεσαιῶνος ἔτρεφον πρὸς καταδίωξιν τῶν κωφῶν αἰλούρους, καὶ διὰ τοῦτο τὸ προκείμενον ἀκρωτήριον Κουριὰς (γ) Capo Gatti, ἀκρωτήριον αἰλούρων, εἰσέτι καλεῖται. Ἤδη δὲ οὐδένα ἔχει καλόγηρον, ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου τῶν Κιτιέων εἰς τὰ ἐν Λεμησῷ Ἑλληνικὸν καὶ Ἀλληλοδιδακτικὸν σχολεῖον παραχωρηθέν, ἀλλ' αἴλουροι εἰσέτι ἀπαντῶνται καθ' ἅπασαν τὴν ἄκραν ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει.

Ἐν δὲ περίπου μίλιον τῆς Λεμησοῦ πρὸς δυσμὰς διὰ μέσου πεδιάδος βαδίζοντες φθάνομεν εἰς τὸ Κολόσιον, οὕτως ὀνομασθὲν ἔκ τινος λαμπροῦ Γαλλικοῦ πύργου, ἐπειδὴ οὕτω τὸν πύργον οἱ Τοῦρκοι καλοῦσιν (δ)· ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς ὑπάρχουσι καὶ τὰ τῶν Ναϊτῶν (templiers) παράσημα, δύο λέοντες, ὑπεράνωθεν σταυρὸς κτλ. ἀλλὰ ταῦτα ἔτι καὶ ἐπὶ τοῦ παρακειμένου ὑδραγωγείου φαίνονται. Τοῦτο δεικνύει ὅτι ὁ πύργος ᾠκοδομήθη, καθ' ὃν χρόνον τὸ τάγμα τοῦτο ἐν Κύπρῳ διέτριβε καὶ μάλιστα ἐν Λεμησῷ· παρ' αὐτῷ δὲ καὶ ἄλλα τῆς αὐτῆς ἐποχῆς ἐρείπια. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ Λύκου πρὸς αὐτὸ τὸ μέρος φέρονται, ὁ τόπος εἶναι κατάφυτος ἀπό τε λεμονέας, πορτοκαλέας καὶ ἄλλα δένδρα· παράγει δὲ καὶ ἀξιόλογον βαμβάκιον. Παρὰ τοῦτο πρὸς τὰ ἀκρωτήριον ὑπάρχει

(α) Τοιαύτας δὲν ἤκουσα οὕτω λεγομένας· ἀλλὰ φαίνεται ὅτι αὗται εἶναι αἱ ἐπέναντι τῆς Ἀφροντρίκης ἀνατολικῶς τῆς Καρπασίας πόλεως.

(β) Ἴδε Μαξιμ. Τύρ. 12. 3. Αἰλιαν. ἱστορ. ζώων 5. 56. 2. 7.

(γ) Πτολεμ. Γεωγραφ.

(δ) Ὁ Ῥὸς ὑποπτεύει ὅτι τὸ ὄνομα ἔλαβεν ἔκ τινος ἐκεῖσε ὑπάρχοντός ποτε κωλοσσοῦ· ἀλλὰ πόθεν τοῦτο; Κούλαν λέγουσιν οἱ Τοῦρκοι τὸν πύργον.

μέρος τι καλούμενον Πραστιὸ, ὅπερ θεωρεῖται ὡς Πραάστειον τῆς πόλεως Κουρίου ὑπὸ τῶν μᾶλλον τῆς Λεμησοῦ πεπαιδευμένων.

Ἓν τέταρτον δυτικώτερον τούτου κεῖται ἡ Ἐπισκοπὴ, τὸ ἀρχαῖον Κούριον. Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἀναφέρει τὸν υἱὸν τοῦ Κινύρου αὐτοῦ οἰκιστήν. « Κούριον πόλις Κύπρου, ἀπὸ Κουριέως τοῦ Κινύρου παιδός. Ἡρόδοτος πέμπτῃ· τὸ ἐθνικὸν Κουριεύς· καὶ Ἀριστοκλῆς Κουριεὺς ἦν· τὸ θηλυκὸν Κουριὰς καὶ ἡ χώρα.» Ὁ δ' Ἡρόδοτος (α) δὲν λέγει μὲν τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἀποικίας, ἀλλ' ὅτι οἱ Κουριεῖς Ἀργείων εἶναι ἄποικοι. « Στησήνωρ τύραννος ἐὼν Κουρίου προδιδοῖ ἔχων δύναμιν ἀνδρῶν περὶ ἑωϋτὸν οὐ σμικρήν. Οἱ δὲ Κουριέες οὗτοι λέγονται εἶναι Ἀργείων ἄποικοι.» Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ὁ Στράβων. « Εἶτα πόλις Κούριον, ὅρμον ἔχουσα Ἀργείων κτίσμα.» Ὁ δὲ Πλίνιος κακῶς Κουριάδα τὴν πόλιν ἐκάλεσεν, Oppida in eo (Cypro) quindecim Paphos, Palaepaphos, Curias, Citium. ἐπειδὴ καὶ ὁ Πτολεμαῖος καὶ ὁ Στράβων αὐτὸς τὴν ἄκραν λέγουσι Κουριάδα «Εἶτα Κουριὰς Χερρονησιώδης.» Εἰς ἓν ὅμως τοῦ Ἱεροκλέους χειρόγραφον Κόρη αὐτὴ ἀναφέρεται ὅτι ἐκαλεῖτο. Ἐπειδὴ δ' ἅπασα ἡ χώρα οὕτως ἐκαλεῖτο, ἐκ ταύτης καὶ τὸ ὄνομα ἔλαβε τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν τῆς Κουριάδος ἀκρωτήριον. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἀκταὶ τῆς χώρας ταύτης Κουριάδες ἐκαλοῦντο κατὰ Στράβωνα. « Ἐκ δὲ Κιλίσσης ἠϊόνες εἰς ἀκτὰς διανήξασθαι Κουριάδας.» Ὅθεν διὰ μὲν τῆς λέξεως Κουριὰς ἐννοοῦμεν τὴν χώραν, τὰς ἀκτὰς, καὶ τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Κουρίου βασιλείου, διὰ δὲ τῆς λέξεως Κούριον, μόνον τὴν πόλιν.

Ὅτι δὲ τὸ Κούριον εἶναι παρὰ τὴν Ἐπισκοπὴν γνωρίζομεν καὶ ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ ὅρμου, ἐπειδὴ τοιοῦτον εἶχε κατὰ Στράβωνα, καὶ μόλις ἓν τέταρτον ἀπέχει τῆς Ἐπισκοπῆς· ἐνῷ εἰς ἄλλο μέρος καθ' ἅπασαν ταύτην τὴν ἀκτὴν ὅρμος δὲν σχηματίζεται. ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ ἐρειπίων, καὶ τῶν ἐπι-

(α) Ἡρόδοτ. Ε.

γραφῶν, ἐν αἷς τὸ Κούρτον μνημονεύεται. Ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς θαλάσσης κάτωθεν τῆς Ἐπισκοπῆς τάφος ὑπάρχει καὶ ναΐσκος τοῦ ἁγίου Ἑρμογένους, καὶ τούτου ὑπέρκειται λόφος, ἐφ' ὃν ἡ πόλις ἐξετείνετο· ἐπ' αὐτοῦ παρὰ τὴν ὁδὸν, τὴν εἰς Πάφον ἄγουσαν, ἀπέναντι τῆς ἐκεῖσε κειμένης πηγῆς, πολλαὶ ἀπαντῶνται λάρνακες ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, αἵτινες λουτρὰ τῆς Ἀφροδίτης καλοῦνται ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων. Ἀλλὰ καὶ ὅλος ὁ λόφος εἶναι πλήρης ἐρειπίων, ἔτι δὲ καί τινων κιόνων ἐκ γρανίτου, καὶ ἄλλων ἐκ κυανοῦ λίθου. Παρ' αὐτοὺς νεκρικός τις δόμος ὑπάρχει· ἐπὶ δὲ τοῦ ὑψώματος τοῦ λόφου δεξιόθεν ἐρείπια φαίνονται ἀρχαίου μικροῦ θεάτρου, ἐκ τετραγώνων λίθων κατεσκευασμένου.

Ἐπὶ δὲ τῆς ὁδοῦ ὅλως πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου καὶ τὸ ὑδραγωγεῖον τῆς πόλεως ἐπὶ τοῦ βράχου ἐσκαμμένον φαίνεται, τὰ ὕδατα μακρόθεν εἰς τὴν πόλιν φέρον. Μικρὸν δ' ἀνωτέρω τούτου τὸ τῆς πόλεως σώζεται στάδιον, τὸ μόνον σχεδὸν σῶον καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον ὑφιστάμενον Ἑλληνικὸν μνημεῖον, ἔχων μῆκος μὲν ὑπὲρ τὰ 222 μέτρα, πλάτος δὲ 50 περίπου, ἐμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν τοίχων. Ἔχει δὲ τέσσαρας εἰσόδους, ὧν ἡ μὲν ἀνατολικὴ καὶ δυτικὴ ἓξ εἶναι βημάτων, ἡ δ' ἀρκτικὴ καὶ ἀνταρκτικὴ πέντε ἢ 2,22 μέτρων· ἐκ μεγάλων λίθων ᾠκοδομημένον καὶ καλῶς εἰργασμένων. Τοῦτο οἱ πέριξ οἰκοῦντες καλοῦσιν ἱπποδρόμιον, οἱ δ' Ἰταλοὶ Carriera καὶ οἱ Τοῦρκοι Ἀτ-Μεϊντάν.

Ἐν δὲ τῇ Ἐπισκοπῇ καὶ ἐρείπιά τινα τῆς τῶν Γάλλων καὶ Ἐνετῶν κυριαρχίας σώζονται, οἷον οἰκίαι, ἐν αἷς ἡ σάκχαρις κατεσκευάζετο, καὶ ἄλλα τοιαῦτα οἰκοδομήματα· καὶ φαίνεται τῆς ἐποχῆς εἶναι ἐκείνης, καθ' ἣν ὑπὲρ τὰς χιλίας οἰκίας ἡ πόλις περιελάμβανεν.

Μεταξὺ δὲ τῆς Ἐπισκοπῆς καὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας πόλεως ῥέει ὁ ποταμὸς Λύκος, νῦν δὲ Κούρης. Ὑπὸ τούτου ἅπαν τὸ αὐτῆς πεδίον κατασταίνεται εὐφορώτατον εἰς βάμβακα, σήσαμον, σῖτον κτλ. ἀλλὰ καὶ ἅπασα ἐν γένει ἡ νῦν κώμη

Ἐπισκοπή, κατάφυτος εἶναι ἐκ ῥοδιῶν, πορτοκαλέων, λεμονέων, συκαμινέων κτλ. τὸ πλεῖστον ὑπὸ Τούρκων κατοικουμένη, πολλοὺς ἐχόντων δούλους νιγρίτας· ἐν αὐτῇ δὲ καὶ πλεῖστοι νερόμυλοι ὑπάρχουσιν.

Αἱ δ' ἐπιγραφαὶ αἱ ἐνταῦθα εὑρεθεῖσαι εἶναι αὗται.

Α'. Ἀριθ. 2622 (α).

Σέλευκον Βίθυος, τὸν συγγενῆ τὸν βασιλέως, τὸν στρατηγὸν καὶ Ναύαρχον καὶ ἀρχιερέα τὸν κατὰ τὴν νῆσον, Κουριέων ἡ πόλις ἀρετῆς ἕνεκεν καὶ εὐνοίας τῆς εἰς βασιλέα Πτολεμ[αῖ]ον καὶ βασίλισσαν Κλεοπάτραν τὴν ἀδελφὴν καὶ βασίλισσαν Κλεοπάτραν τὴν γυναῖκα, θεοὺς εὐεργέτας, [καὶ τὴν εἰς] αὐτὴν εὐεργεσίας.

Β'. Ἀριθ. 2632.

Κλαυδίῳ Καίσαρι Σεβαστῷ,
Γερμανικῷ, ἀρχιερεῖ μεγίστῳ,
Δημαρχικῆς ἐξουσίας Αὐτοκράτορι,
Πατρὶ πατρίδος, Κουριέων ἡ πόλις,
Ἀπὸ τῶν προκεκ[ρ]ιμένω[ν ὑ]πὸ Ἰουλίου
Κόρδου ἀνθυπάτου Λούκιος Ἄννιος Βάσ[σος ἀνθ]ύ-
πατος καθιέρωσεν. [ιϐ.

Γ'. Νάαρχος Ὀνησαγόραυ
[Χρηστὲ] χαῖρε.

Δ'. Δημαρί[τη]
Ἀρτεμιδ[ώ]
ρου Χρη-
Στὴ χ[αῖρε].

Αἱ δύο τελευταῖαι εὑρέθησαν παρά τινα τῶν ναῶν τῆς ἐπισκοπῆς, ἐκεῖσε ἐκ τοῦ Κουρίου μεταφερθεῖσαι.

(α) Βοίκχ. in Corp. Inscript.

Εἶτα δὲ μικρὸν Δ τοῦ Κουρίου κεῖται ἡ πόλις Ὕλη, ἣν Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἀναφέρει. « Ὕλη πόλις Κύπρου, ἐν ᾗ Ἀπόλλων τιμᾶται Ὑλάτης· Λυκόφρων. Καὶ Σάτραχον βλώξαντες, Ὑλάτου τε γῆν » (α). Ὁ δ' Ἰωάννης Τζέτζης εἰς Λυκόφρονα λέγει ὅτι περὶ τὸ Κούριον ὑπῆρχεν. « Ὕλη ἐστὶ περὶ τὸ Κούριον, τόπον τῆς Κύπρου, ἱερὰ Ἀπόλλωνος, ἀφ' ἧς Ὑλάτην τὸν θεὸν προσαγορεύουσιν. » Ταύτην ὁ Στράβων ἀποσιωπᾷ περὶ τοῦ ἐν αὐτῇ ὁμιλῶν ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. « Ἀρχὴ τοῦ δυσμικοῦ περίπλου τὸ Κούριον, τοῦ βλέποντος πρὸς Ῥόδον· καὶ ἐθύς ἐστιν ἄκρα, ἀφ' ἧς ῥίπτουσι τοὺς ὀψαμένους τοῦ βωμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος » Ἤδη δὲ καλεῖται Ἀπέλλο ἐκ τοῦ ἐνταῦθα ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἐκτισμένη δ' ἐπὶ πετρώδους δαπέδου ὕδατα εἶχεν ἐκ τοῦ Συμβούλου, ἢ ἐξ ἄλλου ποθὲν μέρους ἐρχόμενα.

Τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος πολλὰ εἰσέτι σώζονται ἐρείπια· ἐκ δὲ τῶν πολλῶν πέριξ αὐτοῦ καὶ ἐντὸς κειμένων κυλινδρικῶν ἐκ μέλανος γρανίτου κιόνων, διάμετρον ἐχόντων 0,50—0,70 γαλ. μέτρου, φαίνεται ὅτι ἦτο περίπτερος, ἱκανὴν ἔχων ἔκτασιν, τὸ δὲ σχῆμα ἐπίμηκες. Παρὰ τοῦτον ἀνατολικῶς μικροῦ τινος οἰκοδομήματος φαίνονται ἐρείπια, κάλλιον τοῦ ναοῦ εἰργασμένα, καὶ παρ' αὐτὸ τεμάχια κιόνων ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ὅπερ σπάνιον καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον εἶναι προϊόν, ὅθεν καὶ ἅπαντα τὰ ἐν Κύπρῳ οἰκοδομήματα ἐξ ἐπιχωρίου λίθου εἰσὶν εἰργασμένα.

Ἐνταῦθα καὶ Δωρικὰ εὑρέθησαν κιονόκρανα· ἐπὶ δὲ τοῦ νοτίου τῆς Ὕλης ὑπὸ τὸ ἔδαφος μεγάλη ὑπάρχει δεξαμενή, τὰ μάλιστα διὰ τὸν ναὸν χρήσιμος. Ἐνταῦθα βλέπομεν ἴχνη περιβόλου, οὐ μόνον τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ ῥηθέντος οἰκοδομήματος, ἀλλὰ καὶ ἄλλων δύο ἢ τριῶν οἰκοδομημάτων· καὶ πολλὰ δ' ἔτι τετράγωνα ὑπόβαθρα μετὰ καὶ ἄνευ ἐπιγραφῶν.

(α) Ἀλλ' ὁ Στέφανος τὸν Λυκόφρονα παρεκόπη· διότι ἐνταῦθα μετέφερε τὸν Σάτραχον.

Αἱ δ' ἐνταῦθα εὑρεθεῖσαι ἐπιγραφαὶ εἶναι αἱ ἑξῆς.

Α. Βασιλέα Πτολεμαῖον [Φιλο]μήτορα τὸν ἐκ βασιλέως Πτολεμαίου καὶ Βασιλ[ίσσης] Κλεοπάτρας θεῶν ἐπιφανῶν.

Αὕτη ἐκ δύο συνίσταται τεμαχίων, ἅτινα ἑνωθέντα αὐτὴν ἀποτελοῦσιν, ἔν τε τῷ τέλει καὶ τῇ ἀρχῇ ἑκάστου τεμαχίου γραμμάτων τινῶν προστεθέντων.

Β'. Ἀλλὰ καὶ ἄλλα δύο ἐκεῖ κείμενα τεμάχια ἑτέραν φαίνεται ἀποτελοῦσιν ἐπιγραφήν, ἣν ἡμεῖς δὲν ἠδυνήθημεν ν' ἀναπληρώσωμεν.

Φίλωνα — — — — — [Σω]κράτου[ς]
Φιλωνίαν τὴν Φιλίππου [Ἀρι]στοκράτου[ς]
τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα — — — — — —

Δ'. ος εισε. Αὐτοκ[ράτωρ]
Τραϊανὸς Σεβαστὸς Γ[ερμανικός]
— — — — ραι ἀπ — — — —
— — — — τὸν Τραϊανόν — —

Τὸ πρῶτον μέρος αὐτῆς ο ς ε ι σ ε ἀρχαιοτέρας εἶναι γραφῆς καὶ οὐδεμίαν μετὰ τοῦ λοιποῦ ἔχει σχέσιν. Διὰ δὲ τοῦ δευτέρου βλέπομεν τὴν πόλιν ἐπιζήσασαν καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ.

Ὁ δ' ἱερεὺς τοῦ Πυσουρίου ὁ πρὸς ταῦτα ὁδηγήσας με ἦν αὐτὸς ἐκεῖνος, ὅστις πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἶχεν ὁδηγήσει καὶ τὸν Ῥός. Οὗτος μοὶ ἔλεγεν ὅτι πρὸ τῆς ἡμετέρας ἐπαναστάσεως ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, δύο τοιαύτας πέτρας μετ' ἐπιγραφῶν ἔφερεν εἰς τὸ παράλιον κατά τινος τῶν ἐν Σκάλᾳ ἀρχόντων παραγγελίαν· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ περιμενόμενον πλοῖον δὲν διῆλθεν ἐκεῖθεν διὰ νὰ μεταφέρῃ αὐτὰς εἰς Εὐρώπην, ἔμειναν ἐκεῖσε ἐπί τινα ἔτη, εἶτα ἐπανελθὼν δὲν εὗρεν αὐτάς· ὅθεν ἢ ὑπὸ τῆς ἄμμου κατεχώθησαν, ἢ ὑπ' ἀνθρώπων κατεστράφησαν ἢ μᾶλλον ἁρπαγεῖσαι ἀγνοεῖται ποῦ μετεφέρθησαν.

Ἀλλὰ ποῖον ἦτο τὸ ἀκρωτήριον ἢ βράχος, ἐξ οὗ κατὰ Στράβωνα τοὺς ἁψαμένους τοῦ Ἀπόλλωνος ἔρριπτον; Βεβαιότατα εἶναι τὸ τῆς Ὕλης ὑποκείμενον καὶ οὐ πολὺ ἀπέχον, ὅπερ ἂν τότε εἶχεν ὄνομα, ἤθελεν ἀναφέρει αὐτὸ καὶ ὁ Στράβων· ἀλλ' οὐδὲ ἤδη ἔλαβεν, ἐπειδὴ ἀπέναντι τῶν ἄλλων Κυπρίων ἀκρωτηρίων εἶναι ἀσήμαντον.

Ὠνομάζετο δ' Ἀπόλλων Ὑλάτης ὡς ἐν τῇ πόλει Ὕλῃ τιμώμενος, ἥτις ἢ ἐν δασώδει τινὶ ἔκειτο, ἢ ἄλσος εἶχεν ἐξαίρετον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Ἐρύσθεια. Ἀμαμασσός (Ἅγιος Νικόλαος). *Τρήτα.* Παραμάλιον. Αὐδήμου. *Βοόσουρα* ἢ Πυσοῦρι. *Φρούριον ἄκρον.* Ἀλέκτωρ.

Καὶ ἐν τρισὶν ἔτι ἄλλαις πόλεσιν ἐν Τέμβρῳ, Ἐρυσθείᾳ καὶ Ἀμαμασσῷ ὁ Ἀπόλλων ὡς Ὑλάτης ἐτιμᾶτο. Καὶ περὶ μὲν τῶν τριῶν ἀναφέρει Διονύσιος ὁ Βασσαρικός (α).

Οἵτ' ἔχον Ὑλάτοτο θεοῦ ἕδος Ἀπόλλωνος
Τέμβρον, Ἐρύσθειάν τε, καὶ εἰναλίην Ἀμαμασσόν.

Ὁ δὲ Στέφανος ὁ Βυζ. ῥητῶς Κυπρίαν καλεῖ πόλιν τὴν Τέμβρον. «Τέμβρος πόλις Κύπρου, ἐν ᾗ τετίμηται Ὑλάτης Ἀπόλλων· τὸ ἐθνικὸν Τέμβριος.» Ὁ δὲ Νόννος (β) «Καὶ Τάμασσον καὶ Τέμβρον καὶ Ἐρυθραίην τε πολίχνην.» Ἀλλ' ἴσως ἡ Ἐρυθραία εἶναι αὐτὴ ἡ Ἐρύσθεια ἡ τρίτη ὑπὸ τοῦ Νόννου ἀναφερομένη πόλις· ἐπειδὴ εἴτε οὕτως εἴτ' ἄλλως γραφεῖσα τὸ μέτρον μένει τὸ αὐτό.

Περὶ τῆς Ἐρυσθείας ὡς Κυπρίας πόλεως λέγει ἔτι Στέφανος

(α) Διονύσ. Βασσαρικ. βιβλ. 3.
(β) Νόνν. Διονυσ. 8.

ὁ Βυζ. « Ἐρύσθεια πόλις Κύπρου, ἐν ᾗ Ἀπόλλων τιμᾶται Ὑλάτης. »

Ἡ δ' Ἀμαμασσὸς εἴδομεν ἐν τῇ παραλίᾳ ὅτι ἔκειτο. Περὶ ταύτης ὡς Κυπρίας μνείαν ποιεῖται καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντ. « Ἀμαμασσὸς πόλις Κύπρου, ἐν ᾗ τιμᾶται Ὑλάτης Ἀπόλλων· τὸ ἐθνικὸν Ἀμαμάσσιος καὶ Ἀμαμασσεύς. » Ἀλλὰ καὶ ὁ Ὀβίδιος (α) καλλίστους λέγων τοὺς αὐτῆς ἀγρούς, καὶ ὅτι ἱερὰ ἦτο τῆς Ἀφροδίτης· ἐνταῦθα δὲ καὶ ἡ μηλέα ἐκείνη ὑπῆρχεν, ἐξ ἧς αὐτὴ τρία μῆλα, ἅτινα εἶχε θρέψει, τῷ Ἱππομένει ἐδωρήσατο.

Est ager, indigenae Amamassum nomine dicunt,
Telluris, Cypriae pars optima· quam mihi prisci
Sacravere senes, templisque accedere dotem
Hanc jussere meis· medio nitet arbor in arvo,
Fulva comas, fulvo ramis crepitandibus auro
Hinc tria forte mea veniens decerpta ferebam
Aurea poma manu· nullique videnda, nisi ipsi
Hippomenen adii dicuique qui usus in illis.

Ὅθεν ἡ πόλις αὕτη οὐ μόνον εἰναλίη ἦτον, ἀλλὰ καὶ τοιοῦτον εἶχε κλῖμα, ὥστε καὶ μηλέαι ἠδύναντο ἐν αὐτῇ ν' ἀκμάζωσιν· τούτου ἕνεκα ἐν τοῖς ΝΔ τῆς νήσου βεβαίως ἔκειτο· διότι ἐκεῖ ἕνεκα τοῦ συγκερασμένου κλίματος μηλέαι τε καὶ κερασέαι κτλ. φύονται. Πολλοὶ δὲ τῶν περιηγητῶν καὶ ἰδίως ὁ Ἔγγελος ὑποθέτει ταύτας ἀλλήλαις παρακειμένας ἐπὶ τῆς Κουριάδος ἄκρας· μίαν δ' ἐξ αὐτῶν μάλιστα περὶ τὸν ἅγιον Νικόλαον, ὅπου καὶ ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ὑπεθέσαμεν ὑπάρχοντα· αὕτη δ' ἴσως ἦτον ἡ εἰναλίη Ἀμαμασσός.

Πρὸς δυσμὰς τῆς Ὕλης περὶ τὸ ἥμισυ μίλιον μικρά τινα ὑπάρχουσιν ἀρχαῖα ἐρείπια. Ἐνταῦθα ἠδυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν κώμην τινὰ ἀρχαίαν ὑπάρχουσαν, ἀλλ' ἡ Ἐρύσθεια δυνα-

(α) Ὀβίδ. Μεταμορφόσ. βιβλ. 10.

τὸν νὰ θεωρηθῇ ὡς κειμένη τὸ πάλαι πρὸς τὸν νῦν καλούμενον Σύμβουλον. Ἡ δὲ Τέμβρος φαίνεται ἐν τῇ νῦν ἔκειτο Σολέᾳ, παρὰ τὴν θέσιν Τεμπριά, περὶ ἧς ἐκεῖ θέλομεν εἴπει τὰ δέοντα.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ αὐτὰς μνημονεύοντες οὐδὲν ἄλλο λέγουσιν, εἰμὴ ὅτι πόλεις εἰσὶ τῆς Κύπρου, καὶ μόνον εἰς Ἀμαμασσὸν τὸ εἰναλίην προσέθεσαν, ἡμεῖς μὲ ὅλας τὰς ἐρεύνας οὐδὲν πλέον ἠδυνήθημεν νὰ ἐξαγάγωμεν· ἐναπόκειται δ' εἰς τοὺς μεταγενεστέρους κάλλιον περὶ τούτων δι' ἀνασκαφῶν ἐρευνήσαντας νὰ γράψωσιν.

Εἶτα ὁ Στράβων μετὰ τὸ ἀκρωτήριον, ἀφ' οὗ ῥίπτουσι τοὺς ἁψαμένους τοῦ βωμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, πρὸς δυσμὰς λέγει ὅτι ἔκειτο ἡ Τρήτα, « Εἶτα Τρήτα καὶ Βοόσουρα καὶ Παλαίπαφος ὅσον ἕνδεκα σταδίοις ὑπὲρ τῆς θαλάσσης ἱδρυμένη ὅρμον ἔχουσα.» Ἀλλὰ τὰ μὲν Βοόσουρα καλῶς γνωρίζομεν ὅτι τῆς Λεμητοῦ 3 ½ μίλ. ἀπέχουσι, Πυσοῦρι ἤδη καλούμενα, κατὰ παραφθαρὰν Βοόσουρα, Βούσουρα, Βύσουρα, Βυσοῦρι (α) καὶ ἐν ἀλλαγῇ τοῦ β μετὰ τοῦ π Πυσοῦρι. Μεταξὺ τούτων ἐξ ἅπαντος παρὰ τὴν ὁδὸν τῆς Πάφου ἔκειτο ἡ Τρήτα, καὶ δὲν εἶναι ἡ νῦν καλουμένη Τέρρα, ἥτις πέραν τῆς νέας Πάφου πρὸς δυσμὰς περὶ τὰ 4 κεῖται μίλ. ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Χρυσοχοῦς.

Μεταξὺ δὲ τῆς Ὕλης καὶ τῶν Βοοσούρων δύο ὑπάρχουσι κῶμαι τὸ Παραμάλιον, καὶ ἡ Αὐδήμου ἀμφότεραι σχεδὸν ὑπὸ Τούρκων κατοικούμεναι. Κάτωθεν τοῦ Παραμαλίου παρὰ τὴν ὁδὸν τῆς Πάφου στήλη ἵσταται κυλινδρική, ἐπιγραφὴν φέρουσα, ἧς ἐσβεσμένης οὐδὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξαγάγωμεν, εἰμὴ ὅτι τῶν Ῥωμαϊκῶν εἶναι χρόνων· καὶ τοιαύτην ὁμοίαν εἴδομεν ἐν τῇ κώμῃ τῆς Καρπασίας Ἁγίῳ Θεοδώρῳ. Αὕτη βεβαίως ἐν πόλει τινὶ ἢ πολιχνίῳ ὑπῆρχεν· παρ' αὐτὴν ἔτι καὶ ἄλλα ὑπάρχουσιν ἐρείπια τῶν χρόνων ὅμως τοῦ μεσαιῶνος, οἷον ναοὶ χριστιανικοὶ κτλ· ἀλλὰ τοιαύτην ἔτι θέλομεν ἴδει καὶ κά-

(α) Περὶ τῆς ἀναλλαγῆς τοῦ π μετὰ τοῦ β πραγματευσόμεθα, ὡς εἴπομεν, ἐν ἰδίῳ μετὰ ταῦτα περὶ Κυπρίας γλώσσης πονήματι.

τωτέρω εἰς τὸν λάκκον τοῦ Φράγκου. Ἐνταῦθα νομίζω πρέπει νὰ τεθῇ ἡ κώμη Τρήτα· ἐπειδὴ ὁ Στράβων τὴν λέξιν μόνον ἀναφέρει, οὐδὲν ἄλλο προσθέτων· ἕνεκα τούτου δὲν γνωρίζομεν τί ἦτο τὸ πάλαι, ἀλλ' ἐξάπαντος κωμόπολίς τις ἦτον παρὰ τὴν ὁδὸν τῆς Πάφου. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Αὐδήμῳ ἀπαντῶνταί τινα ἐρείπια, ταῦτα ὅμως εἶναι τῶν τελευταίων Ῥωμαϊκῶν χρόνων, καὶ ὑπὲρ τὰ $\frac{3}{4}$ ὥρας ἀνωτέρω τῆς Παφίας ὁδοῦ κεῖνται.

Τὸ δὲ Πυσοῦρι, περὶ τὰς 70 οἰκογενείας περιλαμβάνον τὸ πλεῖστον χριστιανικάς, κεῖται ἐφ' ὑψηλῆς θέσεως, πηγαῖα μὴ ἔχον ὕδατα. Ἐν αὐτῷ οὐδὲν ἴχνος ἀρχαιότητος σώζεται, ἀλλά τινες πόδες ὀχυρώματος τῶν μεταγενεστέρων χρόνων· ὑπὲρ τὸ ἓν δὲ τέταρτον τῆς θαλάσσης κείμενον, τὸν μόνον ἐνταῦθα σχηματίζει ὅρμον, δι' οὗ ἅπαντα τὰ προϊόντα τῆς χώρας ταύτης ἐξάγονται. Ἀλλ' οὗτος οὐδεμίαν τὸν χειμῶνα παρέχει ἀσφάλειαν τοῖς προσορμιζομένοις· παρ' αὐτῷ δὲ καὶ τὸ Φρούριον ἀκρωτήριον ὑπάρχει, οὗπερ μόνος ὁ Πτολεμαῖος μνείαν ποιεῖται « Μετὰ δὲ τὸ Δρέπανον ἄκρον, Φρούριον ἄκρον » ἤδη δὲ Capo Bianco, Λευκὸν ἀκρωτήριον καλεῖται. Τοῦτο ὅτε Ἔγγελος καὶ ὁ ἡμέτερος Κοραῆς, ὡς τὴν ἄκραν τοῦ Στράβωνος, ἀφ' ἧς ῥίπτουσι τοὺς ἁψαμένους τοῦ βωμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐθεώρησαν· ἀλλ' ἀμφότεροι ἠπατήθησαν, ἐπειδὴ ἐκ τῆς Ὕλης περὶ τὰ 3 μίλ. ἀπέχει· καὶ ἀδύνατον ἦτον, περὶ τὸν βωμὸν ἄκρας ὑπαρχούσης, τοσοῦτον μακρὰν φέροντες τὸν ἁψάμενον νὰ ἔῤῥιπτον.

Τὰ μόνα δ' ἐνταῦθα ἐρείπια, εἶναι τὰ $\frac{1}{4}$ μιλ. μετὰ τὸν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἐλαιῶνα τὸν πρὸς τὴν κώμην Ἀλέκτορα· ἀπὸ τούτων καὶ τὴν πεδιάδα τῆς Πάφου βλέπομεν. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων σώζονται ἐνταῦθα καί τινες κίονες· καὶ οὐδόλως εἶναι ἀπίθανον ἐνταῦθα τὰ Βοόσουρα ἢ ἄλλη τις κώμη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ὅτι ἔκειτο. Παρὰ δὲ τὸν λάκκον τοῦ Φράγκου ἐν τῷ ἤδη ἀνοιχθέντι ἐλαιῶνι κίων ἐξ ἐπιχωρίου ἀσβεστολίθου 2 ποδ. διαμέτρου σώζεται μετὰ Ἑλληνικῆς ἐπιγραφῆς, ὑπὲρ τοὺς τεσσαράκοντα στίχους ἐχούσης. Ταύτης δ' ὁ Ῥὸσ

ἐλάχιστα ἠδυνήθη ν' ἀναγνώσῃ διά τε τὸ αὐτῆς δυσανάγνωστον, καὶ διότι τὸ πλεῖστον εἶναι κατακεχωμένη. Αἱ δὲ λέξεις ἃς ἀνέγνωσεν εἶναι αἱ ἑξῆς, Αδιαβηνιχω — Παρθιχω — υράτων — δημαρχικῆς ἐξουσίας — Καρματικοῦ — Ἀντωνίνου Εὐσεβοῦς — Σεβλετῶν. Τούτους ὁ Ῥὸσ ὄχι ἀπιθάνως θεωρεῖ ὡς κίονας, ἐφ' ὧν ἦσαν σημειωμένα Ρωμαϊκὰ μίλια, τὴν μεταξὺ δύο σταθμῶν ἀπόστασιν δεικνύοντα.

Ἀμφότεραι αὗται αἱ κῶμαι Τρήτα καὶ Βοόσουρα Ἀργείων φαίνονται ἀποικίαι· οὐ μόνον διότι παρὰ τὰς ἄλλας τῶν Ἀργείων πόλεις κεῖνται, ἀλλὰ καὶ Ἀργεῖα ἔχουσιν ὀνόματα· ἐπειδὴ Τρητὸν ὄρος ὑπῆρχεν ἐν Ἄργει μεταξὺ Νεμέας καὶ Μυκηνῶν, ὅπου ἦτο καὶ τὸ διπλοῦν ἄντρον τοῦ Νεμέου λέοντος (α). Ἀλλὰ καὶ τὰ Βοόσουρα Ἀργεία εἶναι λέξις (β), ὡς τὰ Κυνόσουρα. Ἡ δ' εἰς ουρα κατάληξις εἶναι φαίνεται Δωρική· ὅθεν καὶ Ἡσύχιος « Κυνόσουρα φυλὴ Λακωνικὴ καὶ ἄκρα τοῦ Μαραθῶνος πρὸς τὴν Εὔβοιαν τετραμμένη. »

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Παλαίπαφος ἢ Κούκλια. Ἀχνί.

Δύο μίλια ΒΔ τῶν Βοοσούρων κεῖται ἡ Παλαίπαφος νῦν Κούκλια καλουμένη, « Εἶτα Τρήτα καὶ Βοόσουρα καὶ Παλαίπαφος, ὅσον ἕνδεκα σταδίοις ὑπὲρ τῆς θαλάσσης ἱδρυμένη ὕφορμον ἔχουσα καὶ ἱερὸν ἀρχαῖον τῆς Παφίας Ἀφροδίτης. » Ὁ Μαρίτης (γ) Κονούκλιαν conuclia αὐτὴν καλῶν θεωρεῖ ὡς τὴν ἀρχαίαν Κυθήραν· ἀλλ' οὐδόλως ἐπεμβαίνομεν εἰς τὰς ἀρχαιολογικάς του γνώσεις, καὶ μόνον ἐνίοτε αὐτὸν ἀναφέρομεν, ὁσάκις διηγεῖταί τι κατὰ τὴν περιήγησίν του, ἢ καὶ ὀλίγον

(α) Λεξικ. Σκαρλάτου Βυζαντίου. Ἔγγελον ἐν ταύτῃ τῇ λέξει.
(β) Παυσαν. 6. 15.
(γ) Abbé Marite Voyage cap. 17. 165.

πρότερον ἀνακαλυφθὲν ἔν τινι πόλει τῆς Κύπρου, ἢ καὶ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς νήσου, καθ' ὃν χρόνον ἔκαμε τὴν περιήγησιν· κατὰ δυστυχίαν ὅμως καὶ ἄλλοι Εὐρωπαῖοι παραδέχθησαν τοῦτο τὸ ὄνομα, καὶ μάλιστα διότι πολλοὶ θάμνοι Λαδάνου ἐκεῖσε, λέγει, ὑπάρχουσιν, οἵτινες κονοῦκλαι καλοῦνται. Ἀλλ' ἂν καὶ ἡ Πάφος εἶναι ἡ τοῦ Λαδάνου πηγή, οὐδένα ὅμως τοιοῦτον θάμνον ἐν τῇ Παλαιπάφῳ ἀπαντῶμεν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ὀρέων· ὁ τὸν λάδανον δὲ ποιῶν θάμνος ξυσταργιὰ καὶ ὄχι κονούκλα καλεῖται, καὶ μόνον ἐν Πελοποννήσῳ εἶδος θάμνου τοιούτου πολλὰ χαμηλοῦ καλεῖται κονούκλα, ἐνῷ τὸ αὐτοῦ ὑψηλότερον ἀσφάκα. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν ἄλλῳ τινὶ τόπῳ ὅμοιος τῷ Λαδάνῳ θάμνος κονούκλα ὀνομάζεται ὅλως τῆς Κύπρου ἀπομεμακρυσμένῳ, οὐδὲν ἔχομεν δικαίωμα καὶ εἰς τὴν Κύπρον φυτὸν νὰ μεταφέρωμεν οὕτω καλούμενον, καὶ ἐξ αὐτοῦ τὰ Κούκλια νὰ παράξωμεν. Ἡ δὲ πιθανωτέρα τῆς νῦν κώμης παραγωγὴ εἶναι ἐκ τοῦ Νικόκλια, ὅπερ ὑποθέτει ὅτι ἔκ τινος Νικοκλέους βασιλέως τῶν Παφίων ἐδόθη τὸ ὄνομα, ἀποκοπῇ τοῦ ΝΙ Κόκλια, καὶ προσθέσει ἑνὸς διγάμματος Κούκλια.

Παλαίπαφος ἢ Παλαιὰ Πάφος ἡ πόλις ἐκλήθη, ἀφοῦ ΒΔ αὐτῆς 1 ½ μίλ. ἀνηγέρθη ἑτέρα ἐπίσημος τῆς Κύπρου πόλις ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα, ὅπερ καὶ μέχρι τοῦδε διατηρεῖ Πάφος καλουμένη, ἢ παρὰ τοῖς προτέροις Νέα Πάφος (α). Ὅθεν ἀπαντῶντες παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς Πάφον πρέπει νὰ ἐννοῶμεν τὴν Νέαν Πάφον, παρὰ δὲ τοῖς ποιηταῖς πάντοτε τὴν Παλαίπαφον, ἐπειδὴ ἀντικείμενον αὐτῶν ἦτον ὁ ἑξάκουστος ναὸς τῆς Παλαιπάφου, ἐν ᾗ καὶ τὴν αὐτῆς ἕδραν εἶχεν ἡ Ἀφροδίτη (β). Τοῦτο δ' ἐποίησεν ἐκ τῶν ἡμετέ-

---

(α) Ἐν τοῖς διαφόροις χάρταις ἀπαντᾶται νῦν οὐ μόνον Pafos, ἀλλὰ καὶ Bafos ἢ Bafo καὶ Baffa.

(β) Ὁ δὲ Πτολεμαῖος Πάφον Παλαιὰν αὐτὴν καλεῖ, ἐνῷ τὴν ἑτέραν Πάφον Νέαν.

ρων ὁ Ὅμηρος κτλ. καὶ μάλιστα οἱ Λατῖνοι ποιηταί. Τὸ ἐθνικὸν Πάφιος, παρ' ἡμῖν δὲ Παφίτης. Ἀλλὰ τοὺς Λατίνους ἱστορικοὺς ἀναγινώσκοντες πολλάκις εὑρισκόμεθα εἰς δυσκολίαν ποίαν τῶν δύο νὰ ἐννοήσωμεν.

Ἐκτίσθη δ' ἡ Παλαίπαφος ἐπὶ τοῦ πρώτου τῶν Ἑβραίων κριτῶν, ὅτε Ἀμφίων ἦρχεν εἰς Θήβας, καὶ ὁ Πανδίων εἰς Ἀθήνας, ὁ δὲ Μίνως εἰς Κρήτην (περὶ τὰ 1463—1423 π. χ.) Ὅθεν κατὰ Σύγκελον καὶ Εὐσέβιον (α),. «Μῆλος καὶ Θάσος καὶ Ἀλκίσθη ἐκτίσθησαν καὶ Πάφος» Ὁ δ' Ἱερώνυμος λέγει συγχρόνως κτισθείσας τὰς ἑξῆς Ἑλληνικὰς πόλεις Melus et Paphus, et Thasus et Callista urbes conditae. Ἀλλὰ καὶ Μαριάνος ὁ Σκῶτος (β) νομίζει τὴν αὐτῆς κτίσιν διακόσια ἔτη πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, ἐπειδὴ ἐπ' αὐτοῦ βλέπομεν αὐτὴν ἀκμάζουσαν καὶ ὑπὸ τοῦ Κινύρα διοικουμένην.

Ὅλαι δ' αὗται αἱ χρονολογίαι ὑπὸ μεταγενεστέρων ἀναφερόμεναι οὐκ ἔχουσι πολὺ τὸ βάσιμον. Τὸ πιθανώτατον δ' εἶναι ὅτι ᾠκίσθη ὑπὸ τῶν Φοινίκων εἰς ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν, ὅτε ἐν αὐτῇ ἡ στάσις συνέβη, ἢ ἐμπορίας χάριν ὑπὸ τοῦ ἔθνους ἐπέμφθη, ἢ ἕνεκα ἄλλης αἰτίας, ἥνπερ ἀγνοοῦμεν. Τὸ ὄνομα Πάφος παράγουσιν ἐκ τῆς Ἑβραϊκῆς λέξεως פּוּג εἰς δὲ τὸ Ἀραμαϊκὸν τὰ ἀνυψωτικὰ σημαίνει σχήματα פּוּגוּפ, καὶ ταύτης τὸ οὐσιαστικὸν εἶναι פַּעְפֻּתָא, ὅπερ πραγματικῶς σημαίνει τὴν Πάφον (γ). Ὁ δ' Ἰσίδωρος λέγει ὅτι ἐκτίσθη ὑπὸ Ἀκύου τοῦ Τυφῶνος (δ). Cecrops in insula Rhodo Rhodum aedificavit. Carpatus, Coum.Aquos, Tiphonis filius Paphum

Ἀλλ' ὁ Ἀπολλόδωρος (ε) τὸν Κινύραν θεωρεῖ αὐτῆς κτί-

(α) Σύγκελ. § 158. Εὐσέβ. § 158.
(β) Μαριάν. Σκῶτ. Τίτ. Χρονικ. βίβλ. 1. 3.
(γ) Ἐγγελ. Τόμ. Α. Κεφ. ε.
(δ) Ἰσιδωρ. βιβλ. 15. κεφ. 10.
(ε) Ἀπολλόδωρ. βιβλ. 3.

στην. « Κινύρας ἐν Κύπρῳ παραγενόμενος σὺν λαῷ ἔκτισε Πάφον ». Ὁ δὲ Λουτάτιος (α) ἐπίσης ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Κινύρου, δώσαντος τὸ αὐτοῦ ὄνομα· ex hac uxore sua deinde rex (Cinyras) Paphum, filium genuit· qui insula oppidum sui nominis condidit.

Ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ αἱ Ἀμαζόνες ἀναφέρονται ὅτι τὴν Πάφον ἔκτισαν· τοῦτο συμπεραίνουσιν ἔτι ἐκ τῶν κοσμημάτων, ἅτινα ὅμοια ἐν Πάφῳ εὑρέθησαν ταῖς ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος· καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς ἐκτίσθη κατὰ τὸν μῦθον ὑπὸ τῶν Ἀμαζόνων, οὕτω καὶ ἡ Πάφος. Αἱ πολλαὶ αὗται καὶ ὅλως διάφοροι μαρτυρίαι δεικνύουσιν ὅτι ἀγνοοῦμεν τὸν κυρίως τῆς πόλεως οἰκιστήν· ὅτι ὅμως ἦτο Φοῖνιξ οὐδεμία φαίνεται ἐνυπάρχουσα ἀμφιβολία, ἀλλὰ τὸ τοῦ Τυφῶνος καὶ Ἀκύου ὄνομα οὐδεμίαν ἔχουσι σχέσιν τοῖς Κυπριακοῖς μύθοις· εἰμὴ ὅτι ὁ Ἄκυος εἶναι αὐτὸς ὁ Ἀῶος, καὶ Τυφὼν, αὐτὸς ὁ Θείας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πρῶτος ἥρως ὁ τὴν Κύπρον πατήσας εἶναι ὁ Φοῖνιξ Κινύρας, ὅστις καὶ κτίστης ἀναφέρεται τῆς πόλεως, δυνάμεθα εἰς αὐτὸν μᾶλλον νὰ ἀποδώσωμεν τὴν τιμὴν ταύτην.

Ἐπὶ δ' Αὐγούστου, ὅτε σεισμὸς συνέβη μέγας, καὶ τούτου ἕνεκα κατεστράφη ἡ πόλις, ἀνεγερθεῖσα δὲ πρὸς τιμὴν τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου Αὐγούστα κατὰ Δίωνα τὸν Κάσιον (β) ἐκλήθη. « Παφίοις τε σεισμῷ πονήσασι καὶ χρήματα ἐχαρίσατο καὶ τὴν πόλιν Αὐγούσταν καλεῖν κατὰ δόγμα ἐπέτρεψε. » Τὸν σεισμὸν τοῦτον ἀναφέρει καὶ ὁ Σενέκας (γ) sic Paphos non semel corruit· καὶ ἀλλαχοῦ (δ) « Cyprum quoties vastavit haec clades? quoties in se corruit? (ε). Ἀλλὰ καὶ τὰ Σιβυλλικὰ βιβλία αὐτὸν προεμάντευσαν. « Καὶ τότε δὲ Σαλαμῖνα Πάφον δ' ἅμα σεισμὸς ὀλέσσει. »

(α) Λουτατ. εἰς ἐπιτομ. μεταμορφώσ. 10.
(β) Δίων Κάσιος 4.
(γ) Σενέκ. nat. quaest. 6. 36.
(δ) Σενέκ. Epist. 91.
(ε) Σιβύλ. 4. 5. Ἱερώνυμ. εἰς βίον Ἱλαρίωνος.

Καὶ ἀλλαχοῦ. Κύπρος δ' ἕξει μέγα πῆμα
Καὶ Πάφος ἀτξει δεινὸν μόρον.

Κατὰ δὲ τὸν Λετρόννιον (α) καὶ Σεβαστὴ ἐπωνομάσθη. Τὰ αὐτὰ καὶ ὁ Βέδα (β) μετὰ τοῦ Ἱερωνύμου λέγων θαλασσίαν (maritimam) καλεῖ τὴν Πάφον. Ἀλλὰ καὶ ὁ Σέρβιος μέχρι θαλάσσης ῥητῶς λέγει ὅτι ἐξετείνετο Antiqua Paphus, quae Palaepaphus dicitur, in excelso fuit posita ex quo loco aedificia, permittente pac, in litus deducta sunt. Ταῦτα δ' ἀντιβαίνουσιν εἰς τὰ παρὰ τοῦ Στράβωνος εἰρημένα· πιθανώτερα ὅμως τὰ τοῦ Σερβίου, ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ ναοῦ μέχρι τῆς θαλάσσης ἀπαντῶμεν ἐρείπια· ἀλλ' ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Στράβωνος φαίνεται δὲν ἦτον ἡ πόλις εἰς ἣν ἐπὶ Βέδα καὶ Σερβίου κατάστασιν.

Ὁ δ' αὐτῆς ὅρμος, νῦν Ἀχνὶ καλούμενος, τὸ πάλαι καθ' ἑκάστην πλήρης ἦν πλοίων ἔκ τε προσκυνητῶν καὶ ἄλλων ἐμπορευομένων, ἀλλ' ἤδη εἶναι κατακεχωμένος, καὶ σπανιώτατα πλοιάριον πρὸς μετακόμισιν τῶν τοῦ τόπου προϊόντων ἐνταῦθα προσορμίζεται. Παρ' αὐτῷ καὶ δύο μεγάλαι λίθιναι στῆλαι, τετραγωνικὰς ἔχουσαι ὀπὰς σώζονται, εἰς ἃς βεβαιότατα τὰ πλοῖα ἐδένοντο· καὶ ἔμπροσθεν τούτων βαθὺς ὑπάρχει λάκκος πλήρης τριμμάτων, ζωνῶν, κιόνων κτλ. Ὁ Χάμερ ὑποθέτει ὅτι ἐνταῦθα ναός τις ὑπῆρχεν, εἰς ὃν οἱ ἐκ διαφόρων τόπων προσερχόμενοι προσκυνήσεως χάριν, ἢ παρὰ τῶν ἑαυτῶν ἀπεσταλμένοι πόλεων, ἐθυσίαζον τὸ πρῶτον, τὴν θεὰν εὐχαριστοῦντες διὰ τὴν καλήν των εὐόδωσιν· καὶ ἐκεῖθεν μεθ' ὕμνων καὶ παρακλήσεων εἰς τὸν μικρὸν ἀπέχοντα διάσημον τῆς Ἀφροδίτης ναὸν μετέβαινον. Φαίνεται δ' οὗτος ὅτι ἦτον καθ' ὃ ἡ Ἀφροδίτη τῆς θαλάσσης ἐξῆλθεν· ὅτι δ' ἐνταῦθα ἀπέβη, οἱ Παλαίπαφοι διϊσχυρίζοντο (γ). et qui primus ex mari Venerem

(α) Letronn. journ. des Sav. 1827, p. 173.
(β) Beda de nom. loc. in act. Apost.
(γ) Πίλας 2. 7.

egressam accolae affirmant, Palaepaphos. Ἀλλὰ καὶ ὁ Τάκιτος ὅτι ἐν τῇ θαλάσσῃ συλληφθεῖσα ἐνταῦθα τὸ πρῶτον προσωρμίσθη (α) Fama recentior tradit, deam ipsam, conceptam mari, hac appulsam. Εἰς τοὺς ἀποβάθμους λοιπὸν τῆς θεᾶς οἱ Πάφιοι φαίνεται ἔκτισαν ναόν, ὅπου ἐνταυσίως αἱ Κυπριάδες παρθένοι συνήρχοντο, καὶ μάλιστα αἱ τῆς Πάφου, ἵνα τὴν τῆς Πολιούχου θεᾶς των ἑορτάσωσι γέννησιν.

Τὴν ἐκ τῶν κυμάτων τῆς θεᾶς γέννησιν ἀναφέρει καὶ ὁ Λευκανός (β).

Cyproque citates
Immisererates, nullas cui praetulit aras
Undae diva nemor Paphiae· si numina nasci
Credimus· aut fas est, quemquam coepisse deorum.

Τὸ μέρος τοῦτο τῆς πόλεως ἤδη καταβρεχόμενον ὑπὸ τοῦ Βαρβάρου ποταμοῦ εἶναι εὐφορώτατον, καὶ καθ' ὅλον τὸ θέρος κατάφυτον· ἔκ τε βάμβακος, σησάμου καὶ κανάβεως. Ὁ ἑκατόνστομος οὗτος ποταμὸς καὶ ἄλλα πολλὰ τῆς Παφίας γῆς ποτίζει, εὔφορον αὐτὴν κατασταίνων· τὴν δὲ λιπαρότητα τῶν ἀγρῶν της μνημονεύει καὶ ὁ Κολουμέλλας (γ)

Cypro item Paphio quam pingi nutrit in arvo.

Ἐκ τοῦ λιμένος μετὰ ἓν τέταρτον φθάνομεν εἰς τὴν κυρίως πόλιν, οὐδὲν ἄλλο λόγου ἄξιον ἐρείπιον ἐν τῷ μεταξὺ βλέποντες, εἰμὴ ἀγροὺς εὐφορωτάτους, καὶ ἴχνη ἀρχαίων οἰκοδομῶν. Εἰσερχόμενοι δ' ἐν αὐτῇ ἐκ τοῦ πρὸς τὸν λιμένα μέρους πύργον τῶν Λουσινιανῶν ἡγεμόνων ἀπαντῶμεν, ὡς οἰκητήριον, φαίνεται, χρησιμεύοντα αὐτῶν κατά τινα ὥραν ἐκεῖσε διατριβόντων· τείνει δ' ἤδη εἰς καταστροφὴν, καὶ μέρος τοῦ θόλου, καὶ μία τῶν πλευρῶν του κατεκρημνίσθηταν· κεῖται δ' εἰς τὸ ἄκρον

(α) Τάκιτ. Ἱστορ. 2.
(β) Λευκανὸς βιβλ. 3.
(γ) Columella 10.

τοῦ ὑψώματος τῆς πόλεως καὶ παρ' αὐτῷ ἐρείπια ἐκ μεγάλων σκληρῶν ἐγχωρίων λίθων.

Τὰ ἐρείπια ταῦτα ἐπίμηκες ὀρθογώνιον σχηματίζοντα ἔχουσι μῆκος 120 περίπου βημάτων, καὶ πλάτος 80· συνιστάμενα δ' ἐκ μεγάλων λίθων ἔχουσιν ἔν τισι μέρεσι καὶ ὀπάς τινας, σημειωθείσας ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων καὶ τῶν τὰ τοιαῦτα ἀναρευνόντων ἐρείπια. Ἐν αὐτῷ ἔτι ἀπαντῶνται θραύσματα τετραγωνικῶν πλακῶν, ὑποστηλίων, κυλινδρικῶν κιόνων, παραστάδων, τμημάτων ζωοφόρων, αἵτινες οὐδὲν πλέον τῆς πολυκαιρίας ἕνεκα παριστάνουσι· καὶ ἐν τῷ μέσῳ περίπου καὶ δύο ἀρχαίων φρεάτων φαίνονται ἴχνη, παρὰ δὲ τὸ ἓν τούτων καὶ μαρμάρινος στήλη οὐ πολὺ ὑψηλὴ ἵστατο.

Ταῦτα βεβαιότατα εἶναι τὰ ἐρείπια τοῦ διασήμου τῆς Παφίας Ἀφροδίτης ναοῦ, ἐφ' ὧν ἤδη πενηχρὸς ἡμέτερος Παναγίας τῆς Καθολικῆς ναὸς ἵδρυται, εἰς τὸν ὁποῖον ἅπαντες οἱ ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ χριστιανοὶ ἐκκλησιάζονται.

Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο διά τινος τοίχου ἐν τῷ μέσῳ εἰς δύο χωρίζεται, εἰς ἐξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικὴν αὐλήν. Καὶ ἐν τῷ μέσῳ μὲν τῆς ἐξωτερικῆς ἴχνη δεξαμενῆς εἰσέτι φαίνονται· ἀλλὰ καὶ ἑτέρας μεγαλειτέρας εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς ἐσωτερικῆς αὐλῆς ἴχνη παρατηροῦνται. Τοιαύτη λίμνη ἀναφέρεται ἐν Ἱεραπόλει παρὰ τὸν ναὸν τῆς θεᾶς, ἰχθῦς καὶ κίονά τινα ἔτι ἐντὸς ἔχουσα. Ἀλλὰ καὶ ἔν τινι νομίσματι τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ βλέπομεν ἔτι ὑπεράνω τοῦ ναοῦ κύκλον μετὰ στιγμῆς εἰς τὸ μέσον· καὶ ὁ μὲν κύκλος συμβολικῶς τὴν λίμνην παριστᾷ, ἡ δὲ στιγμὴ τὴν στήλην.

Ὁ ναὸς ἵδρυται καθ' ὃ τῆς αὐλῆς φαίνεται ἡ θάλασσα· ἐνταῦθα, τοῦ τοίχου ἐῤῥιμμένου, σώζεται μόνον τὸ ὄπισθεν τοῦ ἀδύτου ἐκ κολοσσαίων συνιστάμενον τετραγώνων λίθων, 4,80 μῆκος ἐχόντων ἕκαστος, 2,11 ὕψος, καὶ 0,78 πλάτος. Ἐὰν ἀνασκάψωμεν μικρὸν τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, βλέπομεν τὸ αὐτοῦ ψηφωτὸν εἰς τὴν ἀρχαίαν του τηρούμενον λαμπρότητα, ἐκ σταικτοειδῶν, πρασίνων καὶ ἐρυθρῶν συνιστάμενον ψήφων· καὶ ἐν-

ταῦθα μὲν κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν τεθειμένων, ἐκεῖ δὲ κυκλοειδῶς. Εἶναι δὲ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους ἔργον Ῥωμαϊκόν, κατὰ δὲ τὸν Ῥόσ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς. Ἡ δὲ πετρώδης μάζα, ἐφ' ἧς τὸ ψηφωτὸν εἶναι τεθειμένον, πολλῶν ἔχει δακτύλων πάχος, καθ' ὅλων τὸ μῆκος καὶ πλάτος τοῦ ναοῦ τηρούμενον.

Ἐν δὲ τοῖς τοίχοις τοῦ ναοῦ, ὡς εἴπομεν, καὶ μεγάλαι ὀπαὶ ὑπάρχουσιν ἐκ τῶν ἐκτὸς πρὸς τὰ ἔσω ἑλικοειδῶς χωροῦσαι. Διὰ τούτων ὑποτίθεται, ὅταν ὁ ναὸς ἦτο κεκλεισμένος, ὅτι παρεκάλουν τὴν θεὰν οἱ προσερχόμενοι, καὶ ἐζήτουν παρὰ τῶν αὐτῆς ἱερέων χρησμούς. Ὁ Ῥόσ ὅμως θεωρεῖ αὐτὰς ὡς ὀπάς, ἐν αἷς εἰσήρχοντο τὰ τεκτονικὰ ἐργαλεῖα καθ' ὃν χρόνον τοὺς μεγάλους τούτους λίθους ἔθετον εἰς τὰς θέσεις των, ἀλλὰ τοῦτο οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἀπαντᾶται· καὶ ἡ βαναυσοτέρα ἀναμφιβόλως ἤθελεν εἶσθαι ἁπασῶν τῶν ἀρχαίων οἰκοδομῶν, καθ' ἅπασαν τὴν αὐτῆς ἔκτασιν τοιαύτας ἔχουσα ὀπάς· Τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι σκοπόν τινα αἱ ὀπαὶ αὗται ἔχουσιν, ἀλλὰ ποῖον ἀγνοοῦμεν· καὶ ὄπισθεν δὲ τοῦ ναοῦ ὑπάρχουσιν ἔτι ἐρείπια πρὸς τὸ πεδίον, ἔκ τε στηλῶν, μαρμαρίνων ἀψίδων καὶ ἄλλων λειψάνων.

Τὸν ἐν Πάφῳ ναὸν τῆς Ἀφροδίτης πρῶτος ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος (α).

Ἡ δ' ἄρα Κύπρον ἵκανε φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη
Ἐς Πάφον, ἔνθα δὲ οἱ Τέμενος, βωμός τε θυήεις.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν τῆς Ἀφροδίτης ὕμνον τ' αὐτὰ σχεδὸν ἀπαντῶμεν. Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ὁ Ἐτυμολόγος « Πολὺ δὲ μᾶλλον ἀπὸ τῆς Πάφου, ἐν ᾗ βωμὸς θυόεις αὐτῇ, Παφίη ἐλέγετο. » Ὁ δὲ Πλίνιος ὀνομαστὸν ἐν Πάφῳ τῆς Ἀφροδίτης τὸν ναὸν λέγων ἀναφέρει, ὅτι οὐδέποτε ἐν τῷ βωμῷ αὐτοῦ ἔβρεξε (β).

(α) Ὁμηρ. Ὀδύσ. Θ.
(β) Πλιν. βιβλ. 2. κεφ. 96.

Celebre fanum habet Veneris Paphos, incujus aram quandam non impluit.

Τὴν Παφίαν ταύτην Ἀφροδίτην καλεῖ ὁ Ἡρόδοτος Οὐρανίαν (α) « Καὶ τὸ ἐν Κύπρῳ (τῆς Οὐρανίας Ἀφροδίτης) ἱερὸν, ἐνθεῦτεν [ἐξ Ἀσκάλωνος] ἐγένετο, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Κύπριοι. » Ὁ δὲ Παυσανίας (β) λέγει ὅτι καὶ τῶν Κυπρίων οἱ Πάφιοι μετὰ τοὺς Ἀσσυρίους τὴν Οὐρανίαν Ἀφροδίτην ἐσέβοντο. « Πλησίον δ' ἱερόν ἐστιν Ἀφροδίτης Οὐρανίας· πρώτοις δ' ἀνθρώπων Ἀσσυρίοις κατέστη σέβεσθαι τὴν Οὐρανίαν· μετὰ δὲ Ἀσσυρίων, Κυπρίων Παφίοις, καὶ Φοινίκων τοῖς Ἀσκάλωνα ἔχουσιν ἐν τῇ Παλαιστίνῃ. »

Ἀλλὰ καὶ ὁ Στράβων ἀνωτέρω καὶ ἄλλοι ὅτι ἐνταῦθα ναὸς ὑπῆρχε τῆς Ἀφροδίτης. Ὁ δὲ Βιργίλιος (γ) οὐ μόνον ναὸς ἐν Πάφῳ τῆς Ἀφροδίτης λέγει ὅτι ὑπῆρχεν, ἀλλὰ καὶ ἑκατὸν βωμοί.

Ipsa Paphum sublimis abit, sedesque revisit
Laeta suas, ubi templum illi, centumque Sabaeo

Ὁ δὲ Σουετόνιος (δ) ἔτι καὶ μαντεῖον λέγει ὅτι ἐν τούτῳ τῷ ναῷ ὑπῆρχεν. **Aditorque Paphiae Veneris oraculo, dum de navigatione consulit, etiam de imperiisque confirmatus est.**

Ἱδρύθη δ' αὐτὸς κατὰ τὸν μῦθον ὑπὸ τοῦ Ἀερίου, ἢ τοῦ Κινύρου (ε). **Templum Paphiae Veneris, inclytum perindigenas, advenasque conditorem templi, vetus memoria Aeriam, fama recentior, tradit, à Cinyra sacratum**

(α) Ἡροδοτ. βιβλ. Α.
(β) Παυσαν. Ἀττικά.
(γ) Βιργίλ. Αἰνειαδ. Α.
(δ) Σουετόν. πρὸς Τίτ. κεφ. ε.
(ε) Τακιτ. Ἱστορ. Β.

templum. Ἐπίσης δὲ καὶ Ἀλλαχοῦ (α) τὸν Ἀερίαν ὁ Τάκιτος ὡς τοῦ ναοῦ κτίστην ἀναφέρει.

Ὁ ναὸς οὗτος, ἐπειδὴ πολλάκις ἡ πόλις ὑπὸ σεισμοῦ κατέπεσε, δὲν ἦτον ὁ αὐτός, ὃν ἀπαντῶμεν ἐν τοῖς νομίσμασι, καὶ οὗτινος εἰσέτι σώζονται λείψανα, ἀλλὰ ταῦτα εἰσὶν ἔργα τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων. Τοῦτο δ' εἰκάζομεν ἐκ τοῦ Κυπριακοῦ νομίσματος, ἐν ᾧ ἐξ ἀρχῆς δὲν βλέπομεν τὸν ναὸν ἱστορημένον, ἀλλ' αὐτὴν μόνην τὴν θεάν· ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου ὅμως τίθεται οὗτος ἐπὶ τοῦ νομίσματος, καὶ ἐξακολουθεῖ μέχρις ἐσχάτων. Ἁπάντων δὲ τούτων τῶν Κυπρίων νομισμάτων, ἅτινα τὸν ναὸν εἰκονίζουσιν, τὰ τοῦ Σεπτήμου Σεβήρου εἶναι τὰ ἐντελέστερα. Ἀλλ' ἐν γένει δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι τὰ νεώτερα ὑπερβαίνουσι κατὰ τὴν ὡραιότητα τὰ ἀρχαιότερα. Ὁ ναὸς λοιπὸν ἐπὶ Αὐγούστου καταπεσὼν ἀνηγέρθη ὑπ' αὐτοῦ, καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ· τὸ δὲ σχῆμά του ἐντεῦθεν εἰς τὸ Κυπριακὸν ἐτέθη νόμισμα.

Ἐπὶ τῶν νομισμάτων τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ, Τίτου καὶ Δομετιανοῦ ὑποτίθεται παρὰ τῶν νομισματολόγων ὅτι εἶναι τεθειμένη ἡ χρονολογία τῆς τοῦ ναοῦ ἀνεγέρσεως· ἐπειδὴ ἀπαντῶμεν ἔτους νέου ἱεροῦ ἡ. κτλ. Τοῦτο ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν.

Ἀλλ' αὐτὸς ὁ τύπος τοῦ ναοῦ ἐν τῷ νομίσματι εἶναι ὁ ἀρχαῖος ἢ ἀνεγερθεὶς ἐδελτιώθη τὸ αὐτοῦ σχέδιον, καὶ τοῦτο ἐνεχαράχθη ἐν τοῖς Κυπριακοῖς νομίσμασι; περὶ τούτου παρ' οὐδενὸς μανθάνομεν τίποτε· ἐπειδὴ, ὡς εἴρηται, ἐν τοῖς ἀρχαίοις Κυπρίοις νομίσμασιν ὁ ναὸς δὲν ἐτίθετο. Ἀλλὰ διὰ τί μέχρι Σεπτήμου Σεβήρου βλέπομεν τὸ σχέδιον βελτιούμενον; Ἐπειδὴ πολλάκις ὁ ναὸς μετὰ τῆς πόλεως ὑπὸ σεισμοῦ κατέπεσε, μετὰ πιθανότητος συμπεραίνεται, ἢ ὅτι κατὰ τὰς διαφόρους ἀνεγέρσεις τοῦ ναοῦ ἐδελτιοῦτο καὶ τοῦ νομίσματος τὸ σχέδιον, ἢ σχέδια ἄλλων ναῶν ἐν τῇ Πάφῳ εὑρισκομένων ἐπ'

(α) Τακιτ. Χρονικ. 1.

αὐτοῦ ἐχαράττοντο, καὶ τοιούτους ὁ Βιργίλιος διὰ τοῦ centumque Sabaeo πολλοὺς, εἴπομεν, ἀναφέρει. Ἀλλὰ καὶ ὁ Στάτιος (α).

Illa Paphum veteram, centemque altaria, linquens.

Ἢ ἔτι πιθανώτερον, μὴ ἀποβλέποντες εἰς τὰς ἑκάστοτε ἀνεγέρσεις καὶ βελτιώσεις τοῦ ναοῦ, ἐπεδιώρθονον τὸ σχέδιον ἐν τῷ νομίσματι, ὅλως τ' ἀρχαῖα διαφυλάττοντες σύμβολα.

Ἐκ τῶν νομισμάτων ἄλλα μὲν φέρουσι δύο ὀβελίσκους ὡς τοῦ ναοῦ τὸ σύμβολον, ἄλλα δὲ καὶ ὅλον τὸν ναόν. Ἐν τισι δ' αὐτῶν παρατηροῦμεν καὶ περιττάς τινας στήλας, αἵτινες δυνατὸν νὰ ἐχρησίμευον, ἵνα ἐπ' αὐτῶν ἀναβαίνωσιν οἱ ὕμνον τινὰ τῆς θεᾶς ἀπαγγελοῦντες.

Οἱ δ' ὀβελίσκοι ἦσαν μετ' ἀλύσεως συνδεδεμένοι, ἐν σχήματι στεφάνου ἑκατέρωθεν διὰ ταινίας συνδεδεμένου. Ἐν τινι δ' αὐτῶν ὑπάρχει τι ἡμικυκλοειδὲς, ὅπερ τοσοῦτον εἶναι καθαρόν, ὥστε καὶ τὴν τοῦ ναοῦ θύραν ἀνοικτὴν μετὰ τῶν κιγκλίδων βλέπομεν. Τοῦτο δὲ περιλαμβάνει τὴν τοῦ ναοῦ εἴσοδον, ἥτις ἐκ τετραγωνικῶν πλακῶν φαίνεται ἦτον ἐστρωμένη. Τὸ δὲ θυσιαστήριον ἵστατο ἴσως πρὸς τὸ ἔμπροσθεν μέρος τοῦ ναοῦ, καὶ τοῦτο συμπεραίνεται ἔκ τινων βαθμίδων, ἃς ἐπὶ πολλῶν ἀπαντῶμεν νομισμάτων, πρὸς τὰ ἐνδότερα τοῦ ναοῦ ἀγούσας. Καὶ εἰ μὲν ὑπὸ ἐλεύθερον οὐρανὸν ἦτον, ὡς καὶ παρὰ πλείστοις ἐν Ἑλλάδι ναοῖς ἀπαντῶμεν, οὐδεὶς ἀναφέρει. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὅμως τοῦ Πλινίου in cujus aram quandam impluit εἰκάζομεν ὅτι αὐτὸς ἦταν ἐστεγασμένος, ἢ τοὐλάχιστον τὸ πρὸς τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς μέρος.

Τὸ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ μέρος ἦτον ὑψηλότερον τῶν ἑτέρων δύο πτερύγων. Ὑπεράνω δὲ τῆς θύρας τοῦ ναοῦ τρεῖς παρατηροῦνται ὀπαὶ, αἵτινες ἢ διὰ νὰ φέρωσι φῶς εἰς τὸν ναὸν ἐχρησίμευον, ἢ μᾶλλον ὡς τοῦ ναοῦ περιστερεών. Ἐπειδὴ ἐν τοῖς

(α) Στάτ. Θηβ. 5.

νομίσμασιν, ἢ βλέπομεν αὐτὰς εἰς τὴν ἐνδοτέρω αὐλὴν ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος καθημένας, ἢ πέριξ αὐτοῦ πετώσας. Καὶ ἐπὶ τοῦ ναοῦ δὲ βλέπομεν περιστερὰς ὅτι κάθηνται, ἀλλ' αὗται μεγάλαι οὖσαι, φαίνεται ὅτι ἦσαν ἐκ μαρμάρου, εἴτε ἐκ χαλκοῦ, ἢ ἄλλου τινὸς μετάλλου, πρὸς κόσμον τοῦ ναοῦ χρησιμεύουσαι, ἢ ὡς αὐτοῦ ἀκρωτήρια.

Τὸ σημαντικώτατον δ' ἁπάντων ἐν τῷ ναῷ σύμβολον ἦτο τὸ τῆς θεᾶς ἄγαλμα, ἐντὸς τοῦ ἀδύτου ἱδρυμένον, κεχωρισμένον διὰ παραπετάσματος. Τοῦτο διάφορον εἶχε σχῆμα· καὶ ὁ μὲν Μάξιμος Τύριος (α) λέγει « τὸ ἄγαλμα οὐκ ἂν εἰκάσαις ἄλλῳ τῳ ἢ πυραμίδι λευκῇ. » Ὁ δὲ Τάκιτος ὅτι οὐκ εἶχε σχῆμα ἀνθρώπου· καὶ ὁ Σέρβιος (β) ὅτι ἐν εἴδει ὀμφαλοῦ ἢ πυραμίδος παρίστατο.

Apud Cyprios Uenus in modum umbilici, vel, ut quidam volunt, metae, colitur.

Ὁ δὲ Φιλόστρατος (γ) ἔτι λέγει « νεώς τε ἐπιτυχόντες, προσπλεῦσαι Κύπρον κατὰ τὴν Πάφον, οὗ τὸ τῆς Ἀφροδίτης ἕδος, ὁ, ξυμβολικῶς ἱδρυμένον, θαυμάσαι τὸν Ἀπολλώνιον. »

Ἐπὶ τῶν δύο μερῶν τῆς εἰσόδου πρὸς τὸ ἱερὸν δύο ἵσταντο λυχνίαι, αἵτινες αὐτὸ ἐφώτιζον. Εἰς πολλὰ δὲ νομίσματα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ ἀπαντῶμεν ἡμισέληνον καὶ ἄστρον μετὰ ὀκτὼ γωνιῶν, ὅπερ τὴν Ἀφροδίτην ἀναμφιβόλως συμβολικῶς παρίστανεν· αἱ δὲ ῥηθεῖσαι τοῦ ναοῦ πτέρυγες πρέπει νὰ ἦσαν προσδιωρισμέναι, ἵνα ἐντὸς αὐτῶν φυλάττωνται τὰ πολύτιμα τοῦ ναοῦ σκεύη· ἐν αὐταῖς ὑπῆρχον καὶ κλίμακες, δι' ὧν εἰς τὰ τοῦ ναοῦ κατέβαινον ὑπόγεια.

Ἡ δὲ θυσία, ἣν αὐτῇ προσέφερον, ἦν θυμίαμα. Ὅθεν καὶ ὁ Ὅμηρος εἰς τὸν πρὸς Ἀφροδίτην ὕμνον του λέγει·

(α) Μάξιμ. Τυρ. 38.
(β) Σέρβ. Αἰνει. βιβλ. 1.
(γ) Φιλόστρατ. εἰς βίον Ἀπολλων. 3. 16. Ἀθήν. 15.

Εἰς Πάφον, ἔνθα δὲ οἱ τέμενος βωμός τε θυώδης.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Βιργίλιος (α), ἔτι δὲ καὶ ὁ Ὁράτιος (β).

O Venus regina Cnidi, Paphique
Sperne dilectam Cyprum, et vocantis
Thure te multo Glycerae decoram
Transfer in aedem.

Ὁ Ὀβίδιος ὅμως (γ) λέγει ὅτι οὐ μόνον θυμίαμα ἐκάπνιζον, ἀλλὰ καὶ δαμάλεις ἔθυον αὐτῇ λευχείμονας.

Οἱ ἱερεῖς τοῦ ναοῦ κατήγοντο ἔκ τε τοῦ γένους τοῦ Κινύρα καὶ τοῦ Κίλικος Ταμίρεως (δ). Ἔτι δ' ὁ Ἡσύχιος εἰς τὴν λέξιν Κινύρας· καὶ περὶ Ταμιραδῶν εἰς λέξιν Τάμιρις. « Ταμιράδαι ἱερεῖς τινες ἐν Κύπρῳ. » Καὶ ὁ Σχολιαστὴς Πινδάρου « ἐγένετο (ὁ Κινύρας) βασιλεὺς τῶν Κυπρίων, καὶ ἱερεὺς τῆς Κυπρίας Ἀφροδίτης, ἀφ' οὗ οἱ ἐν Κύπρῳ Κινυράδαι τῇ θεᾷ ἀνιέρωντο. »

Ἦτο δὲ πλουσιώτατον κατὰ Τάκιτον (ε) ἐκ δώρων βασιλέων καὶ ἄλλων ἐπισήμων ἀνδρῶν· ἀλλὰ καὶ ὁ Παυσανίας εἰς τὰ αὐτοῦ Ἀρκαδικὰ πλούσιον αὐτὸ καλεῖ. « Ἔστι γὰρ ἐν Σικελίᾳ τῆς Ἐρυκίνης (Ἀφροδίτης) ἱερόν, ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Ἔρυκος, ἁγιώτατόν τε ἐκ παλαιοτάτου καὶ οὐκ ἀποδέον πλούτῳ τοῦ ἱεροῦ τοῦ ἐν Πάφῳ. »

Τόσην δ' εἶχεν αὐτὸ τὸ ἱερὸν φήμην, ὥστε Κάτων ὁ νεώτερος (ς) εἰς τὸν τῆς Κύπρου Πτολεμαῖον ἀντὶ τῆς βασιλείας τὴν ἱερωσύνην τοῦ ναοῦ τῆς Πάφου ὑπεσχέθη. « Κανίδιον δέ τινα τῶν φίλων προπέμψας εἰς Κύπρον ἔπειθε τὸν Πτολεμαῖον ἄνευ μάχης ἥκειν, ὡς οὔτε χρημάτων, οὔτε τιμῆς ἐνδεᾶ βιω-

(α) Βιργιλ. Αἰνει. Α.
(β) Ὁράτιος ᾠδ. 30.
(γ) Ὀβίδ. Μεταμορφωσ. 10.
(δ) Τακιτ. ἱστορ. lib. II.
(ε) Τακιτ. ἀνωτέρω.
(ς) Πλεύταρχος εἰς Κάτων.

σόμενον, ἱερωσύνην γὰρ αὐτῷ τῆς ἐν Πάφῳ θεοῦ δώσειν τὸν δῆμον. »

Εἰς δὲ τὸ ΝΑ τῆς πόλεως ἓν τέταρτον μακρὰν τοῦ ναοῦ οἱ λόφοι πλήρεις εἰσὶ σπηλαίων, καὶ κάτωθεν τῆς ὁδοῦ λείψανα μεταγενεστέρων φαίνονται ὑδραγωγείων· ἀλλὰ καὶ σπήλαιον ὑπάρχει τῆς Ῥήγενας καλούμενον, ὀπὴν ἔχον εἴσοδον, ἧς τὸ πῶμα ἐκ μεγάλου τετραγώνου λίθου αὐτῇ παράκειται. Ἐν αὐτῇ εὑρέθησαν καὶ Φοινικικαὶ ἐπιγραφαί, δι' ὧν ἀποδείκνυται ὅτι τῶν Φοινίκων εἶναι ἔργον, νεκροταφεῖον αὐτῶν ὄν. Τοιαῦτα πάμπολλα θέλομεν ἴδει εἰς Νέαν Πάφον. Ἀλλ' ἅπαντα ταῦτα ἐπί τε τῶν Φράγκων καὶ Ἐνετῶν ἂν ὄχι μεταγενεστέρως ἠνεῴχθησην.

Ἐπιγραφαὶ δ' εὑρεθεῖσαι καθ' ἅπασαν τὴν Παλαίπαφον εἶναι αἱ ἑξῆς.

Α'. Ἀριθ. 2618, ἐν Βιέννῃ εὑρισκομένη.

Βασιλέα Πτολεμαῖον θεὸν Εὐπάτορα Ἀφροδίτῃ.

Β'. Ἀριθ. 2620.

Ἀφροδίτῃ Παφίᾳ ἡ πόλις Παφίων Κάλλιπον Καλλίπ[π]ου δὶς γραμματεύσαντα τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου καὶ ἀρχι[ερεύ]σαντα τῆς πόλεως καὶ τῶν περὶ τῶν Δ[ι]όνυσον καὶ θεοὺς εὐερ[γέ]τας τεχνιτῶν τ[ὸν] γραμματέα τῆς π[ολεως], γ[υμνασι]αρχήσαντα καλῶς τὸ —— ἔτος.

Γ'. Ἀριθ. 2629.

Μαρκίᾳ Φιλίππου θυγατρὶ, ἀνεψιᾷ Καίσαρος θεοῦ Σεβαστοῦ, γυναικὶ Παύλου Φαβίου Μαξίμου, Σεβαστῆς Πάφου ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος.

Δ'. Ἀριθ. 2635. Αὕτη εὑρίσκεται εἰσέτι ἐπὶ τῆς πύλης τοῦ ναοῦ τῆς Καθολικῆς ἐπὶ μέλανος λίθου.

Ἀφροδίτῃ Παφίᾳ Φιλι
χιον Οὐμμίδιον Τηρητίνᾳ Κουαδράτον
τὸν Ἀρχιερέα

τὸν καὶ Πανταυ[χι]ανὸν, Γάϊον Τηρητίνα
Οὐμμιδίου Πανταύχου υἱὸν
τοῦ ἀρχιερέως καὶ γυμνασιαρ-
χήσαντος, Κλαυδία Ἀπφαρίου
Τεύκρου θυγάτηρ, ἡ ἀρχιέρεια τῶν
κατὰ Κύπρον Δήμητρος ἱερῶν,
τὸν ἑαυτοῖς υἱωνὸν εὐνοίας
χάριν —τη.

Ε'. Ἀριθ. 2640.

Ἀφροδίτης καὶ Διὸς Πολ[ι]έ[ως καὶ] Ἥρας.

ΣΤ'. Ἀριθ. 2635. Ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς τὸ τέλος μόνον ἐσώθη.

ἀγνοίας ἕνεκεν.

Ζ'. Αὕτη ἤδη εὑρέθη παρὰ τὸν νῦν χριστιανικὸν ναὸν ὑπό τι δένδρον.

Ἀφροδίτῃ Παφίᾳ
Δημοκράτης Πτολεμαίου
ὁ ἀρχὸς τῶν Κινυραδῶν
Καὶ ἡ γυνὴ Εὐνίκη
τὴν ἑαυτῶν θυγατέρα
Ἀρίστην.

Η'. Καὶ αὕτη ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ χριστιανικοῦ ναοῦ ἀνεκαλύφθη.

Πόλεως καὶ Πόστου μαν— —
Ιμοσαρέτης χάριν. — — —

Θ'. Καὶ ταύτην εὕρομεν τὴν πρὸς τὸν ῥηθέντα χριστιανικὸν ναὸν κλίμακα καταβαίνοντες, ἀλλὰ δὲν τὴν συνεπληρώσαμεν.

ΗΝ ΧΡΟΝΟΣ ΗΜΙΝ—ΤΟΝ ΔΕ Σ— —ΟΤΑΙ— —
ΕΛΛΑΣ ΕΚΛΕ-
ΠΑΤΡΩΜΙΑΝ—ΑΜΠΥΟ—ΔΑΔΑΜΑΣΣΑΓΙΡΑ— —

ΩΙΠΑ — — — — ΙΡΑΝΕΔΟΣ ΠΡΟΓΟΝΟΙ Δ ΟΝΟ-
ΜΑΣΤΟ ΦΑ Γ — — —
ΕΚΤΟΝ Ο-ΑΤΟ- ΕΙΔΑΝ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΠΕΒ - - ΟΝΩΝ

Ἅπασαι εὑρίσκονται εἰς τὸν ἐξωτερικὸν τοῦ ναοῦ περίβολον, τῶν πρὸς ἀνατολὰς κείμενον, καὶ φαίνεται οὗτος ἦτον ἡ ἐξωτερικὴ αὐλή. Ἀνατολικῶς δὲ τούτου πρὸς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως, ἐκτὸς πολλῶν κιόνων καὶ ἄλλων ἐρειπίων, ῥαβδωτὸν ἐξ ἐπιχωρίου λίθου εἴδομεν κίονα εἴς τινα τῶν ἐνταῦθα ναῶν πιθανώτατα ἀνήκοντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Μανδριά. Τίμη. Καθαρὴ ἢ *Ζεφύριον Ἄκρον*. Ἁγία Αὐγῶνα. Ἀχέλια. *Ἀρσινόη* ἢ Μουλιά. Κολόνι. *Ἱεροκηπίς* ἢ Γεροσκηπιὰ καὶ Γεροσκήπου. *Πάφος* ἢ Κτῆμα.

Ἐκ τῆς Παλαιπάφου εἶτα προχωροῦντες μετὰ 1 ½ μίλ. φθάνομεν, ὡς εἴρηται, εἰς τὴν Νέαν Πάφον. « Κατὰ δὲ τὸν Στράβωνα » διέχει (ἡ Πάφος) πεζῇ σταδίους ἑξήκοντα τῆς Παλαιπάφου ». Καὶ πρῶτον μὲν μετὰ ἓν τέταρτον παρὰ τὴν θάλασσαν ἀπαντῶμεν σπήλαιον, ὀπήν τινα ἔχον εἴσοδον, καὶ ἐντὸς αὐτοῦ ἐπὶ τῶν τοίχων Φοινικικὰ γράμματα. Εἶτα δὲ τὸν Βάρβαρον ποταμὸν, νῦν δὲ Διορίζον, καλὴν ἔχοντα γέφυραν, καὶ μικρὸν περαιτέρω τὴν κώμην Μανδριὰ, ¼ ἀπέχουσαν τῆς θαλάσσης· παρ' αὐτὴν καὶ μικρὰ Τουρκικὴ ἐπαυλις ὑπὸ τοῦ Ξηροῦ ποτιζομένη ποταμοῦ. Μετὰ δὲ ταύτην Τίμη ἐκ 40 οἰκογενειῶν Χρις. καὶ Τούρκων, ὑπὸ τὴν ὁδὸν ἐν τῇ πεδιάδι κειμένη· ἐν αὐτῇ εὗρον καὶ τὴν ἐκ πλάσματος σμαράγδου ψῆφον, τὸν Ἀντισθένη παριστῶσαν, ἣν ὁ Κ.Γ. Παππαδόπουλος ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ αὐτοῦ φυλλάδιον (α). Ἀπέναντι δὲ τῆς Τίμης

(α) Εἰς τὰ Μανδριὰ καὶ τὰς πέριξ κώμας πολλαὶ ὑπάρχουσι μάνδρα, ὅπου τὰ τῆς Πάφου ποίμνια παραχειμάζουσιν.

πρὸς τὴν θάλασσαν κεῖται τὸ ἀκρωτήριον Καθαρὴ, ὅπου καὶ μικρὸς σχηματίζεται ὅρμος. Παρ' αὐτῷ εἶναι καὶ ἡ Ἁγία Ἀδγῶνα, κώμη κατερημωμένη, ἐν ᾗ πολλὰ ὑπάρχουσιν ἐκκλησιῶν ἐρείπια, ἔτι δὲ καὶ σπήλαια, σχῆμα ἔχοντα σταύλου, ἅτινα καὶ ὡς τοιαῦτα οἱ ἐκεῖθεν διαβαίνοντες μεταχειρίζονται.

Τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο πιθανώτατα εἶναι τὸ τοῦ Στράβωνος Ζεφύριον «εἶτ' ἄκρα Ζεφυρία πρόσορμον ἔχουσα, καὶ ἄλλη Ἀρσινόη, ὁμοίως πρόσορμον ἔχουσα, καὶ ἱερὸν ἄλσος· μικρὸν δ' ἀπὸ τῆς θαλάττης καὶ ἡ Ἱεροκηπίς»· ἐπειδὴ οὐδὲν ἄλλο ἀπαντῶμεν τούτου μεγαλείτερον, καὶ ὑπὸ τῶν νῦν Παφίων ἀκρωτήριον καλούμενον.

Ἀλλὰ ποῦ ὑπῆρχεν ἡ τοῦ Στράβωνος Ἀρσινόη; ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεταξὺ Πάφου καὶ Παλαιπάφου ὁδοῦ ὑπάρχει ἡ κώμη Ἀχέλια περὶ τὴν ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τῆς θαλάσσης. Αὕτη ὑπό τινος τῶν Λουσιγνιανῶν, Κύπρου ἱστορίαν συγγράψαντος, καλεῖται Ἀρσένια, ἥτις παραφθορὰ εἶναι τῆς Ἀρσινόης (α)· ὅθεν καὶ ὁ παρ' αὐτὴν ῥέων ποταμὸς καλεῖται ποταμὸς τῆς Ἀχέλιας. Ὑπὸ τούτου καὶ ὑπὸ ἰδίων της βρύσεων ποτιζομένη, κατασταίνεται κατάφυτος ἔκ τε ῥοδιῶν, πορτοκαλέων κτλ. τῶν μόνων, ἅτινα ὁ πανδαμάτωρ χρόνος δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξαφανίσῃ, οὐδενὸς ἐν αὐτῇ ἀρχαίου ὑπάρχοντος ἐρειπίου. Ἀλλ' ἴσως ὀρθότερον ἡ πόλις παρὰ τὴν θάλασσαν ἔκειτο, ὅρμον ἔχουσα, τὰ ἤδη καλούμενα Μουλιὰ, ὅπου καὶ ὁ καλλίτερος ἤδη λιμὴν τῆς Πάφου σχηματίζεται, διὰ δύο μικρῶν νήσων ἀπέναντι ἀλλήλων κειμένων. Εἰς αὐτὴν οὐ μόνον ὁ Τουρκικὸς στόλος προσωρμίσθη, ὅτε τὸ πρῶτον τὴν νῆσον κατέκτησεν, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀγγλικὸς ὑπὸ τοῦ Σμὶτ ναυαρχούμενος ἐνταῦθα διεχείμασεν.

Ὑπὸ δὲ τὸν ἐνταῦθα ἀνεγερθέντα ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ἐπα-

(α) Ταύτην ὁ Δαμβίλλης καλεῖ Ἀρσίλιαν D'anville Mem. de l'Acad. des inscript. vol. 32. p. 537. καὶ Ἀδδὰ Μαρίτ. περιηγ. τομ. 1. 200.

νεστάσεως πρόμαχῶνα πολλὰ ὑπῆρχον ἐρείπια· ἀλλὰ τὰ πλεῖστα τῶν μαρμάρων διὰ πλοίων εἰς τε Ἀτμιτζὸν καὶ Λάρνακα ἐκεῖθεν μετεκομίσθησαν· ἔχει δὲ καὶ γαίας ἐξαιρέτους, ἐπιτηδειοτάτας, ὡς μοί εἶπον, οἱ πέριξ κατοικοῦντες πρὸς δενδροφυτείαν. Ἐνταῦθα νομίζω, ὅτι πρέπει νὰ τεθῇ ἡ Ἀρσινόη ἡ πρόσορμον κατὰ Στράβωνα ἔχουσα καὶ ἱερὸν ἄλσος. Διεσώθη δὲ τὸ ὄνομα περὶ τὰ $\frac{3}{4}$ ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἕνεκα τῶν λιθζόντων τὴν χώραν πειρατῶν· τοῦτ' αὐτὸ εἴδομεν ὅτι συνέβη καὶ εἰς τὰ Κίτιον. Πολλοὶ δ' ὑποθέτουσιν ὅτι ὁ Στράβων διὰ τοῦ τεῖτα ἄλλη Ἀρσινόη· ἀκρωτήριον ἐννοεῖ· ἀλλὰ τοῦτο οὐδόλως ἐκ τῆς σειρᾶς τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος ἐξάγεται· πολὺ δὲ μᾶλλον εἶναι πόλις, ἐπειδὴ καὶ ἱερὸν ἄλσος εἶχεν, ὅπερ ἀδύνατον ἐπὶ ἀκρωτηρίου μόνον νὰ εὑρίσκετο.

Διαβάντες τὸν ποταμὸν τῆς Ἀχέλιας μετ' ὀλίγον φθάνομεν εἰς τὴν κώμην Κολόνι, ὑπὸ Τούρκων ὀλίγων κατοικουμένην, καὶ ἀξιόλογα ὕδατα ἔχουσαν, ὧν ἕνεκα βαμβάκιον, καπάδιον κτλ. παράγεται. Ἀπορῶ πῶς τὸ Κολόνι· τινὲς τῶν περιηγητῶν εἰς Πολλῶνι, εἶτα Πολλώνιτα, κὶ ἐκεῖθεν Ἀπολλωνίαν, ἔγραψαν (α)· ἐν αὐτῇ ἀξιόλογος εὑρίσκεται δεξαμενή.

Μετ' αὐτὸ φθάνομεν εἰς τὴν Ἱεροκηπίαν, Γεροσκηπιὰν ἤδη καλουμένην, ὅλως τὸ ἀρχαῖόν της διατηρήσασαν ὄνομα· ἐνταῦθα σώζονται τοῦ μεσαιῶνος ἐρείπια, οἷαν Βυζαντινοὶ ναοὶ κτλ. Ταύτην, περὶ τὴν ἡμίσειαν ὥραν τῆς Πάφου ἀπέχουσαν, νομίζουσι πολλοὶ τῶν περὶ Κύπρου συγγραψάντων, ὅτι εἶχον ὡς σταθμὸν ἱπποδρόμια ἑνόνοντα τὴν Παλαίπαφον καὶ Πάφον· ἔτι δ' ὄχι ἀπιθάνως ὅτι καὶ θυσιαστήρια καθ' ἅπασαν τὴν ὁδὸν τὴν μεταξὺ τῶν δύο τούτων πόλεων ὑπῆρχον, ἐν οἷς οἱ προσκυνηταὶ τὰς ἑαυτῶν ἐξετέλουν προσευχάς. Ἀλλὰ δέκα λεπτὰ πρὸς τὴν θάλασσαν ἐξ αὐτῆς ἑτέρα ὑπάρχει κώμη Γεροσκήπου. Ἐν αὐτῇ ναός τις Χριστιανικὸς μετὰ πέντε θόλων ὑπάρχει, ἐπὶ τῶν θεμελίων ἀρχαίου ναοῦ ἱδρυμένος,

(α) Ἐγγελ. τομ. 1 Πάφος.

οὔτινος λείψανα, οἷον κίονες, ζωνῶν θραύματα πέριξ αὐτοῦ εἶναι διεσκορπισμένα καὶ εἰς μικρὰ τεθραυσμένα τεμάχια. Ἔστι δὲ καὶ σπήλαια εὑρίσκονται, ἅτινα φαίνονται εἶχον ἀρέσκα μετὰ ὑδραγωγείου ὑπὸ τὴν ὁδὸν καὶ τὴν ἐκκλησίαν κειμένου; οὗτινος καὶ ἴχνη τινὰ εἰσέτι φαίνονται.

Ὁ δὲ Πλίνιος (α) τοὺς Ἱεροὺς κήπους θέτει μεταξὺ Πάφου καὶ Παλαιπάφου ἐπὶ νήσου· ἀλλ' ἡμεῖς τοιαύτην τινὰ νῆσον, ἐπὶ τῆς ὁποίας κῆποι νὰ κατασκευασθῶσιν οὐδαμίαν ἐνταῦθα βλέπομεν· ὅθεν καὶ τὴν αὐτοῦ δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν μαρτυρίαν. Τοῦτο δὲ μόνον λέγομεν ὅτι ἡ Ἱεροκηπὶς τοῦ Στράβωνος ἀπὸ τῆς Γεροσκηπίας μέχρι τῆς Γεροσκήπου ἐξετείνετο, τὸ κέντρον ἔχουσα εἰς τὴν Γεροσκῆπον, ὅπου καὶ τὰ λείψανα τοῦ ἀρχαίου ναοῦ διασώζονται.

Ἡμίσειαν ὥραν μετὰ τὴν Ἱεροκηπίαν φθάνομεν εἰς τὴν Πάφον· καὶ περὶ ταύτης λέγει ὁ Στράβων «Εἶθ' ἡ Πάφος, κτίσμα Ἀγαπήνορος, λιμένα ἔχουσα καὶ ἱερὰ εὖ κατεσκευασμένα· διέχει δὲ πεζῇ σταδίους ἑξήκοντα τῆς Παλαιπάφου καὶ πανηγυρίζουσι διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης κατ' ἔτος ἐπὶ τὴν Παλαίπαφον, ἄνδρες ὁμοῦ γυναιξὶν συνιόντες καὶ ἐκ τῶν ἄλλων πόλεων. Φασὶ δ' εἰς Ἀλεξάνδρειάν τινες ἐκ Πάφου σταδίους εἶναι τρισχιλίους ὀκτακοσίους».

Καὶ ὅτι μὲν ἀπέχει τῆς Παλαιπάφου ἑξήκοντα στάδια ἢ 1 ½ μίλ., ἀνωτέρω ἐρρέθη. Ὅτι δ' εἶναι Ἑλληνικὴ ἀποικία κτίσμα Ἀγαπήνορος τοῦ Ἀρκάδος, ὁ Παυσανίας περὶ τούτου λέγει (β) «Ἰλίου δ' ἁλούσης, ὁ τοῖς Ἕλλησι κατὰ τὸν πλοῦν τὸν οἴκαδε ἐπιγενόμενος χειμών, Ἀγαπήνορα, καὶ τὸ Ἀρκάδων ναυτικὸν κατήνεγκεν εἰς Κύπρον, καὶ Πάφου τε Ἀγαπήνωρ ἐγένετο οἰκιστὴς, καὶ τῆς Ἀφροδίτης κατεσκευάσατο ἐν πόλει Πάφῳ τὸ ἱερόν».

Στέφανος δ' ὁ Βυζάντιος λέγει ὅτι πρότερον ὠνομάζετο

(α) Πλίν. Φυσικὴ Ἱστορία. 3. 4.
(β) Παυσ. Ἀρκαδικά.

Ἐρυθρά. «Ἐρυθρὰ πόλις Ἰώνων. . . . ἔστι καὶ Βοιωτίας, καὶ Κύπρου ἄλλη ἡ νῦν Πάφος. Ἔτι δὲ καὶ ὁ Εὐσταθιος (α). Ἐρυθραὶ δ' εἰσὶ μὲν καὶ Ἰωνίας καὶ Λιβύας καὶ Λοκρίδος καὶ Κύπρου δὲ, ἥτις ἐστὶ, φασὶν, ἡ νῦν Πάφος». Ὅθεν καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τούτων δείκνυται ὅτι καὶ πρότερον ἦτον Ἑλληνικὴ πόλις.

Λαμπρὸν τῷ ὄντι παρίστανεν ἡ ἑορτὴ τῆς θεᾶς θέαμα· διότι, ὡς εἴδομεν τὸν Στράβωνα, παντὸς γένους ἄνθρωποι καθ' ἅπασαν τὴν ὁδὸν τὴν μεταξὺ τῶν δύο τούτων πόλεων ἐπανηγύριζον. Τὸ φιλέορτον τοῦτο διετηρήθη καὶ παρὰ τοῖς νῦν Κυπρίοις, ἀλλ' ὄχι ἕνεκα τῆς δουλείας καὶ μετ' ἐκείνης τῆς λαμπρότητος· πολὺ δὲ μᾶλλον, διότι ἀπὸ διαφόρων πόλεων ἤρχοντο πρὸς θέαν θεωρίαι. Ἤδη δ' ἄρα οἱ χωρικοὶ αὐτῆς ἐννοήσωσιν ἑορτὴν πληπιάζουσαν, ἢ καθὼς αὐτοὶ τὰς λέγουσι, πανήγυριν, εὐθὺς πανταχόθεν τρέχουσι μετὰ γυναικῶν καὶ παίδων ἔφιπποι, ἵνα προσκυνήσωσι τὸν ἅγιον, καὶ τῆς πανηγύρεως τελεσθείσης πάραυτα ἀναχωροῦσιν ἕκαστοι εἰς τὰ ἴδια.

Ἅμα εἰσέλθωμεν εἰς τὴν πόλιν οὐδὲν ἄλλο βλέπομεν, εἰμὴ σωροὺς ἐρειπίων διαφόρων καταστροφῶν· ἐδῶ μὲν λείψανα ναῶν, καὶ ἐπισήμων ἄλλων οἰκοδομημάτων· ἐκεῖ ἐπὶ τῶν βράχων λελατωμημένα δωμάτια, εἴτε εἰς ἀποθήκας, εἴτε τούτων ὀλίγον μακρὰν εἰς νεκρικοὺς δόμους χρησιμεύοντα· ἔνθεν πλῆθος κυλινδρικῶν κιόνων, ἀλλοῦ δὲ ῥαβδωτῶν· ἐκεῖ ἐρείπια λαμπρὰ Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, ὧν τινων αἱ βάσεις τὴν αὐτῶν δείκνυσιν ἀρχαιότητα· ἐδῶ τοῦ μεσαιῶνος πάμπολλαι κατηρειπωμέναι ἐκκλησίαι· ἐκεῖ ὡραῖαι τῶν Λουσιτανῶν χρόνων οἰκοδομαί, καὶ ἐν πολλοῖς τῆς πόλεως μέρεσιν ἐρείπια Τουρκικῶν τσαμίων, ἐξ ἀρχαίων ἐκκλησιῶν εἰς αὐτὰ τραπέντα· ταῦτα πάντα ἀξιοδάκρυτον παρέχουσι θέαμα.

Εἶναι δ' ἐκτισμένη ἐν τῇ λαμπροτέρᾳ καὶ ἐπιτηδειοτέρᾳ πρὸς ἐμπορίαν θέσει ἐξ ὅλων τῶν τῆς Κύπρου πόλεων. Ὁ ἀὴρ

(α) Ἐρυθρ. Βιβλ. Β.

αὐτῆς διὰ τὸν ἐκτεταμένον πρὸς τὴν θάλασσαν μάλιστα δρίζοντα πρέπει νὰ θεωρηθῇ καλός· ἤδη ὅμως τὸ κλῖμα σῶν ὀλίγον εἶναι νοσῶδες, ἐνῷ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις οὐδεμία τούτου γίνεται μνεία· καὶ φαίνεται ἔκ τε τῆς τοῦ λιμένος κατακλύσεως, σχηματίζοντος ἕλος, κακὰς ἐκπέμπον ἀναθυμιάσεις· καὶ ἐκ τῶν πολλῶν αὐτῆς ἐρειπίων, ἐπειδὴ μόλις 30 κατοικοῦσιν οἰκογένειαι, ἐξαιρέτους ἐν αὐτῇ ἔχουσαι κήπους.

Ὁ τῆς Πάφου λιμὴν βεβαίως ἦτον ὁ καλλίτερος καθ' ἅπασαν ταύτην τὴν παραλίαν, ἀλλ' ἀφ' ἑνὸς ὑπὸ τῆς ἀμελείας τῆς ἑκάστοτε διοικήσεως, ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ τῆς ἄμμου τῆς θαλάσσης καὶ τῶν τῆς πόλεως καταπτώσεων, τοσοῦτον κατεχώσθη, ὥστε ἐλάχιστον τοῦ ἀρχαίου σώζεται μέρος, μανδράκι νῦν καλούμενος, καὶ μόλις δυνάμενος νὰ δεχθῇ πλοῖον χωρητικότητος 800 κοιλῶν. Μέγα δὲ μέρος τῆς προκυμαίας ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐν τῇ θαλάσσῃ σώζεται, ἐκ μεγάλων κατεσκευασμένης ἐγχωρίων λίθων· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ξηρᾷ, καθ' ὃ μέρος εἶναι κεχωσμένη, βλέπομεν αὐτῆς λείψανα, καὶ παρ' αὐτὴν, καὶ οὐ μακρὰν τῶν εὖ κατεσκευασμένων τῆς Πάφου ἱερῶν καὶ στήλη ἐφ' ἧς τὰ ἴχνη τῶν σχοινίων, δι' ὧν τὰ πλοῖα ἔδενον, εἰσέτι ὑπάρχουσι. Παρ' αὐτὸν καὶ μικρὰν σώζεται φρούριον, ὅπερ Ἑλληνικὸν ὂν ἐπεδιορθώθη ὑπὸ τῶν Λουσιγνιανῶν, ἀλλ' εἶτα ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν κατεστράφη, καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀνηγέρθη· ἀλλ' εἰς ἀθλίαν ἤδη εὑρίσκεται κατάστασιν.

Ὑπεράνω τοῦ λιμένος καὶ πλησίον τῆς ῥηθείσης στήλης ἐπὶ λοφίσκου, ὅστις ὑπ' ἀνθρωπίνων χειρῶν φαίνεται ἀνυψωμένος, ὑπάρχουσι τὰ ἐρείπια τῶν εὖ κατεσκευασμένων ἱερῶν τῆς πόλεως, ἅτινα ὁ Στράβων ἡμῖν ἀνέφερε, καὶ παρὰ τὰ ὁποῖα ἡ λαμπρὰ ἐκείνη ἐτελεῖτο πανήγυρις. Ἡ βάσις τοῦ ναοῦ ὅλως ἦτο κατακεχωσμένη· ἀλλὰ πρὸ ἓξ νομίζω ἐτῶν οἱ γωρικοὶ θησαυροῦ χάριν ἀνασκαφήν τινα ἔκαμον, ἐξ ἧς ὡραιόταται ἐκ λευκοῦ μαρμάρου εὑρέθησαν αὐτοῦ θύραι, καὶ ἐν τοῖς ἐνδοτέροις δύο μικραὶ θυρίδες, ἔτι δὲ καὶ τὸ πλεῖστον τῶν βάσεων τοῦ οἰκοδομήματος. Εὐχῆς ἔργον εἶναι ἀνασκαφὴ ἐπι-

σημειωτὴ ἐπ' αὐτοῦ νὰ ἐγίνετο, καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι πολλὰ πλουσίζοντα τὸ σποτεινὸν τοῦτο τῆς ἀρχαιολογίας μέρος θὰ εὕρωμεν. Οἱ ἐκ γρανίτου μέλανος κυλινδρικοὶ τοῦ ναοῦ κίονες εἴκοσι καὶ εἷς τὸν ἀριθμὸν πέριξ τοῦ λόφου κεῖνται ἐρριμμένοι.

Ὁ ναὸς οὗτος φαίνεται ὅτι ἔκειτο ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως· τοῦτο δ' ἐξάγομεν ἐκ τῶν ἐρριμμένων τειχῶν, ὧν λείψανα διεσώθησαν, ὡς καὶ μιᾶς τῶν πυλῶν τῆς πόλεως. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς μεταξὺ λαμπρῶν οἰκοδομῶν φαίνεται ὅτι περιελαμβάνετο.

Ἑτέρου δ' ἐπὶ λοφίσκου διακρίνομεν τὰ ἐρείπια ἑνὸς τινος χριστιανικὸν ναόν· τούτου σώζονται μόνον τέσσαρες κίονες κυλινδρικοὶ τοῦ ἐμπροσθίου τοῦ ναοῦ μέρους. Παρὰ τοῦτον καὶ τὰ ἐρείπια λαμπροῦ Λουσινιανοῦ οἰκοδομήματος διετηρήθησαν, ἔπου θησαυροῦ χάριν οἱ ἐν τῷ Κτήματι προσύχοντες ἀνασκαφὰς ἔκαμον.

Μικρὸν δὲ δυτικώτερον ἐπί τινος πάλιν ὄχι φυσικοῦ λοφίσκου καὶ τρίτου ναοῦ εὑρίσκομεν λείψανα. Ἐν αὐτῇ παρατηροῦμεν κυλινδρικοὺς ἐκ γρανίτου κίονας, καί τινας ῥαβδωτοὺς, ἔνθεν κἀκεῖσε ἐρριμμένους· δύο δὲ μόνοι ἐν τοῖς ἐρειπίοις τούτοις εἰσέτι ὑφίστανται κίονες, τριῶν πήχεων ἔχοντες ὕψος, διάμετρον δ' ἑνὸς μέτρου· ἐνταῦθα καὶ τεμάχιον μέγα κιονοκράνου Ἰωνικοῦ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου κακῶς εἰργασμένου σώζεται· ἀλλὰ καὶ ἐπιγραφὴν ἐνταῦθα εὗρεν ὁ Ῥὸς, ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Ῥήνου (ἀριθ. 17) δημοσιευθεῖσαν. Παρὰ δὲ τὸ νῦν μεγαλείτερον σωζόμενον τσαμίον μέγα φαίνεται ὑπῆρχεν οἰκοδόμημα. παρ' αὐτὸ πλῆθος εὑρίσκονται κυλινδρικῶν στηλῶν, αἵτινες ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν τῆς ὁδοῦ χωροῦσι μέχρι τοῦ λιμένος· αὗται φαίνεται μεγάλην ἀπετέλουν στοὰν καὶ ἴσως τῶν ἀνακτόρων τῶν Παφίων βασιλέων. Ὀλίγον δὲ περαιτέρω τούτου ὑπάρχουσι καὶ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχιεπισκοπῆς τῶν Παφίων. Ἐν δὲ τοῖς ἐρειπίοις τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου σώζεται ὁ τάφος τοῦ ἱππότου Charpigny μετὰ τῶν αὐτοῦ παρασήμων, καὶ τῆς

ἐπομένως ἐπιγραφῆς. « de Rocardus de Charpignie milles, pa[te]r P[ap]hem. Episcopi cujus anima requiescat in pace. Am[en] » Ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἐνταῦθα εὑρίσκονται ἐρείπια Φραγκικῶν ναῶν, πρὸς δὲ τὴν βορείαν τῆς πόλεως ἄκραν μέγα σπήλαιον, νῦν δὲ παρεκκλήσιον τῆς ἁγίας Σολομονῆς. Ἐν δὲ τῷ Γουρπικῷ Εἰρηνοδικείῳ τάφος μετὰ τῆς ἑξῆς Γοθικῆς ἐπιγραφῆς, ἀλλὰ μέρος αὐτῆς δὲν ἀναγινώσκεται Ici git dame Alis (fig) lie de Sire Says le jenoeis que fa femo de Sire Nicolose Saoneis la quelę arme vive in Christ l'an del incarnation de nostre seiqnor Ihu Crist MCCL. XXIX a. XX jors de Decembre Pat — — er. »

Ἐντεῦθεν πρὸς Δ ἔτι χωροῦντες μετά τινα λεπτὰ ἀπαντῶμεν παμπληθῆ σπήλαια· καὶ πολλὰ μὲν τούτων δεικνύουσιν ὅτι λατωμεῖα ἦσαν πετρῶν, ἄλλα ὅμως μεγάλας σχηματίζουσιν αἰθούσας, πολλὰ ἔχούσας δωμάτια· ἔν τινι δὲ τούτων καὶ στήλην ἐκ τοῦ αὐτοῦ λίθου περὶ τὸ μέσον παρετηρήσαμεν πρὸς ὑποστήριγμα τῆς στέγης χρησιμεύουσαν· καὶ φαίνεται ὅτι ταῦτα ἦσαν αἱ ἀποθῆκαι τῶν Παρίων. Ἓν τέταρτον δὲ τούτων περαιτέρω εἰς τὸ Παλαιὸν Κάστρον παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς θαλάσσης τόσον πολλὰ ὑπάρχουσι λελατωμημένα σπήλαια, ὥστε μακρόθεν νομίζομεν αὐτὰ ἐρείπια πόλεως καὶ πραγματικῶς τοιαῦτα εἶναι, ἐπειδὴ νεκρόπολίν τινα σχηματίζουσιν. Ἔχουσι δὲ παράθυρα καὶ θύρας τετραγωνικάς. Ὁ περιηγητὴς Γοῦρνερ ἐξήκοντα ἐξ αὐτῶν ἐμέτρησεν· ἀλλ' ἂν καὶ δὲν ἐμετρήσαμεν αὐτά, ἐπειδὴ ὅμως μεγάλην κατέχουσιν ἔκτασιν πολὺ περισσότερα δυνάμεθα αὐτὰ νὰ νομίσωμεν. Λέγεται δ' ὅτι εἶναι παρόμοια τοῖς ἀπαντωμένοις ἐν Παλμύρᾳ καὶ Περσεπόλει.

Πρὶν εἰσέλθωμεν ἐντὸς ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν, εἰκάζομεν ὅτι ὑπῆρχεν, ἐκ τῶν σωζομένων ἐρειπίων καὶ θραυσμάτων τῶν κιόνων, σειρὰ Δωρικῶν κιόνων μετά τινος ζώνης· καὶ αὕτη οὕτως εἰπεῖν ἀπετέλει τὰ προπύλαια τοῦ δωματίου. Οὕτως εἰς ἕνα τῶν μεγαλειτέρων τούτων τάφων ἐν τῇ εἰσόδῳ τρεῖς δωρικοὺς βλέπομεν κίονας, ὧν ἡ διάμετρος ἑνὸς εἶναι ποδός, τὸ δὲ μεταξὺ

αὐτῶν διάστημα τεσσάρων πεδῶν· μία δὲ τῶν θυρῶν τοῦ τηρεῖται καλῶς, καὶ κατὰ τὸν Ῥὸσ Αἰγυπτιακῆς ἡ Τυρρηνικῆς φαίνεται τέχνης. ἀλλὰ παρ' αὐτὸν καὶ ἕτερος δωρικὸν ἔχων προπόλαιον, ἡ δ' εἴσοδός του εἶναι ἐν τῇ γωνίᾳ· ἐν αὐτῷ εὑρίσκονται καὶ τεταράγωνοι κίονες· Οἱ δὲ πλίνθοι τῶν κιονοκράνων εἶναι κατὰ τὸν Ῥὸσ 0,58 μέτρου, τὸ ἐπιστήλιον 0,33, αἱ τρίγλυφοι 0,23, αἱ μετόπαι 0,37, τὸ δὲ βάθος τοῦ περιστυλίου μέχρι τοῦ ὄπισθεν 2,1 μέτρου. Ἀλλὰ καὶ ἄλλος παρ' αὐτοῖς μεγαλείτερος κεῖται μὲ τέσσαρας δωρικοὺς κίονας. Ἐντὸς δὲ τούτων βλέπομεν ἐπίσης τετράγωνικήν τινα εἴσοδον, εἰς δύο ἢ τρία τοιαῦτα δωμάτια ἄγουσαν· καὶ ἐν αὐτοῖς θήκας νεκρικάς, κατὰ τὰς διαφόρους των χρείας ἐσκαμμένας, εἴτε μεγαλειτέρας, εἴτε μικροτέρας. Ἀλλὰ τὸ κυριώτερον τῶν δωματίων τούτων εἶναι τὸ ἀπέναντι τῶν κιόνων, εἰς ὃ παρατηροῦμεν μὲ ἰσομετρίαν ἡμικυκλίους περίπου θήκας ἀνθρωπίνων σωμάτων.

Ταῦτα βεβαιότατα ἦσαν νεκροταφεῖα, καὶ τοιαῦτ' ἐλάχιστα εἴδομεν ἔντ' Ἀμαθοῦντι καὶ Παλαιπάφῳ. Ὁ Χάμερ δὲν θεωρεῖ αὐτὰ Ἑλληνικά· ἀλλὰ τότε ποῖοι τοὺς δωρικοὺς κίονας ὡς καὶ τὴν αὐτῶν ζώνην μετεχειρίσθησαν εἰς τὰ ἔργα των; Τὸ τετραγωνικὸν τῶν θυρῶν ὅλως εἶναι ὅμοιον τοῖς ἀπέναντι τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τὴν Νῦκα κειμένοις. Τοιαῦτα σπήλαια καὶ εἰς τὰ Ἄνω Βαρώσια τὰ παρὰ τὴν Ἀμμόχωστον παρετηρήσαμεν, πάμπολλα δ' εἰς Κηρύνειαν. Ὅταν λοιπὸν καθ' ὅλην ὑπῆρχον τὴν νῆσον, οὐδένα ἔχομεν λόγον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι δὲν εἶναι Ἑλληνικά, τῶν Ἑλλήνων πανταχοῦ τῆς νήσου ἐπικρατησάντων.

Ἐπιγραφαὶ δ' ἐν αὐτῇ ἐλάχισται εὑρέθησαν καὶ αὗται ἐλαχίστης ἀξίας.

Α'. Ἀριθ. 2615.

Πτολεμα[ῖ]ον θεὸν Σωτῆρα — — — Ἀσίας — — — [ἕνεκεν] τῆς εἰς ἑαυτού[ς].

Β'. Ἀριθ. 2628.

Ἡ πόλις] Παφίων Ἡρ[ώ]δην.

Δίκα λεπτὰ ἐντεῦθεν ΒΔ μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἤδη πρωτεύουσαν τῆς Πάφου Κ τ ῆ μ α, πλήρη οὖσαν ἐρειπίων τῆς τοῦ μεσαιῶνος καὶ νεωτέρας ἐποχῆς. Ἐπειδὴ δ' οὐ πολὺ τῆς Πάφου ἀπέχει φαίνεται μετ' ἐκείνης ἦτον ἡνωμένη ἔκπαλαι. Εἶναι δὲ πλήρης κήπων καὶ δένδρων, διὰ φρεάτων ποτιζομένων. Εἰς αὐτὴν ἐδρεύει ὁ Ἔπαρχος καὶ ὁ Εἰρηνοδίκης τῆς Ἐπαρχίας. Πρότερον δ' ἔτι ἥδρευεν καὶ ὁ τῆς Πάφου Μητροπολίτης, ἀλλ' ἤδη τὴν αὐτοῦ ἕδραν μετέθεσεν εἰς τὴν μονὴν τῆς Χρυσοροϊατίσσης.

Ἐν τῷ Κτήματι ἡ ἑξῆς εὑρέθη ἐπιγραφή.

Α'. Ἀριθ. 2624.

[Ἡ πόλις Παφίων τὸν δεῖνα
τοῦ δεῖνος τὸν συγγενῆ τὸν]
βασιλέως, τὸν στρατηγὸν,
ἀρχιερέα τ[ὸ]ν [κ]ατὰ τὴν νῆ[σο]ν
[ἀρετῆς ἕνεκεν καὶ καλοκ[αγαθίας.

Ἡ δὲ πόλις Πάφος ἅπασα εἰς δύο φαίνεται ἦτο διῃρημένη, εἰς τὴν πρὸς τὸν λιμένα πόλιν, καὶ πρὸς τὰ λελατωμμένα σπήλαια, διὰ σειρᾶς βραχώδους, ἐν ᾗ πύλης τινὸς ἔν τισι μέρεσι ἴχνη φαίνονται. Ὕδατα δ' εἶχε πηγαῖα δι' ὑδραγωγείων φερόμενα· ἀλλ' ἅπαντα ἤδη κατεστράφησαν, καὶ μόνον οἱ εὐάριθμοι αὐτῆς κάτοικοι φρεάτια μεταχειρίζονται, οἱ δὲ τοῦ Κτήματος καὶ πηγαῖα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Τσάδα. Σταυρός. Πολέμι. Γιόλλοι. Πέγεια. Ἔμπα. Ἅγιος Γεώργιος Ἄπρα ἢ Τεγήσσος; Ἀκάμας ἢ Ἅγιος Ἐπιφάνιος. Ἀρσινόη ἢ Πόλις τῆς Χρυσοχοῦς. Καλλιστοῦσα ἢ Ἐλέη ἄκρα. Χρυσαρολάτισσα. Κύκκος.

Ἐντεῦθεν πρὸς τὴν Ἀρσινόην (πόλιν ἑτέραν) βαδίζοντες μετὰ $\frac{3}{4}$ μιλ. φθάνομεν εἰς τὴν Τσάδαν κώμην, παρὰ τὴν ὁποίαν καὶ ναὸς ἀξιόλογος τοῦ ἁγίου Νεοφύτου ὑπάρχει, κτίσμα τῆς τῶν Λουσιγνανῶν ἐποχῆς, ἐν ᾧ καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἁγίου ταριχευμένον ἐν λάρνακι σώζεται· $\frac{1}{2}$ μίλ. δυτικῶς τούτου Σταυρός, ἑτέρα μονή, καὶ ἐκεῖθεν ὑπὲρ τὸ $\frac{1}{2}$ μίλ. Πολέμι, ἐκ τῶν μεγαλειτέρων τῆς Πάφου κωμῶν, ἀξιόλογον ἔχουσα ὁρίζοντα, καὶ ὁπωσοῦν καλῶς κατοικημένη. $\frac{1}{2}$ δὲ μίλ. ταύτης κεῖται ἡ κώμη Γιόλλοι, ἐπὶ ὑψώματος καλῶς κατοικημένη· καὶ μετ' αὐτὴν περὶ τὸ $\frac{1}{4}$ μιλ. τὰ ἐρείπια τῆς μονῆς τῶν ἁγίων Ἀναργύρων ἐντὸς ῥεύματος· παρ' αὐτὴν δὲ πολλὰ θειοῦχα ῥέουσιν ὕδατα, εἰς τὸν ποταμὸν τῆς Χρυσοχοῦς χυνόμενα. Ἅπασαι αἱ κῶμαι αὗται ἀπὸ τῆς Τσάδης μέχρι τῆς Χρυσοχοῦς, καὶ ἄλλαι πάμπολλαι, ἐξ ὧν εἶναι καὶ ἡ Πέγεια, ἡ Ἔμπα, καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν τὸ ἀκρωτήριον τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐπὶ τοῦ Ἀκάμαντος κεῖνται. Ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ πολλὰ σώζονται ἐρείπια, ὅθεν καὶ πόλις ἐνταῦθα φαίνεται ὅτι ὑπῆρχεν. Ποία δ' ἦτον αὕτη, ἡ Τεγήσσος ἢ ἄλλη, ἀγνοοῦμεν.

Μετὰ τὰ θειοῦχα ἐν ἁγίοις Ἀναργύροις ὕδατα περὶ τὰ $\frac{3}{4}$ μιλ. κεῖται παρὰ τὸν ποταμὸν ἡ κώμη Σκοῦλι, καὶ μετὰ $\frac{1}{4}$ μιλ. ἡ κώμη Ὀὺδή· ἐκεῖθεν δ' $\frac{1}{4}$ μιλ. ἡ πόλις τῆς Χρυσοχοῦς. Ἐν δὲ τῷ μεταξύ, ὡς ἐρρέθη, κεῖται ὁ Ἀκάμας. «Εἶθ' ὁ Ἀκάμας ἐστὶ μετὰ Πάφον· εἶτα πρὸς ἕω μετὰ τὸν Ἀκάμαντα πλοῦς εἰς Ἀρσινόην πόλιν καὶ τὸ τοῦ Διὸς ἄλσος.» Τὸ ὄνομα Ἀκάμας φαίνεται ἔλαβε τό τε ὄρος καὶ τὸ ἀκρωτήριον ἐκ τοῦ Ἀθηναίου Ἀκάμαντος, εἰς Κύπρον ὁδηγήσαντος

ἀποικίαν (α)· ἀλλ' ὀρθότερον, νομίζομεν, ἐκ τοῦ α καὶ κάμνω παράγεται, ὅθεν Ἀκάμας σημαίνει ἀγεώργητος. Καὶ φαίνεται ὅτι τὰ τοῦ Ἐρατοσθένους παρὰ τοῦ Στράβωνος ἀναφερόμενα ὅτι ὁ τόπος ἦτο δασώδης, ἐνταῦθα μᾶλλον εἶχον χώραν. Ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Στράβων λέγει «Ὁ Ἀκάμας ἐστὶν ἄκρα δύο μαστοὺς ἔχουσα καὶ ὕλην πολλὴν, κείμενος μὲν ἐπὶ τῶν ἑσπερίων τῆς νήσου μερῶν, ἀνατείνων δὲ πρὸς ἄρκτον, ἐγγυτάτω μὲν πρὸς Σελινοῦντα τῆς Τραχείας Κιλικίας, ἐν διάρματι σταδίων χιλίων· πρὸς Σίδην δὲ τῆς Παμφυλίας χιλίων καὶ ἑξακοσίων· πρὸς δὲ χελιδονίας χιλίων ἐννεακοσίων.» Ἀλλὰ καὶ ἤδη βλέπομεν ὅτι ἅπασα ἡ ἐπὶ τοῦ Ἀκάμαντος σχεδὸν χώρα εἶναι ἀγρία καὶ ὑπὸ τοιούτων κατοικεῖται ζώων. Ἐν αὐτῷ ἔτι ὄνοι ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει, βόες, ἵπποι, αἶγες κτλ. ἀγελάζονται· πολλαχοῦ δὲ καὶ πυκνότατον ὑπάρχει δάσος· ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ τούτων ἀπαντῶνται καὶ τοῖχοι δεικνύοντες, ὅτι καὶ ἀμπελῶνες ἐνταῦθα ἄλλοτε ὑπῆρχον.

Τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο εἶναι τὸ ἐπισημότερον ἐν Κύπρῳ, ἔκ τινος ἐπισκόπου Κυπρίου μετονομασθὲν Ἅγιος Ἐπιφάνιος· ἀλλ' ἤδη καὶ Capo Arnauti λέγεται. Ὁ Στράβων συνήθως τὴν ἀπόστασιν δύο ἀκρωτηρίων, ἢ ἄλλων πλησίον τόπων, προσδιορίζει. Καὶ ἡ μὲν ἀπὸ Σελινοῦντος, νῦν Σαλεντὶ, τῆς

(α) Ἐπειδὴ ὁ Ὅμηρος δὲν ἀναφέρει αὐτὸν, οὔτε εἰς τὴν Ἰλιάδα, οὔτε εἰς τὴν Ὀδύσσειαν, λέγουσιν ὅτι ἐξέπαντες εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Τροίας δὲν ἔλαβε μέρος· δυνατὸν ὅμως νὰ διέφυγε τὴν μνήμην τοῦ ποιητοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Δημοσθένης μνείαν αὐτοῦ ποιεῖται εἰς τοὺς εἰς αὐτὸν ἀποδιδομένους στίχους, ὅπου ὁ πεζητὴς ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Ἀκάμαντος. Ἔτι δ' ὁ Παυσανίας πίνακά τινα τοῦ Πολυγνώτου περιγράφων, ἐνῷ ἅπαντες οἱ ἡγεμόνες τῆς Τροίας περιλαμβάνοντο, μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρει καὶ τὸν Ἀκάμαντα· καὶ ὁ Λυκόφρων προσέτι περὶ αὐτοῦ ὁμιλεῖ ὡς πρόσθεν εἰς Τροίαν, ἀποδείκνυται ὅτι ὁ Ὅμηρος ἔγραψε τὸ ὄνομα τοῦ Ἀκάμαντος εἰς τὸ αὐτοῦ σύγγραμμα. Καὶ εἰ μὴ τοῦτο δὲν συνέβη, φαίνεται, κατὰ τὸν Πλούταρχον ὅτι εἰς Τροίαν μετέβη ὅμως μετὰ πολλῆς ἐπισημότητος, ἀκολουθῶν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του κατὰ διαταγὴν τοῦ πατρός του Ἑλανόφορα τον βασιλέα τῶν Ἀθήνων, καὶ εὐδιμίαν ἔχων στρατηγίαν (ἴδε Ἑλλην. Ἀποικ. Raoul Rochet tom. II. pag. 392 κτλ.

Κιλικίας χίλια λέγει εἶναι στάδια ἢ 25 μίλ· ἀπὸ δὲ τῆς Σίδης τῆς Παμφυλίας 40 μίλ· καὶ ἀπὸ τῆς Χελιδονίας 47 ½ μίλ.

Εἰς δὲ τὸ ὑψηλότερον τοῦ Ἀκάμαντος μέρος ὑπάρχουσί τινα ἐρείπια καὶ πλάκες, καὶ πρὸς τὸ δάσος Πύργος τῆς Ῥήγενας καλούμενος. Τούτου ½ μίλ. ΒΔ πρὸς τὴν Πόλιν τῆς Χρυσοχοῦς ὑπάρχει ἡ τοῦ Ἀριόστου Πηγὴ τοῦ Ἔρωτος (fontana Amorosa), ἀφ' ἧς μικρὸν, ἐχούσης ὅρμον, τὰ ἐκεῖθεν διερχόμενα πλοῖα ἀρδεύονται. Φαίνονται δὲ καί τινα ἐρείπια, καὶ διὰ τοῖτο ὑποτίθεται ὅτι καὶ πολίχνη τις ἐνταῦθα ὑπῆρχεν. Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ κόλπῳ τῆς πηγῆς τοῦ ἔρωτος κεῖται καὶ ἡ Στιρία νῆσος, ἣν ὁ Πλίνιος ἀναφέρει, ὁ δὲ Ποκόκιος ἅγιον Νικόλαον αὐτὴν καλεῖ. Ὁ δὲ Μελέτιος λέγει • πόῤῥω τούτου ἓν μίλ. κεῖται νησίον ὡσὰν κάτεργον. » Αὕτη εἶναι ἑτέρα νῆσος περὶ τὸ ¼ μιλ. μακρὰν τῆς πρώτης, ἥτις καὶ μέχρι τοῦδε μὴ ἔχουσα ὄνομα ἴδιον νησὶ καλεῖται. Τὸ δ' ὄνομα Στιρία κατὰ Χάμερ καὶ Μάννερτ παραφθορὰ εἶναι τῆς Σχιρίας ὀνόματος τῆς γυναικὸς τοῦ Χοσρόου· ἀλλὰ Στιρία ἡ Στειρία κώμη καὶ δῆμος ἀναφέρεται τῆς Πανδιονίδος φυλῆς· ἐκ ταύτης μᾶλλον ἡ ἐν τῷ Ἀκάμαντος κόλπῳ κειμένη νῆσος πιθανώτατα ὠνομάσθη.

Πολλοὶ τῶν περὶ Κύπρου συγγραψάντων ἀναφέρουσιν ὅτι κατὰ ταῦτα τὰ μέρη καὶ πόλις Ἀλεξάνδρεια ὑπῆρχεν· ἀλλ' οὔτε ὁ Στράβων οὔτε ὁ Πτολεμαῖος αὐτὴν ἀναφέρουσι, οὐδ' αὐτὸς ἔτι ὁ Πλίνιος. Ὁ Εὐστάθιος καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἐννάτην αὐτὴν θεωροῦσι Κυπριακὴν πόλιν, « Ἀλεξάνδρεια ὀγδόη τῆς Κιλικίας, ἐννάτη ἐν Κύπρῳ. » Εἰς δὲ τὸ Πασχάλιον ἀπαντῶμεν « Ἀλεξάνδρειαν τὸν περὶ Κυπρίδος ποταμόν, » ἥτις δυνατὴν πόλιν τινὰ νὰ σημαίνῃ τῆς Κύπρου.

Τρία μέρη δύνανται νὰ φιλονεικήσωσι τὴν θέσιν τῆς πόλεως ταύτης τὸ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἀκρωτήριον, ὅπου πολλὰ ὑπάρχουσιν ἐρείπια, ὁ Πύργος τῆς Ῥήγενας, καὶ ἡ Πηγὴ τοῦ Ἔρωτος, ὅπου ἐπίσης ἐρείπια βλέπομεν. Ἐνταῦθα οἱ μεταγενέστεροι συγγραφεῖς λέγουσιν ὅτι καὶ πάγμα

στρατιωτῶν ἐσχηματίσθη. (α) Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ αὐτῆς τὸ ὄνομα δεικνύει ὅτι οὐ πολὺ εἶναι ἀρχαία, καὶ ἡ ἐκτίσθη ἐπὶ τῶν Ἀλεξάνδρου χρόνων, ἢ μᾶλλον μετὰ ταῦτα, ὅτε καὶ βασιλεῖς Ἀλέξανδροι ἔτι τῆς Αἰγύπτου ὑπῆρξαν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πρώτη καὶ τελευταία θέσις ἔχουσιν ἄξια πόλεως ἐρείπια, ἡ Ἀλεξάνδρεια εἰς τὴν μίαν τούτων ὑπῆρχεν.

Μετὰ τὴν Πηγὴν τοῦ Ἔρωτος τέλος ἐρχόμεθα πάλιν εἰς τὴν Ἀρσινόην τοῦ Στράβωνος καὶ Πτολεμαίου, οὕτως ὀνομασθεῖσαν ἐκ τῆς τοῦ Πτολεμαίου συζύγου καὶ βασιλίσσης. Ὁ Δαμβίλλης ἐκ τῶν νεωτέρων νομίζει ὅτι ἡ νῦν Πόλις τῆς Χρυσοχοῦς, ἔλαβε τὸ ὄνομα ἔκ τινων ὑπαρχόντων σκωριῶν, αἵτινες δεικνύουσιν, ὅτι ἐνταῦθα μέταλλα ἐκαθαρίζοντο. Ταύτην ἀναφέρει ἔτι καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος καὶ ὁ Ἱεροκλῆς. Κεῖται δ' ὀλίγον κατωτέρω τῆς νῦν κώμης πρὸς τὴν θάλασσαν ἐκτεινομένη, καὶ μέχρι ταύτης ἔτι, καὶ μάλιστα πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος βλέπομεν ἐνυπάρχοντα τὰ αὐτῆς νεκροταφεῖα· ὄχι πλέον, ὡς ἐν Πάφῳ ἐν λελατωμημένοις βράχοις, ἐπειδὴ τοιοῦτοι ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχουσιν, ἀλλ' ἀπὸ μεγάλων κατεσκευασμένα λίθων, ὡς ἐν Κιτίῳ· τοιοῦτοι δὲ τάφοι καὶ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ἀπαντῶνται. Ὑποκάτωθεν δὲ τῆς κώμης ὀλίγα βήματα δεξιὰ τῆς ὁδοῦ, τῆς πρὸς Σόλους ἀγούσης, φαίνονται ἐρείπια ἀρχαίου ναοῦ, καὶ πιθανώτατα εἶναι τοῦ Διός, οὗτινος τὸ ἔδαφος εἰσέτι ἐκ ψήφων ἐστρωμένον ὑφίσταται· ἐντὸς δ' αὐτοῦ καὶ πέντε ὑπάρχουσι κυλινδρικαὶ στῆλαι, ἔνθεν κἀκεῖσε ἐρριμμέναι. Παρ' αὐτῷ βεβαίως ὑπῆρχε καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ἀναφερόμενον Διὸς ἄλσος. Τούτου ἀπέναντι κεῖται ὁ ἐκ σκωριῶν ῥηθεὶς λόφος.

Ἡ δὲ νῦν ἐνταῦθα κώμη μόλις 50 ἔχει οἰκογενείας τὸ $\frac{1}{8}$ Τούρκων, δημητριακοὺς καρποὺς ἀξιολόγους παράγουσα, βαμβάκιον, μέταξαν κτλ. Οὐ πολὺ δὲ μακρὰν εὑρίσκεται καὶ ἡ κώ-

(α) Κυπριακὸς ἐξ Ἰταλῶν ἐρανισθείς. Ἐγχωρ. τόμ. 1. σελ. 74.

μη Χρυσοχοῦ, ἐν ᾗ ἑδρεύει ὁ τῆς ἐπαρχίας Εἰρηνοδίκης καὶ ὁ Ἔπαρχος μετὰ τοῦ τοπικοῦ συμβουλίου.

Μετὰ δὲ τὴν Ἀρσινόην οἱ μεταγενέστεροι συγγραφεῖς ἀναφέρουσιν ὅτι πρὸς τοὺς Σόλους ὑπῆρχεν ἡ πόλις Καλλινοῦσα ἢ Ἑλένη. Ὁ Δαμβίλλης λέγει ὅτι ἀπήντησεν αὐτὴν εἰς Ἐνετικόν τινα χάρτην. Ἀλλ' ἐὰν ὑπῆρχεν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Χρυσοχοῦς ἡ πόλις Ἑλένη, ποῦ πρέπει νὰ τεθῇ, ἀγνοοῦμεν· ἐπειδὴ ἀπὸ Ἀρσινόης πρὸς Σόλους δὲν ὑπάρχει ἄλλη διὰ πόλιν θέσις, εἰμὴ παρὰ τοὺς Σόλους, ὅπου κεῖται ἡ πόλις Λιμενία. Ὁ Πτολεμαῖος ὅμως ἄκραν τὴν Καλλινοῦσαν θεωρεῖ. « Σόλοι Καλλινοῦσα ἄκρα, Ἀρσινόη. » Καὶ ἡμεῖς τούτου μᾶλλον παραδεχόμεθα τὴν μαρτυρίαν· εἰμὴ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀκρωτηρίου, ὅπερ οἱ Εὐρωπαῖοι καλοῦσι Pomo Point, ὑπῆρχε καὶ κώμη λίαν ἀσήμαντος· ἀλλ' οὐδεμία ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχει πρὸς οἰκισμὸν πόλεως θέσις Ἡ δ' Ἀλεξάνδρεια θετέα εἰς τὴν Πηγὴν τοῦ Ἔρωτος ὅπου, ὡς εἴπομεν, ἐρείπια ἀρχαῖα ὑπάρχουσιν.

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ δὲ τῆς Χρυσοχοῦς ὑπὲρ τὰς 4 ὥρας μακρὰν τῆς Ἀρσινόης κεῖται ἡ μονὴ τῆς Χρυσαριοτίσσης. ἔχουσα ὑπὲρ τοὺς 60 μοναχοὺς καὶ ὑπηρέτας, καὶ τὸ δευτεραιονοῦσα τῶν ἐν Κύπρῳ προσκυνημάτων. Πολὺ δὲ μᾶλλον σημειωτέα ἡ ἐξαίρετος αὐτῆς τοποθεσία καὶ τὰ λαμπρά της ὕδατα Ἐν αὐτῇ ἤδη ἑδρεύει, ὡς εἴπομεν, ὁ τῆς Πάφου μητροπολίτης.

Τρία δὲ μιλ. ΒΑ τούτου κεῖται ἡ πρωτίστη τῆς Κύπρου μονὴ Κ ύ κ κ ο ς, ἡ μ ο ν α σ τ ῆ ρ ι τ ῆ ς Κ ύ κ κ ο υ καλουμένη ἐπὶ ἑνὸς κλάδου τοῦ ὄρους Ὀλύμπου. Ὠνομάσθη δ' ὡς λέγεται οὕτως ἔκ τινων δένδρων ἐκεῖσε κειμένων, τὸ ὄνομα κ ο κ κ ο ν ι α ῖ ς ἐχόντων.

Ἡ δὲ μεταξὺ τῶν δύο τούτων μονῶν ὁδὸς εἶναι ἡ ἀπαφῶν χειρίστη, ἀλλὰ κατάφυτος ἐκ πευκῶν καὶ ἄλλων ἀγρίων δένδρων· αἱ διασράγες, τὸ ἀπόκρημνον, καὶ μὴ ὑπ' ἀνθρώπων καρκαζόμενον, ἔτι δὲ καὶ ἄνυδρον τῆς ὁδοῦ φρίκην μεγίστην παρέχει τῷ μεταξὺ τῶν οὐρανομήκων τούτων δένδρων περιηγητῇ. Καθ' ἅπασαν ταύτην τὴν ὁδὸν, οὔτε κώμην, οὔτε

σχεδὸν ἄνθρωπον ἀπαντῶμεν, ἀλλὰ σπανίως μακρὰν μεταξὺ τῶν πευκῶν ἄθλιόν τινα τοῦ τόπου τούτου ῥακενδύτην βλέπομεν, πίσσαν ἐκ τῶν πευκῶν ἐκβάλλοντα.

Ἡ μονὴ τῆς Κύκκου ἡ μεγίστη, ὡς εἴπομεν, τῶν ἐν τῇ νήσῳ λέγεται ὅτι ἔχει μίαν τῶν τριῶν εἰκόνων, ἃς Λουκᾶς ὁ Εὐαγγελιστὴς ἱστόρησεν· ἀλλ' ὁμολογῶ ὅτι οὔτε ἐγὼ αὐτὴν εἶδον, ἐκτὸς τῆς χειρός της, οὔτε ἄλλος τις· ἐπειδὴ κεκαλυμμένην αὐτὴν τηροῦσι κατὰ παράδοσιν οἱ καλόγηροι. Ἀνεξάρτητος δ' οὖσα ἐκ τοῦ τῆς Κύπρου Ἀρχιεπισκόπου ὑπὲρ τοὺς 150 περιλαμβάνει καλογήρους, οἵτινες οὐδὲν ἔχουσιν, ἄλλο ἐπάγγελμα; εἰμὴ τὴν Ἀσιατικὴν ἡδυπάθειαν, τρώγοντες ἀδιακόπως καὶ κοιμώμενοι, καὶ οὐδένα πρὸς τὰ γράμματα ἔχοντες ἔρωτα. ἔχει δὲ καὶ ἀξιόλογον βιβλιοθήκην, ἀλλ' αὕτη εἰς μεγίστην εὑρίσκεται ἀχρηστίαν, ἀρχουμένων τῶν ἱερομονάχων εἰς μόνα τὰ τῆς ἀκολουθίας των γράμματα. Ὁ δ' ἡγούμενος τῆς μονῆς βαθμὸν ἔχει ἐπισκόπου, ἀπαράλλακτα σχεδὸν ἐν ταῖς ἐπισήμοις ἑορταῖς ἐνδυόμενος.

Τὸ κλῖμα εἶναι ὡραῖον, ἀλλ' ὕδατα πηγαῖα ἐλάχιστα πλησίον τῆς μονῆς ὑπάρχουσιν, ὡς ἐν ὑψηλῷ τόπῳ κειμένης· ἕνεκα τούτου ὑέτια ἐν δεξαμεναῖς συναθροίζουσιν, ἅτινα ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς Παναγίας, τῇ 15 Αὐγούστου τελουμένῃ, δαπανῶνται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Καλοπαναγιώτης. Μοδουλάς. Πεδουλάς. Πρόδρομος Κάμπος. Πύργος. Λιμενία ἢ Λίμπια. Πέτρα τοῦ Λιμνίτι. *Σόλοι* ἢ Καραβοστάσιον καὶ Παλαιὰ Χώρα. *Λίπεια* (Καλὸ χωριὸ καὶ Περιστερονάρι). *Λεῦκα*. *Τέμβρος* νῦν Τεμβριὰ καὶ Εὐρύχου. *Σέτραχος* ἢ Πεντάγεια. Πέτρα.

Ἐκ τῆς Κύπρου ἀναχωρήσαντες, ἂν διὰ τῆς Μαραθάσης διέλθωμεν ἀπαντῶμεν τὰς κώμας Καλοπαναγιώτην 1 ½ μίλια μακρὰν τῆς μονῆς· ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τὰς κώμας Μοδουλὰν, Πε-

δουλὰν, Πρόδρομον κτλ. καὶ ἡ μὲν μεγαλειτέρα εἶναι ὁ Καλοπαναγιώτης, ἡ δ' ἐν καλλιτέρᾳ θέσει ὁ Πρόδρομος. Αὗται ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου κείμεναι, κατάφυτοι εἶναι ἔκ τε χαρυῶν, κερασέων, μηλέων, ἀμπέλων, συκαμινέων κτλ. Ἐν δὲ τῷ Καλοπαναγιώτῃ (σ. 32) παρὰ τὴν μονὴν τοῦ Λαμπαδιστοῦ, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Μεδουλᾷ θειοῦχα ἄφθονα ὕδατα ὑπάρχουσιν.

Ὁ ποταμὸς ὁ διὰ τούτων διερχόμενος ἐκβάλλει παρὰ τοῖς Σόλοις, ποταμὸς τῆς Λεύκης καλούμενος· ἐπειδὴ παρὰ κώμην οὕτως ὀνομαζομένην διέρχεται. Τὸ δ' ὄνομα Μαραθάσα ἔλαβεν ἡ ἐπαρχία ἔκ τινος ἤδη κατερειπωμένης κώμης Μαράθου, οὐ μακρὰν τῆς Καλοπαναγιώτης οὔσης· λέγεται δὲ καὶ παρά τινων Μυριανθοῦσα, ἀλλ' ἀκαταλλήλως ἐπειδὴ καί τοι τὸ πλεῖστον αὐτῆς περιηγηθέντες, οὐδεμίαν πληθὺν ἀνθέων εἴδομεν.

Ἐκεῖθεν ΒΑ βαδίζοντες ἐντὸς ῥεύματος μεταξὺ πλατάνων, πευκῶν καὶ ἄλλων τοιούτων δένδρων φθάνομεν εἰς τὴν κώμην Λεῦκαν, $\frac{1}{2}$ μίλ. τῶν Σόλων ἀπέχουσαν. Ἡ δ' ἀπὸ Κύκκου μέχρι Λεύκας ὁδὸς, καί τοι κατάφυτος καὶ πολλὰ ἔχουσα ὕδατα, εἶναι ὅμως ἕνεκα τῶν ἀποτόμων βράχων καὶ τῶν πολλῶν αὐτῆς κρημνῶν λίαν δύσβατος. Ἀλλὰ καὶ ἄλλη ὁδὸς ἐκ Κύκκου πρὸς τοὺς Σόλους ὁμαλωτέρα εἶναι ἡ τοῦ Κάμπου, δι' ἧς καθ' ἑκάστην κοινωνοῦσιν οἱ τῆς μονῆς καλόγηροι μετὰ τῆς Λευκωσίας κτλ. ὅθεν καὶ οἱ προσκυνήσεως χάριν ἢ ἄλλως εἰς Κύκκον μεταβαίνοντες κάλλιον εἶναι τὴν διὰ τοῦ Κάμπου ὁδὸν νὰ βαδίζωσιν.

Μετὰ δὲ τὴν Ἀρσινόην (Πόλιν τῆς Χρυσοχοῦς) ὁ Στράβων ταῦτα λέγει. «Εἶτα Σόλοι πόλις, λιμένα ἔχουσα καὶ ποταμὸν καὶ ἱερὸν Ἀφροδίτης καὶ Ἴσιδος· κτίσμα δ' ἐστὶ Φαλήρου καὶ Ἀκάμαντος Ἀθηναίων. Οἱ δ' ἐνοικοῦντες Σόλιοι καλοῦνται. Ἐντεῦθεν ἦν Στασάνωρ τῶν Ἀλεξάνδρου ἑταίρων, ἀνὴρ ἡγεμονίας ἠξιωμένος.» Ἅπασα δ' ἡ μεταξὺ ὁδὸς, περὶ τὰ 6 μίλ. ἐπὶ τῶν ὀρέων καὶ λόφων τῆς Τυλλιρίας διηνεκῶς γινομένη οὐ τοσοῦτον εἶναι εὐχάριστος· ἐπειδὴ οὐδεμία ἐν τῷ μεταξὺ κώμη ὑπάρχει, ἐν ᾗ ν' ἀναπαυθῶμεν· ἀλλ' οὐδὲ ὕδωρ πρὸς

πόσιν, εἰμὴ παρὰ τὴν Λιμενίαν ἀπαντῶμεν. Ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει πλούσια παρὰ τὸν Τυρρίαν μεταλλεῖα (α), « Φασὶ καὶ ἐν Κύπρῳ περὶ τὸν λεγόμενον Τυρρίαν χαλκὸν ὅμοιον γίνεσθαι, κατακόψαντες γὰρ ὡς ἔοικεν εἰς μικρὰ, σπείρουσιν αὐτόν. Εἶθ' ὑδάτων ἐπιγενομένων αὐξάνεται καὶ ἐξανίησι καὶ οὕτω συνάγεται.» (β).

Ἡ Τυλλιρία αὕτη βουνώδης οὖσα καὶ κατάφυτος ἐκ διαφόρων καρποφόρων δένδρων κατοικεῖται ὑπὸ τοῦ μᾶλλον ἀπολιτίστου τῆς Κύπρου λαοῦ, σκηνητικὸν μέχρι χθὲς καὶ πρώην ἄγοντος βίον. Ἀλλ' ἤδη ἤρχισαν ἀθλιεστάτας νὰ κτίζωσιν ἐν μέσῳ φαράγκων καὶ κρυπτῶν οἰκίας. Ἐνταῦθα καὶ λέξεις Ἑλληνικὰς οὐκ ὀλίγας ἀπαντῶμεν, ἅστινας οὐδαμοῦ ἤδη τῆς Ἑλλάδος ἀκούομεν (γ).

Ἐν αὐτῇ παρὰ τὴν νῦν κώμην Πύργον, τὴν μόνην ἀξίαν σημειώσεως καθ' ἅπασαν τὴν Τυλλιρίαν, ἡ ῥηθεῖσα (σ. 31) διαλείπουσα πηγὴ ὑπάρχει, ἥτις ἅπαν μὲν τὸ θέρος γλυκὺ ῥέει ὕδωρ, οὐχὶ δὲ καὶ τὸν χειμῶνα. Ὑπὲρ τὸ $\frac{1}{2}$ δὲ μίλ. ἀνατολικῶς τοῦ Πύργου κεῖται ἡ Πέτρα τοῦ Λι-

---

(α) Ἀριστοτελ. περὶ θαυμ. ἀκουσμάτων.

(β) Τὸ χωρίον τοῦτο θέλων ὁ Μεύρσιος εἰς τὰ αὐτοῦ Κυπριακὰ νὰ διορθώσῃ εἰς Κούριον τὸν Τυρρίαν μετέτρεψε ταῦτα εἰπών «iterum corrigentum arbitror περὶ τὸ λεγόμενον Κούριον.» νομίζω ὅμως ὡς ὀρθὸν νὰ διορθωθῇ « περὶ τὴν λεγομένην Τυλλιρίαν, ἥτις καὶ εἰς τὰ ΒΔ ἤδη τῆς νήσου σώζει τὸ αὐτὸ ὄνομα, καὶ πολλὰ ἐν αὐτῇ λείψανα ὑπάρχουσι χαλκοῦ μεταλλείων παρὰ τὴν νῦν πόλιν τῆς Χρυσοχοΰς, ὅπου καὶ μεγάλοι σωροὶ σκωριῶν εἰσέτι εὑρίσκονται. Τὸν Ἀκάμαντα ἀκρωτήριον Στιρίαν ὁ Πλίνιος καλεῖ, ὡς τῆς νήσου Στιρίας παρακείμενον, Promontorium ex adverso Syriae, Clides rursusque ab altero capite Stiria. Τοῦτο ὁ Μεύρσιος οὐκ ἀπιθάνως ὑποπτεύει ὡς τὸν τοῦ Ἀριστοτέλους Τυρρίαν· ἐπειδὴ καὶ ἡ Στιρία νῆσος μετὰ τοῦ Ἀκάμαντος ἐπὶ τῆς Τυλλιρίας κεῖται. Ὁ δ' Ἔγγελος εἰς ἄλλο ὑπέπεσε λάθος εἰς Μακεδονίαν τὸν Τυρρίαν μετενεγκών.

(γ) Κύπριοί τινες μοὶ εἶπον ὅτι οὐδέποτε τοιοῦτον οἱ Τύλλιροι ἔδηγον βίον· ἀλλὰ ταῦτα ἐγὼ ἔγραψα παρ' αὐτῶν τῶν ἰδίων πληροφορηθείς. Εἰς τὴν ἐν αὐτῇ περιοδείαν μου πολλὰ συνήθροισα ῥήματα· ἓν δὲ τούτων ἐν περιλήψει τὴν τῆς Κύπρου ἱστορεῖ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἅλωσιν. Ταῦτα θεοῦ θέλοντος ἐκδοθήσονται ἐν τῷ Κυπριακῷ μου λεξιλογίῳ.

μνίτη, μικρὸν βράχον ἐντὸς τῆς θαλάσσης σχηματίζουσα. Ὑπεράνω δὲ ταύτης ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βουνοῦ κεῖται ἡ παλαιὰ χώρα Λίμπια, πολλὰ ἔχουσα ἐρείπια. Αὕτη ἡ Ὀλυμπία πόλις ἦτο, ἀλλὰ τοιαύτη οὐδόλως ἀναφέρεται, ἡ μᾶλλον αὐτὴ ἡ Λιμενία εἶναι, ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων παραφθαρεῖσα. Περὶ ταύτης ὁ Στράβων ὁμιλῶν περὶ Σόλων λέγει, «Ὑπέρκειται δ' ἐν μεσογαίᾳ Λιμενία πόλις· εἶθ' ἡ Κρομμύου ἄκρα.» Ἐν αὐτῇ χάλκινα πρὸ πάντων ὑπὸ τῶν χωρικῶν ἀρχαῖα εὑρίσκονται νομίσματα. Ὑπάρχει δὲ καὶ παρὰ τὴν μονὴν τῆς Σκωριωτίσσης θέσις τις Λίμνα, ἀλλ' αὕτη πρὸς οἰκοδομὴν πόλεως εἶναι ἀκατάλληλος. Ἐντεῦθεν δὲ $\frac{2}{3}$ μιλ. φθάνομεν εἰς τοὺς Σόλωας νῦν Καραβοστάσιον.

Ἐνῷ δὲ κτίστας αὐτῆς ὁ Στράβων Φάληρον θεωρεῖ καὶ Ἀκάμαντα Ἀθηναίους, ὁ Πλούταρχος τῆς μὲν Αἰπείας Δημοφῶντα Ἀθηναῖον, τῶν δὲ Σόλων τὸν Φιλόκυπρον. «Εἶτα πλεύσας εἰς Κύπρον ἠγαπήθη διαφερόντως ὑπὸ Φιλοκύπρου τινὸς τῶν ἐκεῖ βασιλέων, ὃς εἶχε μεγάλην πόλιν ᾠκισμένην ὑπὸ Δημοφῶντος τοῦ Θησέως περὶ τὸν Κλάριον ποταμόν, ἐν χωρίοις ὀχυροῖς μέν, ἄλλως δὲ δυσχερέσι καὶ φαύλοις κειμένην. Ἔπεισεν οὖν αὐτὸν ὁ Σόλων ὑποκειμένου καλοῦ πεδίου μεταθέντα τὴν πόλιν, ἡδιόνα καὶ μείζονα κατασκευάσαι· καὶ παρὼν ἐπεμελήθη τοῦ συνοικισμοῦ καὶ συνδιεκόσμησε πρός τε διαγωγὴν ἄριστα καὶ πρὸς ἀσφάλειαν, ὥστε πολλοὺς μὲν οἰκήτορας τῷ Φιλοκύπρῳ συνελθεῖν, ζηλῶσαι δὲ τοὺς ἄλλους βασιλέας. Διὸ καὶ τῷ Σόλωνι τιμὴν ἐπιδιδοὺς, Αἰπεῖαν καλουμένην τὴν πόλιν πρότερον, ἀπ' ἐκείνου Σόλους προσηγόρευσεν.» Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Σόλων ἐν τοῖς διασωθεῖσιν ἐλεγείοις του τὸν αὐτὸν ἀναφέρει οἰκισμόν.

Αὐτὰρ ἐμὲ ξὺν νηῒ θοῇ κλεινῆς ἀπὸ νήσου
Ἀσκηθῆ πέμποι Κύπρις Ἰοστέφανος
Οἰκισμῷ δ' ἐπὶ τῷ δε χάριν καὶ κῦδος ἐπάξαι
Ἐσθλὸν, καὶ νόστον πατρίδ' ἐς ἡμετέραν (α).

(α) Πλούταρχ. εἰς βίον Σόλωνος.

Ἐξ ἀμφοτέρων τοῦτο μόνον μανθάνομεν ὅτι ἡ πόλις ὑπ' Ἀθηναίων ᾠκίσθη κατὰ τοὺς παναρχαίους τῆς Ἑλλάδος χρόνους, ὅτε αἱ μεγάλαι ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον ἀποικίαι ἐγένοντο· ἐπειδὴ τότε ἔζη ὁ Ἀκάμας τε καὶ Φάληρος.

Ἡ πόλις Αἰπεῖα καθ' ἡμᾶς τοὐλάχιστον ἔκειτο εἰς τὸ ἐν τῇ νῦν Σολέᾳ Καλὸ χωριὸ καὶ Περιστονάρι· ἐξάγομεν δὲ τοῦτο ἐκ τῶν ἑξῆς. Ὁ Πλούταρχος ἀνωτέρω εἶπεν ὅτι ὑπεράνω ἔκειτο τῶν Σόλων, καὶ ὅτι ὁ Φιλόκυπρος εἰς τὸ ὑποκείμενον αὐτὴν πεδίον συνῴκησε· δεύτερον ὅτι ἦτο παρὰ τὸν Κλάρτον ποταμόν, τὸν ἤδη Καρκώτην (σ. 29). Καὶ αὐτὸ δὲ τῆς πόλεως τὸ ὄνομα δεικνύει ὅτι εἰς ὑψηλὴν ἔκειτο θέσιν, ὄχι εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς χώρας, ἀλλ' ὑπεράνω βεβαίως τῶν Σόλων. Ἐκτὸς τούτων ἁπάντων εἰς τὸ ῥηθὲν χωρίον καὶ ἐρείπια ἀναφαίνονται, καὶ μάλιστα ἔνθεν κἀκεῖσε λίονές τινες ἐκ λευκοῦ μαρμάρου. Παρὰ τὴν Λεῦκαν δὲ κειμένη οὐδόλως εἶναι ἀπίθανον μέχρις ἐνταῦθα ὅτι ἐξετείνετο. Καὶ εἰ μὲν δὲν εἶναι οὕτω, πάλιν ἡ Λεῦκα ἀρχαία ἐνταῦθα φαίνεται ὅτι ἦτον ἐκ τοῦ ὀνόματός της πόλις· ἐπειδὴ ὑπὸ τοῦτο τὸ ὄνομα πόλεις καὶ πεδία καὶ νῆσοι πολλαὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀναφέρονται (α) ἀλλὰ καὶ πόλιν Λακωνίας αὐτὴν ἀναφέρουσι, καὶ πιθανὸν καὶ αὕτη τῆς Λακωνίας ὅτι ἦτον ἀποικία. Νῦν δὲ κατάφυτος οὖσα ἐκ λεμονεῶν, καὶ ἄλλων ἀειθαλῶν δένδρων καὶ ὑπὸ Τούρκων σχεδὸν ὅλως κατοικουμένη, ὑπὲρ τὰς 250 περιλαμβάνει οἰκογενείας. Ἐν αὐτῇ ἑδρεύει ὅτε Ἔπαρχος καὶ ὁ Εἰρηνοδίκης τῆς ἐπαρχίας Σολέας καὶ Μαραθάσης.

Ὁ Ποκόκιος εἰς τὸ αὐτοῦ ἐν Κύπρῳ ταξείδιον παρὰ τὴν θέσιν Ἀλιγόρι ἐπληροφορήθη ὅτι τόπος τις Αἶπε ἐκαλεῖτο· ἀλλ' οὔτε τὸ Ἀλιγόρι τοῦ Ποκοκίου ἠδυνήθημεν μάλα ἐπισταμένως ἐρευνήσαντες νὰ εὕρωμεν, οὔτε τὴν θέσιν Αἶπε.

Εὐρωπαῖος δέ τις ἀρχαιολόγος, ἐκδοὺς καὶ Φοινικικήν τινα ἐν Κύπρῳ εὑρεθεῖσαν ἐπιγραφὴν, εἰς Πάφον αὐτὴν μετέφερεν, εἰς

(α) Στράβ. 8. 363. Πολύβ. 5. 19. 8.

κώμην τινὰ Πέγειαν· ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ἐσφαλμένη. Ὁ δὲ Ῥὸσ εὑρὼν ἐρείπια εἰς τὸν ἅγιον Ἐπιφάνιον, ἀπέναντι τῆς Σκωριωτίσσης, ἐνταῦθα ὑπέθεσε τὴν Αἰπεῖαν. Ταύτην καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος διὰ τῆς συνήθους του βραχυλογίας ἀναφέρει. « Αἰπεῖα πόλις Λακωνική, οὕτω καὶ Κύπρου. »

Ἄλλοι δὲ τὴν ἐν τῇ νῦν Σολέᾳ ὀλίγον ἀνωτέρω τῆς κώμης Εὐρύχου κώμην Τεμπριὰν ἢ Νεμπριὰν ὡς Αἰπεῖαν ὑπέθεσαν, προστεθέντων τινῶν γραμμάτων. Ἀλλ' εἶναι πολὺ μακρὰν τῆς τοῦ Πλουτάρχου μαρτυρίας περὶ τὰ δύο μίλ. τῶν Σόλων ἀπέχουσα, ἐνῷ οὗτος ῥητῶς λέγει ὅτι τὴν νέαν πόλιν ἔκτισαν εἰς τὸ ὑποκείμενον πεδίον.

Ἀλλ' ἡ Τεμπριὰ μοὶ φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ ἀρχαία Τέμβρος, ἥτις μετὰ τῆς Ἐρυσθείας καὶ Ἀμαμασσοῦ λαμπρὸν εἶχον ἱερὸν τοῦ Ὑλάτου Ἀπόλλωνος. Καὶ αἱ μὲν ἄλλαι δύο ἐπὶ τῆς τοῦ Κουρίου ἄκρας ἔκειντο (σ. 78. 79)· αὕτη δ' ἐνταῦθα, ὅπου ἐπίσης καὶ ἱερὰ ἦν κατὰ Λυκόφρονα τοῦ Ἀπόλλωνος.

Καὶ Σάτραχον βλώξαντες Ὑλάτου τε γῆν
Μορφὼ πκροικήσουσι τὴν Ζηρυνθίαν.

Τὸ ἱερὸν τοῦ Ὑλάτου ἐν Τέμβρῳ καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἀναφέρει, « Τέμβρος πόλις Κύπρου, ἐν ᾗ τετίμηται Ὑλάτης Ἀπόλλων, τὸ ἐθνικὸν Τέμβριος. » Ἀλλὰ πολυτιμοτέρα εἶναι ἡ τοῦ Ἀνακρέοντος (α) περὶ τοῦ ἐνταῦθα ἱεροῦ μαρτυρία.

Οἱ δὲ Κλάρου παρ' ὄχθαις
Δαφνηφόρου Φοίβου
Λάλον πιόντες ὕδωρ,
Μεμηνότες βοῶσι (β).

Ἀμφότερα ταῦτα τὰ χωρία ἐπιβεβαιοῦσι τὴν περὶ ταύτης τῆς πόλεως γνώμην μας. Ἐν αὐτῇ εὑρίσκονται καὶ λείψανα ὑδραγωγείων Βασιλικὰ καλούμενα· ἔτι δὲ καὶ θεμέλια οἰκοδομῶν τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων. Δυνατὸν δ' αὕτη καὶ μέχρι τῆς Εὐρύχου νὰ ἐξετείνετο, εἰς ἣν καὶ μεταλλεῖα γαιανθράκων

(α) Ἀνακρέων εἰς Ἄττιν ιγ.
(β) Ἰδε καὶ Βιργίλ. ἀνωτέρω σελ. 29.

ὑπὸ τοῦ Κοσκίου παρετηρήθησαν. Ἦτο δ' ἐστισμένη ἐπὶ λόφων, τοῦ ποταμοῦ μόλις δέκα λεπτὰ ἀπέχουσα.

Ἅπασα δ' ἡ κοιλὰς τῆς Σολέας μεταξὺ ἐπιμήκων ὀρέων ἐκτεινομένη, ἐν τῷ μέσῳ ἔχουσα ῥέοντα τὸν Κλάριον ποταμόν, ἔτι δὲ κατάφυτος ἔκ τε καρποφόρων δένδρων, οἷον κερατέων, συκαμινέων, ἐλαιῶν, καὶ ὑπὸ τοῦ βάμβακος καὶ ἄλλων προϊόντων καθ' ὅλον τὸ θέρος πρασίζουσα, ὑπὸ λόφων περικεκυκλωμένη καὶ πλήρης οὖσα πευκῶν, τὸν ὡραιότερον τῆς Κύπρου παρέχει παράδεισον, εἰς ὃν δύναταί τις νὰ διέλθῃ τὸ θέρος· ἐνταῦθα καὶ οἰκίαι ἀξιόλογοι ὑπάρχουσι. Καὶ δυνατὸν μὲν τὸν χειμῶνα νὰ ᾖναι ὑγρά, ἀλλὰ τὸ θέρος οὐδὲν ἄλλο τῆς Κύπρου μέρος, οὐδ' αὐτὴ ἡ ἀγρία Μαραθάσα, δύναται μετ' αὐτῆς νὰ παραβληθῇ.

Ἡ δὲ πόλις Σόλοι, περὶ ἧς ὅτε Στράβων καὶ Πλούταρχος ἀνέφερον, εἶναι τὸ ὑπὲρ ½ μίλ. τῆς Λεύκας ἀπέχον Καραβοστάσιον, ὑπὸ δὲ τῶν πέριξ χωρικῶν Παλαιὰ χώρα καλουμένη. Ὁ Ἵππαρχος εἰς τὸν Ἀράτου βίον Κυπράνορα λέγει τὸν αὐτῆς οἰκιστήν. « Καὶ ἀπὸ τῶν ἐν Κιλικίᾳ Σόλων οἱ πολῖται Σολεῖς, ἀπὸ δὲ τῶν ἐν Κύπρῳ Σόλιοι· μέμνηται δὲ τούτων Σόλων ἐν ταῖς ἐλεγείαις ταῖς πρὸς Κυπράνορα τὸν βασιλέα, ὃς συμβουλευθεὶς ὑπὸ Σόλωνος, κτίσας τὴν πόλιν, χάριν τοῦ ἀνδρὸς Σόλους ὠνόμασεν, ἀμοιβὴν ταύτην νέμων τῆς συμβουλῆς αὐτῷ. » Ἀλλὰ φαίνεται διὰ τοῦ ὀνόματος Φιλοκύπρου, Πασικύπρου, Κυπράνορος, τὸν αὐτὸν ἅπαντες ἐθέλουσι νὰ ἐκφράσωσιν ἄνδρα.

Ὁ λιμὴν αὐτῆς ὁ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ἀνωτέρω ἀναφερόμενος, ὑπὸ δὲ τοῦ Σκύλακος χειμερινὸς καλούμενος, « Σόλοι καὶ αὕτη λιμένα ἔχει χειμερινόν, » ἅπας εἶναι κατακεχωσμένος, ἕλος ἤδη σχηματίζων· ὡς δὲ μὲ ἐπληροφόρησε χωρικὸς Τοῦρκος, ἐνταῦθα ἔχων ἀγροὺς, τὸ ἑλῶδες σχεδὸν ἅπαν ἔμαθεν ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ πάππου του ὅτι διὰ λέμβων ἐπλέετο, καὶ ὀλίγα ἤδη ἔτη εἶναι, ἀφοῦ τὸ ἕλος οὐ μόνον κατέστη ἄπλευστον, ἀλλὰ διὰ προσχώσεως πρὸς γεωργίαν χρήσιμον. Ἐν τῷ ἄκρῳ

δὲ τοῦ ἕλους σώζεται τοῖχος ἐκ καλῶς εἰργασμένων λίθων· τοῦτον πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὡς τὴν προκυμαίαν τοῦ κλειστοῦ λιμένος. Οὗτος δ' ἤθελεν εἶσθαι ὁ μόνος κατὰ τὴν βορείαν παραλίαν λόγου ἄξιος λιμήν, ἂν κυβέρνησίς τις μικρὰ ἐδαπάνα πρὸς αὐτοῦ ἐκκάθαρσιν.

Ποταμὸς δὲ παρὰ τὴν πόλιν ῥέων εἶναι ὁ τῆς Λεύκας, τὰς πηγάς του ἔχων ἐκ τῶν ὀρέων τοῦ Ὀλύμπου. Ἀλλὰ πλησίον τῶν Σόλων καὶ ὁ ποταμὸς τοῦ Κάμπου ἐκ τῶν αὐτῶν ὀρέων ῥέει, ἐξ οὗ ἡ πόλις καὶ τὰ ἀναγκαῖα δι' ὑδραγωγείων ἐλάμβανεν ὕδατα· ὁ δὲ Κλάριος ὑπὲρ τὴν μίαν ὥραν ἀνατολικῶς ἐκβάλλει τῶν Σόλων.

Ὑπὲρ τὸ $\frac{1}{4}$ σχεδὸν ἐκ τῶν ἤδη ἐργαστηρίων, δέκα δὲ λεπτὰ ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ πολλὰ πλησίον τῆς προκυμαίας, ἥτις παρὰ συκέαις τισὶ κεῖται, σώζονται ἤδη μεγάλου οἰκοδομήματος ἐρείπια, οἷον βάσεις κυλινδρικαί, κολοσσαῖοι κίονες ἐξ ἐπιχωρίου λίθου· καὶ τούτων οἱ μὲν εἶναι ἐπὶ τῶν βάσεών των, ἕτεροι δ' ἔνθεν κἀκεῖσε ἐρριμμένοι.

Τὰ ἐρείπια ταῦτα δικαίως ἕνεκα τοῦ μεγέθους των πρέπει ὡς τὸν τῆς Ἴσιδος καὶ Ἀφροδίτης ναὸν τοῦ Στράβωνος νὰ θεωρήσωμεν. Ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσι καί τινες κίονες, κορινθιακοῦ ὡς συμπεραίνεται ἐκ τῶν κιονοκράνων ῥυθμοῦ· κατά τινας δὲ τῶν Εὐρωπαίων περιηγητῶν βάσεις εἶναι τῶν τῆς θεᾶς ἀγαλμάτων· ἀλλ' οὐδεμίαν ἔχομεν περὶ τούτων ῥητὴν μαρτυρίαν. Τὸ πλάτος τοῦ ναοῦ, ἐξ ὅσων εἴδομεν, δὲν ὑπερβαίνει τὰ 60—70 βήματα· τὸ δὲ μῆκος, ἐπειδὴ ἐπὶ λόφου ὁ ναὸς κεῖται, ὄχι εὐκόλως διαγινώσκεται.

Μικρὸν τούτου κατωτέρω πρὸς τὴν προκυμαίαν τὰ ἴχνη φαίνονται τοῦ ἀρχαίου θεάτρου, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου, ὄχι πρὸ πολλῶν ἐτῶν, καὶ στῆλαι πολλαὶ ὑφίσταντο, ὡς μοὶ εἶπον οἱ αὐτὰς ἐκβαλόντες καὶ τὰ παρὰ τὴν θάλασσαν οἰκοδομήσαντες ἐργαστήρια· ἀλλὰ καὶ αὐτὰς καὶ ἄλλα ἔν τε τῇ Λεύκῃ καὶ ἄλλαις κώμαις μετέφερον· πολλαὶ δὲ καὶ εἰς τρίμματα ἔνθεν κἀκεῖσε εἰσὶν ἐρριμμέναι· ἀλλὰ καὶ μιᾶς μεταξὺ τοῦ θεάτρου

καὶ τοῦ ναοῦ ῥαβδωτῆς σώζονται λείψανα. Σώζονται δ' ἔτι ἐπ' αὐτοῦ Ῥωμαϊκὰ κτίσματα, ἅπερ δεικνύουσι τὴν ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων αὐτοῦ ἀνακαίνισιν. Παρὰ δὲ τὴν προκυμαίαν ΒΑ τούτου καὶ ἄλλα ὑπάρχουσιν ἐρείπια· ἀλλὰ τί ἦσαν ταῦτα οὐδόλως γνωρίζομεν.

Ἡ πόλις φαίνεται μεγάλην εἶχεν ἔκτασιν, καὶ οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ λόφου ἔκειτο, ὅπου καὶ ἄπειρα σώζονται ἐρείπια, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ πεδίον, καὶ μάλιστα πρὸς τὰ νῦν ἐργαστήρια φαίνονται ἴχνη πολλὰ οἰκοδομῶν τῶν μέσων ὅμως χρόνων. Πρὸς δὲ τὸ νότιον τοῦ λόφου καὶ τὰ ἀρχαῖα τῆς πόλεως ὑπῆρχον νεκροταφεῖα.

Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι τὰ τῆς πόλεως ἐρείπια, ἥτις τὰ δευτερεῖα κατεῖχεν ἁπασῶν τῶν ἐν τῇ νήσῳ πόλεων, μηδεμίαν οἰκίαν ἤδη ἔχουσα, οὔτε κώμην ἔτι σχηματίζουσα· ἀλλ' ἤδη ἐργαστήριά τινα ἐν αὐτῇ ἐκτίσθησαν, ἐν οἷς τὰ τῆς Σολέας καὶ Μαραθάσης προϊόντα συναθροίζονται. Τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον σημεῖον, ἐξ οὗ ἐλπίζομεν καὶ πάλιν ν' ἀνεγερθῇ ἡ πόλις· ἀλλ' ἐκ πρώτης ἀρετήρας καλὸν νομίζομεν τὸ ἀρχαῖαν αὐτῆς ὄνομα οἱ Κύπριοι νὰ δώσωσιν. Καὶ ἤδη μὲν δὲν εἶναι τοσοῦτον ὑγιεινή, κατοικηθεῖσα ὅμως καὶ καλλιεργηθεῖσα, ἔτι δὲ καλὰ ἔχουσα ὕδατα, θέλει κατασταθῇ ἐκ τῶν ὑγιεινοτάτων πόλεων.

Οἱ πολῖται τῶν Σόλων τῆς Κύπρου Σόλιοι καλοῦνται πρὸς διάκρισιν τῶν τῆς Κιλικίας, οἵτινες Σολεῖς ὑπὸ τῶν συγγραφέων ὀνομάζονται. Τὸ αὐτὸ καὶ Διογένης ὁ Λαέρτιος (α)· ἔτι δ' ὅτι οἱ αὐτῶν κάτοικοι μετ' ἄλλων ἀναμιχθέντες λαῶν δὲν ἠδυνήθησαν τὴν πάτριον νὰ διατηρήσωσι γλῶσσαν καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἀγνότητα. Ἐκεῖθεν δ' ἀπαλλαγεὶς (τῆς Κύπρου) ἐγένετο ἐν Κιλικίᾳ καὶ πόλιν ᾤκησεν, ἣν ἀπ' αὐτοῦ Σόλους ἐκάλεσεν, ὀλίγους τε τῶν Ἀθηναίων ἐγκατῴκησεν, οἱ τῷ χρόνῳ τὴν γλῶσσαν ἀποξενωθέντες σολοικίζειν ἐλέχθησαν· καὶ

(α) Διογεν. Λαερ. εἰς Σόλων. βιβλ. Α.

εἰσὶν οἱ μὲν ἔνθεν Σολεῖς, οἱ δ' ἀπὸ Κύπρου Σόλιοι » (α). Ἀλλὰ δὲν τηρεῖται αὕτη ἡ διάκρισις εἰς ἅπαντας τοὺς συγγραφεῖς· Σόλιοι καὶ Σολεῖς. Οἱ δὲ νῦν Κύπριοι τοὺς κατοίκους τῆς ἐπαρχίας Σολέας, ἢ μᾶλλον τοὺς τοῦ ἀρχαίου τῶν Σόλων βασιλείου, ἂν καὶ αὐτὸ μεγαλειτέραν εἶχεν ἔκτασιν, Σολιάτας καλοῦσιν.

Ἐκ τούτων εἶτα οἱ Σολοικισμοί, ὡς ἀναφέρει ἔτι ὁ Σουίδας, « Σόλοι Κιλικίας πόλις καὶ Κύπρου, ἀφ' ὧν ὁ Σολοικισμός, βαρβαριζόντων κατὰ τὴν ἰδίαν γλῶσσαν ». Ἐν δὲ τῇ Ἀνθολογίᾳ εἰς τὸ ἕξῆς τοῦ Ἀππιανοῦ ἐπίγραμμα (δ) ταῦτα περὶ σολοικισμοῦ βλέπομεν.

Ἑπτὰ σολοικισμοὺς Φλάκκῳ τῷ ῥήτορι δῶρον
Πέμψας, ἀντέλαβον πέντε διακοσίους,
Καὶ νῦν μὲν φησὶ, τούτους ἀριθμῷ σοι ἔπεμψα,
Τοῦ λοιποῦ δὲ μέτρῳ πρὸς Κύπρον ἐρχόμενος.

Ταὐτὸν τῷ παρ' ἡμῖν, ὅταν ὑπάγω εἰς τοὺς Σόλους τῆς Κύπρου θὰ σοῦ τοὺς πέμπω μὲ τὸ κουβέλι.

Ἐπίσημος ἐν αὐτῇ ἀνὴρ, ἐκτὸς τῶν βασιλέων, ἀναφέρεται ὁ Στασάνωρ, εἷς ὢν τῶν Ἀλεξάνδρου ἑτέρων. Περὶ αὐτοῦ ἐκτὸς τοῦ Στράβωνος καὶ ὁ Ἀρριανὸς λέγει (γ) « Στασάνορα μεταπέμπει ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ. » Ὁ δ' Ἰουστῖνος καὶ τὴν αὐτοῦ ἀναφέρει ἐπαρχίαν (δ). Drancae et Arei Stasanori. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι καὶ μάλιστα συγγραφεῖς ἐνταῦθα ἐγεννήθησαν, ὡς Κλέαρχος ὁ Σολεύς, ὃν συχνότατα ἀναφέρει ὁ Ἀθήναιος.

Μικρὸν δ' ἀνατολικώτερον τῶν Σόλων πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἑτέρα ῥέει θερινὴ διαλείπουσα πηγή. Εἶτα δὲ τῶν Σόλων ἀνατολικῶς 1 μίλ. κεῖται τὸ Ξηροπόταμον τὸ καλλίτερον τοῦ Κύκκου μετόχιον, πολλὰς ἔχον γαίας. Ὁ ποταμὸς ὁ παρ' αὐτῷ

(α) Ἰδ' ἔτι καὶ Εὐστάθ. εἰς Διόνυσ.
(δ) Ἀνθολογ. Ἀππιαν. Ἐπίγραμμ. βιβλ. 2. κεφ. 46.
(γ) Ἀρριαν. ς'.
(δ) Ἰουστιν. βιβλ. 13. Διοδωρ. βιβλ. 17 καὶ 18.

ρέων Ξηροπάταμος, ἐξ οὗ καὶ τὸ μετόχιον ὠνομάσθη, ἢ κατ' ἄλλους τῆς Ἐλαίας, ὡς περὶ ποταμῶν ἐρρέθη, εἶναι ὁ Σέτραχος. Τοῦτον δὲ διελθόντες εἰς τὸ εὐρορώτατον εἰσερχόμεθα πεδίον τοῦ Μόρφου.

Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ὁ Ἰωάννης Τζέτζης λέγει ὅτι καὶ πόλις ὁμώνυμος ἐνταῦθα ὑπῆρχε, « Σέτραχος πόλις καὶ ποταμὸς Κύπρου.» Εἶναι δ' αὕτη ἡ νῦν καὶ ἐπὶ τῶν Λουσινιανῶν χρόνων καλουμένη Πεντάγεια, ὀλίγον τι ὑπεράνω οὖσα τοῦ μετοχίου. Ταύτην οἱ κάτοικοι ὡς παλαιὰν ἔτι καὶ νῦν πόλιν θεωροῦσιν· ἀλλὰ πόθεν τοῦτο τὸ ὄνομα ἔλαβε, δὲν γνωρίζομεν. Πιθανῶς ἐκ τῶν πέντε ἀγῶν, οὓς Λυκόφρων ἀνωτέρω ἀνέφερεν· ἀλλὰ δὲν πιστεύομεν ἐκ τῶν νῦν ἐρειπίων της μεγάλην ὅτι ἔλαβεν ἀνάπτυξιν, καὶ μόνον ἐπὶ τῶν Λουσινιανῶν ἡγεμόνων ἀκούεται ὅτι ἔφρα ἐπισκόπου ὑπῆρχεν. Ἐν δὲ τῇ μεσογείῳ παρὰ τὴν κώμην Πέτραν ἐν λελατωμημένῳ ἐπὶ βράχου τάφῳ εὑρέθησαν διάφορα ἀγγεῖα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Μόρφου ἢ *Μορφώ*. Καζιβερά. Πραστιό. Νικήτα. Συριανοχῶρι. Λουβερά. Κορμακίτης. ἢ *Κρόμμυον ἄκρα*. Ἅγιος Παντελεήμων. *Λάπηθος* ἢ Λάμπουσα. Καραβάς. *Κηρύνεια*. Πελλαπαΐς ἢ Λάπασις. Βουφαβέντον ἢ Φρούριον τῆς Βασιλίσσης. Χρυσοστόμου Μονή. Φρούριον τοῦ θεοῦ τοῦ Ἔρωτος ἢ Ἁγίου Ἱλαρίωνος. *Πηγαί*.

Ἐντεῦθεν 2 μίλ. πρὸς ἀνατολὰς διὰ τῶν κωμῶν Καζιβερά, Πραστιό, Νικήτα φθάνομεν εἰς τὴν κωμόπολιν Μόρφου. Τὸ ἀξιολογώτατον ταύτης εἶναι ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Μάμαντος, ἐπὶ τῶν Λουσινιανῶν οἰκοδομηθείς. Οὗτος ἔτεινεν εἰς καταστροφήν, ἀλλ' ὁ ἀποθανὼν Κυρηνείας περὶ τῆς αὐτοῦ βελτιώσεως εἶχε φροντίσει ἐν μέρει. Ἡ ἐν τῷ τοίχῳ τοῦ ναοῦ ἐκ λίθου σκληροῦ λάρναξ, ἣν τὸ τάφος τοῦ ἁγίου Μάμαντος,

εἶναι σαρκοφάγος τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων. Οἱ καλόγηροι διὰ νὰ κερδίζωσι πλείονα ὀπήν τινα ἔκαμον ἐπὶ τοῦ πώματος τοῦ σαρκοφάγου· ὅθεν καὶ μέχρι νῦν εἰσέτι μῦρον, ὡ τοῦ θαύματος ἐξέρχεται· ἀλλὰ τοῦτο κενὸν εἶναι εἰς ἅπαντας τοὺς τάφους τῶν ἁγίων.

Ἐνταῦθα πιθανώτατα πόλις ἡ καὶ κώμη ὑπῆρχεν, ἐν ᾗ ἡ Ἀφροδίτη ὑπὸ τὴν ἐπίκλησιν Μορφὼ ἐτιμᾶτο· καὶ ἐκ ταύτης καὶ τὸ πεδίον ἅπαν ἔσχε τὸ ὄνομα.

Μορφὼ παροικήσουσι τὴν Ζηρυνθίαν.

Ἀνῆκε δ' αὐτὸ ἅπαν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Λαπήθου, τὸ ὑπὸ τῶν Λακώνων ἐν τῇ βορείᾳ παραλίᾳ τῆς Κύπρου ἱδρυθέν· ἐπειδὴ οὐδεὶς ἄλλος ἤθελε μεταφέρει ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἐνταῦθα τὴν θεὰν πλὴν τῶν Λακώνων, οἵτινες οὕτως αὐτὴν ἐτίμων. Ὅθεν ὁ Παυσανίας (α) περὶ ταύτης λέγει « Ναῶν δὲ, ὧν οἶδα, μόνῳ τούτῳ (τῆς Ἀφροδίτης) καὶ ὑπερῶον ἄλλο ἐπῳκοδόμηται Μορφοῦς ἱερόν. Ἐπίκλησις μὲν δὴ τῆς Ἀφροδίτης ἐστὶν ἡ Μορφὼ, κάθηται δὲ καλύπτραν τε ἔχουσα καὶ πέδας περὶ τοῖς ποσί· περιθεῖναι δὲ οἱ Τυνδάρεων τὰς πέδας φασίν, ἀφομοιοῦντα τοῖς δεσμοῖς τὸ ἐς τοὺς συνοικοῦντας τῶν γυναικῶν βέβαιον. » Καὶ παρὰ μὲν τοῦ Λυκόφρονος θηλυκῶς τὸ πεδίον παραδίδεται Μορφὼ, ὑπὸ τῆς λέξεως Ζηρυνθία πάνυ εὐφυῶς, ὡς εἴδομεν, ἀκολουθούμενον· διότι εἶναι ἓν τῶν εὐφορωτάτων τῆς νήσου πεδίων, ὑπὸ δὲ τῶν νῦν Κυπρίων οὐδετέρως τότε πεδίον καὶ ἡ κώμη λέγεται.

Μικρὸν δ' ἀνατολικῶς τὸν ποταμὸν ἀπαντῶμεν τοῦ Μόρφου· εἶτα τὴν κώμην Συριανοχῶρι, ὅπου μικροὶ ἐκ γρανίτου σώζονται κίονες. Δύο ὥρας τοῦ Μόρφου παρὰ τὸν ναὸν Ἅγιον Σέργιον Ἑλληνικοὶ σώζονται τάφοι· ἀλλὰ τοιοῦτοι ἀπαντῶνται, ὡς λέγεται, καὶ δύο ὥρας ΒΑ ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Γεωργίου Ῥηγάτου.

(α) Παυσαν. Λακων. ΙΕ·

Ἐντὸς δὲ τοῦ ἀνοικτοῦ κόλπου τοῦ Μόρφου ἐπὶ τῆς Κρομμύου ἄκρας, καθ' ὃ σχηματίζεται μικρὸς ὅρμος, ὁ Δαμβίλλης θέτει τὴν Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου Κερμίαν, ἢ Κερβείαν, ἣν Ἱεροκλῆς Κερβοίαν ἢ Κυρβοίαν καλεῖ. Αὕτη δὲ φαίνεται ὅτι ἔκειτο εἰς τὸ δυτικὸν τῆς κώμης Λουβερά· ἐν αὐτῇ καὶ ἐρείπια ἀρκετὰ διαφόρων ἐποχῶν καὶ μάλιστα Βυζαντινὰ καὶ μετὰ ταῦτα ἀπαντῶνται. Ἐνταῦθα καὶ δύο εὑρέθησαν παρὰ τὴν ἁγίαν Εἰρήνην ἀγάλματα, ὧν τὸ μὲν παριστάνει γυμνὴν γυναῖκα, τὸ δ' εἶναι ἐπὶ τοίχου ἐκτισμένον καὶ μόνον ἡ μία χεὶρ αὐτοῦ φαίνεται, ἀμφότερα πιθανώτατα ἔργα Φοινικικά. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ῥὸσ λέγει ὅτι ἐνταῦθα εὗρε νόμισμα τὸν Πάφιον φέρον ναὸν καὶ Φοινικικὴν ἐπιγραφήν. Ταύτης ἡμίσειαν ὥραν ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου κεῖται ἡ κώμη Κορμακίτης, ὑπὸ Μαρονιτῶν κατοικουμένη.

Ὁ Στράβων μετὰ τὴν πόλιν Λιμενίαν «Εἶθ' ἡ Κρομμύου ἄκρα» λέγει· Ταύτην ἤδη Κορμακίτην καλοῦσιν οἱ Κύπριοι, λαβόντες παρὰ τῶν Ἰταλῶν τὴν λέξιν. Τοιαῦτα δὲ ὀνόματα πολλὰ καὶ εἰς πολλὰς τῆς Κύπρου πόλεις καὶ κώμας οἱ εὐγενεῖς τῆς Βενετίας ἔθεσαν ἐν τῇ νήσῳ κατοικήσαντες. Ὁ ἡμέτερος ὅμως Κοραῆς λέγει ὄχι ἀπιθάνως «Κορμακίτης νῦν ἄκρα τῆς Κύπρου αὕτη λέγεται κατὰ στοιχείων, τῶν μὲν τροπήν, τῶν δὲ μετάθεσιν» (α). Τὸ δὲ πλησιέστατον τῆς ἄκρας ταύτης ἀπὸ τῆς Ἀσίας εἶναι τὸ Ἀνεμούριον τῆς Κιλικίας, Ἀνεμοῦρι ἤδη καλούμενον, «Εἶτα Ἀνεμούριον ἄκρα, καθ' ἣν ἡ Ἤπειρος ἐγγυτάτω τῆς Κυπρίας ἐστὶν ἐπὶ Κρομμύου ἄκραν, ἐν διάρματι σταδίων τριακοσίων πεντήκοντα» 8 $\frac{2}{3}$ μιλ. Ταύτην τοῦ Κρομμύου τὴν ἄκραν ὑπερβάντες εἰσερχόμεθα εἰς τὴν χώραν τῆς Λαπίθου· ἀλλὰ πρὶν εἰς αὐτὴν εἰσέλθωμεν ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Καρπασίας 1 $\frac{1}{2}$ μακρὰν τοῦ Μόρφου ὑπάρχει ὁ ἅγιος Παντελεήμων, ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων τῆς νήσου μονῶν, εἰς ἣν καὶ ὁ τῆς Κηρυνείας μητροπολίτης ἔχει τὴν ἕδραν του. Ἡ θέσις

(α) Ἴδε Κορακῆ σημ. εἰς Στράβωνα βιβλ. ΙΕ.

αὐτοῦ λίαν εἶναι ἐξαίρετος καὶ τὰ μεταλλικά του ὕδατα οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ὑγείαν τῶν ἀνθρώπων συμβάλλουσιν· κεῖται δὲ μεταξὺ πευκῶν, ἐξαιρέτους ἔχουσα κήπους.

Δύο μίλια ἐντεῦθεν βαδίσαντες φθάνομεν εἰς τὴν Λάπηθον, νῦν δὲ Λάμπουσαν καλουμένην· ἀλλὰ πόθεν τοῦτο τὸ ὄνομα ἔλαβεν ἀγνοοῦμεν· φαίνεται ὅμως ὅτι παραφθορὰ εἶναι τοῦ προτέρου τῆς πόλεως ὀνόματος Λάπηθος, ἢ μᾶλλον ἐπειδὴ ἐπὶ μεσαιῶνος σχεδὸν ἦτο ἡ καλλιτέρα ὅλων τῶν βορείων τῆς Κύπρου πόλεων, δυνατὸν ἐκ τῆς λάμψεώς της νὰ ἔλαβε καὶ τοῦτο τὸ ὄνομα. Ἐπειδὴ καὶ ἐπὶ Λουσινιανῶν ὑπὲρ τοὺς 10,000 ἀναφέρεται ὅτι εἶχε κατοίκους.

Ὁ Στράβων μετὰ τὸ Κρόμμυον λέγει «Κῖθ' ἡ Κρομμύου ἄκρα· ἐν δὲ τῷ μεταξὺ Λάπαθός τέ ἐστι πόλις, ὅφορμον ἔχουσα καὶ νεώρια Λακώνων κτίσμα καὶ Πραξάνδρου.» Καὶ ὁ Ἡσύχ. «Λαπάθιον· ἀπὸ Λαπίθου πόλεως τὸν ἡλίθιον.» Ἀλλ' ἐνῷ οὕτως Ἑλληνικὴν αὐτὴν ὁ Στράβων λέγει ἀποικίαν, Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἐξ Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἐφεσίου ἐρανιζόμενος Φοινικικὴν θεωρεῖ πόλιν «Λάπηθος, πόλις Κύπρου, ὅφορμον δ' ἔχουσα καὶ νεώρια. Ἀλέξανδρος Ἐφέσιος.

Βήλου δ' αὖ Κίτιόν τε καὶ ἱμερόεσσα Λάπηθος

Τὸ ἐθνικὸν Λαπήθιος καὶ Λαπηθεύς.» νῦν δὲ Λαπηθιώτης. Ἀλλὰ καὶ ὁ Σκύλαξ διὰ δύο λέξεων «Λίπηθις Φοινίκων·» ἔτι δὲ καὶ ὁ Σουίδας. Οἱ περὶ Κύπρου ὅμως ἐκ τῶν Γερμανῶν συγγράψαντες δὲν παραδέχονται ὅτι τὸ Β καὶ ΒΑ τῆς νήσου κατῴκησαν οἱ Φοίνικες· καὶ ὅτι ὁ εἷς ἐκ τοῦ ἄλλου ἅπαντες ἐρανισθέντες, τοῦ πρώτου μὴ ἔχοντος σκοπὸν ἱστορικὴν νὰ ἐκφράσῃ ἀλήθειαν, εἶπον τὴν Λάπηθον Φοινικικὴν πόλιν. Ἀλλ' ἡ εὑρεθεῖσα πρὸ τριῶν ἐτῶν ἐπὶ βράχου κεχαραγμένη ἐν Λάρνακι τῆς Λαπήθου δίγλωσσος ἐπιγραφὴ Φοινικικὴ καὶ Ἑλληνικὴ περὶ τὸ ἓν μίλ. ἀπὸ τῆς πόλεως Λαπήθου, ἀποδεικνύει τὴν αὐτῶν πλάνην. Ἐκτὸς τούτου ποῖον ἔχουσι λόγον ὅτι οἱ Φοίνικες μόνον τὸ ΝΑ, Ν καὶ Δ τῆς νήσου κατῴκησαν; Ἕτεροι δὲ λέγουσιν ὅτι ἴσως ἐνταῦθα μόνον ὑπῆρχον ἱερὰ φοινικικὰ

καταστήματα· ἀλλ' ὅταν τοιαῦτα παραδεχώμεθα οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει, ὅτι καὶ ἅπασα ἡ νῆσος ὑπὸ Φοινίκων κατῳκεῖτο.

Τὰ δὲ παρὰ τοῦ Νόννου (α) καὶ ὑπὸ τοῦ Σουΐδα ἔτι εἰρημένα ἱστορικὴν οὐκ ἐμφαίνουσιν ἀλήθειαν.

Ἐκ δὲ Λαπήθων
Ὕστερον ἣν ἐκάλεσαν ἐπώνυμον ἡγεμονῆος
Ὃς τότε λαὸν ἄγειρεν ἐν εὐθυρτῷ δὲ κυδοιμῷ
Κάτθανε καὶ κτερέϊστο, καὶ οὔνομα λίπε πολίταις.

Καὶ (β) ἀλλαχοῦ.

Κυπριάδος τε Λάπηθος ἀτευχέος ἀστὸς ἀρούρης
Ἔμφρονι φορμικτῆρι παρέζετο.

Τὸ ὄνομα Λάπηθος εἶναι Ἑλληνικώτατον· ἀπαντῶμεν δ' αὐτὸ εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἰδίως εἰς Θεσσαλίαν, ὅπου τὸ μάχιμον ἐκεῖνο τῶν Λαπήθων γένος ἀναφέρεται ὅτι ὑπῆρχεν.

Ὁ Γεσένιος ὅμως (γ) ζητεῖ νὰ παράξῃ αὐτὴν ἐκ Φοινικικῆς λέξεως. Ὁ δὲ Χάμερ λέγει ὅτι παράγεται ἐκ τοῦ Λεπτίς· καὶ ἡμεῖς τὰς εἰκασίας μὴ ἀγαπῶντες, οὐδεμίαν περὶ τούτου δίδομεν γνώμην.

Ὁ Πλίνιος Lapetham αὐτὴν καλεῖ hoc Salamina, hoc Curium, hoc Lapetha, et urbes reliqui conlamabant. Ἐν δὲ τῷ καταλόγῳ τῶν Κυπρίων πόλεων μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς καταλήξεως ἐκφέρει αὐτὴν, Salamis, Lapethos, Solae κτλ. Ὁ δὲ Πτολεμαῖος λέγει (δ) «Κερωνία, Λαπίθου ποτ. ἐκβολαί. Λάπιθος πόλις, Κρόμμυον ἄκρα.» οὕτω καὶ Ἱεροκλῆς (ε). Ἀλλὰ καὶ Λαπιθία ἐλέγετο κατὰ Διόδωρον (ς), «Πράξιππον

(α) Νόν. Διονυσ. 13.
(β) Νόν. Διον. 24.
(γ) Γεσέν. Monumert. Foenic.
(δ) Πτολεμ. 5. 14.
(ε) Ἱεροκλ. Συνεκδ. 307.
(ς) Διόδωρ. βιβλ. 19.

δὲ τὸν τῆς Λαπιθίας βασιλέα,» ὅπου ἐννοητέα οὐ μόνον ἡ πόλις, ἀλλὰ καὶ ἅπαν τὸ βασίλειον. Αἱρετωτέρα ὅμως εἶναι ἡ γραφὴ τοῦ Στράβωνος Λάπαθος, Δωρικῆς οὔσης τῆς πόλεως ἀποικίας.

Ἐν δὲ τοῖς ἐρειπίοις αὐτῆς ὑπάρχει ἤδη ἡ ἀξιόλογος μονὴ τῆς Ἀχειροποιήτου, μεγάλα ἔχουσα εἰσοδήματα· ΝΑ τῆς πόλεως ὁλόκληρα βλέπομεν μονόλιθα δωμάτια ἐκ βράχου, οὐχὶ ὡς τὰ τῆς νέας Πάφου κτλ. ἀλλὰ μεμονωμένα, ἡ ὕλη ὅμως αὐτῶν εἶναι ἀπαλωτάτη. Ἐπί τινος τούτων παρὰ τὴν Ἀχειροποίητον ἀναβὰς διά τινος λελατωμημένης κλίμακος παρετήρησα ἐπὶ τῆς ἐκ τοῦ αὐτοῦ λίθου στέγης του ὀπὴν, δ' ἧς φαίνεται, ἀρχαίου ὄντος θυσιαστηρίου, ὅτι ἐξήρχετο ὁ καπνός· ἐντὸς δ'αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ τοίχου καὶ λεκάνη ἑτερομήκης εἶναι ἐσκαμμένη, ἔτι δὲ καὶ ἴχνη χριστιανικοῦ θυσιαστηρίου.

Ἀνατολικῶς τῆς μονῆς κεῖται λαμπρὸν ψηφωτὸν ἐν μεγίστῃ ἐκτάσει, καὶ ἐπ' αὐτοῦ τρεῖς χριστιανικοὶ ναΐσκοι· τούτων ὁ μεγαλείτερος πρὸς Εὐλάλιόν τινα εἶναι ἀφιερωμένος. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπαντῶμεν ἔν τινι ἐπιγραφῇ τῆς Λευκωσίας, καὶ ἐκ τούτου καταλαμβάνομεν τί ἡ ἐκεῖ ἐπιγραφὴ ὑπαινίττεται εἰς τοὺς δύο τελευταίους στίχους (ἴδε Λευκωσίαν)· ἂν καὶ ὑπερβολὴ πάλιν εἶναι ταῦτα, διότι καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἠγίασαν καὶ πρὸς τιμὴν αὐτῶν ναοὺς ἵδρυσαν.

Ὅτι δ' ἐνταῦθα περίφημος ὑπῆρχεν ἀρχαῖος ναὸς οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία, ἀλλὰ τίνος ἦτον οὗτος τῆς Ἀφροδίτης ἢ ἄλλου, τίποτε δὲν γνωρίζομεν. Ἀνατολικῶς δὲ τούτου ἴχνη σώζονται τῆς κτιστῆς τῆς πόλεως προκυμαίας, ὡς καὶ τῆς κλίμακος, δι' ἧς ἐκοινώνουν μετὰ τῆς ξηρᾶς· ἀλλ' αὕτη πολὺ μεταγενεστέρας εἶναι ἐποχῆς. Παρὰ ταύτην καὶ πηγὴ ὑπάρχει ὑδροῤῥόαν ἔχουσα μετὰ τῶν γραμμάτων ΟΝ, τῶν ἄλλων τῆς ἐπιγραφῆς γραμμάτων ἀφανισθέντων. Ἀνατολικώτερον δὲ τούτου Ἐνετικοῦ τινος πύργου σώζονται λείψανα.

Καθ' ἅπασαν δὲ τὴν ἔκτασιν τῆς πόλεως βλέπομεν λείψανα κιόνων καὶ κιονοκράνων, καὶ ἤθελεν εἶσθαι ἔτι πλείονα, ἂν οἱ

ΝΔ ἐν ταῖς κώμαις Καραβᾷ καὶ Λαπήθῳ κατοικοῦντες δὲν μετέφερον ἐκεῖθεν τὰς ἀρίστας πῶν πετρῶν, δι' αὐτῶν ὅλως τὰς οἰκίας αὐτῶν κτίζοντες. Κατὰ δὲ τὸ ἀνατολικώτατον τῆς πόλεως ἄκρον νεκρικοὶ δόμοι εὑρίσκονται· τὰ κυρίως ὅμως νεκροταφεῖα ὑπὲρ τὸ $\frac{1}{4}$ ἀνατολικώτερον τούτων ἔκειντο· ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ νῦν καλούμενα περιβόλαια κατὰ τὴν θάλασσαν, περὶ τὴν ἡμίσειαν ὥραν Α τῆς Λαπήθου εὑρίσκονται τοιαῦτα λελατομημένα δωμάτια, ὡς καὶ δεξαμεναὶ μετά τινων ἑκάστη θέσεων ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς θαλάσσης ἐσκαμμέναι, αἵτινες ἀρχαῖα φαίνεται εἶναι θαλάσσια λουτρὰ τῆς πόλεως. Αὗται κεῖνται ἡ μία παρὰ τὴν ἄλλην, τὰς διὰ λουτρὸν θέσεις ἔχουσαι ἐσκαμμένας πρὸς τὰ ἄκρα, καὶ μεταξὺ τούτων ὑπάρχει ὀχετός, δι' οὗ τῆς θαλάσσης τὰ ὕδατα χύνονται διὰ θυρίδων εἰς ἑκάστην αὐτῶν, καὶ ἐκεῖθεν καὶ εἰς ἑκάστην τῶν λεκανῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐντὸς ἑκάστης δεξαμενῆς, μὴ πολὺ βαθείας οὔσης, δυνάμεθα νὰ λουσθῶμεν.

Ἐκ τῶν περιβολαίων μέχρι τοῦ ὅρμου τῆς Βασιλείας (α) τέσσαρες ὑπάρχουσιν ὅρμοι, ἐξ ὧν ὁ τῆς Βασιλείας θεωρεῖται ὁ ἀσφαλέστερος, ἀλλ' ὄχι καὶ ἐν χειμῶνι· ἐπειδὴ δ' αὐτὸς ἀπέχει μακρὸν ἐκ τῶν τῆς πόλεως ἐρειπίων καὶ παρ' αὐτῷ οὐδὲν ἴχνος ἀρχαιότητος δείκνυται, τούτου ἕνεκα δὲν παραδεχόμεθα αὐτὸν ὡς τὸν τοῦ Στράβωνος ὅρμον, ἀλλὰ τὸν παρὰ τὴν Ἀχειροποίητον, ὅπου καὶ τὰ τῶν Λακώνων ὑπῆρχαν νεώρια.

Τὸ ὄνομα δὲ τῆς πόλεως περὶ τὴν ἡμίσειαν ὥραν δυτικῶς πρὸς τὴν ὑπώρειαν τοῦ ὄρους διεσώθη, ὡς καὶ εἰς Κίτιον καὶ Ἀρσινόην, εἴπομεν, τῶν πειρατικῶν ἕνεκα ἐπιδρομῶν, εἰς τὴν κωμόπολιν Δάπηθον ὑπὲρ τὰς 500 περιλαμβάνουσαν οἰκογενείας τὸ $\frac{1}{10}$ Τούρκων. Οὐ μακρὰν δ' ὑπεράνω αὐτῆς πολλὰ πηγάζουσιν ὕδατα, χρήσιμα πρὸς πότισιν τῶν αὐτῶν κήπων καὶ ἀγρῶν, καταφύτων ὄντων ἐκ λεμονεῶν, ῥοδιῶν, πορτοκαλεῶν

(α) Ὑπὸ τοῦτο τὸ ὄνομα ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ πεφρακτωμένου ὅρους καὶ ὡραία μονὴ Βασίλεια καλουμένη.

κτλ. ἀλλὰ καὶ μύλοι τινὲς ἐξ αὐτῶν ἀλέθουσιν. Ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ βρύσεις ἔτι πολλαὶ ὑπάρχουσιν ἐξαιρέτων ὑδάτων. Δι' ὅλων τούτων ὁ τόπος καθίσταται ἀξιόλογος παράδεισος, τὰ δευτερεῖα τῆς Σολέας κατέχων. Ἐκ δὲ τῶν πολλῶν αὐτῆς προϊόντων ἰδιάζαν εἶναι τὸ κολοκάσιον.

Ἓν τέταρτον ἀνατολικῶς αὐτῆς κεῖται ἡ κώμη Καραβᾶς, 300 ἔχουσα χριστιανῶν οἰκογενείας· καὶ αὕτη δὲ λαμπρὰ ἔχει ὕδατα, δι' ὧν οἱ ἀγροὶ καὶ κῆποι τῆς κωμοπόλεως ποτίζονται, ὡς καὶ μύλοι ἐπίσης ἀλέθουσιν. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἶναι οἱ μᾶλλον ἀνεπτυγμένοι τῶν μερῶν τούτων τῆς νήσου, τὰς οἰκίας αὐτῶν κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἔχοντες ἐκτισμένας. Ἐκ τῶν ὑδάτων τούτων σχηματίζεται ὁ ποταμὸς Λάπηθας, ὃν, ὡς εἴπομεν, (σ. 30) ὁ Πτολεμαῖος ἀναφέρει·

Ἐν τῇ Λαπήθῳ αἱ ἑξῆς εὑρέθησαν ἐπιγραφαί.

Α'. (α) Ἀπολλώνι[σ]ς Λέοντος Στρατονικοῦ, χρηστὲ χαῖρε.

Β'. Ἐν δὲ τῷ ναῷ τῆς Ἀχειροποιήτου, καὶ ἑτέρα τοῦ μεσαιῶνος ἐπιγραφὴ μετ' ἀναγλύφου τοῦ θανόντος ἀπάρχει.

« Τῇ δωδεκάτῃ Σεπτεμβρίου Ζ. ΦΜΣΤ, ἐκοιμήθη ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ Σαίσαρος Καριώτης, υἱὸς τοῦ Μάρκου ἐν πόλει Λαπήθου. »

Γ'. Εἴς τινα δ' οἰκίαν ἐν τῇ κώμῃ Καραβᾶ ἡ ἑξῆς·

Ποσειδῶνος
Ἑρμοφάντου
Χρηστὲ χαῖρε.

Ἅπασα ἡ μέχρι Κυρηνείας πεδιὰς τῆς Λαπήθου κατάφυτος εἶναι ἔκ τε κερατέων, ἐλαιῶν, συκαμινέων, καὶ ἄλλων δένδρων. Τὸ πλεῖστον ὅμως τῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν εἶναι κεκα-

(α) Corp. Inscript. ἀριθ. 2646.

λυμμένον ὑπὸ ἀγρίων μυρσινῶν, καὶ μάλιστα πρὸς τὴν Κυρήνειαν, 1 ½ μίλ. ἀνατολικώτερον τῆς Λαπήθου κειμένην.

Ὁ Στράβων οὐδεμίαν αὐτῆς ποιεῖται μνείαν, ἐνῷ ὁ Διόδωρος (α) δυνάστην λέγει ὅτι εἶχε. «Πράξιππον δὲ, τὸν τῆς Λαπιθίας βασιλέα καὶ τὸν τῆς Κερωνίας δυνάστην ὑποπτεύσας ἀλλοτρίως ἔχειν, συνέλαβεν.» Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ αὐτῆς τὰ ἐρείπια δεικνύουσι τὴν σημαντικότητα τῆς πόλεως· ὅθεν ἄπορον εἶναι πῶς ὁ Στράβων αὐτὴν παρέλιπε λέγων «Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ Λάπαθός τέ ἐστι πόλις, ὕφορμον ἔχουσα καὶ νεώρια, Λακώνων κτίσμα καὶ Πραξάνδρου, καθ' ἣν ἦν Νάγιδος, εἶτα Ἀφροδίσιον.»

Ἀλλὰ Νάγιδος πόλις ἐν Κύπρῳ ὑπ' ἄλλου τινὸς δὲν ἀναφέρεται. Ὁ αὐτὸς ὅμως τοιαύτην ἐν τῇ Κιλικίᾳ ἀναφέρει. «Ἐν τούτοις δ' ἐστὶν Νάγιδος πόλις πρῶτον μετὰ τὸ Ἀνεμούριον.» Ὅθεν οὕτως ἐννοητέον τὸ χωρίον τοῦ Στράβωνος, ὅτι ἡ ἐν Κύπρῳ Λάπηθος ἀπέναντι κεῖται τῆς Κιλικικῆς Ναγίδου, καὶ τότε κάλλιον εἶναι τὸ χωρίον ὡς ἦτο καὶ πρότερον νὰ μένῃ «καθ' ἣν ἡ Νάγιδος.»

Πολλοὶ νομίζουσιν ὅτι τὰ χειρόγραφα τοῦ Στράβωνος καταστροφὴν ἐνταῦθα ἔπαθον· ἐπειδὴ ἀδύνατον εἶναι ὁ Στράβων νὰ παρέλιπε τὴν Κυρήνειαν τῶν ἀξιολογωτέρων οὖσαν τῆς νήσου πόλεων· ἀλλὰ τοῦ χωρίου οὕτως ἐννοηθέντος οὐδεμίαν βλέπομεν λέξεων ἔκπτωσιν. Νὰ εἴπωμεν δὲ πάλιν ὅτι ἐλησμόνησε νὰ σημειώσῃ αὐτὴν, οὐδόλως ἁρμόζει εἰς τὸν Στράβωνα, ἂν καὶ ἄλλας πολλὰς τῆς Κύπρου δὲν ἀναφέρῃ λίαν ἐπισήμους πόλεις. Εὐφυεστάτη δ' εἶναι ἡ τοῦ Κασοβῶνος ἀνάγνωσις, ὅστις ἀντὶ νεώρια ἀνέγνωσε Κερώνια, ἣν οὕτως ὁ Πτολεμαῖος καὶ ἄλλοι (σ. 131) ἀναφέρουσιν. Ἡ δὲ τοῦ Στεφάνου μαρτυρία, ἀντιγραφὴ εἶναι τῶν λέξεων τοῦ Στράβωνος, ὅθεν καὶ οὐδεμίαν ἡμῖν φέρει δυσκολίαν εἰς τὴν τοῦ κειμένου τοῦ Στράβωνος οὕτως ἀνάγνωσιν.

Ὑπὸ πολλὰ καὶ διάφορα ἡ πόλις ἀπαντᾶται ὀνόματα οἷον

(α) Διόδωρ. βιβλ. 19.

Κερυνία ὑπὸ Διοδώρου, ἀλλ' αὐτὸς πολλάκις καὶ Κερυνίαν· δὶς δὲ καὶ Κυρηνία, ἀλλὰ καὶ Κερκυνία, Κεραυνία, Κερανία παρ' αὐτῷ ἀναγινώσκεται· τὸ δ' ἐθνικὸν Κερυνίτης (α). Ὁ δὲ Στέφανος Βυζάντιος Κυρήνιαν. « Πηγαί· ἔστι δὲ καὶ πόλις ἐν Κυρηνίᾳ τῆς Κύπρου· » ἀλλὰ καὶ ὁ Ἱεροκλῆς ἔτι (β). Ὁ δὲ Σκύλαξ Κερύνειαν (γ). Πτολεμαῖος δὲ Κερωνίαν « Μακαρία, Κερωνία, Λαπίθου ποτ ἐκβολαί. » Κωνσταντῖνος δ' ὁ Πορφυρογέννητος Κυρήνειαν, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν, «Κίτιον, Ἀμαθοῦς, Κυρήνεια, Πάφος (δ)· ἐν δὲ τῷ λεξικῷ Boissonade (ε) ἀπαντῶμεν « Κυρήνη πόλις Κυπρία, ἀφ' ἧς καὶ Κυρηναῖοι » Ὁ δὲ Πλίνιος ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν Κυπρίων πόλεων ἀναφέρει πόλιν Κορίνεον Citium, Corineum, Salamis, ἀλλαχοῦ δὲ Κινύρειαν fuere etibi Cinyria, Marium, Idalium. Ἐπίσης καὶ ὁ Νόννος (ς).

Οἴτε πόλιν Κινύρειαν ἐπώνυμον εἰσέτι πετρῶν
Ἀρχεγόνου Κινύραο.

Τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα εἰς μίαν ἀποδίδουσι πόλιν· ἀλλὰ πῶς ἦτο δυνατὸν ὁ Πλίνιος ὑπὸ δύο ὀνόματα τὴν αὐτὴν πόλιν νὰ ὠνόμαζεν; Ὅθεν ἂν παραδεχθῶμεν τὴν λέξιν Κινύρειαν, τότε τὸ Κορίνεον ἄλλην τοῦ Πλινίου φανερόνει πόλιν, ἣν ἀγνοοῦμεν. Ἡ διάφορος δ' αὕτη γραφὴ δεικνύει ὅτι ἐλάχιστα αὐτὴν ἐγνώριζεν. Καὶ ὁ Μελέτιος ὡς τὸν Πτολεμαῖον « Κερωνία κοινῶς Κερίνι. » Ἀλλ' ἤδη Κυρήνεια ἢ Κυρήνια καλεῖται. Ἐν δὲ τῷ μεσαιῶνι Πόλις, Καστέλλιον Κερίνης καὶ ἄλλα ἔσχεν ὀνόματα (ζ).

Ἐπὶ τῶν ἀρχαίων χρόνων φαίνεται ὅτι ἀξιόλογον κατεῖχεν ἡ πόλις θέσιν· ἐπειδὴ δυνάστης, ὡς εἴπομεν, ἐν αὐτῇ ὑπῆρχεν·

(α) Διοδώρ. 19. 62. 79. καὶ 19. 58.
(β) Ἱεροκλ. Συνεκδ. 707.
(γ) Σκύλαξ 41.
(δ) Κωνσταντ. Πορφυρογεν. Θεμ. 1. 45.
(ε) Λεξικὸν σχεδογράφ. Boissonade Anecd. 4. 383.
(ς) Νόνν. Διονυσ. 13.
(ζ) Ἱστορ. Σταυροφορ· Βίλκεν 6. 542. 7. 113.

ἐπὶ δὲ τῶν Ῥωμαίων ὀλίγην εἶχεν ἐπισημότητα· ἀλλ' ἐπὶ τῶν μέσων χρόνων πάλιν ἀνεκαινίσθη. Ἐν αὐτῇ μικρὸν ὑπάρχει φρούριον, πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τῆς πόλεως κείμενον. ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ ἑλληνικῶν κεῖται θεμελίων δὲν πρέπει ὅλως αὐτὸ Γαλλικὸν νὰ θεωρήσωμεν οἰκοδόμημα· ἀλλὰ καὶ οἱ Ἑνετοὶ ἀξιοσημείωτα ἐν αὐτῷ ᾠκοδόμησαν μέρη πρὸς χρῆσιν τῶν πυροβόλων.

Τὸ φρούριον τοῦτο ὡς τρίκροτον ἐνώπιόν μας παρίσταται περὶ τὰ 60 ἔχον πυροβόλα, τὰ πλεῖστα ὀρειχάλκινα. Ἐν τούτων τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην λατινιστὶ φέρει «Γαλκάκιας Ἀλβέρτου με ἔκαμεν.» Ἐν αὐτῷ ἔτι ὑπάρχει καὶ κώδων τῆς ὡραίας μονῆς Λαπάσιος (Monastère de Lapasis) (α). Ἐνταῦθα κατέφυγεν ἡ βασίλισσα Καρλόττα μετὰ τοῦ συζύγου αὐτῆς Λουδοβίκου, διωκομένη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ της Βαστάρδου, βοηθουμένου ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων.

Βορειοδυτικῶς τῆς νῦν πόλεως, περὶ τὰς 110 οἰκογεν. Χριστιανῶν καὶ Τούρκων περιλαμβανούσης, εὑρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως. Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν θραύσματα κιόνων, ὡραίων κιονοκράνων, σωροὺς πετρῶν, καὶ ἀπέναντι τούτων ἄπειρα λελατομημένα τετράγωνα σπήλαια, τέσσαρας ὅλους λόφους πληροῦντα· καὶ ταῦτα εἰς τὰς αὐτὰς χρείας τοῖς Παφίοις ἐχρησίμευον· τούτων δέ τινα διὰ τέσσαρα ἕως ἓξ νεκρικὰ σώματα ἔχουσι θέσεις. Ταῦτα καὶ οἱ νῦν κατοικοῦντες μνημεῖα τῶν εἰδωλολατρῶν καλοῦσιν. Ἄλλα πάλιν ἐκ τριῶν ἢ τεσσάρων συνίστανται δωματίων, μίαν γενικὴν ἔχοντα εἴσοδον. Ἐπὶ δὲ τῶν βράχων τῶν λελατομημένων τούτων σπηλαίων νεκρικὰς βλέπομεν ἐσκαμμένας λάρνακας.

Πολλοὶ τῶν δόμων τούτων παρὰ τὴν θάλασσαν κείμενοι ὑπὸ τῶν κυμάτων κατηφανίσθησαν· ἀλλ' ἐκ τῆς πληθύος αὐτῶν ἠδυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι μεγίστη τὸ πάλαι ἦτον ἡ τῆς πόλεως οἴκησις. Ἀλλὰ τί ἔγειναν τὰ αὐτῆς ἐρείπια; ἐκτὸς τῶν

(α) Τὰ καθ' ἕκαστα τοῦτου τοῦ φρουρίου ἴδε Rapport adressé à M. Le Mre. de l'instuction publique par M. de Mas Latrie.

ὀλίγων ἤδη ὑπαρχόντων κιόνων, κιονοκράνων κτλ. πιθανὸν ἡ πλείστη ἄλλη οἰκοδομικὴ ὕλη ὅτι κατεχώσθη· τὴν δ' ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας κειμένην μετεχειρίσθησαν πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ τε σωζομένου καὶ μὴ φρουρίου, ὡς καὶ τῶν ἄλλων ἐν αὐτῇ οἰκοδομῶν, οἷον οἰκιῶν κτλ. Ἐνταῦθα καὶ ἴχνη παρατηροῦμεν Ῥωμαϊκοῦ τείχους· ἐν δὲ τῷ ἄκρῳ τῆς νῦν πόλεως καὶ ἕτερα μεταγενέστερα, ἅπερ μετὰ τοῦ ἤδη σωζομένου τείχους ἓν ἀπετέλουν.

Ὁ λιμὴν τῆς πόλεως εἶναι ὁ καλλίτερος ὅλων τῶν μερῶν τούτων τῆς νήσου, προσβάλλεται ὅμως ὑπὸ τοῦ βορείου καὶ βορειοανατολικοῦ ἀνέμου, ὅτε πολλὰ κατασταίνεται ἐπικίνδυνος· ἀλλὰ καὶ σμικρότατος εἶναι, καὶ μόλις 8,000 κοιλῶν πλοῖον ἐν εὐδίᾳ δέχεται. Παρὰ δὲ τὴν εἴσοδον καὶ βαγίαι ὑπάρχουσιν, ἐπικίνδυνον αὐτὸν τὴν νύκτα τοῖς πλέουσι καταστάνουσαι. Ὅθεν ἐπὶ τῶν προτέρων χρόνων δύο τινὲς εἶχον κτισθῆ φάροι, καὶ τούτων λείψανα εἰσέτι ἀρκετὰ βλέπομεν. Ἐπὶ τοῦ ἑνὸς μάλιστα τούτων καὶ σμικρότατον εἰσέτι ἔχουσι θέσει οἱ Τοῦρκοι φανάριον.

Οἱ ἐνταῦθα κατοικοῦντες Ἕλληνες εἶναι δεδομένοι εἰς τὴν ναυτικὴν, ὡς καὶ πολλοὶ τῶν Τούρκων· ἀλλ' ἐπειδὴ ἴδια μεγάλα οὐκ ἔχουσι πλοῖα, ὡς ναῦται εἰς διάφορα τῆς νήσου μέρη καὶ ἀλλαχοῦ ἐπὶ μισθῷ ὑπηρετοῦσιν. Οἱ δ' ἐντὸς αὐτῆς ἀείποτε διαμένοντες ἕνεκα μικρῶν τινων ἑλῶν καὶ τοῦ μεγάλου καύσωνος καλὴν δὲν χαίρουσιν ὑγιείαν.

Ἐκ δὲ τῆς Κυρηνείας πρὸς Ν $\frac{1}{2}$ μίλ. βαδίσαντες μεταξὺ ὑδάτων καὶ διαφόρων δένδρων φθάνομεν εἰς τὴν ὡραίαν κώμην καὶ μονὴν Λάπασιν ἢ νῦν Πελλαπαῖς (α). Ἐνταῦθα ὑπάρχουσι καὶ τὰ ἐρείπια τοῦ προρρηθέντος μοναστηρίου, ὑπὸ τοῦ Οὔγου Γ' κατὰ τὴν ΙΓ'. ἑκατονταετηρίδα κτισθέντος. Εἶναι δ' ἐκ τῶν ὡραιοτέρων λειψάνων, ἅτινα οἱ Γάλλοι ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἐπὶ τῆς κυριαρχίας των ἀνήγειραν, ἐκ πολλῶν συγκείμενον δωματίων καὶ αἰθουσῶν, ὡς καὶ αὐλῆς τινος στοὰν ἐχού-

(α) Τὸ ὄνομα Λάπασις οἱ μὲν ἐκ τοῦ Λάπαθος παράγουσιν, ἔνιοι δὲ καὶ ἐκ τῆς ὡραίας θέσεώς του Belle pays, καθότι κοινῶς ἤδη bella paissi ἢ pella paissi λέγεται.

σῃ; ὑπὸ 18 κορινθιακῶν κιόνων στηριζομένην. Ὁ δὲ Ῥὸσ θεωρεῖ αὐτὸ ὡς τὸ ἄριστον ὅλων τῶν τοῦ μεσαιῶνος Γοτθικῶν οἰκοδομημάτων, καὶ αὐτῶν ἔτι τῆς Ἰταλίας. Ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς, καθ' ὃ ὑπῆρχεν ἡ βρύσις, ἐν εἴδει δεξαμενῆς σαρκοφάγος εὑρέσκεται ἐξαίρετος, ἔργον τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς· καὶ ἐπὶ τῆς πύλης τὰ παράσημα τῶν βασιλέων τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ Ἀρμενίας.

Τὰ ὕδατα τῆς κώμης, ἐπὶ λόφου κειμένης, εἶναι ἐξαίρετα, καὶ τὸ κλῖμα εὐχάριστον, ἀπεριόριττον ἐχούσης θέαν, καὶ πάντοθεν ὑπὸ διαφόρων καρποφόρων καὶ ἀγρίων δένδρων περικυκλωμένης. Ἐκ ταύτης πρὸς Ν προχωρήσαντες μετὰ 1 ½ μίλ. δι' ὄχι καλῆς ὁδοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Καρπασίας βαδίζοντες φθάνομεν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τὸ παρακείμενον φρούριον Βουφαβέντον.

Τὸ Βουφαβέντον καὶ φρούριον τῆς βασιλίσσης καλούμενον 2 ½ περίπου μίλ. ΒΑ κεῖται τῆς Λευκωσίας καὶ ½ ἀρκτικῶς τῆς μονῆς Χρυσοστόμου. Τὸ φρούριον τοῦτο ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας ἐπὶ τῶν Γάλλων ἡγεμόνων ἀρκετὰ ἦτον ἰσχυρόν· ἀλλ' ἐπὶ τῶν Ἐνετῶν φαίνεται κατεστράφη, ὅτε ἁπάσας ἠθέλησαν νὰ συγκεντρώσωσι τὰς αὐτῶν δυνάμεις εἰς τὰ παράλια τῆς νήσου. Διὰ νὰ ἀναβῶμεν λοιπὸν καὶ εἰς τὸ κύρτον αὐτοῦ φθάσωμεν μέρος πρέπει διά τε τῶν χειρῶν καὶ ποδῶν μας μετὰ μεγάλης ἑαυτοὺς προσοχῆς νὰ στηρίζωμεν· ἐπειδὴ τὸ παραμικρότερον ἁμάρτημα εἰς τεμάχια θέλει μᾶς φέρει ἐπὶ τῶν κατωτάτων τοῦ φρουρίου μερῶν. Συνίσταται δ' ἐκ πολλῶν δωματίων, προμαχόνων, εἰρκτῶν, ἀποθηκῶν, δεξαμενῶν κτλ. κατὰ τὸ αὐτὸ τοῦ φρουρίου τοῦ ἁγίου Ἱλαρίωνος σύστημα οἰκοδομηθὲν. Ἐκ τούτου ἀφ' ἑνὸς μὲν βλέπομεν τὰ βόρεια τῆς νήσου, οἷον Λάπηθον, Κυρήνειαν· καὶ τούτου ἕνεκα σκοπόν τινα ἐπ' αὐτοῦ εἶχον καταστήσει οἱ Λουσινιανοὶ ἡγεμόνες, ἵνα διὰ πυρσῶν, ἢ ἄλλων τοιούτων μέσων φανερόνῃ εἰς τοὺς φύλακας τῆς Κυρηνείας καὶ Λευκωσίας τὴν προσέγγισιν πλοίων· ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ νότιον.

Ἀλλ' ἄδηλόν ποτε ἐκτίσθη τοῦτο· φαίνεται ὅμως ὅτι ἅπαντα τὰ φρούρια ταῦτα οἱ Ἕλληνες ἡγεμόνες τῆς νήσου ἀνήγειρον τὸ πρῶτον, ἀλλ' εἶτα ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατεστράφησαν· ἐπὶ τούτων οἱ Λουσινιανοὶ τὰ ἤδη σωζόμενα ἔκτισαν φρούρια, καὶ πρὸς προφύλαξιν ἑαυτῶν, ὅτε εἰς δυσχερεῖς εὑρίσκοντο περιστάσεις, καὶ διὰ νὰ διέρχωνται ἅπαν τὸ θέρος ἐν αὐτοῖς. Τὸ ὄνομα φρούριον τῆς βασιλίσσης φαίνεται μεταγενέστερον ἢ μᾶλλον τῶν σημερινῶν χρόνων, ἐπειδὴ οἱ Κύπριοι χωρικοὶ ἅπαντα τὰ μεγάλα σωζόμενα ἤδη φρούρια ἢ οἰκοδομήματα τῆς Ῥήγενας αὐτὰ λέγουσιν· οἷον τὸ Κάστρο τῆς Ῥήγενας, τὰ παλάτια τῆς Ῥήγενας κτλ. ἕνεκα δὲ τῶν πολλῶν αὐτῶν δωματίων καὶ ἑκατὸν σπήτια ὑπὸ τοῦ κοινοῦ λαοῦ καλοῦνται.

Κάτωθεν δὲ τούτου οὐ μακρὰν κεῖται ἡ λαμπρὰ τοῦ Χρυσοστόμου μονή, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν κτισθεῖσα φαίνεται μετὰ τοῦ Βουφαβέντου ἐν εἴδει φρουρίου. Κοινῶς δοξάζεται καὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν καλογήρων τῆς μονῆς, ὅτι ἡ βασίλισσα κατεσκεύασε τό τε φρούριον καὶ τὴν μονὴν, ἧς ἐν τῷ ὄπισθεν μέρει τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ ναοῦ ἀνήρτηται ἡ εἰκών. Αὕτη παριστᾷ Ἰωάννην τὸν ἐλεήμονα συνιστῶντα εἰς τὴν Θεοτόκον Ἀντωνῖνεν καὶ Μαρίαν Μολίνου μετὰ ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς.

Ἡ δέησις τῆς δού-
λης τοῦ θεοῦ Μαρίας
τοῦ (Φιλίππου) Μολίνο.
Καὶ Ἀντωνίνου τοῦ
Φιλίππου Μολίνο.

Ἀλλὰ φαίνεται αὕτη ἡ κυρία ὅτι σύζυγος εὐγενοῦς τινος ἦτον Ἐνετοῦ ἐν Κύπρῳ διατρίβοντος, ἥτις ἐπιδιορθώσεις τινὰς τῆς μονῆς, ἢ ἄλλας δωρεὰς ἔπραξεν, οἱ δὲ καλόγηροι καλῶς μὴ γνωρίζοντες ὅσα αὐτὴ ἔκαμεν, ἔτι δὲ βλέποντες τὴν αὐτῆς ἐν τῷ ἱερῷ εἰκόνα, ἣν εὐγνωμοσύνης χάριν ἐνταῦθα τότε ἔθεσεν ὁ ἡγούμενος, ὡς καὶ νῦν τοῦτο συχνότατα συμβαίνει, πιστεύσα-

σιν ἀτόπως τότε Βουραβέντον καὶ τὴν μονὴν αὐτὴν κτίσασαν (α).

Οἱ καλόγηροι μοὶ ἔδειξαν ἐν τῷ ναῷ καὶ τὸν αὐτῆς τάφον. Ἐκτὸς δὲ τῆς μονῆς ἐρείπιά εἰσιν ἐκκλησιῶν καὶ λουτρῶν, παρὰ τὰ ὁποῖα καὶ ἰαματικὴ πηγὴ ὑπάρχει, (σ. 32). Ἡ θέσις ἐν γένει τοῦ Χρυσοστόμου εἶναι ἐξαίρετος, ἀξιόλογον ἔχουσα κῆπον, μικρόν τινα ἐλαιῶνα, καὶ ἀρκετὴν διὰ τὴν μονὴν ἄμπελον· ἀλλὰ τὰ κυρίως κτήματα τῆς μονῆς κεῖνται ἐν τῇ κάτωθεν αὐτῆς πεδιάδι εἰς τὴν θέσιν Μηλράν.

Τὸ δὲ πάντων ἀξιολογώτερον ἐν Κύπρῳ Γαλλικὸν φρούριον εἶναι τὸ τοῦ θεοῦ τοῦ Ἔρωτος ἢ τοῦ ἁγίου Ἰλαρίωνος, ἐν ᾧ μάλιστα οἱ Λουσιτανοὶ τὸ θέρος διέτριβον. Ἀναχωρήσαντες ἐκ τοῦ Φουγκί, ἐπαύλεως πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως Κυρηνείας κειμένης, καὶ ὁδεύσαντες ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ αὐτοῦ ὄρους, μετὰ τρεῖς ὥρας φθάνομεν εἰς τὴν πρώτην τοῦ ἁγίου Ἰλαρίωνος πύλην. Ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ μεγάλου φρουρίου, τοῦ ἐκ πολλῶν συνιστάμενου περιβόλων καὶ δωματίων καὶ μικρὸς εὑρίσκεται χριστιανικὸς ναός, ὅστις ἄλλοτε εἰκονοστάσιον ἦτο φαίνεται τοῦ φρουρίου. Ἡ θέα του ἐκτείνεται πρὸς τὴν Λαπηθίαν, Βασίλειαν, καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα τῆς νήσου μέρη, τὴν Κιλικίαν τῆς Ἀσίας ἀπέναντι ἔχον.

Τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ τοῦ Ἔρωτος δεικνύει ὅτι πάλαι ποτὲ μνημεῖόν τι ἐπ' αὐτοῦ Ἑλληνικὸν ὑπῆρχεν, οὕτως ὀνομαζόμενον· ἀλλὰ καὶ τὸ καλλίτερον ἦτον ἁπάντων τῶν ἐν τοῖς μεσογείοις τῆς νήσου φρουρίων· ἐκ δὲ τῆς διαμονῆς τοῦ ἁγίου Ἰλαρίωνος, καὶ τὸ αὐτοῦ ἔλαβεν ὄνομα. Ἐνταῦθα ὁ ἀνὴρ οὗτος πολὺν χρόνον διέτριψεν ὑπὲρ τῆς ψυχικῆς του σωτηρίας φροντίζων, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ἐν τῷ ῥηθέντι ναῷ ἅπαξ τοῦ ἔτους ἱερεὺς μεταβαίνει ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ ἁγίου καὶ λειτουργεῖ. Ἀπέχει δὲ τῆς Λευκωσίας ΒΑ περὶ 3 ½ μίλ. ἀλλὰ καὶ περὶ τούτου τὰ καθέκαστα, ὡς καὶ περὶ ὅλων τῶν ἐν Κύπρῳ Γαλλικῶν

(α) Ἰδ. ἀνωτέρω Rapport adressé κτλ. par m. de Mas Latrie.

οἰκοδομῶν ὁ de Mas Latrie ὡς εἴπαμεν ἔγραψε, καὶ διὰ τοῦτο παραπέμπονται οἱ ἀναγνῶσται εἰς τὸ προρρηθὲν αὐτοῦ φυλλάδιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Μακαρία. Ἅγιος Ἐπίκτητος. Τουρλί. Βασίλειο. Λιμενάρι. Ἅγιος Ἀμβρόσιος. *Μαλός* ἢ Μοῦλος. Μελανδρίνα. Κορώνη (Κορωνιαῖς). Λιαστρικά. Παναγία Περγαμηνιώτισσα ἢ *Οὐραvία*; Ἀκανθοῦς. Φλαμοῦδι. Δαυλός. Τέρτσελόδουνον. *Ἀφροδίσιον* ἢ Γαλοῦνια. Κώμη Κεμπίρ.

Ἐν δὲ τῇ Κυρηνείᾳ ὡς Στέφανος ὁ Βυζάντιος λέγει, «Πηγαὶ πόλις ὑπῆρχεν ἐν Κυρηνίᾳ τῆς Κύπρου». Τοῦτο δὲ δεικνύει ὅτι ὡς ἐκ τῆς Λαπήθου τὸ βασίλειον ἐκαλεῖτο Λαπηθία, οὕτω καὶ ἐκ τῆς Κυρηνείας Κυρήνεια, τήν τε πόλιν καὶ τὴν ἐπαρχίαν ἅμα ἐκαλοῦσα· ἀλλὰ ποῦ ἔκειντο αἱ Πηγαί;

Ἀνατολικῶς δὲ τῆς Κυρηνείας ἡ πόλις Μακαρία ὑπῆρχεν, ἐξ ἧς καὶ τὸ ὄνομα ἅπασα ἡ νῆσος ἔλαβε. Ταύτην ἀναφέρει ὁ Πτολεμαῖος, «Ἀφροδίσιον, Μακαρία, Κερωνία.» Ἀλλὰ πρὶν εἰς αὐτὴν φθάσωμεν καλὸν εἶναι, ἅπαντα τὰ μεταξὺ Κυρηνείας ὑπάρχοντα ν' ἀναφέρωμεν καὶ ἐκ τούτων, εἰ δυνατόν, ποῦ ἔκειτο ἡ πόλις Μακαρία νὰ προσδιορίσωμεν.

Περὶ τὸ $\frac{1}{2}$ μίλ. ἀνατολικῶς τῆς Κυρηνείας κεῖται ἡ κώμη Ἅγιος Ἐπίκτητος ὑπὸ Τούρκων καὶ Χριστιανῶν κατοικουμένη, ὅπου καὶ λελατωμημένον παρατηροῦμεν σπήλαιον· ἐκεῖθεν δ' ἀνατολικῶς πρὸς τὴν θάλασσαν περὶ τὸ 1 μίλ. ἀρχαῖα ἐπὶ γλώσσης βλέπομεν ἐρείπια, ἅτινα ἐπὶ ὕψους κείμενα Τουρλὶ καλοῦνται. Ἥμισυ δὲ μίλ. ἀνατολικώτερον, πολὺ τούτων ἁπαντῶμεν μεγαλείτερα ἐρείπια, καὶ ταῦτα ἐπὶ γλώσσης τινός, ἐκ καλῶς εἰργασμένων λίθων κτλ. Βασίλειο καλούμενα· ὅλως δὲ τούτων πλησίον καὶ ἄλλα ὅμοια βλέπομεν ἐρείπια, παρὰ τὸ καλούμενον Λιμενάρι ὅπου καὶ πλοῖα ἐνίοτε προσαρμίζονται. Τὰ τρία ταῦτα ἀρχαῖα παρὰ τὴν θάλασσαν ἀπε-

τέλων σκοπιὰς κατὰ τῶν τὰ βόρεια τῆς νήσου προσβαλλόντων πειρατῶν, ἢ καὶ ἀκροπόλεις πόλεων, αἵτινες ὅλως κατεστράφησαν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ Βασίλειο οὐ μακρὰν κεῖται τοῦ Λιμεναρι πολὺ εὐλόγως, ὡς ἐρείπια μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πόλεως δυνάμεθα αὐτὰ νὰ θεωρήσωμεν. Ἐνταῦθα κατάλληλος εἶναι θέσις διὰ τὸ εὔφορον τῆς χώρας τὴν Μακαρίαν νὰ θέσωμεν· καθότι καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα Βασίλειο καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ ἐρείπια δεικνύουσιν ὅτι πάλαι ποτὲ ἀξιόλογος πόλις ἐνταῦθα ὑπῆρχεν. Ὁ Πλίνιος ἔτι ἀναφέρει εἰς τὸν κατάλογον τῶν Κυπρίων πόλεων τὴν Μακαρίαν· ἀλλ' αὐτὸς τίπρτε δὲν προσθέτει περισσότερον. Τινὲς τῶν ἀρχαιολόγων Ἀρμενιακήν τινα μονὴν ἀπέναντι πρὸς τὸ ὄρος κειμένην, Ἅγιον Μακάρην τοὔνομα, ἐθεώρησαν ὡς τὴν Μακαρίαν, ἀλλὰ τοῦτο οὐδεμίαν ἔχει πιθανότητα· δυνατὸν ὅμως καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Μακαρίας ἕνεκα τῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν πρὸς τὸ μέρος τῆς μονῆς νὰ ἐπῴκησαν, ὡς καὶ εἰς Λάπηθον εἴδομεν καὶ ἀλλαχοῦ. Αἱ δὲ Πηγαὶ ἐν τῇ παραλίᾳ ἦσαν, ὅπου τὰ τοιαῦτα εἰς τὸ Τουρλὶ ὑπάρχουσιν ἐρείπια.

Ἥμισυ δὲ μίλ. ἐκ τοῦ Λιμεναρι φθάνομεν εἰς τὴν ὑπεράνω τῆς ὁδοῦ κώμην Ἅγιον Ἀμβρόσιον περὶ τὰς 70 οἰκογενείας ἔχουσαν· ἐντεῦθεν ½ μίλ. πρὸς ἀνατολὰς κεῖται παρὰ τὴν θάλασσαν ἡ μονὴ τῆς Μελανδρίνης. Αὕτη παρὰ τὴν θάλασσαν κειμένη καὶ ὑπὸ κήπων, ἐλαιῶν καὶ ἄλλων καρποφόρων δένδρων κοσμουμένη, εἶναι ἐξαίρετος πρὸς τὸν σκοπόν της ἵδρυμα· ἐν αὐτῇ καὶ τὴν ἑπομένην ἀτελῆ ἐπιγραφὴν εὕρομεν παρὰ τὴν πύλην τοῦ ναοῦ ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου.

Ἀπολλονίδου
Εὐχήν.

Ἐντεῦθεν πρὸς ἀνατολὰς ⅓ μίλ. φθάνομεν εἰς πόλιν ἀρχαίαν Μοῦλον ἤδη καλουμένην. Αὕτη μετὰ μεγίστης πιθανότητος εἶναι ἡ ἀρχαία τῆς Κύπρου πόλις Μαλὸς, ὅλως σχεδὸν τὸ ἀρχαῖον διατηρήσασα ὄνομα. Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ταῦτα

ἀναφέρει περὶ τοῦ Μαλιέως ἡγεμόνος (α) « Πτολεμαῖος δὲ, τῶν ὑπὲρ Κυρήνην αὐτῷ κατὰ νοῦν ἀπηντηκότων, διῆρεν ἐκ τῆς Αἰγύπτου μετὰ δυνάμεως εἰς τὴν Κύπρον ἐπὶ τοὺς ἀπειθοῦντας τῶν βασιλέων. Πυγμαλίωνα δὲ, εὑρὼν δυσπρεσβευόμενον πρὸς Ἀντίγονον, ἀνεῖλε. Πράξιππον δὲ τὸν τῆς Λαπιθίας βασιλέα, καὶ τὸν τῆς Κυρηνίας δυνάστην ὑποπτεύσας ἀλλοτρίως ἔχειν συνέλαβε· καὶ Στασίοικον τὸν τοῦ Μαλιέως, καὶ τὴν μὲν πόλιν κατέσκαψε, τοὺς δὲ κατοίκους μετήγαγεν εἰς Πάφον. »

Ἐκτὸς ὅτι καὶ τὸ ὄνομα σώζεται, βλέπομεν ἐκ τοῦ ῥηθέντος τεμαχίου ὅτι αἱ πόλεις Λάπηθος, Κηρύνεια, καὶ Μαλὸς πλησίον ἦσαν ἀλλήλων. Ἀλλὰ καὶ πρότερον ὑπὸ τοῦ Κίμωνος ἡ πόλις ἐξεπολιορκήθη (β) « ὁ Κίμων καταπλεύσας εἰς Κύπρον καὶ θαλαττοκρατῶν Κίτιον μὲν καὶ Μαλὸν ἐξεπολιόρκησε καὶ τοῖς κρατηθεῖσι φιλοφρόνως προσηνέχθη. » (Ἴδε σ. 57).

Ἐν αὐτῇ ἤδη βλέπομεν πρὸς τὴν ἀκτὴν τῆς θαλάσσης ἐπὶ λόφου κειμένην πάμπολλα ἐρείπια, οἷον κίονας ἐξ ἐπιχωρίου λίθου, τοίχους καλῶς εἰργασμένους· πέρ ξ δὲ τοῦ λόφου καὶ τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου τείχους σώζονται, οὗπερ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν θάλασσαν κατεκρημνίσθη.

Καὶ ἐξ αὐτῆς δὲ τῆς μεγάλης τῶν ἐρειπίων της ἀνωμαλίας καταλαμβάνομεν ὅτι ἡ πόλις πραγματικῶς κατεστράφη· καὶ τοῦτο παθοῦσα δὲν ἀνηγέρθη πλέον· ὁ δὲ λιμὴν αὐτῆς, καί τοι κατακεχωσμένος, εἶναι ὅμως ὁ καλλίτερος τῶν μερῶν τούτων, ἀλλὰ καὶ πάλιν τοῖς πλοίοις ὅλως ἐπισφαλής. Φαίνεται δ' ὅτι ἔκ τινος ῥαχίας παρὰ τὴν εἴσοδον κειμένης ἐν μέρει ἠσφαλίζετο, τὴν ἀναγκαίαν διὰ τὰ τότε πλοῖα ἔχων εὐρυχωρίαν. Ἐντεῦθεν βεβαιότατα καὶ τὰ λείψανα τῆς ῥηθείσης ἐπιγραφῆς εἰς Μελανδρίναν μετεκομίσθησαν· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ τῆς μονῆς ὄνομα Μ ε λ α ν δ ρ ί ν α, δεικνύει ὅτι μονὴ εἶναι τῆς παρακειμένης πόλεως Μαλοῦ.

(α) Διοδωρ. Σικελ. βιβλ. 19.

(β) Διοδωρ. Σικελ. βιβλ. 12

Ἀνατολικῶς τῆς πόλεως σώζονται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους σαρκοφάγοι μετὰ πωμάτων ἐξ ἐπιχωρίου λίθου, ὅπου καὶ τὰ νεκροταφεῖα φαίνεται ὑπῆρχον τῆς πόλεως. Ἐντεῦθεν πρὸς ἀνατολὰς βαδίζοντες καθ' ἅπασαν τὴν παραλίαν νεκρικοὺς ἀπαντῶμεν δόμους ἐν τῇ γῇ ἐσκαμμένους ὧν οἱ πλεῖστοι εἰσὶ καταχεχωσμένοι. Ἐκεῖθεν περὶ τὸ ½ μίλ. φθάνομεν εἰς λόφον τινὰ Κορωνιαῖς καλούμενον, ὅπου ἀξιόλογα σώζονται ἀρχαῖα ἐρείπια. Στέφανος ὁ Βυζάντιος λέγει «Ἔστι καὶ Κορώνη μοῖρα τῆς Σαλαμῖνος τῆς ἐν Κύπρῳ.» Ὡσαύτως καὶ ὁ Πορφύριος (α) «Ἐν δὲ τῇ νῦν Σαλαμῖνι, πρότερον δὲ Κορωνίδι ὀνομαζομένῃ κτλ.» Καὶ διὰ μὲν τοῦ Πορφυρίου ἡ Σαλαμὶς καὶ Κορωνίς ποτε ὠνομάσθη, διὰ δὲ τοῦ Στεφάνου μέρος αὐτῆς οὕτως ἐκαλεῖτο· ἀλλὰ μικρὸν ἀνωτέρω ὁ Στέφανος Κορώνειαν πόλιν τῆς Κύπρου ἀναφέρει, ἥτις ἀναμφιβόλως ἡ αὐτὴ φαίνεται εἶναι «Κορώνεια . . : τετάρτη πόλις Κύπρου.» Μήπως λοιπὸν αὕτη εἶναι αἱ Κορωνιαῖς, αἵτινες κατὰ μοῖρα πιθανώτατα ἦτον τοῦ κράτους τῆς Σαλαμῖνος;

Εἶτα ¼ μίλ. ἀπαντῶμεν τὰ Λιαστρικὰ, ἀρχαῖα ἔχοντα ἐρείπια. Ἐντεῦθεν ½ μίλ. πρὸς ἀνατολὰς τὴν Παναγίαν Περγαμηνιώτισσαν παρὰ τὴν θάλασσαν βλέπομεν, λαμπρὰ σώζουσαν ἀρχαῖα ἐρείπια. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν Λιαστρικῶν καὶ αὐτῆς ἐπὶ τῆς ὑπωρείας τῶν Καρπασίων ὀρέων κεῖται ἡ μεγαλειτέρα τῶν νῦν κωμῶν Ἀκανθοῦς, κατάφυτος ὑπὸ διαφόρων δένδρων καὶ ὑπὲρ τὰς 100 οἰκογεν. χριστιανῶν ἔχουσα καί τινων Τούρκων. Τὸ κλῖμα αὐτῆς θεωρεῖται ὡς ἐξαίρετον· οἱ δὲ κάτοικοι μεγίστην καθ' ὅλην τὴν νῆσον διὰ τὸ φίλεργον καὶ τὴν ὁμόνοιάν των χαίρουσιν ὑπόληψιν· τούτου ἕνεκα καὶ ναὸν ᾠκοδόμησαν λαμπρότατον· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν παιδείαν ἤθελον προκόψει, ἂν οἱ καθ' ἑκάστην τῆς ἐπαρχίας ἀρχιερεῖς καὶ ἄλλοι ἐκκλησιαστικοὶ καὶ πολιτικοὶ ὑπάλληλοι ἐφρόντιζον περὶ συστάσεως σχολῆς, ἔστω καὶ ἀλληλοδιδακτικῆς.

(α) Πορφυρ. περὶ ἐγκρατ. 2. Κύριλ. Κατὰ Ἰουλιαν. 4. Θεοδωρ. Θεραπευτ. 7. Εὐσεβ. Εὐαγγελ. Προπαρ· 4 16.

Ἐν δὲ τῇ ῥηθείσῃ ἀρχαίᾳ πόλει, ὅλως σχεδὸν πρὸς τὴν θάλασσαν κειμένῃ, πλῆθος λαμπρῶν σώζονται ἐρειπίων καλῶς εἰργασμένων, ἔτι δὲ καὶ μία ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν, ἀφ' ἧς καὶ τὸ ὄνομα ἐδόθη εἰς τὰ ἐρείπια. ἀλλὰ καὶ παρὰ τὴν θάλασσαν πολλῶν ἐκκλησιῶν σώζονται ἐρείπια· καὶ πολλοὶ νεκρικοὶ δόμοι, ὧν περὶ τοὺς 30 βλέπομεν ἀνοικτούς. Τὸ μέρος τοῦτο νῦν καλεῖται Ἅγιος Μηκάλος, ὅπερ μεθερμηνευόμενον σημαίνει τὸν ἅγιον Δημήτριον, ἐπειδὴ Μηκάλον, τὸν Δημήτριον οἱ ἐνταῦθα χωρικοὶ τῆς Κύπρου καλοῦσι.

Τὸ δὲ κεντρικώτερον τῆς ἀρχαίας πόλεως, ὅπου καὶ τὰ ἀξιολογώτερα ὑπάρχουσιν ἐρείπια, ἐπὶ λόφου κείμενον Ἔφηλον καλεῖται ὑπὸ τῶν πέριξ οἰκούντων. Ἂν δ' ἐνταῦθα τακτική τις ἐγίνετο ἀνασκαφὴ ἠθέλομεν ἔχει λαμπρὰ ἀρχαιολογικὰ Κύπρια ἔργα.

Ἐνταῦθα καλὸν εἶναι νὰ θέσωμεν τὴν ὑπὸ τοῦ Διοδώρου ἀναφερομένην Οὐρανίαν (α). «Ἔπειτα τοῖς πληπτοχώροις προσβολὰς ποιήσας εἷλε κατὰ κράτος Οὐρανίαν καὶ Καρπασίαν.» Καὶ οὗτος μὲν ὡς βλέπομεν, τὴν Οὐρανίαν παρὰ τὴν Καρπασίαν θέτει. Ὁ δὲ Νόννος (β) ἀφ' ἑτέρου τῆς Οὐρανίας τὴν Κυρήνειαν παραθέτει.

Οἴτε πόλιν Κινύρειαν ἐπώνυμον εἰτέτι πετρῶν
Ἀρχεγόνου Κινύρου καὶ Οὐρανίας πέδον ἕδρης,
Αἰθερίου κενεῶνος ἐπώνυμον.

Ὅθεν ἐκ τῶν δύο τούτων μαρτυριῶν ἡ Οὐρανία μεταξὺ ἔκειτο Κυρηνείας καὶ Καρπασίας· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδεμία ἄλλη θέσις ὑπάρχει ἐν ᾗ αὐτὴν νὰ θέσωμεν, ἐκτὸς τῆς ἤδη ῥηθείσης, νομίζομεν ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο ἡ Οὐρανία. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὑπάρχει ἐν τῇ Καρπασίᾳ παρὰ τὴν Καντάραν κώμη Γεράνι· ἀλλ' αὕτη μὴ παραθαλάσσιος δὲν δύναται ὡς τὴν Οὐρανίαν νὰ θεωρηθῇ,

(α) Διοδωρ. Σικελ. βιβλ. 20.
(β) Νόνν. βιβλ. 13.

ἀλλ' ἴσως τῆς πόλεως καταστραφείσης οἱ κάτοικοι ὁμώνυμον κώμην ἔκτισαν πρὸς τὰ ἐνδότερα τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας.

Ἐντεῦθεν ἐν μίλ. πρὸς Α ὑπεράνω τῆς ὁδοῦ βλέπομεν τὴν κώμην Φλαμοῦδι, καὶ ταύτης ἀνατολικώτερον $\frac{1}{2}$ μίλ. τὸν Δαυλόν, μικρὸν τῆς θαλάσσης ἀπέχοντα. Πρὸς τὴν Καντάραν βαδίζοντες περὶ τὰ 20 λεπτὰ ἐπὶ τῆς Τερτσελοβούνου, τῷ αὐτῷ ὀνόματι σώζονται ἐρείπια, ἅτινα τῶν Ῥωμαϊκῶν καὶ μετὰ ταῦτα φαίνονται χρόνων.

Ὑπεράνω δὲ τούτων κεῖται ὑπὲρ τὸ $\frac{1}{4}$ μιλ. τὸ τῆς Καντάρας φρούριον, πρὸς ἄρκτον μὲν ἔχον τὸν ἅγιον Νικόλαον, πρὸς δὲ μεσημβρίαν τὴν κώμην Ὀβγορον, ἀλλ' οὐ μακράν, ὡς εἴπομεν εἶναι καὶ ὁ Δαυλός, καὶ ΝΑ ἡ Κώμη Κεμπὶρ (μεγάλη κώμη). Καὶ τοῦτο ἐπίσης τὸ φρούριον ἐπὶ Ἑλληνικῶν φαίνεται ὅτι ἐκτίσθη βάσεων· ἀλλ' οἱ πρῶτοι Λουσιτανοὶ ἀνεκένωσαν αὐτὸ καὶ ἐμεγάλωσαν· τὴν μεγαλειτέραν ὅμως ἔλαβε βελτίωσιν τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα ἐπὶ Ἰακώβου υἱοῦ Ἰωάννου β'. ἀλλὰ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα πάλιν οἱ Ἐνετοὶ αὐτὸ κατεκρήμνισαν. Δὲν εἶναι δὲ τοσοῦτον ὀχυρόν, ὡς τὰ ἀνωτέρω ῥηθέντα· καὶ τούτου ἕνεκα οἱ μηχανικοὶ τὰ εὐπρόσβλητα μέρη γνωρίσαντες ἐδιπλασίασαν τὴν ἰσχὺν τῶν ὀχυρωμάτων. Τὸ πλεῖστον τούτου διὰ ὑπονόμων εἶναι κατηφανισμένον, οὐχ ἧττον ὅμως ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῷ δωμάτια, ἀποθῆκαι ὅπλων, δεξαμεναί, καὶ μικρὸς ἔτι χριστιανικὸς ναός. (α). Παρ' αὐτὸ καὶ μονὴ ὁμώνυμος, ἐν ᾗ οἱ τὸ φρούριον ἐπισκεπτόμενοι ἀναπαύονται.

Μετὰ τὴν Λάκηθον ὁ Στράβων λέγει « εἶτα Ἀφροδίσιον καθ' ὃ στενὴ ἡ νῆσος· εἰς γὰρ Σαλαμῖνα ὑπέρβασις σταδίων ἑβδομήκοντα. » Ὁ δὲ Πτολεμαῖος ἐν στενοτάτοις αὐτὴν θέτει ὁρίοις· ὅθεν τῶν ἄλλων γνωσθεισῶν καὶ ἐκείνη εὐκόλως διαγινώσκεται· λέγει δὲ « Καρπασία, Ἀχαιῶν Ἀκτή, Ἀφροδίσιον, Μακαρία. » Ὁ δὲ Στέφανος ὁ Βυζάντιος Ἀφροδισιάδα αὐτὴν καλεῖ. Ἡ τοῦ Στράβωνος ὅμως μαρτυρία, καί τοι θέτουσα

(α) Ἰδε Rapport ect. M. de Mas Latrie.

αὐτὴν ἐντὸς ἐκτεταμένης χώρας, ὅπου καὶ ἄλλαι πολλαί, ὡς εἴδομεν, ὑπάρχουσι πόλεις, οὐχ ἧττον ὅμως ἐν στενωτέρσις τοῖς τοῦ Πτολεμαίου ὁρίζει αὐτὴν ὁρίοις, διὰ τοῦ κεῖται « καὶ ὁ στενὴ ἡ νῆσος κτλ. » Ἂν λοιπὸν τὸν Στράβωνα ἀκολουθήσωμεν καὶ αὐτὸν ἔτι τὸν Πτολεμαῖον θέλομεν θέσει τὴν πόλιν ἀνατολικώτερον τοῦ Δαυλοῦ ἐν τῇ θέσει Γαλούνια, οὕτως ὀνομασθέντα διὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τοῦ λιμένος ἀσφαλὲς, τὸ σχῆμα οὕτως εἰπεῖν τουρκικοῦ λουλᾶ ἔχοντος. Ἐνταῦθα καὶ ναΐσκος τοῦ ἁγίου Νικολάου εὑρίσκεται· ἔτι δ' οὐ πολὺ μακρὰν ἐν θέσει τινὶ Στητῇ καλουμένῃ καὶ ἀρχαῖα ὑπάρχουσιν ἐρείπια. Ἐνταῦθα καὶ ψηφωτὸν ἐντὸς τοῦ δάσους, ὡς μοὶ εἶπον οἱ χωρικοὶ σώζεται, ὅπου ἐξ ἅπαντος ὁ ναὸς πρέπει νὰ τεθῇ τῆς Ἀφροδίτης. Εἶναι δὲ καὶ τὸ στενώτατον μέρος τῆς νήσου πρὸς τὴν Καρπασίαν· διότι ἐκ τῶν Γαλουνίων 3 εἶναι ὧραι μέχρι τῶν Καμαρῶν· καὶ τὸ μὲν ἥμισυ εἶναι μέχρι τῆς Μεγάλης Κώμης, ἐκεῖθεν δὲ τὸ ἕτερον μέχρι τῶν Καμαρῶν, ἅπερ σχεδὸν μετὰ τῶν ἑβδομήκοντα τοῦ Στράβωνος σταδίων ἰσοδυναμεῖ. Ταῦτα πάντα ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς νὰ παραδεχθῶμεν ἐνταῦθα τὸ Ἀφροσίδιον· ἐπειδὴ οὐδεμία ἄλλη ὑπάρχει θέσις, ἥτις μικρὸν ἔχουσα ὅρμον τὰς τοῦ Στράβωνος νὰ περιλαμβάνῃ μαρτυρίας· ἐνταῦθα μόνον ἐλλιμενίζονται τῶν προϊόντων ἕνεκα καὶ πλοιάρια, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς μέρος ἄλλο παρακείμενον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Πλατανιστό. Ἑφτακώμη. Κοιλάνεμος. Ἅγιος Ἀνδρόνικος. Αἰγιαλοῦσα, *Ἀχαιῶν Ἀκτή*. Μαχαιρκῶνα. Καρπασία ἢ Ῥιζοκάρπασον. *Καρπάσιοι νῆσοι. Κλεῖδες ἄκρα ἢ Νῆσοι* νῦν Ἅγιος Ἀνδρέας. Χελῶναι ὅρμος. Γαλόπορνα. Κορόβια. Ἐλίσση. Μελάναργα. Λιθράγκωμη. Βασίλι. Λεοναρίσον.

Ἐκ δὲ τοῦ Ἀφροδισίου, νῦν ὡς εἴπομεν, Γαλούνια καλουμένου, πρὸς ἀνατολὰς βαδίζοντες ἀπαντῶμεν τὰς κώμας Πλατανιστὸν, ἥτις καὶ αὕτη Πελοποννησιακὴν δεικνύει καταγωγήν;

καὶ τὴν Ἐρτακώμην (α). Μετ' αὐτὰς τὴν μικρὰν κώμην Κοιλάνεμος, ἐν ᾗ καὶ ἀρχαῖα ἀπαντῶνται ἐρείπια, ἔτι δὲ τοῦ μεταιῶνος ἐκκλησίαι καὶ πολλοὶ νεκρικοὶ δόμοι· παρὰ δὲ τὴν θάλασσαν καὶ κώμη ἀρχαία φαίνεται ἐκ μικρῶν τινων ἐρειπίων, ὅτι ὑπῆρχεν (β). Μικρὸν δ' Α τοῦ Κοιλανέμου κεῖται ἡ κώμη ἅγιος Ἀνδρόνικος ἐκ χριστιανῶν καὶ τούρκων κατοικουμένη· εἶτα δ' ὑπὲρ τὸ $\frac{1}{4}$ μιλ. ἡ Γιαλοῦσα. Ὁ ἅγιος Ἀνδρόνικος, ἡ Γιαλοῦσα καὶ αὐτὸ τὸ Κοιλάνεμος κατάφυτα εἶναι ἐκ διαφόρων δένδρων, μάλιστα δὲ συκαμινέων· διὰ καὶ πολλὴν κάμνουσι μέταξαν.

Ἡ Γιαλοῦσα ἐν εὐαέρῳ κειμένη θέσει, λαμπρότατον ἔχει κλῖμα· ὅθεν οἱ αὐτῆς κάτοικοι ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες εἶναι εὔσωμοι, εὐμεγέθεις, φιλόξενοι καὶ εὐπροσήγοροι. Μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς θαλάσσης ἀρχαῖα ὑπάρχουσιν ἔρείπια, ἔτι δὲ καὶ λελατομημένα σπήλαια, ὅλως εἰς διαφόρους σκοποὺς ὑπουργοῦντα. Ἐν αὐτῇ δύο Βυζαντινῶν ναῶν σώζονται λείψανα, ὧν ὁ μὲν εἶναι τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐνῷ ἔτι ἱερουργοῦσιν, ὁ δ' ἕτερος ἅγιος Ἰωάννης καλεῖται· ἐκ τῶν πέριξ αὐτοῦ ἐρειπίων, ἔτι δὲ τῶν ὀρθῶν ἱσταμένων κιόνων καὶ ἄλλων πλησίον ἐρριμμένων, ἐξάπαντος εἰκάζεται ὅτι ἀρχαῖον ἐνταῦθα ὑπῆρχεν ἱερόν (γ).

Ἐνταῦθα μοὶ φαίνεται ὅτι ἔκειτο ἡ Ἀχαιῶν ἀκτή· ἐπειδὴ καὶ ὁ Πτολεμαῖος «Καρπασία, Ἀχαιῶν ἀκτή, Ἀφροδίσιον,» καὶ ὁ Στράβων ἐπίσης λέγει «Εἶτα Ἀφροδίσιον, καθ' ὃ στενὴ ἡ νῆσος. εἰς γὰρ Σαλαμῖνα ὑπέρβασις σταδίων ἑβδομήκοντα· εἶτα Ἀχαιῶν Ἀκτή, ὅπου Τεῦκρος προσωρμίσθη τὸ πρῶτον, κτίσας

(α) Ἐν τῇ Σπάρτῃ μέρος τι ἐκαλεῖτο Πλατανιστός· τοιαύτη καὶ ἐν Κιλικίᾳ Πλανισπός ἢ Πλατανιστοῦς, κατὰ Στράβωνα ὑπῆρχεν.

(β) Ἡ λέξις Κοιλάνεμος ἑλληνικὴν δεικνύει καταγωγήν· παρὰ δὲ τοῖς ἀρχαίοις δὲν ἀπαντᾶται, εἰμὴ Κοίλη ἐν τῇ Ἀττικῇ εἰς τὴν Ἱπποθωντίδα φυλὴν ἀνήκουσα.

(γ) Οἱ τῆς Γιαλοῦσης κάτοικοί μοὶ εἶπον ὅτι ἐπιγραφὴ ἐνταῦθα εὑρίσκετο, ἣν οἱ τὸ 1849 καταμετροῦντες τὰ τῆς Κύπρου ὕδατα Ἄγγλοι ἀφῄρεσον, καὶ εἰς Ἀγγλίαν μετέφερον.

Σαλαμῖνα τὴν ἐν Κύπρῳ, ἐκβληθεὶς ὡς φασιν ὑπὸ τοῦ πατρὸς Γελαμῶνος.» Ἐκ τούτων ἐξάγεται ὅτι μεταξὺ Ἀφροδισίου καὶ Καρπασίας ἔκειτο. Ἄλλο δὲ μέρος ἐν τῷ μεταξὺ δὲν ὑπάρχει καταλληλότερον πρὸς ἀποβίβασιν στρατευμάτων· διότι ἅπαντα τὰ μεταξὺ πλὴν τῆς Γιαλούσης εἶναι βραχώδη καὶ ἀπόκρημνα, ἕνεκα τούτου καὶ διὰ πλοίων δὲν ἠδύνατο στρατὸς ἐκεῖθεν ἐπὶ τῆς νήσου νὰ ἀποβιβασθῇ. Δυνατὸν ὅμως ὑπὸ τὰς δύο ταύτας λέξεις νὰ ἐννοῆται ἅπασα ἡ μεταξὺ Ἀφροδισίου καὶ Καρπασίας παραλία, ἀλλὰ τὸ πρῶτον ὀρθότερον (α).

Ἐκ δὲ τῆς [Αἰ]γιαλούσης πρὸς ἀνατολὰς χωροῦντες πολλὰς ἀπαντῶμεν κατηρημωμένας κώμας, κτίσματα τῶν μέσων, καὶ ἀρχαίων χρόνων. Ἓν δὲ μίλ. αὐτῆς μακρὰν ἀπαντῶνται τὰ ἐρείπια τῆς Μαχερκώνης· ἐν αὐτῇ δύο ὑπῆρχον πύργοι, ὡς ὁ τοῦ Κολοσσίου, ἀλλὰ μικρότεροι, τείνοντες ἤδη καθ' ἑκάστην εἰς καταστροφήν· ἔτι δὲ ναοὶ ὡς ἡ Ἁγία Μαρίνα κτλ. Ἐντεῦθεν Α ὑπὲρ τὰ $\frac{2}{3}$ μιλ. φθάνομεν εἰς τὸ Ῥιζοκάρπασον, περὶ τὰς 250 οἰκογεν. χριστιανῶν περιλαμβάνον. Οἱ κάτοικοι τῆς κώμης ταύτης εἶναι οἱ ὡραιότεροι, εὐμηκέστεροι, καὶ ἀνδρειότεροι ὅλων τῶν κατοίκων τῆς νήσου. Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν πραγματικῶς μεγάλην συμμετρίαν προσώπου, καὶ πολλὴν εἰς τὰς γυναῖκας λεπτότητα, ἐνῷ καθ' ἑκάστην εἰς τοὺς ἀγροὺς μετὰ τῶν ἀνδρῶν των συνεργάζονται· οἱ δ' ἄνδρες τὸ πλεῖστον εἶναι ξανθοί.

Ἡ κώμη αὕτη ἐπὶ τοῦ ζυγοῦ κεῖται τῶν ὀρέων τῆς Καρπασίας, ἑκατέρωθεν ἔχουσα καὶ ἐκ βορρᾶ καὶ ἐκ μεσημβρίας τὴν θάλασσαν εἰς ἀπόστασιν ἐλάσσονος τοῦ $\frac{1}{2}$ μιλ. τούτου ἕνεκα ὁ ὁρίζων αὐτῆς μεγίστην ἔχει ἔκτασιν. Εἶναι

(α) Πολλοὶ καὶ λεξικογράφοι καὶ συγγραφεῖς Κυπρίας ἱστορίας, ἐξ ὧν καὶ ὁ ἡμέτερος Κυπριανός, λέγουσιν ὅτι Ἀχαιῶν Ἀκτὴ εἶναι ἡ Ἀκανθοῦ· ἀλλὰ τοῦτο δεικνύει, ὅτι οὐδεμίαν ἔχουσι γνῶσιν τῆς Κυπριακῆς ἀρχαιολογίας. Τοιαῦτα δ' ἀτοπήματα ἄπειρα εἰς τὴν Κυπριακὴν ἀρχαιολογίαν ἀπήντησα. Ἀλλ' ὁ Κυπριανὸς φαίνεται ἐξ ἄλλων συγγραφέων ἐρανισθεὶς συνέταξε τὸ μυθιστορικὸν αὐτοῦ σύγγραμμα, μηδόλως συμβουλευθεὶς τὰς ἀρχαίας πηγάς.

δ' ᾠκισμένη κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον, ὄχι εἰς ἓν ἅπασα, ἀλλὰ κατὰ κώμας, ἑκάστης οἰκίας ἐχούσης λαμπρότατον καὶ ἐκτεταμένον κῆπον, ἐνῷ οἱ τῆς [Αἰ]γιαλούσης τοὺς κήπους των οἱ πλεῖστοι μακρὰν τῆς κώμης ἔχουσιν· ἡ ἐπαρχία λοιπὸν Καρπασία ἕλη κτλ. μὴ περιλαμβάνουσα, ἀλλ' ἐπὶ ὄρους κειμένη, καὶ λαμπρὰ ἔχουσα ὕδατα, ἐξ ὧν οἱ ῥηθέντες κῆποι ποτίζονται, τὸ λαμπρότερον καὶ ὑγιέστερον ἔχει τῆς νήσου κλῖμα.

Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως εἶναι, ὅτι ἅπασα σχεδὸν ἡ παραλία ἀπὸ Λαπήθου μέχρι Ῥιζοκαρπάσου καὶ ἔτι πλέον μέχρις αὐτοῦ τοῦ ἀκρωτηρίου Δειναρέτου, πλήρης εἶναι πηγαίων ὑδάτων, τῶν μὲν πηγαζόντων μακρὰν τῆς θαλάσσης ἐπὶ τῆς ὑπωρείας τοῦ ὄρους, τῶν δὲ πλειόνων καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀκτῆς. Καί τοι δ' οὖσα πετρώδης, ἕνεκα ὅμως τῶν αὐτῆς ὑδάτων καὶ τῆς φιλοπονίας τῶν κατοίκων λίαν καταστάίνεται εὔφορος.

Παρὰ τὸ Ῥιζοκάρπασον πρέπει ν' ἀναζητήσωμεν τὴν ἀρχαίαν Καρπασίαν, ἣν ὁ Στράβων ἀναφέρει, « Εἶτα Ἀχαιῶν ἀκτή... εἶτα Καρπασία πόλις, λιμένα ἔχουσα, κεῖται δὲ κατὰ τὴν ἄκραν τὴν Σαρπηδόνα.» Ἀλλὰ καὶ ὁ Πτολεμαῖος. «Ἀπὸ δὲ τῶν ἄρκτων τῷ Κιλικίῳ αὐλῶνι κατὰ περιγραφὴν τοιαύτην. Καρπασία, Ἀχαιῶν Ἀκτή, Ἀφροδίσιον.» Οὕτω καλεῖ αὐτὴν, ὡς εἴδομεν, καὶ ὁ Διόδωρος Οὐρανίαν τε καὶ Καρπασίαν κτλ. ἔτι δὲ Φίλων ὁ αὐτῆς Ἐπίσκοπος (α). Ὁ δὲ Σκύλαξ Καρπάσειαν « Καρπάσεια, Κυρήνεια, Λήπηθις Φοινίκων.» Ὁ δὲ Πλίνιος Καρπάσιον μετὰ τοῦ Ἱεροκλέους **Arsinoe, Carpasium, Golgi.**»

Ὅθεν καὶ νῦν ἔτι λέγουσι Καρπάσι, ὡς ἔρχεται ἀπὸ τὸ Καρπάσι. Κωνσταντῖνος δ' ὁ Πορφυρογέννητος Κάρπασον «Τρίμηθος, ὅθεν ὁ ἅγιος Σπυρίδων, Κάρπασος.» καὶ ἐκ τούτου ἤδη λέγουσι τὴν πλησίον κώμην Ῥιζοκάρπασον. Ὁ Ξενάγόρας Κάρπαθον, ὁ δὲ Δημήτριος ὁ Σαλαμίνιος Καρ-

(α) Φίλων Ἐπισκόπ. Καρπασ. §. 718.

βάσιαν, ἐκ τοῦ ἀνέμου Καρβάν. Ἀλλὰ καὶ Κάρβανον οἱ Κύπριοι ἔλεγον ἀντὶ βάρβαρον, ἐπειδὴ ἐκ τῆς Κιλικίας καὶ Συρίας πρὸς αὐτὴν ἔπνεεν· ὅθεν καὶ βάρβαρος ἀὴρ ἐνομίζετο. Περὶ τοῦ ἀνέμου τούτου καὶ Ἀριστοτέλης εἰς τὸ Ἀνέμων θέσεις καὶ προσηγορίαι λέγει· « Εὖρος ἐν Κυρήνῃ Κάρβας ἀπὸ τῶν Καρβανῶν τῶν κατὰ Φοινίκην· διὸ καὶ τὸν αὐτὸν Φοινικίαν καλοῦσί τινες, εἰσὶ δὲ οἱ Ἀπηλιώτην νομίζουσιν εἶναι. » Ἀλλὰ Στέφανος ὁ Βυζ. « Καρπασία, λέγει, πόλις Κύπρου, ἣν Πυγμαλίων ἔκτισεν, ὡς Ἑλλάνικος ἐν τοῖς Κυπριακοῖς. Διονύσιος δὲ διὰ διφθόγγου Καρπάσειαν αὐτήν φησιν ἐν τρίτῳ Βασσαρικῶν.

Ἠδ' ὁπόσοι Κινύρειαν ἰδ' αἰπεινὴν Κραπάσειαν

Ἔστι καὶ νῆσος Καρπασία κατὰ τὴν ἄκραν τὴν Σαρπηδονίαν. Ξεναγόρας δὲ Κάρπαθον αὐτὴν φησί. Δημήτριος δ' ὁ Σαλαμίνιος Καρβασίαν φησὶν ὅτι πρὸς τὸν καλούμενον Καρβὰν ἄνεμον κεῖσθαι δοκεῖ, ὁ πολίτης Καρπασεώτης, ὡς Μαρεώτης, καὶ τὸ κτητικὸν Καρπασεωτικὸς καὶ Καρπασεωτικὴ ἄκρα. Θεόπομπος ἐν δεκάτῳ Καρπασεῖς αὐτούς φησιν, ἴσως ἀπὸ τοῦ Κάρπασος· ὡς Ἀντίοχος Ἀντιοχεύς· ἀφ' οὗ ὁ Καρπασεύς· νῦν δὲ Καρπασίτης καὶ τὸ κτητικὸν Καρπασίτικος.

Κεῖται δὲ περὶ τὸ $\frac{1}{2}$ μίλ. Β. τοῦ Ῥιζοκαρπάσου ἐπὶ ἄκρας χωρούσης εἰς τὴν θάλασσαν, ἅγιος Φίλων ἤδη καλουμένη, ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ ναοῦ τοῦ ἁγίου Φίλωνος, ἐπισκόπου τῆς αὐτῆς πόλεως, ἐν ᾧ ἐνίοτε ἔτι ἱερουργοῦσιν.

Ἀπωκίσθη δ'ὡς οἴδαμεν ὑπὸ Φοινίκων κατά τε τὸν Ἑλλάνικον καὶ Σκύλακα· ἀλλ'οἱ Γερμανοὶ ἰσχυρῶς ἀμφοτέρας τὰς μαρτυρίας κατεπολέμησαν, ψευδεῖς αὐτὰς θεωρήσαντες· ἀλλὰ ποῦ οὗτοι στηρίζονται, ἀγνοοῦμεν. Μέχρι νῦν οὐδεμία εὑρέθη μαρτυρία ἥτις, εἴτε ῥητῶς, εἴτε ἄλλως λέγει ὅτι οἱ Φοίνικες τὸ Β καὶ ΒΑ τῆς νήσου δὲν κατῴκησαν. Ἀλλ'ἐκ τῆς ἐν Λάρνακι τῆς Λαπήθου, ὡς εἴπομεν, εὑρεθείσης Ἑλληνικῆς καὶ Φοινικικῆς ἐπιγραφῆς, (σ. 125) ἔτι δ'ἐκ τῶν καθ'ἑκάστην κατὰ τὴν Καρπασίαν

εὑρισκομένων ἀγαλματίων, εἴτε ἐκ χαλκοῦ, εἴτε καὶ ἐξ ἐπιχωρίου λίθου, καὶ ἐκ τῶν τάφων αὐτῶν, ἐξ ὧν ἅπασα εἶναι κεκαλυμμένη, ἀποδεικνύεται τὸ ἐναντίον ὅτι καθ' ἅπασαν οἱ Φοίνικες τὴν νῆσον ἦσαν ἐξηπλωμένοι. Αἱ μαρτυρίαι λοιπὸν τοῦ Ἑλλανίκου καὶ Σκύλακος, ἐπιβεβαιούμεναι ὑπὸ τῆς ῥηθείσης Φοινικικῆς ἐπιγραφῆς καὶ τῶν ἔργων τῆς τέχνης, πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ἀληθέσταται, ἅπαντας ἀφαιροῦσαι τοὺς δισταγμούς, οἵτινες ἄνευ τινὸς βάσεως ἐσχηματίσθησαν. Ἀλλ' ἂν ὁ Ἑλλάνικος εἰς πολλὰ ἀπεδείχθη ὅτι ἔσφαλεν, ἱστορικὴν μὴ θέλων νὰ ἐκφράσῃ ἀλήθειαν, δὲν ἕπεται ἐκ τούτου, ὅτι καὶ εἰς ἅπαντα, πολὺ δ' ἧττον ὁ Σκύλαξ.

Ὁ Διονύσιος Αἰπεινὴν αὐτὴν δικαίως καλεῖ, ἀλλ' ἂν μέρος αὐτῆς ἀπετέλει τὸ νῦν Ῥιζοκάρπασον, τότε ἦτον ἔτι ὑψηλοτέρα. Ἐν αὐτῇ, ἔτι, ἂν καὶ τὸ Ῥιζοκάρπασον ἅπαν ἀπ' αὐτῶν εἶναι ἐκτισμένον, σώζονται πολλὰ ἐρείπια, οἷον κίονες κατατεθραυσμένοι, ἄπειροι σωροὶ λίθων καλῶς εἰργασμένων καὶ θεμέλια διαφόρων οἰκοδομῶν· καὶ ὁ τοῦ ἁγίου Φίλωνος δὲ ναός, καί τοι κατηρειπωμένος λίαν εἶναι ἀξιόλογος. Ἀλλὰ τὸ μᾶλλον προσοχῆς καὶ ἐπισκέψεως ἄξιον μνημεῖον εἶναι ὁ τῆς πόλεως λιμήν, ὅστις καί τοι μικρός, εἶχεν ὅμως λαμπρὰν προκυμαίαν, ἧς ἀρκετὰ εἰσέτι σώζονται λαμπρὰ λείψανα ἐκ μεγάλων ἐφ' ἑκατέρων τῶν μερῶν λίθων, ἄριστα εἰργασμένων καὶ συνηρμοσμένων μολύβδῳ. Ἐκ ταύτης κατὰ δυστυχίαν οἱ ἐνταῦθα προσπελάζοντες φιλάρπαγες ἁλιεῖς, ἀφαιροῦντες καθ' ἑκάστην διὰ τὴν ἁλιείαν των τὸν μόλυβδον, ὅλως προσπαθοῦσι νὰ καταστρέψωσιν αὐτήν, μηδόλως τῆς τοπικῆς κυβερνήσεως περὶ τῶν ἀρχαίων μνημείων μεριμνώσης. Ταῦτα φαίνεται τὰ ἐρείπια εἶδεν ὁ Ποκόκιος $\frac{1}{2}$ μίλ. ἔχοντα ἔκτασιν ἐπὶ γλώσσης θαλάσσης (α). Τὰ δ' αὐτῆς νεκροταφεῖα ἐκ πολλῶν δωματίων συγκείμενα ὑπὲρ τὸ $\frac{1}{4}$ μίλ. Δ. κεῖνται τῆς πόλεως.

Ἀλλὰ τοιαῦτα καὶ ἐν τῇ ἄνω ἐνορίᾳ τοῦ Ῥιζοκαρπάσου

(α) Ποκόκ. vol. II. p. 129.

ἀπαντῶνται, ἀποδεικνύοντα ὅτι προάστειον ἦτο τὸ Ῥιζοκάρπασον τῆς πόλεως Καρπασίας· ὁ δὲ Πρόκλιος ἰδὼν αὐτὰ ἐνόμισεν ὅτι ἐνταῦθα ἡ πόλις ἔκειτο· ἀλλ' οὐδόλως παραδεχόμεθα τὴν γνώμην του, ὅλως εὑρεθείσης τῆς πόλεως μετὰ τοῦ λιμένος. Οὗτος ὅμως δὲν εἶναι τοσοῦτον ἀσφαλής, ὡς ὁ τῆς Ἀφεντρίκης, ἓν μίλ. ἀνατολικώτερον κειμένης. Μεταξὺ δὲ τούτων νησύδριόν τι τοῦ Στήλου καλούμενον εὑρίσκεται, εἰς ὃ καὶ πλοῖα ἐν ὥρᾳ χειμῶνος προσορμίζονται. Ἀλλ' ἀπέναντι τῆς Ἀφεντρίκης καὶ ἕτερον ὑπάρχει νησύδριον ἐκείνου μεγαλείτερον, Λευκονῆσι τοὔνομα, ὅπερ καὶ ἀσφαλῆ κατασταίνει τὸν ἐνταῦθα σχηματιζόμενον ὅρμον μᾶλλον ἢ τὸν τῆς Καρπασίας.

Ἐνταῦθα ἀξιόλογα τοῦ μεσαιῶνος εὑρίσκονται ἐρείπια· ἀλλὰ τὰ μᾶλλον αὐτὴν κοσμοῦντα εἶναι ὁ τρίχωρος τῆς Παναγίας Ἀφεντρίκης Βυζαντινὸς ναός, εἷς τῶν ὡραιοτέρων τῆς νήσου, καθ' ἑκάστην καταστρεφόμενος, ὁ τοῦ Ταξιάρχου καὶ ἄλλοι. Περὶ ταύτης οὐδεμία μνεία γίνεται ὑπό τε τῶν ἀρχαίων, καὶ νεωτέρων συγγραφέων.

«Ἐκ δὲ τῆς Καρπασίας, λέγει ὁ Στράβων, ὑπέρβασίς ἐστιν ἰσθμοῦ τριάκοντα σταδίων πρὸς τὰς νήσους τὰς Καρπασίας καὶ τὸ νότιον πέλαγος· εἶτα ἄκρα καὶ ὄρος· ἡ δ' ἀκρώρεια καλεῖται Ὄλυμπος, ἔχουσα Ἀφροδίτης Ἀκραίας ναόν, ἄδυτον γυναιξὶ καὶ ἀόρατον· πρόκειται δὲ πλησίον αἱ Κλεῖδες καὶ ἄλλαι δὲ πλείους· εἶθ' αἱ Καρπάστοι νῆσοι.» Καὶ ἡ μὲν ὑπέρβασις, ἐν τῷ μέσῳ ἔχουσα τὸ νῦν Ῥιζοκάρπασον, ἐκ τῆς Καρπασίας πρὸς τὸ νότιον τῆς νήσου, ἤτοι τὸν νῦν τῆς Χελώνης ὅρμον, στενὴ οὖσα, οὐδέποτε ὑπερβαίνει τὰ $\frac{3}{4}$ μιλ. περὶ δὲ τῶν Καρπασίων νήσων, ἂν ὑπάρχωσι καὶ πόσαι, τὸ νότιον τῆς νήσου περιγράφοντες θέλομεν εἴπει τὰ δέοντα.

Μετὰ τὴν ὑπέρβασιν λοιπὸν τῆς Καρπασίας ἄρχεται ἄκρα καὶ ὄρος· ἡ δ' ἀκρώρεια καλεῖται Ὄλυμπος. Τὸ ὄρος τοῦτο ὑπὸ τῶν νῦν Καρπασεωτῶν Τράχωνας καλούμενον, πρὸς ἀνατολὰς ἐκτείνεται καὶ ἀπολήγει εἰς τὴν νῦν Οὐρὰν τοῦ Βοῦ. Ἐπ' αὐτῆς δὲ καὶ μικρὸν ὑπάρχει ὀχύρωμα Καστρούλι κα-

λούμενον· καὶ ἀπέναντι τούτου κεῖνται αἱ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ῥηθεῖσαι Κλεῖδες. Ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ περὶ αὐτῶν ὁμιλεῖ ὁ Στράβων «εἰσὶ δὲ αἱ Κλεῖδες νησία δύο προσκείμενα τῇ Κύπρῳ κατὰ τὰ ἑωθινὰ μέρη τῆς νήσου, τὰ διέχοντα τοῦ Πυράμου σταδίους ἑπτακοσίους» Ἤδη δὲ τὸ μὲν τούτων μεῖζον Καστελέττα καλεῖται, τὸ δὲ πρὸς τὰ ἔξω Πλατέλλα, τοῦ πλάτους ταῦ ἕνεκα, ὀνόματα φαίνεται ὄντα τῆς Ἐνετικῆς τῆς νήσου κυριαρχίας. Διὰ δὲ τοῦ «πρόκειται δὲ πλησίον αἱ Κλεῖδες καὶ ἄλλαι δὲ πλείους» ἐννοοῦμεν ὅτι παρὰ τὰς Κλείδας καὶ ἄλλα ὑπῆρχον νησία, οὐδὲν ἔχοντα ὄνομα. Ταῦτα πάντα ὁ Πλίνιος ὡς Κλεῖδας ἐθεώρησεν, ὅθεν καὶ τέσσαρας τὰς Κλείδας νήσους λέγει (α), ὅλως τῷ Στράβωνι συνᾴδων· ἐπειδὴ ἐκεῖνος οὐχ ἁπάσας ὠνόμασε. Τούτων καὶ ὁ Πτολεμαῖος ποιεῖται μνείαν «Νῆσοι δὲ παρ' αὐτὴν ἅι τε καλούμεναι Κλεῖδες, ὧν τὸ μεταξὺ ἀπέχει μοίρας ξδ δ, λς». Εἶναι δ' ἀείποτε αὗται ἀκατοίκητοι, ὑπὸ ἁλιέων σπανιώτατα καὶ μάλιστα διὰ τὸν σπόγγον προσπελαζόμεναι· ἐπ' αὐτῶν δ' ἔχει φυτρώσει καὶ ἀγριοκάλαμον, ὅπερ καὶ ἐκ τῆς ἀπέναντι ἀκτῆς τῆς θαλάσσης παρατηρεῖται.

Ἀλλ' ὑπὸ τὸ ὄνομα Κλεῖδας καὶ ἀκρωτήριον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐννοεῖται. Ὁ Ἡρόδοτος (β) «Τῇσι δὲ νηυσί, λέγει, οἱ Φοίνικες περιέπλεον τὴν ἄκραν, αἳ καλεῦνται Κλεῖδες τῆς Κύπρου.» Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἡσύχιος «Κλεῖδες ἄκρα τῆς Κύπρου.» Ἐκ δὲ τῶν Λατίνων ὁ Πλίνιος (γ) λέγει ἀκρωτήριον τὰς Κλεῖδας ἀπέναντι τῆς Συρίας κείμενον, Promontorium ex adverso Syriae Clides. Ἀλλὰ καὶ ὁ Στράβων ἂν καὶ δὲν ὀνομάζῃ τὰς Κλεῖδας ἄκραν, λέγει ὅμως ὅτι «τὸ μῆκος τῆς νήσου ἀπὸ τῶν Κλειδῶν ἐπὶ τὸν Ἀκάμαντα πεζῇ σταδίων χιλίων τετρακοσίων ὁδεύοντι ἀπ' ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν.» Ἐν δὲ τῇ Ἀνθολογίᾳ ἀπαντῶμεν (δ) «Κλῄδες πόντου καὶ ἐσχατιαὶ Σα-

(α) Πλιν. lib. v.
(β) Ἡροδ. F.
(γ) Πλίν. lib. v. 31.
(δ) Ἀνθολογ. 3. 366.

λαμῖνος. » Ἐπίσης καὶ ὁ Ἀγαθήμερος (α) ἄκραν θεωρεῖ τὰς Κλεῖδας « Ἀπὸ Μυριάνδρου ἐπὶ Κλεῖδας Κύπρου στάδια ᾳυ (1400), ἐπὶ Ἀκάμαντα ἀκρωτήριον στάδια, γ,τ 3300). » Τοῦτο δ' ὁ Πτολεμαῖος Οὐρὰν βοὸς καλεῖ· ἀλλ' οὕτω καὶ οἱ κάτοικοι, ὡς εἴπομεν τῆς Καρπασίας Οὐρὰν τοῦ βοῦ αὐτὸ λέγουσιν· ἐπειδὴ βύρση βοὸς εἶ ἀρχαῖοι τὴν Κύπρον εἴκαζον (σ. 10).

Ὁ δὲ Πλίνιος ἐκτὸς τῶν Κλειδῶν καὶ ἕτερον ἐνταῦθα ἀναφέρει ἀκρωτήριον Δεινάρετον Longitudiem (Cypri) inter duo promontoria Dinaretum et Acamanta. Ἀλλὰ τὸ Δεινάρετον τοῦτο ἕτερον εἶναι, ἢ αὐταὶ αἱ Κλεῖδες, ἃς ὁ Πτολεμαῖος καὶ οἱ νῦν Καρπασῖται Οὐρὰν βοὸς καλοῦσιν; Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι εἶναι τὸ αὐτό· διότι οὐδὲν ἄλλο ἐνταῦθα ἔχομεν ἀκρωτήριον· καὶ καθὼς ἀπὸ Δειναρέτου μέχρι Ἀκάμαντος τὸ μῆκος, λέγει ὁ Πλίνιος τῆς νήσου, οὕτω καὶ οἱ ἄλλοι ἅπαντες ἀπὸ Κλειδῶν μέχρι Ἀκάμαντος. Τὸ δὲ Δεινάρετον, νῦν ὑφ' ἁπάντων καλεῖται ἅγιος Ἀνδρέας, ἐκ τινος ναοῦ, ἐπ' αὐτοῦ κειμένου. Ἀλλ' οἱ χωρικοὶ διάκρισίν τινα κάμνουσι καὶ Οὐρὰν μὲν τοῦ Βοῦ καλοῦσι τὸν ΒΑ αὐτοῦ μαστὸν, τὸν δὲ ΝΑ ἅγιον Ἀνδρέαν. Ὅθεν Κλεῖδες μὲν πιθανῶς εἶναι αὐτὴ ἡ Οὐρὰ τοῦ βοός, Δεινάρετον δ' ὁ ἅγιος Ἀνδρέας καὶ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον καὶ τὰ δύο ἀκρωτήρια τοῦ Πλινίου συμβιβάζονται. Ἐπὶ δὲ τῆς Οὐρᾶς τοῦ βοὸς ὑπάρχει, εἴπομεν καὶ μικρὸν φρούριον Καστροῦλι, καὶ παρ' αὐτῷ καί τινα ἐρείπια καὶ τάφοι. Ἐνταῦθα ἴσως ὁ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος « ταῖς γυναιξὶν Ἄδυτος τῆς Ἀφροδίτης ναὸς καὶ ἀόρατος » ἔκειτο· ἔνθα καὶ ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου ἵδρυται· ἐπειδὴ γνωρίζομεν, ὅτι ὅπου ἀρχαῖοι ναοὶ καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον ὑπῆρχον, ἐκεῖ αὐτοὺς καταστρέφοντες χριστιανικοὺς ἔκτιζον, ὅπερ καὶ ἐνταῦθα ἴσως συνέβη· ἄλλως τὴν τοῦ ἱεροῦ τούτου θέσιν ἀκριβῶς δὲν γνωρίζομεν.

(α) Ἀγαθήμερ. κεφ. 4.

Κάμψαντες δὲ τὴν ἄκραν τοῦ Δειναρέτου ἀρχόμεθα πάλιν πρὸς δυσμὰς τὴν περιήγησίν μας, ἵνα καὶ τὰς λοιπὰς τῆς νήσου κατὰ τὴν παραλίαν πόλεις ἴδωμεν. Μετὰ τὰς Κλεῖδας τὸν πρὸς νότον τῆς Καρπασίας ἀπαντῶμεν ὅρμον Χελώνας καλούμενον, δι' οὗ οἱ κάτοικοι τοῦ Ῥιζοκαρπάσου μεταφέρουσιν εἰς ἄλλα μέρη τὰ προϊόντά των. Μεταξὺ τῶν Χελωνῶν καὶ τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου δυνατὸν νὰ ὑπῆρχόν ποτε αἱ Καρπάσιοι νῆσοι, περὶ ὧν ἐν πλάτει λαλεῖ ὁ Στράβων, ἀλλ' οὐδαμοῦ τοιαύτας νήσους ἤδη βλέπομεν. Ἐν λοιπὸν τῶν δύο πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, ἢ ὅτι ὑπὸ μεγάλου σεισμοῦ ἠφανίσθησαν, ἢ μᾶλλον τὰ χειρόγραφα τοῦ Στράβωνος ἔπαθον ἐνταῦθα φθοράν τινα· καὶ ἀντὶ αἱ νῆσοι νὰ ἦναι παρὰ τὴν Καρπασίαν, εἰς τὸ βόρειον τῆς νήσου κειμένην, θέτει αὐτὰς ὁ Στράβων εἰς τὸ νότιον. Τὴν γνώμην μας ταύτην ἐπιστηρίζει ἔτι καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἀνωτέρω λέγων « Ἔστι καὶ νῆσος Καρπασία κατὰ τὴν ἄκραν τὴν Σαρπηδόνα· » αὕτη δ' ἀπέναντι κεῖται τῆς Καρπασίας ἐν τῇ Τραχείᾳ Κιλικίᾳ καὶ κατ'αὐτὸν ἔτι τὸν Στράβωνα « κεῖται δὲ (ἡ Καρπασία) κατὰ τὴν ἄκραν τὴν Σαρπηδόνα. » Ὅθεν Καρπάσιοι νῆσοι εἶναι αὐταὶ αἱ παρακείμεναι τῇ Καρπασίᾳ, τὸ νησὶ τοῦ Στήλου καὶ τὸ Λευκονῆσι. Ταύτας ἀναφέρει καὶ ὁ Πτολεμαῖος, καὶ τῶν Καρπάσων νήσων ἀπέχει μοίρας ξζ ιβ λκ δ ἢ 64°6'. 34°45'. Ἅπαν τοῦτο τὸ ἀκρωτήριον ἐξ ἀγρίων δένδρων εἶναι κατάφυτον, καὶ μάλιστα κέδρων· ἐντεῦθεν πολλάκις τὰ λεγόμενα βολίκια, ὅμοια τοῖς Πελοποννησιακοῖς καπρουλίοις, διὰ τὰς τῶν οἰκιῶν των στέγας ἐκβάλλουσιν· ἀλλὰ καὶ ξύλα ἐντεῦθεν πρός τε τὸν Λάρνακα καὶ ἀλλαχοῦ μεταφέρουσιν. Ἐν αὐτῷ καὶ ἄγρια διαιτῶνται ζῶα, οἷον ὄνοι, πρόβατα, βόες κτλ. ἔτι δὲ καὶ τῶν Ῥιζοκαρπασιτῶν τὰ κτήνη ἐνταῦθα καθ' ὅλον τὸ ἔτος, ὅταν αὐτὰ δὲν χρειάζωνται, ἀγεληδὸν τρέχουσιν, ὑπ' οὐδενὸς ἐφορώμενα.

Ἐκ δὲ τῶν Χελωνῶν πρὸς δυσμὰς προχωροῦντες μετὰ δύο μίλ. φθάνομεν εἰς τὴν Γαλόπορναν κώμην τουρκικὴν, περὶ τὰς 100 οἰκογενείας ἔχουσαν· καὶ μετὰ $\frac{1}{3}$ μιλ. τὴν κώμην Κορό-

βταν· παρ' αὐτὴν δὲ καὶ ἄλλην κώμην κατηρειπωμένην Ἐλίσσην, ἧς ἀπέναντι ἐπὶ λόφου καλουμένου Τράχωνος λελατωμημένα, ὡς μοὶ εἶπον, ὑπάρχουσι σπήλαια. Ἐκεῖθεν μετὰ ἓν περίπου μίλ. κεῖται ἡ κώμη Μελάναργα· εἶτα μετὰ $\frac{1}{4}$ μιλ. ὁ ἅγιος Ἀνδρόνικος, ὅντινα καὶ πρὶν εἴπομεν, καὶ ἐκ τούτου πάλιν μετὰ $\frac{1}{2}$ μιλ. τὸ Λεονάρισσον.

Ὑπάρχει δὲ καὶ ἄλλη ὁδὸς, δι' ἧς ἐκ τῆς Ἐλίσσης διὰ τῆς παραλίας εἰς Λεονάρισσον ἐρχόμεθα, ὅπου τὰς κώμας Λιθράγκωμην καὶ Βασίλι ἀπαντῶμεν. Ἐν δὲ τῇ Λιθραγκώμῃ ὑπάρχει ἡ μονὴ Παναγίας τῆς Καναναρχιᾶς καλουμένη· καὶ πρὸς νότον ταύτης ἀρχαῖα λελατωμημένα σπήλαια, ἐξ ὧν ἓν ἀνοικτὸν ὂν τρεῖς περιλαμβάνει νεκρικὰς θέσεις. Πρὸς βορρᾶν τῆς μονῆς καὶ κίονες ἐκ λευκοῦ μαρμάρου εὑρέθησαν, καὶ ἄλλα πολλὰ ἐρείπια· τὸ δὲ μέρος τῶν ἐρειπίων τούτων τὸ πρὸς τὸ ὄρος Ἄκρη καλεῖται. Ἐνταῦθα ὑποτίθεται ὅτι ἀρχαῖα ὑπῆρχε κώμη.

Τὸ δὲ Λεονάρισσον ὑπὲρ τὸ ἓν τέταρτον τῆς Λιθραγκώμης κείμενον εἶναι ἡ μεγαλειτέρα τῶν ἐνταῦθα κωμῶν καὶ εὐπορωτέρα. Ἅπασαι δ' αὗται αἱ κῶμαι κατάφυτοι εἶναι ἐκ διαφόρων ὀπωροφόρων δένδρων, οἷον ἐλαιῶν, βοδιῶν, συκαμινεῶν, λεμονεῶν, πορτοκαλεῶν κτλ. ἐξαίρετον ἔχουσαι κλῖμα· ὅθεν καὶ οἱ κάτοικοι καλλίστης εἶναι ὑγιείας, οὐχὶ δ' ὡς τοὺς τοῦ Ῥιζοκαρπάσου καὶ τῆς Αἰγιαλούσης, καὶ τοι πλησίον κειμένης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Κώμη τοῦ Γιαλοῦ ἢ *Κνίδος*; Βουκολία. *Παλλούρα*. Ἁγία Θόρα. *Ἄκρα* ἢ Γροτῆρι. Ἅγιος Θεόδωρος. Πατρίκι. Καμάραις ἢ *Κάμειρος*; *Χάρβυρις*. Τρίκωμον.

Ἐκ δὲ τοῦ Λεοναρίσου $\frac{1}{2}$ μιλ. δυτικῶς ἐρχόμεθα εἰς τὴν Κώμην τοῦ [Αἰ]γιαλοῦ, παρὰ τὴν παραλίαν κειμένην, ἐνῷ τὸ Λεονάριτον, $\frac{1}{2}$ ὥραν ἀπέχει τῆς θαλάσσης. Ἐνταῦθα Β.-

ζαντινὰ πολλῶν χριστιανικῶν ναῶν παρατηροῦμεν ἐρείπια. Ἡ θέσις αὐτῆς εἶναι πολλὰ χαμηλή, μικρὸν ὕφορμον σχηματίζουσα· εἶναι δὲ κατάφυτος, ὡς καὶ αἱ ἀνωτέρω ῥηθεῖσαι κῶμαι, ἐκ πηγαίων καὶ φρεατίων ποτιζομένη ὑδάτων. Παρὰ ταύτην καὶ ἐρείπια ἀρχαῖα ἐν θέσει Καμινάρια, πρὸς τὴν ὁδὸν τοῦ Λεοναρίσου κείμενα, καὶ λελατωμημένα σπήλαια, ὑπάρχουσιν· ὅθεν καὶ ἀρχαία πόλις ἢ καὶ κώμη ἐκεῖσε φαίνεται ὑπῆρχεν. Ἐνταῦθα μέχρι καὶ νῦν οἱ περισσότεροι ἁλιεύονται ἰχθῦς. ὅθεν οὐδόλως εἶναι παράδοξον ἐδῶ ἡ Κνίδος πόλις ὅτι ἔκειτο, ἣν ὁ Ὀβίδιος ἀναφέρει (α).

— Non alto repetit Paphon aequore cinctam
Piscosamque Cnidon, gravidamque Amathunta metallis.

Ὅστις καὶ πολύϊχθυν αὐτὴν καλεῖ· Κυπρίαν δὲ πόλιν ἀναφέρει αὐτὴν καὶ ὁ Ἰωάννης Τζέτζης (β).

« Ὁ δὲ Κτησίας ἰατρὸς, υἱοῦ τοῦ Κτησιόχου
Ἐξωρμημένος πόλεως ἐκ Κνίδου τῆς Κυπρίας. »

Ὁ δὲ Φώτιος ἁπλῶς τὴν Κνίδον πατρίδα τοῦ Κτησίου λέγει. « Κτησίου εἰς Κνίδον τὴν πατρίδα ἄφιξις. » Ἀλλ' ἐκ τοῦ Ὀβιδίου ἔτι μανθάνομεν ὅτι καὶ ναὸν εἶχε τῆς Ἀφροδίτης· ἐπειδὴ δὲ παρ' ἄλλων οὐδεμία αὐτῆς γίνεται μνεία, δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς πολὺ ἐπίσημος· ἐν δὲ τῇ μεσογείῳ οὐ πολὺ μακρὰν αὐτῆς σώζεται τὸ ὄνομα Κνίδος, καὶ φαίνεται ὅτι συνέβη καὶ ἐνταῦθα, ὅπερ εἰς Κίτιον καὶ Λάπηθον κτλ. ὅτι δηλαδὴ εἰς τὰ ἐνδότερα οἱ κάτοικοι τῆς Κνίδου ἕνεκα τῶν πειρατῶν μετῴκησαν, ἔνθα κώμην κτίσαντες καὶ τὸ τῆς πόλεως αὐτῶν ἔσωσαν ὄνομα.

Εἶτα $\frac{3}{4}$ μιλ. ΝΔ ἀπαντῶμεν τὴν μικρὰν κώμην, ἀλλ' εὐφορωτάτους ἀγροὺς ἔχουσαν Βουκολίαν· ἐν αὐτῇ καὶ μικρός τις ἀξιόλογος σώζεται Βυζαντινὸς ναός. Ἀπέχει δὲ περὶ τὸ $\frac{1}{4}$

(α) Ὀβίδ. μεταμορφώσ. 10.
(β) Ἰωάν. Τζέτζη; Πολιτ. ἱστορ. 1. 1.

μιλ. τῆς θαλάσσης τὸν καλλίτερον ἐνταῦθα σχηματίζουσα ὅρμον, ὅθεν καθ' ὅλον τὸ θέρος μεταφέρονται τὰ ἐντεῦθεν ἐξαγόμενα προϊόντα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν Λάρνακα καυσόξυλα· ὑπὸ δὲ τῶν κατοίκων Παλλούρα καλεῖται. Δυτικῶς δὲ τῆς κώμης περὶ τὸ $\frac{1}{8}$ μιλ. ὑπάρχει θέσις Καμάραις· ἀλλὰ καὶ $\frac{1}{8}$ μιλ. τούτου δυτικώτερον ἕτερα ἐρείπια εἰς τὴν καλουμένην ἁγίαν Θόραν, οἷον λελατωμημένα σπήλαια, καὶ λουτρὰ τῶν τοῦ μεσαιῶνος χρόνων. Αὕτη ἀπὸ τοῦ ὅρμου ἀπέχει τοσοῦτον, ὅσον καὶ ἀπὸ τὰς Καμάρας. Ἀμφότερα ταῦτα τὰ ἐρείπια ἀρχαίας δεικνύουσι κώμας, καὶ αἱ μὲν Καμάραι ὑπόνοιαν δίδουσι, μήπως ἡ ἀρχαία εἶναι Κάμειρος, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἄλλαι ὑπάρχουσι Καμάραι, ἐν αἷς καὶ πλείονας δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν λόγους, ἐκεῖ περὶ αὐτῆς θέλομεν λαλήσει.

Ἥμισυ δὲ μίλ. ἐκ ταύτης Ν δυτικῶς ἑτέρας τῆς Κύπρου μεγίστης πόλεως λαμπρὰ σώζονται ἐρείπια, Γροτῆρι νῦν καλουμένης· τὸ ὄνομα τοῦτο κατὰ παραφθορὰν προέκυψεν ἐκ τῆς Ἄκρας ἢ Ἀκρωτήριον· ἤδη δὲ πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν, ἂν τοιαύτη ποτὲ ὑπῆρξε τῆς Κύπρου πόλις. Στέφανος ὁ Βυζάντιος λέγει « Ἄκρα Ἰαπυγίας πόλις, κατά τινας Ἰδροῦσα λεγομένη· δευτέρα ἐστὶ καὶ ἑτέρα ἐν αὐτῇ ἔχουσα λιμένα Βρεντήσιον· ἔστι δ' ἐν Ἰταλίᾳ· τρίτη ἐστὶ Συρακουσίων, κτίσμα Εὐβοίας· ἕκτη Σκυθίας ἑβδόμη Κύπρου. »

Τὰ ἐρείπια ταύτης ἐν τῷ μέσῳ μικροῦ δάσους κείμενα, καὶ ἓν μίλ. μακρὰν τῆς κώμης ἁγίου Θεοδώρου, ἄξια εἶναι τῆς μεγίστης τοῦ ἀρχαιολόγου ἐρεύνης. Εἶναι δὲ τῆς αὐτῆς ἐποχῆς καὶ τῆς αὐτῆς οἰκοδομικῆς ὕλης, ἧς καὶ τὰ τῆς πόλεως Ὕλης, ἐν ᾗ, ὡς εἴπομεν ὡς Ὑλάτης ὁ Ἀπόλλων ἐτιμᾶτο. Ἡ ἔκτασις αὐτῆς κατέχει τὸν πρῶτον βαθμὸν μεταξὺ τῶν Κυπρίων πόλεων· καὶ ἀπορίας ἄξιον εἶναι πῶς ἐνῷ περὶ ἄλλων ὅλως σχεδὸν ἀσήμων, ἢ ὀλίγου λόγου ἀξίων τοσοῦτος πολλάκις γίνεται λόγος, περὶ αὐτῆς δύο μόνον λέξεις βλέπομεν, πόλιν τῆς Κύπρου τὸν Στέφανον ὀνομάζοντα.

Παντοῦ παρατηροῦμεν ἐρείπια ἀρχαιοτάτων οἰκοδομῶν, οἷον

θεμέλια οἰκιῶν καὶ ἄλλων τοιούτων λειψάνων τῆς πόλεως· εἰς πολλὰ ὅμως μέρη καὶ μάλιστα πρὸς τὸ νότιον τῆς πόλεως ἐκ τῶν πολλῶν καὶ κολοσσαίων κιόνων, ἔτι δὲ τῶν πελωρίων τοίχων δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ἢ ὅτι τὰ δημόσια τῆς πόλεως ἐνταῦθα ὑπῆρχον ἀρχεῖα, ἅπερ μᾶλλον τῶν ἄλλων οἱ Ἕλληνες ἐπεμελοῦντο, ἢ οἱ αὐτῆς διάφοροι ναοί. Εἶναι δὲ περίεργον νὰ βλέπωμεν τὸν σκληρὸν τοῦτον λίθον πῶς ὁ τεχνίτης διὰ τῆς μεγάλης του ἐπιμελείας ὡραῖον προσεπάθει νὰ κατασκευάζῃ Κορινθιακὸν κιονόκρανον· ἐν ἅπασι δὲ τούτοις ἐζήτησε τὸ μόνιμον, καὶ διὰ τοῦτο οἱ κίονες εἶναι κολοσσαῖοι, ἐξ ἐπιχωρίου κατεσκευασμένοι λίθου· τοιούτους ἔτι ἀπαντῶμεν κίονας εἰς τοὺς Σόλους καὶ τὴν Ὕλην, ἀμφοτέρας Κυπρίας πόλεις. Σπήλαια δὲ λελατωμημένα πλεῖστα ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσι διαφόρου μεγέθους καὶ σχήματος, χρησιμεύοντα εἰς διαφόρους φαίνεται τῶν κατοίκων χρείας. Ταῦτα ἐν εἴδει λάκκων τετραγώνων εἶναι κατεσκευασμένα. νεκροταφεῖα ὅμως οὐδόλως ὡς τὰ τῆς Νέας Πάφου καὶ Κηρυνείας ἀπαντῶμεν.

Εἰς τὸ ΝΑ τῆς πόλεως ἐκτὸς τοῦ αὐτῆς τείχους, οὗπερ φαίνονται λείψανα, καὶ τὰς πύλας αὐτῆς εὐκόλως διακρίνομεν· τὸ αὐτὸ ἔτι καὶ εἰς τὸ βόρειον τῆς πόλεως βλέπομεν. Ἀλλ' ἔξωθεν αὐτῆς ΝΑ παρατηρεῖται μικρὸν μεμονωμένον τετραγωνικὸν οἰκοδόμημα, ὅπερ ὡς φάρος φαίνεται ἐχρησίμευε τοῖς πλέουσιν εἰς τὸν ἐπικίνδυνον αὐτῆς ὅρμον. Ἀλλ' οὐ μακρὰν τούτου καὶ ὁ καλλίτερος κατὰ ταύτην τὴν παραλίαν ὑπάρχει τῆς Παλλούρας ὅρμος. Μεταξὺ δὲ τοῦ ῥηθέντος μικροῦ τούτου οἰκοδομήματος καὶ τοῦ τείχους τῆς πόλεως τὰ αὐτῆς εὑρίσκονται λατωμεῖα· ἐν τούτοις παρατηροῦμεν τὴν θαυμασίαν τῶν ἀρχαίων ἐπιτηδειότητα, δι' ἧς ὡς διὰ πρίονος τοὺς σκληροὺς ἐκείνους λίθους ἔκοπτον· καὶ ἐπὶ τοῦ πετρώδους τούτου μέρους καὶ τὰ ἴχνη τῶν ἁμαξῶν τῶν ἀγουσῶν ἐκ τῆς θαλάσσης καὶ τῶν λατωμείων πρὸς τὴν πόλιν· ἐν αὐτῇ δ' ἔτι καὶ λείψανα φαίνονται ὑδραγωγείων, ἅπερ τὰ ὕδατα ἐκ τοῦ δυτικοῦ αὐτῆς μέρους ἔφερον· ἀλλὰ πόθεν ἀγνοοῦμεν.

Φαίνεται δ' ὅτι ἡ πόλις ἐν ἀγνώστῳ ἐποχῇ διὰ πολέμου κατεστράφη, μηδόλως εἶτα ἀνακαινισθεῖσα, ἂν καὶ ἐλάχιστα ἐνιαχοῦ μεταγενέστερα παρατηροῦνται ἴχνη. Ἐκ τῶν λατομείων τούτων καὶ οἱ Σαλαμίνιοι διὰ πλοίων, καταστραφείσης τῆς πόλεως, ἢ καὶ ὑπαρχούσης, τὴν ἀναγκαίαν διὰ τὰς οἰκίας των οἰκοδομικὴν ὕλην ἐλάμβανον· ἐπειδὴ ἅπασα ἡ Καρπασία ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν ἦτο τῆς Σαλαμῖνος, « Κλῖδες πάντου καὶ ἐτχατιαὶ Σαλαμῖνος (α).

Ἅπαντα ταῦτα τὰ ἐρείπια ἐν τῇ νῦν καλουμένῃ Βάλῃ κεῖνται, ἥτις πρὸς τὴν θάλασσαν ἐκτεινομένη τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Πτολεμαίου Ἐλαίαν σχηματίζει « Σαλαμίς, Ἐλαία ἄκρα, Οὐρὰ Βρός. » Καὶ αὕτη μικρόν τι σχηματίζει δάσος, ἐν ᾧ οἱ πέριξ οἰκοῦντες τό τε θέρος καὶ τὸν χειμῶνα ἀπολύουσι τὰ κτήνη των, τὰ μὴ πρὸς ἐργασίαν χρήσιμα. Εἶναι δὲ πλήρης ἀγριελαιῶν, ἅτινας ἤδη ἤρχισαν νὰ ἐμβολιάζωσιν, ὡραίους ἐλαιῶνας καθιστῶντες.

Παρὰ ταύτην κεῖται καὶ ἡ κώμη τοῦ ἁγίου Θεοδώρου ἐκ χριστιανῶν καὶ ὀλίγων τούρκων κατοικουμένη, ἐνταῦθα καὶ κίων τις ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἱερέως μετ'ἐπιγραφῆς τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων σώζεται· εἶναι δ' ὅμοιος τοῖς εὑρεθεῖσι παρὰ τὸν Βοσπορον καὶ τὸν λάκκον τοῦ Φράγκου κτλ. ἀλλὰ ταύτης οὐδὲ λέξιν ἠδυνήθην ν'ἀναγνώσω. $\frac{1}{4}$ δὲ μιλ. ΒΔ κεῖται τὸ Πατρίκι, καλὰ μὴ ἔχον ὕδατα, ἐνῷ τὸ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου φρέαρ λαμπρότατα· πρὸς βορρᾶν δὲ τούτου ἡ Κώμη Κεμπὶρ (μεγάλη κώμη) τὸ πλεῖστον ὑπὸ τούρκων κατοικουμένη.

Ἐντεῦθεν τῆς Ἄκρας ὑπὲρ τὸ $\frac{1}{2}$ μίλ. ἑτέραν ἀπαντῶμεν ἀρχαίαν πόλιν, ὀλίγα ἐρείπια ἔχουσαν, οἷον λελατωμημένους λάκκους, σωροὺς πολλοὺς λίθων· ἔχει δὲ καὶ ὅρμον πολὺ βεβαίως τοῦ τῆς Ἄκρας καλλίτερον, εἰς ὃν καὶ ἤδη πολλὰ πλοῖα ἐρχόμενα δημητριακοὺς καρποὺς γεμίζονται. Πρὸς δὲ τὸ δυτικὸν αὐτῆς ὑπάρχει καὶ μικρὰ ἀκρόπολις Καστροῦλι νῦν

(α) Ἀνθολογ. 3. 366.

καλουμένη, καὶ ἐπ' αὐτῆς πολλαὶ δεξαμεναὶ καὶ ἄλλα ἐρείπια· ἀλλ' ἅπαντα τῶν μεταγενεστέρων χρόνων, καὶ μάλιστα τῆς τῶν Ἑνετῶν κτήσεως· ἡ δὲ πόλις Λιμιῶνας καλεῖται, τοῦτο λαβοῦσα τὸ ὄνομα, ὡς τὸ μόνον μέρος οὖσα, καθ' ὃ δύνανται νὰ προσορμισθῶσι καὶ ἐν ὥρᾳ χειμῶνος πλοῖα· παρὰ δὲ τὸ Καστροῦλι καὶ ὕδωρ πηγάζει ἀξιόλογον (σ. 31).

Τὸ ἀρχαῖον τῆς πόλεως ταύτης ὄνομα δὲν γνωρίζομεν, μηδενὸς λέγοντος ὅτι πρὸς τοῦτο τὸ μέρος τῆς νήσου ἔκειτο πόλις. Δέκα δὲ περίπου λεπτὰ ἐντεῦθεν κεῖται ἡ ἐκ πέντε οἰκογενειῶν συνισταμένη κώμη Καμάραις, αἱ κλεῖδες οὕτως εἰπεῖν ἁπάσης τῆς Καρπασίας· διότι δι' αὐτῆς, ὅσοι εἰς Καρπασίαν μεταβαίνουσι, πρέπει νὰ διέλθωσιν. Ἐν αὐτῇ οὐδὲν ἀρχαῖον ἐρείπιον ἀπαντῶμεν, ὥστε ἐξ αὐτοῦ νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἔλαβε τὸ ὄνομα, ἀλλ' οὐδὲν κἂν τοιούτου φαίνεται ἴχνος. Μήπως τοῦτο τὸ ὄνομα, παραφθορὰ εἶναι τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος τῆς παρακειμένης πόλεως, καὶ λέγεται Καμάραις, ἀντὶ Κάμειρος; Ἓν δὲ τέταρτον αὐτῆς ΒΑ κεῖται ἡ κώμη Καστρία, λείψανον τῆς κατακτήσεως τῶν Φράγκων, ἐκ χριστιανῶν ἅπασα κατοικουμένη.

Εἶτα πρὸς τὴν Σαλαμῖνα τὴν μεγίστην τῶν ἀρχαίων ἐν Κύπρῳ πόλεων βαδίζοντες, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ ἀπαντῶμεν τὴν θέσιν Χάρβωριν, ἐν ᾗ καὶ ἐρείπια ἀρχαῖα, καὶ φρέαρ ἀξιόλογον ὑπάρχουσιν· ὑπὸ τοῦτο τὸ ὄνομα ἀπαντῶμεν ἐν Πάφῳ κώμην, ἐν ᾗ ὁ ἅγιος Ἱλαρίων πολὺν χρόνον διέτριψεν. Ὑπὲρ τὴν $\frac{1}{2}$ δ' ὥραν ΒΑ ταύτης κεῖται ἡ κώμη Τρίκωμον, καλῶς οἰκουμένη, καὶ πολλοὺς κατηρειπωμένους Βυζαντινοὺς χριστιανικοὺς ναοὺς ἔχουσα· ἐνταῦθα λέγεται ὅτι καὶ τάφοι Ἑλληνικοὶ καὶ ἀγγεῖα ἐντὸς αὐτῶν εὑρέθησαν· ὑπὸ δὲ τὴν κώμην καὶ λατωμεῖα ἔτι ὑπάρχουσι τῆς Σαλαμῖνος, λ α τ ώ μ α ι ς ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων καλούμενα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Σαλαμὶς νῦν Παλαιὰ Ἀμμόχωστος. Ἅγιος Σέργιος. Λιμνιά. Σύγκρασις. Ἄρτεμι. Αὐγασίδα.

Ἐντεῦθεν τῶν Καμαρῶν ½ μίλ., καὶ περὶ τὰ δύο διεργόμενοι ἐκ τοῦ Τρικώμου, φθάνομεν εἰς τὴν κώμην ἅγιον Σέργιον· εἶτα περὶ τὰ δέκα λεπτὰ πρὸς τὴν θάλασσαν εἰς τὴν ἀρχαίαν Σαλαμῖνα, νῦν Παλαιὰν Ἀμμόχωστον καλουμένην.

Τῆς Σαλαμῖνος πρῶτος θεωρεῖται οἰκιστὴς παρ' ἁπάντων τῶν συγγραφέων Τεῦκρος ὁ Τελαμῶνος. Ὁ σχολιαστὴς τῶν Περσῶν τοῦ Αἰσχύλου ταῦτα λέγει περὶ τούτου. « Σαλαμῖνα τὴν ἐν Κύπρῳ φησίν· ἧς ἡ μητρόπολις, ἡ ἐν τῇ Ἀττικῇ δηλαδὴ ἡμῖν αἰτία ἐστὶ τῶνδε τῶν στεναγμάτων· ἄποικοι γὰρ εἰσὶν οἱ ἐν Κύπρῳ Σαλαμίνιοι τῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ. Φασὶ γὰρ ὅτε τοῦ Αἴαντος τελευτήσαντος, αὐτόχειρος γεγονότος, ὁ Τεῦκρος, ὁ αὐτοῦ ἀδελφός, ἐν τῇ Σαλαμῖνι τῇ αὐτοῦ πατρίδι ἀπελθὼν οὐκ ἐδέχθη τῷ πατρὶ αὐτοῦ Τελαμῶνι, ἀλλ' ἐδιώχθη ἀπὸ τῆς Σαλαμῖνος, ὡς μὴ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Αἴαντα, κωλήσας σφαγιασθησόμενον ὑφ' αὐτοῦ, κατελθὼν οὖν ἐν τῇ Κύπρῳ ἀνεδείματο πόλιν, καὶ ταύτην καλέσας Σαλαμῖνα ἐπ' ὀνόματι τῆς ἐν τῇ Ἀττικῇ. » Ἀλλὰ τὰ αὐτὰ περιληπτικώτερον λέγει καὶ ὁ Στράβων. « Εἶτα Ἀχαιῶν ἀκτή, ὅπου Τεῦκρος προσωρμέσθη πρῶτον κτίσας Σαλαμῖνα τὴν ἐν Κύπρῳ, ἐκβληθεὶς, ὡς φασίν, ὑπὸ τοῦ πατρὸς Τελαμῶνος. » Ἀλλὰ καὶ ὁ Πορφυρίων τὰ αὐτὰ ἔτι λέγει (α)· τὰ δὲ Πάρια χρονικὰ γράφουσιν ὅτι ἡ μετανάστευσις ἐγένετο ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Δημοφῶντος « Ἀφ' οὗ Σαλαμῖνα ἐν Κύπρῳ Τεῦκρος ᾤκισεν ἔτη ϡΗΗΗΗΔΔΠΙΙ (938) βασιλεύοντος Ἀθηνῶν Δημοφῶντος » (β).

(α) Ἴδε καὶ Ἰσοκράτ. εἰς Εὐάγόρ. 7. Ἰουστιν. ἱστορ. 44. Σέρβ. Ἀνειδ. 1. Νόνν. Διονυσ. 13. Εὐσταθ. Ἰλιάδ.

(β) Μάρμαρ. Ὀξων, ἐποχ. 47.

Ὁ δ' Εὐριπίδης κατὰ χρησμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος λέγει ὅτι ὁ Τεῦκρος τὴν Σαλαμῖνα ἀπῴκισε (α).

Ὧν δ' οὕνεκα ἦλθον τούς δε βασιλείους δόμους,
Τὴν θεσπιῳδὸν Θεονόην χρήζων ἰδεῖν,
Συμπροξένησον, ὡς τύχω μαντευμάτων,
Ὅπῃ νεὼς στείλαιμ' ἂν οὔριον πτερὸν
Εἰς γῆν ἐναλίαν Κύπρον, οὗ μ' ἐθέσπισεν
Οἰκεῖν Ἀπόλλων, ὄνομα νησιωτικόν
Σαλαμῖνα θέμενον τῆς ἐκεῖ χάριν πάτρας.

Ἀλλὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὁ Ὁράτιος διὰ τῶν τριῶν τούτων στίχων (β).

Nil desperandum Teucro duce, et auspice Teucro
Certus enim promisit Apollo
Ambiqam tellure nova Salamina futuram.

Ὁ Ἀθήναιος ἔτι λέγει ὅτι αὕτη ἡ ἀποικία ἐκ Τρῴων ἐσχηματίσθη αἰχμαλώτων, οὓς Τεῦκρος εἶχεν ὑποχρεώσει ν' ἀναχῴρήσωσι μετ' αὐτοῦ. Καὶ περὶ τούτου ἱστορικοί τε καὶ ποιηταὶ ἀνέφερον (γ). Ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὅτι ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἄλλας ἀποικίας πρὶν ταύτης εἶχε κάμει, καὶ μάλιστα εἰς Σιδῶνα. Ὁ δὲ Μάσσαλᾶς Κορβῖνος in Augusti Progenie λέγει ὅτι ὁ Τεῦκρος φυγὼν τῆς αὐτοῦ πατρίδος ἔκτισεν ἐν Σιδῶνι Σαλαμῖνα πόλιν Teucer, qui patria profugus, in Sidonia alteram Salaminam condidit. Ἀλλ' ἴσως διὰ της λέξεως ταύτης Sidonia τὴν Κύπρον ἐθεώρει, ἐπειδὴ ὑπ' αὐτὴν ὑπέκειτο ἡ Κύπρος, ὑπὸ Φοινίκων τὸ πρῶτον οἰκιαθεῖσα. Οἱ πολῖται καλοῦνται Σαλαμίνιοι, ἀλλ' ὁ Ἡσύχιος καὶ Σπαύνθας αὐτοὺς λέγει. «Σπαύνθες, Σαλαμίνιοι.»

Τὴν πόλιν ταύτην οἱ Λατῖνοι συγγραφεῖς πρὸς διάκρισιν τῆς

(α) Εὐριπίδ. Ἑλένη στίχ. 144.

(β) Horat. Flac od. lib. 1. od. 7. v. 21.

(γ) Velefus Paterc. lib. 1. c. 1. Πανσ. 2 29. Virgil. Eneid. lib. 1. v. 623. Ovid. in Pont. Epistol. III. v. 80.

ἐν Ἀττικῇ, ὡς ὁ Ἄκρων, Ambiquam καλοῦσιν. Ambiquam Duplicem. vel quod una in Cypro, altera in Thraciae regione esse dicitur. vel, quod una pulsus est, alteram condidit. Τοῦτον δὲ βλέπομεν νομίζοντα ὅτι οὕτως ὠνομάσθη εἴτε, διότι μία μὲν εἶναι ἐν Κύπρῳ, ἑτέρα δ' ἐν Θρᾴκῃ· εἴτε τῆς μιᾶς ἀπωθηθεὶς ἔκτισε τὴν ἑτέραν. Τὴν δ' ἐν Ἀττικῇ veram λέγει ὁ Λευκανὸς (κ). Tresque petunt veram credi Salamine carinae. Καὶ ὁ Εὐσταθιος δὲ (δ) πρὸς διάκρισιν τῆς ἄλλης Σαλαμῖνος Σαλαμῖνα αὐτὴν Κυπρίαν καλεῖ· ἀλλὰ σπανίως τὸ τοιοῦτον λάθρος δύναται καὶ προκύψῃ.

Ὁ δὲ Πορφύριος λέγει ὅτι Κορωνὶς τὸ πάλαι ὠνομάζετο (γ): «Ἐν δὲ τῇ νῦν Σαλαμῖνι, πρότερον δὲ Κορωνίδι ὀνομαζομένῃ, μηνὶ κατὰ Κυπρίους Ἀφροδισίῳ ἐθύετο ἄνθρωπος τῇ Ἀγραύλῳ τῇ Κέκροπος.» Ὁ δὲ Στέφανος ὁ Βυζάντιος ὅτι μοῖρα ταύτης Κορώνη ἐκαλεῖτο «Ἔστι καὶ Κορώνη μοῖρα τῆς Σαλαμῖνος τῆς ἐν Κύπρῳ.» Καὶ πιθανόν, ἂν οὕτω πρὶν τοῦ Τεύκρου ἐκαλεῖτο, εἶτα μεγαλυνθεῖσα ἐνορίαν τινὰ τῆς Σαλαμῖνος ὅτι ἀπετέλεσεν. Ἀλλ' ὁ Ἔγγελος τὴν μαρτυρίαν τούτων, ὡς μεταγενεστέραν οὐδόλως παραδέχεται· καὶ τὴν γνώμην αὐτοῦ καὶ ἡμεῖς παραδεχόμενοι λέγομεν ὅτι ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Σαλαμῖνος ὑπῆρχε Κορώνη πόλις, ἢ καὶ κώμη, ἀλλὰ δὲν εἶναι αὕτη ἡ μετὰ ταῦτα Σαλαμίς. Τοιαύτην ἀπηντήσαμεν εἰς τὸ βόρειον τῆς νήσου παρὰ τὴν Ἀκανθοῦν, Κορωνιαῖς καλουμένην, ὅπου καὶ τὰ δέοντα περὶ αὐτῆς εἴπομεν, (σ. 140).

Ἐπὶ δὲ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, σεισμοῦ μεγάλου ἐν τῇ νήσῳ συμβάντος ἡ πόλις καταπεσοῦσα ὑπ' αὐτοῦ πάλιν ἀνηγέρθη, Κωνσταντία κατὰ Κύριλλον κληθεῖσα (δ). «Σαλαμὴν (γρ. Σαλαμίς) πόλις Κύπρου ἡ νῦν Κωνσταντία.» Τὸν

(α) Λευκαν. III. Ἐνείδας εἰς Τρῴας· καὶ Μανίλιον 6 ὀδ. 8.

(β) Εὐσταθ. 6'. 2. 558. §. 231.

(γ) Πορφυρ. περὶ ἐγκρατ. 2. 54. ἴδ' ἔτι Εὐσεβ. Εὐαγγελ. Προπαρασκευ. 4. 16. Κύριλλ. κατὰ Ἰουλιαν. 4. Θεοδωρετ. Θεραπευτ. 7.

(δ) Ἴδε καὶ Πολυβ. εἰς 6. Ἐπιφανίου.

σεισμὸν τοῦτον μνημονεύει καὶ ὁ Κεδρηνός, « Τῷ εἰκοστῷ ὀγδόῳ χρόνῳ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, σεισμοῦ ἐν Κύπρῳ γενομένου, Σαλαμὶν (γρ. Σαλαμίς) ἡ πόλις κατέπεσε καὶ ἱκανὸν πλῆθος διέφθειρεν· » ἔτι δὲ καὶ τὰ Σιβυλλικὰ βιβλία αὐτὸν προεῖδον(α). « Καί ποτε δὴ Σαλαμῖνα Πάφον θ'ἅμα σεισμὸς ὀλέσσει. »

Ἡ μεταβολὴ αὕτη τοῦ ὀνόματος τῆς ἀρχαιοτάτης Κυπρίας πόλεως εἰς Κωνσταντίαν δεικνύει ὅτι καὶ ἐν Κύπρῳ, ὡς καὶ καθ'ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα εἶχεν ὑπερισχύσει ἤδη ἡ διαφθορά, καὶ εἰς οὐδὲν ἄλλο ἀπέβλεπον, εἰμὴ πῶς νὰ εὐχαριστήσωσι τὸν αὐτῶν αὐτοκράτορα, ἢ καὶ ἀνθύπατον, καὶ θείας αὐτῷ τιμὰς πολλάκις ἀπονέμοντες. Εἰς τοιαύτην εὑρισκόμενοι οἱ Σαλαμίνιοι διαφθορὰν κατεδέχθησαν εἰς τὸν αὐτοκράτορά των, ὅστις μικρὰν αὐτοῖς ἐποιήσατο δωρεὰν, χαριζόμενοι, ἐκ τοῦ χάρτου νὰ ἐξαλείψωσι τῆς ἀνθρωπότητος τὴν γηραιὰν Σαλαμῖνα, ἥτις ὑπὸ τοσούτων καὶ πολλάκις ἱκανῶν βασιλέων ἐβασιλεύθη, ἕτερον δίδοντες ὄνομα· τοῦτο δὲ καὶ εἰς Πάφον ἐν τῇ αὐτῇ περιστάσει συμβαίνει (σ. 85) Ἀλλ' ὁ Μαλαλᾶς Χρονογρ. λέγει ὅτι ἐπὶ τοῦ πατρὸς τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἤτοι Κωνσταντίνου τοῦ Χλωροῦ συνέβη ὁ σεισμός, ὅστις ὅλως μέρος τῆς πόλεως κατέστρεψε, μέρος δὲ κατεβύθισεν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος διὰ τρία ἔτη τοὺς φόρους τοῖς κατοίκοις ἐδωρήσατο, καὶ τὴν πόλιν δι' ὡραίων ἀνήγειρεν οἰκοδομημάτων· Κωνσταντίνου ὅμως τοῦ Χλωροῦ ἡ ἀρχὴ δὲν ἐξετείνετο καὶ ἐπὶ τῆς Ἀσίας· ὅθεν ἀναφερτέα ταῦτα εἰς τὸν υἱόν του τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον.

Ἀνηγέρθη δ' οὐχ ὅλως ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἐρειπίων, ἀλλὰ πρὸς τὸν ποταμὸν Πεδαῖον ἐκτανθεῖσα· πρὶν ὅμως τούτου οὐ μικρὰν καταστροφὴν ὑπὸ τῶν Ἑβραίων ἡ Σαλαμὶς ἔπαθεν. Ὅθεν καὶ ὁ Ξιφιλῖνος λέγει « Πολλὰ ἔδρασαν (οἱ Ἰουδαῖοι) ὅμοια καὶ ἐν τῇ Κύπρῳ ἡγουμένου σφίσιν Ἀρτεμίωνος, καὶ ἀπώλοντο καὶ ἐκεῖ μυριάδες τέσσαρες καὶ εἴκοσι, καὶ διὰ τοῦτο οὐδενὶ Ἰουδαίῳ ἐπιβῆναι

(α) Σιβυλλ. βιβλ. 4.

αὐτῆς ἔξεστιν, ἀλλὰ κἂν ἀνέμῳ τις βιασθεὶς εἰς τὴν νῆσον ἐμπέσῃ θανατοῦται » (α) Ἐπίσης καὶ ὁ Εὐσέβιος· ὁ δὲ Βέδα προσθέτει ὅτι ἐπὶ Τραϊανοῦ αὐτοκράτορος ὁ σεισμὸς συνέβη. **Salamis civitas in Cypro insula, nunc Constantia dicta, quam Trajani principiis tempore Iudaei, interfectis omnibus accolis deleverunt.** Ὑπὸ τούτου μανθάνομεν, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι, τοὺς κατοίκους αὐτῆς φονεύσαντες, τὴν πόλιν κατέσκαψαν (β). Ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς τῶν φονευθέντων ὅλως εἶναι ἀπίστευτος· ἂν καὶ πολύανδρος μητρόπολις τῆς Κύπρου αὕτη ἀπεκαλεῖτο (γ)· περὶ τούτου ὅμως ἐν τῇ ἱστορίᾳ θέλομεν εἴπει τὰ δέοντα.

Ὁ Ὅμηρος εἰς τὸν πρὸς τὴν Ἀφροδίτην ὕμνον του εὐκτισμένην αὐτὴν λέγει.

«Χαῖρε θεά, εὐκτισμένης Σαλαμῖνος μεδέουσα.»

Ὁ δὲ Διόδωρος (δ) μεγίστην καὶ δυνατωτάτην ἁπασῶν τῶν ἐν Κύπρῳ πόλεων. «Ἐβασίλευσε τῆς Σαλαμῖνος μεγίστης οὔσης καὶ δυνατωτάτης τῶν ἐν Κύπρῳ πόλεων.» Καὶ κατωτέρω (ε). «Οὗτοι μὲν οὖν καταπλεύσαντες εἰς τὴν Κύπρον εὐθὺς ἐπὶ τὴν μεγίστην τῶν πόλεων Σαλαμῖνα τὴν δύναμιν ἤγαγον.»

Τὰ πρωτεῖα ταῦτα οὐ μόνον ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων βασιλέων διετήρησεν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν Μακεδόνων καὶ Ῥωμαίων. Ταῦτα λέγει καὶ ὁ Χρυσόστομος (ς) περὶ τούτου «Καὶ γενόμενοί φησιν ἐν Σαλαμῖνι κατήγγελον τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τῇ

(α) Ὁ τῆς Κύπρου ἱστοριογράφος Κυπριανὸς προτρέπει τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ Κυπρίους ν' ἀκολουθήσωσι τὸν βάρβαρον τοῦτον νόμον. Τοῦτο εὐδόλως συνῳδεῖ τῇ θρησκείᾳ, ἣν ἐπρέσβευε, καὶ ἥτις ἅπασα εἶναι ἀγάπη.

(β) Ἴδ' ἔτι Παῦ. Διάκον. ἱστορ. 10. καὶ Εὐσέβιον λέγοντα «Τοὺς ἐν Σαλαμῖνι τῆς Κύπρου Ἕλληνας Ἰουδαῖοι ἀνελόντες, τὴν πόλιν κατέσκαψαν.»

(γ) Πολυβ. β. Ἐπιφάν.

(δ) Διοδωρ. βιβλ. 14.

(ε) Διοδωρ. βιβλ. 16.

(ς) Χρυσοστ. Πραξ. Ἀποστολ. 28. Ἴδε καὶ Σωζομένου ἱστορ. ἐκκλησ. 7. 12.

μητροπόλει τῆς Κύπρου.» Περὶ τοῦτον δὲ τὸν χρόνον καὶ Ἐπιφάνιος ἦτο τῆς Κυπρίων μητροπόλεως ἐπίσκοπος

Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν αὐτῇ σφαγὴν καὶ τὸν καταστρεπτικὸν ἐκεῖνον σεισμόν, ἤρχισεν ἐπὶ μικρὸν ἡ εὐημερία τῆς πόλεως νὰ ἐκλείπῃ· καὶ τέλος ὅλως ἐξέλιπεν, ὅτε οἱ Σαρακηνοὶ ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου αὐτὴν κατέστρεψαν πολιορκήσαντες. Ἀντὶ δὲ ταύτης δυτικώτερον ἓν μίλ. ἀνηγέρθη ἡ Ἀμμόχωστος, ἡ πρώην ὑπὸ Πτολεμαίου Ἀρσινόη. Ἐν τῇ Σαλαμῖνι ἤδη οὐδὲ πενηχρὰ σώζεται καλύβη, ἀλλ' οὐ πολὺ μακρὰν αὐτῆς ἐκτίσθη ἐκ τῶν αὐτῆς λίθων ἡ μικρὰ κώμη Ἅγιος Γεώργιος, ὃν ἀνωτέρω εἴπομεν, καὶ πλησίον τούτου τὰ καλούμενα Λιμνιά. Ἀλλὰ καὶ ἄλλαι κῶμαι πλησίον κείμεναι ἐξ αὐτῆς λαμβάνουσι τὴν οἰκοδομήσιμον ὅλην διά τε τὰς οἰκίας καὶ τοὺς ναούς των.

Ἐν αὐτῇ δὲ Τεῦκρος ναὸν τοῦ Διὸς ἔκτισεν ἀποικίσας· τούτου ὁ Τάκιτος ποιεῖται μνείαν (α). **Cypri Tribus delubris quorum vetustissimum Paphiae Veneri, Amathusiae, et Jovi Salaminio Teucer, Telamonis patris ira profugus, possuissent.** Ὁ δ' Ἀμμιανὸς Μαρκελῖνος διάστημα λέγει τὰ ἱερὰ τοῦ Σαλαμινίου Διός (β). **Inter municipia crebra urbes duae faciunt (Cyprum) claram Salamis et Paphus altera, Jovis delubris· altera Veneris templo insiquis.** Εἰς τοῦτον δ' ἄνθρωπος ὑπὸ τοῦ Τεύκρου σφάγιον προσεφέρετο· ἀλλ' ἐπὶ τῶν χρόνων Ἀδριανοῦ τὸ ἔθος τοῦτο κατελύθη.

Ὁ Λακτάντιος (γ) περὶ τούτου λέγει: **Apud Cypri Salaminem humanum hostiam Jovi Teucros immolavit, idque sacrificiam posteris tradidit· quod est nuper, Hadriano imperante Sublatum.** Ὁ δ' Ἡσύχιος Ἐπίκοινον τὸν Σαλαμίνιον Δία καλεῖ. «Ἐπίκοινος Ζεὺς ἐν Σαλαμῖνι.» Καὶ

(α) Τακιτ. Ἀναλυτ. 3.

(β) Ἀμμιαν. Μαρκελιν. βιβλ. 14.

(γ) Λακτάντ. βιβλ. 1. 21.

ἴσως ὑπὸ διάφορα ὀνόματα ἐτιμᾶτο ἐν Σαλαμῖνι ὁ Ζεύς· ἐπειδὴ διάφοροι ναοὶ τοῦ Διὸς κατὰ τὸν Ἀμμιανὸν ἐν Σαλαμῖνι ὑπῆρχον.

Ἐνταῦθα ἔτι καὶ ναὸς ὑπῆρχεν Ἀφροδίτης Ἡρωνοίας κατὰ τὸν Ὀβίδιον (α).

Neve ea sicta putes, dominae sub imaginae signum
Servat ad huc Salamis. Venerisquoque nomine templum
Prospicientis habet . . . .

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν δύο τούτων ναῶν ἐν αὐτῇ ἔτι οἱ τῆς Ἀθηνᾶς, Ἀγραύλου, καὶ Διομήδους ναοὶ ὑπῆρχον ἐν ἑνὶ κατὰ τὸν Πορφύριον περιβόλῳ. « Ἐν δὲ τῇ νῦν Σαλαμῖνι, πρῶτον δὲ Κορωνίδι ὀνομαζομένῃ, μηνὶ κατὰ Κυπρίας Ἀφροδισίῳ, ἐθύετο ἄνθρωπος τῇ Ἀγραύλῳ τῇ Κέκροπος καὶ νύμφῃ Ἀγραυλίδος, καὶ διέμενε τὸ ἔθος μέχρι τῶν Διομήδους χρόνων. Εἶτα μετέβαλεν, ὥστε τῷ Διομήδει τὸν ἄνθρωπον θύεσθαι· ὑφ' ἕνα δὲ περίβολον, ὅτε τῆς Ἀθηνᾶς νεώς, καὶ ὁ τῆς Ἀγραύλου καὶ Διομήδους· ὁ δὲ σφαγιασόμενος ὑπὸ τῶν ἐφήβων ἀγόμενος, τρὶς περιέθει τὸν βωμόν· ἔπειτα ὁ ἱερεὺς αὐτὸν λόγχῃ ἔπαιε κατὰ τοῦ στομάχου, καὶ οὕτως αὐτὸν ἐπὶ τὴν νησθεῖσαν πυρὰν ὡλοκαύτιζον· τοῦτον δὲ τὸν θεσμὸν Δίφιλος ὁ τῆς Κύπρου βασιλεὺς κατέλυσε, κατὰ τοὺς Σελεύκου χρόνους τοῦ Θεολόγου, τὸ ἔθος εἰς βουθυσίαν μεταστήσας. » Ὅθεν οὐ μόνον τῷ Διὶ ἀνθρώπινος προσεφέρετο θυσία, ἀλλὰ καὶ τῇ Ἀγραύλῳ καὶ Διομήδει. ἀλλὰ τούτων δὲν δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν τὴν θέσιν, οὐδενὸς ἀξιολόγου λειψάνου, οἷον ναόν τινα δεικνύοντος ὑφισταμένου. Πιθανὸν ἅπαντες οἱ ναοὶ οὗτοι, καὶ μάλιστα οἱ ἐν ἑνὶ περιβόλῳ περιλαμβανόμενοι ὅτι εὑρίσκοντο εἰς τὸν ἔτι σωζόμενον πρὸς τὸ ἀρκτικὸν τῆς πόλεως μέρος ἄξιον λόγου περίβολον, ἐν οἷς πιθανώτατα καὶ αὐτὰ τὰ βασίλεια ὑπῆρχον.

Πολλοὺς δ' ἀφοῦ χριστιανικὴ πόλις κατέστη χριστιανικοὺς

(α) Ὀβιδ. μεταμορφωσ. 14.

ναοὺς περιελάμβανεν ἡ Σαλαμίς, ὧν καὶ ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ τοῦ ῥηθέντος τείχους εἰσέτι βλέπομεν ἐρείπια. Ἡ δὲ φυλακὴ ἡ καλουμένη τῆς ἁγίας Αἰκατερήνης εἶναι οἰκοδόμημα ἐκ κυκλωπείων λίθων, (καὶ τοιοῦτον ἕτερον εἴδομεν ἐν Κιτίῳ σ. 50) ἔχον μῆκος 10 μέτρων καὶ 5 ½ πλάτος, ἔτι εἴσοδον ἀρχαίαν· συνίσταται δ' ἐκ δύο δωματίων, ἑνὸς μεγάλου καὶ ἑτέρου μικροῦ. Ὅλος δ' ὁ θόλος ὁ τὰ δωμάτια καλύπτων ἐκ πέντε μόνον συνίσταται λίθων, τοῦ μεσαίου ὑπὲρ τὸ ὅλον μῆκος τοῦ δωματίου ἐκτεινομένου· καὶ πιθανὸν Φοινικικὸς ἦτο τάφος, ἐπειδὴ οἱ Φοίνικες τοιούτους λίθους εἰς κατασκευὴν μνημείων μετεχειρίζοντο. Ἐπειδὴ δ' ὡς εἴπομεν, ἡ πόλις δυτικώτερον ἐξετάνθη ἀνεγερθεῖσα, ἐσχηματίσθησαν τούτου ἕνεκα δύο πόλεις· καὶ ἡ μὲν ἀρχαία εἶναι ἀνατολικώτερον καὶ παρὰ τὸν λιμένα, ἐν ᾗ ὁ Ποκόκιος κάὶ πλατείας λέγει ὅτι παρετήρησεν, ἔτι δὲ καὶ διώρυγας, αἵτινες ὑπὸ τῆς θαλάσσης κατεχώσθησαν· ἡ δὲ νέα τὸ ἥμισυ τῆς παλαιᾶς ἔχουσα μέγεθος ὡραία ἔτι περιέχει λείψανα. Εἰς τὸ βόρειον αὐτῆς ὑπῆρχον κίονες ἐκ γρανίτου σταικτοειδοῦς, 25 ποδῶν διαμετρον ἔχοντες, καί τινα κιονόκρανα καλῶς εἰργασμένα· ἀλλὰ ταῦτα εἰς ναόν τινα ἴσως ἀνήκοντα, μετεφέρθησαν κατασυντριφθέντα εἰς διαφόρους τῆς Κύπρου πόλεις καὶ κώμας ὡς οἰκοδομικὴ ὕλη. Ἤδη δὲ δὲν βλέπομεν ἐντὸς τοῦ ῥηθέντος περιβόλου, εἰμὴ λαμπροτάτων κιόνων καὶ ἄλλων ἐρειπίων μόλις μηδαμινὰ ἴχνη· καὶ ταῦτα ἡμῖν ἐγκατέλιπον, ὄχι σεβασθέντες τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος, ἀλλὰ μὴ δυνηθέντες διὰ τῶν βαρβάρων αὐτῶν ἐργαλείων νὰ τὰ ἐξορύξωσιν· ὅθεν καλὸν ἐνίοτε τῇ βαρβαρότητι νὰ χρεωστῶμεν χάριτας, μὴ δυναμένη νὰ καταστρέψῃ, ὅτι οὐδεμίαν εἰς αὐτὴν κάμνει ἐντύπωσιν. Ἐν αὐτῇ καὶ λουτρῶν Ῥωμαϊκῶν πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τῆς πόλεως λείψανα παρατηροῦμεν, ἔτι δὲ καὶ ἄλλα ἐρείπια, ὡς καὶ περίξ ἴχνη τῶν ἀρχαίων αὐτῆς τειχῶν μεγάλην ἐχόντων περίμετρον· ἀλλὰ καὶ ταῦτα, ἂν τὸν αὐτὸν ἀκολουθῶσιν οἱ χωρικοὶ δρόμον, θέλουσιν ἐκλείψει, καὶ ὁ περιηγητὴς

τὴν πρωτεύουσαν τῆς Κύπρου Σαλαμῖνα ζητῶν, τὴν λαμπρὰς ἔχουσαν ἐπὶ Ὁμήρου οἰκοδομὰς, θέλει εὑρεθῇ εἰς ἀπορίαν, οὐ μόνον περὶ τούτων, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς αὐτῆς θέσεως.

Ὕδατα δ' ἐλάμβανεν ἡ πόλις ἐκ τῆς Κυθραίας, περὶ τὰ 5 μίλ. αὐτῆς ἀπέχουσα διὰ μεγαλοπρεπῶν ὑδραγωγείων, ὧν λαμπρὰ διασώζονται λείψανα, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφή, δι' ἧς δείκνυται ὅτι ἐπὶ Πλουτάρχου ἀρχιεπισκόπου αἱ δεῖνα τοῦ ὑδραγωγείου ἀψίδες κατεσκευάσθησαν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλας ἐπιγραφὰς εὕρομεν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὑδραγωγείου πρότερον οὔσας, ἃς κατωτέρω θέλομεν ἐκθέσει.

Πρὶν δ' εἰς ἅγιον Σέργιον ἐκ Κυθραίας φθάσῃ τὸ ὕδωρ εἰς δύο διηρεῖτο, ὧν τὸ μὲν κατ' εὐθεῖαν προχωροῦν ἔφθανεν εἰς τὸ τεῖχος, καὶ ἐκεῖθεν ἐν δεξαμενῇ τινι συναθροιζόμενον, ἥτις vota νῦν καλεῖται, εἰς ἅπασαν διενέμετο τὴν πόλιν. Ταῦτ' ἀναμφιβόλως τὰ Ἰουστινιακὰ εἶναι ὑδραγωγεῖα, πολλὰς εἶτα λαβόντα ἐπιδιορθώσεις. Τὸ δ' ἕτερον δυτικῶς αὐτοῦ κλίνον καὶ διερχόμενον διὰ τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Βαρνάβα, ἐχούσης ἕνα τῶν μεγαλειτέρων ναῶν τῆς νήσου, ὡς καὶ ἄλλων ἐκτὸς τῆς πόλεως οἰκοδομημάτων. εἰς τὸ δυτικὸν ἐφέρετο τῆς πόλεως, καὶ βεβαίως ἐγένετο τοῦτο, καθ' ὃν ἡ πόλις κατακρημνισθεῖσα πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐξετάνθη. Ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Βαρνάβα κακῆς ἐργασίας σώζει Κορινθιακούς τινας κίονας, ἐκ Σαλαμῖνος πιθανῶς μετακομισθέντας· ἔμπροσθεν δὲ τοῦ ἐκεῖσε παρεκκλησίου καὶ σαρκοφάγων ἐξ ἐπιχωρίου λίθου σώζονται λείψανα.

Ὁ λιμὴν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Σκύλακος χειμερινὸς καλεῖται «Σαλαμὶς Ἑλληνὶς λιμένα ἔχουσα κλειστὸν χειμερινόν.» Καὶ ἡμεῖς ἤδη ἂν παρατηρήσωμεν καθ' ἅπασαν τῆς πόλεως τὴν παραλίαν δὲν θέλομεν ἴδει ἄλλο αὐτοῦ ἴχνος, εἰμὴ σωροὺς λίθων καλῶς εἰργασμένων, καὶ τὴν προκυμαίαν φαίνεται τὸ πρῶτον ἀποτελούντων, περὶ τὰ 500 βήματα ἐκτεινομένων πρὸς τὴν θάλασσαν, καὶ φαίνεται ὅτι πρὸς τὰς ἐκβολὰς ἦτο τοῦ Πεδαίου, ἐνταῦθα ἤδη Βράχου, ἴσως παραφθορᾷ τοῦ Βωκάρου, καλουμένου. Ὅτι

δ' εἶχε πολλὰς μικρὰς διώρυγας ὀρθῶς λέγει ὁ Ποκόκιος, ἐπειδὴ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ὁ ποταμὸς ἐξαπλοῦται, λίμνην σχηματίζων. ὅθεν καὶ μεγίστη περὶ τούτου ἐλαμβάνετο πρόνοια. Μικρὸν δ' ἀπωτέρω καὶ γέφυραι Ῥωμαϊκαὶ ὑπάρχουσιν, ὧν τινὰς Ἑβραϊκὰς οἱ κάτοικοι ἐκ τῶν ἐν τῇ Σαλαμῖνι κατοικούντων Ἑβραίων ὠνόμασαν. Παρὰ δὲ τὸν ποταμὸν καὶ τὰ λείψανα τοῦ ἀλοπηγείου τῆς Σαλαμῖνος ὑπάρχουσι, περὶ ὧν κατωτέρω θὰ εἴπωμεν, ἅτινα καὶ ὁ Διοσκουρίδης ἀναφέρει «Κάλλιστον δ' ἐν Κύπρῳ (ἅλας) καὶ Κύπρου τῇ Σαλαμῖνι.» Ἀλλὰ τοῦτο καθ' ἑκάστην καταχονόμενον ὅλως σχεδὸν πλησιάζει νὰ ἐκλείψῃ· καὶ βεβαίως ὁ περιηγητὴς οὐδέποτε ἐκεῖθεν διερχόμενος θέλει νομίσει ὅτι εἶναι ἁλοπηγεῖον, ἂν ὡς τοιοῦτον δὲν γνωρίζῃ αὐτὸ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀναφερόμενον.

Ἐν δὲ τέταρτον ΒΔ τῆς πόλεως παρὰ τὸν ποταμὸν Πεδαῖον δύο τεχνητοὶ ὑπάρχουσι λοφίσκοι, οἵτινες νομίζομεν ὅτι ἀρχαῖα εἶναι τρόπαια, καὶ μάλιστα τῶν διαφόρων μαχῶν, ἃς οἱ Ἕλληνες ἐνταῦθα κατὰ τῶν Περσῶν ἔχαμον Ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τούτου καὶ ἀνασκαφαὶ κατὰ τοὺς νῦν χρόνους φαίνεται ὅτι ἔγειναν· ἀλλ' οὗτοι περισσοτέρας δέονται ἐρεύνης, ἐπειδὴ ἀρχαιότατα φαίνονται κενοτάφεια.

Δικαίως ἡ Σαλαμὶς πρώτη καὶ μεγίστη τῆς Κύπρου πόλις ὑπῆρξε ἐπὶ τῶν μεγαλουργῶν προγόνων μας· τοῦτο δ' ἐκτήσατο τὸ ὄνομα ἔκ τε τῆς ἱκανότητος τῶν αὐτῆς βασιλέων καὶ τῆς προσφορωτάτης δι' ἐμπορίαν θέσεως. Καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν μέρους ἔχει τὸ τῆς Μεσαορίας πεδίον, ὅπερ οὐ μόνον τὸν ἀναγκαῖον διὰ τοὺς κατοίκους παρῆγε σῖτον, βάμβακα κτλ., ἀλλὰ καὶ ἀρκετὰ ἐμπορίας χάριν προϊόντα ἐξέπεμπεν· ἔτι δὲ πρὸς ἀνατολὰς τὴν εἰς αὐτὴν ἀνήκουσαν Καρπασίαν, εὐφορωτάτην χώραν, καὶ διάφορα παράγουσαν προϊόντα· ἐκ δυσμῶν δὲ τὸ Κίτιον, τόπον ἐμπορικώτατον. Ἀφ' ἑτέρου δ' οὐ μόνον τὸν ἑαυτῆς κλειστὸν λιμένα, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν μίλ. δυτικῶς αὐτῆς τῆς Ἀμμοχώστου, τὸν μόνον κλειστὸν καὶ ἀσφαλῆ τῆς νήσου μέχρι τοῦδε λιμένα, Ὕδατα πολλά, οἰκοδομαὶ ἐξαίρετοι, ἀσφάλεια περισσο-

εἶκς, κλῖμα λαμπρότατον, ἐξσχαὶ ἐξαίρετοι καὶ κῆποι θαυμάσιοι καθίστων αὐτὴν δικαίως τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας τῆς Κύπρου.

Ἐπὶ δὲ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων καὶ ἕδρα ἀρχιεπισκόπου ἐκ τῶν εὑρεθεισῶν ἤδη ἐπιγραφῶν ἐσχημάτισεν· ἀλλ' εἶτα πρὸς τὰ χείρω κλίνουσα ἐπὶ τῶν Χρυσοστόμου χρόνων ὅλως κατέστη ἄσημος, ὅτε καὶ Ἐπιφάνιος ἐν αὐτῇ ἠρχιεράτευε «Τοῦ Σαλαμῖνος ἕνεκεν χωρίου τοῦ κατὰ τὴν Κύπρον, τοῦ ὑπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν Μαρκιωνιστῶν πολιορκουμένου ἤμην διεγλεγμένος.» Ἀλλ' ἄλλοι πάλιν, καί τοι τοῦ Χρυσοστόμου ταῦτα λέγοντος, μητρόπολιν ὡς Ἀλέξανδρας καὶ ἱερώνυμος, αὐτὴν ὀνομάζουσιν. Ἐκτὸς τούτου ὑποθέτομεν ὅτι, τοιαύτης οὔσης τῆς Σαλαμῖνος, αἱ λοιπαὶ τῆς νήσου πόλεις, ἢ ὅλως εἶχον καταστραφῆ, ἢ εἰς χειροτέραν αὐτῆς εὑρίσκοντο κατάστασιν· ἀλλὰ τέλος ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν καταστραφεῖσα, ἀθλίως, ὡς εἴπομεν, ἀντεκατέστη διά τε τῆς Ἀμμοχώστου καὶ Λευκωσίας.

Ἐν αὐτῇ μεγάλοι ἐγεννήθησαν ἄνδρες, ὡς Ἄριστος ὁ συγγραφεὺς κτλ. ἀλλ' εἰς τὴν ἱστορίαν ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ περὶ αὐτῶν θέλομεν πραγματευθῆ. Ἐναπολείπεται δ' ἔτι πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀποβλεπόντων τὴν Σαλαμῖνα καὶ περὶ τῆς αὐτῆς βιομηχανίας; εἰ δυνατόν, ὀλίγα νὰ εἴπωμεν.

Οἱ βασιλεῖς Σαλαμῖνος ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀκμῆς καὶ τὰ γράμματα ἐπροστάτευσαν· ὅθεν καὶ πολλοὶ ἐπὶ Εὐαγόρων ῥητορικῆς καὶ φιλοσοφίας ἐν αὐτῇ ἦσαν διδάσκαλοι· καὶ τὰς τέχνας οὐκ ὀλίγον εἶχον ἀνθούσας. Περὶ δ' ὑφαντικῆς ταῦτα παρ' Ἀθηναίῳ βλέπομεν. «Ἤκμασε δ' ἡ τῶν ποικίλων ὑφὴ μάλιστα ἐντέχνων περὶ αὐτὰ γενομένων Ἀκεσᾶ καὶ Ἑλικῶνος τῶν Κυπρίων, ὑφάνται δ' ἦσαν ἔνδοξοι· καὶ ἦν Ἑλικὼν υἱὸς Ἀκεσᾶ, ὡς φησὶν Ἱερώνυμος. Ἐν Πυθοῖ γὰρ ἐπί τινος ἔργου γέγραπται.

Τεῦξ' Ἑλικὼν Ἀκεσᾶ Σαλαμίνιος, ὧν ἐνὶ χερσί,
Πότνια θεσπεσίαν, Παλλὰς ἔτευξε χάριν.»

Τὰ αὐτὰ σχεδὸν ἀναφέρει καὶ ὁ Εὐστάθιος. Ἀλλὰ καὶ ἡ

γρυσοχοϊκὴ τέχνη τὰ μάλιστα ἐπεμελεῖτο· ὅθεν καὶ βασιλεῖς ἐνταῦθα βλέπομεν εἰς πεπαιδευμένους Ἕλληνας νὰ προσφέρωσιν ἐν ταῖς τραπέζαις πολύτιμα Κύπρια ποτήρια· ἀλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι τὴν αὐτὴν βεβαίως εἶχον ἐπίδοσιν. Ἴσως δὲ καλῶς εἰργάζοντο καὶ τὰς τῶν δακτυλίων ψήφους· ἐπειδὴ καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον ἐνταῦθα αἱ πλεῖσται καὶ κάλλισται ψῆφοι καθ' ἑκάστην εὑρίσκονται.

Αἱ δ' ἐπιγραφαί, αἵτινες μέχρι τοῦδε ἐνταῦθα εὑρέθησαν εἶναι αἱ ἑξῆς· δὲν ὑπάρχει ὅμως οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἐπιστημονικῆς γενομένης ἀνασκαφῆς πολλαὶ θέλουσιν εὑρεθῆ, καὶ τὸ κενὸν τῆς ἱστορίας θέλουσιν ἀναπληρώσει.

Α'. Ἀριθ. 2625. Εὑρίσκεται ἤδη, ὑπὸ τοῦ Βοικχίου ἐκδοθεῖσα, εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Βερολίνου.

— — — — ως[α, γ]υνὴ ἡ Λεύκου τοῦ
ἐπιστάτου καὶ] γραμματέως τῶν δυνάμεων
— — — — ότιμον Ἑκαταίου
τὸν ἑ[αυτῆς πατέρα.

Β'. Ἀριθ. 2639. Ἐπίσης παρὰ τοῦ Βοικχίου εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Βερολίνου.

Ἡ κατὰ Σαλαμῖνα
Γερουσία
— — — ον Σώσου ἀγορανομήσαν[τ]α
π]ρονοητεύσαντα, δεκαπρωτεύσ[αντα
κ]αὶ ἑτέρας λειτουργίας τῇ πατ[ρίδι
ἐκτελέσαντα.

Ἐν τῇ Ἀμαθοῦντι εἴδομεν τὴν ἐπιγραφὴν «Σωσίων Σωσίωνος υἱὲ χρηστὲ χαῖρε. (σ. 67)» Ὅταν λοιπὸν ὁ Σῶσος, Σωσίων ἐν Σαλαμῖνι ἐλέγετο, τότε καλὸν νομίζω, τὸ ἐλλεῖπον, ν' ἀναπληρωθῇ διὰ ὁμωνύμου κατ' αἰτιατικὴν ὀνόματος Σ ῶ σ ο ν Σ ώ σ ο υ,

Γ'. Ταύτην εὗρον ἐν τῇ κώμῃ ἁγίῳ Σεργίῳ ἐκ Σαλαμῖνος

μεταφερθεῖσαν ἐπὶ μικρᾶς ἐκ λευκοῦ μαρμάρου βάσεως ἑτερομήκους. Καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔχει.

Ἑρμόλαος ἐποίει.

Παρὰ τοῦτο δὲ καὶ τὸ ὄνομα, οὗ τινος πρὸς τιμὴν ἐστήθη ὁ ἀνδριάς.

Ψυχάρους

Ἐπὶ δὲ τῆς ἄνω ἐπιφανείας ἐκτὸς ἄλλων πολλῶν ἐσβεσμένων γραμμάτων καὶ τὰς ἑξῆς λέξεις.

Λ]εοντίῳ — — —

Ἐπαρχιακό[ς].

Δ'. Καὶ ταύτην εὗρον ἐν τῇ πάλαι Σαλαμῖνι, παρὰ τὰ νομιζόμενα ἀρχαῖα τῆς πόλεως οἰκοδομήματα.

[Σαλα]μινίων τῇ πόλει καὶ τῷ δήμῳ
[Πασικρά]της Ἐμπύ[λου] καὶ Ἰάσων Καρπίωνος [ἀγ]ορανομοῦντες
[Στοὰς παν]τοίας κατεσκεύασαν.

Ε'. Ἀριθ. 2638 παρὰ Βοικχίῳ.

— — — — — — — — — —

Κυρεῖνα, Φλάκκον — — — [πρεσβευτήν·
Καὶ ἀντιστράτηγον, Αὐτοκ[ράτορος Καίσαρος Τραϊανοῦ Ἀδριανοῦ Σεβαστοῦ Ἐπαρχείας Λου[σιτανίας ἡγεμόνα λεγ γ Σεβ]αστῆς, ἐπιμελητὴν ὁδῶν Αὐρηλίας κα[ὶ Τριουμφάλης στρατηγόν, δήμαρ[χον, ταμίαν Ῥωμαίων, χιλίαρχον [λεγ — ἀρχὴν ἄρξαντα δ'ἀνδρῶν ὁδῶν ἐπιμελητή[ν] — — — — ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος Σαλ[α]μινίων τιμῆς χάριν.

ΣΤ'. Ἐν τῇ κώμῃ ἁγίῳ Σεργίῳ ἐπὶ τοῦ τοίχου Τουρκικῆς οἰκίας.

†ἐγένετον η κ
αὶ αὖτε ἡ δέκ
α ἀψίδες ἐπὶ

Πλουτάρχου
Ἀρχιεπισκόπ
ου ἡμῶν Ἰνδ. ΙΓ.

Αὕτη ἡ ἐπιγραφὴ καὶ ἡ ἀμέσως κατωτέρω δεικνύει τὴν μεγίστην ἀπαιδευσίαν, εἰς ἣν τὴν 13 ἰνδικτιῶνα εἶχε καταντήσει τὸ ἡμέτερον ἔθνος, ὥστε ἐν τοιαύτῃ γλώσσῃ, καὶ οὕτως ἀνορθογράφως τὰ δημόσια γράμματα ἐπὶ πλακῶν ἐχαράττοντο.

Ζ'. Ἑτέρα τῆς αὐτῆς ὕλης, καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὑδραγωγείου μετὰ τῆς ἀνωτέρω ληφθεῖσα, εἶναι ἡ ἐν τῇ αὐλῇ ἱερέως τινὸς τοῦ ἁγίου Σεργίου κειμένη.

θω — — — τας —αρετα
ἀψίδες ἐκτὸν φιλ
οτιμηθέντων πα
ρὰ Φνηία Ἡλιοῦ το[ῦ] θε-
οδέκτου ἡμὸν δεσπότου ἱπποδρομ
— — — — —

Ταύτην δὲν ἠδυνήθημεν ὅλως ν' ἀναπληρώσωμεν, ἀλλὰ τὸ μόνον προτοχῆς ἄξιον εἶναι, ὅτι γνωρίζομεν τὸν ἀρχιερέα τῆς πόλεως, ἐφ' οὗ ἡ ἀψὶς τοῦ ὑδραγωγείου ἀνηγέρθη, καὶ τὸν χρόνον, καθ' ὃν αὐτὸς ἠρχιεράτευεν. Καὶ ἄλλη δ' εὑρίσκεται ὁμοία ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Γιαπουμέτου Προξένου τῆς Προυσίας ἐν Λάρναχι τῆς Κύπρου.

Εἰς δὲ τὰ ἐνδότερα κεῖται ἡ κώμη Σύγκρασις, ἐν τῷ ναῷ τῆς ὁποίας καὶ Λατινικὴ σώζεται ἐπιγραφή. Ἀλλὰ καὶ ἑτέρα Λατινικὴ ἐπίσης εὑρέθη εἰς τὴν παρὰ τὰ Κνόδαρα τουρκικὴν κώμην Ἄρτεμι, δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Γουλιέλμου Ἔρτσ, καὶ ὑπὸ τοῦ Τσὲλ ἐπαναληφθεῖσαν· ἐνταῦθα καὶ φρούριον Λατινικὸν ὑπῆρχε. Τὸ δ' ὄνομα Ἄρτεμι δεικνύει ὅτι ἐνταῦθα ναὸς ἦν τῆς Ἀρτέμιδος, εἰς ἣν καὶ τὸ ἐκεῖσε ἐκ πιτύων ἄλσος ἦτον ἀφιερωμένον. Ἐν δὲ τῇ Αὐγασίδι ἐπὶ μαρμάρου νεκρικοῦ ἀνάγλυφον τοῦ μεσαιῶνος ἄνδρα ἐμφαῖνον ὑπάρχει μετὰ ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς·

«Ἐκοιμίθη ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ Μισὲρ Τσόριζ (κύριος Γεώργιος) ἐν μηνὶ Σεπτ- [εμβρίῳ] ΑΦ (1500 ἔτος).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Ἀρσινόη ἡ Ἀμμόχωστος. Βερώσια Ἄνω καὶ Κάτω. *Λεύκολλα* (Λαξιά.) Παραλίμνι. *Θρόνος* (ἡ Ἁγία Νάππα). Ξυλοφάγου. Ἡλιοπέτρι. Αὐγόρου. Ὁρμίδια. Καστροῦλι. Βορόκλινη.

Δυτικῶς τῆς Σαλαμῖνος κεῖται ἡ Ἀρσινόη. Ὁ Στράβων μετὰ τὸν Σαλαμῖνα λέγει «Εἶτα Ἀρσινόη πόλις καὶ λιμήν.» Κατὰ δὲ Πτολεμαῖον ἡ Ἀμμόχωστος «Ἀπὸ δὲ ἀνατολῶν τῷ Συριακῷ πελάγει κατὰ περιγραφὴν τοιαύτην. Μετὰ τοὺς Θρόνους τὴν Ἄκραν Ἀμμόχωστος. Πεδαίου ποταμοῦ ἐκβολαί, Σαλαμίς.» Καὶ τὸ μὲν ὄνομα Ἀρσινόη ἔσχεν ἡ πόλις ἀπὸ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, ὅστις καὶ ἄλλας ἐν Κύπρῳ, ὡς εἴπομεν, πρὸς τιμὴν τῆς ἀδελφῆς του Ἀρσινόης ἔκτισε πόλεις περὶ τὸ 284 π. χ. Τὸ δ' ὄνομα Ἀμμόχωστος φαίνεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐκ τῆς πολλῆς ἄμμου, ἣν ἔχει πέριξ, ἤτοι εἶναι πόλις ἀμμώδης, καὶ ἀντὶ νὰ λέγηται Ἀρσινόη ἡ ὑπὸ τῆς ἄμμου κεχωσμένη, ἤτοι Ἀρσινόη Ἀμμόχωστος, παρέλιπον ἐπὶ τέλους τὸ κύριον τῆς πόλεως ὄνομα, διατηρήσαντες αὐτῆς τὸ παρώνυμον· καὶ οὕτω φαίνεται ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Πτολεμαίου ἐκαλεῖτο (α). Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι παράγεται ἐκ τοῦ Fama Augusti (Famagosta), ἤτοι φήμη Αὐγούστου. ἀλλ' οὐδέποτε ἡ πόλις αὕτη ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἤνθησεν, ὥστε νὰ ὑπερβῇ τὴν παρακειμένην Σαλαμῖνα. Οὔτε ἔχομεν τῶν τοιούτων λέξεων οὐδεμίαν ἱστορικὴν ἀλήθειαν· διότι,

(α) Τοσαύτη δ' ἄμμος εἶναι ἔξωθεν αὐτῆς, ὥστε τὸ θέρος, ἐπειδὴ αὕτη ἀνάπτει, καταστενίζεται τὸ κλῖμα θερμότατον· ἄπαρα δ' ἡ ὁδὸς ἡ ἀπὸ Ἀμμοχώστου μέχρι Παραλιμνί ὑ πλήρης εἶναι ἄμμου· ὅθεν καὶ μετὰ μεγάλου κόπου ἐκεῖσε δύνανται νὰ βαδίσωσιν οἱ ἄνθρωποι.

ἂν ἀνεπτύχθη ἡ πόλις, τοῦτο ἔγεινεν ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, ὅτε ὅλως ἡ Σαλαμὶς εἶχεν ἐξασθενήσει καὶ μετὰ ταῦτα.

Οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Ἄραβες Μάουσαν νῦν αὐτὴν καλοῦσιν· ἀλλὰ καὶ ὁ Μελέτιος αὐτὴν ἀναφέρει. «Ἀμμόχωστος, οὐ πολὺ μακρὰν τῆς παλαιᾶς Σαλαμῖνος, ἤτοι τῆς Κωνσταντίας, πόλις τὰ μάλιστα ὀχυρά, ἀνακτισθεῖσα πολλάκις ἰσχυρῶς εἰς τὰς καταδρομὰς τῶν Τούρκων, τόσον διὰ θαλάσσης, ὅσον διὰ ξηρᾶς· ὑπὸ τῶν ὁποίων ἔπαθε τὰ ἔσχατα δεινά. καλεῖται κοινῶς Φαμαγόστα,» ἀλλ' ἴσως οὕτως ἐκαλεῖτο ἐπὶ τῶν αὐτοῦ χρόνων· ἂν καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές· ἐπειδὴ ὀλίγος εἶναι ὁ ἐν τῷ μεταξὺ χρόνος, καὶ ὁ λαὸς ὄχι εὐκόλως ἀλλάσσει εἰς τὴν αὐτὴν ἀνάπτυξιν πάντοτε εὑρισκόμενος τὴν γλῶσσάν του· πιθανὸν ὅμως ἐξ Ἰταλοῦ αὐτὴν οὕτως ἤκουσε προφερθεῖσαν, ἢ εἰς Ἰταλικὸν νὰ εἶδε οὕτω σύγγραμμα γεγραμμένον τὸ αὐτῆς ὄνομα.

Ἐκ δὲ τῶν ἐπιγραφῶν, ἃς κατωτέρω θέλομεν ἴδει, δείκνυται ὅτι ἀπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἤρχισεν ἡ πόλις ν' ἀναπτύσσηται. Ἐπὶ δὲ τῶν Βυζαντινῶν καὶ μάλιστα ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Ῥινοτμήτου πολὺ ἐλαμπρύνθη, ἐξ οὗ καὶ Νέα Ἰουστινιανὴ ἐκλήθη, ὄνομα τὸ ὁποῖον καὶ μέχρι νῦν ὁ τῆς Κύπρου Ἀρχιεπίσκοπος τηρεῖ εἰς τὴν φήμην του. Εἶτα οἱ Λουσινιανοὶ ἡγεμόνες παραλαβόντες αὐτὴν καὶ μάλιστα Ἐρρῖκος Β'. διὰ διαφόρων πύργων ἐνεδυνάμωσαν. Ἀλλ' ὅταν οἱ Γενουήνσιοι μέγιστον ἐμπόριον ἤνοιξαν μετὰ τῆς Συρίας, μὴ δυνάμενοι ἄλλως νὰ διατηρήσωσιν αὐτὸ ἢ διὰ στόλου ἑτοίμου πάντοτε εἰς βοήθειαν τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ των, παρὰ τῶν Γάλλων τῆς Κύπρου βασιλέων ἐζήτησαν τὴν Ἀμμόχωστον, τὸν ἀσφαλέστατον καὶ καταλληλότατον εἰς τὸν σκοπόν των θεωροῦντες αὐτὴν λιμένα, ἵνα ἐν πάσῃ περιστάσει τὰς ἐμπορικὰς αὐτῶν συνδράμῃ ἐπιχειρήσεις. Διὰ νὰ καταστήσωσι δ' ἰσχυρότατον τὸν ἐν Ἀσίᾳ αὐτῶν ναύσταθμον, διὰ φρουρίων ὀχυρωτάτων περιέβαλον τὴν πόλιν· καὶ αὕτη εἶναι ἡ λαμπροτέρα τῆς πόλεως ἐποχή. (1373 Μ. Χ). Ἀλλ' ἡ μεγαλειτέρα τοῦ φρουρίου ἀνακαίνισις εἶναι ἡ γενομένη ἐπὶ τῶν Ἐνετῶν, ὅτε ἡ νῆσος

ἅπασα διὰ τῆς διαθήκης τῆς βασιλίσσης τῆς Κύπρου Αἰκατερήνης τοῦ Ἐνετοῦ Μάρκου Κορνάρου, συζύγου Ἰακώβου τοῦ Μπαστάρδου, ὑπὸ τὴν τῆς Ἐνετίας ἐξουσίαν ἔπεσεν. Οὗτοι οὐ μόνον διώρθωσαν τοὺς αὐτῆς προμαχῶνας, ἀλλὰ καὶ διὰ νέων ἰσχυροτέρων ὠχύρωσαν, τὸ κέντρον τῆς ἐν Κύπρῳ δυνάμεως αὐτὴν καταστήσαντες. Ἀλλ' ἂν καὶ ἀπὸ Πέτρου Β', ὅστις εἰς Λάρνακα τὸ αὐτῆς ἐμπόριον μετέφερεν, στρατιωτικὴ πόλις ἡ ὀχυρώτατον φρούριον ἐθεωρεῖτο, ἐπὶ τῶν Ἐνετῶν ὅμως τοῦτο καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν ὑπῆρχε· καὶ δὲν ἠδύνατό τις ἐν αὐτῇ νὰ ἴδῃ, εἰμὴ ἁπάσας τὰς πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Κύπρου πολεμικὰς παρασκευάς.

Οἱ Ἐνετοὶ ναυτικὸν ὄντες ἔθνος ἅπασαν ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν των εἰς τὰ ὀχυρώτερα παράλια τῆς νήσου, ἅπαντα σχεδὸν τὰ ἐν τῇ μεσογείῳ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἐγερθέντα καὶ μετὰ ταῦτα ἀνακαινισθέντα ὀχυρώματα καταστρέψαντες· ἐπειδὴ διὰ τούτων ἤλπιζον ἐῤῥωμένως νὰ κρατῶσι τὴν πλουσίαν ταύτην κληρονομίαν. Ἀλλ' ἂν καὶ τοιούτους κατέβαλον ἀγῶνας, ἂν καὶ τοσαῦτα ἐφρόντισαν νὰ κατασκευάσωσιν ὀχυρώματα, ταῦτα πάντα μεγαλειτέρας δυνάμεως ἐπὶ τῶν προθύρων τῆς νήσου παρουσιασθείσης, οὐδόλως ἠδυνήθησαν νὰ ἀντισταθῶσιν, ἀλλὰ μετὰ δεκάμηνον πρὸς τὸν Καρᾶ Μουσταφᾶν, στρατηγὸν τῶν Τούρκων, τοῦ περιφήμου Βραγαδίνου φονικωτάτην ἀντίστασιν τὸ 1571 καὶ ἡ πόλις Ἀμμόχωστος τελευταία, καὶ μετὰ ταῦτα ἅπασα ἡ νῆσος Τουρκικὴ κατέστη ἐπαρχία.

Τὸ τεῖχος τῆς Ἀμμοχώστου εἶναι τὸ μόνον καὶ ἤδη ἐν Κύπρῳ ἄξιον σημειώσεως. Τοῦτο πρὸς Νότον καὶ ἀνατολὰς περιορίζεται ἀπὸ θάλασσαν, πρὸς βορρᾶν δὲ καὶ δυσμὰς ὑπὸ πολλὰ βαθέος χάνδακος. Καὶ ἐκ μὲν τῆς ξηρᾶς εἰσερχόμεθα διὰ δύο σηκωτῶν γεφυρῶν, ἐκ δὲ τῆς θαλάσσης διὰ σιδηρᾶς κλίμακος· καὶ ἡ μὲν μία ἐν τῇ ξηρᾷ γέφυρα, κεῖται πλησίον τῆς μεγάλης τοῦ φρουρίου πύλης, ἡ δ' ἑτέρα ἐν αὐτῇ τῇ πύλῃ.

Ἐντεῦθεν εἰσερχόμενοι εὐθὺς τοὺς περιβόητους ἀπαντῶμεν λάκκους, ἐν οἷς ἔθετον τοὺς τὰ μέγιστα πράξαντας κακοῦρ-

γήματα. Τοὺς αὐτοὺς ἠδυνάμεθα νὰ ἴδωμεν καὶ ἐν τῇ εἰσόδῳ, καὶ ἐπὶ τοῦ προμαχῶνος αὐτοῦ, τοῦ ὑπερασπίζοντος τοὺς λιμένας· ἀλλ' ἤδη τὰ ἀπάνθρωπα ταῦτα μέτρα εὐτυχῶς κατεχώσθησαν, ἄλλων εὑρεθέντων ἧττον ἀπανθρωποτέρων πρὸς αὐτῶν τιμωρίαν. Πλησίον τούτων κεῖνται οἱ στρατῶνες, οἵτινες ἐντελῶς προφυλαχθέντες ὑπὸ τῶν τηλεβόλων σώζονται· οἱ δὲ τοῖχοι ὀλίγον ἐφθάρησαν, καὶ καθ' ἑκάστην εἰς τὰ χείρω προβαίνουσι, τῶν κατάκτητῶν μὴ θελόντων οὐδεμίαν νὰ κάμωσιν ἐπιδιόρθωσιν. Ἐνταῦθα ἔτι ἡ τοῦ φρουρίου εὐάριθμος φρουρὰ γυμνάζεται, ὅπου οἱ ἀνδρεῖοι ἐκεῖνοι τῆς Ἀμμοχώστου ὑπερασπισταὶ τὴν τέχνην τῶν ὅπλων ἐξήσκοῦντο.

Πρὸς ἀνατολὰς τούτου μέγας σώζεται καὶ λαμπρὸς τοῦ ἁγίου Νικολάου ναός, ὃν πρῶτον μὲν εἰς Τουρκικὸν μετέβαλον τσαμίον· ἀλλ' ἤδη μὴ ὑπαρχόντων πολλῶν ἐνταῦθα Τούρκων, ὡς ἀποθήκη χρησιμεύει δημοσίων πραγμάτων καὶ μάλιστα παξιμαδίου· παρὰ τοῦτον ὑπῆρχε καὶ ἡ ἀποθήκη τῆς πυρίτιδος ἅπαντος τοῦ φρουρίου· ἀλλ' ἤδη ὅλως αὐτῆς καταστραφείσης, δωμάτιον διετήρησαν, ἐν ᾧ τὰ ὅπλα τῶν τότε ὑπὲρ τοῦ φρουρίου πολεμησάντων κεκλεισμένα φυλάττουσι. Παρὰ τοῦτο δὲ καὶ τὰ τοῦ ἡγεμόνος ἀνάκτορα, ὧν μέρος ἔτι σώζεται καὶ ὀλίγαι στῆλαι, ἅπερ τὴν αὐτῶν δεικνύουσι λαμπρότητα.

Ἐνταῦθα κεῖται καὶ ὁ λαμπρὸς ναὸς τῆς Ἁγίας σοφίας, ὅστις, καί τοι μὴ ὢν τοσοῦτον μέγας ὡς ὁ τῆς Λευκωσίας, εἶναι ὅμως ἐκείνου κάλλιον εἰργασμένος, καὶ ἐντελέστερος, ἐνῷ ὁ τῆς Λευκωσίας δὲν ἐφέρθη εἰς πέρας. Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ ἑκατέρωθεν δύο ὑπάρχουσιν ὑπεράνω τῶν θυρῶν κωδωνοστάσια, ὡς κόσμος τοῦ μέρους τούτου τοῦ ναοῦ χρησιμεύοντα· ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τούτων ὁ τεχνίτης ἡλιακὸν ὡρολόγιον εἶχε κατασκευάσει. Ἤδη δ' εἰς Τουρκικὸν τσαμίον μεταβεβλημένος, καὶ μὴ ἐπιμελούμενος φρίκην τοῖς εἰσερχομένοις παρέχει· ἐν αὐτῷ οἱ βασιλεῖς τῆς Κύπρου ἐτάφοντο ὑπὸ τῶν Βαρόνων περικυκλούμενοι ὡς βασιλεῖς τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἐν δὲ τῇ αὐλῇ καὶ τὰ τῆς Ἐπισκοπῆς τῆς πόλεως σώζονται ἐρείπια, καὶ ἡ κατωτέρω

ἐπιγραφὴ ἡ τὸ ὄνομα τοῦ Νερούα φέρουσα· ἔτι δὲ λείψανον κορινθιακῆς ζώνης ἐκ λευκοῦ μαρμάρου 0,42 ὕψος μέτρου ἔχουσα, μετ' ἐλάφων, ἵππων, ταύρων, λεόντων καὶ ἄλλων ζώων, ὡς κάθισμα ἐν τῇ θύρᾳ τοῦ ναοῦ χρησιμεύουσα. Παρὰ ταύτην δὲ κεῖται καὶ σαρκοφάγος μετὰ ἑλίκων ἐξ ἀνθέων.

Τούτου δὲ ΝΔ λείψανα μεγαλοπρεποῦς ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου σώζονται, ὅστις ἁπάσας τὰς προσβολὰς τῶν πυροβόλων τῶν Τούρκων δεχόμενος, τὰ μάλιστα συνετέλεσε εἰς προφύλαξιν τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας. Καὶ ἄλλοι δὲ λαμπροὶ χριστιανικοὶ ναοὶ ἐνταῦθα ὑπῆρχον, ὡς ὁ τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ἐξωρικοῦ πολὺ τοῦ βηθέντος μεγαλείτερος, ἐν ᾧ ἅπαξ τοῦ ἔτους ἱερουργοῦσιν· ὁ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου λαμπρᾶς τέχνης, ἀλλὰ δυστυχῶς μέρος τοῦ ἱεροῦ μόνον βήματος ὑφίσταται· ὁ τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου καὶ αὐτὸς μέγας ἐν σπηλαίῳ ναός, ἐν ᾧ ἔκειτό ποτε καὶ τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου, παρὰ τοῦτον δὲ καὶ ὁ ναύσταθμος τῆς πόλεως ὑπῆρχεν.

Ἐκ δὲ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας ΝΑ χωροῦντες τὴν πόλην τῆς θαλάσσης ἀπαντῶμεν, καὶ πρὸ ταύτης πελώριον ἐπὶ τῆς γῆς λέοντα, σύμβολον τῆς Ἐνετικῆς κυριαρχίας. Πρὸς ἀνατολὰς δὲ τούτου οὐ μακρὰν καὶ ὁ προρρηθεὶς ἰσχυρότατος Νικολάου τοῦ Φασκαρίνου προμαχὼν ὑφίσταται, Ἰτσικαλὲ νὶν ὑπὸ τῶν Τούρκων καλούμενος. Ὁ προμαχὼν οὗτος, ὅστις ἡρωϊκὴν ὑπέστη ὑπὸ Καρᾶ Μουσταφᾶ ἀντίστασιν, μόλις ἑπτὰ ἤδη περιλαμβάνει ἐν κακῇ καταστάσει τηλεβόλα. Ἐπ' αὐτοῦ δ' ἔν τινι δοκῷ, ἥτις ἔτι σώζεται, περιετυλίσσετο καὶ ἡ τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος κλείουσα ἅλυσις, ἀλλὰ ταύτης οὐδὲν σώζεται λείψανον.

Τὸ φρούριον τοῦτο ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς ἐκυριεύθη, παρὰ τὸ νῦν Τσαμπουλέτι τῆς ἐφόδου συμβάσης. Ἐνταῦθα καὶ ὁ τὴν ἔφοδον ποιήσας Τοῦρκος ἀξιωματικὸς φονευθεὶς ἐτάφη, καὶ τούτου εἰσέτι καὶ τὸν τάφον βλέπομεν. Μικρὸν δὲ περαιτέρω δεξαμενὴ ὑπῆρχεν, ἐν ᾗ τὰ ἀναγκαῖα κατεσκεύαζον διὰ τὸν τόπον πλοῖα. Καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ ἔργα τοῦ μεσαιῶνος ὑπῆρχον, οἷον μονὰι κτλ. ἀλλ' ἤδη οὐθὲν ἴχνος αὐτῶν διασώζεται.

Ὕδατα δ' εἶχεν ἡ πόλις, ἐκτὸς τῶν καλῶν φρεατίων καὶ πηγαῖα ἐκ τῆς νῦν Παναγίας ἓν μίλ. μακρόθεν φερόμενα. Ἀλλὰ τούτων ὄχι πρὸ πολλῶν ἐτῶν παραμεληθέντων περιωρίσθη τὸ φρούριον εἰς τὰ ἐν αὐτῷ περιεχόμενα φρεάτια ὕδατα. Καὶ πρὶν μὲν οἱ κάτοικοι τὰ πηγαῖα πίνοντες ὕδατα, ἀλλὰ πλήρη ἀκαθαρσιῶν, πολὺ ἔπασχον τὴν ὑγιείαν, ἤδη ὅμως τούτων ἀφαιρεθέντων αὕτη ἐβελτιώθη· ἀλλὰ καὶ αἱ λίμναι καὶ ἡ ἄμμος οὐκ ὀλίγον νοσώδη τὴν πόλιν καθιστῶσιν.

Ὁ λιμὴν τῆς Ἀμμοχώστου εἶναι πάντων τῶν ἐν Κύπρῳ ὁ κάλλιστος, περὶ τὰ 200 πλοῖα χωρῶν· ἀλλ' ἕνεκα τῶν πολλῶν αὐτοῦ καταπτώσεων καὶ μεγίστων ἀκαθαρσιῶν μόλις περὶ τὰς 7,000 κοιλῶν πλοῖον εἰσελθὸν δύναται νὰ φορτώσῃ. Καθίσταται δ' ἀσφαλὴς διά τινος ἐπὶ ῥαχίας κατὰ τὴν εἴσοδον κατεσκευασμένου τοίχου, δι' ἀλύσεως κοινωνοῦντος μετὰ τοῦ φρουρίου· ἀλλ' ἡ αὐτοῦ εἴσοδος, ἕνεκα τῶν πετρῶν αἵτινες ἐκεῖ καταπεσοῦσαι ἐπεσωρεύθησαν καὶ τοῦ ῥεύματος, εἶναι ὀλίγον τοῖς ἀπείροις πλοιάρχοις ἐπικίνδυνος· ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν πρέπει μεθ' ὅλων τῶν ἱστίων νὰ εἰσέλθωμεν, ἵνα τὸν τοῦ ῥεύματος ὑπερνικήσωμεν ῥοῦν. Ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ ἐξωτερικὸν ἔχει λιμένα, ὅπου καὶ ἐν ὥρᾳ νυκτὸς ἀσφαλῶς δύνανται νὰ προσορμισθῶσι τὰ εἰς Ἀμμόχωστον καταπλέοντα πλοῖα, ὑπερασπιζόμενον καὶ τοῦτον ὑπὸ τοῦ προμαχῶνος τοῦ Φοσκαρίνου.

Οἱ δ' ἐν αὐτῇ κάτοικοι περὶ τὰς 100 εἶναι οἰκογ. Τούρκων· ἐνταῦθα οὐδεὶς τῶν χριστιανῶν τὴν νύκτα δύναται νὰ διαμείνῃ· ὅθεν τὸ ἑσπέρας οἱ ἔχοντες ἐκεῖσε ἐργαστήρια εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ ἐξέρχωνται, καὶ εἰς τὴν περὶ τὸ ½ παρακειμένην κώμην Βαρώσια νὰ διαμένωσιν. Αἱ δ' ἐπιγραφαὶ τῆς πόλεως ταύτης εἶναι αἱ ἑξῆς.

Α'. Ἀριθ. 2629 ἐκ τοῦ Βοικχίου.

Ὀλυμπιάδα τ[ὴν τοῦ δεῖνος, γυναῖκα δὲ
Θεοδώρου τοῦ [δεῖνος, τοῦ συγγενοῦς τοῦ

Βασιλέως, τοῦ στ[ρατηγοῦ καὶ ναυαρχοῦ
Καὶ ἀρχιερέως το[ῦ] κ[α]τ[ὰ
Κύπρον γραμματ[έως τῶν περὶ τὸν Διόνυσον
τεχνιτ[ῶν].

Β'. Ἀριθ. 2670 ἐκ τοῦ Βοικχίου.

— — — — — — — —
— — — — ἀρχιερέως]
διὰ βίου, αὐτοῦ [τε καὶ τῶν
διδύμων υἱῶν Δ[ρούσου
Τιβερίου καὶ Γερμανικοῦ
Γυμνασιάρχων τῶ[ν
— — — — — — —

Γ'. Ἀριθ. 2634.

[Αὐτοκράτορα] Νερούαν Τραϊανὸν Καίσαρα
[Σεβαστὸν, ἄριστο[ν, Γερμανικόν, υἱὸν θεοῦ
[Νερούα Σε]βαστοῦ ἡ πόλις. Γ.

Παρὰ τὴν Ἀμμόχωστον ὁ Πλίνιος νήσους τινὰς μνημονεύει· καὶ αὗται βεβαιότατα εἶναι αἱ ΝΔ κείμεναι παρὰ τοὺς κήπους τῶν Βαρωσίων (μποστάνια), ἀλλ' ἤδη ὅλως εἶναι ἀσήμαντοι. Ἐνταῦθα δὲ καὶ τὰ μεταφέροντα εἰς τὸ Κίτιον τοὺς καρπούς πλοιάρια προσορμίζονται, καὶ πολλὴ ἔτι γίνεται ἁλιεία.

Παρὰ δὲ τὴν Ἀμμόχωστον κεῖνται τὰ Βαρώσια εἰς Ἄνω καὶ Κάτω διαιρούμενα, περὶ τὰς 200 περιλαμβάνοντα οἰκογεν. χριστιανῶν, πλούσια ἐχόντων κτήματα, οἷον περιβόλαια λαμπρότατα, ῥόδια, πορτογάλια, Ἀρμενιακὰ μῆλα, περίφημα καϊσία, λεμόνια διαφόρου εἴδους, κίτρα κτλ. παράγοντα. Ἀλλὰ καὶ τὸ καλλίτερον μετὰ τὰς τρεῖς νῦν τῆς Κύπρου πόλεις Λευκωσίαν, Λάρνακα καὶ Λεμησὸν κάμνει ἐμπόριον.

Τὸ κλῖμα τῶν μερῶν τούτων τῆς τε ἄμμου ἕνεκα, τῶν ἑλῶν καὶ τῆς παρακειμένης λίμνης τῆς Ἀμμοχώστου δὲν εἶναι ὑγιεινόν, ἀλλὰ τὸ χειρότερον ἁπάσης τῆς νήσου θεωρεῖται,

τυρσειδῶν πυρετῶν κατὰ τὸ θέρος ἐνταῦθα ἐπικρατούντων· ἐν δὲ τοῖς Ἄνω Βαρωσίοις καὶ λαξευτὸν σώζεται σπήλαιον. Διὰ τῶν Βαρωσίων δὲ καὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν ὑδραγωγεῖον τῆς Ἀμμοχώστου διήρχετο, οὗτινος εὐτυχῶς διασώζονται ἀρκετὰ λείψανα, καὶ φαίνεται ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς πόλεως ᾠκοδομήθη.

Μετὰ δὲ τὴν Ἀρσινόην λέγει ὁ Στράβων τὴν Λεύκολλαν «εἶτα Ἀρσινόη πόλις καὶ λιμήν· εἶτ' ἄλλος λιμὴν Λεύκολλα.» Οἱ περὶ ταύτης πραγματευθέντες ἅπαντες ἀπεμακρύνθησαν πολὺ τῆς ἀληθείας· Ὅθεν ὁ ἡμέτερος Κοραῆς ἀπατηθεὶς ἐκ τοῦ πίνακος τοῦ Κεφαλᾶ μετέφερε τὸν λιμένα εἰς τὴν ἀνορμοτάτην Ὁρμίδιαν· ἀλλ' ἂν ἀκολουθήσωμεν τὸν Στράβωνα εὐκόλως καὶ τοῦτον τὸν λιμένα θέλομεν προσδιαρίσει. Οὗτος ἀνωτέρω θέτει αὐτὸν ἀμέσως μετὰ τὴν Ἀρσινόην, καὶ μετ' αὐτὴν τὸ Πηδάλιον ἄκρον· ἐντὸς λοιπὸν τῶν στενῶν τούτων ὁρίων αὐτὸν ζητήσαντες λέγομεν ὅτι εἶναι ἡ περὶ τὰ 2 μίλ. ἀπέχουσα τῆς Ἀμμοχώστου πρὸς τὸ Πηδάλιον Λαξιά, ἴχνη ἴσως τοῦ ἀρχαίου τηροῦσα ὀνόματος (α), καὶ μικρὰ ἔτι σώζουσα ἐρείπια. Ὁ λιμὴν οὗτος σχηματίζεται ὑπὸ νησυδρίων, ὅθεν καὶ νησιὰ παρὰ τῶν πέριξ οἰκούντων καλεῖται. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ μεγάλα πλοῖα προσορμίζονται, ἀλλ' ἐν ὥρᾳ χειμῶνος καὶ τρικυμίας εἶναι ἐπικίνδυνος. Παρ' αὐτὸν δὲ κεῖται καὶ ἡ κώμη Παραλίμνι, ἐκ τοῦ λιμένος ἢ καὶ τῆς λίμνης λαβοῦσα τὸ ὄνομα, περὶ τὰς 180 χριστιανῶν οἰκογεν. περιλαμβάνουσα· γεωργικὴ δ' οὖσα κώμη παράγει δημητριακοὺς καρπούς, ἐρυθρόδανον καὶ ὀλίγα σῦκα.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀθήναιος (β) ἀναφέρει λιμένα Λεύκολλαν «Παρέλιπον δ' ἑκὼν ἐγὼ τὴν Ἀντιγόνου ἱερὰν τριήρη, ᾗ ἐνίκησε τοὺς Πτολεμαίου στρατηγοὺς περὶ Λεύκολλαν τῆς Κώας, ἐπειδὴ καὶ τῷ Ἀπόλλωνι αὐτὴν ἀνέθηκεν.» Ἐνταῦθα δὲ νομίζω ὅτι

(α) Οἱ νῦν Κύπριοι διὰ τῆς λέξεως ταύτης σημαίνουσι τὸ κοίλωμα, ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον ἐν αὐτῇ ὑπάρχει.

(β) Ἀθήν. 5. 209.

τὸ Κώας διορθωτέον εἰς Κύπρου, ἐπειδὴ οὔτ' ἐν Κῷ ὑπάρχει τοιαύτη πόλις ἢ λιμήν, οὔτε μάχη Ἀντιγόνου καὶ Πτολεμαίου εἰς τὴν νῆσον ἐκείνην ὅτι συνέβη ἀναφέρεται· ἐνῷ παρὰ τὸ Πηδάλιον ἀκρωτήριον, οὐ πολὺ τῆς Σαλαμῖνος ἀπέχον, καὶ πιθανώτατα παρὰ τὸν λιμένα Λεύκολλαν γνωρίζομεν ὅτι Δημήτριος ὁ πολιορκητὴς συνῆψε τὸ 306 π. χ. τὴν ἀξιομνημόνευτον πρὸς τὸν Πτολεμαῖον τὸν Λάγου ναυμαχίαν, καθ' ἣν κατὰ κράτος τὸν Πτολεμαῖον ἐνίκησε, καὶ μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀντιγόνου βασιλεῖς Συρίας τε καὶ Κύπρου ἀνηγορεύθησαν. Ἐνταῦθα καὶ ὁ Τουρκικὸς στόλος προσωρμίσθη. Ἂν δ' ἐπὶ τῶν ἀρχαίων τοῦτο εἶχε τὸ ὄνομα ἢ οὔ, δὲν γνωρίζομεν, μηδενὸς τούτου μνείαν ποιουμένου· λέγεται ὅμως ὅτι ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς Ῥωμαϊκῆς δημοκρατίας ὁ Λεύκολλος ἐξ Ἀλεξανδρείας ἐρχόμενος προσωρμίσθη ἐνταῦθα, καὶ ἡνώθη μετὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ Πομπηΐου, καὶ ἐκ τούτου ἔκτοτε ἐπεκράτησε τὸ ὄνομα εἰς τὸν λιμένα· ὅθεν ἄλλο ὁ λιμὴν εἶχεν ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα. Τὸν λιμένα τοῦτον καὶ ὁ Πολύαινος ὑπαινίττεται ἀναφέρων τὴν παρακειμένην τῇ Σαλαμῖνι ἄκραν «Δημήτριος πρὰς διακοσίας ὁμοῦ τριήρεις ἀξιόμαχος οὐκ ὤν, τὴν Σαλαμῖνος ἄκραν ὑπερέχουσαν περιπλεύσας, ὑπὸ κρημνῷ λιμενίζοντι ναυλοχῶν ἐπρύπτετο·» καὶ (α) ἀλλαχοῦ «σημεῖον ἦρε τοῖς Κυβερνήταις ἀποπλεῦσαι, καὶ ὑπὲρ τὴν παρακειμένην ἄκραν ἀποκρύπτειν.»

Αὕτη δ' ἡ ἀνώνυμος ἄκρα εἶναι, ἣν ὁ Πτολεμαῖος Θρόνους καλεῖ «Μετὰ τοὺς Θρόνους τὴν ἄκραν Ἀμμόχωστος, Πεδαίου ποταμοῦ ἐκβολαὶ Σαλαμίς.» Ταύτην ὁ Στράβων Πηδάλιον λέγει, «εἶτα ἄλλος λιμὴν Λεύκολλα, εἶτα ἄκρα Πηδάλιον· εἰς ἣν ὑπέρκειτο λόφος τραχὺς ὑψηλός, τραπεζοειδής, ἱερὸς Ἀφροδίτης, εἰς ὃν ἀπὸ Κλειδῶν στάδιοι ἑξακόσιοι ὀγδοήκοντα· εἶτα καλπώδης καὶ τραχὺς παράπλους ὁ πλείων εἰς Κίτιον.» Τοῦτο ἤδη capo Pila ἤτοι ἀκρωτήριον Πήλα καλεῖται, καὶ φαίνεται εἶναι παραφθορὰ τοῦ ἀκρωτηρίου, ὅπερ ἐκ Πηδαλίου ἔγεινε.

(α) Πολύαινος βιβλ. Ε.

τὸ πρῶτον Πήλιον, καὶ ἐκ τούτου ἄκρα Πήλα. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς δ' ἄκρας περὶ τὸ 1 ½ μίλ. μακρὰν καὶ κώμη ὑπάρχει Πήλα. Τινὲς δὲ τρέπουσι τὸ Πηδάλιον εἰς Ἰδάλιον, εἰς χωρίον τι τοῦ Λευκανοῦ (α) στηριζόμενοι Ab Idalio Conyracae litore Cypri. Ἀλλ' οὗτος γενικῶς ὁμιλήσας ἠδιαφόρησεν, ἂν τὸ Ἰδάλιον εἶναι ἢ μὴ ἄκρα· δυνατὸν ὅμως ἅπασα ἡ σειρὰ τῶν βουνῶν ἀπὸ Ἰδαλίου μέχρι Πηδαλίου τοῦ Ἰδαλίου νὰ εἶχε τὸ ὄνομα.

Ἀλλ' ὁ Πτολεμαῖος κατωτέρω οὐ μόνον ἄκρον τοὺς Θρόνους ἢ τὸ Πηδάλιον θεωρεῖ, ἀλλὰ καὶ πόλις λέγει ὅτι ἐνταῦθα ὁμώνυμος ὑπῆρχε· « Κίτιον πόλις, Δᾶδες ἄκρα, Θρόνοι πόλις καὶ ἄκρα, μετὰ τοὺς Θρόνους τὴν ἄκραν Ἀμμόχωστος.» Ἀλλ' εἰς μεγάλην εὑρισκόμεθα ἀπορίαν, πῶς ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου ἔκειτο πόλις· ἀλλ' ἐκ τοῦ ῥηθέντος χωρίου τοῦ Πολυαίνου «ἄκραν ὑπερέχουσαν περιπλεύσας ὑπὸ κρημνῷ λιμενίζοντι ναυλοχῶν ἐκρύπτετο·» βλέπομεν ὅτι ἐπὶ τῆς ἄκρας ὅρμος ὑπῆρχε καὶ ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἡ πόλις Θρόνοι ἔκειτο.

Τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο εἶναι τὸ τῆς ἁγίας Νάπας, ὀνομασθὲν ἔκ τινος μονῆς ἐπ' αὐτοῦ κειμένης· ἀλλὰ καὶ κώμη ἐνταῦθα ὁμώνυμος ὑπάρχει ἁγία Νάπα. Πιθανῶς λοιπὸν ἐνταῦθα ἦσαν οἱ Θρόνοι τοῦ Πτολεμαίου, ὅπου καὶ λόφος ἔκειτο τραχὺς κατὰ Στράβωνα ὑψηλός, τραπεζοειδής, τῇ Ἀφροδίτῃ ἀφιερωμένος, ἐφ' οὗ ἴσως εἶτα ἐκτίσθη ὁ τῆς ἁγίας Νάπας ναός. Ὁ δὲ Στράβων τοὺς Θρόνους ἀναφέρων δὲν λέγει ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς προχωρῶν ποῦ ἔκειντο· «Εἶτα Κουριὰς Χερρονησιώδης, εἰς ἣν ἀπὸ Θρόνων σταδίοι ἑπτακόσιοι.» Ἂν δὲ τῷ ὄντι τὸ τῆς ἁγίας Νάπας ἀκρωτήριον, παρὰ δὲ τοῖς Εὐρωπαίοις *capo Grego* καλούμενον εἶναι οἱ Θρόνοι, καὶ δὲν δύναται νὰ ἦναι ἄλλο μέρος, τότε ἡ ἐν τῷ μεταξὺ ἀπόστασις ἡ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ὁρισθεῖσα δὲν εἶναι ἀκριβής· διότι οὔτε τὰ ⅔ εἶναι τῶν παρ' αὐτοῦ ἀναφερομένων σταδίων· πρὸς τοῦτο δὲ πολλὴν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δὲν ἀπαντῶμεν ἀκρίβειαν, τούτου ἕνεκα καὶ πολὺ προσεκτικοὶ πρέπει νὰ ὦμεθα.

Ταύτην δ'ὑπερβάντες μετ'οὐ πολὺ εἰς ἄλλην μικροτέραν φθάνομεν ἄκραν Ξυλοφάου· παρ' αὐτὴν καὶ κώμη ὁμώνυμος ὑπάρχει καὶ μικρὸς ῥύαξ, ὃν ποταμὸν τοῦ Ξυλοφάου καλοῦσιν. Ἐν δὲ τοῖς ἐνδοτέρω κεῖνται αἱ κῶμαι [Ἡ]λιοπέτρι ὑπὸ χριστιανῶν κατοικουμένη, καὶ παρ' αὐτῷ ἡ κώμη Αὐγόρου, ἐπὶ ὑψώματος παρὰ τὴν ὁδὸν τῆς Ἀμμοχώστου· μετ' αὐτὴν ἡ κώμη Ὁρμίδια ἐν κοιλάδι εὐφόρῳ κειμένη καὶ ὡραῖον ἔχουσα παρὰ τὴν θάλασσαν ὕδωρ. Ἴσως δ' ἡ κοιλὰς αὕτη ὅρμον ποτὲ, ἢ μᾶλλον ἀξιόλογον λιμένα ἐσχημάτιζε. Εἶτα δὲ πρὸς τὴν Λάρναχα Καστρσῦλι, ὅπου ἐπὶ τοῦ μεταιῶνος, ἴσως καὶ πρότερον, πόλις μικρὰ ἔκειτο. Ἐνταῦθα ἐκτὸς Βυζαντινοῦ μικροῦ ναοῦ, καθ' ἑκάστην καταῤῥέοντος, καὶ ἄλλα πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπὶ τῆς ὑπωρείας τοῦ Ἰδαλίου ὄρους βλέπομεν ἐρείπια· εἶτα τὴν κώμην Βορόκλινη· εἶτα Λειβάδια, καὶ ἐκ τούτων πάλιν Λάρναξ, ἐξ ἧς τὸ πρῶτον ὡρμήθημεν, τὰς ἐν ταῖς παραλίαις τῆς νήσου ἀρχαίας καὶ νεωτέρας πόλεις περιγράφοντες. Ἀπὸ δ' Ἀμμοχώστου μέχρι Κιτίου περὶ τὰ 4 εἶναι μίλ.

Ἐναπολείπεται δ' ἡμῖν ἔτι καὶ περὶ τῶν μεσογείων πόλεων τῆς νήσου νὰ ὁμιλήσωμεν, ἵνα τὴν τοπογραφίαν αὐτῆς κατὰ τὸν σκοπόν, ὃν προεθέμεθα συμπληρώσωμεν. Ἀλλὰ καθὼς καὶ τὰς εἰς τὴν παραλίαν πόλεις πραγματευόμενοι ἔκ τινος σημείου ὡρμήθημεν, οὕτω καὶ τῶν μεσογείων τὸ Κίτιον ὡς πρῶτον σημεῖον παραδεχθέντες θέλομεν προχωρήσει εἰς τὰ ἐνδότερα, καὶ πραγματευθέντες περὶ αὐτῶν ὡς οἷόντ' ἐν ἐκτάσει, θέλομεν πάλιν ἐπανέλθει εἰς τὸ Κίτιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'.

ΜΕΣΟΓΕΙΟΙ ΠΟΛΕΙΣ.

Λειβάδια. Κελλία. Τροῦλλοι. *Τριμηθοῦς.* Μελούσια ἢ *Χύτρης*; *Γύλγοι* (Ἀθηένος.) Ἄσια ἢ *Ἀσίνης* Βατιλή· *Παλαῖστρα. Κυθερεία* ἢ Κυθραία.

Μετὰ δὲ τὴν Λάρνακα ΒΑ ½ μιλ. ἀπαντῶμεν τὰ Λειβάδια, προάστειον αὐτῆς, καὶ μικρὸν τούτου τὰ Κελλία, ὅπου ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου Φοινικικὴ ἐπιγραφὴ ὑπάρχει ἐπί τινος δοκοῦ, τοῦ γυναικωνίτου. Ταύτην πρῶτος ἀντέγραψεν ὁ Ῥὸσ, ὁ δὲ Σολσὶ, λέγεται, ὅτι ἐδημοσίευσεν. Εἰς τὴν κώμην Λειβάδια δύο εὑρέθησαν Ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ, δημοσιευθεῖσαι τὸ πρῶτον ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Ῥήνου ἀριθ. 2. 3.

Ἐντεῦθεν ½ μίλ. κεῖνται ΒΑ ἡ κώμη Τροῦλλοι ἐπὶ ὄρους, ἀφ' οὗ καὶ τὸ ὄνομα ἔλαβε· εἶτα ½ ἔτι μίλ. Τριμηθοῦς, ὑπὸ δὲ τῶν κατοίκων Τριμηθουσιὰ καλουμένη. Ὀλίγα λεπτὰ πρὶν εἰς αὐτὴν φθάσωμεν, φυσικὰ βλέπομεν σπήλαια, καὶ παρ' αὐτὰ λελατωμημένας τινὰς πέτρας, ἤδη Λατώμαις καλουμένας, ὅπου φαίνεται τὰ ἀρχαῖα λατωμεῖα ἦσαν τῆς πόλεως.

Τὴν πόλιν ταύτην ὁ Πτολεμαῖος μεταξὺ τῶν μεσογείων κατατάττει· «Πόλεις δὲ εἰσὶ μεσόγειοι αἵδε, Χύτροι, Τριμηθοῦς, Ταμασσός.» Στέφανος δ' ὁ Βυζάντιος Τρεμιθοῦντα αὐτὴν λέγει «Τρεμιθοῦς, κώμη Κύπρου· καλοῦνται Τρεμιθούσιοι καὶ Τρεμιθοπολῖται, φασὶ δὲ, ὅτι ἐπιβάσης Ἀρροδίτης εἰς τὸν τόπον, διὰ τὴν παρουσίαν τῆς δαίμονος ὑπὸ τρόμου διασαλευθῆναι, διὸ καὶ Τριμηθοῦντα κληθῆναι· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ἀπὸ τῶν περὶ τὸν τόπον τερμίνθων, ἃς Κύπριοι Τρεμίθους καλοῦσιν, ὠνομάσθη, ὥσπερ πλεῖσται ἄλλαι ἀπὸ τῶν ἐν αὐταῖς πλεοναζόντων φυτῶν, ἐν μὲν τῇ Ἀττικῇ Ῥαμνοῦντα, ἐν δὲ τῇ Πελοποννήσῳ Κυπάρισσον καὶ Θρύον καὶ Ἐλαίαν.» Καὶ ἡ μὲν πρώτη παραγωγὴ καί τοι μυθώδης ὑπαινίττεται οὐχ ἧττον

ἱερὸν ἐνταῦθα τῆς Ἀφροδίτης ὑπάρχον· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δευτέραν οὐδὲν φαίνεται τὸ βάσιμον, ἐπειδὴ Τέρμινθοι καί τοι ὑπάρχουσαι ἔν τε Πάφῳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς νήσου, ἐν τῇ νῦν Τριμηθουσιὰ οὐδὲ ἓν τῶν τοιούτων δένδρων ἀπαντῶμεν. Ὁ δὲ Κωνσταν. ὁ Πορφυρογέννητος μεταξὺ τῶν μεγάλων τῆς νήσου πόλεων συγκαταλέγει αὐτὴν διὰ τοῦ υ γράφων «Τρίμυθος, ὅθεν ὁ ἅγιος Σπυρίδων.» Ἐπίσης καὶ ὁ Ζωναρᾶς «Τρεμιθοῦς πόλις κατὰ Κύπρον.» ὅθεν ὁ Στέφανος δὲν ἔχει δίκαιον, κώμην τὴν Τριμηθοῦντα ἀποκαλῶν. Ὁ δὲ Νίκανδρος Τρέμιθον αὐτὴν λέγει.

Ἀλλὰ πάλιν οὔτε μεγάλη ἦτο πόλις· καὶ ἂν ἐπίδοσίν τινα ἔλαβεν, αὕτη ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων συνέβη, διότι ὑφ' ἁπάντων τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων ἀναφέρεται ἕνεκα τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος. Ἤδη δὲ ἐκτὸς τῶν λατωμείων καὶ πολλῶν ἠρειπωμένων χριστιανικῶν ναῶν, καὶ ἄλλων ἀσημάντων ἐρειπίων, οὐδὲν ἄλλο δεικνύει ὅτι ἐνταῦθα πόλις ἀξία λόγου ὑπῆρχεν. Ἐν αὐτῇ ἔτι, περὶ τὰς 25 οἰκογεν. χριστιανῶν καὶ Τούρκων ἐχούσῃ, καὶ μονὴ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος εὑρίσκεται ἄνευ καλογήρων· ἀπέναντι δὲ καὶ μικρὸς ὑπάρχει ναὸς ὅπου νεκρικοὶ σώζονται κίονες. ἀλλὰ καὶ ἄγαλμα ἐξ εὐθραύστου λίθου ἐνταῦθα εὑρέθη, ὅπερ ἀμέσως ὁ εὑρὼν Τοῦρκος κατέστρεψεν. Ἡ δὲ θέσις αὐτῆς δὲν εἶναι τόσον ζηλωτὸς, ὑπὸ βουνὸν ἐξ Ἰδαλίας ἄγον κειμένης, καὶ τὰ ἀναγκαῖα μὴ ἐχούσης ὕδατα. Κατεστράφη δ' ὡς ἀναφέρεται ὑπὸ Ῥιχάρδου τοῦ Λεοντοθύμου 1091 Μ. Χ.

Εἶτα ὑπὲρ τὸ $\frac{1}{4}$ ἡ κώμη Μελούσια ὑπὸ Τούρκων ὅλως κατοικουμένη. Ἐν αὐτῇ δὲ καὶ ταῖς περὶξ κώμαις τὸ ἄριστον τῆς Κύπρου γίνεται μέλι· ὅθεν καὶ τὸ τῆς κώμης ὄνομα εἶναι Ἑλληνικόν, τὴν τοῦ μέλιτος δεικνύον ἀφθονίαν, καὶ ἀρίστην ἴσως ποιότητα. Δυτικώτερον δ' αὐτῆς ὑπὲρ τὸ $\frac{1}{4}$ πόλεως ἐρείπια ἀπαντῶμεν, ἅτις ἐκ κατηρειπωμένου τινὸς ναοῦ ἐν αὐτῇ κειμένου ἅγιος Φώτιος καλεῖται.

Αὕτη νομίζω εἶναι ἡ πόλις Χύτρη. Ὁ Διοφάνης λέγει

ὅτι ἐν τῇ πόλει Χύτρῃ τὸ ἄριστον ἐγίνετο μέλι, «Ἄριστον μὲν μέλι τὸ Ἀττικόν, καὶ τοῦ Ἀττικοῦ τὸ Ὑμήττειον, καὶ τοῦ Κυπρίου τὸ Χύτριον.» ἀλλὰ τὸ ἄριστον μέλι ἔτι καὶ νῦν ἐν τῇ Μελισσίᾳ, Ἀθηνῶν, καὶ ταῖς παρακειμέναις κώμαις γίνεται· ὅθεν ἀμφότερα ταῦτα τότε προϊὸν καὶ τὰ ἐρείπια τρανώτατα νομίζομεν εἶναι ἀποδείξεις, ὅτι ἐνταῦθα ἡ πόλις Χύτρη ἔκειτο.

Πολλοὶ ἀρχαιολόγοι τὴν Κυθήραν μετὰ τῆς Χύτρης συγχέοντες κακῶς θέτουσιν αὐτὴν εἰς τὸ νῦν Παλαίκυθρον· ἓν μὲν διότι τὸ τῆς κώμης ταύτης μέλι οὐδεμίαν χαίρει ὑπόληψιν· δεύτερον ἡ λέξις Παλαίκυθρον δὲν εἶναι Παλαιὸν-Χύτρον ἢ Παλαιὰ-Χύτρη, ἀλλὰ παλαιὰ Κυθήρα ἢ Κυθερεία, νῦν δὲ Κυθραία, περὶ ἧς μετὰ μικρὸν θέλομεν ὁμιλήσει. Ταύτην δ' ἀναφέρει ἔτι Στέφανος ὁ Βυζάντιος. «Χυτροὶ Κύπρου πόλις, ἣν ὠνομάσθαι μὲν Ξεναγόρας φησὶν ἀπὸ Χύτρου τοῦ Ἀλέδρου, τοῦ Ἀκάμαντος, ὁ πολίτης Χύτριος. Ἀλέξανδρος ἐν τῷ περὶ Κύπρου. «Τὴν δὲ Γορδίαν ἀποδοῦναι Χυτρίοις καὶ πάλιν. Εὐρυνόην τῶν Χυτριῶν βασιλεὺς ἔγημεν· ἀναλογεῖ δὲ τὸ ἐθνικὸν πρὸς τὸ Χύτρος ἑνικόν· ὡς Κύπριος πρὸς τὸ Κύπρος.» Ἔκγονος λοιπὸν τοῦ Ἀκάμαντος ταύτην ἐθεμελίωσε τὴν πόλιν, ἀλλὰ πῶς ἐκ τοῦ Ἀκάμαντος καὶ τῶν Σόλων εἰς τὰ μεσόγεια τῆς νήσου ἠδυνήθη νὰ κτίσῃ πόλιν, μοὶ φαίνεται ἄπορον. Πιθανώτερον ὅμως διὰ τῆς Σαλαμῖνος ἐν τῷ αὐτῷ πεδίῳ κειμένης καὶ οὐ μακρὰν αὐτῆς, ὅτι ἐγένετο ἡ ἐποίκησις· ἐπειδὴ καὶ αὕτη Ἀθηναϊκὴ ἦτον ἀποικία.

Ταύτην καὶ ὁ Πτολεμαῖος ἐν ταῖς μεσογείοις πόλεσιν ὀρθῶς συγκαταλέγει «Πόλεις δ' εἰσὶ μεσόγειοι, αἵδε. Χύτρος, Τριμηθοῦς, Ταμασσός». Φαίνεται δ' ὅτε αὕτη ἤκμαζεν βασίλειον ἀποτελοῦσα, αἱ παρ' αὐτὴν πόλεις Γόλγοι καὶ Τριμηθοῦς ἦσαν ἀσήμαντοι, ὑπ' αὐτὴν ὑπαγόμεναι. Ἐπὶ δὲ τοῦ χριστιανισμοῦ ἔδρα ἦν ἐπισκόπου· εἶχεν ὅμως ἐκπέσει τῆς προτέρας αὐτῆς ἐπισημότητος, καὶ διὰ τοῦτο οἰκτρὰ ὑπὸ Ἰωάννου μαθητοῦ τοῦ Ἐπιφανίου καλεῖται. «Ἦν δέ τις τῶν ἐπισκό-

πων ὅμος ἀνὴρ ἀπὸ σημείων εἴκοσι πέντε τῆς Σαλαμινιῶν πόλεως, χειροτονηθεὶς ἐν πόλει οἰκτρᾷ Χυτρίᾳ καλουμένῃ, τοῦτον ἔλεγον ἔχειν ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ πεντήκοντα ὀκτὼ ἐνιαυτούς.» Τὴν οἰκτρότητα ταύτης ἀποδεικνύει ἔτι καὶ ἡ ὄχε καλὴ αὐτῆς θέσις· ἀλλὰ φαίνεται οὐ μόνον περὶ τῆς θέσεως λέγει, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς κακῆς αὐτῆς οἰκοδομῆς, τῶν ὑδάτων καὶ ἄλλων, ἅτινα καλὴν πόλιν ἀπαρτίζουσιν· ἐνῷ εἰς τὸ Ηαλαίκυθρον, ἂν αὐτὴν μεταφέρωμεν, τότε ὡραιότατον ἔχει ὁρίζοντα, λαμπρότατα ὕδατα, καὶ μεγάλην ἔκτασιν πρὸς ἵδρυσιν λαμπρᾶς πόλεως.

Ἐντεῦθεν πρὸς Β ὑπὲρ τὸ $\frac{1}{4}$ μιλ. φθάνομεν εἰς τοὺς Γόλγους, μίαν τῶν ἐπισήμων τῆς Ἀφροδίτης πόλεων. Ἡ πόλις Γόλγοι, ἡ τοσοῦτον παρά τε τοῖς Ἕλλησι καὶ Ῥωμαίοις ποιηταῖς διὰ τὸν τῆς Ἀφροδίτης ναὸν διάσημος ὑπ' οὐδενὸς τῶν ἀρχαιολόγων μέχρι τοῦδε εἶχεν ἀνακαλυφθῆ εἰς ποῖον τῆς νήσου μέρος ἔκειτο. Καὶ ὁ μὲν Münter θεωρεῖ αὐτὴν, ὡς τὰ Κούκλια, ἄλλοι δὲ τὴν Καρπασίαν, ἤτοι ὁ μὲν εἰς τὸ ἓν τῆς νήσου ἄκρον θέτει αὐτήν, ἄνευ οὐδεμιᾶς βάσεως, οἱ δ' εἰς τὸ ἄλλο. Ταῦτ' ἅπαντ' ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ὅλως ἦταν ἄγνωστον ποῦ ἔκειτο ἡ πόλις. Ὁ δὲ Mannert μετὰ μεγάλης ἀμφιβολίας πλησίον τοῦ Ἰδαλίου νομίζει ὅτι ἔκειτο, καὶ εἶναι ὁ μόνος, ὅστις μᾶλλον τῶν ἄλλων προσήγγισεν εἰς τὴν ἀλήθειαν, ὡς ἀμέσως θέλομεν δείξει.

Ἐρευνήσαντες δὲ πολὺ περὶ ταύτης τῆς πόλεως, εὕρομεν αὐτὴν $\frac{1}{4}$ ΒΑ τῆς Ἀθηνέου τῆς ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ Λάρνακος καὶ Λευκωσίας κειμένης, Γ ό ρ γ ο υ ς ὑπὸ τῶν νῦν παροικούντων καλουμένην, κατ' ἐναλλαγὴν γράμματος τοῦ λ εἰς ρ, ὅπερ συχνότατα πράττομεν, λέγοντες ἁλμυρόν, ἀντὶ ἁρμυρὸν καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ἡ πόλις αὕτη κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον ἀπῳκίσθη ὑπὸ Γόλγου τινός. « Γόλγοι πόλις Κύπρου· ἀπὸ Γόλγου τοῦ ἡγησαμένου τῆς Σικυωνίων ἀποικίας· λέγεται καὶ Γόλγιον οὐδετέρως, ἀφ' οὗ Γολγία ἡ Ἀφροδίτη τὸ ἐθνικὸν Γόλγιος καὶ Γολγία καὶ Γολγηΐς.» Ἀλλὰ καὶ ὁ τοῦ Θεοκρίτου Σχολιαστ.

τὸν αὐτὸν θεωρεῖ τῆς πόλεως οἰκιστήν, Ἀδώνιδος ὅμως καὶ Ἀφροδίτης υἱόν. « Γόλγοι πόλις Κύπρου, ὠνομασμένη ἀπὸ Γόλγου τινὸς Ἀδώνιδος καὶ Ἀφροδίτης. » Ὁ Ῥαοὺλ Ῥοσέττος (α) νομίζει ὅτι ἡ ὑπὸ Γόλγου ὁδηγηθεῖσα ἀποικία δὲν ἦλθε κατ' εὐθεῖαν ἐκ Σικυῶνος εἰς Κύπρον, ἀλλ' ἀπὸ Κρήτης· οὗτοι δ' οἱ Σικυώνιοι εἶναι οἱ Τελχῖνες, οἵτινες πολὺν χρόνον ἐν Σικυῶνι διέτριψαν.

Αὕτη δ' εἶναι ἡ ἀρχαιοτάτη ἁπασῶν τῶν ἐν Κύπρῳ Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν· ἐπειδὴ, ὅτε ὁ Ἀγαπήνωρ ἐκ Τροίας ἦλθεν ἐνταῦθα, κατὰ Παυσανίαν (β) οἱ Γόλγοι ὑπῆρχον ἐν Κύπρῳ, καὶ ἐκ αὐτοῖς τὸ διασημότερον τῆς Ἀφροδίτης ἱερόν. « Καὶ Πάφου Ἀγαπήνωρ ἐγένετο οἰκιστὴς καὶ τῆς Ἀφροδίτης κατεσκευάσατο ἐν πόλει Πάφῳ τὸ ἱερόν· τέως γὰρ ἡ θεὸς παρὰ Κυπρίων τιμὰς εἶχεν ἐν Γόλγοις καλουμένῳ χωρίῳ. » Τοῦτο ἴσως ἔδωσεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Σχολιαστὴν τοῦ Θεοκρίτου Ἀδώνιδος καὶ Ἀφροδίτης υἱὸν νὰ καλέσῃ τὸν Γόλγον. Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεόκριτος αὐτὸς (γ) ναὸν διάσημον τῆς Ἀφροδίτης ἐπίσης ἐν Γόλγοις ὑπαινίττεται.

Δέσποινα ἃ Γόλγον τε καὶ Ἰδάλιον ἐφίλασας
——— ——— ——— ——— ——— Ἀφροδίτα.

Καὶ ὁ Λυκόφρων (δ) διάσημον τῆς Ἀφροδίτης ἀναφέρων τὴν ἐν Γόλγοις ἕδραν Πελοποννησιακὴν ὑπαινίττεται ἔτι διά τινων λέξεων αὐτὴν ἀποικίαν.

Πέμπτοι τέταρτοι, γαίαν ἵξονται θεᾶς
Γόλγων ἄνάσσης.

Ὁ δὲ Κάτουλλος (ε) τὰ ἐν Κύπρῳ ἀναφέρων διάσημα ἱερὰ, συγκαταλέγει μεταξὺ αὐτῶν καὶ τὸ ἐν Γόλγοις.

(α) Raoul—Rochette II. p. 289.
(β) Παυσαν. Ἀρκαδικά. 8. 5. 2.
(γ) Θεοκριτ. Εἰδυλ. 15. 100.
(δ) Λυκοφρ. 594.
(ε) Κάτουλλ. Ἐπιγραμ. 37.

Quae sanctum Idalium, uriosque apertos
Colis, quaeque Amathunta, quaeque Golgos.

Εἰς δὲ τὸ ἐπιθαλάμιον τῆς Θέτιδος καὶ Πηλέως τὸ Ἰδάλιον καὶ τοὺς Γόλγους ὁμοῦ ἀναφέρει.

Quaeque regis Golgos, quaeque Idalium frondosum.

Ταῦτ' ἅπαντα τὰ χωρία, ἅπερ πάντοτε πλησίον τοῦ Ἰδαλίου θέτουσι τοὺς Γόλγους, ἔδοσαν ἡμῖν τὴν ἀφορμὴν παρ' αὐτὸν ἀναζητήσωμεν τὴν πόλιν· διότι ὁ μὲν Θεόκριτος Ἰδάλιον ὁμοῦ καὶ Γόλγους λέγει, ὁ δὲ Κάτουλλος Golgos et Idalium, ἀπώτερον ὅμως εἰς τὸ ἄλλο τεμάχιον, τοῦ μέτρου φαίνεται χάριν. Καὶ τῷ ὄντι 1 ½ μίλ. ΝΑ αὕτη κεῖται τοῦ Ἰδαλίου, καὶ 2 περίπου μίλ. Β τῆς Λάρνακος. Ἀλλὰ πολιτικῶς οὐδεμίαν φαίνεται ἔλαβεν ἐπίδοσιν, διὰ τοῦτο οὐδόλως ὑπὸ τῶν συγγραφέων ὡς τοιαύτη ἀναφέρεται· ἡ δ' αὐτῆς ἐπισημότης εἰς τὸν ἀρχαιότατον ναὸν τῆς Ἀφροδίτης συνίσταται, ἐξ οὗ καὶ ἡ θεὰ τοῦ τόπου ἔλαβε τὸ ὄνομα Γολγία καλουμένη.

Καὶ ὅτι μὲν ἦτο μικρὰ οὐ μόνον τὰ παρὰ τοῦ Παυσανίου εἰρημένα τὴν χαρακτηρίζουσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ νῦν ἔτι σωζόμενα ἐρείπια. Κεῖται δ' ἐπὶ λόφου τινὸς ἐκτεταμένον ἔχουσα ὁρίζοντα, καὶ ὑπ' αὐτὴν τὸ τῆς Μεσαορίας πεδίον ὑπόκειται. Εἶναι δ' ἄπορον πῶς ἐν λαμπρᾷ οὖσα θέσει μία τῶν ἐπισήμων πόλεων τῆς Κύπρου δὲν κατέστη· ἀλλ' ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ γειτνίασις τῆς Σαλαμῖνος, ἀφ' ἑτέρου ἡ τῆς Χύτρης, Κιτίου καὶ ἄλλων πόλεων ἐμπόδισαν φαίνεται τὴν αὐτῆς ἐπίδοσιν.

Περιελαμβάνετο δ' ἐντὸς τείχους περὶ τὰ 7, ὡς νομίζω, ἔχουσα στάδια περίμετρον· καὶ τούτου καθ' ὅλα τὰ μέρη ἴχνη φαίνονται, καὶ μάλιστα τὸ ΝΔ σώζει ἔτι μικρὰ λείψανα ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας, ἀλλὰ καὶ ταῦτα μετ' ὀλίγον ἐκλείψουσιν· διότι οἱ κάτοικοι τῆς παρακειμένης κώμης Ἀθηένου ἐντεῦθεν μεταφέρουσι τοὺς ἀναγκαίους διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῶν οἰκιῶν των λίθους. Πρὸς δὲ τὸ ΝΑ μάλιστα ἴχνη φαίνονται πόλης, ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς ἅπαντες οἱ γεραίτεροι τῆς κώμης

κάτοικοι καὶ ἑτέρας μεγάλης πόλης ἐνθυμοῦνται λείψανα. Ἀλλὰ ποῦ ἔκειτο ὁ τῆς Ἀφροδίτης ναός; πιθανὸν εἰς τὸ νότιον τῆς πόλεως μέρος, διότι ἐκεῖ ὑπάρχουσι πολλοὶ σωροὶ λίθων, καὶ μάλιστα πολλῶν καλῶς εἰργασμένων· ἐνῷ εἰς τὰ ἄλλα αὐτῆς μέρη σποράδην τοιούτους βλέπομεν, ὑπὸ τῶν χωρικῶν συναθροισθέντας, ὡς ὑπ' αὐτῶν σπειρομένου ἅπαντος τοῦ χώρου τῆς πόλεως. Ἦτον δ' εὐχῆς ἔργον μικρὰ νὰ ἐγίνετο ἀνασκαφή, καὶ ἀναμφιβόλως πολύτιμα θέλουσιν εὑρεθῆ ἀρχαιότατα λείψανα.

Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ πόλις μόνον ἐντὸς τῶν τειχῶν περιωρίζετο, ἐπειδὴ κύκλωθεν αὐτῶν πολλὰ βλέπομεν ἀρχαίων οἰκοδομῶν ἐκτὸς λείψανα· ἐρείπια ὅμως νεωτέρων χρόνων δὲν ὑπάρχουσι, καὶ φαίνεται ὅτι ἡ πόλις ἔκπαλαι κατεστράφη. Εἰς τὸ δυτικὸν δ' αὐτῆς ἔτι παρατηροῦμεν λείψανα τῶν αὐτῆς ὑδραγωγείων, ὧν περ τὰ ὕδατα καί τοι ὀλίγα, ἐκ τῶν περιβολαίων τῶν πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς Λάρνακος Καφούντα νῦν καλουμένων, ἐφέροντο.

Ἔνδον δὲ τοῦ τείχους πολλὰ εὑρέθησαν καὶ ἤδη εὑρίσκονται ἀγαλμάτια ἐξ εὐθραύστου ἐλαφροῦ λίθου· ἔτι δὲ καὶ πλῆθος πηλίνων ἀγγείων, ὄχι ὅμως ἁπάντων καλῶς κατεσκευασμένων. Οἱ γέροντες τῆς κώμης μοὶ ἐβεβαίωσαν ὅτι πελώριον ἐντὸς τοῦ τείχους εὗρον ἄγαλμα, οὗπερ μὴ γνωρίζοντες τὴν ἀξίαν τὸ κατεσύντριψαν. Μεταξὺ δ' Ἀθηένου εἰς τὸ καλούμενον Παμπουλάρι (λοφίσκον) καὶ εἰς αὐτοὺς ἔτι τοὺς Γόλγους πλῆθος κατ' αὐτὰς εὑρέθησαν ἀγγείων, ἅτινα οἱ ἀρχαῖοι εἰς τὰς κηδείας των μετεχειρίζοντο, καὶ ἐκ τούτου συμπεραίνομεν ὅτι εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος ἐργαστήριον ὑπῆρχε πηλοποιίας· λέγεται δ' ἐνταῦθα ὅτι πρότερον καὶ τάφοι τινὲς εὑρέθησαν. Ἤδη δ' ἀντεκατέστη ἡ πόλις διὰ τῆς παρακειμένης κώμης Ἀθηένου περὶ τὰς 250 οἰκογεν. χριστιανῶν ἐχούσης, εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν τοῦ ἀγωγιάτου τέχνην ἀσχολουμένων.

Ἐν μίλ. Α τῆς Ἀθηένου καὶ τῶν Γόλγων κεῖται ἡ κώμη Ἄσιχ ἔκ τε χριστιανῶν καὶ Τούρκων κατοικουμένη. Αὕτη

ὑπομιμνήσκει ἡμῖν τὴν πάλαι τῆς Κύπρου Ἀσίνην, ἣν ὁ Ῥαοὺλ Ῥοσέττος Δρυοπικὴν πόλιν θεωρεῖ, ὁ δὲ Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἁπλῶς ἀναφέρει, «Ἀσίνη πόλις Λακωνικὴ ἀπὸ Ἀσίνης θυγατρὸς Λακεδαίμονος, δευτέρα Μεσσήνης, τρίτη Κύπρου.» Καὶ δὲν εἶναι παράδοξον ὅτι ἐνταῦθα ὑπῆρχεν, ὡς μεταξὺ τῶν Πελοποννησιακῶν ἀποικιῶν κειμένη, ἀλλ' οὐδεμίαν περὶ ταύτης ἔχομεν ῥητὴν μαρτυρίαν.

Ἓν τέταρτον μιλ. ἐντεῦθεν ὑπάρχει ἡ τῆς Μεσαορίας πρωτεύουσα Βατιλὴ, ἐκ Τούρκων καὶ χριστιανῶν κατοικουμένη. ἐν ᾗ ὅ τε ἔπαρχος, ὁ εἰρηνοδίκης καὶ ὁ γραμματεὺς τῆς ἐπαρχίας ἑδρεύει. Εἶτα πρὸς βορρᾶν περὶ τὰ $\frac{2}{3}$ μιλ. Ἀπαλαῖστρα ἔπαυλις, πρὶν μὲν μεγάλη τῆς νήσου κώμη, νῦν δὲ κατηρημωμένη, ἀθλίαν οἰκίαν καὶ ἐκκλησίαν ἔχουσα.

Ἐνταῦθα δ' ἡ ἑξῆς ἐπιγραφὴ εὑρέθη, δι' ἧς γίνεται δῆλον ὅτι δῆμός τις τῆς Κύπρου Παλαῖστρα ὑπῆρχε.

Ἰάσονα Α[ρισ]οχρέοντος, τὸν φιλόπατριν καὶ γυμνασίαρχον Παλαιστ[ρ]ίται τιμῆς χάρ[ιν ἔ]γρ[αψαν.

Εὑρέθη δ' αὕτη παρὰ τὴν ἐκκλησίαν ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον ἐκεῖσε ἤδη ὑπάρχει μετ' ἐπιγραφῆς μάρμαρον.

Δύο δὲ μίλ. πρὸς βορρᾶν ταύτης κεῖται ἡ Κυθραῖα. Τὴν πόλιν ταύτην τὰ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν ποιήματα διάσημον ἕδραν τῆς θεᾶς ἀναφέρουσιν. Ὁ Βιργίλιος (α) περὶ αὐτῆς λέγει·

Hunc ego sopitum somno super alta Cythera
Aut super Idalium sacrata sede repondam.

Ἐντεῦθεν μανθάνομεν ὅτι εἰς ὑψηλὸν ἡ Κυθήρα μέρος ἔκειτο, καὶ εἶναι αὐτὴ ἐκείνη, ἧς τὰ ἐρείπια $\frac{1}{4}$ πρὸς ἀνατολὰς τῆς νῦν Κυθραίας εὑρίσκονται, ἐπὶ τῆς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Πενταδακτύλου. Ἡ θέσις δ' αὕτη ἐκτὸς ὅτι τὸ ὄνομα διέσωσεν, ἀλλὰ καὶ ὑψηλὴ, ὡς τὴν ἀναφέρει ὁ Βιργίλιος εἶναι, καὶ πολλὰ ἔχει ὕδατα, καὶ ἐκτεταμένον ὁρίζοντα, καὶ κλῖμα ὑγιεινότατον. Ἐν

(α) Virgil. Aen. 1.

δὲ τῷ δεκάτῳ τῆς Αἰνειάδος ἐπίσης ὁ Ῥωμαῖος ποιητὴς ποιεῖται αὐτῆς μνείαν.

Est Amathus, et celsa mihi Paphus, atque Cythera.
Idaliaeque domus.—

Ἀλλὰ καὶ ὁ Οὐαλέριος Φλάκκος ἀγαπητὴν ὑπὸ τῆς Ἀφροδίτης λέγει τὴν ἐν Κυθραίᾳ αὐτῆς ἕδραν.

Idalium furto subit, aut dilecta Cythera.

Ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἡσιόδου εἰς τὴν αὐτοῦ Θεογονίαν ῥητῶς αὐτὴν πόλιν τῆς Κύπρου καλεῖ. «Κυθήρα ἐστὶ πόλις Κύπρου.» Ἐπίσης καὶ Κωνστ. ὁ Πορφυρογέννητος ἐν τῷ αὐτοῦ καταλόγῳ μετὰ τῶν ἄλλων Κυπρίων πόλεων ἀναφέρει. «Πόλεις δεκαπέντε Κωνσταντεία μητρόπολις, Κίτιον, Ἀμαθοῦς, Κυρήνεια, Πάφος, Ἀρσινόη, Σόλοι, Λάπιθος, Κέρμία ἢ Λευκωσία, Κυθήρεια, Τάμασος.» Ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης ὀνομασίας εὐκόλως μετέπεσεν εἰς τὴν νῦν Κυθραίαν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἐτυμολόγος «Κύθηρα, λέγει, πόλις μικρὰ Κύπρου» (α).

Ἐκ τούτων ἁπάντων ἐξάγεται ὅτι ἡ Κυθέρεια πόλις ἦτον ἐν Κύπρῳ ἱερὰ μᾶλλον τῆς Ἀφροδίτης, ὡς τὴν Ἰδαλίαν, Γόλγους κτλ. Ἀλλ' αὕτη οὐδόλως μετὰ τῆς Χύτρης δύναται νὰ συγχισθῇ *alta, celsa, dilecta* ὑπὸ τῶν Λατίνων ποιητῶν καλουμένη, ἐνῷ ἡ Χύτρη οἰκτρὰ παρὰ τῶν ἡμετέρων καλεῖται.

Τὰ δὲ σωζόμενα αὐτῆς ἐρείπια ὅμοια εἶναι τοῖς ἐν Γόλγοις, καὶ Χύτρᾳς· διότι καλλιτέρα φαίνεται οἰκοδομήσιμος ὕλη ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχει. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσιν ἐρείπια παλλῶν χριστιανικῶν ναῶν, εἰς ἕνα δὲ τούτων Ἅγιον Δημητριανὸν ὀνόματι ὡραῖος εὑρέθη ἐκ λευκοῦ μαρμάρου σαρκοφάγος, ὅνπερ οἱ ἐκβαλόντες κατεσύντριψαν, ἀλλ' οὐδεμία ἐπ' αὐτοῦ

(α) Ἰδ' ἔτι Φλεβωρῖνον 5. 1122. 17. Φλίστον 3. 40. καὶ Μοσχόπουλον εἰς τὸ περὶ σχεδ. §. 3.

συμβολικὴ παράστασις ὑπάρχει. Ἐνταῦθα καὶ ἐπιγραφὴ ἐπὶ σκληροῦ μαύρου λίθου εὑρέθη, ἧς τὰ μάλιστα ἐφθαρμένης ἐλάχιστα ἠδυνήθημεν ν' ἀναγνώσωμεν· ἀλλὰ καὶ ταῦτα πιθανὸν θέλομεν ἐκθέσει. Ἐνταῦθα δ' ἴσως ὁ τῆς Ἀφροδίτης ναὸς ὑπῆρχε. Μικρὸν δὲ κατωτέρω κτιστὸν εὑρέθη ἐντὸς τῆς γῆς νεκροταφεῖον, ἐξ ἔχον στενωτάτας διαιρέσεις, 3 πήχεων μήκους, καὶ 2 ½ ὕψους· ἡ δ' αὐτοῦ οἰκοδομὴ ἐξ ἐπιχωρίων οὖσα λίθων φαίνεται ἀρχαιοτάτη (α)· Χωροῦσα δὲ ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω στενουμένη, ἐπὶ τοσοῦτον πρὸς τὴν κορυφὴν κατασταίνεται στενή, ὥστε πλὰξ μόνον μικρὰ ἀρκεῖ πρὸς συμπλήρωσιν τῆς αὐτοῦ στέγης.

Ἐξ ὅσων ἤδη εἴπομεν, ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶν πολλῶν αὐτῆς σωζομένων ἔνθεν κἀκεῖσε ἐρειπίων συμπεραίνομεν ὅτι μεγάλη ἦτον ἡ πόλις Κυθέρεια ἡ Κυθραία· ὁ ὁρίζων εἶναι ἐξαίσιος, τὰ δ' ὕδατα αὐτῆς καὶ προϊόντα ἀφθονώτατα. Παρὰ ταύτην εὑρίσκεται ἤδη ἡ κώμη Κυθραία συγκεκμένη ἐκ πέντε ἐναριῶν, συνδεδεμένων ἀλλήλαις καὶ ἐχουσῶν ὑπὲρ τὰς 320 χριστιανῶν οἰκοῦντας. Διὰ τῶν πολλῶν δὲ καὶ λαμπρῶν αὐτῆς ὑδάτων οὐ μόνον οἱ κάτοικοι ὡραίους ἔχουσι κήπους καὶ πολλὰς ἐξάγουσιν ἀπώρας, ἀλλὰ καὶ 26 μῦλοι δι' αὐτῶν ἀλέθουσι καθ' ἁπάσας τοῦ ἔτους τὰς ὥρας. Ἐκ τούτων δὲ μέρος εἰς τὴν Σπαρμένα δι' ἐκτεταμένων ὑδραγωγείων ἐφέροντο. ½ δὲ μίλ. ΝΔ ταύτης κεῖται τὰ νῦν καλούμενον Παλαίχυθραν, ὅπερ οἱ μὲν ὡς Χύτρην, οἱ δ' ὡς Κυθραίαν ἐθεώρησαν· ἀλλ' ὅτι δὲν εἶναι Χύτροι εἴπομεν, ἀλλ' οὔτε πάλιν Κυθραία· ἐπειδὴ οὔτε εἰς ὑψηλὴν κεῖται θέσιν, οὔτε ἴχνος ἐν αὐτῷ ἀρχαίας πόλεως ὑπάρχει. Ὅ,τι δὲ τῆς ῥηθείσης ἐπιγραφῆς ἠδυνήθημεν ν' ἀναγνώσωμεν εἶναι τὰ ἑξῆς·

Καὶ θρασ — — — — — — — — —
ειλλον ρ — — θρά[υ]σαντες — — — —
τὴν ἡμε[τέρα]ν χώραν ν — — — —

(α) Τοιαύτης ἀρχιτεκτονικῆς λέγεται καὶ ὁ θησαυρὸς τῶν Μυκηνῶν. Τὸ νεκροταφεῖον τοῦτο ἀρχαιότατον ὂν μοὶ φαίνεται Φοινικικόν.

— — πόλεως — — — ἐπὶ τοσοῦτο[ν] υ —
— — αὸν καὶ τύραννν[ον] — — — —
— — — ἐσεσό[κ]ει αλως τε καὶ —
— — — τισάντων πολιτῶν
— — — ἀγόντων αὐτούς — — — —
— — — κεκλιψο ὁρας υπαν — — —
— — — ἕκτων — — αων ρε — — —
— — — ακότε[ς] ε — — — ην ειρ
— — — κ[α]λεστ — — εκλι — ας
— — — — — — — — — — —
— — — ωμοςια — — — — — —
— — — [ἀπ]αντα δημόσια ε —
— — — τῶν ἀρχαι[τέ]ρων
— — — — — — — — — — —

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη, ἡ μεγαλειτέρα οὖσα ἐξ ὅσων ἐν Κύπρῳ εὕρομεν, ἠδύνατο ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων ἀσυναρτήτων λέξεων πολύτιμος νὰ ἦναι διὰ τὴν Κυπριακὴν ἀρχαιολογίαν, ἂν ὅλως ἀνεγινώσκετο. Τὸ κατ' ἐμὲ ἀπάσας πρὸς τοῦτο κατέβαλον τὰς προσπαθείας, ἀλλ' οὐδὲν τούτου πλέον κατώρθωσα. Ἀναμφιβόλως ὅμως δεξιώτεροι ἐμοῦ ἄνδρες ἐκ τούτων ὁρμηθέντες μεγαλειτέρους θέλουσι καταβάλλει κόπους καὶ ἐπιστασίαν πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῆς καὶ συμπλήρωσιν. Ἀλλὰ καί τοι τοιαύτης οὔσης, πάλιν βλέπομεν ὅτι ἡ πόλις λίαν δι' αὐτῆς δείκνυται ἐπίσημος, καὶ ὅτι ἐνταῦθα ἦτο βεβαιοῦται· εὑρίσκεται δ' ἐν τῇ οἰκίᾳ ἑνὸς τῶν μεγαλειτέρων κτημάτιῶν τῆς κώμης Κυθραίας τοῦ Γεωργίου Πετρακίδου. Παρ' αὐτῷ καὶ κεφαλὴν ἀνδρὸς καὶ ἄλλα ἀρχαῖα βλέπομεν λείψανα· ἐπειδὴ εἰς τὰ τοιαῦτα θησαυρῶν χάριν ἐνασχολεῖται. Ἐκ δὲ τῆς Κυθραίας μετὰ 1 ½ μίλ. ΝΔ φθάνομεν εἰς τὴν Λευκωσίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Λευκωσία. Στρόβυλοι. Ἀρχάγγελος. Λακατάμια. Δευτερά. Ψημμολόφου. *Ταμασσὸς* ἢ Ἅγιος Ἡρακλείτης. Πέρα καὶ Ἐπισκοπιό. Ἀγροκηπία. *Ἰδάλιον*. Λουριτσίνα.

Ἡ Λευκωσία πρωτεύουσα τῆς Κύπρου ἐπὶ τοῦ μεσαιῶνος καὶ ἤδη ἔτι ἐπὶ Τουρκοκρατίας φαίνεται ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων εἶναι τεθεμελιωμένη. Καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ 1294 ἕδρα τῶν Λουσινιανῶν ἐχρημάτισεν· εἶτα τῶν Ἐνετῶν, καὶ τέλος ἤδη Σατραπίας οὔσης τῆς νήσου, ἕδρα εἶναι Σατράπου. Ἐκ τῶν ἀρχαίων οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς μνημονεύουσι ταύτης, Λήδρον ἢ Λευτεῶνα αὐτὴν καλοῦντες. Ὁ Σωφρόνιος (α) «Τριφύλλιος, λέγει, Λήδρου Κύπρου ἤτοι Λευτεῶνος Ἐπίσκοπος.» Τ' αὐτὰ Λατινιστὶ καὶ ὁ Ἱερώνυμος Triphyllios, Cypri Ledrensis sive Λευτεῶνος episcopus. Οἱ δὲ Γερμανοὶ πολλὰ ὀρθῶς παραγγέλουσι τὸ Λευτεὼν ν' ἀναγινώσκηται Λεύκων· ὅθεν Λευκεῶνος τὸ ἀνωτέρω ῥηθέν, καὶ ἐκ τούτου πάλιν εὐκόλως μεταπίπτομεν εἰς τὸ νῦν ὄνομα τῆς πόλεως Λευκωσία (β).

Ἡ Λήδρος καὶ Λευκωσία φαίνεται ἀσήμαντοι ἦσαν τὸ πρῶτον, καὶ δύο οὖσαι χωρισταὶ πόλεις πλησίον ἀλλήλων ἔκειντο· ἀλλ' εἶτα καταστραφεισῶν τῶν ἄλλων ἐν Κύπρῳ πόλεων, φυσικῷ τῷ λόγῳ αὗται ἑνωθεῖσαι ἐπὶ τέλους ἔπρεπεν ἐπὶ ὅλων νὰ λάβωσι τὴν ὑπεροχήν, καὶ αὐτῶν νὰ καταστα θῶσι πολιτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ πρωτεύουσα. Πρὶν δὲ τούτου τοῦ χρόνου κατὰ τὸν Ἡρακλέα ἡ Λευκωσία εἰς τοὺς Τριμηθουσίους ὑπέκειτο, ὑποδεεστέρα οὖσα τῆς Τριμηθοῦντος. «Τρεμηθούντων Λευκωσία.» Ἀλλὰ πρὶν ταῦτα λάβῃ τὰ

(α) Σωφρον. Ἐκκλησ. ἱστ. 41.

(β) Ἂν λοιπὸν ἐκ τοῦ Λευκῶν γίνεται Λευκωσία πάντοτε διὰ τοῦ ω πρέπει νὰ γράφηται· ἡ δὲ μετὰ τοῦ ο γραφὴ ἀγνοοῦμεν ποῦ στηρίζεται. Μήπως ἐκ τινος ὠνομάσθη Λεύκου, ἀλλὰ τοιοῦτον δὲν ἀπαντήσαμεν ἐνταῦθα ὄ ομα. Ἀλλὰ καὶ κώμη περὶ τὰ 2 μίλ. ΝΑ αὐτῆς ἀξιόλογος Λευκώνικον εὑρίσκεται.

ὀνόματα Καλλινίκησις φαίνεται κατὰ τὸν Σωζόμενον ἐκαλεῖτο « Τριφύλλιος ἐπίσκοπος τῆς Καλλινικήσεως πόλεως, ἤτοι Λευκῶν θεῶν ἁγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας. » καὶ (α) « Ψήφῳ θείᾳ τῶν Καλλινικήσεων μὲν πρὶν, νῦν δὲ Λευκωσίας προχειρίζεται » Ὁ Τριφύλλιος οὗτος ἔζη ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Κωνσταντίνου, παρευρεθεὶς εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον· ἐκ τούτου συμπεραίνομεν ὅτι ἡ πόλις ἔκτοτε ἤρχισε νὰ ἐπιδίδῃ, πρωτεύουσα μετὰ ταῦτα τῆς νήσου καταστατινομένη· ὑπὸ δὲ τῶν Εὐρωπαίων καὶ Νικωσία καλεῖται, ἀλλ' ὁ Μελέττος τὸ ὄνομα Νικωσία κοινὸν αὐτῆς θεωρεῖ ὄνομα. « Ἡ Λευκωσία, κοινῶς λεγομένη Νικωσία, » ὅπερ δὲν εἶναι ἀληθές.

Ἐκ τῆς ἔξωθεν δὲ τῆς πόλεως ὄψεως ἐκ Λάρνακος πρὸς αὐτὴν ὁδεύοντες δυνάμεθα νὰ νομίσωμεν ὅτι εἰς ἕνα τῶν ὡραιοτέρων ἐμβαίνομεν τοῦ κόσμου παραδείσων, ἕνεκα τῶν πολλῶν αὐτῆς δένδρων καὶ ἀξιολόγων τοῦ μεσαιῶνος οἰκοδομῶν· ἀλλ' ὅταν εἰσέλθωμεν καὶ τὴν αὐτῆς θεωρήσωμεν ἀθλίαν κατάστασιν, ὡς ὀπτασίαν θέλομεν νομίσει ὅ,τι πραγματικῶς ἐκ τῶν ἐκτὸς εἴδομεν. Εἶναι δ' ὡς ἐρρέθη ἕδρα Σατράπου καὶ τοῦ τῆς νήσου Ἀρχιεπισκόπου· καὶ ἡ μὲν πύλη, δι' ἧς ἐκ Λάρνακος εἰς αὐτὴν εἰσερχόμεθα τῆς Ἀμμοχώστου νῦν, ἐνῷ ἐπὶ τῶν μέσων χρόνων Ἰουλία ἐκαλεῖτο· ἡ δὲ τῆς Πάφου, τοῦ ἁγίου Δομινίκου· ἡ δ' ἄλλη τῆς Κυρηνείας, τῆς Προχωρήσεως (proceditoris). Ὡς λιμένες δὲ τῆς Λευκωσίας ἐπὶ τοῦ μεσαιῶνος ἡ Κυρήνεια ἦτο καὶ ἡ Ἀμμόχωστος πρὸς τ' ἄρκτον καὶ ἀνατολάς· πρὸς δὲ μεσημβρίαν ὁ τῆς Ἀμαθοῦντος καὶ Κιτίου· δυτικῶς δ' ὁ τῆς Πάφου.

Παρὰ τὴν πύλην τῆς Πάφου ῥέει καὶ ὁ Πεδαῖος ποταμὸς, ὅστις πλημμυρήσας ποτὲ τὸ μέρος τοῦτο τῆς πόλεως κατέστρεψε (σελ. 30). Κύκλωθεν δ' ἅπασα ἡ πόλις ὑπὸ λοφίσκων πολλῶν περικυκλοῦται, ἐξαίρετα ἔχουσα προάστεια πανταχόθεν καὶ μάλιστα πρὸς τὸ βόρειον καὶ ΒΔ μέρος.

(α) Σωζόμεν. ἱστορ. ἐκκλησιαστ. 1. 10. καὶ 3.

Τὰ ἐπισημότερα δὲ τῶν ἐν αὐτῇ μνημείων εἶναι ὁ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τῆς ἁγίας Σοφίας, ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ οἰκοδομηθείς, χάριν τῆς συζύγου αὐτοῦ Θεοδώρας. Ἐν τούτῳ οἱ δυτικοὶ τῆς νήσου ἡγεμόνες ἐστέφοντο· ἀλλὰ μετὰ τὴν τῶν Τούρκων ὑπὸ Ἀχμὲτ Πασᾶ κατάκτησιν εἰς Τουρκικὸν μετετράπη Τσαμίον. Εἶναι δὲ Γοτθικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, καὶ ἐξ ὅσων βλέπομεν ὁ ἀρχιτέκτων εἰς πέρας αὐτὸν δὲν ἔφερεν. Ἐν αὐτῷ δὲ ὡς καὶ ἐν τῷ τῆς Ἀμμοχώστου τριχώρῳ ὄντι, μεγάλα ὑπὸ τὰ κωδωνοστάσια ὑπάρχουσιν ὑπόγεια, ἅτινα ὡς κοιμητήρια φαίνεται ἐχρησίμευον· ἐν δὲ τῷ μέσῳ τῶν μιναρέδων ἡλιακὸν ὑπάρχει ὡρολόγιον. Τούτου δὲ πλησίον ἕτεροι δύο ὑπάρχουσι Γοτθικοὶ ναοὶ ὁ τοῦ ἁγίου Νικολάου, καὶ ἡ κοίμησις τῆς Θεοτόκου, ὁ μὲν τρίχωρος, ὁ δὲ μονόχωρος εἰς ἓν διήκοντες· ἀλλ' ἤδη ὡς ἀποθῆκαι χρησιμεύουσι ξηροῦ ἄρτου (παξιμαδίου) διὰ τὰς δυστυχεῖς τοῦ τόπου περιστάσεις, καὶ μάλιστα ἐν καιρῷ λιμοῦ καὶ πολιορκίας. Ὁ δ' ἅγιος Γεώργιος Ἀρμενικὸς ναός, τῆς αὐτῆς ἐποχῆς εἶναι οἰκοδόμημα· ἐπίσης καὶ ἡ μονὴ τῶν Φραγκισκάνων ὑπὸ τὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπαγομένη. Τῶν δ' ἡμετέρων ἡ Φανερωμένη εἶναι ὁ καλλίτερος· ἀλλ' ἐκτὸς τούτων καὶ ἄλλοι πλείους ὑπάρχουσι ναοί, εἰς Τσαμία ὑπὸ τῶν Τούρκων μετατραπέντες, οὕστινας παραλείπομεν. Τὸ ἡγεμονικὸν ἀνάκτορον, ἐν ᾧ πάλαι μὲν οἱ Λουζιανοὶ ἡγεμόνες διέτριβον, καὶ μετὰ ταῦτα ὁ Ἐνετὸς διοικητής, ἤδη δ' ὁ Πασᾶς τῆς Κύπρου. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ὑπέστη τὴν αὐτὴν μετὰ τῶν ἄλλων οἰκοδομημάτων τύχην. ἀνωκοδόμησαν ὅμως αὐτὸ κατὰ τὴν ἄμορφον Ἀσιατικὴν τέχνην, ἐπὶ τῆς μεγάλης μόνον πύλης τὸ Ἐνετικὸν διατηρήσαντες ἐθνόσημον· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τείνει ἤδη εἰς καταστροφήν. Πλησίον τούτου ἐπί τινος πλατάνου ὁ τῆς Κύπρου ἀρχιεπίσκοπος Κυπριανὸς ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ἐπαναστάσεως ἐκρεμάσθη, καὶ σὺν αὐτῷ καὶ οἱ ἄλλοι τρεῖς τῆς νήσου ἀρχιερεῖς ἐνταῦθα μετὰ τῶν ἐπισημοτέρων Κυπρίων περὶ τοὺς 300 ἐκαρατομήθησαν.

Ὕδατα δ' ἐκ δύο μερῶν εἰς τὴν πόλιν φέρονται· καὶ τὸ μὲν διὰ

τῆς πόλης τῆς Πάφου εἶναι τὸ κάλλιον· ἀλλὰ τοῦτο ὑπὸ πολλῶν θεωρεῖται καὶ ὡς τὸ καλλίτερον ἁπάσης τῆς νήσου. Ὡς ἄρθονά δὲ ὄντα τὰ ὕδατα τῆς Λευκωσίας, οὐ μόνον εἰς τὰς κοινὰς χρείας ἐπαρκοῦσιν, ἀλλὰ καὶ περιττεύοντα πρὸς πότισιν τῶν ἐν τῇ πόλει κήπων μετὰ ἑτέρων ἔτι φρεατίων, χρησιμεύουσι, οἵτινες διάφορα περιλαμβάνοντες δένδρα, τὰ μόνα ἴσως εἶναι καθ' ἅπαν τὸ θέρος τῆς πόλεως, οὐ μόνον κοσμήματα, ἀλλὰ καὶ δι' ὧν δύναται νὰ κατοικηθῇ, μεγίστου καύσωνος ἐν αὐτῇ κατὰ τὴν ἡμέραν συμβαίνοντος.

Τὸ τεῖχος τῆς Λευκωσίας ἐγερθὲν τὸ 1567 ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν σταυρόν τινα σχηματίζει ἀρκετὰ κανονικόν, δεκατρία περιλαμβάνον τριγωνικὰ ὀχυρώματα, ὧν στρογγύλαι εἶναι σχεδὸν αἱ κατώτεραι γωνίαι. Ἅμα δ' εἰς τὸ μέσον φθάσῃ τοῦ ὕψους του, αἰφνιδίως πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς πόλεως κλίνει οὕτως, ὥστε εἰς τὰς ἐχθρικὰς σφαίρας γωνίαν ἀμβλεῖαν παριστάνει. Ἀλλὰ καί τοι οὕτως οἰκοδομηθὲν εἰς τὰς προσβολὰς τῶν Τούρκων δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνθέξῃ, ἀλλ' ὑπὸ τῶν κανονοστασίων τοῦ Μουσταφᾶ κατελήφθη τὸ 1570 μετὰ 45 ἡμερῶν πολιορκίαν, καὶ πεισματώδη τῶν κατοίκων ἀντίστασιν. Ἤδη δ' εἰς ἀθλίαν ὃν κατάστασιν ὀλίγιστα περιλαμβάνει πυροβόλα, ὧν τὰ πλεῖστα τὸν πτερωτὸν λέοντα τῆς Ἐνετίας φέρουσιν. Οἱ δ' αὐτοῦ φρουροὶ ἐγχώριοι εἶναι Τοῦρκοι, ὡς καὶ τῶν ἄλλων τῆς νήσου φρουρίων Τ ρ π σ ί δ ε ς καλούμενοι, 2 1/2 δραχμὰς τὸν μῆνα μισθὸν λαμβάνοντες· εἶναι δ' εἰς ὑπηρεσίαν ἐν ὥρᾳ ἀνάγκης μόνον καὶ γυμνασίου.

Αἰτία δὲ τοῦ μεγάλου ἐν Λευκωσίᾳ τὸ θέρος καύσωνος καὶ τὸν χειμῶνα ψύχους, εἶναι ἡ τῆς Μεσαορίας μεγάλη καὶ εὐθεῖα πεδιὰς καὶ τὰ ἀπέναντι αὐτῆς ὄρη. Πολλάκις δὲ τοσοῦτον κατὰ τὸ μεσημέριον εἶναι μέγας ὁ καύσων, ὥστε δυσκόλως ἠθέλαμεν ὑποφέρει, ἂν οἱ πολλοὶ κῆποι καὶ τὰ ὕδατα ἀναψυχὴν καὶ δρόσον τινὰ δὲν μᾶς ἔφερον· τὴν νύκτα ὅμως ψυχρὸς πνέει ἀὴρ, ὅστις καὶ πολὺ βλάπτει ἕνεκα τῆς αἰφνιδία-

μεταβολῆς τοὺς κατοίκους, Ἐνταῦθα καὶ αἱ ἑξῆς εὑρέθησαν ἐπιγραφαί.

ἐπίσ[χου]
Α'. Κἂν τροχάδην βαίνῃς, [φίλε ὦ] παροδεῖτα, βαιὸν
ἤιρησεν [θα]νά[του με μ]όρος, τὸ δὲ σῶμα καλύπτει
γαῖα, λαβοῦσα γέρας τοῦθ' ὃ δέδωκα πα[λιν·
6]ἡ γάρ μοι ψυχὴ μὲν εἰς αἰθέρα καὶ Διὸς αὐλάς,
ὀστέα δ' εἰς Αἴδην ἄτροπος εἷλε νόμος.
Τοῦτ' ἔλαχον μέγα δῶρον ὑπ' αὐτῶν οὐρανιώνων
Εὐλάλιος Γαμικὸς, μοῦνος ἐνὶ φθιμένοις.

Αὕτη εὑρίσκεται ἐπὶ λάρνακος ἀπέναντι τοῦ Τουρκικοῦ Σαραΐου ἐν τῷ Γενῇ Τσαμί.

Β'. Ἐντὸς τῆς Φκνερωμένης ἐπὶ μαρμάρου.

ΟΘΥΔΟΥ
ΧΕΗΣ ΤΗ
ΧΛΥΙΣ.

Εἶτα τῆς Λευκωσίας ΝΔ χωροῦντες ½ μίλ. ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ τὴν κώμην ἀπαντῶμεν Στροβύλους, μικρὸν δὲ περαιτέρω ἀριστερόθεν τὸν Ἀρχάγγελον μετόχιον τῆς μονῆς τοῦ Κύκκου. Καὶ ἐντεῦθεν ἓν μίλ. τὴν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ κώμην Λακατάμιαν· ½ δὲ μίλ. πάλιν ἐντεῦθεν τὰ Δευτερὰ ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων τῆς Κύπρου κωμῶν· ἐντεῦθεν ¼ μιλ. τὴν Ψημμολόφου· εἶτα δὲ τὴν Ταμασσὸν, νῦν ἅγιον Ἡρακλείτην καὶ Πολιτικόν. Ἅπαντα τὰ ῥηθέντα χωρία κατάφυτα εἶναι δένδρων καὶ πολλὰ ἔχουσιν ὕδατα, δημητριακοὺς καρπούς, βάμβακα, μέταξαν καὶ διαφόρους ὀπώρας παράγοντα.

Ἡ Ταμασσὸς ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων τῆς Κύπρου πόλεων, δὲν διετήρησε μέχρι νῦν τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς ὄνομα, ἀλλ' ἤδη Πολιτικὸν ὑπὸ τῶν Κυπρίων καλεῖται. Παρὰ τοῦτο καὶ αἱ κῶμαι Πέρα καὶ Ἐπισκοπιὸ εὑρίσκονται, μέχρι τῶν ἄκρων τῶν ὁποίων, ὡς ἐκ τῶν σωζομένων ἐρειπίων, ἡ πόλις ἀναμφιβόλως ἐξετείνετο.

Τῶν ἀρχαιοτάτων ὁ Ὅμηρος (α) διὰ τῶν ὀλίγων τούτων λέξεων ἀναφέρει αὐτήν.

Πλέων ἐπὶ Οἴνοπα Πόντον, ἐπ' ἀλλοθρόους ἀνθρώπους
Ἐς Τεμέσην μετὰ χαλκόν, ἄγω δ' αἴθωνα σίδηρον.

Πολλοὶ τῶν φιλολόγων ὡς πόλιν τῆς Ἰταλίας αὐτὴν ἐθεώρησαν, τὸ μετὰ ταῦτα κληθὲν Βρεντήσιον· ἐπειδὴ πλέοντες ἐξ Ἠπείρου πρὸς τὴν Ἰταλίαν δυνάμεθα ἐν παρόδῳ νὰ διέλθωμεν καὶ τὴν Ἰθάκην· καὶ ἐκεῖθεν ἐπανερχόμεθα ἐπίσης διὰ τῆς Ἰθάκης, ὡς Μέντης ὁ Ἀγχιάλου ἔπραξεν. Ἀλλὰ ταῦτα οὐδόλως ἰσχύουσι· διότι καὶ πρὸς τὴν Κυπρίαν Ταμασσὸν ἂν πλέωμεν, ταὐτὸν δυνάμεθα νὰ πράξωμεν.

Εἶναι δὲ Κυπρία διά τε τὸν ἀρχαιότατον αὐτῆς καὶ ἐπισημότατον χαλκόν, καὶ ὄχι Ἰταλικὴ πόλις· ἐπειδὴ ὁ Ἰταλικὸς χαλκὸς οὐδέποτε ἔσχε τὴν φήμην τοῦ Κυπρίου χαλκοῦ. Ἐπειδὴ δὲ μέχρις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἐπὶ τῆς νήσου δὲν εἶχον οἱ Ἕλληνες πολλὰς ἀποικίας, ἅπασαν δ' αὐτὴν Φοίνικες κατεῖχον καὶ ἄλλοι ἄλλας λαλοῦντες γλώσσας, εὐλόγως ὁ Ἕλλην Μέντης ἀλλοθρόους αὐτοὺς ἐκάλεσεν.

Ὁ Πτολεμαῖος μεσόγειον αὐτὴν θεωρεῖ· «Πόλεις δὲ μεσόγειοι αἵδε, Χύτροι, Τριμηθοῦς, Ταμασσός.» Καὶ τῷ ὄντι ἂν ὀρθῶς παρατηρήσωμεν εἰς τὸ κέντρον σχεδὸν τῆς νήσου αὕτη εὑρίσκεται. Καὶ ὁ Πλίνιος δ' εἰς τὸν κατάλογον τῶν Κυπρίων πόλεων ἀναφέρει αὐτήν, Lapethus, Solae, Tamaseos. Ἔτι δὲ καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τοῦ αὐτῆς χαλκοῦ ποιεῖται μνείαν. «Ταμασσὸς πόλις Κύπρου διάφορον ἔχουσα χαλκὸν ἐν μεσογείᾳ. Τὸ ἐθνικὸν Ταμασσίτης καὶ Ταμάσσιος.» Ἀλλὰ καὶ ὁ Στράβων ἀναφέρει ταῦτα τὰ μεταλλεῖα. «μέταλλά τε χαλκοῦ ἐστὶν ἄφθονα τὰ ἐν Ταμασσῷ.» Ταῦτα δ' ὑπῆρχον ἐν τῇ νῦν κώμῃ Ἀγροκηπία, περὶ τὰς δέκα ἀπόγεν. χριστιανῶν ἐχούσῃ, ἧς αἱ πλεῖσται οἰκίαι ἐκ τῆς τοῦ χαλκοῦ σκωρίας εἶναι ἐκτισμέναι.

(α) Ὁμηρ. Ὀδυσ. Α. 180.

Ὁ Νόννος περὶ ἄλλων Κυπριακῶν πόλεων ὁμιλῶν (α) λέγει ὅτι ἐν αὐταῖς ὁ Ἀπόλλων ὡς Ὑλάτης ἐτιμᾶτο· μεταξὺ δὲ τούτων καὶ τὴν Ταμασσὸν συγκαταλέγει.

Καὶ Ταμασσὸν καὶ Τέμβρον καὶ Ἐρυθραίην τε πολίχνην.

Τὴν μαρτυρίαν τοῦ Νόννου ἐπιβεβαιοῖ καὶ ὁ τοῦ ἁγίου Ἡρακλείδου βίος, ὃν εἰς τὴν ἐνταῦθα μονὴν αὐτοῦ χειρόγραφον εὕρομεν, οὕτως ἐν τῇ 17 σελίδι ἐκφραζόμενος «Τὸ χωρίον Περατιέων τότε μεγάλον χωρίον ἐτύγχανε· καὶ πολλοὶ ἄνθρωποι ἐκατοίκουν μέσα, καὶ ἐπίστευαν τὸν θεὸν τὸν Ἀσκληπιόν. Ἡ δὲ πόλις τῆς Ταμασσοῦ εἶχε καὶ ἐπίστευε θεὸν τὸν Ἀπόλλωνα, καὶ ἀναμεταξύ τους ἡ πόλις καὶ τὸ χωρίον Πέρα ἔφθασαν εἰς μεγάλην ἔχθραν ὁποίου τόπου εἶναι ὁ θεὸς μεγαλείτερος, θαυμαστὸς καὶ ὑψηλότερος· ἔλεγεν ἡ πόλις ὅτι εἶναι ὁ θεὸς ὁ Ἀπόλλωνας μεγαλείτερος, τὸ δὲ χωρίον Πέρα ὅτι εἶναι ὁ Ἀσκληπιός.» Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἐνταῦθα μανθάνομεν ὅτι καὶ ὁ Ἀσκληπιὸς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐτιμᾶτο. Ἐπειδὴ δ' οἱ θεοὶ οὗτοι τῶν Δωριέων κυρίως ἦσαν, διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ταμασσὸς δωρικὴν μετὰ ταῦτα πιθανώτατα ἀποικίαν ἔλαβεν.

Τὰ δ' ἱερὰ τούτων ὡς καὶ τὸ τῆς Ἀφροδίτης, εἰς τὸν χριστιανισμὸν μετατραπείσης τῆς πόλεως, κατεκρήμνισαν καὶ ἐπὶ τῶν αὐτῶν βάθρων χριστιανικοὺς ναοὺς ἀνήγειραν. Τοῦτο δ' ἐν τῇ 70 σελ. τοῦ αὐτοῦ βλέπομεν· «ἕως πότε μὲ διώχνεις (Μνάσων) ἐκ τοὺς τόπους καὶ θρόνους μου, καὶ τοὺς βωμούς μου ἐχάλασες καὶ τοῦ ἐσταυρωμένου τοὺς ἔκαμες ναούς.» Ὅθεν ἀπέναντι τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Ἡρακλείδου, μεταξὺ Περῶν καὶ Πολιτικοῦ κειμένης ἐπὶ λόφου, ὑπάρχουσι τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Προδρόμου, ἐγερθέντος πιθανώτατα ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος.

Ἐν δὲ τῇ 76 σελ. καὶ ἄλλαι πολλαὶ τῆς Ταμασσοῦ ἀναφέ-

(α) Νόν. Διονυσ. 13.

ρονται θεότητες • ἔφεραν τὰ εἴδωλα ἐκ τῆς πόλεως Ταμασσοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, Ἀφροδίτης καὶ Διονύσου, ἐκ δὲ τῶν Περατιέων, Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος. » Ἀλλ' ἐνταῦθα τὸν μὲν Ἀσκληπιὸν λέγει θεὸν τῆς πόλεως Ταμασσοῦ, τὸν δ' Ἀπόλλω τῶν Περῶν· ἀλλ' ἡμεῖς οὐδεμίαν πρέπει νὰ κάμωμεν Περῶν καὶ Ταμασσοῦ διάκρισιν· καὶ βεβαιότατα Πέρα ὠνομάσθη τὸ μέρος τῆς πόλεως, τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ Πεδαίου κείμενον. Καὶ ὁ μὲν ἐν Περοῖς τοῦ Ἀσκληπιοῦ ναὸς εἰς τὸν νῦν ναὸν τῆς Ἐλεούσης ὑπῆρχεν, ὅπου καὶ ἐπιγραφὴν ἐξ ὀλιγίστων γραμμάτων ἐπὶ σκληροῦ μέλανος λίθου εὕρομεν. Ὁ δὲ τῆς Ἀφροδίτης εἰς τὸν ἀπέναντι τοῦ Προδρόμου λάφον ἴσως ἦτον, ὅπου ὑπὸ τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἀρχαίας οἰκοδομῆς φαίνονται λείψανα. Ὅτι δ' ἐν Ταμασσῷ ἱερὸν εἶχεν ἡ Ἀφροδίτη καὶ ὁ Ὀβίδιος ποιεῖται τούτου μνείαν (α). Ἐν δὲ τῇ 19 σελ. τοῦ ἀνεκδότου βίου ἔτι ἐν παρόδῳ γίνεται μνεία τοῦ τε ἀγάλματος τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τῶν τοῦ ναοῦ ἱερέων, οἵτινες μετά τινα τῶν θαυμάτων τοῦ Μνάσονος τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐδέχθησαν πίστιν.

Ἡ δὲ πόλις ἐκ τῶν σωζομένων αὐτῆς ἐρειπίων δὲν ἦτο βεβαίως μεγάλη· ἂν καὶ ἐν τῷ εἰρημένῳ βίῳ βλέπομεν, «καὶ ἤλθασιν εἰς τὴν χώραν τῶν Ταμασσέων, ἡ ὁποία χώρα ἦτον ἡ πρώτη τῆς νήσου, καὶ εἰς τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, καὶ εἰς φρόνησιν τῶν ἀνδρῶν, καὶ εἰς γνῶσιν, καὶ εἰς πλοῦτον.» Καὶ πιθανῶς ὅτε κατεστράφησαν ὑπό τε τῶν πολεμίων καὶ σεισμῶν αἱ πόλεις, αἱ ἐν ταῖς παραλίαις τῆς νήσου· ἀλλὰ πάλιν ἔπρεπεν ὑπό τινος τῶν μεταγενεστέρων συγγραφέων ὡς τοιαύτη νὰ μνημονεύηται.

Τὸ Πολιτικὸν φαίνεται τὸ κέντρον ἦτο τῆς πόλεως Ταμασσοῦ, διότι ἐν αὐτῷ καὶ ὑπ' αὐτὸ τὰ πλεῖστα ἀπαντῶνται ἐρείπια· ἀλλὰ ταῦτα πάντα σωρὸς εἶναι λίθων, ἐντὸς γεωργουμένων ἀγρῶν, ἐξ ἐλαιῶν καταφύτων. Ἐν δὲ τῷ Πολιτικῷ

(α) Μεταμορφ. 10. 644.

παρὰ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Θεοδώρου ἐπὶ δύο κυλινδρικῶν κιόνων ταύτας εὕρομεν τὰς ἐπιγραφάς.

Εὐτυχεία	Θυτυχίδη
Α'. Χρηστὲ	Β'. Χρηστὲ
Χαῖρε.	Χέρε.

Παρὰ τὸν ναὸν τοῦτον καὶ τὰ ἀρχαῖα τῆς πόλεως εὑρίσκονται νεκροταφεῖα· καὶ πολλοὶ μὲν τῶν νεκρικῶν δόμων τούτων, ὑπὸ τοῦ χρόνου εἶναι κατακεκλυσμένοι, ἄλλοι δ' ἀπέναντι τῆς κώμης πρὸς τὸ πλάγιον τοῦ ὄρους ἀνοικτοί· τούτων εἷς ἐν ᾧ εἰσῆλθον τρεῖς περιέχει νεκρικὰς θέσεις. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Ἡρακλείδου πλησίον κειμένῃ νεκρικὸς ὑπάρχει δόμος, ὅστις πάλαι μὲν φαίνεται ἦν μέγας, ἤδη ὅμως πέντε μόνας ἁγίων περιέχει νεκρικὰς λάρνακας. Καὶ εἰς τὴν μονὴν δὲ τοῦ ἁγίου Μνάσωνος, δέκα λεπτὰ ἐντεῦθεν ἀπέχουσαν, ἕτερον βλέπομεν νεκροταφεῖον, ἐν ᾧ λάρναξ εὑρέθη ἀξιόλογος, ἥντινα εἰς τὴν μονὴν τῆς Μαχαιράδος μετέφερον· ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτὸν ἐπὶ τοῦ βράχου καὶ ἕτερος ὑπάρχει νεκρικὸς δόμος μετὰ μιᾶς νεκρικῆς θέσεως.

Ἀγάλματα δ' ἐν αὐτῇ εὑρέθησαν ὄχι πρὸ πολλῶν ἐτῶν δύο, τὸ μὲν ἐκ μαρμάρου, ὅπερ καὶ εἰς λάρνακα ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Κ. Γιακουμέτου εἰσέτι εὑρίσκεται. Εἶναι δὲ γυνὴ ἱσταμένη, καὶ πέπλον περὶ τὸ σῶμα φέρουσα· ἀλλὰ τὰ πάντα ὄχι καλῶς εἰργασμένα, ἀλλ' οὔτε ἐν καλῇ καταστάσει τηρούμενον. Ἕτερον δ' ἐξ ὀρειχάλκου τὸ 1836 εἰς φυσικὸν μέγεθος εὑρέθη, ὅπερ ὁ εὑρὼν χωρικὸς φοβούμενος νὰ φανερώσῃ, εἰς μικρὰ ἔκοπτε τεμάχια καὶ ἐπώλει, καὶ μόνον ἡ κεφαλὴ, γνωσθέντος τοῦ πράγματος διεσώθη ὑπὸ τῆς τοπικῆς ἀρχῆς· ἀγορασθεῖσα δὲ μετεπωλήθη τῷ Κ. Βόρελ, καὶ ἤδη εὑρίσκεται εἰς Λονδῖνον. Παρίστανε δ' ὡς λέγεται πολεμιστὴν μεθ' ὅλης αὐτοῦ τῆς πανοπλίας.

Ἡ θέσις τῆς πόλεως εἶναι θαυμασία, τὸ δὲ κλῖμα ὑγιεινότατον· ὑπεράνω δ' αὐτῆς πρὸς τὸ ὄρος εἶναι πεφυτευμέναι αἱ ἄμπελοι, αἱ τὸν ἄριστον τῆς Κύπρου οἶνον ποιοῦσαι, ὃν ὁ μὲν Πλίνιος vinum Telmesiacnm, ἡ δὲ συνήθεια Κουμανδαρίαν

καλεῖ. Ἐκ δὲ τῶν τριῶν ἐν αὐτῇ κωμῶν μόνον τὰ Πέρα εἶναι τὰ λόγου ἄξια, εὐρώστους ἔχοντα καὶ εὐπόρους κατοίκους· τὸ δ' Ἐπισκοπιὸν φαίνεται, ἐνορίαν ποτὲ ἀπετέλει τῆς πόλεως, ἐν ᾗ ἡ ἐπισκοπὴ τῆς Ταμασσοῦ, ὅτε αὕτη ἤκμαζεν, εὑρίσκετο.

Ἐντεῦθεν πρὸς Α 1 ½ ἐρχόμεθα εἰς τὸ Ἰδάλιον ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Σταυροβουνίου κείμενον, 2 μιλ. τῆς Λευκωσίας ἀπέχον, καὶ 2 ½ περίπου τῆς Λάρνακος. Στέφανος δ' ὁ Βυζάντ. πρῶτον αὐτῆς οἰκιστὴν λέγει τὸν Χαλκάνορα « Ἰδάλιον πόλις Κύπρου· χρησμὸς γὰρ ἐδόθη, ὅπου ἴδοι τὸν ἥλιον ἀνίσχοντα πόλιν κτίσαι· ὁ οὖν Χαλκάνωρ περιιών, τίς τῶν σὺν αὐτῷ ἔφη, ἴδοὺ βασιλεῦ τὸν ἅλιον, ἀφ' οὗ ὠνομάσθαι τὴν πόλιν. Τὸ ἐθνικὸν Ἰδαλεύς. » Καὶ εἰ μὲν ἐκ τοῦ εἴδον ἅλιον παράγεται, γραπτέον Εἰδάλιον· πιθανωτάτη ὅμως εἶναι ἡ Κ. ~~τοῦ Συνταίου~~ παραγωγὴ λέγοντος « τὸ μὲν ἄλσος Φοινικιστὶ Ἰδαλὰχ ἐκαλεῖτο, ὅπερ δηλοῖ ἡ χώρα ἡ τῆς θεοῦ, ἐξ οὗ τὸ Ἰδάλιον ». Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ Χαλκάνωρ Φοῖνιξ ὢν τὸ γένος, κατὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Ὀλύμπου χαλκὸν ἀναζητῶν, καὶ φθάσας εἰς τὴν ὡραίαν τῆς Ἰδαλίας θέσιν ἔκτισε τὸ Ἰδάλιον.

Ὁ δὲ σχολιαστὴς τοῦ Θεοκρίτου πόλιν τῆς Κύπρου λέγει τὸ Ἰδάλιον « Ἰδάλιον δὲ πόλις καὶ αὕτη τῆς Κύπρου. » Ὁ δὲ Σέρβιος (α) ἄλσος αὐτὴν λέγει, ἐν ᾧ καὶ μικρὰ ὑπῆρχε πόλις.

Idalium Cypri nemus est, in quo oppidum breve.

Ἀλλὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὁ Πλίνιος. Ὁ δὲ Λευκανὸς (β) τὸ Ἰδάλιον ἐν γένει ἀκτὴν θεωρεῖ τῆς νήσου.

Ab Idalio Cinyracae littore Cypri.

Ὁ δὲ Προπέρτιος (γ) δουνὸν λέγει τὸ Ἰδάλιον.

Testis qui niveum quondam percussit Adonim,
Venantem Idalio vertice, durus ager.

(α) Σχολιαστ. Θεοκριτ. Εἰδυλ. 15. Σερβ. Αἰνειαδ. 1.

(β) Πλίν. βιβλ. 5. 31. Λευκαν. βιβλ. 8.

(γ) Προπερ. lib. II. eleg. 13.

Ἅπασαι δ' αὗται αἱ μαρτυρίαι δὲν ἀποκλείουσι τὸ Ἰδάλιον νὰ ἦναι πόλις, ἀλλ' οἱ μὲν τῶν ποιητῶν εἰς τοῦτο ἀπέβλεψαν, οἱ δ' εἰς τὸ ἕτερον, ὅλως περὶ τῆς πόλεως ἀδιαφοροῦντες. Ἦτον δ' ἐκ τῶν λαμπροτέρων ἑορῶν τῆς Ἀφροδίτης· ὅθεν καὶ ὁ Οὐαλέριος Φλάκκος λέγει·

Incipit Idaliae mumen ne spernere Divae.

Ἀλλὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὁ Κάτουλλος (α)

Quae sanctum Idalium, uriosque apertos
Colis — —

Καὶ ἀλλαχοῦ. Qualis Idalium colens
Venit ad Phrygium Venus
Judicem — —

Εἰς δὲ τὸ ἐπιθαλάμιον τοῦ Πηλέως καὶ τῆς Θέτιδος πολυπρόσωπον καλεῖ τὸ Ἰδάλιον.

Quaeque regis Golgos, quaeque Idalium frondosum.

Καὶ ταῦτα διὰ τὴν ὡραίαν τοῦ ἱεροῦ ἐπὶ τοῦ λόφου θέσιν, ὅθεν οἱ ὀφθαλμοὶ ἐπὶ πολὺ δύνανται νὰ ἐκτανθῶσιν. Ἀλλ' ὁ Βιργίλιος ὑψηλὴν θεωρεῖ τὴν θέσιν τοῦ Ἰδαλίου.

Hunc ego, sopitum somno, super alta Cythera
Aut super Idalium sacrata sede, reponam.

Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς στίχοις.

Et fotum in gremio dea tollit in altos
Idaliae lucos. —

Ἡ πόλις μέχρι καὶ νῦν τὸ ἀρχαῖον διετήρησεν ὄνομα Δάλι καλουμένη, περὶ τὰς 20 οἰκογεν. Χριστ. καὶ Τούρκ. ἔχουσα, καὶ πρὸς τὴν κοιλάδα οὖσα ᾠκισμένη. Τὸ δ' ἀρχαῖον Ἰδάλιον ἐκ τῆς κώμης τὴν ἀρχὴν ἔχον, πρὸς τοὺς παρακειμένους λόφους ἐξετείνετο· ἐπὶ τούτων δύο ὄντων, τὰ περισσότερα ἀρχαῖα ἐρείπια φαίνονται· τούτου ἕνεκα καὶ ἀνασκαφαὶ πολλαὶ κατὰ

(α) Οὐαλέρ. Φλακ. βιβλ. 8. Κάτουλ. Ἀφρ. Ἐπιγρ. 37. καὶ 42.

διαφόρους χρόνους διά τε ἀρχαιότητας καὶ θησαυρὸν ἐγένοντο. ὅθεν καὶ πλῆθος εὑρέθησαν ἀγαλμάτων καὶ ἀγαλματίων ἐξ εὐθραύστου ὕλης· πολλὰ δὲ τούτων Φοινικικὸν πῖλον καὶ ἐνδυμασίαν φέρουσιν. Ἐνταῦθα καὶ πλὰξ ἐκ χαλκοῦ μετὰ μεγάλης ἐπιγραφῆς εὑρέθη, ἥν τινα ὁ Δοὺξ τοῦ Λουϋνίου (α) ἐδημοσίευσεν. Ἐκ ταύτης λέγει ὅτι τὴν λέξιν Σαλαμὶς ἠδυνήθη ν' ἀναγνώσῃ, ἀλλὰ ποῖος καὶ περὶ τούτου μᾶς βεβαιοῖ.

Καὶ σκεύη δὲ πολλὰ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ εὑρέθησαν, ὧν τινα ἀγορασθέντα εἰς Εὐρώπην ἐπέμφθησαν· ἀλλὰ καὶ χαλκᾶ ἔτι ἀγαλμάτια, καὶ τεμάχια κιόνων καὶ κιονοκράνων, ἀγγείων διαφόρων κτλ. Ἀλλ' εἰς ποῖον τῶν δύο λόφων ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης ἔκειτο ἀδύνατον νὰ προσδιορισθῇ· ὁ πρὸς Β ὅμως τὰ περισσότερα περιλαμβάνει ἐρείπια, καὶ εἰς ὡραιοτέραν τοῦ ἄλλου κεῖται θέσιν. Κάτωθεν δὲ τούτου ἔκειτο τὸ ἄλσος τῆς θεᾶς, παραδεῖσι ἤδη καλούμενον· ἐποτίζετο δὲ τοῦτο ἐξ ὑδάτων δι' ὑδραγωγείων φερομένων ἐκ τῆς Πηγῆς, ὧν τινων εἰσέτι φαίνονται λείψανα. Παρὰ δὲ ταύτην ὑπὸ τὰ ἁλώνια τρεῖς εὑρέθησαν μεγαλοπρεπεῖς νεκρικοὶ δόμοι ἐκ μεγάλων λίθων κατεσκευασμένοι, ὧν οἱ δύο κρημνιστθέντες ὡς ὕλη ἐχρασιμευσαν εἰς τὸν νεόδμητον ναὸν τῆς ἐνταῦθα κώμης· ὁ δὲ τρίτος ὑπὸ τὸν λόφον ἔτι κεῖται· ὅθεν ὁ λόφος τὰ νεκροταφεῖα τῆς πόλεως φαίνεται περιελάμβανεν.

Τὰ λαμπρὰ ἐν γένει μνημεῖα, τὰ κατὰ διαφόρους χρόνους ἐνταῦθα εὑρεθέντα, τὰ μεγαλοπρεπῆ νεκροταφεῖα, τὰ ἀγάλματα καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ ἀναδεικνύουσιν ἡμῖν τὴν πόλιν ὡς τὴν πυριωτέραν τῆς θεᾶς Φοινικικὴν ἐνταῦθα ἕδραν. Εὐάερος δ' οὖσα καὶ κειμένη εἰς τὸ ἄκρον τῆς κοιλάδος Ἰδαλίας, ὑπὸ τοῦ Ἀώου διασχιζομένης, καθίσταται ἡ τερπνοτέρα τῶν ἐξοχῶν τῆς νήσου. Ἡ κοιλὰς αὕτη τὸ θέρος ἅπασα εἶναι κατάφυτος

(α) Nomismatique. et Inscriptions Cypriotes par H. De Lugnes Paris. 1852.

ἔκ τε βάμβακος, σησάμου ὀσπρίων διαφόρων κτλ. ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἔχει δένδρα καὶ μάλιστα συκαμινέας, ἐλαίας, συκέας, ὑπὸ λαμπρῶν ὑδάτων πηγαίων τε καὶ φρεατίων ποτιζομένας. Ἄλλαι δ' ἐν αὐτῇ κῶμαι εἶναι ἡ Νῆσος λίαν εὔφορος, ἡ Ποταμιά, ἡ Λουριτσίνα καὶ ὁ ἅγιος Σωζόμενος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

Γερόλακος. Μάμαρα. *Διωνία* νῦν Δένια. Σκυλλούρα. *Λακεδαίμων* (Λάρναξ Λαπήθου;). Ἅγιος Παντελεήμων. *Πάναρκτον*, τὰ Χανδριά; *Γέρανδρος*. *Ἔλμαιον*. Πελαίντρια. *Ἄργος*, τὸ Ἄρσος ἢ ὁ Ἀγρός; *Ἐπίδαυρος*. *Ταγησσός*. (Ἅγ. Γεώργιος;) *Μηρυκοῦς*. *Χάρβυρις*. *Θαρσείς*. Λεύκαρα. Χειροκειτία. Ὅμοδος. Κιλλάνιον. Πρόδρομος. Λευκώνικον.

Ἐντεῦθεν τῆς Λευκωσίας ΒΔ οὐ μακρὰν κεῖται ἡ κώμη Γερόλακος· εἶτα δὲ τὰ Μάμαρα, ἐν οἷς ἐπὶ τοῦ λόφου πολλὰ σώζονται ἀρχαῖα νεκροταφεῖα· εἶτα Δένια περὶ τὰ 2 μίλ. τῆς Λευκωσίας ἀπέχουσα. Αὕτη εἰς τρεῖς μικρὰς κώμας διῃρημένη λαμπρὰ ἔχει πηγαῖα ὕδατα, δι' ὧν αἱ ἐκεῖσε ἐπαύλεις ποτίζονται. Ὑπεράνω δὲ τούτων ἐπὶ τῶν λόφων πολλοὶ λελαξευμένην τὴν εἴσοδον ἔχοντες λάκκοι εὑρίσκονται, Ἑλληνόσπηλοι καλούμενοι. Ἡ λαξευτὴ αὕτη εἴσοδος τετράγωνον ἀποτελεῖ, μεθ' ὃ ἀμέσως ἄνευ κλίμακος ἕπεται ὅλως φυσικὸν σπήλαιον. Ταῦτα δ' εἰ μὲν ἦσαν τάφοι, ἔπρεπεν οὐ μόνον τὴν εἴσοδον λελαξευμένην νὰ ἔχωσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐνδότερα· ἀλλ' ἴσως οἱ τῆς πόλεως ταύτης κάτοικοι δὲν ἦσαν πολὺ φιλόκαλοι· ἵνα καὶ τὰ ἐσωτερικὰ τῶν αὐτῶν τάφων διακοσμῶσιν.

Ἀλλὰ ποία πόλις ἐνταῦθα ἀρχαία ἔκειτο; Στέφανος ὁ Βυζ. ἀναφέρει Διωνίαν πόλιν· « Διωνία πόλις, ἣν καταλέγει ταῖς Κυπρίαις πόλεσι Θεόπομπος, πέντεκαιδεκάτῃ Φιλιππικῶν· τὸ ἐθνικὸν Διωνιᾶται, ὡς Κυδωνιᾶται. » Ἀλλὰ καὶ Διονύσιος ὁ Περιηγητὴς ἀναφέρει αὐτήν.

Κλύζετ' ἐπήρατον ἄστυ Διωναίης Ἀφροδίτης.

Ἐνταῦθα τὸ Διωναίης ἐπίθετον εἶναι τῆς Ἀφροδίτης· ἀλλὰ διὰ νὰ τιμᾶται ὑπὸ τοῦτο τὸ ὄνομα, ὡς Γολγία, Ἀμαθουσία, πόλις ἐν Κύπρῳ ἀναμφιβόλως Διωνία ὑπῆρχε, καὶ αὕτη ἴσως εἶναι ἡ νῦν Δένια. Ἐν αὐτῇ δ' ἐκτὸς τῶν ῥηθέντων τάφων καὶ ἐρείπια ἄλλα ὑπάρχουσιν, ἐν οἷς καὶ Βυζαντινοῦ ναοῦ λείψανα σώζονται.

Ἐντεῦθεν 1 ½ μίλ. πρὸς Β. διὰ τῆς Σκυλλούρας, ἐν ᾗ οἱ εἰς ἄγ. Παντελεήμονα μεταβαίνοντες ἐκ Λευκωσίας ἀναπαύονται, φθάνομεν εἰς τὴν Λάρνακα τῆς Λαπήθου, ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Καρπασίας κειμένης. Ἡ μικρὰ αὕτη κώμη φαίνεται ὅτι ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ὀρεινὴν ἀπετέλει πόλιν ὄπισθεν τῆς Λαπήθου, καὶ ὑπὲρ τὸ 1 μιλ. ἐκείνης ἀπέχουσαν. Ἐνταῦθα δὲ καὶ αἱ ἑξῆς εὑρέθησαν ἐπιγραφαί.

Α'. Ἀθηνᾷ Σωτείρᾳ Νίκῃ Καὶ βασιλέως Πτολεμαίου. Πραξίδημος (ἡ Πραξίλημος) Σέσμαος τὸν βω[μὸν] ἀνεθ[ηκ]εν. Ἀγαθῇ τύχῃ.

Β'. Ἡραγι— — — — — ο — — — Μηνίου στρατηγός.

Καὶ ἡ μὲν πρώτη δίγλωσσος οὖσα Ἑλληνικὴ καὶ Φοινικικὴ εἶναι κεχαραγμένη ἐπὶ βράχου, περὶ τὰ 5' ἄνωθεν τῆς κώμης, καὶ παρ' αὐτὴν καὶ ἡ ἑτέρα ἐν τῇ θέσει ἁγίᾳ Μαρίνᾳ. Διὰ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης αἴρεται πᾶσα ἀμφιβολία, καὶ ἀποδείκνυνται ἀληθῆ τὰ παρὰ τοῦ Σκύλακος κτλ. εἰρημένα, ὅτι καὶ τὸ βόρειον τῆς νήσου κατῴκησαν οἱ Φοίνικες. Κειμένη δὲ παρὰ τὴν Λακωνικὴν Λάκηθον ἀναμφιβόλως εἶναι ἡ Κυπρία Λακεδαίμων· ἐπειδὴ οὐδαμοῦ ἄλλοῦ οἱ Λακεδαιμόνιοι κατὰ τὴν νῆσον ἠδύναντο ἑτέραν νὰ κτίσωσι πόλιν. Ἀλλὰ καὶ Στέφανος ὁ Βυζ. μεσόγειον αὐτὴν πόλιν λέγει· «Λακεδαίμων· ἔστι καὶ ἑτέρα Λακεδαίμων, Κύπρου μεσόγειος.» Καὶ ὁ Εὐστάθιος αὐτῆς ποιεῖται μνείαν «Ἔστι δὲ καὶ Κυπρία Λακεδαίμων» (α). Παρὰ δὲ τὴν κώμην καὶ μονὴ Καθαρὰ ὑπάρχει, εἰς τὸν Μακαριώτα-

(α) Εὐστάθ. Π. 582. § 238.

τον τῆς Κύπρου ὑπαγομένη· παρ' αὐτὴν δὲ καὶ ἡ μονὴ τοῦ ἅγ. Παντελεήμονος τῆς Μύρτου.

Ἐπὶ δὲ τοῦ Ἀώου ὄρους ὧν δὲ Μαχαιράδος, παρὰ τὴν κώμην Χανδριὰ ἀξιόλογον ἐρείπιον ἀρχαίου ναοῦ σώζεται· ἔνθα καὶ ἡ ἑξῆς ἐπιγραφὴ εὑρέθη ὑπὸ τῶν θησαυροθήρων.

Αὐτοκράτορος Ἀντωνείνου
τοῦ C-ορδον-ου[ρ]ανιω Φι
λοκράτους Νεώτεροϲ κνει — — ευ
θεῶν οὐρανίων καὶ Διὸς Λαρ[υσί
ου] — — — εν — — νας ϲτοας εὐξάμενος.

Ἐγράψαμεν Διὸς Λαρυσίου· διότι τοιοῦτον τοῦ Διὸς ἀπαντᾶται εἰς Λυδίαν ἐπίθετον (Ἴδε Eckhelii D. N. vol. p. 124).

Ἐκ τούτων λοιπὸν εἰκάζομεν ὅτι ὁ ναὸς αὗτος εἰς τὸν Λαρύσιον Δία ἦτον ἀφιερωμένος. Ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλον θεὸν πιθανῶς ἵδρυτο, οἷον τὸν Ἀπόλλωνα· καὶ πότε ἐνταῦθα τὸ τοῦ Νόννου (α) Πάνακρον ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἴσως ἔκειτο.

Καὶ τέμενος βαθύδενδρον ὀρεσαύλοιο Πανάκρητου.

Ἀλλ' ὁ Στέφανος ὁ Βυζάντιος πόλιν τοῦτο λέγει «Ἔστι καὶ Πάνακρον πόλις Κύπρου· τὸ ἐθνικὸν Πανακραῖος ἢ Πανάκριος.» Διὰ δὲ τοῦ ὀρεωσαύλοιο φανερὰ δείκνυται ὅτι ὀρεινὴ ἦτον αὕτη, ἐν ᾗ καὶ τέμενος ὁμώνυμον ὑπῆρχεν· ἀλλ' εἰς οὐδὲν ἄλλο μέρος πλὴν τῶν Χανδριῶν τοιαῦτα ἐρείπια καὶ ἐπιγραφὴν ἔτι ἀπαντῶμεν.

Ἐντεῦθεν 2 ½ μιλ. ἐρχόμεθα εἰς τὸ νῦν καλούμενον Ἀμιάντι. Παρ' αὐτὸ δ' ἔκειτο κατ' Ἀπολλώνιον ὃ τε Γέρανδρος καὶ τὸ Ἕλμαιον (β) «Γίνεται δ' ὁ λίθος οὗτος (ἀμίαντος) καὶ ἐν Καρυστῷ μέν, ἀφ' οὗ καὶ τρύνομα ἔλαβε· πολὺς δ' ἐν Κύπρῳ καταβαινόντων ἀπὸ τοῦ Γεράνδρου ὡς ἐπὶ Σόλοις πορευομένοις, ἐν ἀριστερᾷ τοῦ Ἑλμαίου, ὑποκάτω πετρῶν.» Ἀλλ' ὁ μὲν Γε-

(α) Νόνν. Διονυσ. βιβλ. 8.

(β) Ἀπολλ. Ἀλεξανδρ. Ἱστορ. Θαυμ. Ἀκουσμ. κεφ. 36.

ρανδρος θέσις ἐνταῦθα φαίνεται ἦτον, τὸ δ' Ἔλμαιον κλάδος τις τοῦ ὄρους Ὀλύμπου.

Κύπριαι δὲ πόλεις ἀναφέρονται καὶ ἄλλαι, οἷον τὸ Ἄργος, ἡ Ἐπίδαυρος κτλ. Καὶ περὶ μὲν τοῦ Ἄργους λέγει ὁ Φώτιος (α) ὅτι «μετὰ τὸν Ἀδώνιδός φησι, θάνατον περιερχομένη καὶ ζητοῦσα ἡ Ἀφροδίτη εὗρεν ἐν Ἄργει, πόλει τῆς Κύπρου, ἐν τῷ Ἐρισθίου Ἀπόλλωνος ἱερῷ.» Καὶ ἄλλας δ' Ἀργείας πόλεις ἐν Κύπρῳ εἴδομεν, ἐν αἷς ὁ Ἀπόλλων τὰ μάλιστα ἐτιμᾶτο· αὗται δ' ἅπασαι εἰς τὸ ΝΑ τῆς νήσου ἔκειντο, καὶ ἴσως τὸ Ἄργος εἶναι αὐτὸ τὸ Ἄρσος, $\frac{1}{2}$ μιλ. ἀπέχον τοῦ Ὁμόδου. Τοῦτο ἄλλοι ἐθεώρησαν ὡς Ἀρσινόην, ἀλλ' αὗται παράλιαι ἦσαν πόλεις. Καὶ ἄλλη δὲ κώμη Ἀγρὸς παρὰ τὸ Ὅμοδος κεῖται, ἐν ᾗ καὶ ἀγάλματα ἀρχαῖα εὑρέθησαν, καὶ ἀρχαῖα χειρόγραφα, ἥτις θεωρητέα μᾶλλον ὡς τὸ Κύπριον Ἄργος. Τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ἡ πόλις ὀρεινὴ οὖσα παρὰ τὴν Πάφον ἔκειτο, ἀλλὰ ποῦ αὐτῆς ἀγνοοῦμεν.

Ἡ δ' Ἐπίδαυρος καὶ αὕτη Ἀργεία πόλις ὑπὸ τοῦ Πλινίου μετὰ τῶν μεγάλων τῆς νήσου πόλεων συγκαταλέγεται (β)· ἀλλὰ ταύτην ὁ Στράβων δὲν ἀναφέρει. Ὁ δὲ ἡμέτερος Κυπριανὸς λέγει, ὅτι ἡ Ἐπίδαυρος ἀνακαινισθεῖσα ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων Πυθάρια ἐκλήθη. Ἀλλὰ τί κοινὸν μεταξὺ Ἐπιδαύρου καὶ Πυθαρίων;

Ἡ δὲ Τεγησσὸς παραλία ἦτο πόλις. Στέφανος ὁ Βυζ. ἀναφέρει αὐτὴν «Τεγησσὸς πόλις Κύπρου. Διονύσιος ἐν Βασσαρικῶν τρίτῳ· τὸ ἐθνικὸν Τεγήσσιος καὶ Τεγησσεύς» Ὁ δ' Ἡσύχιος «Τεγησσὸς ἀκρωτήριον (λέγει) Κύπρου»· καὶ ἀλλαχοῦ «Τειγισσὸς ἀκρωτήριον Κύπρου.» Πιθανώτατα δ' ἔκειτο εἰς τὸν ἐν Πάφῳ ἅγιον Γεώργιον, ὅπου καὶ ἀρχαῖα ἐρείπια ὑπάρχουσι· καὶ τότε ἡ Ἀλεξάνδρεια θετέα εἰς τὴν Πηγὴν τοῦ Ἔρωτος. Ἀλλὰ καὶ Μηρυκοῦς τόπος ἱερὸς τῆς Ἀφροδίτης ἐν

(α) Φώτ. Βιβλιοθ. Ἱστορ. 6ιβ'. 7.
(β) Πλιν. Βιβλ. 5. 31.

Κύπρῳ κατὰ τὸν Ἡσύχιον ὑπῆρχεν, οὗτινος ἤδη τὴν θέσιν ἀγνοοῦμεν.

Ἐνταῦθα ἔτι καὶ χωρίον Χάρβυρις ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀναφέρεται, ἐν ᾧ ὁ Ἱλαρίων τὴν διατριβὴν ἐποιεῖτο (α). «Τὸ δὲ τελευταῖον παραπλέων (ὁ Ἱλαρίων) τὴν Κύπρον κατῆρεν εἰς Πάφον προτραπεὶς παρὰ τοῦ τότε Κυπρίων ἐπισκόπου, ἠγάπησε τὴν ἐνθάδε διατριβήν, καὶ περὶ Χάρβυριν, χωρίον οὕτως ἐπονομαζόμενον ἐφιλοσόφει.» Χάρβυριν δὲ θέσιν εἴδομεν καὶ παρὰ τὴν Σαλαμῖνα (σ. 158). Ἡ δὲ νῆσος κληθεῖσα καὶ Θαρσεὶς ἐξ ὁμωνύμου πιθανώτατα πόλεως ἔσχε τὸ ὄνομα (β). «Θαρσεὶς δὲ Ῥόδον καὶ Κύπρον Ἀφρικανὸς λέγει.»

Πολλοὶ ἐνόμισαν ὅτι καὶ Κύπρος πόλις ἐνταῦθα ὑπῆρχεν· ὅθεν καὶ ὁ Ἱμέριος λέγει, «τὴν Κύπρον οἱ ποιηταὶ θεῶν Ἀφροδίτῃ χαρίζονται, ὥσπερ τὴν Δῆλον Ἀπόλλωνι· ἡ γὰρ Κύπρος πόλις μεγάλη.» Ἀλλ' ὡς ἀπαντῶμεν ποιητικῶς πόλιν τὴν Πελοπόννησον, Εὔβοιαν, Θρᾴκην κτλ καλουμένας, οὕτω λέγομεν καὶ τὴν Κύπρον· οἱ μεταγενέστεροι ὅμως ἀληθῆ ταῦτα θεωρήσαντες, ὡς ὁ Ἰσίδωρος λέγουσιν Cyprus insula, a civibus Cypro quae in ea est, nomen accepit. Οὕτω δὲ καὶ ὁ Ὀνώριος (γ).

Κῶμαι δ' ἀξιόλογοι ἐκτὸς τῶν εἰρημένων ἤδη ἐν Κύπρῳ εἶναι καὶ αἱ ἑξῆς.

Λεύκαρα. Ἡ κώμη αὕτη περὶ τὰ 4 μίλ. ΒΔ. τῆς Λάρνακος κειμένη ἐπὶ τῶν Λευκῶν ὀρέων περὶ τὰς 250 οἰκογ. χριστιαν. καὶ ὀλίγων τούρκ. περιλαμβάνει. Ἐν αὐτῇ, εἰς Ἄνω καὶ Κάτω διῃρημένῃ, λαμπρὸς ἔτι ὑπάρχει ναός, ἐν ᾧ καὶ ἀξιόλογον τεμάχιον τοῦ τιμίου σταυροῦ σώζεται. Προϊόντα δ' ἔχει ἔλαιον, οἶνον, κεράτια, ἅπερ καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον φέροντες οἱ Λευκαρῖται, ὡς οἱ ἡμέτεροι Λάκωνες, πωλοῦσι. Παρ' αὐτὰ δὲ

(α) Σωζόμεν. Ἐκκλησ. Ἱστορ. βιβλ. ε. 9.

(β) Συγκελλ. Χρονογ. 202.

(γ) Ἰσιδωρ. Orig. lib. XIV. cap. VII Ὀνωρ. de Imag. Mund. lib. 1. cap. 34.

κεῖται καὶ ἡ μονὴ τοῦ ἁγίου Μηνᾶ ἐπὶ ὡραίας θέσεως, λαμπρὰ ἔχουσα ὕδατα καὶ ὡραῖον κλῖμα. Ἅπασα δ' αὕτη ἡ χώρα μέχρι τῆς Ἐπισκοπῆς κατάφυτος εἶναι ὑπὸ κερατέων, ἐλαιῶν, ἀμπέλων καὶ ἄλλων ὀπωροφόρων καὶ ἀγρίων δένδρων. Παρὰ δὲ τὸ Μαρόνιον κεῖται καὶ ἡ Χειρσκειτία διασώζουσα λείψανον Γαλλικοῦ οἰκοδομήματος· ἐνταῦθα καὶ τὰ ὡραιότερα γίνονται ἀμπελοπούλια.

Ἐν δὲ τῇ ἐπαρχίᾳ Λεμησοῦ εἶναι τὸ Ὄμοδας περὶ τὰς 80 οἰκογ. χριστ. ἔχον. Ἐνταῦθα φύεται ὁ καλλίτερος ἀνθασμίας οἶνος (μοσχάτος), ὁ μαῦρος, καὶ αἱ ὡραῖαι μαῦραι ζεματισμέναι σταφίδες, ὁ περίφημος τοῦ Ὁμόδου καὶ τῆς Αὐδήμου καπνός, δῶρον εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων τῆς νήσου πεμπόμενος. Ἐνταῦθα καὶ μονὴ τοῦ σταυροῦ ὑπάρχει, ἐν ᾗ καὶ τεμάχιον τοῦ τιμίου ξύλου ὁ ἁγιάσμενος μοὶ ἔδειξε, καὶ τῆς κανάβεως, δι' οὗ τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἑβραῖοι ἔδεσαν, καὶ ἄλλα ἔτι ἱερὰ κειμήλια.

Οὐ μακρὰν δὲ τούτου κεῖται ἡ κώμη Κιλλάνιαν (α) ὑπὲρ τὰς 200 οἰκογ. χριστ. καὶ τούρκ. περιλαμβάνουσα, εἰς τὴν ἀμπελοφυτείαν ἀσχολουμένων. Ἐνταῦθα ἀξιόλογα κατασκευάζονται μεταξωτὰ καὶ μάλλινα ὑφάσματα, μεγάλην ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς νήσου χαίροντα ὑπόληψιν, ἀλλὰ καὶ κοιναὶ καθέκλαι, αἵτινες εἰς Λεμησὸν καὶ τὰ πέριξ ἐξοδεύονται. Ὁ δ' Ἀγρὸς πλείονας τοῦ Ὁμόδου ἔχει κατοίκους, εἰς τὴν ἀμπελοφυτείαν καὶ μεταξουργικὴν ἀσχολουμένους· ἀλλὰ καὶ ἔλαιον κάμνουσι, κάρυα, ἀμύγδαλα, λεπτοκάρυα, καὶ ἄλλα ὀρεινὰ προϊόντα.

Ἐν δὲ τῇ Μαραθάσῃ εἶναι, εἴπομεν, (σ. 113) καὶ ἡ κώμη Πεδουλὰς περὶ τὰς 80 οἰκογ. χριστ. περιλαμβάνουσα· ἔχει δὲ καὶ βυρσοδεψεῖον· Ἅπαντες δ' οἱ κάτοικοι τῆς Μαραθάσης καὶ Σολέας χριστιανοὶ ὄντες ἔχουσι κατεσκευασμένους τοὺς ναούς των ἕνεκα τῆς χιόνος καὶ τῶν πολλῶν βροχῶν κατὰ τὸν

(α) Ἔγραψε Κιλλάνιον, διότι καὶ παρὰ Στράβωνι βιβλ. ιγ. ἀπαντῶμεν, ἀλλ' εἰς πεδίον τὴν λέξιν. «Κιλλάνιον πεδίον.»

Γερμανικὸν τρόπον. Ὁ δὲ Πρόδρομος ὀρεινὴ καὶ αὕτη τῆς Μαραθάσης κώμη σημειωτέα διὰ τὴν ὡραίαν αὐτῆς τοποθεσίαν. Οἱ δ' αὐτῆς κάτοικοι πολλὴν ἔχουσι φυσικὴν εἰς τὴν στιχουργίαν ἐπιδεξιότητα· ἀλλὰ καὶ χοιρομέρια καὶ ἀλάντες ἐνταῦθα κατασκευάζονται· ἐπειδὴ δ' ἡ Μαραθάσα λίαν εἶναι ὀρεινή, αἱ αὐτῆς κῶμαι ἐπὶ τῶν κρημνῶν εἶναι ἐκτισμέναι.

Ἐν δὲ τῇ Μεσαορίᾳ ἐκτὸς τῆς κωμοπόλεως Κυθραίας ἄξιον μνείας εἶναι τὸ Λευκώνικον, κώμη μεγάλη· ταύτης οἱ κάτοικοι εἶναι γεωργοὶ καὶ ἀλευροπῶλαι. Παρὰ δὲ τὴν Κυθραίαν κεῖνται ἔτι αἱ κῶμαι Ἐπιχὼ ἐξ 100 οἰκογ. τούρκ. τὸ Μετόχιον ἐξ 80 οἰκογ. χριστ. προϊόντα ἔχουσαι δημητριακοὺς καρπὸς καὶ βάμβακα.

Ἵνα δ' ὁ ἀναγνώστης λάβῃ γνῶσιν τοῦ ὅλου τῶν πόλεων, κωμῶν, μονῶν, καὶ ἐν παρόδῳ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἀρρένων, κεφαλικὸν φόρον πληρονόντων, θέτομεν ἐνταῦθα τὸν ἑπόμενον πίνακα, παρὰ τοῦ Κ. Φ. Βάρδα αὐτὸν λαβόντες, κατὰ τὴν σημερινὴν τῆς νήσου πολιτικὴν διαίρεσιν.

Διοικήσεις.	Ὑποδιοικήσεις	Κατοικ. ὑπὸ Χρισ. καὶ Τούρκων	Ὑπὸ χριστιανῶν	Ὑπὸ Τούρκων	Τὸ ὅλον τῶν κωμῶν	Ἱεραὶ μοναὶ	Πληθυσμὸς ἀρρένων			
							Χριστιαν. καὶ Τούρκων	Χριστιανῶν	Τούρκων	Τὸ ὅλον
Λευκωσία	Λευκωσία					2		1219	1857	3076
	Ὀρεινὴ	18	25	5	48	5	6132	1417	117	7666
	Κυθραία	22	11	7	40	1	2184	905	173	3262
Κυρήνεια	Κυρήνεια	16	12	11	39	7	2884	730	267	3881
Βατιλὴ	Μεσαορία	33	16	18	67	3	3635	1555	775	5965
Αμμόχωστος	Καρπασία	12	13	11	36	2	1135	1159	406	2700
	Ἀμμόχωστος	6	2	1	9	1	1199	260	268	1720
Λάρναξ	Λάρναξ	26	14	5	45	3	4866	1306	158	6320
	Λεμησὸς	8	32	5	45	2	1356	1626	94	3076
Λεμησὸς	Ἐπισκοπὴ	10	6	3	19	1	909	339	48	1296
	Κοιλάνιον	9	10	—	19	—	1089	527	—	1616
	Αὐδήμου	8	6	5	19	2	894	530	282	1706
Κτημα	Πάφος	14	29	14	57	5	1571	3348	666	4585
	Κούκλια	14	4	6	24	1	1083	103	138	1324
	Χρυσοχοῦς	17	18	17	52	1	1451	1149	762	3362
Λεῦκα	Λεῦκα	13	23	6	42	4	1269	1921	196	3386
	Μόρφου	14	27	4	45	3	2080	1298	125	3503
Τὸ ὅλον		240	248	118	606	43	33737	19392	6332	58444

ΒΙΒΛΙΟΝ Γ'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΜΕΤΑΛΛΑ. ΠΟΛΥΤΙΜΟΙ ΛΙΘΟΙ. ΓΑΙΑΙ. ΟΡΥΚΤΑ.

ΜΕΤΑ τὴν περὶ τῆς εὐφορίας λιπαρότητος τῆς γῆς καὶ κλίματος τῆς νήσου κτλ. ἔκθεσιν, ἀνοίκειον δὲν νομίζομεν κεφαλαιώδη τινὰ νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ τῶν φυτικῶν προϊόντων, τῶν ὀρυκτῶν, τῶν ζώων, καὶ τῶν ὑπὸ τῆς τέχνης παραγομένων· διότι ἡ λεπτομερὴς αὐτῶν ἀπαρίθμησις καὶ περιγραφὴ δὲν ἀνήκει ἐνταῦθα, ἀλλ' εἰς τὰς εἰδικὰς φυσιολογικὰς καὶ βοτανικὰς πραγματείας. Περιοριζόμεθα λοιπὸν εἰς ὅσα οἱ ἀρχαῖοι ἡμῖν παραδίδουσιν, ὡς καὶ εἴς τινα πολὺ μετὰ ταῦτα ἀναπτυχθέντα καὶ μεγάλην τοῖς κατοίκοις παράγοντα ὠφέλειαν.

Χαλκός. Τὸ πρῶτον μέταλλον, ὅπερ ἐν τῷ κόσμῳ ἐγνώσθη, καὶ μεγάλως ἐτιμᾶτο, καὶ ἐν μεγίστῃ ἦτον χρήσει εἶναι ὁ χαλκός· τὰ δὲ πολύτιμα μέταλλα καὶ ὁ σίδηρος πολὺ μετὰ ταῦτα ἐφευρέθησαν. Ὁ χαλκὸς τῆς Κύπρου θεωρεῖται μαλακὸς καὶ ἀρίστης ποιότητος, ἐξαγόμενός ποτε καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον μετὰ μεγίστης εὐκολίας, καὶ ἐν τοσαύτῃ ἀφθονίᾳ, ὥστε πανταχοῦ Κύπριον εἰργάζοντο τὸ πρῶτον χαλκόν.

Ὁ Πλίνιος ἐφευρετὴν τούτου θεωρεῖ τὸν Φοίνικα Κινύραν tegulas invenit Cinyras Agriopae filius, et metalla aeris

utrumque insula Cypro (α). Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰσίδωρος λέγει ἐνταῦθα γενομένην τὴν τοῦ χαλκοῦ ἐφεύρεσιν. ibi enim (Cypro) hujus metalli inventio. Ἤδη δ' ἅπαντες παραδέχονται ὅτι οἱ Φοίνικες τὴν Κύπρον ἀποικίσαντες τὸν χαλκὸν εἰργάσθησαν οἱ ἴδιοι αὐτὸν ἀνακαλύψαντες. Κατὰ δὲ τὴν παναρχαίαν ἐκείνην ἐποχὴν οὗτοι ἦσαν οἱ μᾶλλον προωδευμένοι εἴς τε τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας.

Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἡ Ἀθηνᾶ Μέντῃ τῷ Ἀγχιάλου, βασιλεῖ τῶν Παφείων ὁμοιωθεῖσα διέβη διὰ τῆς Ἰθάκης πρὸς τὴν Τεμέσην πλέουσα.

Πλέων ἐπὶ οἴνοπα πόντον ἐπ' ἀλλοθρόους ἀνθρώπους
Εἰς Τεμέσην μετὰ χαλκόν, ἄγω δ' αἴθωνα σίδηρον.

Αὕτη ἀναμφιβόλως εἶναι ἡ Κυπρία Ταμασσός, καὶ περὶ ταύτης εἴπομεν (σ. 200) τὰ δέοντα. Ἐν αὐτῇ δ' ὡς βλέπομεν καὶ τὰ ἀρχαιότατα ἐκεῖνα μεταλλεῖα ὑπῆρχον. Ταῦτα ὁ Στράβων, ἂν καὶ ἐπὶ τῶν αὐτοῦ χρόνων μέταλλα ἐν αὐτοῖς δὲν ἐξωρύσσοντο, ἄφθονα καλεῖ. «Μέταλλά τε χαλκοῦ ἄφθονα τὰ ἐν Ταμασσῷ.» Ὁ δὲ Στέφανος ὁ Βυζ. διάφορον θεωρεῖ τὸν τῆς Ταμασσοῦ χαλκόν «Ταμασσὸς πόλις Κύπρου διάφορον ἔχουσα χαλκόν. Πλούσια δ' ἦσαν καὶ τὰ μεταλλεῖα τῆς Ἀμαθοῦντος· ὅθεν καὶ οἱ ποιηταὶ πολύχαλκον αὐτὴν καλοῦσιν, ὡς ὁ Ὀβίδιος,

Quod si forte roges foecundam Amathunta Metallis

Καὶ ὀλίγον κατωτέρω·

Piscosamque Cnidon, gravidamque Amathunta metallis.

Κεῖνται δὲ ταῦτα μεταξὺ Ἀμαθοῦντος καὶ Πεντακώμου ἐπὶ τοῦ Ἀώου ὄρους. Ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν Σόλων οὐκ ὀλίγον ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἦσαν διάσημα· ταῦτα δ' ἔκειντο ἐπὶ τοῦ Σολέου ὄρους· «Μεταλλουργεῖται δ' ἐκ τοῦ προσκειμένου Σολέου ὄρους τοῦ λεγομένου πυρίτου λίθου καιομένου.» Ἤδη δ' αὐτὰ παρὰ

(α) Πλίν. βιβλ. Β. 2. 56. Ἰσιδωρ. Orig. 14. cap. 6.

τὴν μονὴν τῆς Σκωριωτίσσης κείμενα τῷ αὐτῷ ὀνόματι καλοῦνται· ἀλλὰ καὶ ἡ μονὴ ἐκ τῶν ἐκεῖσε τοῦ μετάλλου σκωριῶν ἔλαβε τὸ ὄνομα, πληρουσῶν εἰσέτι πολλοὺς λόφους· τὸ δὲ βουνὸν, ὅθεν ὁ χαλκὸς ἐμεταλλεύετο, ἐκ πυρίτου ὂν λίθου καὶ ἤδη μακρόθεν ὑπὸ τούτου κοκκινίζει. Ἐν αὐτοῖς δὲ καὶ ὑπόνομοι ἤδη φαίνονται, καὶ παρὰ τὸ στόμιόν τινος τούτων θραύσματα ἀγγείων βλέπομεν, ἅτινα οἱ ἐκεῖ ποτε ἐργαζόμενοι μετεχειρίζοντο ἔν τε τοῖς μαγειρείοις καὶ ταῖς ἄλλαις χρείαις. Καὶ τὰ μεταλλεῖα δὲ τοῦ χαλκοῦ τῆς Τυλλιρίας (σ. 114) ἀρκετὰ φαίνεται ἦσαν πλούσια. Ἀλλ' ἐν τῇ Χρυσοχοῦ οἱ μεταγενέστεροι συγγραφεῖς λέγουσιν ὅτι καὶ χρυσὸς ἐκαθαρίζετο.

Πλούσια δ' ἦσαν ἔτι καὶ τὰ μεταλλεῖα τοῦ Κουρίου, ὧν μνείαν ποιεῖται ὁ Σίρβιος (σ. 22). Ὁ δὲ Φαῖστος ἐν γένει λέγει ὅτι οἱ ἀρχαῖοι πολύχαλκον ἐκάλουν τὴν Κύπρον διὰ τὸν πολὺν αὐτῆς χαλκόν.

Aerosam appelaverunt antiqui insulam Cyprum quod in ea plurimum aeris nascatur. Ὁ δὲ Κούρτιος λέγει τὸν Ἀλέξανδρον διατάξαντα τοὺς Κυπρίους βασιλεῖς χαλκὸν αὐτοῦ νὰ στείλωσι, καὶ ἄλλα διὰ τὸν στόλον ἀναγκαῖα. **Cypriorum regibus imperatam, ut aes, stupamque, et vela praeberent.** Τὸν χαλκὸν τοῦτον οἱ Κύπριοι ἐλάμβανον ἔκ τε τῆς καδμείας καὶ τῆς χαλκίτεως· ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὡς ὁ **Karsten** (α) ὅτι ἡ καδμεία δὲν εἶναι χαλκοειδὲς μέταλλον καὶ ὅτι ὁ Πλίνιος εἰς τοῦτο ἐλάνθασεν· ἐπειδὴ τὴν φυσικὴν καδμείαν μετεχειρίζοντο ἵνα χρῶμα κίτρινον δώσωσιν εἰς τὸν χαλκόν, θέλοντες τῷ ὀρειχάλκῳ αὐτὸν νὰ προσεικάσωσι. Τὸ καθ' αὐτὸ δὲ τοῦ χαλκοῦ μέταλλον εἶναι ὁ θειώδης χαλκὸς περὶ οὗ λέγει ὁ Ἀριστοτέλης (β) «Ἐν δὲ τῇ Κύπρῳ, οὗ ἡ χαλκίτις λίθος καίεται, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐμβαλλόντων, ἐνταῦθα γίνεται θηρία ἐν τῷ πυρί, τῶν μεγάλων μυιῶν μικρόν τι μείζονα, ὑπόπτερα, ἃ κα-

(α) Ἔγγελ. τόμ. Α. σ. 46.
(β) Ἀριστοτελ. Περὶ Ζώων. Ε. 19.

τὰ τοῦ πυρὸς βαδίζει καὶ πηδᾷ.» Ἐν τῇ Κύπρῳ δὲ κατὰ Πλίνιον δύο εἴδη χαλκοῦ ὑπῆρχον ὅ τε στεφανίτης καὶ ὁ ἐλατός· ἀλλ' ἐν μεγίστῃ πλησμονῇ ὁ δεύτερος κατ' ἐξοχὴν κληθεὶς χαλκός. **Nunc reverteremur ad differentes aeris misturas in Cypro coronarium, el regulare est, utrumque ductile.** Διὰ δὲ τῆς λέξεως **ductile** (ἀγωγαῖος) ἐννοοῦσι πάντα Κύπριον χαλκόν· (α) **ab aliis ductile appellatum, quale omne Cyprim est.**

Ὁ Ἡσύχιος ἔτι λέγει ὅτι ἐν Κύπρῳ ὑπῆρχε χαλκὸς σολοιτύπος ὀνόματι ἐξαιρέτου ποιότητος· τὸ ὄνομα φαίνεται λαβὼν ἐκ τῶν Σόλων, ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Σολέας ἐξήγετο. Ὁ δὲ Διοσκορίδης καὶ κεκαυμένον ἐν Κύπρῳ λέγει χαλκόν· ὅθεν καὶ ὁ χαλκεὺς μυδροκτύπος κατ' Ἡσύχιον καλεῖται. «Ὁ δὲ κεκαυμένος χαλκὸς ἐστὶ χαλκὸς ὁ ἐρυθρὸς καὶ ἐν τῇ τρίψει κινναβάρεως, ὁ δὲ μέλας πλέον ἢ δεῖ κέκαυται· πρωτεύει δὲ ὁ ἐν Μέμφιδι καιόμενος ἔπειτα ὁ ἐν Κύπρῳ.» Διὰ τούτων ἴσως τὸν ἐν Σόλοις χαλκὸν ὑπαινίττεται.

Ὀρείχαλκος. Ἐνταῦθα δὲ κατὰ Πλίνιον καὶ ὀρείχαλκος ἐγίνετο, ἐξ οὗ οἱ Ῥωμαῖοι νομίσματα καὶ ἄλλα πράγματα κατεσκεύαζον. **Orichalci bonitatem imitatur in sestertiis, depondiatisque, Cyprio suo assibus contentis.**

Καδμεία. Ἡ καλλιτέρα τῶν καδμειῶν ἦν ἡ Κυπρία κατὰ τὸν Διοσκορίδην. «Καδμεία ἀρίστη μὲν ἐστὶν ἡ Κυπρία, καλουμένη δὲ βοτρυῖτις· μεταλλουργεῖται δὲ ἐκ τοῦ προσκειμένου Σολέου ὄρους τοῦ λεγομένου πυρίτου λίθου καιομένου. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ ὄρει εὑρίσκονται οἱονεὶ διαζώματά τινα χαλκίτεως, σώρεως, μελαντηρίας, κυανοῦ, χρυσοκόλλης, χαλκάνθου, διφρυγοῦς» τὰ αὐτὰ λέγει καὶ λατινιστὶ ὁ Ὀριβάσιος. Ἀλλὰ καὶ ὁ Πλίνιος (β) **optimam** (ἀρίστην) καλεῖ τὴν Κυπρίαν καδμείαν. **Omnis autem cadmia in Cypri fornaci-**

(α) Πλίν. 34. 8. καὶ βιβλ. 34. 8.

(β) Διοσκορίδ. 5. 84. καὶ Ὀριβάσ. collect. lib. XIII Πλιν. 34. 10.

bus optima. Τ'αὐτὰ δὲ λέγων καὶ ὁ Γαληνὸς (α) προστθέτει ὅτι ἀρίστη Καδμεία ἐν τοῖς Κυπρίοις τοῦ χαλκοῦ καμίνοις πολλάκις εὑρίσκετο· εὐκόλως δὲ μεταλλευομένη ὀλίγα ἔδιδε κέρδη τοῖς κατοίκοις τῶν Σόλων.

Μίσυ. Ἐν δὲ τῇ Σολέᾳ εἴπομεν ὅτι μίσυ κατὰ τὸν Διοσκορίδην γίνεται· ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ ἔτι αὐτὸς λέγει (β) προτιμῶν αὐτὸ ὅλων τῶν ἄλλων. «Μίσυ δὲ παραληπτέον τὸ Κύπριον, χρυσοφανές, σκληρόν, καὶ ἐν τῷ θραυσθῆναι χρυσίζων, καὶ ἀποστίλβον ἀστροειδῶς.» Ὁ δὲ Πλίνιος κάλλιστον αὐτὸ ἁπλῶς λέγει. Misy optimum in Cypriorum officinis.» Ὁ δ' Ὀριβάσιος τὰ τοῦ Διοσκορίδου μεταφράζει.

Σῶρυ. Τὸ Κύπριον σῶρυ ὑποδεέστερον εἶναι ὡς λέγει ὁ Πλίνιος (γ) τοῦ Αἰγυπτίου, ἀλλὰ πολλοὶ προτιμῶσιν αὐτὸ τῶν ἄλλων εἰς τὰς τῶν ὀφθαλμῶν θεραπείας. Sory Aeqyptium maxime laudatur multum saperato Cyprio, Hispaniensi, et Africo· quamquam oculorum curationi quitam utilias, Cypriorum putant. Ὁ δὲ Διοσκορίδης λέγει μόνον ὅτι ἐν Κύπρῳ εὑρίσκεται. «Τὸ δὲ σῶρυ..... εὑρίσκεται ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν ἄλλοις τόποις, ὡς ἐν Λιβύῃ καὶ Ἱσπανίᾳ καὶ Κύπρῳ.»

Χάλκανθος. Ὁ Διοσκορίδης περιγράφων αὐτὸ λέγει ὅτι καὶ σταλακτὶς ὠνομάζετο. «Ὅθεν (τὸ χάλκανθον) καὶ σταλακτὶς καλεῖται ὑπὸ τῶν τὰ Κυπριακὰ μέταλλα ἐργαζομένων·» ὑπὸ δὲ τοῦ Πλινίου τὸ βιτριόλιον τοῦτο τοῦ χαλκοῦ χρησιμώτατον ἐν τῇ ἰατρικῇ ἀναφέρεται. Chalcanthum probant maxime Cyprium in medicinae usu. Ὁ δὲ Γαληνὸς (δ) λέγει ὅτι πολλάκις ἐν τοῖς μεταλλείοις ὑπεράνω μὲν τοῦ χαλκοῦ μίσυ, ἐν μέσῳ δὲ χαλκανθές, καὶ ὑποκάτω σῶρυ παρετήρησεν. Ὁ δὲ Σουΐδας λέγει ὅτι τὸ χαλκανθὲς «ὕδωρ ἐστὶ

(α) Γαλην. 9. 3. § 219.

(β) Διοσκοριδ. Ε. 117. Γαλην. Ἰατρικ. συνθ. β.βλ. Ε. καὶ Θ.

(γ) Διοσκοριδ. 5. 118.

(δ) Διοσκοριδ. Ε. 114. Πλιν. 34. 12. Γαλην. 11. 129

πηγνύμενον ἐν τοῖς κατὰ Κύπρον μετάλλοις, ἰσχυροτάτην ἔχον στύψιν, μετὰ θερμότητος οὐκ ἀγενοῦς ἁπάντων μᾶλλον τὰς ὑγρὰς σάρκας παραχεῦσαί τε καὶ ξηρᾶναι δυνάμενον.»

Πομφόλυξ, καὶ Σποδός. Αὕτη κατὰ Διοσκορίδην ἐν τούτοις εἶναι ἡ διαφορά (α). «Πομφόλυξ σποδίου εἰδικῶς διαφέρει· γενικὴν δὲ οὐκ ἔχει παραλλαγήν· ἡ μὲν γὰρ ὑπομελανίζει καὶ βαθυτέρα ἐστὶ κατὰ τὸ πλεῖστον, ἔμπλεως καρφῶν, καὶ τριχῶν καὶ γῆς ὡσὰν ὑποψήγματι καὶ σύρμα τῶν ἐν τοῖς χαλκουργείοις ἐδάφων καὶ καμίνων οὖσα· ἡ δὲ πομφόλυξ λιπαρὰ ὑπάρχει καὶ λευκή, ἔτι καὶ κουφωτάτη, ὡς δύνασθαι ἐμπετᾶσθαι τῷ ἀέρι· καὶ ταύτης δὲ δύο ἐστὶν εἴδη· τὸ μὲν ἀερίζον καὶ ὑποπίμελον, τὸ δὲ λεῖον ὄν, καὶ ἄκραν ἔχον κουφότητος· γίνεται δὲ ἡ λευκὴ πομφόλυξ ὅτε ἐν τῇ κατεργασίᾳ καὶ τελειώσει τοῦ χαλκοῦ, πυκνότερον οἱ ἐκ τῶν χαλκουργείων συνεμπάσωσι λελεασμένην καδμείαν, βελτιοῦν αὐτὴν βουλόμενοι· ἡ δ' ἐπὶ ταύτης αἰθάλη λευκοτάτη οὖσα πομφολυγοῦται· οὐ μόνον δὲ ἐκ τῆς τοῦ χαλκοῦ κατεργασίας τε καὶ ὕλης γίνεται πομφόλυξ, ἀλλὰ καὶ ἐκ καδμείας προηγουμένως ἐκφυσσωμένης εἰς γένεσιν αὐτῆς.» Τούτων δ' ἁπασῶν κατὰ τὸν Διοσκορίδην «Ἀρίστην ἡγητέον εἶναι τὴν Κυπρίαν ἐν τῷ ὄξῳ φυραθεῖσαν· ἀποφορὰν μὲν ἔχουσαν χαλκοῦ· χρόαν δὲ πισσίζουσαν ποσῶς· ἔτι δὲ βορβορίζουσαν ἐν τῇ γεύσει.» Ἀλλὰ σποδός, ὡς λέγει ὁ αὐτός, γίνεται οὐ μόνον ἐκ χαλκοῦ, ἀλλὰ καὶ χρυσοῦ, ἀργύρου καὶ μολύβδου· «γνωστέον δὲ ὅτι ἐκ τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἔτι δὲ καὶ μολύβδου γίνεται σποδίᾳ· καὶ ἐστι μετὰ τὴν Κυπρίαν ἡ ἐκ τοῦ μολύβδου ἀρίστη.»

Αἱ δὲ κάμινοι, ἐν αἷς αὕτη κατεσκευάζετο, δὲν διέφερον τῶν νῦν κατὰ τὴν κατασκευήν, ὡς ἑξῆς ὁ Διοσκορίδης λέγει· «ἐν οἴκῳ διστέγῳ κατασκευάζεται κάμινος· καὶ κατὰ ταύτην πρὸς τὸ ὑπερῶον ἐκτομὴ σύμμετρός τε καὶ ἐκ τῶν ἄνωθεν μερῶν

(α) Διοσκορίδ. Ε. 85.

ἀνεῳγμένη· ὁ δὲ τοῖχος τοῦ οἰκήματος, ᾧ πλησιάζει ἡ κάμινος, τιτρᾶται λεπτῷ τρήματι ἄχρις αὐτῆς τῆς χώνης εἰς παραδοχὴν φυσητῆρος· ἔχει δὲ καὶ θύραν σύμμετρον πρὸς εἴσοδον καὶ ἔξοδον κατασκευασμένην ὑπὸ τοῦ τεχνίτου· συνῆπται δὲ τούτῳ τῷ οἰκήματι ἕτερος οἶκος, ᾧ αἱ φύσσαι καὶ ὁ φυσητὴρ ἐργάζεται· λοιπὰν ἄνθρακες ἐκτίθενται τῷ καμίνῳ καὶ πυροῦνται· ἔπειτα παρεστὼς ὁ τεχνίτης ἐμπάσσει λεπτοκοπημένων τὴν καδμείαν ἐκ τῶν ὑπὲρ κεφαλὴν τῆς χώνης τόπων· ὁ ὑπὸ χεῖρά τε τὰ αὐτὸ παιῶν ἅμα καὶ ἀνθρακιὰν προσεμβάλλει ἄχρις ἂν ᾖ προστέθειται πλῆθος ἀναλώσῃ.»

Ἐν δὲ τοῖς καμίνοις ἐπὶ τῶν αὐτῶν στεγῶν καὶ τοίχων οὕτω πῶς κατὰ τὰν αὐτὰν συγγραφέα συνηθροίζετο. «Ἐνθυμιωμένης αὐτῆς, τὸ μὲν λεπτομερὲς καὶ κοῦφον, εἰς τὰν ἄνω ἀναφέρεται οἶκον· καὶ προσιζάνει τοῖς τοίχοις αὐτοῦ καὶ τῇ ὀροφῇ· τὸ δὲ σῶμα τὸ παιούμενον ὑπὸ τῶν ἐπιφερομένων, κατ' ἀρχὰς μὲν ταῖς ἐπανιοταμέναις τοῦ ὕδατος πομφόλυξιν ἐοικὸς γίνεται· ὕστερον δὲ πλείονος τῆς αὐξήσεως συμβαινούσης ἐρίων τολύπαις ἀφομοιοῦνται· τὸ δὲ βαρύτερον εἰς τοὺς ὑπὸ πόδα χωρεῖ τόπους· καὶ περιχεῖται τοῦτο μὲν τῷ καμίνῳ, ταῦτο δὲ τῷ ἐδάφει τοῦ οἴκου, ὃ καὶ φυλάτερον τοῦ λεπτομεροῦς ἡγητέον, διὰ τὸ γεῶδες καὶ ἔμπλεον ἀκαθαρσίας εἶναι ἐν τῇ συγκομιδῇ· τινὲς δὲ μόνως αὔτως οἴανται γίνεσθαι τὴν πρεσιρημένην σπαδόν.» Περὶ δὲ πλύσεως πομφόλυγος, ὅ τε Διοσκορίδης καὶ ὁ Γαληνὸς ὁμιλεῖ. Ὅτε δ' οὗτος εἰς Κύπρον ἦλθεν, τὰ μεταλλεῖα δὲν εἰργάζοντο, ἀλλ' ὁ ἐν αὐτοῖς ἐπιστάτης ἔδειξεν αὐτῷ πῶς αὐτὴν ἐξέβαλλον ἐκ τῆς καδμείας ἢ χαλκίτεως. Καὶ ὁ Πλίνιος δὲ μνημονεύει τῆς πομφόλυγος etiam mam in aerariis reperiunt, quem vocant pompholygen et spodon. Καὶ ὀλίγον κατωτέρω spodos Cypria optima. Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ὁ Ὀριβάσιος (α). Ὁ δὲ Στράβων (β)

(α) Γαλην. 9. 3. §. 234. Πλίν. 34. 13. Ὀριβάσ. collect.. lib. XIII καὶ de virt. Simpl. lib. II. Ἱπποκρατ. γυναικ. νοσ. 1.

(β) Ἴδε καὶ Διοσκορ. Ε. 120. Ὀριβάσ. collect. 13, Πλιν. 34. 13.

ὅτι «ὁ Κύπριος χαλκὸς μόνος φέρει τὴν καδμείαν λίθον, καὶ ὁ χαλθίς, καὶ τὸ σποδίον.»

Διφρυγές. Καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ χαλκοῦ ἐξήγετο· πῶς ὅμως, καὶ ποία ἡ αὐτοῦ ποιότης, καὶ διὰ τί εἶχε τοῦτο τὸ ὄνομα λέγει ὁ Διοσκορίδης (α), «Τοῦ δὲ διφρυγοῦς τρία ἡγητέον εἴδη· τὸ μὲν γὰρ μεταλλικὸν ἐστί, ὃ δὴ ἐν Κύπρῳ μόνῃ γίνεται· πηλῶδες γὰρ ὄν, ἀναφέρεται ἐκ βυθοῦ τινος τῶν ἐκεῖ τόπων· εἶτα ἀνανεχθὲν ξηραίνεται ἐν ἡλίῳ. καὶ μετὰ ταῦτα φρυγάνοις κύκλῳ περιτεθειμένοις καίεται· ὅθεν καὶ διφρυγὲς ἐκλήθη διὰ τὸ ὑπὸ ἡλίου καὶ τῶν φρυγάνων καίεσθαι καὶ ξηροποιεῖσθαι καὶ οἱονεὶ φρύγεσθαι.» Ὁ δ' Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ θαυμ. ἀκουσμάτων τέφραν φρυγίαν αὐτὸ καλεῖ, ἤτοι τέφραν φρυγανισμένην. Ταὐτὰ δὲ τῷ Διοσκορίδῃ λέγει καὶ ὁ Ὀριβάσιος καὶ Πλίνιος. Ἀλλαχοῦ δε περὶ καδμείας ὁμιλῶν ὁ Διοσκορίδης λέγει ὅτι ἐν τοῖς Σολέοις ὄρεσιν ἐγίνετο. Οὕτω καὶ ὁ Γαληνός, καὶ μάλιστα ὅτι πλῆθος εἶδε διφρυγοῦς ἐνταῦθα ἐρριμμένον ὡς ἄχρηστον.

Ἰός. Ἐν τοῖς Κυπριακοῖς μετάλλοις ἐγίνετο κατὰ τὸν Διοσκορίδην καὶ ἰὸς δύο εἰδῶν· «γεννᾶσθαι δὲ φασὶ τοῦτον τὸν ἰὸν καὶ ἐν τοῖς Κυπριακοῖς μετάλλοις· τὸν μὲν λίθοις τισὶν ἐπανθοῦντα ἔχοντα τὸν χαλκόν· τὸν δ' ἔκ τινος σπηλαίου στάζοντα, ἐν τοῖς ὑπὸ κύνα καύμασιν.» Καὶ ὁ Πλίνιος δ' ἀναφέρει τὸν Κύπριον ἰὸν μετ' ἀμμωνιακοῦ μιγνύμενον temperatur autem id hammoniaci unciis quatuor, aeruginis Cypriae duabus. Οὗτος δ' ἐκαλεῖτο ἰὸς ξηστός· ἀλλ' ὑπῆρχε καὶ ἄλλος ἰὸς σκώληκος καλούμενος· καὶ περὶ τῆς σκευασίας δὲ τούτου καὶ χρήσεως ὁ Διοσκορίδης ἔτι ὁμιλεῖ (β). Μέταλλά τινα χαλκοῦ ἐστιν ἄφθονα τὰ ἐν Ταμασσῷ, ἐν οἷς τὸ χαλκανθὲς γίνεται, καὶ ὁ ἰὸς τοῦ χαλκοῦ πρὸς τὰς ἰατρικὰς δυνάμεις χρήσιμος.»

(α) Διοσκορίδ. Ε. 91.

(β) Πλιν. 34. 11 Διοσκορίδ. Ε. 92.

Ὀροβίτης. Ἐν τοῖς μεταλλείοις τῆς Κύπρου ἔτι καὶ τὸ χρῶμα τοῦτο τὸ μήλινον ἐγίνετο κατὰ τὸν Πλίνιον (α) τοῖς ζωγράφοις τὰ μάλιστα χρήσιμον. cum tinxere pictores orobitin vocant, ejusque duo genera faciunt. Euteam, quae servatur in lamentum, et liquidam, globalis sudore resolatis. Hanc utraque genera in Cypro fiunt. Ὁ Διοσκορίδης δ' ἔτι ἀναφέρει μίξεις μετ' ἄλλων τοῦ Κυπριακοῦ χαλκοῦ (β). «Κατασκευάζεται δὲ (λέγει) δι' αὐτοῦ (τοῦ οὔρου) καὶ τοῦ Κυπρίου χαλκοῦ ἁρμόζουσα ἐπὶ τοῦ χρυσίου πόλλα.» Ἀλλ' ἡ Κυπρία τὸν τρίτον εἶχε κατὰ τὴν ποιότητα βαθμόν. «Χρυσόκολλα δὲ διαφέρει ἡ Ἀρμενική, τῇ χρόᾳ κατακόρως πρασίζουσα, δευτέρα δὲ ἡ Μακεδονική, εἶτα ἡ Κυπρία, καὶ ταύτης τὴν καθαρὰν προκριτέον· τὴν δὲ γῆς καὶ λίθων ἔμπλεων ἀποδοκιμαστέον.»

Τὸ δ' ἄνθος τοῦ Ἀσίου (λίθου) μετὰ Κυπρίου χαλκοῦ κατὰ τὸν Πλίνιον (γ) μιγνύντες ἀπετέλουν μίγμα ὠφέλιμον διὰ τὰς θεραπείας τῶν μαστῶν. ejusdem lapidis (Asii) flos appellatur in farinam mollis, ad quaedam perinde efficax est· antem similis pumici rufo. Admistus aeri Cyprio, nam marum vitia emendat. Διὰ δὲ τῆς μίξεως τοῦ χαλκοῦ μετὰ μολύβδου ἐλάμβανον κατὰ Πλίνιον μίγμα πορφυροῦν, ὅπερ εἰς ἀγάλματα καὶ τραπέζας μετεχειρίζοντο.

Στυπτηρία. Διάφοροι δ' ὑπῆρχον ἐν Κύπρῳ στυπτηρίαι, ἀλλ' αἱ κυριώτεραι εἶναι ἡ λευκὴ καὶ μαύρη κατὰ τὸν Πλίνιον (δ). A luminis plura genera in Cypro candidum, et nigrum exiqua coloris diferentia.

Ἀμίαντος. Ὅμοιος τῇ στυπτηρίᾳ εἶναι ὁ Ἀμίαντος, ὅστις κατὰ τὸν Ἀπολλώνιον «γίγνεται ἐν Καρυστῷ, ἐφ' οὗ καὶ τὸ ὄνομα ἔλαβεν· πολὺς δ' ἐν Κύπρῳ καταβαινόντων ἀπὸ

(α) Πλίν. 35. 5. Διόδωρ. 3. 13.
(β) Διοσκορ. B. 99. Ὀροβίτ. collect. lib. XIII.
(γ) Πλίν. 36. 17.
(δ) Πλίν. 35. 15.

τοῦ Γεράνδρου ὡς ἐπὶ Σόλους παρευομένοις, ἐν ἀριστερᾷ τοῦ Ἑλμαίου ὑποκάτω πετρῶν.» Τὸν δ' ἀμίαντον ἤδη ἐν Κύπρῳ βαμβακόπετραν καλοῦσιν, ὡς ἐκπληροῦντά ποτε τὰς αὐτὰς τῷ βάμβακι χρείας. Ἀλλὰ καὶ ὁ Διοσκορίδης (α) «λίθος ἀμίαντος γεννᾶται μὲν ἐν Κύπρῳ, λέγει, στυπτηρίᾳ σχιστῇ ἐοικώς· ὃν ἐργαζόμενοι ὑφάσματα ποιοῦσιν ἐξ αὐτοῦ, ὄντος ἱμαντώδους πρὸς θέαν, ἃ βληθέντα εἰς πῦρ φλογοῦνται μέν, λαμπρότερα δ' ἐξέρχονται μὴ κατακαιόμενα.» Ἡ ταιαύτη τοῦ λίθου χρῆσις ὅλως ἐξέλιπεν· ἀλλὰ πολὺς ἐν τῇ εἰρημένῃ θέσει ὑπάρχει μίαν ὥραν ἀπὸ τῆς κώμης Πελαιντρίων.

Πυρίτης Ἐκ τούτου τοῦ λίθου κατὰ τὸν Διοσκορίδην χαλκὸς ἐμεταλλεύετο. Ὁ δὲ Πλίνιος ἐν Κύπρῳ ἤκουσεν ὅτι εὑρίσκεται (β)· est alius etiam pyrites, similitudine aeris in Cypro eum reperiri volunt.

Κυανός. Ὁ Θεόφραστος περὶ λίθων ὁμιλῶν λέγει «γένη κυανοῦ τρία, ὁ Αἰγύπτιος καὶ Σκύθιος καὶ Κύπριος.» Ἀλλὰ καὶ ὁ Διοσκορίδης (γ). «Κυανὸς δέ, γεννᾶται μὲν ἐν Κύπρῳ, ἐκ τῶν χαλκουργικῶν μετάλλων, ὁ δὲ πλείων ἐκ τῆς αἰγιαλίτιδος ἄμμου εὑρισκόμενος κατά σινας σπηλαιώδεις ὑποσκαφὰς τῆς θαλάσσης.»

Χαλκίτις Ὁ Ἱπποκράτης ταῦτα λέγει περὶ χαλκίτιδος. «Ὅταν δὲ παχὺς γίνεται ὁ χηλός, σποδὸν τῆς Κυπρίας τῆς χαλκίτιδος λείην ἐμβαλεῖν καὶ ἀναμίξαι.» Ὁ δ' Ἀριστοτέλης (δ) «ἐν Κύπρῳ (λέγει) οὐ ἡ χαλκίτις λίθος κείεται ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐμβαλλόντων, ἐνταῦθα γίνεται θηρία ἐν τῷ πυρί, τῶν μεγάλων μυιῶν μικρόν τι μείζονα, ὑπόπτερα, ἃ κατὰ τοῦ πυρὸς βαδίζει καὶ πηδᾷ.» Καὶ Ἀντίγονος ὁ Καρύστιος «ἐν Κύπρῳ οὐ ἡ χαλκίτις λίθος κείεται.» Καὶ ὁ Πλίνιος ἔτι

(α) Ἀπολλων. Δυσκολ. ἱστορικ. ὑπομνημ. κεφ. 16. καὶ Διοσκορ. Ε' 145.
(β) Πλίν. 33. κεφ. 13.
(γ) Διοσκορ. 2. 106. Ὀριβάσ. collect lib. 3.
(δ) Ἱπποκρατ. περὶ νόσ. 1. Ἀριστοτέλ. ἱστορ. ζώων 19.

ἀναφέρει αὐτήν (α). **Fit et exalio lapide, quem chalcitem vocant in Cypro.**

Χαλκοσμάραγδος. Καὶ οὗτος κατὰ τὸν Πλίνιον (β) ἐν Κύπρῳ ἐγίνετο, ἀλλὰ πλήρης ἦτο φλεβῶν· καὶ φαίνεται εἶναι ὁ παρ' ἡμῖν καλούμενος μαλακίτης.

Μόλυβδος Τὸ μέταλλον τοῦτο εὑρίσκεται ἐν Κύπρῳ εἰς τὰ ὄρη τὰ μεταξὺ Ζεφυρίας ἄκρας καὶ Ἀκάμαντος. Ὁ δὲ Hasselquist λέγει ὅτι εἰς τὰς ἐν Κύπρῳ περιηγήσεις του ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου εὗρε μόλυβδον καὶ λιθάργυρον.

Σίδηρος. Τὸ μέταλλον τοῦτο δὲν εἶχε μὲν ἐν Κύπρῳ τὴν αὐτήν, οἵαν καὶ ὁ χαλκὸς ὑπόληψιν, ἀλλὰ δὲν ἦτον πάλιν καὶ ἀξιοκαταφρόνητος, ἐφευρεθεὶς κατά τε τὸν Κλήμην καὶ Εὐσέβιον (γ) ὑπὸ τῶν Τελχίνων. Ὁ δὲ Ποκόκιος ἀναφέρει ὅτι πολλὰ εἶδεν ἴχνη σιδήρου ἔντε Πάφῳ καὶ Σολέᾳ, καὶ μάλιστα εἰς τὴν θέσιν Βόλε, μεσημβρινῶς τῶν Σόλων ἐπὶ τοῦ Ἀκάμαντος, ὅπου καὶ μεταλλικὴ ὑπάρχει πηγή. Σίδηρος δ' ἔτι εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ ὄρους Ὀλύμπου, καὶ ἐπὶ τῆς ἀκρωρείας τοῦ ὄρους Σταυροῦ, καὶ καθ' ἅπασαν ἐν γένει τὴν νῆσον.

Χρυσὸς δὲ λέγεται ὅτι ὑπάρχει ἐπὶ τῶν ὀρέων τοῦ Ἀκάμαντος, ὅθεν καὶ ἡ ἐπαρχία αὕτη ἐκλήθη Χρυσοχοῦς, ὡς καὶ ἐν τῇ κώμῃ Ἑπταγώνια. Ὁ Πέτρος Λουσινιανὸς λέγει τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀκάμαντος αὐτοῦ ἐξόρυξιν ἐπὶ τῶν Ἑνετῶν παύσασαν, ἵνα μὴ περισσοτέραν ἐπιθυμίαν προξενῶσι τοῖς ὀθωμανοῖς πρὸς κατάκτησιν τῆς νήσου· ἔτι δ' ὁ ποταμὸς τῆς Χρυσοχοῦς λέγεται ὅτι πολλάκις φέρει χρυσοῦ ψήγματα. Χρυσὸς δ' ὑπάρχει ἔτι καὶ κατὰ τὴν Ταμασσόν.

Ἄργυρος. Περὶ μεταλλείων ἀργύρου ἐν Κύπρῳ πολλοὶ τῶν νεωτέρων ἀναφέρουσιν, ἀλλὰ δὲν ἦσαν πολὺ πλούσια. Ὁ Γερμανὸς Κόσκιος ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν μεταξὺ Ἀκάμαντος

(α) Ἀντιγον. Καρυστ. ἱστορ. θαυμ. Ἀκουσμ. 90. Πλίν. 34. 2.

(β) Πλίν. 37. 19.

(γ) Κλημ. Ἀλεξανδ. στρωμ. 1. 362 Εὐσεβ. προπαρασκευ. Εὐαγγελ. 395.

καὶ Δρεπάνου ὀρέων ἀνεκάλυψε μεταλλεῖα ἀργύρου καὶ μολύβδου· ἐκ τούτου καὶ ἐγὼ ἀκατέργαστον εἰς τεμάχια εἶδον. Καὶ ἐπὶ τῶν ὀρέων δὲ τῆς Μαχαιράδος κατὰ τὴν κώμην Ἀρακαπᾶ κτλ. πολλάκις ἐξήχθη χρυσόκονις. Ἐντεῦθεν ὁ ἔμπορος Δ. Μιχαλόπουλος ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἔστειλεν εἰς Βενετίαν ποσότητά τινα δοκιμῆς χάριν. Ἀλλὰ τὰ μεταλλεῖα ταῦτα ὑποδεέστερα ἦσαν τῶν Ἑλληνικῶν καὶ μάλιστα τῶν ἐν Θράκῃ ἀργυρίων· ὅθεν καὶ οὐδεμία αὐτῶν μνεία γίνεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων.

Ἀδάμας. Ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Πάφου καὶ ἤδη ἔτι πλῆθος ἀδαμάντων εὑρίσκεται, ἐξ οὗ καὶ τοὔνομα ἔλαβε Πάφιος καλούμενος. Τοῦτον ὁ Ποκόκιος λέγει σκληρότατον· ὅσοι ὅμως ἐντελῆ τῶν ἀδαμάντων ἔχουσι γνῶσιν εἰς τὴν ἐσχάτην αὐτὸν κατατάσσουσι τάξιν. Καὶ ὁ Πλίνιος (α) λέγει αὐτὸν ἀθλίας ποιότητος, καὶ μὴ τόσον σκληρὸν ὡς τὸν τῆς Αἰθιοπίας, Ἀραβίας καὶ Μακεδονίας, ἔχοντα χρῶμα χαλκοειδὲς καὶ εἰς τὴν ἰατρικὴν δραστηριώτατον, post hos (adamas) Cyprius vocatur, in Cypro repertus, vergens in aereum colorem, sed in medicina, ut dicemus, efficassimus. Ἀλλὰ διὰ τῆς τύψεως ὁ αὐτὸς λέγει ὅτι θραύεται, καὶ δι' ἄλλου ἀδάμαντος δύναται νὰ τρυπηθῇ ictibus frangitur, et alio adamante perforari potest, quod et Cyprio evenit. Ὅθεν δὲν εἶναι ἀδάμας, ἀλλὰ φυσικὸς κρύσταλλος, καὶ τοιοῦτοι ἦσαν ἅπαντες οἱ τῶν ἀρχαίων ἀδάμαντες, πλὴν τῶν ἐξ Ἰνδιῶν φερομένων· εὑρίσκεται δὲ ἐν μαύροις λίθοις. Ὁ δὲ Μαρβδαῖος (β) τρίτον θεωρῶν κατὰ τὴν τάξιν λέγει ἐν τῇ Κυπρίᾳ θαλάσσῃ αὐτὸν εὑρισκόμενον tertius est adamas, quem dat maris insula Cyprus. Ὁ δὲ Πλίνιος ἔτι ἀναφέρει βαθύν τινα κυανοῦν κρύ-

---

(α) Πλίν. 37. 15.

(β) Μαρβδ. Dactyliothet. t. Τὸν ψευδαδάμαντα τοῦτον ὁ νῦν Σουλτάνος μετεχειρίσθη εἰς κόσμησιν τῶν κατωτέρων στρατιωτικῶν αὐτοῦ παρασημῶν· ὅθεν πρό τινων ἐτῶν μεγάλην ὁ ἐκεῖ ἡγεμὼν ἔστειλε πρὸς αὐτὴν ποσότητα.

σταλλον Μόριον καλούμενον· ἀλλ' οἱ ἄλλοι ἅπαντες εἰς τοὺς Κυπρίους ἀδάμαντας καὶ αὐτὸ κατατάσσουσιν.

Σμάραγδος. Ἡ τῆς Κύπρου σμάραγδος ἀρίστης εἶναι, ὡς λέγει ὁ Πλίνιος, ποιότητος· ἔχει χρῶμα ὑδατοειδὲς, καὶ τόσον διαφανὲς εἶναι, ὥστε βλέμμα εὐκόλως δι' αὐτῆς δύναται νὰ διέλθῃ ὁμοιάζουσα τῷ τῆς θαλάσσης κυανῷ (aqua marin). Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεόφραστος μνείαν ταύτης ποιεῖται· «καὶ ἐν Κύπρῳ ἥ τε σμάραγδος καὶ ὁ ἴασπις.» Ὁ δὲ Πλίνιος (α) λέγει ὅτι καὶ μίγμα ἔτι ὑπῆρχεν ἐνταῦθα σμαράγδου καὶ ἰάσπεως.

Ἴασπις. Ἐκτὸς τοῦ Θεοφράστου, καὶ ὁ Πλίνιος ἀλλαχοῦ πάλιν θεωρεῖ αὐτὸν καλῆς ποιότητος. Optima (jaspis) Scythica, dein Cypria, postremo Aegyptia. Παρὰ δὲ τῶν νεωτέρων λέγεται ὅτι ὁ ποταμὸς Πεδαῖος φέρει ἐνίοτε καὶ θραύσματα κοκκίνου ἰάσπιδος (β).

Ἀετίτης. Ὁ τῆς Κύπρου ἀετίτης τρίτος θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ Πλινίου (γ) κατὰ τὴν ποιότητα· ὅμοιος δ' ὢν τῷ Ἀφρικανῷ, εἶναι αὐτοῦ μεγαλείτερος καὶ θεωρητικώτερος, καὶ τόσον μαλακός, ὥστε διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν θραύεται· τὸ σχῆμα ἔχει πλατύ, ἐνῷ τῶν ἄλλων εἶναι σφαιροειδές· ἐν δὲ τῷ λευκώματι αὐτοῦ εὔχαριν περιλαμβάνει ἄμμον καὶ λιθίδια· tertius in Cypro invenitur, colore illis in Africa nascentibus similis· amplior tamen, atque dilatatus· caeteris enim globosa facies. Habet in albo arenam jucundum, et lapillos· ipse tammoltio, ut etiam digitis frietur.

Ἀχάτης. Ὁ Πλίνιος (δ) μόνος ἐνταῦθα ἀναφέρει, ὡς εἶπον αὐτῷ οἱ Κύπριοι, ἀχάτης ὅτι ἐγίνετο. Ἕτεροι δ' εἰς τοῦτον στηριζόμενοι λέγουσιν ὅτι ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου γίνεται.

(α) Πλίν. 37. 17. 3. καὶ 37. 89.
(β) Πλίν. 37. 9. Μαργαρίτ. Φυλ. ἐν τῷ περὶ πρεϊόντων.
(γ) Πλιν. 36 39.
(δ) Πλίν. 37. 34.

Ὀπάλλιος. Τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τούτου λέγουσιν οἱ νεώτεροι, ὅτι ἐπὶ τῶν σειρῶν τοῦ Ὀλύμπου εὑρίσκεται. Καὶ περὶ τούτου δ' ὁ Πλίνιος ἐξ ἀκοῆς λέγει (α) tranduntur (opali) nasciet in Aegypto et in Arabia, et vilissimi in Ponto, item in Galatia, ac Thaso et Cypro.

Παιδέρως. Ἐν Κύπρῳ λέγει ὁ Πλίνιος (β) ὅτι ὑπάρχει παιδέρως, ἀλλὰ πολλὰ ἁπαλῆ. Condidarum dux est paederos· laudatissima est in Indis, apud quos argenor vocatur· proxima apud Aegyptios, ubi senites· tertia in Arabia, verum scabra· mollius radiat Pontica, et Asiatica· ipsae vero molliores sunt, Galatica, et Thracia et Cypria. Ἀλλὰ καὶ Σάπφειρος ἐν Κύπρῳ κατὰ Πλίνιον ἐγίνετο (γ)· ἀλλ'ὑπὸ τῶν νεωτέρων οὐδεμία τούτου γίνεται μνεία.

Ὤχρα. Ὁ Πλίνιος τρία λέγει εἴδη ὤχρας, ὅτι εἶναι γνωστὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις· τούτων δευτέρα τὴν ποιότητα ἦν ἡ Κυπρία, παρὰ τὴν νέαν Πάφον ἤδη εὑρισκομένη. Genera (silis) tria fuere an- tiquitus, Aegyptium, quod maxime probatur. Scythicam hoc diluitur facile· praefertur huic etiam num Cyprium.

Γύψος. Πλῆθος καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον γύψου κατὰ Πλίνιον εὑρίσκεται καὶ ἀρίστης ποιότητος, ἐκ τῆς γῆς ἐξορυσσομένη. Plura ejus (gypsi) genera. Nam et lapide cognitur, ut in Syria ac Thuriis, et è terra foditur, ut in Cypro, ac Perraebis. Καὶ ὁ Θεόφραστος (δ) «ἡ δὲ γύψος, λέγει, πλείστη μὲν ἐν Κύπρῳ καὶ περιφανεστάτη» καὶ φαίνεται εἶναι ἡ νῦν ὑαλιστήρα.

Κρύσταλλος. Ἀφθονία ὑπάρχει ἐν Κύπρῳ κρυστάλλου· ὁ Πλίνιος (ε) περὶ τούτου λέγει ὅτι καὶ ἐν Κύπρῳ γίνεται·

(α) Ἴδ' ἀνωτέρω φύλλ. Μαργαρίτου. Πλίν. 37. 34.

(β) Πλίν. 37. 34. καὶ 37. 9.

(γ) Πλίν. 37. 13.

(δ) Θεοφρ. περὶ Λιθ. Πλιν. 34. 4·

(ε) Πλίν. 37. 2.

nascitur et in Asia vilissima circa Alabanda, et Orobosiam, finitisque montibus, item in Cypro. Ὀλίγον δὲ κατωτέρω λέγει ὅτι παρὰ Ξενοκράτους τοῦ Ἐφεσίου παραδίδεται ὅτι ἐν Ἀσίᾳ καὶ Κύπρῳ διὰ τοῦ ἀρότρου ὁ κρύσταλλος ἐξαίρεται· mirum est, quod Xenocrates tradit Ephesius, arartro in Asia, et Cypro excitari. Ἀλλ' ἤδη καί τοι ἀφθόνου ὄντος οὐδεμία γίνεται αὐτοῦ ἐξόρυξις.

Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει(α) ὅτι κατοπτρικὸς ἐν Κύπρῳ λίθος ὑπῆρχε· καὶ πέτρας δ' ἔτι βλέπομεν μετὰ στυπτηρίας μεμιγμένας, καὶ σταχτοειδῆ ἔτι ἄσβεστον· εἶδος δὲ ἓν τούτου ἐν ταῖς κοίταις τῶν ῥυάκων τῆς νήσου εὑρισκόμενον καλεῖται ἤδη Σμίουσα· ταύτην μετ' ἄλλων οἱ Κύπριοι μιγνύοντες κατασκευάζουσι μίγμα δι' ἔμπλαστρα, καὶ μάλιστα διὰ τὰς αἱμορραγίας.

Πολλαὶ δ' ἔτι ἐν Κύπρῳ χρωματιστικαὶ ὕλαι γίνονται, ὧν ἡ μᾶλλον ἀξιοσημείωτος διά τε τὴν αὐτῆς πληθὺν καὶ ποιότητα εἶναι ἡ φαιὰ γῆ (Terra Ombra). Αὕτη οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου, καὶ τοῦ Σταυροβουνίου γίνεται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς μεταξὺ Λάρνακος καὶ Ἀθηένου παρὰ τὸ λεγόμενον Φουρνί. Ἐντεῦθεν μεγάλη κατ' ἔτος ἀποστέλλεται ποσότης διά τε τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀμερικήν.

Ἀκόναι. Ὁ Πλίνιος λέγει ὅτι καὶ ἐν Κύπρῳ καλαὶ ἐγίνοντο ἀκόναι (6) Ναξίδες λίθοι καλούμεναι. Signis è marmore poliendis, gemmisque etiam scalpendis, atque limandis, naxium diu placuit antea alia· ita vocantur cotes, in Cypro insula genitae. Ναξὶς ἐκαλεῖτο οὐ μόνον ἡ ἐν Κύπρῳ ἀκόνη, ἀλλ' ἔτι καὶ ἡ κόνις ἡ ἐξ αὐτῆς προκύπτουσα καὶ τοῖς λιθοκόπταις χρήσιμος· εἶτα δ' ἀντ' αὐτῆς μετεχειρίζοντο, πρὸς ἄλειψιν τῶν αὐτῶν πριώνων, ὡς καλλιτέραν τὴν Ἀρμενικήν. Πολλοὶ τῶν Γερμανῶν νομίζουσιν ὅτι ὁ Πλίνιος ἀντὶ Κρήτης λανθάσας εἶπε Κύπρου· διότι ἐν τῇ Νάξῳ τῆς

(α) Πλίν. 36. 12.
(6) Πλιν. 36. 70.

Κρήτης ἐγίνοντο ἀκόναι· ἀλλὰ τί τάχα ἐμποδίζει καὶ ἐν Κύπρῳ ὑπὸ τῷ αὐτῷ ὀνόματι νὰ ὑπῆρχον;

Γαιάνθρακες. Ὁ γερμανὸς Κόσκιος ὁ τὸ 1840—41 περιηγηθεὶς τὴν Κύπρον λέγει ὅτι παρετήρησεν ἐπὶ τῆς νήσου γαιάνθρακας, καὶ μάλιστα εἰς τὴν κώμην Ἀλεθρικὸν, καὶ ἐφ' ἁπάσης τῆς ἀρκτικῆς πλευρᾶς τοῦ Ὀλύμπου, ἀπὸ Λεύκας μέχρι Ἀκάμαντος, καὶ μάλιστα ἐν Εὐρύχῳ.

Θεῖον δ' ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ παρὰ τὴν Πέτραν τοῦ Λιμνίτη· ἐντεῦθεν κατὰ τὴν ἐν Κύπρῳ διαμονήν μου πολλάκις μοὶ ἔφερον τεμάχια.

Ἅλας. Λαμπρὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων τὰ Κύπρια ἅλατα ἀναφέρονται, καὶ τοιαῦτα εἶναι καὶ νῦν εἰς μεγίστην ποσότητα ἐξαγόμενα· ὁ Πλίνιος λέγει ὅτι τῶν θαλασσίων ἁλάτων τὰ μάλιστα ἐπηνεῖτο τὸ τῆς Σαλαμῖνος. Marinorum Maxime laudatur (sal) Cyprius, à Salamine. Ὁ δὲ Διοσκορίδης (α) ταὐτὰ τῷ Πλινίῳ λέγει «Κάλλιστον δ' ἐν Κύπρῳ (ἅλας) καὶ Κύπρου τῇ Σαλαμῖνι.» Ἀλλ' ἐνῷ οὕτως ἐπαινεῖται τὸ Σαλαμίνιον ἅλας ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ἤδη σχεδὸν αὐτὸ πλησιάζει νὰ ἐκλείψῃ, παραχωσθέντος τοῦ ἁλοπηγείου ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ ῥέοντος Πεδαίου ποταμοῦ· καὶ μόνον ἐνίοτε τὸ θέρος ἔνθεν κακεῖσε πήγνυται ἅλας. Τοῦτο μακρόθεν μὲν νομίζομεν ὡς ἤδη ὑπάρχον, ἅμα ὅμως πλησιάσωμεν εὐθὺς ἐξερχόμεθα τῆς ἀπάτης (σ. 168). Τὸ δὲ τοῦ Κιτίου ἁλοπηγεῖον ἀναφέρει Ἀντίγονος ὁ Καρύστιος «περὶ δὲ (λίμνης) τῆς ἐν Κιτίῳ, φησ Νικαγόρας, ὅτι ἀνεμηθείσης ἐπ' ὀλίγον τῆς γῆς ἅλες εὑρίσκοντο.» Ἀλλὰ καὶ ὁ Πλίνιος (β) τὸ τοῦ Κιτίου ἀναφέρει ἁλοπηγεῖον In Bactris duo lacus, alter ad Schythas versus alter ad Arios, sale astuant· sicut ad Citium in Cypro. Κατ' αὐτὸν δὲ τὸ Κύπριον ἅλας νωθεύεται μεταφερόμενον,

---

(α) Πλίν. 31. 7. Διοσκορ. Ε. 125.

(β) Ἀντιγον. Καρυστ. Ἱστορ. Θαυμ. Ἀκουσμ. 157. Πλιν. 31. 7.

Adulteratur (sale) Siculo, quem Cocanicum appelavimus: nec non et Cyprio mire simili.

Ὁ δὲ Σολιγνιάκος (α) λέγει ὅτι τὸ ἁλοπηγεῖον τοῦ Κιτίου εἰς ἅπασαν τὴν οἰκουμένην δύναται νὰ ἐπαρκέσῃ. Ἤθελε δ' εἶσθαι ἔτι μεγαλείτερον, ἂν κατ' ἔτος δὲν κατεχώνετο ὑπὸ τῶν πέριξ εἰσρεόντων ἐν ὥρᾳ χειμῶνος ῥυακίων, καὶ μάλιστα τῶν ὑδάτων τοῦ Τεκὲ, (σ. 51). Τὸ ἁλοπηγεῖον τοῦτο οὐδεμίαν μετὰ τῆς θαλάσσης ἔχει κοινωνίαν· ἀλλὰ γλυκὺ ὕδωρ ἐπὶ τοῦ ἁλατούχου αὐτοῦ ἐδάφους τὸν χειμῶνα καὶ τὸ ἔαρ πίπτον πήγνυται κατὰ τὸν Ἰούλιον καὶ Αὔγουστον. Ἂν δὲ τὴν συνήθη ὥραν δὲν πέσωσιν ἀρκετὰ ὕδατα, τότε δὲν πήγνυται. Σύγκειται δ' ἐκ τεσσάρων λιμνῶν, ἀλλ' ἡ παρὰ τὴν Λάρνακα εἶναι ἡ μεγαλειτέρα, διὰ διώρυγος μετὰ τῆς θαλάσσης ποτὲ συνεχομένη. Τὸ δὲ τῆς Λεμησοῦ ἁλοπηγεῖον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μὴ μνημονευόμενον ὑποδεέστερον τοῦ ἅλατος τοῦ Κιτίου παράγει· ἀλλὰ καὶ τοῦτο μέγα ὂν δὲν συνέχεται μετὰ τῆς θαλάσσης.

ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ.

Σῖτος. Ὁ τῆς νήσου σῖτος ἐπὶ μὲν εὐφορίας μέχρι καὶ νῦν ἔτι οὐ μόνον διὰ τὴν χώραν ἐπαρκεῖ, ἀλλὰ καὶ μεγάλην ποσότητα δι' ἐμπορίαν ἐξάγει· καὶ ἐν ἀφορίᾳ δ' ἤθελεν ἐπαρκεῖ διὰ τὸν τόπον, ἂν ἡ ἐπάρατος ἀκρὶς δὲν κατέστρεφε πᾶν τὸ προστυχόν. Ὁ Στράβων περὶ εὐφορίας τῆς χώρας λαλῶν λέγει «σίτῳ τε αὐτάρκει χρῆται.» Ὁ δὲ Συνέσιος εἰς τὰς αὐτοῦ ἐπιστολὰς διὰ τῆς βαρύτητος τοῦ Κυπρίου σίτου τὴν ἀρίστην θέλει νὰ ἐκφράσῃ ποιότητα· «ζητοῦσι δ' οἶνον μὲν τὸν λεπτότατον, μέλι δὲ τὸ παχύτατον, καὶ ἔλαιον μὲν τὸ κουφότατον, πυρὸν δὲ τὸν βαρύτατον, καὶ πατρίδας αὐτῶν ὑμνοῦσι Κύπρον καὶ Ὑμηττόν τινα καὶ Φοινίκην.» Ὁ δ' Ἱππώναξ

(α) Σκλιγνιάκ. περιηγ. εἰς Ἱεροσολυμ. 4. 3.

παρὰ Στράβωνι μετὰ τοῦ Κυπρίου ἄρτου καὶ τῶν Ἀμαθουσίων τὸν σῖτον ἐπαινεῖ.

Κυπρίων βέκος καὶ Ἀμαθουσίων πυρόν.

Ἤδη δ' ὁ σῖτος τῆς Πάφου τὸν πρῶτον κατέχει βαθμόν, ὄχι πολὺ τοῦ Ῥωσσικοῦ, ὡς λέγεται, ὢν ὑποδεέστερος· ἀλλὰ καὶ ἄλλα τῆς νήσου μέρη, ὡς ἡ Ἀθηένος, τὸ Λευκώνικον κτλ. ἀξιόλογον παράγουσι σῖτον. Ὁ δὲ Πλίνιος (α) φαιὸν λέγει τὸν Κύπριον σῖτον, καὶ μαῦρον ποιοῦντα ἄρτον. **Cyprium (triticum) fuscum est· panemque nigrum facit· itque miscetur Alexandrinum canditum.** Ὅθεν καὶ λευκῷ Ἀλεξανδρινῷ αὐτὸν ἐμίγνυον.

Κριθὴ δ' ἐνταῦθα πολλὴ γίνεται καὶ τοσαύτη, ὥστε πολλὰ πλοῖα ἐν καιρῷ εὐφορίας διὰ τὴν ἀλλοδαπὴν γεμίζονται· εἶναι δ' ἡ καλλιτέρα ἁπασῶν τῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ, βαθὺ λαμβάνουσα χρῶμα ἕνεκα τῆς ἀκαθαρσίας τῆς ἐν τοῖς ἁλωνίοις. Τὰ προϊόντα ταῦτα διὰ τὴν λιπαρότητα τῆς χώρας τοσοῦτον ἐπιδίδουσιν ἐν τῇ Μεσαορίᾳ, ὥστε τὸ ἓν πολλάκις παράγει 40—50· ἀλλ' ὁ ταπεινότατος ὅρος δι' ἁπάσας τὰς Κυπρίας γαίας εἶναι τὸ ἓν εἴκοσι. Ὁ ἀραβόσιτος ὅλως εἶναι ἠμελημένος, μηδεμίαν ἐν τῷ τόπῳ χαίρων ὑπόληψιν, προτιμώντων τῶν χωρικῶν ἀντ' αὐτοῦ τὴν κριθήν· καὶ μόνον εἰς δύο τῆς Λεμησοῦ κώμας, ὡς ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἰταλίᾳ κτλ. ἐν εἴδει ἄρτου αὐτὸν μεταχειρίζονται.

Γεώμηλα δ' ἔτι ἐν Κύπρῳ καλλιεργοῦνται, μικρὰ μὲν ἀλλὰ καλῆς ποιότητος· ὡσαύτως καὶ κολοκάσια, ὧν μνείαν ποιεῖται ὁ Κολουμέλλας (β). Ταῦτα δ', ἂν ἡ καλλιέργεια ἔτι μᾶλλον ἀναπτυχθῇ, ἀξιόλογον ἄρθρον ἐμπορίου θέλουσιν ἀποτελέσει.

Σήσαμος. Καὶ ἤδη τὸ προϊὸν τοῦτο καλλιεργεῖται, ἀλλὰ μόλις ἀρκεῖ διὰ τὸν τόπον· ἐν δ' εὐφορίᾳ ἐνίοτε καὶ ἐξάγεται. Ἐκ

(α) Στράβ. Η. Πλίν. 18.
(β) Κολουμελ. 4. 3.

τούτου ἐν ταῖς Κυπρίαις πόλεσιν ὡραῖον κατασκευάζουσιν ἔλαιον καὶ χαλβάν.

Οἶνος. Τὰ μάλιστα δ' ἦν ἔκπαλαι ἐπίσημος ὁ Κύπριος οἶνος· ἀλλὰ καὶ ἤδη μεγίστην καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην χαίρει ὑπόληψιν. Ὁ Στράβων περὶ Κυπρίου οἴνου λέγει «καὶ γὰρ εὔοινός ἐστιν ἡ νῆσος καὶ εὐέλαιος.» Ἀλλὰ καὶ ὁ Συνέσιος, ὡς εἴδομεν, «οἶνον μὲν τὸν λεπτότατον» ἀναφέρει αὐτόν. Ὁ δὲ Πλίνιος οὐ μόνον λαμπρὸν λέγει τὸν Κύπριον οἶνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ μέρους μνημονεύει, ὅπου ὁ καλλίτερος ἐγίνετο· **dignatio est Sicyonio, Cyprio Telmesiaco,** ἤτοι ὁ νῦν Λεμησιακός (σ. 69). Οὗτος δ' ὅσον παλαιοῦται, τόσον γίνεται καλλιτέρας ποιότητος· ὅθεν καὶ ἐν Κύπρῳ ἤδη καὶ ἑκατονταετηρίδος ὅλης σχεδὸν οἴνους βλέπομεν· ἀλλὰ τότε ὡς φάρμακον αὐτὸν μεταχειρίζονται. Οὗτος ἐπὶ τοῦ μεσαιῶνος ὠνομάσθη κουμανταρία **comanderie** ἐπειδὴ ὡς πρόσοδος ἐδόθη ἡ ἐπαρχία εἰς τὸ ἱπποτικὸν τάγμα, τὸ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν Λεμησῷ διαμεῖναν. Τὸν οἶνον τοῦτον καὶ Γρηγόριος ὁ μέγας ἀφθονώτατον ἐνταῦθα λέγει· ὁ δ' Ἀββᾶς Φίλιππος καὶ κάλλιστον (α). **Cyprus insula est, caeteris circumjacentibus prior potius, quam secunda, ut agunt, qui viderunt, vini promitam foecunda, ut non solum sibi ejus foecunditas grata, et sufficiens habeatur· sed et inde in alias regiones vinum sui merito transvehatur.** Τοιαύτη ἐξαγωγὴ μεγάλη ἔτι γίνεται, ἀλλ' ἰδίως διά τε τὴν Βενετίαν καὶ Τεργέστην.

Ἕτερος δ' ἐν Κύπρῳ οἶνος καὶ τὴν αὐτὴν τοῦ Τελμεσιακοῦ ὑπόληψιν χαίρων εἶναι ὁ τῆς Ἀνθοσμίας (μοσχάτος)· δὲν εἶναι ὅμως τοσοῦτον ἄφθονος, ἐν τῷ Ὁμόδῳ κυρίως καὶ ταῖς πέριξ κώμαις γινόμενος. Τρίτος δὲ εἶναι ὁ κοινὸς μαῦρος Κύπριος οἶνος, ὃν εἰς πόσιν μεταχειρίζονται· εἶναι δ' ὁ ἀφθονώτατος πάντων, ὅθεν καὶ μεγάλην ἐξαγωγὴν αὐτοῦ ποιοῦσι διά

(α) Dictionaire. National Par M. Bescherelle aîné. Paris 1852. Γρηγορ. εἰς Σολομ. Ἀσμ. ἀσματ. κεφ. 1. Ἀββᾶς Φιλιπ. κεφ. 12.

τε τὴν Ἀνατολὴν καὶ Ἀλεξάνδρειαν· ἀλλὰ καὶ μεγάλην ἐξ αὐτοῦ ποσότητα οἰνοπνεύματος ἐκβάλλουσιν. Τέλος δ' ὁ Διοσκορίδης λέγει ὅτι ἐν Κύπρῳ οἶνον κατορχίτην ἢ συκίτην κατεσκεύαζον· «καὶ (ὁ οἶνος) κατορχίτης δέ, ὃν ἔνιοι συκίτην καλοῦσιν, ἐν Κύπρῳ σκευάζεται, ὁμοίως τῷ φοινικίτῃ· διαφέρει δὲ ὅτι ἐπὶ τούτου ἔνιοι ἀντὶ ὕδατος, στεμφύλων ἀπόβρεγμα νεοθλίπτων, τὸ ἴσον μέτρον βάλλουσιν· ἰσχάδες δὲ λαμβάνονται αἱ χελιδόνιοι καλούμεναι ἢ Φοινικαί· μέλαιναι δὲ εἰσὶ καὶ ἀποβρέχονται ὡς προείρηται· μετὰ δὲ ἡμέρας δέκα ἐκλαμβάνεται τὸ ὑγρόν· καὶ ἐκ δευτέρου καὶ τρίτου ἐπιχεῖται τοῦ ἐκ στεμφύλων ἀποβρέγματος τὸ αὐτὸ μέτρον· ὁμοίως δ' ἐκ διαστημάτων ἐκλαμβάνεται τὸ δ! καὶ ε! ἀπόβρεγμα ὁμοίως ὀξίζον· ᾧ ἀντὶ ὄξους χρῶνται.» Φαίνεται λοιπὸν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Κύπριοι ἐκ τῶν πολλῶν αὐτῶν σύκων οἶνον κατεσκεύαζον· ἀλλὰ καὶ ἤδη εἰς τὰς κώμας Λεύκαρα καὶ Κάτω Δρῦν ἐκ τῶν σύκων ἐκβάλλουσιν οἰνόπνευμα· ἂν καὶ ἐλάχιστα ἦναι ἤδη τὰ ἐν Κύπρῳ ἤδη γινόμενα σῦκα.

Ὁ Ἀπόνικος θαυμαστοὺς τῷ μεγέθει λέγει ὅτι ἡ Κύπρος παράγει βότρυς prae omnibus terris insula Cyprus mirae magnitudinis botros vuarum gignere fertur. Cujus magnitudinis ille botrus, qui à duobus juvenibus de terra repromissionis perlatus fuisse legitur. Ἀλλ' ἤδη τοὺς τοσοῦτον μεγάλους βότρυς ἐν Κύπρῳ δὲν βλέπομεν ἀλλ' ὅσον ὁ κορμὸς αὐτῶν παλαιοῦται, τοσοῦτον ὁ οἶνος γίνεται καλλίτερος. Τὰ δ'αὐτῶν κλήματα ὑπὸ τοῦ Πλινίου (α) μακρὰ ἀναφέρονται. etiam nunc scalis tectum Ephesiae Dianae scanditur ex vite una Cypria. Ἐκ τούτων δὲ τῶν βοτρύων οὐ μόνον οἶνον καὶ οἰνόπνευμα ἐκβάλλουσιν, ἀλλὰ καὶ σταφίδας κατασκευάζουσιν· δὲν εἶναι ὅμως, ἐξαιρέσει τῆς μαύρης, ἀρίστης ποιότητος· ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν σταφίδων ἐκβάλλουσιν οἰνόπνευμα, καὶ μέλι, ἔψιμον παρ' αὐτῶν καλούμενον.

(α) Aponic. lib. III. Πλιν. 14. 1.

Ἔλαιον. Ὁ Στράβων, ὡς οἴδομεν, τὴν νῆσον λέγει εὐέλαιον «καὶ γὰρ εὔοινός ἐστι καὶ εὐέλαιος.» Οὕτω καὶ ὁ Συνέσιος «ζητοῦσι δὲ οἶνον μὲν τὸν λεπτότατον, μέλι δὲ τὸ παχύτατον, καὶ ἔλαιον τὸ κουφότατον κτλ.» Ἀναφέρεται δ' ὅτι πρὸ τῆς Τουρκικῆς κατακτήσεως τῆς νήσου πολὺ ἐξήγετο καὶ λαμπρὸν ἐντεῦθεν ἔλαιον· ἀλλ' ἤδη ὅτε οἱ αὐτῆς ἐλαιῶνες ἠλαττώθησαν κατακαέντες, ἢ παραμεληθέντες ὡς ἐν Πάφῳ καὶ Καρπασίᾳ, ἀρκετὸν μόνον διὰ τὸν τόπον παράγει ἔλαιον· ἐν μεγάλῃ ὅμως εὐφορίᾳ καὶ ποσότητα οὐχὶ εὐκαταφρόητον ἐξάγει. Φαίνεται δ' ὅτι καὶ Κολυμβάδες ἐλαῖαι ἐξαίρετοι ἐν Κύπρῳ ποτὲ ἐγίνοντο, βομβοίαι ὑπὸ τῶν Κυπρίων κατὰ τὸν Ἡσύχιον καλούμεναι. «Βομβοία ἡ κολυμβὰς ἐλαία παρὰ Κυπρίοις.» Ἀλλ' ἤδη καί τοι γινόμεναι δὲν διέσωσαν τοῦτο τὸ ὄνομα.

Ὄσπρια. Ὄσπρια δὲ γίνονται διάφορα ἔν τε τῇ Μεσαορίᾳ, Μόρφῳ· ἀλλὰ τὰ καλλίτερα ἐν τῇ κώμῃ Φλαμοῦρι, τῇ μεταξὺ Ἀκανθοῦς καὶ Λευκωνίκου.

Βάμβαξ. Λῆνος. Κάνναβις. Τὰ τρία ταῦτα προϊόντα πολὺ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων φαίνεται ἐν τῇ νήσῳ ἐκαλλιεργοῦντο. Τοῦτο δ' ἐξάγεται ἐκ τοῦ ῥηθέντος χωρίου τοῦ Κουρτίου Cypriorum regibus imperatum, ut aes, stupamque, et vela praeberent. Ἀλλ' ὅταν στυπίον ἄφθονον τότε ἐνταῦθα ὑπῆρχεν, ἕπεται ἄρα ἀναμφιβόλως ὅτι καὶ λῆνος. Ἐπὶ δὲ Ἑνετῶν τὸ προϊὸν τοῦ βάμβακος εἰς 25,000 βάλας ἔφθανεν (α)· ἀλλ' ἤδη πολὺ ἠλαττώθη, καὶ μόλις τὰς 6,000 παράγει βάλας. Αἴτιον δ' εἶναι ἡ ἀκρίς, ἧς ἕνεκα ὁ βάμβαξ ὄψιμα σπείρεται, καὶ ἡ λειψανδρία καὶ κακὴ τοῦ τόπου διοίκησις.

Ὁ δὲ Σαλιγνιάκος εἰς τὸ περὶ Ἱεροσολύμων ταξείδιόν του ὑπαινίττεται ὅτι καὶ λῆνος ἐν Κύπρῳ ἐγίνετο· Oves Cypriae parum laudandae, sed admirandae vilo magis quam lana teguntur (β). Ὁ δὲ νῦν γινόμενος λῆνος ἄριστης εἶναι ποιό-

(α) Ἡ βάλα ζυγίζει περὶ τοὺς τρεῖς σταθῆρας Κωνσταντινουπόλεως.

(β) Ἴδ' ἔτι καὶ Ἀμμιανὸν Μαρκελλῖνον 14. 8.

τητος· ἐξ αὐτοῦ καὶ ληνὰ κατασκευάζουσιν ὑφάσματα, καὶ μικρὰ ἔτι γίνεται ἐξαγωγή, καὶ μάλιστα τοῦ αὐτοῦ σπόρου. Ἀλλ' ἡ κάναβις ἐλάχιστα γεωργεῖται, καὶ μόνον ἐν Πάφῳ, ὅπου καὶ σχοινία οἱ κάτοικοι κατασκευάζουσιν.

Μέταξα. Τὸ προϊὸν τῆς μετάξης προϊμώτατα φαίνεται ἐν Κύπρῳ εἰσήχθη, καὶ ἄριστα ἔκπαλαι ἐπεμελεῖτο καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον. Ἐπὶ δὲ τῶν Λουσινιανῶν καὶ Ἐνετῶν μεγίστη ἦτον ἡ αὐτῆς ἐξαγωγή· ἀλλ' ἐπὶ τῶν Τούρκων ἐπαισθητῶς ἠλαττώθη, τὴν αὐτὴν μετὰ τῶν ἄλλων προϊόντων παθοῦσα καταστροφήν· ἀλλ' οὐχ ἧττον ὑπὲρ τὰς 35,000 ὀκάδας ἔτι ἐν καιρῷ εὐφορίας ἐξάγει. Αἱ δὲ συκαμινέαι ἔν τε Κυθραίᾳ, Βαρωσίοις, Μαραθάσῃ καὶ ἀλλαχοῦ πυκνότατα σχηματίζουσι δάση.

Ἐρυθρόδανον. Τὸ προϊὸν τοῦτο καλλιεργεῖται ἐν ἁπάσῃ σχεδὸν τῇ μεσημβρινῇ τῆς νήσου παραλίᾳ ἀπὸ Τρικώμου μέχρι Μαζωτοῦ· ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ βόρειον κατὰ τὴν Κρομμύου ἄκραν· εἶναι δὲ τὸ μόνον τὰ μάλιστα ἤδη ἐπιμελούμενον προϊόν, ὡς μὴ ὑπὸ τῆς ἀκρίδος προσβαλλόμενον, οὔτε ὑπὸ τῆς ἀφορίας πολὺ βλαπτόμενον.

Κρόμμυα. Σκόροδα. Τὰ κρόμμυα τῆς Κύπρου μεγάλην ἔχαιρον ὑπόληψιν. Ὁ Πλίνιος λέγει τὰ Κύπρια κρόμμυα ὀσμὴν ἔχοντα δακρυοειδῆ. Caepae genera apud Graecos, Sardia, Samothracia, Ascalonia, ab oppido Judaeae nominata. Omnibus etiam odor lacrymosus, et praecipue Cypriis. Ὁ δὲ Θεόφραστος (α) « Καὶ τῷ μεγέθει γένος τι διάφορόν ἐστι, μάλιστα δὲ τὸ Κύπριον καλούμενον τοιοῦτον.» Ὁ δὲ Μάρκελλος ἐμπειρικὸς λέγει ὅτι ἐν συνθέσει φαρμάκων κρόμμυα μετεχειρίζοντο. Medicamentum ad anginam quod devoratur, quantum digito uno talli vel colligi potest, componitur ex his. Rhus suriaci denarii semissem, hissopi tantundem, caeparum Cypriaram capita tria.

(α) Πλίν. 19. 32. Θεοφρ. Φυσ. Ἱστορ. 7. 4.

Ἤδη δ' ἐν Κύπρῳ οὐ μόνον τοιαῦτα βλέπομεν ὑπάρχοντα κρόμμυα, ἀλλὰ καὶ ἄλλων εἰδῶν καὶ μάλιστα μεγάλα τε καὶ γλυκύτατα ἐν ταῖς κώμαις Κελλάκιον καὶ Πραστιό. Ὁ Πλίνιος λέγει ὅτι ἐν Κύπρῳ ὑπῆρχεν εἶδος σκορόδων ἀφροσκόροδα καλούμενα (α). Ulpicum quoque in hoc genere Graeci appellavere allium Cyprium. Ἀλλὰ τοιοῦτον εἶδος ἐνταῦθα ἤδη δὲν γνωρίζομεν.

Καὶ Σινάπυ δὲ λαμπρὸν ἐνταῦθα ἐγίνετο· ὅθεν ὁ Πολυδεύκης λέγει·

Καὶ νάπυ Κύπριον καὶ Σκαμμωνίας ὀπόν.

Ὁ δ' Ἀθήναιος «Ἀντιφάνης δέ· νάπυ Κύπριον καὶ Σκαμμωνίας ὀπόν· κάρδαμον, Μιλήσιον, Κρόμμυον Σαμοθράκιον» ἀλλὰ καὶ ὁ Εὐστάθιος (β). Καὶ ἤδη δ' ἐν μικρᾷ ποσότητι καὶ μάλιστα ἐν Πάφῳ γίνεται.

Μέλι Τὰ μάλιστα δ' ἐπὶ τῶν ἀρχαίων τὸ Κύπριον μέλι ἐφημίζετο· ὅθεν ὁ Διοφάνης «ἄριστον μέν, λέγει μέλι τὸ Ἀττικόν, καὶ τοῦ Ἀττικοῦ τὸ Ὑμήττειον, καὶ τοῦ Κυπρίου τὸ Χύτριον,» Ὁ δὲ Συνέσιος «ζητοῦσι δὲ οἶνον μὲν τὸν λεπτότατον, μέλι δὲ τὸ παχύτατον· καὶ πατρίδας αὐτῶν ὑμνοῦσι Κύπρον καὶ Ὑμηττόν τινα·» Καὶ ἤδη λαμπρὸν γίνεται μέλι εἰς τὰς κώμας Μελούσιαν, Ἀθηένον καὶ τὰ πέριξ· ἀλλὰ μὴ ἐπιμελούμενον δὲν ἐξαρκεῖ πάντοτε διὰ τὸν τόπον· ὅθεν καὶ ἐκ Ταρσοῦ ἐνίοτε φέρεται ἀθλίας ποιότητος.

Θριδακίνη. Μάραθος. Ὁ Κολουμέλλας ἐξαίρετος λέγει ἐγίνετο ἐν τῇ Πάφῳ Θριδακίνη Cypros item Paphio quam lactucem pingi nutritia arvo. Ὁ δὲ Σουΐδας ὅτι οἱ κῆποι τῆς Ἀφροδίτης ἐκ θριδάκων καὶ μαράθρων συνέκειντο. «Ἀδώνιδος κῆποι ἐκ θριδάκων καὶ μαράθρων, ἅπερ κατέσπειρον ἐν ὀστράκοις». Καὶ ἤδη δὲ θριδακίνη (μαρούλια) καὶ μάραθος ἐν Κύπρῳ ἄφθονος γίνεται· ἀλλὰ τῆς κηπουρικῆς ἐνταῦθα παραμεληθεί-

(α) Πλιν. 19. 6.

(β) Πολυδευκ. 6. 10. Ἀθήν. 1. 28. Εὐσταθ. Ἰλ. ΙΑ. 638.

σης καλαὶ δὲν γίνονται θριδακίναι· ὁ δὲ μάραθος παντοῦ τῆς νήσου αὐτοφυὴς ὑπάρχει.

Κράμβη. Καὶ ταύτης μνείαν ποιεῖται ὁ Κολουμέλλας, ἀλλὰ δὲν λέγει ποῦ τῆς νήσου ἐγίνετο· est et (brassica) Cyprii generis, ex albo ribicunda· levi et tennerimo folio. Καὶ ἤδη δὲ πλῆθος, Κραμβὶ (τὸ) καλουμένη, ἐνταῦθα γίνεται, καὶ μάλιστα ἐν Κυθραίᾳ· ἀλλ' ἡ γλυκυτέρα ἐν τῇ κώμῃ Δευτερᾷ.

Ἡ Κύπρος καὶ ὡς πατρὶς τῶν ἀνθέων ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐθεωρεῖτο· ἐν αὐτῇ τὸ κρίναν κατ' Ἀθήναιαν (α) ἐγίνετο. «Ἐν δὲ Κύπρῳ καὶ τὸ Κρίνον· βέλτιστον δ' ἐν Αἰγίνῃ καὶ Κιλικίᾳ». Καὶ ἤδη δὲ ἄπειρον πλῆθος κρίνων ὑπάρχουσι καὶ εἰς τὰς πεδιάδας αὐτοφυῆ, ἀλλὰ μῦρον ἤδη ἐξ αὐτῶν δὲν γίνεται. Οἱ δ' «οἰνάνθη, κατὰ Θεόφραστον, ἐν Κύπρῳ φύεται ὀρεινὴ καὶ πολύοδμος, ἡ δ' ἐν Ἑλλάδι ἄοδμος.» Οὕτω καὶ ὁ Ἀθήναιος «ἀπὸ δὲ φύλλων τὸ μύῤῥινον καὶ τὸ οἰνάνθινον· αὕτη δ' ἐν Κύπρῳ φύεται ὀρεινὴ καὶ πολύγονος, ἐν δ' Ἑλλάδι οὐ γίνεται διὰ τὸ ἄοσμον.» Καὶ ὁ Πλίνιος ἔτι ἀναφέρει αὐτήν (β)· quidam omnibus iis praeferunt eam, quae in Cypro nascitur· καὶ

Ἀνεμώνη δὲ πλῆθος ἤδη ὑπάρχει ἐν Κύπρῳ. Ὁ δ' αὐτῆς Ἀμάρακος τὰ μάλιστα διὰ τὸ αὐτοῦ ἔλαιον ἐφημίζετο· Ὁ Διοσκορίδης λέγει «Σάμψυχον κράτιστον τὸ Κυζικηνὸν καὶ Κύπριον.» Τὰ αὐτὰ καὶ ὁ Ὀριβάσιος· ὁ δὲ Πλίνιος εὐοσμότατον αὐτὸν καὶ θαυμαστότατον λέγει Sampsuchum sive Amaracum, in Cypro laudatissimum et odoratissimum.

Ὁ δὲ Βιργίλιος ἐν παρόδῳ περὶ τούτου ὁμιλῶν ἐν Ἰδαλίᾳ λέγει ὅτι ἔφυετο μαλακὰ ἔχων ἄνθη.

At Venus Ascanio placidum per membra quietem
Irrigat, et fotum gremio dea tollit in altos
Idaliae lucos, ubi mollis amaracos illum
Floribus, et dulci aspirans complectitur umbra.

(α) Ἀθην. 12. 689.

(β) Θεοφρ. Φυσ. Ἱστορ. 4. 27. Ἀθήν. 15. 689. Πλίν. 12. 28.

Ὁ δὲ Σέρβιος λέγει ὅτι ὠνομάσθη τοῦτο ἔκ τινος Ἀμαράκου βασιλόπαιδος, ὅστις μῦρα κατασκευάζων εἰς τοῦτο μετεβλήθη. Ἤδη δ' ἄφθονος ἐνταῦθα ὑπάρχει μαντσουράνα ὑπὸ τῶν κατοίκων καλούμενος. Ἐξ αὐτοῦ ἐξαίρετον τὸ πάλαι κατεσκεύαζον μῦρον· ὅθεν ὁ Ἀθήναιος (α) λέγει «Διὰ δὲ ῥιζῶν τὰ τ' ἴριον καὶ τὸ νάρδινον καὶ τὸ ἀμαράκινον ἐκ τοῦ κίστου.»

Κύπρος. Ἐν Κύπρῳ ἔτι φύεται ὁ θάμνος κύπρας, νῦν σχενὰ ἢ κνὰ καλούμενος· ὁ Εὐστάθιος (β) λέγει «τινὲς δὲ φασὶ Κύπρον κληθῆναι αὐτὴν ἀπὸ Κύπρου υἱοῦ Κινύρου, ἢ ἀπὸ ἄνθους ἐκεῖ πολλοῦ φυομένου, Κύπρου καλουμένου.» Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος. Ὁ δὲ Νεόφυτος λέγει «Κύπρος εἶδός τι δένδρου ἐν Κύπρῳ καὶ ἄνθος αὐτοῦ ἐστι τὸ λεγόμενον Χηνεά.» Αὕτη Ἑβραϊστὶ καλεῖται Κόφερ, Ἀραβιστὶ δὲ Χενιά· ὅθεν ἐκ τῶν παρεπιδημούντων Ἀράβων καὶ Σύρων ἔλαβον τὰ ὄνομα· «Γεννᾶται, (δ' αὕτη κατὰ τὴν Διοσκορίδην) ἄριστη ἐν τῇ Ἀσκάλωνι καὶ Κανώπῳ.» Ὁ δὲ Πλίνιος (γ) λέγει ὅτι ἡ Κυπρία Κύπρος τὸν τρίτον ἔχει κατὰ τὴν ποιότητα βαθμόν, ἀλλ' ἐξαίρετον καὶ τερπνὴν ὀσμήν· ἐν Αἰγύπτῳ ὅμως ὑπάρχει κύπρος φύλλα ἔχουσα ὅμοια τοῖς Ζιζυφίας, τῷ σπέρματι κοριάννῳ, τῷ ἄνθει λευκῷ εὐοσμοτάτῳ, ἐν τῷ ἐλαίῳ πεπαίνεται, εἶτα θλιβομένη ἐξάγει μύρον, Κύπριναν καλούμενον. Τὰ αὐτὰ λέγει καὶ Φίλων ὁ τῶν Καρπασίων Ἐπίσκοπος. Ἀλλ' οἱ νεώτεροι βοτανικοὶ λέγουσιν ὅτι πατρὶς τῆς Κύπρου εἶναι ἡ Ἀνατολικὴ Ἰνδία· ἐκεῖθεν μετεφέρθη εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ εἰς τὴν Ἀσκάλωνα τῆς Ἰουδαίας· καὶ ἐντεῦθεν εἶτα εἰς τὴν Κύπρον. Ὅθεν δὲν εἶναι αὐτόφυὸς τῆς νήσου θάμνος· καὶ διότι σπάνιον ἐν Κύπρῳ ὂν ἐκ τῆς Συρίας μεταπομίζεται.

(α) Διοσκορίδ. 3. 47. Ὀριβάσ. 7. Πλίν. 21. 12. Virgil. Aen. 1. 695 Σερβ. εἰς Αἰν. Βιργιλ. 1. Ἀθήν. 15. 689.

(β) Εὐστάθ. εἰς Διονυσ.

(γ) Διοσκορίδ. 1. 124. Πλίν. 12. 51.

Τὰ φύλλα αὐτῆς καὶ ἄνθη πρὸς κατασκευήν, εἴπομεν, μύρου μετεχειρίζοντο, ὅπερ τὰ δευτερεῖα, ὡς λέγει ὁ Ἀθήναιος (α), κατεῖχε. «Κύπριον δὲ προκέκριται τὸ ἐν Αἰγύπτῳ· δευτεραῖόν δ' ἐστι τὸ Κυπριακὸν καὶ τὸ ἐν Φοινίκῃ καὶ ταύτης τὸ ἀπὸ Σιδῶνος.» Ἀλλὰ τοῦτο ναρκωτικὴν κατά τε Διοσκορίδην καὶ Πλίνιον εἶχε δύναμιν· ἤδη δὲ ὅλως ἐνταῦθα ἔπαυσεν ἡ αὐτοῦ κατασκευή, καὶ μόνον ἐν Συρίᾳ οἱ αὐτῆς κάτοικοι βράζοντες τὰ φύλλα κατασκευάζουσιν εὐῶδες καὶ ὡραῖον κίτρινον χρῶμα, ὅμοιον τῷ πορτοκαλίῳ, δι' οὗ αἱ μὲν γυναῖκες βάφουσι τοὺς ἑαυτῶν ὄνυχας, τὰ χείλη, τὰς παλάμας καὶ τὴν κώμην· αἱ δὲ τῶν Τούρκων γυναῖκες καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τοὺς πόδας.

Τερέβινθος ἢ Τέρμινθος. Καὶ τοῦτο τὸ δένδρον τὸ πάλαι κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον ἐν Κύπρῳ ἐφύετο. «Τρεμιθοῦς κώμη Κύπρου· φασὶ δὲ ὅτι ἐπιβάσης Ἀφροδίτης εἰς τὸν τόπον διὰ τὴν παρουσίαν τῆς δαίμονος ὑπὸ τρόμου σαλεύθῆναι· διὸ καὶ Τρεμιθοῦντα κληθῆναι· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ἀπὸ τῶν περὶ τὸν τόπον τερμίνθων, ἃς Κύπριοι Τρεμίθους καλοῦσιν.» Ἔτι δὲ ὁ Διοσκορίδης (β) «Τέρμινθος γνώριμον δένδρον, ἧς τὰ φύλλα καὶ ὁ καρπός, καὶ ὁ φλοιὸς στιπτικὰ ὄντα, ἁρμόζει πρὸς ἃ καὶ ἡ σχῖνος . . . ὁ δὲ καρπὸς αὐτῆς ἐδώδιμος, οὐρητικός, θερμαντικός· ἡ δ' ἐξ αὐτῆς ῥητίνη κομίζεται μὲν ἐξ Ἀραβίας τῆς ἐν Πέτρᾳ· γεννᾶται δὲ καὶ ἐν Ἰουδαίᾳ, καὶ Συρίᾳ, καὶ ἐν Κύπρῳ» Καὶ ἤδη δὲ τὸ δένδρον καὶ μάλιστα ἐν Πάφῳ εἶναι ἄφθονον, τρημιθιὰ καλούμενον. Ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ καὶ ἔλαιον ἀξιόλογον ἐκβάλλουσιν, ἀλλ' εἰς ὀλίγην ποσότητα· καὶ αὐτὸν δὲ τὸν ἴδιον εἰς πλακοῦντας ἐνταῦθα μεταχειρίζονται· καλοῦνται δ' οὗτοι τρημιθόπιτται. Τὴν δὲ ῥητίνην, ἣν πολλὴν τὸ δένδρον κάμνει, ἤδη δὲν συναθροίζουσιν οἱ Κύπριοι, ἐνῷ τὸ καλλίτερον εἶναι κόμι, κίκι ἠκρότων καλούμενον·

(α) Ἀθήν. 15. 689.

(β) Διοσκορίδ. 4. 161. καὶ Πλιν. 13. 6.

Ὅθεν Ἡρόδοτος (α) ἀναφέρει σίλι Κύπριον, ἢ κατ' ἄλλους σέσελι Κύπριον. «Ἀλείφατι δὲ χρέωνται Αἰγυπτίων οἱ περὶ τὰ ἕλεα οἰκέοντες ἀπὸ τῶν σιλλικυπρίων τοῦ καρποῦ, τὸ καλεῦσιν Αἰγύπτιοι κίκι.»

Ῥοιαί. Τοσαύτην ἐπὶ τῶν ἀρχαίων εἶχον αἱ ῥοιαὶ τῆς Κύπρου φήμην, ὥστε καὶ μῦθον ἔπλασαν, ὅτι τοῦτο μόνον τὸ δένδρον ἡ Ἀφροδίτη, ἐν Κύπρῳ ἐφύτευσεν. Ὁ Ἀντιφάνης εἰς Ἀθήναιον λέγει (β).

— — — Αὗται δὲ ῥόαι
Ὡς εὐγενεῖς. Α. τὴν γὰρ Ἀφροδίτην ἐν Κύπρῳ
Δένδρον φυτεῦσαι, τοῦτό φασιν ἓν μόνον
Β. Βάρβοια πολυτίμητε! κἄτα τρεῖς μόνας
Καὶ τὰς δ' ἐκόμισας! Α. Οὐ γὰρ εἶχον πλείονας.

Τὰ τῆς Κύπρου ῥόδια ἁπάντων τῶν τῆς μεσογείου εἶναι νοστιμώτερα, ἂν καὶ τὰ τῆς Σμύρνης κατά τε τὸ χρῶμα καὶ τὸ μέγεθος ὑπερέχουσιν. Τὰ ἄριστα δὲ τούτων εἶναι ὅσα σχεδὸν ἐντὸς τοῦ κόκκου σκληρὸν δὲν ἔχουσιν, ὅθεν καὶ κουφόραγα καλοῦνται· γίνονται δὲ ταῦτα ἐν Βαρωσίοις (σ. 179), ὅπου καὶ πολλὰ πλοῖα κατ' ἔτος δι' Ἀλεξάνδρειαν γεμίζονται· ἀλλὰ καὶ καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον.

Ἀμυγδαλέαι. Διάφοροι κατὰ τὸν Ἀθήναιον (γ) ἐγίνοντο ἐν Κύπρῳ ἀμυγδαλέαι, ἀλλ' ὑποδεεστέρους καρποὺς τῶν Ναξίων παράγουσαι. «Διάφοραι δ' ἀμυγδάλαι γίνονται κἀν Κύπρῳ τῇ νήσῳ. Παρὰ γὰρ τὰς ἀλλαχόθεν καὶ ἐπιμήκεις εἰσί, καὶ κατὰ τὸ ἄκρον ἐπικαμπεῖς» Καὶ κατωτέρω «Τὰ δ' ἁπαλὰ καὶ πλήρη καὶ λελευκασμένα, γαλακτώδη ὄντα, εὐχυλότερά ἐστι. Τῶν δὲ ξηρῶν τὰ Θάσια καὶ Κύπρια ἁπαλὰ ὄντα εὐεπριτώτερα ἐστι.» Τὸ ἐπίμηκες τοῦτο καὶ καμπύλον αὐτῶν εἰσέτι

(α) Ἡρόδοτ. 2. 94.
(β) Ἀθήν. 3. 84.
(γ) Ἀθήν. 2. 52. καὶ 54.

παρατηροῦμεν· ἀμύγδαλα δ' ἐν Κύπρῳ πολλάκις καὶ ἤδη γίνονται ἀρκετά, ὥστε καὶ ἐμπορίας χάριν ἐκπέμπονται.

Κερατέαι. Τὸ μᾶλλον ἤδη ἐν Κύπρῳ ἐξηπλωμένον δένδρον εἶναι ἡ κερατέα, παρὰ τοῖς Κυπρίοις χαρουπιὰ ἢ τερατσιὰ καλουμένη· καὶ χαρουπιὰν μὲν ἐκ τοῦ Ἀραβικοῦ χαροῦμπα, τερατσιὰ δὲ ἐκ τοῦ κερατέα παραφθορᾷ τῆς λέξεως. Τῶν ἀρχαίων ταύτης μνείαν ποιεῖται ὅτε Κεδρηνὸς καὶ Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος.(α) «Ἐπὶ δὲ τῆς αὐτοῦ (Ζήνωνος) ἡγεμονίας καὶ τὸ λείψανον Βαρνάβα τοῦ ἀποστόλου εὑρέθη ἐν Κύπρῳ, ὑπὸ δένδρον, ὃ κεράτιον λέγεται, κείμενον.»

Κερατέαι δὲ καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον εἶναι διεσπαρμέναι, καὶ μάλιστα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Λεμησοῦ· καὶ τοσοῦτον ἤδη τὸ δένδρον καλλιεργεῖται, ὥστε τὸ 1854 ἔτος ἐπέμφθησαν ἐμπορίας χάριν ὑπὲρ τοὺς 160,000 στατῆρας εἴς τε Ῥωσσίαν, Κωνσταντινούπολιν, Τεργέστην καὶ Λιβόρνον· ἐκ τούτων κατασκευάζουσι καὶ τὸ λεγόμενον παστέλιον καὶ τὸ κεράτιον μέλι, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς κώμαις Καζαφανὶ, Πελλαπαΐς καὶ Λεύκαρα. Καὶ κάρυα δὲ καὶ λεπτοκάρυα ἐν τῇ Μαραθάσῃ γίνονται· ὅθεν καὶ πολλὰ εἰς Συρίαν ὑπὸ τῶν παρεπιδημούντων Σύρων (ἐνταῦθα δὲ καλουμένων Ἀράβων) πέμπονται.

Σῦκα δὲ διάφορα ἐν Κύπρῳ εἰσέτι γίνονται· ἀλλ' ἄλλοτε μὲν αὐτῶν ἐπιμελουμένων μεγίστη ἀρθονία ὑπῆρχεν, ἤδη δὲ μεγάλη σπάνις. Ὁ Ἀθήναιος ἐκ τοῦ Θεοφράστου ἐρανιζόμενος λέγει συκῆν ἐν Κρήτῃ Κυπρίαν καλουμένην, ἐκ Κύπρου πιθανῶς μετακομισθεῖσαν· ἀλλὰ καὶ ὁ Διοσκορίδης (β) κάλλιον αὐτὴν περιγράφων· «δένδρον δ' ἐστὶ μέγα ὅμοιον τῇ συκῇ, πολύκομον σφόδρα, τοῖς φύλλοις ἐοικὸς μορέᾳ, φέρει δὲ καὶ καρπὸν τρὶς καὶ τετράκις τοῦ ἔτους, οὐκ ἀπὸ τῶν ἀκρεμόνων ὡς ἐπὶ τῆς συκῆς, ἀπὸ δὲ τοῦ στελέχους ὅμοιον ἐρινεῷ· γλυκύτερον ὀλόνθων, οὐκ ἔχοντα δὲ κεγχραμίδας (συκόσπορον)·

(α) Νικηφορ. Κάλλιστ. Ἐκκλησ. Ἱστορ. 16. 27.
(β) Ἀθήν. 5. 3. Διοσκορίδ. 1. 112.

μηδὲ πεπαινόμενον δίχα τοῦ ἐπικνησθῆναι ὄνυχι ἢ σιδήρῳ.» Καὶ ὀλίγον κατωτέρω «Γίνεται δὲ καὶ ἐν Κύπρῳ εἶδει διάφορος. Πτελέα γὰρ οὖσα, συκαμίνῳ τὰ φύλλα ἔοικε· τὸν δὲ καρπὸν τὸ μέγεθος κοκκυμήλων καὶ γλυκύτερον· τὰ δ' ἄλλα πάντα ὅμοια τοῖς προειρημένοις.» Τοιαύτην ἤδη βλέπομεν ἐν τῷ κήπῳ τοῦ ἐν Σκάλᾳ μεγάλου Τσαμίου, ὡσαύτως εἰς Λεμησόν· ἀλλὰ καὶ εἰς Ἀμμόχωστον τὸ δένδρον ὑπάρχει Τσούμεζα ὑπὸ τῶν Ἀράβων καλουμένη· Πεπαίνεται δὲ ταχύτερον καὶ δ' ἐπιθέσεως ἐλαίου ἐπὶ τοῦ ῥιζίου κνησθέντος· ἀλλὰ τοῦτο πράττουσι καὶ εἰς τὰ κοινὰ σῦκα πρὸς ταχυτέραν ὡρίμανσιν· ἡ δὲ γλυκύτης των ἐστιν ὁμοία τῇ τῶν πεπονίων. Ἀλλὰ καὶ ἄλλο εἶδος συκῆς ὁ Ἀθήναιος (α) ἐν Κύπρῳ λέγει ὅτι ὑπῆρχεν. «ἔστι καὶ ἄλλο γένος συκῆς ἔν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ περὶ Κιλικίαν καὶ Κύπρον ὁλονθοφόρον, ὃ τὸ μὲν σῦκον ἔμπροσθεν φέρει τοῦ φύλλου, τὸν δ' ὅλονθον ἐξόπισθεν. Αἱ δὲ ὅλως ἐκ τοῦ ἔνου βλαστοῦ καὶ οὐκ ἐκ τοῦ νέου. Πρῶτον δὲ τοῦτο τῶν σύκων πέπονά τε καὶ γλυκύν, καὶ οὐχ ὥσπερ τὸν παρ' ἡμῖν. Γίνεται δὲ καὶ μείζων οὗτος πολὺ τῶν σύκων· ἡ δ' ὥρα μετὰ τὴν βλάστησιν οὐ πολύ.» Ἐντεῦθεν ἐξάγεται ὅτι εἶναι ἡ παρ' ἡμῖν Ἀραποσυκιὰ, ἢ φραγκοσυκιὰ, παρὰ δὲ Κυπρίοις παπουτσοσυκιά. Ἐκ δὲ τῶν σύκων τῆς συκομορέας ὄξος κατὰ τὸν Διοσκορίδην κατεσκευάζετο, «σκευάζεται δὲ καὶ οἱ ἐκ τοῦ συκομόρου ὡσαύτως· ὄξος δὲ γίνεται δριμὺ διὰ τὸ μὴ ἐξισχύειν τὴν δύναμιν αὐτοῦ φυλάττειν τὴν γλυκύτητα τοῦ ῥυέντος.» Ἐπίσης καὶ ὁ Πλίνιος λέγει (β), ὅτι ἔξοχον ἐγίνετο ἐκ τοῦ Κυπρίου σύκου ὄξος καὶ τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ κάλλιον e Cypro fico et acetum fit pracellus, atque Alexandrino quoque melius.

Ὁ δ' Ἀρκάδιος ἀναφέρει τὴν Κυπρίαν συκῆν κατὰ γραμμὴν φυτευομένην, ὡς τὰς ἀμπέλους, ἐλαίας καὶ ἄλλα δένδρα. Nam et in limitibus proterminis plandavimus dactylum

(α) Ἀθήν. Ε.

(β) Διοσκορίδ. 5. Πλίν. 15. 26.

amygdalas, et mala cotonea, et maxima olivas· tellum et ficum Cyprium in fine constituimus.

Ὁ δὲ Σαλιγνιάκος (α) λέγει ὅτι ἐν Κύπρῳ εἶδε σῦκα παραδείσια καλούμενα μεγάλα, τῷ σχήματι σίκυος· ἐν οἷς κόκκοι περὶ τοὺς ἑκατὸν σφαιροειδεῖς εὑρίσκονται· αἱ δὲ συκέαι αὗται φύλλα ἔχουσι τεσσάρων παλαμῶν πλάτους, μῆκος δ'ἀνθρωπίνου ἀναστήματος. Αὗται ἐν τριῶν ἐτῶν περιόδῳ ἀποθνήσκουσι καὶ ἐκ τῆς ῥίζης των ἕτεραι ἀναγεννῶνται. Ἀλλ'ἤδη σπανιώτατα ἐν τοῖς κήποις τῶν πλουσίων· Κυπρίων ἀπαντῶνται τοιαῦται, συκέαι τοῦ Ἀδὰμ καλούμεναι· ἐπειδὴ δὲν εἶναι Κύπριον φυτὸν, ἀλλὰ τῆς Συρίας· ὅθεν ἐνίοτε καὶ καρπούς αὐτοῦ ἐκεῖθεν μεταφέρουσιν, μετὰ σακχάρεως πάντοτε τρωγομένους.

Ἀπίδια δὲ μεγάλα ἐν Κύπρῳ κατὰ Πλίνιον (β) ἐγίνοντο· ἐντεῦθεν καὶ εἰς Ῥώμην ἀπιδίαι μετεφέρθησαν e reliquo genere pomorum ficus amplissima est. quaedamque et pyris magnitudine semula. De Aegyptiae Cypriaeque miraculis retulimus inter extermas. Ἀλλ'ἤδη πολὺ μικρὰ καὶ ὀλίγιστα ὑπάρχουσιν ἕνεκα τῆς τῶν οἰκούντων ἀμελείας. ἐνιαχοῦ δ' ἀπαντῶνται καὶ μεγάλα ἀπίδια, ἐκ τῆς Εὐρώπης τῶν δένδρων μεταφερθέντων.

Ἡλιοτρόπιον δ' ὁ Πλίνιος (γ) λέγει ἐν Κύπρῳ γινόμενον. Heliotropium nascitur in Africa, Cypro. Καὶ ἤδη δ' ἐνταῦθα ὑπάρχει Ἡλιοστρόφι καλούμενον, ὅπερ κατὰ τὸν Διοσκορίδην εἰς πολλὰς μετεχειρίζοντο οἱ ἀρχαῖοι θεραπείας.

Λάδανος. Ὁ κίστος ἡ λάδανος τῆς Κύπρου ἔχει πολὺ ὡραιοτέραν εὐωδίαν τοῦ τῆς Λιβύης καὶ Ἀραβίας. Περὶ τούτου ἐν πλάτει ὁμιλεῖ ὁ Διοσκορίδης «Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον εἶδος κίστου καλούμενον ὑπ' ἐνίων λῆδον· θάμνος κατὰ τὰ αὐτὰ

(α) Σαλιγνιάκ. Ἱεροσολυμ. τεῦχ. δ. 4. 6.

(β) Πλίν. 15. 18.

(γ) Πλίν. 34. 10.

φυόμενος τῷ κίστῳ, μακρότερα δὲ τὰ φύλλα ἔχει καὶ μελάντερα γίνεται δ' ἐξ αὐτοῦ τὸ λεγόμενον λάδανον· τὰ φύλλα γὰρ αὐτοῦ νεμόμεναι αἱ αἶγες καὶ οἱ τράγοι, τὴν λιπαρίαν ἀναλαμβάνουσι τῷ πώγωνι γνωρίμως· καὶ τοῖς μηροῖς προσαλαττομένην διὰ τὸ τυγχάνειν ἰξώδη· ἣν ἀφαιροῦντες ὑλίζουσι καὶ ἀποτίθενται ἀναπλάσσοντες μαγίδας· ἔνιοι δὲ καὶ σχοινία ἐπισύρουσι τοῖς θάμνοις, καὶ τὸ προσελασθὲν αὐτοῖς λίπος ἀποξύσαντες ἀναπλάσσουσι· κράτιστον δ' ἐστὶν αὐτὸ τὸ εὐῶδες, ὑπόχλωρον εὐμάλακτον, λιπαρὸν ἀμέτοχον ψάμμου ἢ ψαφθιρίας, ῥητινῶδες· τοιοῦτον δ' ἔστι τὸ ἐν Κύπρῳ γεννώμενον.» Ἀλλὰ καὶ ὁ Πλίνιος λέγει ὅτι ὁ ἀληθὴς λάδανος ἐν Κύπρῳ γίνεται. recentiores ex auctoribus tradunt, verum ladanum Cypri insulae esse· καὶ ὀλίγον κατωτέρω τὸ χόρτον, ὅπερ τὸν λάδανον παράγει, τινὲς, λέγει, καλοῦσι λῆθον, sunt qui herbam in Cypro, ex qua id siat, ledam appelent· etiam illi ladanum vocant. Ὁ δὲ Ὀριβάσιος (α) λέγει τὸν ἐν Κύπρῳ γεννώμενον λάδανον ἡδέως ὄζοντα. Καὶ ἤδη δ' ἐν Πάφῳ καὶ Τυλλιρίᾳ τῆς Κύπρου λάδανος ἄρθονος γίνεται, καθ' ὃν ὁ Διοσκορίδης τρόπον λέγει συναθροιζόμενος. Ὁ δ' αὐτοῦ θάμνος ξιστάρι ἢ ξισταρκὰ ἤδη καλεῖται.

Πίτυες δ' ἄπειροι ὑπάρχουσιν ἐπὶ τοῦ ὄρους Ὀλύμπου, ὅθεν οἱ κάτοικοι οὐ μόνον ἐκβάλλουσι τὴν ἀναγκαίαν διὰ τὸν τόπον ξυλήν, ἀλλὰ καὶ μεγάλην ποσότητα πέμπουσιν εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ὁ Θεόφραστος μνημονεύει τῆς Κυπρίας πίτυος. « Οἱ δ' ἐν Κύπρῳ πίτυος· ταύτην γὰρ ἡ νῆσος ἔχει καὶ δοκεῖ κρείττων εἶναι τῆς πεύκης.» Ἐκ ταύτης βεβαίως λαμπρὰ πορήγετο ῥητίνη, μελιττώδης τὸ χρῶμα καὶ σαρκώδης (β). Καὶ ἤδη δ' ἐξάγει πίσσαν ὑπὸ τῶν γυναικῶν διασκεδάσεως χάριν ἀγαμασσωμένην· ἀλλὰ καὶ πίσσα διὰ τὰ πλοῖα πλείων τῆς διὰ τὸν τόπον ἀναγκαίας ἐξάγεται.

(α) Διοσκορίδ. 1. 129· Πλίν. 12. 17. καὶ 16 8. Ὀριβάσ. de vict. simpl. lib. II.

(β) Θεοφρ. φυσ. ἱστορ. 6. 8. Πλίν. 12. 25.

Ὁ δὲ Στύραξ τῆς Κύπρου τὰ μάλιστα ὑπὸ τοῦ Πλινίου ἐπαινεῖται Styrax laudatur post supra· dicta ex Pisidia, Sidone, Cypro, Cilicia. Ἤδη δ' ἀπαντῶμεν τὸ δένδρον ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Καρπασίας στυρατζιὰ καλούμενον· μέγας δὲ στύραξ ὑπάρχει νῦν ἐν τῇ διαλελειμένῃ μονῇ τοῦ Ἀντιφωνητοῦ.

Καὶ οἱ κέδροι δὲ τῆς Κύπρου κατὰ τὸν Θεόφραστον (α) ὀνομαστοὶ ἦσαν τὸ πάλαι διὰ τὸ αὐτῶν ὕψος. «Ἐν Κύπρῳ γοῦν οὐκ ἔτεμνον (τὰς κέδρους) οἱ βασιλεῖς, ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ δυσκολοκόμιστον εἶναι· μῆκος μὲν ἢ τῶν εἰς τὴν δεκήρη τοῦ Δημητρίου τμηθέντων, τρισκαίδεκα ὀργυιῶν.» Καλεῖται δὲ νῦν ἀόρατος, πολλὰ ὑψηλὸς ὢν ἔν τε τῷ Φλαμοῦδι καὶ ἀλλαχοῦ.

Φοῖνιξ. Ὁ ἐν Κύπρῳ φοῖνιξ κατὰ Θεόφραστον καὶ Πλίνιον (β) τοῦ αὐτοῦ εἶναι εἴδους, ὅπερ εἰς τὴν Βαβυλῶνα ὑπάρχει. «Ἕτερον δέ τι γένος (τῶν φοινίκων) ἐν Κύπρῳ, ὃ καὶ τὸ φύλλον πλατύτερον ἔχει καὶ τὸν καρπὸν μείζω πολλῷ καὶ ἰδιόμορφον, μεγέθει μὲν ἡλίκος ῥοά. Τῷ σχήματι δὲ προμήκης· οὐκ εὔχυλος δ' ὥσπερ οἱ ἄλλοι, ἀλλ' ὅμοιος ταῖς ῥίζαις· ὥστε μὴ καταδέχεσθαι, ἀλλὰ διαμασησαμένους ἐκβάλλειν.» Καὶ Λυγέας δ' εἶχεν ἡ Κύπρος, ἅσπερ κατὰ τὸν Θεόφραστον (γ) οἱ Φοίνικες εἰς πολλὰς μετεχειρίζοντο χρείας.

Κάλαμος. Τὸν Κύπριον κάλαμον ἀναφέρει ὁ Διοσκορίδης «Ὁ δέ τις πτωχὸς καὶ κοῖλος παρὰ ποταμοῖς φυόμενος, ὃς καὶ δόναξ καλεῖται, ὑπό τινων δὲ Κύπριος... ἡ δ' ἀνθήλη τοῦ καλάμου ἐμπεσοῦσα τὰς ἀκοὰς κώφωσιν ἐργάζεται· δύναται δὲ ταὐτὰ καὶ ὁ Κύπριος κάλαμος ποιεῖν.» Ἤδη δὲ καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον εὑρισκόμενος εἶναι ἡ μόνη ὕλη, δι' ἧς στεγάζουσι τοὺς οἴκους των. Καὶ ὁ Ἀθήναιος (δ) δ' ἀναφέρει τὸν

(α) Θεοφρ. 5. 9.

(β) Θεοφρ. Φυσ. Ἱστορ. 1. 15. καὶ 2. 8. Πλίν. 13. 7.

(γ) Θεοφρ. Φυκ. Ἱστορ. 5. 8.

(δ) Διοσκορ. 1. 115. Ἀθήν. 2. 62. καὶ Πλίν. 24. 50. 33. 10. Εὐστάθ. 12. 188.

Κύπριον κάλαμον «ἐν Λιβύῃ δέ φασιν ἐν Γαιτουλίᾳ (ἀσφάραγας) γίνεσθαι πάχος μὲν Κυπρίου καλάμου, μῆκος δὲ ποδῶν δώδεκα.».

Ἐπὶ δὲ τῶν Ἑνετῶν καὶ σακχαροκάλαμον, ἔν τε τῇ Ἐπισκοπῇ, Κυρηνείᾳ, καὶ Χρυσοχοῦ ἐγίνετο, ἐξ οὗ καὶ σάκχαρις ἐπὶ Ἑνετῶν κατεσκευάζετο. Ἀλλὰ τοῦ βάμβακος ἀρκετὰ παρέχοντος κέρδη, παραμεληθὲν τὸ φυτὸν τῆς νήσου ἐξέλιπεν.

Δάφνη. Ὁ Κάτων λέγει ὅτι δύο εἴδη δάφνης διακρίνονται, ἡ Δελφικὴ καὶ Κυπριακή· Laurum Delphicum, et Cypriam. Καὶ τὸ μὲν τῆς Κυπριακῆς φύλλον εἶναι σιμόν, τὸ χρῶμα ἔχον βαθὺ καὶ στρογγυλοειδὲς εἰς τὸ ἄκρον, σχῆμα δὲ κεραμίδος. Ἀλλὰ καὶ ὁ Πλίνιος (α) λέγει περὶ ταύτης. Ἤδη δ' ἀρίστη ἐν Κύπρῳ δάφνη ἥμερος καὶ ἀγρία εὑρίσκεται.

Πλάτανος. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ἔτι ὅτι ἐξαισία τὸ πάλαι ἐν Κύπρῳ ὑπῆρχε πλάτανος est Gortynae in insula Creta, juxta fontem platanus una, insignis utrius que linguae monumentis, nunquam folia dimittens· statimque ei Graeciae fabulositas superfuit, Jovem, sub ea cum Europa concubuisse· ceu vero non alia ejus generis esset in Cypro. Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεόφραστος «Λέγεται καὶ ἐν Κύπρῳ Πλάτανος εἶναι τοιαύτη.» Ἀλλὰ τοιαύτας μεγάλας πλατάνους ἤδη δὲν ἀπαντῶμεν.

Λυχνίς. Ὁ Ἀθήναιος (γ) λέγει ὅτι λυχνὶς ἀρίστη ἐν Κύπρῳ ἐφύετο. «Περὶ δὲ λυχνίδος λέγων Ἀμερίας ὁ Μακεδὼν ἐν τῷ Ῥιζοτομικῷ, φησίν, ἀναφῦναι αὐτὴν ἐκ τῶν τῆς Ἀφροδίτης λουτρῶν, ὅτε Ἡφαίστῳ συγκοιμηθεῖσα ἡ Ἀφροδίτη λούοιτο. Εἶναι δὲ ἀρίστην ἐν Κύπρῳ, Λήμνῳ, ἔτι δὲ Στρογγύλῃ καὶ Ἔρυκι καὶ Κυθήροις.» Τὰ δ' αὐτῆς φύλλα οἱ ἀρχαῖοι μετεχειρίζοντο εἰς κατασκευὴν στεφάνων.

(α) Κάτ. Γεωργ. 8. Πλίν. 15. 39.
(β) Πλίν. 12. 1. Θεοφρ. 1. 15.
(γ) Ἀθην. 15. 687.

Τὸ δὲ Κύπριον βρύον τα δευτερεῖα κατὰ Πλίνιον (α) κατεῖχε· secundum locum obtinet (sphagnus) Cyprius, tertium Phaenicius. Καὶ εἶδος δ' ἀκάνθης ἅρπιξ καλουμένη ἐνταῦθα ὑπῆρχε κατὰ τὸν Ἡσύχιον «Ἅρπιξ εἶδος ἀκάνθης· Κύπριοι»· ἀλλὰ πῶς ἤδη καλεῖται ἀγνοοῦμεν.

ΖΩΑ.

Βοῦς. Ὁ Κύπριος βοῦς διάφορος τῶν ἄλλων χωρῶν ἀναφέρεται. ὁ Ἀχιλλεὺς Τάτιος δυσειδῆ αὐτὸν λέγει. «Βοῦς γὰρ Αἰγύπτιος, οὐ τὸ μέγεθος μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν χροιὰν εὐτυχεῖ... οὐδ' ὡς ὁ Κύπριος δυσειδής, ἀλλ' ἐκ τῶν κροτάφων ὄρθιον ἀναβαῖνον.» Ὁ δὲ Ἰούλιος Καπιτωλῖνος ἐν ζωγραφίᾳ τινὶ ἄλλα ἀπαριθμῶν ζῶα, ἐν τέλει λέγει ὅτι καὶ ἑκατὸν ταῦροι Κύπριοι ἦσαν ἐζωγραφισμένοι· ὅθεν πολλῶν καὶ διαφόρων εἰδῶν ταύρων εἶχεν ἡ Κύπρος· in qua pictura etiam nunc continentur cervi palmati ducenti, mixtis Brittanis; equi feri triginta, oves ferae centum, alces decem, tauri Cyprii centum. Ὁ δὲ Σέρβιος (β) κυρτοὺς λέγει τοὺς Κυπρίους βόας non omnium autem boum ὕδον, sed eorum tantum, qui sunt. ita ut Cyprii, gibberes· sicut Aristoteles quoque refert. Τὸ δυσειδὲς τοῦτο καὶ κυρτὸν εἰσέτι παρατηρεῖται εἰς τοὺς Κυπρίους βόας.

Ὁ δὲ Φαῖστος ἐκ τοῦ ἔπους τοῦ Ἐνίου ἐρανιζόμενος, ἀναφέρει, ὅτι ἀνθρώπινα τρώγουσι περιττώματα. Τὰ αὐτὰ καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς ἀβεβαιότητος ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Σουΐδας. «Οἱ Κύπριοι βόες ἀναισθητότεροι τῶν ἄλλων· φασὶ γὰρ αὐτοὺς κοπροφαγεῖν.» Ὁ δὲ Πλίνιος λέγει ὅτι οἱ βόες ἐν Κύπρῳ τῆς δυσεντερίας δι' ἀνθρωπείων κόπρων ἑαυτοὺς θερα-

---

(α) Πλίν. 2. κεφ. 14.

(β) Ἀχιλ. Τατ. Περὶ Ἔρωτ. Κλειτοφ. καὶ Λεύκ. βιβλ. 2. Ἰούλιος Καπιτωλ. in gordianis. Σερβ. Γεωργικ. βιβλ. 1.

πεύουσιν. Boves in Cypro contra tormina hominum excrementis sibi mederi. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀθήναιος.

« . . . . . Ἀγνοεῖς.
Ἐν τῇ Κύπρῳ δ' οὕτω φιλήδεῖ ταῖς ὑσὶν
Δέσποτα, ὥστε σκατοφαγεῖν ἀπεῖρξε
Τὸ ζῶον, τοὺς δὲ βοῦς ἠνάγκασεν. »

Καὶ ἤδη δὲ πολὺ περὶ τούτου ἐρευνήσας ἔμαθον ὅτι συμβαίνει ἐνίοτε τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἐγὼ τοιοῦτόν τι δὲν εἶδον. Ἐκ τούτου ἐπλάσθη καθ' Ἡσύχιον καὶ Σουΐδαν (α) ἡ παροιμία, «βοῦς Κύπριος ἐπὶ τοῦ χυδαίου καὶ ἀναισθήτου.» Τούτου μᾶλλον τῶν ἄλλων ζώων ἐπιμελοῦνται οἱ Κύπριοι· διότι, γεωργῶν τῶν πλείστων ὄντων, ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἡ αὐτῶν εὐτυχία· ὅθεν καὶ θανάτῳ ἐζημιοῦτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Κυπρίων ὁ βοῦν φονεύων.

Ὄϊς (πρόβατον) Περὶ τῶν Κυπρίων προβάτων ἀρχαίας οὐκ ἔχομεν μαρτυρίας· ἐν δὲ τῷ μεσαιῶνι ὁ Σαλιγνιάκος λέγει ὅτι τὰ Κύπρια πρόβατα δὲν εἶναι ἐπαινετά, ἀλλὰ θαυμαστὸν κάμνουσιν ἔριον oves Cypriae parum laudandae· sen ad mirandae, villo magis quam lana teguntur. Ἐκ τούτων εἶδος τσόχας κατεσκεύαζον, ἥν τινα οἱ Γάλλοι camelot καλοῦσι et des poils de chevres cipriotes de quoi on fait le drap que de notre temps on appele camelot (β). Αὕτη μεγάλην ἔχαιρεν ἔν τε Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ ὑπόληψιν.

Καὶ νῦν δὲ μεγάλην ποσότητα ἐρίων ἡ Κύπρος ἐξάγει· λάθος δὲ φαίνεται ἔκαμεν ὁ συγγραφεὺς εἰπὼν des chevres ἀντὶ des moutons· ἐπειδὴ καὶ ἐλάχισται ἐν Κύπρῳ εἶναι αἶγες, καὶ ἐκ τῶν μαλλίων τούτων οὐδέποτε εἶναι δυνατὸν νὰ κατα-

(α) Πλιν. 38. κεφ. 20. Ἀθην. 3. 49. Ἰδ' ἔτι πλείονα in Diogeniano 3. 49. Zenobio et Appendice Vaticana 1. 11. καὶ Θησαυρ. Ἑλλην. Γλ. Ἑρρίκου Στεφάνου.

(β) Hist. de la Chypre. traduit en françois par F. de Belle-forest. 1571. καὶ Hist. gener. des roy. de Chypre ect. à Leide 1765 τόμ. Α. σελ. 66.

σκευασθῇ τσόχα. Καὶ νῦν δὲ μεγάλην ποσότητα ἐρίου ἐξάγει διά τε Λιβόρνον, Γένουαν καὶ ἀλλαχοῦ· ἐπειδὴ ἐλαχίστη αὐτῶν ἐν τῇ νήσῳ γίνεται χρῆσις. Καὶ ἄρνας δὲ κατ' ἔτος οἱ ἐντεῦθεν παρεπιδημοῦντες Σύροι πολλοὺς εἰς Βηρυττὸν ἀποστέλλουσι, τοὺς δὲ πλείστους τῶν μενόντων σχεδὸν μικροὺς σφάζουσιν· ὅθεν καὶ πολλάκις ἡ νῆσος εἰς ἔνδειαν εὑρίσκεται κρέατος. Ἅπαντα δὲ τὰ ἐν Κύπρῳ πρόβατα πλατεῖαν ἔχουσιν οὐράν, βάκλαν ἐνταῦθα καλουμένην.

Χοῖροι. Ὁ Ἀθήναιος λέγει (σ. 249) ὅτι ὁ χοῖρος ἦν ἱερὸν ζῶον τῆς Ἀφροδίτης· τούτων εἷς καὶ τὸν Ἄδωνιν τὸν ἐραστὴν αὐτῆς ἐφόνευσεν. Κατὰ δὲ τὸν Παλλαδᾶν (α) κακὴν ἔχαιρον ὑπόληψιν τὰ χοίρια τῆς Κύπρου κρέατα.

Βρώματά μοι χοίρων συκιζομένων προέθηκας
Ξηρῶν, διψαλέων, Κυπρόθεν ἐρχομένων.

Τοιούτου εἴδους τάριχος εἶναι καὶ τὸ ἐν τοῖς ἀνεκδότοις τοῦ Βεκκέρου ἀναφερόμενον «Κύπριον τὸ τάριχος. Ποσείδιππος μεταφερομένοις.»

Καὶ ἤδη δὲ πολλοὶ ἐν Κύπρῳ τρέφονται χοῖροι, καὶ τοιοῦτοι, ὥστε ἀγέλας τοιαύτας μετὰ κωδώνων εἰς τὴν κατὰ τὴν Σαλαμῖνα περιοδείαν μου εἶδον· ἀλλὰ πλέον διὰ σύκων δὲν τρέφονται. Ἐξ αὐτῶν δύο εἰδῶν κατασκευάζουσι χοιρομέρια τὰ τοῦ ἀσκᾶ, καὶ τὰ ἐν Ἑλλάδι ὄντα ἐν χρήσει· καὶ ἀξιολόγους δ' ἔτι ἀλάντας ἐμπορίας χάριν.

Αἴλουροι δ' ὁ Σαλιγνιάκος (β) λέγει ὅτι ἐν Κύπρῳ ἐτρέφοντο, οἵτινες διὰ τῆς συχνῆς θήρας τῶν ἐχιδνῶν, χαμαιλεόντων καὶ ἄλλων ἑρπετῶν ἀνακουφίζουσι τὴν νῆσον ἀπὸ μεγάλων κινδύνων.

Λάμιγγα. Μαρτῖνος δ' ὁ Κρούσιος (γ) λέγει ὅτι ὑπὸ Κυπρίου ἔμαθεν ὅτι εἰς τὸν Ὄλυμπον, τὸ μόνον τῆς Κύπρου

(α) Παλλαδ. Ἀνθολογ. Ἑλλην. βιβλ. 6. κεφ. 17.
(β) Σαλιγ. τομ. 4. κεφ. 1.
(γ) Μαρτῖν. Κρούσ. Τουρκογραικ. βιβλ. 2. στλ. 209.

ὄρος, ὑπάρχει ζῶον τὸ σῶμα καὶ τὴν οὐρὰν ὀφιοειδές, τετράπουν, τὸ μέγεθος ἵππου καὶ ἀρκετὰ ὑψηλόν, ἀνθρωποσόρον, καὶ διὰ τοῦ σιδήρου μὴ καταβαλλόμενον· νικᾶται ὅμως τοῦτο ὑπὸ αἰλούρων ἑνὸς ἢ δύο, οἵτινες αὐτὸ ἐπιβουλεύοντες ἀναπηδῶσιν, καὶ τοὺς μεγάλους του ὀφθαλμοὺς ἐξορύττουσι καὶ ἀφανίζουσιν. Οἱ δ' ἐν Κύπρῳ αἴλουροι πολὺ τῶν Γερμανικῶν εἶναι μεγαλείτεροι· καλεῖται δὲ τοῦτο λάμιγγα, καὶ εἶναι ὡς οἱ ἐν τῷ ποταμῷ κροκόδειλοι. Τοῦ ζώου τούτου μνημονεύει καὶ ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Ἀπολλώνιος ἐξ Ἀριστοτέλους ἐρανιζόμενος «Ἀριστοτέλης ἐν ταῖς ἐκλογαῖς τῶν ἀνατομῶν φησί· ὄρις ὤφθη ἐν Πάφῳ πόδας ἔχων δύο ὁμοίους χερσαίῳ κροκοδείλῳ.» Ἀλλὰ καὶ ὁ Μελέτιος, « Εἰς αὐτὸ τὸ ὄρος (Ὄλυμπον) λέγουσι νὰ γεννᾶται καὶ ζῶον παρόμοιον μὲ τὸν κροκόδειλον, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τῶν ἐντοπίων Λάμιγγα καλεῖται ». Τοιοῦτο ζῶον ἐν Κύπρῳ ἤδη δὲν ὑπάρχει· τὸ δ' ὄνομα αὐτοῦ ὁ Κοραῆς λέγει χυδαϊσμὸς εἶναι τῆς Λάμιας (α).

Καὶ κάμηλοι δ' ἐν Κύπρῳ πολλαὶ ὑπάρχουσιν, ἀλλὰ μικραὶ τὸ ἀνάστημα. Καὶ ἵπποι ἔτι μικροὶ μὲν ἀλλὰ θυμοειδεῖς· Οἱ δ' ὄνοι αὐτῆς εἶναι ἀξιόλογοι, πολὺ ὅμως καλλίονες οἱ ἡμίονοι· Οἱ ἄρχοντες αὐτῆς ἐμπόδιζον ἄλλοτε τοὺς νέους ἐπὶ ἡμιόνων νὰ καβαλικεύωσιν (β), ἵνα μὴ κατὰ τὴν νῆσον οἱ ἵπποι ἀμελῶνται, καὶ ἐκ τῆς ἐλλείψεως τούτων βλάβη προκύψῃ εἰς τὸ κράτος. Τούτων ἤδη μεγάλη κατ' ἔτος γίνεται ἐξαγωγή.

Περιστεραί. Τῶν πτηνῶν ὀνομασταὶ τὸ πάλαι ἦσαν αἱ Κύπριαι περιστεραί· ὅθεν ὁ Ἀθήναιος λέγει·

. . . . . Ἡ Κύπρος
Ἔχει πελείας διαφόρους· ἡ δ' ἐν Σάμῳ
Ἥρα τὸ χρυσοῦν, φασίν, ὀρνίθων γένος,
Τοὺς καλλιμόρφους καὶ περιβλέπτους τάως.

(α) Ἀριστοτέλ. Ἱστορ. Θαυμ. Ἀκουσμ. 42. Ἀπολλων. Ἱστορ. Θαυμ. 39. Ἀτακτ. Κοραῆ. τομ. 5. σελ. 153.

(β) Hist. Gener. des roy. de Chypre etc. σελ. 68.

Ὁ δὲ Μαρσιάλης περιφήμους λέγει τὰς Παφίας περιστερὰς, καὶ εἰς Ῥώμην δῶρον πεμπομένας. **Spartanus tibi ceder olor, Paphiaeque columbae**· καὶ ὁ Σέρενος ὁ Σαμωνικός (α)· **Atque simum Paphiae pariter compone columbae.** Καὶ ἤδη πλῆθος καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον ὑπάρχουσι περιστεραί, ἀλλὰ τῆς αὐτῶν θειᾶς ἐκλειψάσης τὴν ἀρχαίαν δὲν ἐτήρησαν ἐπισημότητα.

Ὄρνιθες. Ἀξιοσημείωτοι δ' εἶναι οἱ τῆς Βόνης, κώμης τῆς Κυθραίας, ἀλέκτορες καὶ αἱ ὄρνιθες, πολὺ ὑψηλότεροι καὶ μεγαλείτεροι τῶν κοινῶν ὄντες. Τὸ γένος τοῦτο ἀλλαχοῦ μεταφερόμενον λέγεται ὅτι οὐ μόνον δὲν ἐπιδίδει, ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον εἰς τὸ εἶδος τῶν ὀρνίθων τοῦ τόπου μεθίσταται.

Πυραύστης ἢ Πυραλίς. Ὁ Ἀριστοτέλης περὶ ταύτας λέγει· «Ἐν δὲ Κύπρῳ, οὗ ἡ χαλκίτις λίθος καίεται, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐμβαλλόντων, ἐνταῦθα γίνεται θηρία ἐν τῷ πυρί, τῶν μεγάλων μυιῶν μικρόν τι μείζονα, ὑπόπτερα, ἃ κατὰ τοῦ πυρὸς βαδίζει καὶ πηδᾷ.» Καὶ Ἀντίγονος ὁ Καρύστιος, «Ἐν Κύπρῳ γ' οὗ ἡ χαλκίτις λίθος καίεται, γίνεται καὶ θηρία, μικρῷ μείζω μυιῶν.» Ὁ δὲ Πλίνιος (β) κάλλιον ἀμφοτέρων περὶ τούτου ἀποφαίνεται λέγων ὅτι ἐκ τοῦ μέσου τοῦ πυρὸς τῶν καμίνων τοῦ χαλκοῦ ἐν Κύπρῳ ἵπταται πτερωτὸν τετράπουν, τῶν μυιῶν μεγαλείτερον, πυραλὶς ἢ πυραύστης καλούμενον· πολὺν χρόνον ἐν τῷ πυρὶ ζῶν, καὶ τούτου ἐξερχόμενον εὐθὺς ἀποθνήσκει.

Πολλὰ δὲ καὶ ἄγρια ἐν Κύπρῳ ὑπάρχουσι πτηνὰ καὶ μάλιστα θήρας ἄξια. Τὰ ἐπισημότερα δὲ τούτων εἶναι αἱ αὐτοχηνάραι ἢ οἱ φασιανοὶ τῆς Κύπρου, φάσσαι, πέρδικες· αἱ χῆνες δὲ καὶ πάπιαι ἀγεληδὸν τὴν νῆσον κατὰ τὸν χειμῶνα διατρέχουσιν, ἐν ταῖς αὐτῆς λίμναις τὸ πλεῖστον διατρίβουσαι. Ἀγεληδὸν παρεπιδημοῦσι καὶ οἱ μελισσοφάγοι καὶ τὰ

(α) Ἀθήν. 15. σελ. 655. Σερεν. Σαμων. Ἰατρικ. κεφ. 9.

(β) Ἀριστοτελ. ἱστορ. Ζώων. Ε. 19. Ἀντιγον. Καρύστ. στορ. Θαυμ. 90. Πλίν. 11. 36.

ὡραῖα ἀμπελοπούλια, ἅτινα διὶ ἐξοβέργων κατὰ τὸν Σεπτέμβριον πιάνονται· τὰ δ' ἀμπελοπούλια ταριχευόμενα πέμπονται εἰς τὰς πόλεις τῆς Εὐρώπης Βενετίαν, Τεργέστην, Κωνσταντινούπολιν, Ἀθήνας καὶ ἀλλαχοῦ. Τούτων ἡ χιλιὰς τὸν 16 αἰῶνα ἐτιμᾶτο 9 δουκάτων τῆς Βενετίας· ἀλλ' ἤδη ἐν Κύπρῳ ἀντὶ ἡμισείας δραχμῆς τιμᾶται ἡ δωδεκάς.

Ἄγρια δὲ ζῶα ἐν Κύπρῳ εἶναι τὰ Ἀγρινά, κατὰ πάντα τὰς αἶγας ὁμοιάζοντα, πλὴν τῶν κεράτων στεφανοειδῶν ὄντων· ταχύτατα δ' ὄντα σπανιώτατα θηρεύονται. Ἀλλὰ καὶ πλῆθος ἀλωπέκων καὶ λαγωῶν ὑπάρχουσιν. Ἅπαντα δὲ τὰ οἰκιακὰ ζῶα ἐπὶ τοῦ Ἀχάμαντος καὶ Κρομμύου καὶ Δειναρέτου καὶ ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει εὑρίσκονται.

Ἀκρίδες. Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀκρίδες ἐν Κύπρῳ ὑπῆρχον, ἀλλὰ πιθανῶς ὄχι τοσαῦται, ὡς νῦν βλέπομεν. Ὁ Φώτιος (α) περὶ τούτων λέγει «Πάρωπες ἀτέλαβοι· οἱ δὲ τὰς Κυπρίας ἀκρίδας οὕτως ἀπέδωκαν.» Ἀλλὰ καὶ ὁ Ὅμηρος τὰς Κυπρίας ἀκρίδας εἶχεν ὑπ' ὄψιν περὶ ἀκρίδων γράφων (β). «Ἀκρίσι δὲ παραβάλλει ὁ Ὅμηρος τοὺς ἀτάκτως φεύγοντας· ἱστέον δὲ ὅτι ἐντεῦθέν τινες ἁρμώμενοι καὶ μικροῖς μεγάλα τεκμαιρόμενοι Κύπριόν φασιν εἶναι τὸν ποιητήν· διὸ καὶ εἰδέναι, ὡς κατά τινας καιροὺς ὀχλεῖται ὑπὸ ἀκρίδων ἡ νῆσος, καθ' ἃ καὶ ἡ Κυρήνη καὶ ἡ Βάρκη αἱ Λιβυκαί.»

Σελήνη. Ὁ μόνος δὲ Κύπριος ἰχθὺς ὑπὸ τοῦ Δημοστράτου κατὰ Αἰλιανὸν σημειούμενος (γ) εἶναι ἡ Σελήνη. «Λέγει δὲ Δημόστρατος ἀνὴρ ἁλιευτικῆς σοφίας ἐπιστήμων· εἶναί τινα ἰχθὺν ὡραῖον τὸ εἶδος, πλατὺν τὸ σχῆμα, τὸ νῶτον δὲ λοφιὰς ἔχειν, καὶ τάσδε ἀναβαίνειν· ὁ αὐτὸς φησὶ μαλακὰς εἶναι αὐτὰς καὶ οὔτε ἀντιτύπους, οὔτε τραχείας· ταύτας οὖν ὅταν ὁ ἰχθὺς οὗτος ὑπονήχεται διαιρεῖσθαι καὶ ἀποδεικνύναι κύκλου

(α) Φωτ. Λεξικ. 398. 15.
(β) Ὁμηρ. Ἰλ. 2. 21. 12. εἰς Εὐστάθιον.
(γ) Ἀριστοτ. περὶ Θαυμ. Ἀκουσμ. 42.

ἡμίτομον. καὶ εἶναι σελήνης τε διῃρημένης σχῆμα, καὶ ταῦτα μὲν ὅσα ἰδεῖν Κύπριοι καὶ ἁλιεῖς φασιν.» Ἀλλὰ περὶ ταύτης οὐδὲν γνωρίζομεν· καὶ μυρίναι δ' ἔτι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα πάμπολλα εἴδη ἰχθύων.

Κωφή. Τῶν δ' ἰοβόλων ἐπισημότερον ἐν Κύπρῳ εἶναι ἡ κωφή, ἴσως ὁ τοῦ Ἡσυχίου κωφίας ἢ τυφλίας. «Κωφίας ὄφεως εἶδος ὁ καὶ Τυφλίας.» Καὶ οἱ νῦν δὲ Κύπριοι διηγοῦνται ἔτι ὅτι τὸ ἰοβόλον τοῦτο τὸ ἥμισυ τοῦ ἔτους εἶναι κωφόν, τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ τυφλόν. Εἶναι δὲ θανατηφόρον, ὅθεν καὶ ἅπαντες οἱ χωρικοὶ μέχρι γόνατος φοροῦσιν ὑποδήματα, ποδίνες καλούμενα· καὶ ἐπειδὴ τὸ θέρος ἀκούει, καὶ κωδώνια κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν κρεμῶσιν οἱ θερισταὶ εἰς τὰ ἑαυτῶν δρέπανα, ἵνα τὸν κρότον ἀκούουσα ἀπομακρύνηται. Τοῦτον δὲ τὸν ὄφιν φαίνεται ὅτι καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει (α) λέγων ὅτι «ἐν Κουρίῳ τῆς Κύπρου ὄφεών τι γένος εἶναί φασιν, ὃ τὴν δύναμιν ὁμοίαν ἔχει τῇ ἐν Αἰγύπτῳ ἀσπίδι, πλὴν ὅτι τοῦ χειμῶνος ἐὰν δάκῃ, οὐδὲν ἐργάζεται, εἴτε δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν εἴτε διότι τὸ ζῶον δυσκίνητον γὰρ ὑπὸ τοῦ ψύχους ἀποπηγνύμενον, καὶ τελέως ἀδύνατον ἐὰν μὴ θερμανθῇ.» Καὶ ἤδη δὲ ἡ κωφὴ ἐπὶ τῆς Κουριάδος ἄκρας ἐπιπολάζει. Πρὸς καταδίωξιν ταύτης πολλοὺς ἐπὶ τοῦ μεσαιῶνος εἶχον ἐνταῦθα αἰλούρους διασπείρει, ὅθεν τὸ ἀκρωτήριον ἄκρα αἰλούρων καλεῖται.

Καὶ ἄλλα δ' ὁ Εὐγένιος Τρούκης ἄριστος ζωολόγος μοὶ εἶπεν ὅτι ἀπήντησεν ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου ἰοβόλα. Ὁ ἀνὴρ οὗτος λαμπρὰν ἐποιήσατο συλλογὴν Κυπρίων ἐντόμων.

(α) Αἰλιαν. Ἱστ. Ζ. 15. 4.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΤΕΧΝΑΙ. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ.

Ἡ εὕρεσις τοῦ χαλκοῦ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐν Κύπρῳ, καὶ ἡ τῆς κεραμευτικῆς δεικνύει ὅτι αἱ τέχναι εἶχον τὰ μάλιστα προοδεύσει ἐν Κύπρῳ ἐπὶ τῶν προομηρικῶν χρόνων καὶ μετὰ ταῦτα· Ὁ Πλίνιος (α) λέγει ὅτι τὰς κεράμους καὶ τὰ μέταλλα τοῦ χαλκοῦ ἐφεῦρεν ἐν Κύπρῳ ὁ Κινύρας· **tegulas invenit Cinyras Agriopae filius et metalla aeris utraque in insula Cypro.**

Καὶ ἡ μὲν χαλκευτικὴ φαίνεται μεγίστην ἔλαβε πρόοδον ἀπὸ τῶν Ὁμηρικῶν μέχρι τῶν ἐσχάτων τῆς Ἑλλάδος χρόνων. Περίφημος δ'ἦν κατὰ τὸν Ὅμηρον (β) ὁ ὑπὸ τοῦ Κινύρου δωρηθεὶς τῷ μεγίστῳ τῶν τότε βασιλέων Ἀγαμέμνονι θώραξ.

Δεύτερον αὖ θώρακα περὶ στήθεσιν ἔδυνε
Τόν ποτε Κινύρας δῶκε ξεινήϊον εἶναι
Πεύθετο γὰρ Κύπρον δε μέγα κλέος, οὕνεκ' Ἀχαιοὶ
Εἰς Τροίην νήεσσιν ἀναπλεύσασθαι ἔμελλον·
Τοὔνεκα, οἱ τὰ δῶκε, χαριζόμενος βασιλῆϊ

Ὁ δ' Ἀλκιδάμας εἰς τὸν κατὰ τοῦ Παλαμήδους λόγον λέγει «Ὁ δὲ Κινύραν ἔπεισε μὴ στρατεύειν ἡμῖν· δῶρά τε παρ'αὐτοῦ λαβὼν ἀποπλέων ᾤχετο· καὶ Ἀγαμέμνονι μὲν ἀποδίδωσι χαλκοῦν θώρακα, ὅστις οὐδενὸς ἄξιος ἦν, αὐτὸς δὲ τὰ ἄλλα εἶχε χρήματα.» Καὶ Θεμίστιος «Καὶ εἴπερ ἀρεστὸς ὑμῖν ὁ ὕμνος φανείη, δῶρον αὐτὸ ποιησόμεθα τῷ βασιλεῖ· ὁ δὲ προοίσεται εὖ οἶδα εὐμενέστερόν τε καὶ ἴδιον, ἢ παρὰ Κινύρου τὸν θώρακα ὁ Ἀγαμέμνων.»

Ὁ δὲ Πλούταρχος (γ) περίφημον λέγει μάχαιραν δωρηθεῖσαν τῷ Ἀλεξάνδρῳ ὑπὸ Πυμάτου τοῦ Κιτιέων βασιλέως.

(α) Πλίν. 7. 61.
(β) Ὁμηρ. Ἰλ. λ. καὶ Εὐστάθ. Ἰλιαδ. λ. 827.
(γ) Πλουτ. Ἀλεξ. βίος. 52.

«Συνήρμοστο δ' αὐτῷ περιτραχήλιον ὁμοίως σιδηροῦν, λιθοκόλλητον, μάχαιραν δὲ θαυμαστὴν βαφῇ καὶ κουφότητι, δωρησαμένου τοῦ Κιτιέων βασιλέως, ἣν εἶχεν ἠσκημένος τὰ πολλὰ χρῆσθαι μαχαίρᾳ παρὰ τὰς μάχας.»

Θαυμάσιοι δ' ἦσαν καὶ οἱ Ζωΐλου, τεχνίτου Κυπρίου, πρὸς Δημήτριον τὸν πολιορκητὴν κομισθέντες θώρακες. Περὶ τούτων λέγει ὁ Πλούταρχος (α)· «Πρὸς δὲ τοῦτον τὸν πόλεμον αὐτῷ καὶ θώρακες ἐκομίσθησαν ἐκ Κύπρου δύο σιδηροῖ μνῶν ὁλκῆς ἑκάτερος τεσσαράκοντα. Δυσπάθειαν δ' αὐτῶν καὶ ῥώμην ἀποδεικνύμενος ὁ τεχνίτης Ζώϊλος ἐκέλευσεν ἓξ καὶ εἴκοσι βημάτων ἀφεῖναι καταπελτικὸν βέλος, οὗ προπεσόντος ἀῤῥαγὴς διέμεινεν ὁ σίδηρος, ἀμυχὴν δὲ μόλις ἔσχεν ἀμβλεῖαν, οἷαν ἀπὸ γραφείου. Τοῦτον αὐτὸς ἔφορει· τὸν δ' ἕτερον Ἄλκιμος ὁ Ἠπειρώτης·» ἔθεν ἄριστα καὶ ὁ σίδηρος ἐν Κύπρῳ εἰργάζετο.

Ἐν δὲ τῷ Κιτίῳ περίφημον εἶχον οἱ Κύπριοι στῆσει χαλκοῦν ἀνδριάντα τῷ Ζήνωνι, οὗτινος μόνου Κάτων ὁ Νεώτερος ἐφείσθη, τὰ δ' ἄλλα ἅπαντα ἀρχαῖα ἔργα ἐπώλησε, καὶ κατὰ Πλίνιον (β) φιλέσοφος ἐτεβάσθη τὸν φιλόσοφον. **Non aere captus, nec arte, unam solummodo Zenonis statuam Cypria in expiditione non vendidit Cato, sed quia Philosophi erat.**

Περίφημον δ' ἔργον ἀναφέρει ἔτι ὁ Πλίνιος (γ) τοῦ Στίπακος Κυπρίου τεχνίτου. Τοῦτο δ' ἦν ὁ Σπλαχνόπτης, Μνασικλέα τῶν Περικλέους οἰκετῶν, ἀλλὰ περίφημον ἀρχιτέκτονα καὶ ἐργάτην τῶν Προπυλαίων παριστάνων. **Stipax Cyprius uno celebratur signo, Splachnopte. Periclis Olympii vernula hic fuit, extu torrens, ignem oris pleni spiritu accedens.»**

Ἐν δὲ τῇ Ταμασσῷ, μεταξὺ τῆς κώμης Περῶν καὶ Ἐπισκοπῆς εὑρέθη ἀνδριὰς ἐξ ὀρειχάλκου· οὗτινος ἡ κεφαλὴ μόνη

(α) Πλουταρχ. Δημητρ. 6. 21.

(β) Πλίν. 34. 8.

(γ) Ὁ Στίπαξ οὗτος νομίζεται ὅτι ἤκμασε κατὰ τὸ 444 π. χ. (ἰδ. ἀρχαιολογ. Μυλλέρου).

διασωθεῖσα ἦν ξυρισμένη, ἡ δὲ κόμη κατὰ τὸν Ῥόσ ὁμοία ἦν τῇ τοῦ Ἀπόλλωνος τῆς Θήρας. Καὶ ἄλλα δ' ἔργα καθ' ἑκάστην ἐξ ὀρειχάλκου ἐν Κύπρῳ εὑρίσκονται, οἷον ἱππίδια, ἀγαλματίδια κτλ. μάλιστα ἐν Ἰδαλίᾳ καὶ Νέᾳ Πάφῳ.

Ἐκ Κυπρίου δὲ χαλκοῦ καὶ πολλὰ κατεσκευάζοντο βιωτικὰ ἔργα, οἷον ὅλμοι κατὰ Πλίνιον teritur Cyprio in aere, in Cypriis mortartis. Ἀλλὰ καὶ πυξίδας (α) ἐκ τούτου κατεσκευάζον, in pyxide Cypria asservatur· ἔτι δὲ καὶ Σκριβώνιος ὁ Λάργος ὁμιλεῖ περὶ αὐτῆς mel Atticum, pyxide Cyprii aeris conditum· καὶ ἀλλαχοῦ. Ἀλλὰ καὶ τῶν Ἑλλήνων ὁ Διοσκορίδης (β) «ἀναλαβὼν τε τὴν λεπίδα τῇ χειρὶ ὡς πρὸς τὸ πλευρὸν τῆς θυίας τρίβε ἐντόνως· καὶ ἐξισώσας ἀνελοῦ τὸ ἀποῤῥυὲν εἰς πυξίδα ἐρυθροῦ χαλκοῦ.»

Καὶ ἧλοι δ' ἐνταῦθα λαμπροὶ ἐκ τοῦ Κυπρίου χαλκοῦ κατεσκευάζοντο· ὅθεν καὶ ὁ Σκριβώνιος παραινεῖ Κύπριον ἧλον εἰς σφαγὴν τῆς χελώνης νὰ ἐμπήγωμεν· oportet autem clavum Cyprii aeris aculum demittere in jugulum testudinis. Καὶ ὁ Δαμογέρων (γ) μνείαν ποιεῖται τοῦ Κυπρίου ἥλου «ἐάν τις Κυπρίῳ ἥλῳ ἢ πασσάλῳ καθηλώσειε τὸ δένδρον.»

Ὀνομαστὴ δ' ἔτι κατὰ τὸν Διοσκορίδην (δ) ἦν καὶ ἡ Κυπρία λεπίς. «Λεπὶς δὲ ἡ μὲν ἐκ τῶν Κυπρίων μετάλλων, καλουμένη δὲ ἡλῖτις καλή, φαύλη δὲ ἡ ἐκ τοῦ λευκοῦ χαλκοῦ, λεπτὴ καὶ ἀσθενὴς ὑπάρχουσα· ἣν ἀποδοκιμάζομεν, ἐγκρίνοντες τὴν παχεῖαν καὶ ἐγκιῤῥον· καὶ ὄξους ἐπιῤῥαινομένου ἰουμένην.»

Ὁ δὲ Τριβέλλιος (ε) καὶ Κυπρίας βελόνης μνημονεύει Fibulam auream, cum acu Cypria unam. Τὸν δὲ στεφανικὸν Κύπριον χαλκὸν μετ' ἀργύρου Αἰγυπτίου καὶ ἀπείρου

(α) Πλιν. 20. 13. καὶ 38. 8.

(β) Σαριβων. Χάργ. de comp. med. cap. 25. 37. Διοσκορίδ. 5. 92.

(γ) Σκριβών. κεφ. 16. Δαμογερ. Γεωπον. 10. κεφ. 64. καὶ Παλλαδ. Ianuar. tit. 16.

(δ) Διοσκορίδ. 1. 190 καὶ 5. Ὀριβάσ. C. med. 13. Πλίν. 34. 11.

(ε) Τριβέλλ. εἰς 6'. Κλαυδίου.

θείου μιγνύντες κατεσκεύαζον κατὰ τὸν Πλίνιον (α) ἄγγεῖα. tingit et Aegyptus argentum ut in vasis Anubin suum spectet pingitque, non coelat argentum. Miscentur argento, tertia pars vasis aeris Cyprii tenuissimi, quod coronarium vocant, et sulphuris, vivi, quantum argenti.

Ἐν δὲ τῷ Κυπρίῳ χαλκῷ μόλυβδον προσθέντες πορφυροῦν, ὡς λέγει ὁ Πλίνιος (β), κατεσκεύαζον χρῶμα χρήσιμον εἰς κοσμητὴν ἀνδριάντων. Χαλκὸν δ' ἤδη πανταχόθεν εἰς Κύπρον δὲν ἐργάζονται.

Καὶ τὸν ἄργυρον, δὲ φαίνεται καλῶς οἱ ἀρχαῖοι Κύπριοι εἰργάζοντο. Ὁ Ἀθήναιος λέγει (γ) ὅτι ὁ Δωρίων δειπνῶν παρὰ Νικοκρέοντι ἐπήνεσε ποτήριόν τι «καὶ ὁ Νικοκρέων ἔφη, ὃ ἂν βούλει, ὁ αὐτὸς τεχνίτης ποιήσει σοὶ ἕτερον·» Ὄχι δὲ πρὸ πολλῶν ἐτῶν καὶ σκεύη ἀργυρᾶ εὑρέθησαν ἐν Ἰδαλίῳ, ὧν τὰ μὲν ὑπὸ χρυσοχόων ἀγορασθέντα εὐθὺς ἀνελύθησαν, ἄλλα δ' εἰς Εὐρώπην ἐπέμφθησαν. Ἐν δὲ τοῖς ἀρχαίοις τάφοις ἐνίοτε εὑρίσκονται ἐνώτια· παρὰ δὲ τὴν κώμην Δευτερὰ καὶ στέφανος ἐκ φύλλων λεπτῶν χρυσοῦς εὑρέθη, ὃν ὁ πλουσιώτερος τῆς κώμης κάτοικος Λεοντίδης ἔχει· ἤδη δ' ἡ τέχνη εἰς τὰς ἀπολύτους τῶν κατοίκων χρείας περιορίζεται. Ἡ δὲ κεραμευτικὴ ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εὑρεθέντων ἀγγείων, ἓν τε Ἰδαλίῳ, Γόλγοις καὶ Ἄκρᾳ δείκνυται ὅτι πολὺ εἶχεν ἐνταῦθα ἐφευρεθεῖσα ἀναπτυχθῆ. Εἶναι δὲ τὰ ἤδη εὑρεθέντα καλλίστης ἐγχωρίου γῆς, ἐλαφρότατα καὶ κάλλιστα ἐψημένα, ζωηρότατον τηροῦντα χρωματισμόν. Καὶ τὰ μὲν τῶν Γόλγων Σικυωνικῆς ἀποικίας οὐδόλως τοῖς Κορινθιακοῖς παραλάσσουσι τὸ σχῆμα· τῶν δὲ τῆς Ἄκρας (σ. 156) τὸ σχῆμα λίαν εἶναι περίεργον. Ταῦτα ἅπαντα σχεδὸν τὸ μὲν στόμιον ἔχουσι πλατύ, ῥηχὸν δὲ προχωροῦσι πρὸς τὰ κάτω ὀξύνονται, καὶ τέλος σχη-

(α) Πλίν. 33. 9.
(β) Πλίν. 34. 9.
(γ) Ἀθήν. 8. 337.

ματίζουσι βάσιν κωνοειδῆ. Ἀλλὰ καὶ πίθοι τῷ αὐτῷ κωνικῷ σχήματι ἐν λάρναξι εὑρέθησαν. Ταῦτα δὲ φέρουσι μὲν χρωματισμόν τινα, ἀλλ' οὐδεμίαν συμβολικὴν παράστασιν, ἂν καὶ πλουσία μύθων ἦναι ἡ Κύπρος, τοῦ Κινύρου, Ἀφροδίτης κτλ. οὕτινας οἱ ἄλλοι Ἕλληνες μεταχειρίζονται. Πήλινα δ' ἀγαλμάτια εἰς ἁπάσας τὰς ἀρχαίας τῆς νήσου πόλεις ἀπαντῶνται. Τοιαῦτα βλέπομεν ἔν τινι παρὰ τὴν ἀρχαίαν Καρπασίαν Μονῇ. Δακρυοῦχα δ' ἀγγεῖα πάμπολλα ἐν Γόλγοις (σ. 188) καὶ Ἰδαλίᾳ (σ. 205).

Ἀλλὰ καὶ τὸ μάρμαρον φαίνεται ἐν Κύπρῳ εἰργάζοντο. Ὁ Πλίνιος (α) ἀναφέρει ἐνταῦθα παρά τινα λίμνην ἰχθύων λέοντα ἐκ μαρμάρου ἐπὶ τοῦ τάφου βασιλέως τινὸς Ἑρμείου, ἔχοντα ὀφθαλμοὺς ἐξ ἀστραπτόντων σμαράγδων. Τόσον δ' οὗτοι ἐν τῇ λίμνῃ ἔλαμπον, ὥστε οἱ ἰχθῦς ὑπὸ τοῦ φόβου ἔφευγον, ἕως οὗ τοὺς λίθους τῶν ὀφθαλμῶν ἤλλαξαν. Ἐν δὲ τῷ Κιτίῳ εὑρέθη ἀνδριάς τις (σ. 50) ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων θεωρηθεὶς ὡς Ἀσσυριακός. Περὶ τούτου ὁ Ῥὸσ εἰς τὰ αὐτοῦ ἑλληνικὰ πραγματεύεται. Τῆς δ' ἐν ἀριστερᾷ αὐτοῦ σφηνοειδοῦς ἐπιγραφῆς, Ἀσσυριακῆς καὶ ταύτης θεωρουμένης, λέγεται ὅτι ἠδυνήθησαν ν' ἀναγνώσωσι τὴν λέξιν Σαλμανασάρ· ἀλλ' ἂν ἐντελῶς τοῦτο ἀποδειχθῇ διὰ τῶν καθ' ἑκάστην περὶ ταύτην τὴν γλῶσσαν ἐρευνῶν τῶν σοφῶν, τότε ἐπικυρωθήσονται τὰ ὑπὸ Μενάνδρου τοῦ Ἐφεσίου εἰρημένα, ὅτι καὶ ὑπὸ Ἀσσυρίων ἡ Κύπρος κατεκτήθη.

Ἐν δὲ τῇ Γ'. τῆς Σαλαμῖνος ἐπιγραφῇ ἕτερον ἀπαντῶμεν Κύπριον τεχνίτην Ἑρμόλαον, τὸ μάρμαρον ἐργαζόμενον.

Ἐν Ἰδαλίᾳ εὑρέθη ὡραῖον τοῦ Γανυμήδου ἄγαλμα ἀλλὰ τοῦτο, οὗπερ μόνον τὸ ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ μέχρι τῶν κνημῶν σώζεται, ἁπάντων τῶν ἄκρων ἀπολεσθέντων, εἶναι τῆς λαμπρᾶς Ἑλληνικῆς ἐποχῆς, οὐδόλως διαφέρον τῶν καλῶν ἐν Ἑλλάδι διασωθέντων ἔργων. Ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ κρα-

(α) Πλίν. 37. 17.

τεῖ ἡμιτεθραυσμένον τὸν Δία, εἰς ἀετὸν μεταμορφωθέντα, ἵνα φέρῃ αὐτὸν εἰς τὸν Ὄλυμπον καὶ κιρνᾷ τοῖς θεοῖς τὸ νέκταρ. Τούτου καλῶς διακρίνονται ἀμφότεροι οἱ πόδες μετὰ τῶν ὀνύχων καὶ τὸ στῆθος. Τὸ λείψανον τοῦτο τῆς ἀρχαίας τέχνης μοὶ ἐδώρησε ὁ Γάλλος Ἰωσὴφ Μπερός, ὁ τὰ τοιαῦτα ἐμπορίας χάριν συναθροίζων. Ἀλλὰ καὶ ἕτερα πάμπολλα ἐνταῦθα εὑρέθησαν ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ἀγάλματα καὶ μικρὰ ἀγαλματίδια ἐξ ἐπιχωρίου ἀμμωλίθου· καὶ φαίνεται ἐργαστήριον ἐκεῖσε ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων γλυπτικῆς ὑπῆρχεν, ἐν ᾧ Ἕλληνες τεχνῖται Ἑλληνικὰ ἐργαζόμενοι καλλιτεχνήματα δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀποφύγωσι τὰ περιττὰ Ἀσιανὰ κοσμήματα· διὸ τὰ ἐνταῦθα εὑρεθέντα γυναικεῖα ἀγάλματα κεκόσμηνται οὐ μόνον περιδεραίοις καὶ βραχιολίοις, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις διαφόροις κοσμήμασιν.

Καὶ ἄλλα δὲ πάμπολλα ἀλλαχοῦ εὑρέθησαν, οἷον κεφαλὴ Ἀφροδίτης ἐν Πάφῳ· ἐν δὲ Λαπήθῳ εὑρέθη σύμπλεγμα, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, παριστάνον τὸν θάνατον τοῦ Ἀδώνιδος, ἀλλὰ σμικρότατον καὶ τὸ πλεῖστον τεθραυσμένον· σώζεται δ' ἐν αὐτῷ τό τε κάνιστρον μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ καρπῶν, καὶ παιδίον τι, ἔτι δὲ χεῖρες καὶ πόδες ἑτέρων παίδων. Ἀλλὰ φαίνεται εἶναι ἔργον τῶν τελευταίων τῆς Ἑλλάδος χρόνων. Ἤδη δ'εὑρίσκεται ἐν Ἀθήναις παρὰ τῷ Σ. Λαφαζάνῃ.

Ἄξιοι δὲ μνείας διὰ τὴν τέχνην εἶναι καὶ οἱ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Ἀμαθοῦντος σωζόμενοι πίθοι (σ. 62), καὶ οἱ ἐν Λεμησῷ τετράγωνοι (σ. 70). Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι τὰ μέχρι νῦν, τοὐλάχιστον παρ' ἐμοὶ γνωστὰ, γλυπτικῆς ἐν Κύπρῳ ἔργα. Ἀλλ' ἡ τοσοῦτον φιλέορτος νῆσος καὶ τῶν θεῶν αὐτῆς πολλὰς εἶχε καὶ δημοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ τὰς περιστάσεις, ὧν αἱ μὲν ἐξ εὐθραύστου ὕλης ὑπὸ τοῦ χρόνου ἠφανίσθησαν, αἱ δ' ἀναμφιβόλως εἶναι ὑπὸ τὸ ἔδαφος κατακεχωσμέναι, ἀναμένουσαι τὸν λαμπρὸν ἐκεῖνον ἀστέρα, οὗτινος τὴν ἀνατολὴν οἱ δυνατοὶ τῆς γῆς μόνον βραδύνουσι.

Ἀρχιτεκτονικῆς δ' ἔργα ἐλάχιστα ἐν Κύπρῳ εἴδομεν σω-

ζόμενα. Τὸ μόνον δ' ὁπωσοῦν ἐντελὲς Ἑλληνικὸν μνημεῖον εἶναι τὸ τοῦ Κουρίου στάδιον (σ. 74). Ἅπαντα δὲ τὰ ἄλλα ἐξ ἐπιχωρίων ἀμμωλίθων κατεσκευασμένα δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀνθέξωσιν εἰς τὰς τοσαύτας ὑπὸ διαφόρων συμβάσας καταστροφάς. Τοῦ Μεσαιῶνος ὅμως σώζονται ἀξιοθέατα ἔργα, οἱ δύο ναοὶ τῆς ἁγίας Σοφίας, ὁ μὲν ἐν Λευκωσίᾳ (σ. 127), ὁ δ' ἐν Ἀμμοχώστῳ (σ. 177) Γοτθικοῦ ῥυθμοῦ. Βυζαντινοῦ δ' ὁ ναὸς τοῦ ἁγ. Λαζάρου (σ. 51). ἁγ. Βαρνάβα (σ. 167) καὶ ἄλλοι πάμπολλοι. Καὶ οἱ νῦν δ' ἐν Κύπρῳ οἰκοδομούμενοι ναοὶ κατὰ τὰ Βυζαντινὰ γίνονται σχέδια. Καὶ Γαλλικὰ δὲ καὶ Ἑνετικὰ ὑπάρχουσιν ἔτι ἀξιόλογα οἰκοδομήματα, ἀλλὰ περὶ αὐτῶν ἐν τῷ Β'. βιβλ. τὰ δέοντα εἴπομεν.

Αἱ νῦν Κυπριακαὶ οἰκίαι (ἐπειδὴ οὐδεμίαν περὶ τῶν ἀρχαίων ἔχομεν γνῶσιν) καὶ αὐταὶ αἱ τῶν κωμῶν πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος συνήθως ἔξωθεν ἔχουσι στοάν, ἡλιακὸν καλουμένην· καὶ διὰ τὴν μεγάλην θερμότητα, καὶ διὰ νὰ ἀποθέτωσιν οἱ μὲν χωρικοὶ τὰ ἑαυτῶν πράγματα, οἱ δ' ἐν ταῖς πόλεσι τὰ ἐμπορεύματα, οἷον βάλας βάμβακος. Ἀντὶ δὲ κεράμων ἢ πλακῶν διὰ πηλοῦ αὐτὰς στεγάζουσι λίαν παχέως, ὥστε τὸ θέρος ἡ ὑπερβολικὴ ἐκείνη θερμότης δὲν δύναται νὰ εἰσδύσῃ· πρὸς τοῦτο δὲ καὶ διὰ πλακῶν ἅπασαι εἶναι ἐστρωμέναι, ἀφθονωτάτων καθ' ἅπασαν τὴν χώραν.

Καὶ ἡ λατωμία δὲ καὶ μάλιστα τῶν τάφων πολὺ ἐν Κύπρῳ εἶχεν ἐπιδώσει· ὅθεν καὶ ἀπανταχοῦ τῆς νήσου τοιούτους λελατωμμένους τάφους καὶ δι' ἄλλας ἔτι χρείας ἀπαντῶμεν. Καὶ Μωσαϊκὰ δ' ἐνταῦθα ἀπηντήσαμεν (σ. 54. 88. 110, 127), ἀλλ' ἅπαντα σχεδὸν μετρίας εἶναι τέχνης.

Καὶ τοὺς σφραγιδολίθους δὲ φαίνεται ἐνταῦθα καλῶς εἰργάζοντο. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει Ἰσμηνίαν τὸν Χοραύλην περὶ τὸν 4 π. χ. αἰῶνα ζῶντα, μεγάλως συνειθίζοντα τοὺς πολυτίμους σφραγιδολίθους. Ἐπειδὴ δ' αὐτῷ ἀνηγγέλθη ὅτι ἓξ τιμᾶται χρυσῶν δηναρίων ὁ σμάραγδος, ὁ φέρων γεγλυμμένην τὴν Ἀμυμώνην διέταξε τὸν μεσίτην του νὰ προσθέσῃ· ἀλλ'

θείου μιγνύντες κατεσκεύαζον κατὰ τὸν Πλίνιον (α) ἄγγεῖα.
tingit et Aegyptus argentum ut in vasis Anubin suum spectet pingitque, non coelat argentum. Miscentur argento, tertia pars vasis aeris Cyprii tenuissimi, quod coronarium vocant, et sulphuris, vivi, quantum argenti.

Ἐν δὲ τῷ Κυπρίῳ χαλκῷ μόλυβδον προσθέτοντες πορφυροῦν, ὡς λέγει ὁ Πλίνιος (β), κατεσκεύαζον χρῆμα χρήσιμον εἰς κόσμησιν ἀνδριάντων. Χαλκὸν δ' ἤδη παντάπασιν εἰς Κύπρον δὲν ἐργάζονται.

Καὶ τὸν ἄργυρον, δὲ φαίνεται καλῶς οἱ ἀρχαῖοι Κύπριοι εἰργάζοντο. Ὁ Ἀθήναιος λέγει (γ) ὅτι ὁ Δωρίων δειτνῶν παρὰ Νικοκρέοντι ἐπήνεσε ποτήριόν τι «καὶ ὁ Νικοκρέων ἔφη, ὃ ἂν βούλει, ὁ αὐτὸς τεχνίτης ποιήσει σοι ἕτερον.» Ὄχι δὲ πρὸ πολλῶν ἐτῶν καὶ σκεύη ἀργυρᾶ εὑρέθησαν ἐν Ἰδαλίῳ, ὧν τὰ μὲν ὑπὸ χρυσοχόων ἀγορασθέντα εὐθὺς ἀνελύθησαν, ἄλλα δ' εἰς Εὐρώπην ἐπέμφθησαν. Ἐν δὲ τοῖς ἀρχαίοις τάφοις ἐνίοτε εὑρίσκονται ἐνώτια· παρὰ δὲ τὴν κώμην Δευτερὰ καὶ στέφανος ἐκ φύλλων λεπτῶν χρυσοῦς εὑρέθη, ὃν ὁ πλουσιώτερος τῆς κώμης κάτοικος Λεοντίδης ἔχει· ἤδη δ' ἡ τέχνη εἰς τὰς ἀπολύτους τῶν κατοίκων χρείας περιορίζεται. Ἡ δὲ κεραμευτικὴ ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εὑρεθέντων ἀγγείων, ἓν τε Ἰδαλίᾳ, Γόλγοις καὶ Ἄκρᾳ δείκνυται ὅτι πολὺ εἶχεν ἐνταῦθα ἐρευρεθεῖσα ἀναπτυχθῆ. Εἶναι δὲ τὰ ἤδη εὑρεθέντα καλλίστης ἐγχωρίου γῆς, ἐλαφρότατα καὶ κάλλιστα ἐψημένα, ζωηρότατον πηροῦντα χρωματισμόν. Καὶ τὰ μὲν τῶν Γόλγων Σικυωνικῆς ἀποικίας οὐδόλως τοῖς Κορινθιακοῖς παραλάσσουσι τὸ σχῆμα· τῶν δὲ τῆς Ἄκρας (σ. 156) τὸ σχῆμα λίαν εἶναι περίεργον. Ταῦτα ἅπαντα σχεδὸν τὸ μὲν στόμιον ἔχουσι πλατύ, ῥοῦν δὲ προχωροῦσι πρὸς τὰ κάτω ὀξύνονται, καὶ τέλος σχη-

---

(α) Πλίν. 33. 9.
(β) Πλίν. 34. 9.
(γ) Ἀθήν. 8. 337.

ματίζουσι βάπιν κωνοειδῆ. Ἀλλὰ καὶ πίθοι τῷ αὐτῷ κωνικῷ σχήματι ἐν λάρναξι εὑρέθησαν. Ταῦτα δὲ φέρουσι μὲν χρωματισμόν τινα, ἀλλ' οὐδεμίαν συμβολικὴν παράστασιν, ἂν καὶ πλουσία μύθων ἦναι ἡ Κύπρος, τοῦ Κινύρου, Ἀφροδίτης κτλ. οὕτινας οἱ ἄλλοι Ἕλληνες μεταχειρίζονται. Πήλινα δ' ἀγαλμάτια εἰς ἁπάσας τὰς ἀρχαίας τῆς νήσου πόλεις ἀπαντῶνται. Τοιαῦτα βλέπομεν ἔν τινι παρὰ τὴν ἀρχαίαν Καρπασίαν Μονῇ. Δακρυοῦχα δ' ἀγγεῖα πάμπολλα ἐν Γόλγοις (σ. 188) καὶ Ἰδαλίᾳ (σ. 205).

Ἀλλὰ καὶ τὸ μάρμαρον φαίνεται ἐν Κύπρῳ εἰργάζοντο. Ὁ Πλίνιος (α) ἀναφέρει ἐνταῦθα παρά τινα λίμνην ἰχθύων λέοντα ἐκ μαρμάρου ἐπὶ τοῦ τάφου βασιλέως τινὸς Ἑρμείου, ἔχοντα ὀφθαλμοὺς ἐξ ἀστραπτόντων σμαράγδων. Τόσον δ' οὗτοι ἐν τῇ λίμνῃ ἔλαμπον, ὥστε οἱ ἰχθῦς ὑπὸ τοῦ φόβου ἔφευγον, ἕως οὗ τοὺς λίθους τῶν ὀφθαλμῶν ἤλλαξαν. Ἐν δὲ τῷ Κιτίῳ εὑρέθη ἀνδριάς τις (σ. 50) ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων θεωρηθεὶς ὡς Ἀσσυριακός. Περὶ τούτου ὁ Ῥὸσ εἰς τὰ αὐτοῦ Ἑλληνικὰ πραγματεύεται. Τῆς δ' ἐν ἀριστερᾷ αὐτοῦ σφηνοειδοῦς ἐπιγραφῆς, Ἀσσυριακῆς καὶ ταύτης θεωρουμένης, λέγεται ὅτι ἠδυνήθησαν ἀναγνώσωσι τὴν λέξιν Σαλμανασάρ· ἀλλ' ἂν ἐντελῶς τοῦτο ἀποδειχθῇ διὰ τῶν καθ' ἑκάστην περὶ ταύτην τὴν γλῶσσαν ἐρευνῶν τῶν σοφῶν, τότε ἐπικυρωθήσονται τὰ ὑπὸ Μενάνδρου τοῦ Ἐφεσίου εἰρημένα, ὅτι καὶ ὑπὸ Ἀσσυρίων ἡ Κύπρος κατεκτήθη.

Ἐν δὲ τῇ Γ'. τῆς Σαλαμῖνος ἐπιγραφῇ ἕτερον ἀπαντῶμεν Κύπριον τεχνίτην Ἑρμόλαον, τὸ μάρμαρον ἐργαζόμενον.

Ἐν Ἰδαλίᾳ εὑρέθη ὡραῖον τοῦ Γανυμήδου ἄγαλμα ἀλλὰ τοῦτο, οὗπερ μόνον τὸ ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ μέχρι τῶν κνημῶν σώζεται, ἁπάντων τῶν ἄκρων ἀπολεσθέντων, εἶναι τῆς λαμπρᾶς Ἑλληνικῆς ἐποχῆς, οὐδόλως διαφέρον τῶν καλῶν ἐν Ἑλλάδι διασωθέντων ἔργων. Ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ κρα-

(α) Πλίν. 37. 17.

τεῖ ἡμιτεθραυσμένον τὸν Δία, εἰς ἀετὸν μεταμορφωθέντα, ἵνα φέρῃ αὐτὸν εἰς τὸν Ὄλυμπον καὶ κιρνᾷ τοῖς θεοῖς τὰ νέκταρ. Τούτου καλῶς διακρίνονται ἀμφότεροι οἱ πόδες μετὰ τῶν ὀνύχων καὶ τὸ στῆθος. Τὸ λείψανον τοῦτο τῆς ἀρχαίας τέχνης μοὶ ἐδώρησε ὁ Γάλλος Ἰωσὴφ Μπερός, ὁ τὰ τοιαῦτα ἐμπορίας χάριν συναθροίζων. Ἀλλὰ καὶ ἕτερα πάμπολλα ἐνταῦθα εὑρέθησαν ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ἀγάλματα καὶ μικρὰ ἀγαλματίδια ἐξ ἐπιχωρίου ἀμμωλίθου· καὶ φαίνεται ἐργαστήριον ἐκεῖσε ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων γλυπτικῆς ὑπῆρχεν, ἐν ᾧ Ἕλληνες τεχνῖται Ἑλληνικὰ ἐργαζόμενοι καλλιτεχνήματα δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀποφύγωσι τὰ περιττὰ Ἀσιανὰ κοσμήματα· διὸ τὰ ἐνταῦθα εὑρεθέντα γυναικεῖα ἀγάλματα κεκόσμηνται οὐ μόνον περιδεραίοις καὶ βραχιολίοις, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις διαφόροις κοσμήμασιν.

Καὶ ἄλλα δὲ πάμπολλα ἀλλαχοῦ εὑρέθησαν, οἷον κεφαλὴ Ἀφροδίτης ἐν Πάφῳ· ἐν δὲ Λαπήθῳ εὑρέθη σύμπλεγμα, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, παριστάνον τὸν θάνατον τοῦ Ἀδώνιδος, ἀλλὰ σμικρότατον καὶ τὸ πλεῖστον τεθραυσμένον· σώζεται δ' ἐν αὐτῷ τό τε κάνιστρον μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ καρπῶν, καὶ παιδίον τι, ἔτι δὲ χεῖρες καὶ πόδες ἑτέρων παίδων. Ἀλλὰ φαίνεται εἶναι ἔργον τῶν τελευταίων τῆς Ἑλλάδος χρόνων. Ἤδη δ'εὑρίσκεται ἐν Ἀθήναις παρὰ τῷ Σ. Λαφαζάνῃ.

Ἄξιοι δὲ μνείας διὰ τὴν τέχνην εἶναι καὶ οἱ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Ἀμαθοῦντος σωζόμενοι πίθοι (σ. 62), καὶ οἱ ἐν Λεμησῷ τετράγωνοι (σ. 70). Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι τὰ μέχρι νῦν, τοὐλάχιστον παρ' ἐμοὶ γνωστὰ, γλυπτικῆς ἐν Κύπρῳ ἔργα. Ἀλλ' ἡ τοσοῦτον φιλέορτος νῆσος καὶ τῶν θεῶν αὐτῆς πολλὰς εἶχε καὶ δημοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ τὰς περιστάσεις, ὧν αἱ μὲν ἐξ εὐθραύστου ὕλης ὑπὸ τοῦ χρόνου ἠφανίσθησαν, αἱ δ' ἀναμφιβόλως εἶναι ὑπὸ τὸ ἔδαφος κατακεχωσμέναι, ἀναμένουσαι τὸν λαμπρὸν ἐκεῖνον ἀστέρα, οὗτινος τὴν ἀναταλὴν οἱ δυνατοὶ τῆς γῆς μόνον βραδύνουσι.

Ἀρχιτεκτονικῆς δ' ἔργα ἐλάχιστα ἐν Κύπρῳ εἴδομεν σω-

ζόμενα. Τὸ μόνον δ' ὁπωσοῦν ἐντελὲς Ἑλληνικὸν μνημεῖον εἶναι τὸ τοῦ Κουρίου στάδιον (σ. 74). Ἅπαντα δὲ τὰ ἄλλα ἐξ ἐπιχωρίων ἀμμωλίθων κατεσκευασμένα δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀνθέξωσιν εἰς τὰς τοσαύτας ὑπὸ διαφόρων συμβάσας καταστροφάς. Τοῦ Μεσαιῶνος ὅμως σώζονται ἀξιοθέατα ἔργα, οἱ δύο ναοὶ τῆς ἁγίας Σοφίας, ὁ μὲν ἐν Λευκωσίᾳ (σ. 197), ὁ δ' ἐν Ἀμμοχώστῳ (σ. 177) Γοτθικοῦ ῥυθμοῦ. Βυζαντινοῦ δ' ὁ ναὸς τοῦ ἁγ. Λαζάρου (σ. 51). ἁγ. Βαρνάβα (σ. 167) καὶ ἄλλοι πάμπολλοι. Καὶ οἱ νῦν δ' ἐν Κύπρῳ οἰκοδομούμενοι ναοὶ κατὰ τὰ Βυζαντινὰ γίνονται σχέδια. Καὶ Γαλλικὰ δὲ καὶ Ἐνετικὰ ὑπάρχουσιν ἔτι ἀξιόλογα οἰκοδομήματα, ἀλλὰ περὶ αὐτῶν ἐν τῷ Β'. βιβλ. τὰ δέοντα εἴπομεν.

Αἱ νῦν Κυπριακαὶ οἰκίαι (ἐπειδὴ οὐδεμίαν περὶ τῶν ἀρχαίων ἔχομεν γνῶσιν) καὶ αὐταὶ αἱ τῶν κωμῶν πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος συνήθως ἔξωθεν ἔχουσι στοάν, ἡλιακὸν καλουμένην· καὶ διὰ τὴν μεγάλην θερμότητα, καὶ διὰ νὰ ἀποθέτωσιν οἱ μὲν χωρικοὶ τὰ ἑαυτῶν πράγματα, οἱ δ' ἐν ταῖς πόλεσι τὰ ἐμπορεύματα, οἷον βάλας βάμβακος. Ἀντὶ δὲ κεράμων ἢ πλακῶν διὰ πηλοῦ αὐτὰς στεγάζουσι λίαν παχέως, ὥστε τὸ θέρος ἡ ὑπερβολικὴ ἐκείνη θερμότης δὲν δύναται νὰ εἰσδύσῃ· πρὸς τοῦτο δὲ καὶ διὰ πλακῶν ἅπασαι εἶναι ἐστρωμέναι, ἀφθονωτάτων καθ' ἅπασαν τὴν χώραν.

Καὶ ἡ λατωμία δὲ καὶ μάλιστα τῶν τάφων πολὺ ἐν Κύπρῳ εἶχεν ἐπιδώσει· ὅθεν καὶ ἀπανταχοῦ τῆς νήσου τοιούτους λελατωμημένους τάφους καὶ δι' ἄλλας ἔτι χρείας ἀπαντῶμεν. Καὶ Μωσαϊκὰ δ' ἐνταῦθα ἀπηντήσαμεν (σ. 54. 88. 110, 127), ἀλλ' ἅπαντα σχεδὸν μετρίας εἶναι τέχνης.

Καὶ τοὺς σφραγιδολίθους δὲ φαίνεται ἐνταῦθα καλῶς εἰργάζοντο. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει Ἰσμηνίαν τὸν Χοραύλην περὶ τὸν 4 π. χ. αἰῶνα ζῶντα, μεγάλως συνειθίζοντα τοὺς πολυτίμους σφραγιδολίθους. Ἐπειδὴ δ' αὐτῷ ἀνηγγέλθη ὅτι ἓξ τιμᾶται χρυσῶν δηναρίων ὁ σμάραγδος, ὁ φέρων γεγλυμμένην τὴν Ἀμυμώνην διέταξε τὸν μεσίτην του νὰ προσθέσῃ· ἀλλ'

ἐκεῖνος ἀντὶ δύο δηναρίων ἠδυνήθη ν' ἀποκτήσῃ αὐτόν. Τοῦτο μαθὼν ὁ Ἰσμηνίας πολὺ ἐλυπήθη εἰπὼν, ὅτι ὁ πολύτιμος οὗτος λίθος ὀλίγοις χρήμασιν ἀγορασθεὶς ἔχασε τὴν ἀξίαν του. Ἤδη δὲ πλῆθος τοιοῦτοι εὑρίσκονται ἐν τῇ νήσῳ, καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ὑπερβολῆς τὸ πλεῖστον τῶν Κυπρίων χωρικῶν, καὶ ἅπαντες σχεδὸν οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων ἔχουσιν ἐν δακτυλίοις σφραγιδολίθους. Τούτων καὶ ἐγὼ ἀπέκτησά τινας, ὧν 4 ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν Περιγραφὴν τῶν Ἐκτυπωμάτων τοῦ Κ. Γ. Παππαδοπούλου, ἐν ἀριθ. 143. 226. 335. 322. Ἀλλ' ἡ τελευταία εὑρεθεῖσα, ὡς καὶ αἱ ἄλλαι σχεδὸν ἅπασαι, εἰς τὴν Σαλαμῖνα παριστᾷ τὸν Διομήδην γυμνόν· οὗτος «καθήμενος ἐπὶ τετραγωνικοῦ λίθου, πρὸς δεξιὰν κρατεῖ τῇ δεξιᾷ ἐκτεινομένῃ, ἐφ' ἧς ἁπλοῦται τὸ ἱμάτιον, τὸ Παλλάδιον, τῇ δ' ἑτέρᾳ στηριζομένῃ ἐπὶ τοῦ λίθου, κρατεῖ ὄπισθεν τὸ ἄκρον τοῦ ἱματίου· ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐπὶ κίονος εἰδώλιον ἔρωτος τοξότου, κάτωθι δὲ πρὸ τοῦ κίονος νεκρὸς ἐκτάδην κείμενος.» Κυρίως δ' αὗται εὑρίσκονται ἐν Πάφῳ καὶ Σαλαμῖνι, ὅπου πιθανῶς τοιαῦτα ἐργαστήρια σφραγιδογλύφων ὑπῆρχον.

Τῆς δὲ ξυλουργικῆς ἐλαχίστας ἔχομεν τὰς μαρτυρίας καὶ ταύτας εἰς τὴν ναυπηγικὴν μόνον ἀναφερομένας. Ὁ Πλίνιος λέγει ὅτι εἶδος λέμβου οἱ Κύπριοι ἐφεῦρον κέρκουρον ὀνόματι. Calicem Rhodii, cercuron Cyprii. Ἀλλαχοῦ δὲ πάλιν ποιεῖται μνείαν μεγάλου πλοίου Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ ἐν Κύπρῳ ναυπηγηθέντος· ἦν δ' αὐτὸ ἡ περίφημος ἐκείνη θεκήρης, (σ. 246) 130 ποδῶν μῆκος, καὶ τριῶν ἀνδρῶν ὁμοῦ πάχος ἔχουσα. Ὁ δὲ Διόδωρος (α) ἀναφέρει ὅτι ἡ Σεμίραμις «μετεπέμψατο ναυπηγοὺς ἔκ τε Φοινίκης, Συρίας καὶ Κύπρου, καὶ τῆς ἄλλης τῆς παραθαλαττίου χώρας, οἷς ἄφθονον ὕλην μεταγαγοῦσα διεκελεύσατο κατασκευάζειν ποταμία πλοῖα διαιρετά.» Οἱ δὲ Κύπριοι βασιλεῖς εἶτα στόλους ἀξιολόγους, καὶ μάλιστα τῆς Σαλαμῖνος ἔχοντες, ἐν μεγάλῃ ἀκμῇ

(α) Πλιν. 7. 56. 16. 76. καὶ Διοδωρ. 6. 46.

ἐτήρουν τὴν ναυπηγικήν. Ἀλλὰ τούτων ἐπὶ μικρὸν ἐξασθενησάντων καὶ καθαιρεθέντων, ὅλως καὶ ἡ ναυπηγικὴ ἐνταῦθα κατεατράφη.

Καὶ ταῦτα μόνα γνωρίζομεν περὶ τῶν ἀρχαίων· οἱ δὲ νῦν Κύπριοι μεγάλην δεικνύουσιν εἰς τὴν ξυλουργικὴν εὐφυΐαν, οὐ μόνον καινὰς καθέκλας κατασκευάζοντες, ἀλλὰ καὶ ἅπαντα ὅσα πρότερον ἐκ τῆς Εὐρώπης ἔφερον· ἐξέχει δὲ πάντων ὁ σεβάσμιος ἱερομόναχος τῆς Μαχαιράδας Μητροφάνης, ὁ πανταΐαις τέχναις εἰδὼς καὶ ἐν μεγάλῃ ἐντελείᾳ, παρ' οὐδενὸς ταύτας μαθών· ἐπειδὴ οὐ μόνον τὸν ξυλουργόν, ἀλλὰ καὶ τὸν σιδηραυργόν, χρυσοχόον, ἀργυροχόον, ὡρολογοποιὸν ἐν ἀνάγκῃ μετέρχεται. Ἂν δ' οὗτος μετέβαινε καὶ εἰς τὴν Ἑσπερίαν Εὐρώπην, ἴσως ἡ Κύπρος ἤθελε προσθέσει πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Στύπακος καὶ Ἑρμολάου, καὶ τὸ τοῦ Μητροφάνους.

Ἡ δ' ὑφαντικὴ ἐν Κύπρῳ τὰ πάλαι ἤκμαζεν. Ὁ Ἀθήναιος ταῦτα λέγει «Ἤκμασεν ἡ τῶν ποικίλων ὑφή, μάλιστα ἐντέχνων περὶ αὐτὰ γενομένων Ἀκεσᾶ καὶ Ἑλικῶνος τῶν Κυπρίων. Ὑφάνται δ' ἦσαν ἔνδοξοι· καὶ ἦν Ἑλικὼν υἱὸς Ἀκεσᾶ, ὡς φησὶν Ἱερώνυμος· ἐν Πυθοῖ γοῦν ἐπί τινος ἔργου ἐπιγέγραπται.

Τεῦξ' Ἑλικὼν, Ἀκεσᾶ Σαλαμίνιος, ᾧ ἑνὶ χερσὶ
Πότνια θεσπεσίην Παλλὰς ἔτευξε χάριν.»

Ὁ δ' Εὐστάθιος (α) ἔτι προσθέτει, ὅτι δηλαδὴ ἐπιστατοῦσα (Ἀθηνᾶ) τῇ ὑφαντικῇ τέχνῃ. Σαλαμίνιος δ' ὁ ῥηθεὶς Ἑλικών, οὐχ ἐκ τῆς Ἑλλαδικῆς, ἀλλὰ τῆς κατὰ Κύπρον. Ἀλλὰ ποῖον ἦτο τὸ αὐτῶν ἀριστούργημα οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων ἀναφέρει. Τῶν δὲ νεωτέρων ὁ ἀρχαιολόγος Μύλλερος ἐκ τῶν εἰς Ἴωνα τοῦ Εὐριπίδου στιχ. 1158 στίχων νομίζει ὅτι ταπητα οὗτοι διὰ τὸν Ἀπόλλωνα κατεσκεύασαν.

Ἕτερον δ' ἔργον τοῦ Ἑλικῶνος εἶναι τὸ ἐπιπόρπημα,

(α) Ἀθήν. 2. 48. Εὐστάθ. Ὀδ. Α. 131.

ὅπερ Ἀλέξανδρος ὁ μέγας ἔφερεν (α), «Ἐπιπόρπαμα δ' ἐφόρει τῇ μὲν ἐργασίᾳ σοβαρώτερον, ἢ κατὰ τὸν ἄλλον ὁπλισμόν. Ἦν γὰρ ἔργον Ἑλικῶνος τοῦ παλαιοῦ.» Ὁ δὲ Ζηνόβιος (β) λέγει ὅτι καὶ πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς Ἀκεσᾶς καὶ Ἑλικὼν κατεσκεύασαν «Ἀκεσέως καὶ Ἑλικῶνος ἔργα· ἐπὶ τῶν θαύματος ἀξίων· οὗτοι γὰρ πρῶτοι Πολιάδος Ἀθηνᾶς πέπλον ἐδημιούργησαν· ὁ μὲν Ἀκεσεὺς γένος ὢν Παταρεύς, ὁ δ' Ἑλικὼν Καρύστιος.» Ἀλλὰ περὶ πατρίδος δὲν ἔχει δίκαιον ὁ Ζηνόβιος. Ἐκ δὲ τῶν λέξεων τοῦ Πλουτάρχου Ἑλικῶνος τοῦ παλαιοῦ, καὶ τοῦ Ζηνοβίου «οὗτοι πρῶτοι» φαίνεται ὅτι εἰς ἀρχαίαν διέπρεψαν ἐποχήν. Ὁ δὲ Μύλλερος (γ) θεωρεῖ αὐτοὺς συγχρόνους τῷ Φειδίᾳ.

Ὁ δὲ Πολυδεύκης (δ) τεμάχιόν τι διέσωσε τοῦ Ἀριστοφάνους, δι' οὗ οὐκ ὀλίγον ἐπαινεῖται ἡ Κυπρία ὑφαντική.

«Τὸ παραπάτεσμα Κύπριον τὸ ποικίλον.»

Τοιαύτην λοιπὸν τὰ Κύπρια παραπετάσματα ἔχαιρον ὑπόληψιν ἐν αὐταῖς ταῖς βιομηχανικωτάταις καὶ ἐμπορικωτάταις Ἀθήναις. Ὁ δὲ Τριβέλλιος Πολλίων Κυπρίων μνημονεύει ἀνακλιντηρίων στρωμάτων· accubitalium Cypriorum paria duo. Καὶ ὁ Φλάβιος Βοπίσκος Κύπρια ἀναφέρει χειρόμακτρα mantelia Cypria paria duo. Ἀλλὰ καὶ πανία διὰ τὰ πλοῖα, ὡς εἴδομεν, ἐνταῦθα κατεσκευάζοντο.

Ἡ τέχνη αὕτη ἀπείρως ἐλλαττωθεῖσα ἐν Κύπρῳ διεσώθη· ὅθεν οὐ μόνον μεταξωτὰ ὡραῖα ἐν Λευκωσίᾳ Ὁμόδῳ καὶ Κιλλανίῳ, ἐν δὲ τῇ τελευταίᾳ καὶ μάλλινα μανδηλάκια τοῦ λαιμοῦ, ἀλλὰ καὶ λινὰ ἐν τῇ κώμῃ Ἀλακαταμίᾳ ἐργάζονται. Ἐν Λευκωσίᾳ δ' ἔτι κατασκευάζουσι καὶ τὰς καρδίας τῶν ἐφαπλωμάτων, τὰς ἄλλοτε ἐπιζητήτους καθ' ἅπασαν τὴν ἀνατολήν.

Ἡ δὲ σιτοποιϊκὴ τῶν Κυπρίων μεγάλως παρὰ τῶν ἀρχαίων

(α) Πλουταρχ. Ἀλιξαν. 6. 32.
(β) Ζηνοβ. Παροιμ. Α. 58.
(γ) Μυλλ. ἀρχαιολογ. 114. 1.
(δ) Πολυδεύκ. 1, 7.

ἐφημίζετο. Ὁ Ἀθήναιος ταύτης μνείαν ποιεῖται « Κυπρίων δ' ἄρτων μνημονεύει Εὔβουλος, ὡς διαφόρων ἐν Ὀρθάνῃ διὰ τούτων.

Δεινὸν μέν, ἰδόντα περιπτεῦσαι
Κυπρίους ἄρτους.
Μαγνῆτις γὰρ λίθος ὡς ἕλκει
Τοὺς πεινῶντας.

Καὶ ὁ Ἱππώναξ, ὡς εἴδομεν, τὸν Κύπριον ἄρτον ἐπαινεῖ. Ὁ δ' Ἀθήναιος ὀλίγον ἀνωτέρω καὶ αὐτοπύρου ἄρτου μνημονεύει.

«Αὐτοπύρου δ' ἄρτου μνημονεύει Ἄλεξις ἐν Κυπρίῳ
Τὸν δ' αὐτόπυρον ἄρταν ἀρτίως φαγών.»

Ἀλλὰ καὶ ἕτερον εἶδος ἄρτου ὁ Ἀθήναιος (α) ἐξ Ἀλέξιδος ἀναφέρει τὸν καλούμενον φαιόν. «Τοὺς δὲ ῥυπαροὺς ἄρτους φαιοὺς ὠνόμασεν Ἄλεξις ἐν Κυπρίῳ οὕτως·

Ἔπειτα πῶς ἦλθες Β. Μόλις γ' ὀπτωμένους
Κατέλαβον. Α. Ἐξόλοι! Ἀτὰρ πόσους φέρεις;
Β Ἐκκαίδεκα εἴσω δεῦρο,
Λευκοὺς μὲν ὀκτώ, τῶν δὲ φαιῶν τοὺς ἴσους.»

Τοῦτον ἤδη οἱ Κύπριοι φουσκάρινον ἄρτον καλοῦσιν, ἐκ τοῦ Λατινικοῦ fuscus. Καὶ ἤδη δὲ λαμπρὸν οἱ Κύπριοι κατασκευάζουσιν ἄρτον καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΕΜΠΟΡΙΟΝ.

Ἡ θέσις τῆς Κύπρου κειμένης μεταξὺ Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, ἡ εὐφορία, τὰ πολύτιμα αὐτῆς μέταλλα, καὶ τὰ διάφορα χειροτεχνήματα, οὐκ ὀλίγον συνετέλεσαν ἐμπορικὴν αὐτὴν νὰ καταστήσωσι· μάλιστα δ' οἱ ἐν αὐτῇ τὸ πρῶτον καὶ μετὰ ταῦτα ἀποικίσαντες, τῶν ἐμπορικῶν ὄντες μᾶλλον ἐθνῶν.

(α) Ἀθήν. 3. 78. καὶ 3. 75.

Ὁ Εὐστάθιος ἀναφέρει ὅτι οἱ Κύπριοί ποτε καὶ ἐθαλασσοκράτησαν «Ὀλβιώτατοι νησιωτῶν οἱ Κύπριοι, λέγονται δέ ποτε θαλασσοκρατῆσαι καιρόν τινα καὶ αὐτοί.» Μαριάνος ὅμως ὁ Σκῶτος λέγει ὅτι τὸ ἕκτον εἰκοσιτρία ἔτη ἐθαλασσοκράτησαν (α). Ἀμφότεραι αὗται αἱ μαρτυρίαι δεικνύουσιν ὅτι οἱ Κύπριοι ἀρχαιότατα ἐδόθησαν εἰς τὸ ἐμπόριον, πολεμικὸν ἔτι πρὸς αὐτοῦ ὑπεράσπισιν ἔχοντες ναυτικόν. Ἡ δὲ τοῦ Ὁμήρου ἐν Ὀδυσσείᾳ πολλάκις ῥηθεὶς στίχος·

Ἐς Τεμέσην μετὰ χαλκόν, ἄγω δ' αἴθωνα σίδηρον.

μεγάλην δεικνύει τὴν ἀρχαιότητα τοῦ Κυπρίου ἐμπορίου καὶ μάλιστα τοῦ περιφημοτάτου τότε τῆς Ταμασσοῦ χαλκοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ θώρακος τοῦ Κινύρου (σ. 255) πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα ἐπὶ τῶν Τρωϊκῶν πολέμων ἐπίσης δεικνύει τὴν ἐμπορικὴν σχέσιν, ἣν οἱ Κύπριοι εἶχον μεθ' ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ πρῶτοι ἐν αὐτῇ πατήσαντες Φοίνικες ἦσαν μετά τινος Φρυγικοῦ ἔτι ἱερατικοῦ γένους, ἕπεται ὅτι μετ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν στενὰς οἱ Κύπριοι ἔκπαλαι διετήρουν ἐμπορικὰς σχέσεις, καὶ μάλιστα μετὰ τῶν Φοινίκων, εἰς οὓς ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑπέκειντο. Τὴν μεγίστην ὅμως τὸ Κύπριον ἐμπόριον ἀνέλαβεν ἀνάπτυξιν μετὰ τὰς διαφόρους καταστροφὰς τῆς Φοινίκης, καὶ μάλιστα τῶν ἐπισήμων αὐτῆς πόλεων Τύρου, Σιδῶνος καὶ Ἀράδου. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦ Ἀσσυριακοῦ κράτους, ὅπερ κατὰ τὸν Μένανδρον καὶ τὰς σημερινὰς ἀποδείξεις φαίνεται ὅτι κατέκτησεν ἐπὶ Σαλμανασὰρ τὴν Κύπρον, ἐμπορικὰς εἶχον σχέσεις. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ Σεμίραμις κατὰ τὸν Σουΐδαν ναύτας προσεκάλεσεν «Ναῦς δὲ ἐν Βάκτροις ναυπηγεῖσθαι τρισχιλίας μακρὰς χαλκεμβόλους, πληρώματα δὲ αὐταῖς ὁμοίως ἔκ τε Συρίας καὶ Φοινίκης καὶ Αἰγύπτου καὶ Κύπρου καὶ Κιλικίας, τῶν τε παραλίων μερῶν ἄχρις Ἑλλη-

(α) Marian. Scot. lib. 1. cap. 4.

σπόντου.» Ἀλλὰ καὶ ναυπηγοὺς ἡ Σεμίραμις Κυπρίους προσεκάλεσεν (α)· πλοῖα αὐτῇ νὰ ναυπηγήσωσιν.

Ἐκ δὲ τοῦ Ἡροδότου μανθάνομεν ὅτι οὐ μόνον, ὅτε ἀπεστάτησαν οἱ Κύπριοι ἀπὸ τῶν Περσῶν, ἀξιόλογον εἶχον ναυτικὸν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς Ξέρξου ἐκστρατείας ἑκατὸν πεντήκοντα πολεμικοῖς συνέδραμον αὐτὸν πλοίοις· καὶ μετὰ ταῦτα οὐ μόνον εἶχον λαμπρὸν ναυτικὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τύρου οὐκ ὀλίγον συνέδραμον.

Καὶ ὁ Ὁράτιος δὲ (β) τὰ Κύπρια πλοῖα λίαν λόγου ἄξια ἐθεώρει.

Nunquam dimoveas, ut trabe Cypria
Myrtoum pavidus nauta secet mare.

Ὁ αὐτὸς δ' ἐν τῇ τρίτῃ ᾠδῇ λέγει ὅτι οἱ Κύπριοι ἔμποραι ἄπειρα πλούτῃ διὰ τοῦ θαλασσίου ἐμπορίου εἰς Κύπρον συνεσώρευον (γ).

Non est meum, si mugiat Africis
Malus procellis, ad miseras preces
Decurrere, et volis pacisci
Ne Cypriae Tyriaeque merces
Addant avaro divitias mari.

Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Σήθωνος καὶ μετὰ ταῦτα τοῦ Ἀμάσιος, ὅστις καὶ τὴν Κύπρον ὑπέταξεν, ἀμφοτέρων φιλελλήνων, ἡ Κύπρος οὐ μόνον ἐμπόριον μέγα εἶχε μετὰ τῆς Αἰγύπτου, ἀλλὰ καὶ ἀποικίαν, ὡς λέγεται, ἐν αὐτῇ ἔκαμεν. Ὅθεν Φιλόστρατος εἰς βίον Ἀπολλωνίου λέγει «Νεώς τε ἐπιτυχόντες προσπλεῦσαι Κύπρῳ κατὰ τὴν Πάφον, οὗ τὸ τῆς Ἀφροδίτης ἕδος, ὃ ξυμβολικοῖς ἱδρυμένον, θαυμάσαι τὸν Ἀπολλώνιον.» Ἐπίσης καὶ ὁ Ἀθήναιος (δ) «Κατὰ δὲ τὴν τρίτην πρὸς ταῖς

(α) Διοδωρ. Β. 19.
(β) Ὁράτ. Ὠδ. Α. 13.
(γ) Ὁράτ. Ὠδ. γ. 29. 60.
(δ) Ἀθήν. 15. 676.

εἴκοσιν Ὀλυμπιάδα ὁ Ἡρόστρατος πολίτης ἡμέτερος, ἐμπορίᾳ χρώμενος καὶ χώραν πολλὴν περιπλέων, προσσχών ποτε Πάφῳ τῆς Κύπρου, ἀγαλμάτιον Ἀφροδίτης σπιθαμιαῖον, ἀρχαῖον τῇ τέχνῃ, ὠνησάμενος, ᾔει φέρων εἰς τὴν Ναύκρατιν.» Τὴν δὲ μεγίστην ἀνάπτυξιν τὸ Κύπριον ἐμπόριον μετὰ τῆς Αἰγύπτου ἔλαβεν ἐπὶ τῶν Πτολεμαϊκῶν χρόνων, ὅτε καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον ὑπέκειτο, τοῦ χαλκοῦ καὶ τῶν πολιτιμοτέρων αὐτῆς προϊόντων ἐκεῖσε μεταφερομένων.

Διὰ δὲ τῆς ἐν Κύμῃ αὐτῆς ἀποικίας καὶ τῆς ἐν Τροίᾳ, ἐμπορικῶς ἐσχετίσθη οὐ μόνον μετὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Εὔξεινον πόντον εἰσῆλθεν. Ὅτι δὲ τὴν Κύμην οἱ Κύπριοι ἀπῴκησαν μαρτυρεῖ ὁ Ἀθήναιος (α), «Τούτου γὰρ ὡς ἔοικε τοῦ στόλου ἀποσπασθέντες ἐν τῇ Κυμαίᾳ κατέσχον, ἐκ Κύπρου τὸ γένος ὄντες, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς Θετταλικῆς Τρίκκης, καθάπερ τινὲς εἰρήκασιν,» Καὶ μετὰ τῆς Μακεδονίας δὲ καὶ Θρᾴκης εἶχε σχέσεις, ὥστε καὶ ἀποικίαν ἐν αὐτῇ Κυπριακὴν βλέπομεν (β) «Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ τὸ γένος κατῴκησε Κυπρίων.»

Ἕλληνες δ' ὄντες οἱ Κύπριοι καὶ τὰς μεγαλειτέρας μετὰ τῆς Ἑλλάδος εἶχον σχέσεις· ὅθεν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ὡς εἴδομεν, ἐκ τῆς Κύπρου χαλκὸν ἐπορίζοντο· τούτου ἕνεκα καὶ ὁ Ξενοφῶν (γ) λέγει « εἰδὲ δεῖ καὶ σμικροτέρων μνησθῆναι διὰ τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης πρῶτον μὲν τρόπους εὐωχιῶν ἐπιμισγόμενοι ἀλλήλοις· ὅ,τι ἐν Σικελίᾳ ἡδύ, ἢ ἐν Ἰταλίᾳ, ἢ ἐν Κύπρῳ, ἢ ἐν Αἰγύπτῳ, ἢ ἐν Λυδίᾳ. . . . ταῦτα πάντα εἰς ἓν ἠθροῖσθαι διὰ τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάσσης.» Καὶ ὁ πατὴρ δὲ Ζήνωνος τοῦ Κιτιέως γνωρίζομεν ὅτι ἐν Ἑλλάδι ἐμπορεύετο· ἀλλὰ καὶ μεγάλαι ἐπὶ τῶν Εὐαγόρου χρόνων μετὰ τῆς Κύπρου ὑπῆρχον σχέσεις· ὅθεν καὶ Ἰσοκράτης καὶ

(α) Ἀθήν. 6. 68.

(β) Ἐπιφάν. κατὰ αἱρετ. Α. 2.

(γ) Ξενοφ. Ἀθην. Πολιτ. 2. 7. Βοίκχ. Οἰκον. Πολιτ. Ἀθην. Α. 9.

Κόνων, καὶ ἄπειροι ἄλλοι πεπαιδευμένοι καὶ τέχνῖται εἰς Κύπρον μετέβαινον, τὰ μάλιστα ὑπὸ τῶν Κυπρίων βασιλέων περιποιούμενοι. Ἐπὶ δὲ τοῦ Ἀνδοκίδου στόλοι μεγάλοι ἔφερον σῖτον καὶ κριθὴν ἐκ Κύπρου (α). Ὁ δὲ Δημοσθένης πρὸς Λάκριτον (β) ἀναφέρει Ἀντίπατρον Κιτιέα ἐν Ἀθήναις μέτοικον καὶ ναυτοδάνειον ποιοῦντα. «Ἄξιον δ' ἀκοῦσαι τὴν βδελυρίαν τῶν ἀνθρώπων τούτων καὶ τὴν ψευδολογίαν· πρός τε γὰρ τὸ πλοῖον τὸ ναυαγῆσαν οὐδὲν ἦν αὐτοῖς συμβόλαιον, ἀλλ' ἦν ἕτερος ὁ δεδανεικὼς Ἀθήνηθεν ἐπὶ τῷ ναύλῳ τῷ εἰς τὸν Πόντον καὶ ἐπ' αὐτῷ τῷ πλοίῳ (Ἀντίπατρος ὄνομα ἦν τῷ δεδανεικότι, Κιτιεὺς τὸ γένος).» Καὶ μικρὸν κατωτέρω ἡ μαρτυρία· «Ἀπολλωνίδης Ἁλικαρνασσεὺς μαρτυρεῖ εἰδέναι δανείσαντα Ἀντίπατρον, Κιτιέα τὸ γένος, χρήματα Ὑβλησίῳ εἰς τὸν Πόντον· κοινωνεῖν δὲ καὶ αὐτὸν τῆς νηὸς Ὑβλησίῳ καὶ συμπλεῖν ἑαυτοῦ οἰκέτας ἐν τῇ νηί, καὶ ὅτε διεφθάρη ἡ ναῦς, παρεῖναι τοὺς οἰκέτας τοὺς ἑαυτοῦ καὶ ἀπαγγέλειν ἑαυτῷ, καὶ ὅτε ἡ ναῦς κενὴ διεφθάρη παραπλέουσα εἰς Θεοδοσίαν ἐκ Παντικαπαίου.»

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας, καὶ μεθ' ὅλης φαίνεται τῆς Μεσογείου ἡ Κύπρος εἶχεν ἐμπόριον. Ἐκτὸς τοῦ Ὁρατίου καὶ ὁ Λουκιανὸς (γ) λέγει «Ὁ δ' ὑπερθαυμάσας καὶ αὐτὸς ἐν μέρει τὰ καθ' ἑαυτὸν διεξῄει λέγων,» τὸ μὲν γένος εἰμί, ὦ ξένοι, Κύπριος, ὁρμηθεὶς δὲ κατ' ἐμπορίαν ἀπὸ τῆς πατρίδος μετὰ παιδός, ὃν ὁρᾶτε, καὶ ἄλλων πολλῶν οἰκετῶν ἔπλεον εἰς Ἰταλίαν, ποικίλον φόρτον κομίζων ἐπὶ νηὸς μεγάλης, ἣν ἐπὶ στόματι τοῦ κήτους διαλελυμένην ἴσως ἑωράκατε. Μέχρι μὲν οὖν Σικελίας εὐτυχῶς διεπλεύσαμεν· ἐκεῖθεν δ' ἁρπασθέντες ἀνέμῳ σφοδρῷ, τριταῖοι εἰς τὸν Ὠκεανὸν ἐπηνέχθημεν, ἔνθα τῷ κήτει περιτυχόντες, καὶ αὔτανδροι καταποθέντες, δύο ἡμεῖς, τῶν ἄλλων ἀποθανόντων, ἐσώθημεν. Θά-

(α) Βοίκχ. Οἰκον. Πολιτ. Ἀθην. Α. 15. καὶ Ἀνδοκίδης.

(β) Δημοσθ. Λάκριτ. 28 καὶ 29.

(γ) Λουκ. Ἀλκθ. Ἱστορ. Κεφ. Α. 34.

ψαντες δὲ τοὺς ἑτέρους, καὶ ναὸν τῷ Ποσειδῶνι δειμάμενοι, τουτονὶ τὸν βίον ζῶμεν, λάχανα μὲν κηπεύοντες, ἰχθῦς δὲ σιτούμενοι καὶ ἀκρόδρυα... Καὶ μὴν καὶ λίμνη οὐ πόρρω ἐστὶν ἁλμυρά, σταδίων εἴκοσι τὴν περίμετρον, ἰχθῦς ἔχουσα παντοδαπούς, ἐν ᾗ καὶ νηχόμεθα, καὶ πλέων ἐπὶ σκάφους μικροῦ, ὃ ἐγὼ ἐναυπηγησάμην. Ἔτη δὲ ἡμῖν ἐστὶ τῆς καταπόσεως ταῦτα ἑπτὰ καὶ εἴκοσι.» Ὁ δὲ Σχολιαστὴς τοῦ Πινδάρου (α) λέγει ὅτι καὶ ὁ πατὴρ τοῦ Ἱέρωνος Δεινομένης Κύπριος ἦτον, ὅπερ πολὺ ἀρχαίας δεικνύει τὰς μετὰ τῆς Ἰταλίας τῶν Κυπρίων σχέσεις «εἰσὶν οἱ λέγοντες τὸν Δεινομένην τὸν πατέρα Ἱέρωνος ἀνέκαθεν τυγχάνειν Κύπριον· διὸ νῦν εὐλόγιον γράφειν εἰς τὸν Ἱέρωνα μέμνηται Κινύρου, οὗ καὶ Ὅμηρος μέμνηται.»

Καὶ μετὰ τῆς Κυρήνης δὲ φαίνεται μέγα εἶχον οἱ Κύπριοι ἐμπόριον· ὅθεν καὶ τὴν Φερετίμην τὴν μητέρα Ἀρκεσιλάου τοῦ τρίτου υἱοῦ τοῦ Βάττου τοῦ τρίτου πρὸς Εὐέλθωνα βλέπομεν ἐλθοῦσαν, ἵνα κατὰ τῶν Κυρηναίων ζητήσῃ βοήθειαν (β). «Σημείωσαι ὅτι τῆς πρὸς γυναῖκας Ὁμηρικῆς ταύτης παραγγελίας εἴρηται καὶ παρ' Ἡροδότῳ παράδειγμα, ἔνθα φησὶν ὅτι Φερετίμη γυνὴ Βάττου τοῦ Χωλοῦ, ἀφικομένη παρὰ τὸν Σαλαμίνιον, ἤτοι Κύπριον Εὐέλθοντα ἐδέετο στρατιᾶς ἐπί τινα πόλεμον· ὁ δέ, πολλὰ πρότερον δούς, καὶ μὴ θεραπεύων (ἀεὶ γὰρ ἐκείνη τὸ μὲν διδόμενόν φησιν ἐλάμβανε, καὶ καλὸν ἔλεγε, κάλλιον δὲ ἔκρινε τὸ στρατιὰν λαβεῖν), ἐξέπεμψεν αὐτῇ δῶρον ἄτρακτον χρύσεον καὶ ἠλακάτην κτλ.» Τοῦτο δ' ἐποίησεν ὁ Εὐέλθων θέλων τὰς ἐμπορικάς του σχέσεις νὰ διατηρήσῃ μεθ' ἁπάσης τῆς βορείας Ἀφρικῆς.

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς Κρήτης, πλησίον οὔσης, εἶχεν ἡ Κύπρος ἐμπόριον, πέμπουσα αὐτῇ, ὅσων ἐστερεῖτο πραγμάτων· μάλιστα δὲ χαλκόν, διότι σοδόλως ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν ἀρ-

---

(α) Πινδάρ. Σχολ. 2. 27.

(β) Εὐστάθ. Ἰλ. 6. 7. 657. Ὀδυσ. α. 9. Ἡροδότ. δ. 16.

χαλκῶν ὅτι τοιοῦτον ἐν Κρήτῃ ἐξήγετο μέταλλον. Οὕτω δ' ὁ Στράβων λέγει, «ἔλθεῖν δὲ (τοὺς Τελχῖνας) ἐκ Κρήτης εἰς Κύπρον πρῶτον, εἶτ' εἰς Ῥόδον· πρώτους δ' ἐργάσασθαι σίδηρόν τε καὶ χαλκόν· καὶ δὴ καὶ τὴν ἅρπην τῷ Κρόνῳ δημιουργῆσαι.» Τὴν ἐκ τῆς Κρήτης εἰς Κύπρον καὶ ἐκ ταύτης εἰς Ῥόδον τῶν Τελχίνων μετάβασιν ὁ Ἰάκωβος Ῥαγκαβῆς (α) θεωρεῖ ἐπὶ Φοινίκων συμβᾶσαν. Αἱ σχέσεις δ' αὗται φαίνεται ἄτι ἤρχισαν ἀρχαιότατα· διότι καὶ τοὺς Σφῆκας ἐνταῦθα βλέπομεν ἐκ Κρήτης ἐλθόντας (σ. 16) κατὰ πανάρχαιον ἐποχήν.

Ἀλλ' οὐ μικρὸν συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Κυπρίου ἐμπορίου ἡ ἐπὶ τῶν Μακεδονικῶν καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἀκμάσασα διὰ τοῦ ναυτικοῦ της Ῥόδος, ἡ πλησιεστάτη οὖσα ὅλων τῶν τῆς Μεσογείου εἰς αὐτὴν νήσων. Ὅθεν Δίων ὁ Χρυσόστομος (β) περὶ Ῥόδου λαλῶν λέγει «Οὐ γὰρ ὅμοιον ἑκατὸν νεῶν ἢ καὶ πλειόνων πάλιν ἀποστεῖλαι, καὶ πάλιν ἑβδομήκοντα καὶ τριάκοντα ἑτέρων, καὶ τοῦτον ἔτθ' ὅτε μὴ καταλύειν τριῶν ἢ τεττάρων ἐτῶν, οὐδὲ συνεχῶς τριήρεις πλεῖν, οὐ μέχρι Κύπρου καὶ Κιλικίας, ἀλλ' ὁτὲ μὲν εἰς Αἴγυπτον, ὁτὲ δὲ εἰς Εὔξεινον, τὸ δὲ τελευταῖον ἐν αὐτῷ τῷ Ὠκεανῷ.»

Εἰς δὲ τὰς Ἀθηναϊκὰς ἀγορὰς πολλὰ Κύπρια ἐκυκλοφόρουν ἐμπορεύματα. Ὅθεν καὶ τὸν Ἀριστοφάνην βλέπομεν ἐπαινοῦντα τὰ Κύπρια παραπετάσματα. Ὡσαύτως ἔν τινι ἐν Ἀθήναις ἐπιγραφῇ ἀπαντῶμεν Νεομήνιόν τινα μεταξὺ Ἀθηναίων, Κύπρου καὶ Φοινίκης ἐμπορευόμενον. Ἀλλὰ καὶ τὰ Κύπρια χειροτεχνήματα οὐχ ὀλίγην ἔδοσαν ῥοπὴν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Κυπρίου ἐμπορίου· οἷον ὁ Κύπριος ἧλος ἦτο πολυζήτητος (γ), ἡ Κυπρία βελόνη (δ)· ἡ Κυπρία λεπίς (ε)· καὶ τὰ τῆς

(α) Στραβ. 14. 966. Κλημ. Ἀλεξ. Στρωματ. 6. 1. στλ. 326. Εὐσεβ. Ε. 10. 475. Ἰ. Ῥαγκαβῆ Ἑλλην. Α. στλ. 25.

(β) Δίων. Χρυσοστ. Λογ. 31. Αἴλιος Ἀριστειδ. εἰς Δ. Ῥοδιακός.

(γ) Σκριβών. 16. Δαμοχερ. Γεωπον. 10. 64.

(δ) Τριτέλλ, εἰς 6. Κλαυδίου.

(ε) Διοσκορίδ. βιβλ. 1. κεφ. 190.

ὑφαντικῆς δ' ἔργα οἷον τὰ χειρόμακτρα καὶ τὰ ἀνεκλιντήρια στρώματα (α)· τὰ διὰ τὰ πλοῖα πανία (β), καὶ ἄλλα ἄπειρα, ἅτινα οἱ ἀρχαῖοι ἡμῖν δὲν διέσωσαν.

Ἐν Κύπρῳ δὲ καὶ μεγάλαι ὑπῆρχον ἐμπορικαὶ οἰκίαι· τοῦτο δ' ἐξάγεται καὶ ἐκ τῆς μεγάλης χρηματικῆς ποσότητος, ἣν ἐνταῦθα εὗρεν ὁ Κάτων, καὶ ἐκ τῆς ἑπομένης τοῦ Σουΐδα μαρτυρίας ἐν λ. μεσιτεύειν «Τὰ δὲ χρήματα μεσιτεύειν ἐν Κύπρῳ, παρ' οἷς ἂν αὐτοῖς εὐδοκηθῇ.»

Ἐπὶ δὲ τοῦ Μεσαιῶνος ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ ἐμπορικὸν τῆς Κύπρου ναυτικὸν ἠλαττοῦτο καὶ ἐπὶ τέλους ὅλως κατέστραφη. Ἀλλὰ τοὺς κερκούρους, ἤτοι τὰ μικρὰ ἐκεῖνα πλοιάρια καὶ ἐπὶ τῶν πρώτων Λουσιγνανῶν βασιλέων ἀπαντῶμεν, καὶ μάλιστα ἐπὶ Ἑρρίκου Α'. ὅτε ὁ τῆς Γαλλίας Λουδοβίκος ἔνατος ἦρχε τῆς ς'. σταυροφορίας, πολλὰ ἐν Κύπρῳ διετάχθησαν, ἵνα κατασκευασθῶσι τοιαῦτα πρὸς ἀποβίβασιν στρατευμάτων, nassella ὑπὸ τῶν τότε συγγραφέων καλούμενα. Ἔκτοτε πλέον δὲν ἀπαντῶμεν πλοῖα ἐμπορικὰ Κύπρια ὑπ' οὐδενὸς μνημονευόμενα μέχρι τῶν ἡμετέρων χρόνων, ὅτε τὸ ἄλλοτε ὀνομαστὸν τῆς Κύπρου ναυτικὸν εἰς ἐλαχίστας γολέτας καί τινα πλοιάρια περιωρίσθη, ἅπαντα σχεδὸν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Κυρηνείας ἀνήκοντα· διότι ἐκεῖθεν εἶναι, εἴπομεν, καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ναυτῶν.

Τὰ δὲ προϊόντα τῆς νήσου ἐπὶ τοῦ μεσαιῶνος διὰ τῶν ἐμπορικῶν πλοίων τῆς Βενετίας, Γενούας, Πίσης κτλ. ἐξεπέμποντο. Τούτων ἡ ἐξαγωγὴ ἐπὶ τῆς Ἐνετικῆς κυριαρχίας φαίνεται ὅτι ἦτον λίαν λόγου ἀξία· μόνον βάμβαξ ἐκ Κύπρου ἐξήγετο περὶ τὰς 3,000 βάλας, 50,000—60,000 στατ. Κωνσταντινουπόλεως, ἐνῷ ἤδη μόλις τοὺς 20,000 στατ. ἐξάγει. Πόσος λοιπὸν Κύπριος οἶνος, δημητριακοὶ καρποί, καὶ ἄλλα διάφορα προϊόντα ἐντεῦθεν τότε ἐξήγοντο;

(α) Βαλλεριαν. πρὸς Χόρδ.ον. Τριβίλλιος ἀνωτέρω.

(β) Κούρτ. βιβλ. 9.

Τὸν αὐτὸν δρόμον ἠκολούθησε τὸ Κύπριον ἐμπόριον καὶ μέχρι τῆς ἡμετέρας τὸ 1821 ἐπαναστάσεως· ἤτοι οὐ μόνον ἡ νῆσος ἐξῆγε πολλὰ τῶν αὐτῆς προϊόντων, ἀλλὰ καὶ ἐμπορικὴ ἦτον ἀποθήκη τοῦ ἀπέναντι αὐτῆς τῆς Ἀσίας μέρους. Διὸ ἅπαντα τὰ εἰς τὴν Βηρυττὸν διὰ τῆς μεγάλης ξηρᾶς ἐρχόμενα ἐμπορεύματα ἐκεῖθεν διὰ πλοιαρίων εἰς Κύπρον μετεφέροντο καὶ ἐναπετίθεντο· καὶ ἐντεῦθεν τὰ Εὐρωπαϊκὰ πλοῖα ἐρχόμενα ἐξ Εὐρώπης μετὰ διαφόρων ἐμπορευμάτων, ἐγεμίζοντο ἐξ ἐκείνων τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Κύπρου, καὶ πάλιν ἐπανέκαμπτον εἰς τὴν Εὐρώπην (α). Ἀλλὰ καθ' ἑκάστην ἠλαττοῦτο· ἐπειδὴ ἅπασαι αἱ ἐν ταῖς παραλίαις Κύπριαι πόλεις κατεστράφησαν, καὶ οἱ λιμένες κατεχώσθησαν, καὶ δὲν ἐνατελείπετο, εἰμὴ ἡ Λάρνακξ καὶ ἐν μέρει ἡ Λεμησός, αἵτινες ὁπωσοῦν ἀκμαῖον ἐτήρουν τὸ ἐμπόριον· ἐνῷ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ὑπὲρ τὰς 40 ἀκμαῖαι ὑπῆρχον ἐν Κύπρῳ πόλεις, ὧν αἱ πλεῖσται ἦσαν παράλιοι, καὶ πολλοὶ κλειστοὶ ὑπῆρχον λιμένες. Τὴν μικρὰν δ' αὐτοῦ καὶ μέχρι τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος λάμψιν χρεωστεῖ εἰς τὸ ἀσφαλὲς τῆς χώρας, νήσου οὔσης· ἐπειδὴ οὐδεμία κατὰ τὴν Συρίαν πρότερον ὑπῆρχεν ἀσφάλεια.

Ἀλλ' ὅτε ὁ Ἰμβραήμ Πασιᾶς τῆς Αἰγύπτου μετὰ στρατευμάτων πολλῶν εἰς τὴν Συρίαν ἐπέρασεν, νέαν στροφὴν, τῆς ἀσφαλείας ὁπωσοῦν καταστάθείσης, βλέπομεν τοῦ ἐμπορίου. Εὐθὺς ἄρχεται ἡ Βηρυττὸς ἐμπορικὴ νὰ κατασταίνηται ἀποθήκη ὅλων τῶν μερῶν τούτων τῆς Ἀσίας· εὐθὺς διαφόρων ἐθνῶν ἄνδρες οἱ τὸν πλοῦτον διώκοντες, μικράν τινα ἰδόντες ἀσφάλειαν τῆς περισυσίας των, καὶ μεγάλα ὅτι ἠδύναντο ν' ἀποκτήσωσι πλούτη, ἔτρεξαν εἰς τὴν ἄνοραν ἐκείνην παραλίαν, ἐπλούτησαν καὶ κατέστησαν αὐτὴν τῶν ἐμπορικωτέρων τῆς Ἀσίας πόλεων.

(α) Ὁ Κ. Παῦλος Βονδιτσιάνος μοὶ ἐδιηγήθη ὅτι πρὸ τῆς ἡμετέρας ἐπαναστάσεως τόσοῦτον ταπεινὴ ἦτον ἡ Βηρυττὸς, ὥστε καὶ παποῦτσια ἐν Κύπρου ἔγραφον καὶ ἐλάμβανον.

Ἡ δὲ Κύπρος τούτου τοῦ ἐμπορίου στερηθεῖσα περιωρίσθη σχεδὸν εἰς τὸ τῶν αὐτῆς προϊόντων, ὡς καὶ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν διὰ τὸν τόπον ἐμπορευμάτων. Ἀλλ' ἂν καὶ μεγάλη δὲν ἦναι ἡ Κύπρος ξηρά, πάλιν ἀξιόλογον ἔχει μετὰ τῆς Εὐρώπης ἐμπόριον, εὐφορωτάτη οὖσα χώρα· ἐπειδὴ καὶ σῖτον καὶ κριθὴν περὶ τὸ 1,000,000 κοιλὰ Κωνσταντινουπόλεως, ἐν εὐφορίᾳ ἐκπέμπει εἴς τε Ἀγγλίαν, Ἰταλίαν, Γένουαν, Τεργέστην, Κέρκυραν, καὶ ἐνίοτε τὴν Ἑλλάδα καὶ Κωνσταντινούπολιν. Ἐρυθρόδανον εἴς τε Τεργέστην καὶ Μασσαλίαν ὑπὲρ τοὺς 20,000 στατ. ἀρίστης ποιότητος· οἶνον (κουμανταρίαν) εἴς τε Τεργέστην, Βενετίαν καὶ Κωνσταντινούπολιν· λίνον, λινόσπορον, κάναβιν, κολοκυνθίδας εἴς τε Τεργέστην καὶ Μασσαλίαν. Κεράτια λαμπρὰ ὑπὲρ τοὺς 150,000 στατῆρας, εἰς Ῥωσσίαν, Τεργέστην καὶ Γένουαν. Μέταξαν ὑπὲρ τὰς 35,000 ὀκάδας προπάντων εἰς Μασσαλίαν Ἔλαιον ἐν εὐφορίᾳ ἐξάγει ὑπὲρ τὰς 30,000 στατ. Ἔρια οὐκ ὀλίγα εἰς Λιβόρνον καὶ ἄλλα μέρη. Εἰς Αἴγυπτον δὲ πέμπονται οἰνοπνεύματα, ὀπῶραι, καὶ μάλιστα πάμπολλα Κύπρια ῥάδια. Φαιὰ δὲ γῆ πέμπεται εἰς Λιβόρνον, Ἀγγλίαν καὶ Ἀμερικήν.

Ὅθεν μεθ' ἁπάσης τῆς Μεσογείου καὶ μετ' αὐτῆς τῆς Ἀμερικῆς ἡ Κύπρος ἐμπορικὰς ἔχει σχέσεις· ἐξ ἁπάντων δὲ τούτων λαμβάνει τὰ χρειώδη διὰ τὸν τόπον, οἷον πανία, νήματα, σίδηρον προπάντων ἐξ Ἀγγλίας, καφὲ καὶ ζάκχαριν ἐκ Τεργέστης καὶ Μασσαλίας καὶ διάφορα ἔτι ὑφάσματα. Δέρματα κατειργασμένα ἐκ Μασσαλίας καὶ Ἑλλάδος. Ὀρύζιον κτλ. ἐξ Ἀλεξανδρείας καὶ Δαμιατίου. Τὰ πλεῖστα δὲ τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων προϊόντων μεταφέρονται δι' Ἑλληνικῶν πλοίων, καὶ μάλιστα ἅπας σχεδὸν ὁ σῖτος καὶ ἡ κριθή· τὰ τῆς Τεργέστης σχεδὸν ἐμπορεύματα, καὶ αὐτὰ τὰ εἰς Ῥωσσίαν καὶ ἀλλαχοῦ κεράτια.

Τοιοῦτον ἦτο τὸ Κύπριον ἐμπόριον κατὰ τοὺς διαφόρους αἰῶνας· καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ἀρχαίων χρόνων τὸ πλεῖστον ἐγίνετο μετὰ τῆς Ἑλλάδος βιομηχανίαν ἐχούσης· ἤδη ὅμως σχεδὸν

ἅπαντες οἱ αὐτῆς λιμένες εἶναι δι' αὐτὴν κεκλεισμένοι, μηδενὸς ὑπάρχοντος ἐν Ἑλλάδι βιομηχανικοῦ καταστήματος, ἐν ᾧ βάμβαξ ἢ ἄλλο τι νὰ ἐξοδεύηται. Καὶ ἂν ἐκ Σύρου δὲν ἐπέμποντο ἐνίοτε ὀλίγα κατειργασμένα δέρματα, οἱ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι ἔμποροι ἐκινδύνευον οὐδεμίαν νὰ ἔχωσι γνῶσιν τῶν πολλῶν καὶ λαμπρῶν τῆς Κύπρου προϊόντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΗΘΗ. ΕΘΙΜΑ. ΧΑΡΑΚΤΗΡ.

Καὶ τὰ ἤθη δὲ καὶ ἔθιμα τῶν Κυπρίων λίαν εἶναι ἐρευνητέα, εἴτε τὸν βασιλικόν, εἴτε τὸν ἰδιωτικὸν βίον ἀποβλέποντα. Ὁ Ἀθήναιος τὰ πλεῖστα τῶν ἤδη διασωθέντων τοῦ Κυπριακοῦ βίου ἐτήρησεν, ὑπ' ἄλλων συγγραφέων ἐρανιζόμενος, ὧν τὰ συγγράμματα ἡμῖν δὲν διεσώθησαν. Ἅμα τὴν Κύπρον οἱ Ἕλληνες ἄποικοι ἐπάτησαν, εὐθὺς ἐφρόντισαν τὰ ἐθνικὰ αὐτῶν γνωρίσματα, ὡς οἷόν τ' ἀγνότερα νὰ τηρήσωσι. Τούτου ἕνεκα καὶ τὸ πρῶτον φαίνονται ὅτι τοσοῦτον ἐπὶ τῆς νήσου ἴσχυσαν, ὥστε καὶ τῆς πέριξ θαλάσσης ἐπὶ πολὺν χρόνον ἦρξαν, πλοῦτον πολὺν ἀποκτήσαντες ὑπό τε τῆς εὐφορίας τῆς χώρας καὶ τοῦ ἐμπορίου. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ γράμματα ἐπέδωκαν, καὶ ταύτης τῆς ἐποχῆς εἶναι τὰ περίφημα Κυπριακὰ ποιήματα. Τότε ἔζων οἱ Κύπριοι ἐπικοὶ ποιηταὶ Στασῖνος καὶ Πείσανδρος.

Ἀλλὰ τὰ πλούτη ταῦτα, ἡ εὐφορία τῆς χώρας, αἱ σχέσεις αὐτῆς μετὰ τῆς γείτονος Ἀσίας ἐπ' ὀλίγον συνετέλεσαν ν' ἀπολέσωσι τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν φήμην, καὶ ὅλως νὰ ἐγκολπωθῶσι τὸν τρυφηλὸν καὶ ὀκνηρὸν τῶν Ἀσιανῶν βίον. Ταῦτ' ἅπαντα διέφθειραν τὸ πολεμικὸν αὐτῶν πνεῦμα, καὶ εὐκαιρίας δοθείσης ὑπὸ διαφόρους δυνάστας πίπτουσιν. Ὅθεν ὁ Δοξόπατρος (α) λέγει· «Παραπλησίως δὲ καὶ οἱ Κίλικες καὶ οἱ Κύπριοι·

(α) Δοξοπ. εἰς Ἀφθ. 2. 163.

αἰχμάλωτοι γὰρ καὶ αὐτοὶ τοῖς πολεμίοις γεγόνασι διὰ τὸ ταῖς ἡδοναῖς ἑαυτοὺς ἐκδιδόναι τῶν πολεμικῶν ἀμελοῦντες.»

Ἐπὶ τοῦ μεγάλου Εὐαγόρου ὅμως ἐνυπῆρχον φαίνεται ἔτι τέχνη τῶν ἀρχαίων ἠθῶν καὶ ἐθίμων· ἐπειδὴ τὸ πλεῖστον τῶν Κυπρίων ἐπεθύμουν καὶ πάλιν τὴν εἰσαγομένην τρυφηλότητα καὶ ὀκνηρίαν ἀποφεύγοντες ν' ἀνακτήσωσι τὴν ἀρχαίαν τῶν εὐκλειαν. Ἀλλ' οὗτοι βεβαίως εἶναι οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ἀρχαίας τῶν Κυπρίων ἐλευθερίας καὶ δόξης, ἣν δὲν ἠδυνήθησαν ἐπὶ τέλους νὰ ὑπερασπίσωσιν· ἐπειδὴ εἶχεν ὑπερτεχύσει ὁ ὀκνηρὸς καὶ ἀκόλαστος βίος. Ἐναπελείποντο δ' αὐτοῖς πλέον μόναι αἱ ὑλικαὶ ἡδοναί, εἰς ἃς ἔχοντες κλίσιν ἔτι μᾶλλον ἐδόθησαν.

Οἱ Κύπριοι βασιλεῖς μικροὶ ὄντες δυνάσται ἀσθενῆ ἐνήργουν δύναμιν ἐπὶ χιλιάδων τινῶν ἀνθρώπων, σύμφωνον τὴν αὐλὴν αὐτῶν ἔχοντες τῇ τοῦ Πέρσου μονάρχου. Ἐνταῦθα τῆς Συρακῆς εἰσαχθείσης μαλθακότητος, πολλοὶ ἀθληταί, κιθαρῳδοί, γελωτοποιοί, φιλόσοφοι, ῥήτορες καὶ ἄλλοι μεγάλοι ἄνδρες συνέῤῥεον· καὶ τοὺς μὲν διὰ τὴν μεγάλην των παιδείαν ὑπεδέχοντο, τοὺς δὲ διὰ τὰς τέχνας των· ὡς Στρατόνικον τὸν κιθαρῳδὸν ὑπεδέξατό τις ἀμφιλαφῶς. Ὁ δ' ὑπερήσθη τῇ κλήσει· καὶ γὰρ ἔτυχεν οὐκ ἔχων καταγωγὴν ἅτε εἰς ξένην γῆν ἀφικόμενος. Ὑπερησπάζετο γοῦν τὸν ἄνδρα διὰ τὸ πρόχειρον τῆς κοινωνίας τῆς κατὰ τὴν στέγην κτλ.» ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἄλλοι πολλοὶ εἶτα ἦλθον θυμώσας ἀνεχώρησεν. Ἀλλ' εἶτα διὰ τὸ πολὺ σκωπτικόν του ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Σαλαμῖνος τὸν βίον ἐτελεύτησεν· ὅθεν ὁ Ἀθηναῖος λέγει (α).

Ἡ Νικοκρέοντος εἰσιοῦσα Βιοθέα
Γυνὴ μετὰ παιδίσκης ἅβρας εἰς τὸν τόπον
Ἀπεψόφησε, κᾆτα τῶν Σικυωνίων
Ἀμυγδάλην ἐπιβᾶσα συνέτριβε τέχνῃ
Στρατόνικος εἶπεν, οὐχ ὅμοιος ὁ ψόφος.

(α) Αἰλιαν. Ποικιλ. Ἱστορ. 14. 14. Ἀθήν. 8. 349.

Ὑπὸ νύκτα τῆς φωνῆς δὲ ταύτης οὕνεκα
Ἐν τῷ πελάγει διέλυσε τὴν παῤῥησίαν.

Ἀλλὰ μικρὸν κατωτέρω λέγει ὅτι ὑπὸ Νικοκλέους ἐφαρμακεύθη ὡς σκώπτων τοὺς υἱούς του.

Ἄλλοτε δ' «ἐν Κύπρῳ (ὁ Δωρίων) παρὰ Νικοκρέοντι δειπνῶν ἐπῆνεσε ποτήριόν τι· καὶ ὁ Νικοκρέων ἔφη, ὃ ἂν βούλει, ὁ αὐτὸς τεχνίτης ποιήσει σοι ἕτερον. Σοίγε, ἔφη, ἐμοὶ δὲ τοῦτο δός.» Τοιαῦτα δὲ δῶρα καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις Ἑλληνικαῖς τραπέζαις, ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ἐγίνοντο. Τὴν ξενίαν ταύτην φαίνεται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων οἱ Κύπριοι ἐτήρησαν. Ὁ Εὐσταθιος (α) λέγει «ὅτι ὁ Κινύρας... βασιλεὺς Κύπρου ζάπλουτος, ἃς παριόντας τοὺς Ἀχαιοὺς ἐξένισεν ὑποσχόμενος καὶ ἐν Ἰλίῳ πέμψειν τὰ ἀναγκαῖα· φασὶ δ' αὐτὸν ἀμελήσαντα ἐπικατάρατον γενέσθαι ὑπὸ Ἀγαμέμνονος.» Αὕτη δὲ οὕτω γενομένη κατήντησε παροιμιώδης, Κυπρία ξενία, ἤτοι ξενία μετὰ πονηρίας γινομένη.

Ταύτην καὶ οἱ νῦν Κύπριοι διετήρησαν, εὐπροσήγοροι καὶ εὐκατάδεκτοι ὄντες. Ἅμα ξένος λόγου ἄξιος εἰς Κύπρον ἔλθῃ, εὐθὺς οἱ ἐκεῖσε κατοικοῦντες τρέχουσι νὰ ἐπισκεφθῶσι τὸν ξένον καὶ διὰ τούτου καταρθοῖ ἐν μιᾷ ἑβδομάδι σχέσιν μεθ' ἁπάντων τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ἢ κώμης νὰ λάβῃ. Καὶ περιήγησιν δ' εἰς τὴν νῆσον ἅπασαν ποιήσας τις λαμβάνει τὴν δυνατὴν φιλοξενίαν.

Κατὰ δὲ τὸν Δημ. Φαληρέα (β) ἡ ἐν ταῖς τραπέζαις καθαριότης τῶν Κυπρίων πολὺ ἐπηνεῖτο. «Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ὡς φησὶ Δοῦρις ἐν τῇ ἑκκαιδεκάτῃ τῶν ἱστοριῶν, χιλίων καὶ διακοσίων καλάντων κατ' ἐνιαυτὸν κύριος γενόμενος... καὶ ταῖς μὲν δαπάναις ταῖς εἰς τὰ δεῖπνα τοὺς Μακεδόνας ὑπερέβαλε, τῇ δὲ καθαριότητι Κυπρίους καὶ Φοίνικας». Θαυμάσιοι δ' εἶναι καὶ οἱ τῶν ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων τῶν Κυ-

(α) Ἀθήνι 8. 337.
(β) Ἀθήν. 12. 542.

πρίων τράπεζαι διά τε τὴν ἀφθονίαν καὶ ποικιλίαν τῶν φαγητῶν καὶ ἐπιδορπημάτων. Ἐν αὐταῖς οὐδὲν ἄλλο κρέας χρῶνται, εἰμὴ τὰ τῆς θήρας, ὑπὸ ἀρίστων μαγείρων μαγειρευόμενα.

Οἱ βασιλεῖς τῆς Σαλαμῖνος θέλοντες νὰ διασκεδαζωσι καὶ ὑπὸ τῶν σοφῶν τῶν εἰς τὴν αὐλήν των προσερχομένων νὰ ὠφελῶνται κατὰ μῆνα ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἔκαμον τραπέζας. Ἐν τοιαύτῃ τινι ἐπιμηνίῳ ἑορτῇ ὁ Νικοκρέων, ὡς λέγει Διογένης ὁ Λαέρτιος (α), εἶχε προσκαλέσει Μενέδημον τὸν Ἐρετριέα ὅς τις «διὰ τὸ παῤῥησιαστικὸν τοῦτο μικροῦ καὶ ἐκινδύνευσεν ἐν Κύπρῳ παρὰ Νικοκρέοντι σὺν Ἀσκληπιάδῃ τῷ φίλῳ. Τοῦ γάρ τοι βασιλέως ἐπιμήνιον ἑορτὴν τελοῦντος, καὶ καλέσαντος καὶ τούτους, ὥσπερ τοὺς ἄλλους φιλοσόφους, τὸν Μενέδημον, ὡς εἴ καλὸν τῶν τοιούτων ἀνδρῶν συναγωγὴ καθ' ἡμέραν ἔδει γίγνεσθαι τὴν ἑορτήν, εἰδ' οὐ περιττῶς καὶ νῦν. Πρὸς τοῦτο δ' ἀπαντήσαντος τοῦ τυράννου καὶ εἰπόντος, ὡς ταύτην τὴν ἡμέραν ἔχει σχολάζουσαν πρὸς τὸ διακούειν φιλοσόφων, ἔτι μᾶλλον ἀτειρότερον ἐνέκειτο, δεικνὺς ἐπὶ τῆς θυσίας, ὡς χρὴ πάντα καιρὸν φιλοσόφων ἀκούειν, ἕως μή τις αὐλητὴς αὐτοὺς διεπέμψατο κἂν ἀπώλοντο.»

Ἐν ἄλλῳ δὲ συμποσίῳ ὕβρισεν ὁ Ἀνάξαρχος τὸν Νικοκρέοντα ἐνώπιον τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ εἰς τοσαύτην ὑπέπεσε παρὰ τῷ τυράννῳ ὀργήν, ὥστε μετ' οὐ πολὺ ἐπιτυχὼν ὁ τύραννος αὐτὸν βαρβάρως ἐν ὅλμῳ ἔθεσε καὶ σιδηροῖς ὑπέροις ἔτυπτεν (β), ἕως οὗ ἐτελεύτησε βασανιζόμενος.

Ὅταν δ' οὕτως οἱ Σαλαμίνιοι ἔζων, τρυφηλότερον ἀναμφιβόλως θᾶ ἔζων οἱ τῆς Πάφου, τῶν Σόλων κτλ. ἐπειδὴ ὅσα Κλέαρχος ὁ Σολεὺς παρ' Ἀθηναίῳ λέγει, τὰ πλεῖστα βεβαιότατα εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἀναφέρονται. Ἐνῷ δὲ πρὶν ἐν τοῖς συμποσίοις τῶν Σαλαμινίων βασιλέων ἐλύοντο ὑπὸ τῶν συνδαιτυμόνων φιλοσόφων τὰ μεγαλείτερα ζητήματα, ἤδη ἐν τοῖς

(α) Διογέν. Λαέρτ. 3. 17.
(β) Διογέν. Λαέρτ. 9.

τῶν ἀρχιεπισκόπων συμποσίοις προτίθεται ὡς ζήτημα ποῖος δύναται νὰ φάγῃ περισσότερον· ποῖον τῶν βρωμάτων ἢ ἰχθύων εἶναι νοστιμώτερον, καὶ κατὰ ποῖον χρόνον· ἂν αἱ κούπαις τοῖς ἀρέσκωσι πλεῖον τῶν ἄλλων, καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ὁ Ἀθήναιος τῶν Παφίων βασιλέων μνημονεύει ὡς ἐν μεγίστῃ τρυφῇ ζώντων. «Ἑξῆς τε διηγούμενος περί τινος μειράκιου Παφίου μὲν τὸ γένος, βασιλέως δὲ τὴν τέχνην. Τοῦτο (φησὶν ὁ Κλέαρχος) τὸ μειράκιον κατέκειτο δι' ὑπερβάλλουσαν τρυφὴν ἐπὶ ἀργυρόποδος κλίνης, ὑπεστρωμμένης Σαρδιανῇ φιλοτάπιδι τῶν πάνυ πολυτελῶν· ἐπεβέβλητο δ' αὐτῷ πορφυροῦν ἀμφίταπον ἀμοργίνῳ καλύμματι περιγλυμμένον. Προσκεφάλαια δ' εἶχε τρία μὲν ὑπὸ τῇ κεφαλῇ βύσσινα παρουλγῆ, δι' ὧν ἠμύνετο τὸ καῦμα, δύο δὲ ὑπὸ τοῖς ποσίν, ὑσγινοβαφῆ τῶν Δωρικῶν καλουμένων ὑφ' ὧν κατέκειτο λευκῇ χλαμύδι.» Τὰ δὲ μικρὸν κατωτέρω (α) περὶ αὐτοῦ λεχθέντα τὴν μεγίστην δεικνύουσι τῶν Παφίων βασιλέων ἀκολασίαν. «Ἀλλ' ἤδη καὶ τῇ τούτων χρείᾳ μέμψαιτ' ἄντις τὸ μειράκιον, ὥσπερ εἶπον. Οἱ μὲν γὰρ παῖδες μικρὸν ἄνωθεν τῆς κλίνης ἐν χιτωνίσκοις ἔστασαν· τριῶν δ' ὄντων ἀνδρῶν, δι' οὓς δὴ ὁ πᾶς λόγος ἐνέστηκε, καὶ τούτων ὄντων ἐπωνύμων παρ' ἡμῖν, ὁ μὲν εἷς ἐπὶ τῆς κλίνης πρὸ ποδῶν καθῆστο, τοὺς τοῦ μειρακίου πόδας ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ γόνασι λεπτῷ ληδίῳ συνημφιακώς. Ὃ δὲ ἐποίει δήπου καὶ μὴ λέγοντος οὐκ ἄδηλον. Καλεῖται δ' οὗτος ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων Παράβυστος, διὰ τὸ καὶ τῶν μὴ παραδεχομένων ὅμως τεχνικώτατα κολακεύων παρεμπίπτειν εἰς τὰς ὁμιλίας. Ἕτερος δ' ἦν ἐπί τινος δίφρου κειμένου παρ' αὐτὴν τὴν κλίνην, καὶ τοῦ νεανίσκου τὴν χεῖρα παρεικότος ἐκρεμάμενος, ταύτῃ καὶ προσπεπτωκὼς κατέψηχέ τε καὶ τῶν δακτύλων ἕκαστον ἐν μέρει διαλαμβάνων, εἷλκέ τι καὶ ἐξέτεινεν. Ὥστε τὸν πρῶτον αὐτὸν ἐπονομάσαντα Σικύαν εὐστόχως εἰρηκέναι δοκεῖν. Ὁ δὲ τρίτος, ὁ Θὴρ ὁ γενναιότατος, ὅσπερ ἦν τῆς ὑπη-

(α) Ἀθήν. 6. 67. καὶ 6. 70.

ρεσίας πρωταγωνιστής, προσεστηκὼς αὐτῷ κατὰ κεφαλήν, μετεῖχε τῶν βυσσίνων προσκεφαλαίων, ἀποκεκλιμένος εἰς αὐτὰ πάνυ φιλικῶς. Καὶ τῇ μὲν ἀριστερᾷ τὸ τοῦ μειρακίου τριχωτ- μάτιον ἐπικοσμῶν, τῇ δεξιᾷ δὲ Φωκαϊκὸν ψῦγμά τι διακινῶν, ὡς αἰωρῶν ἡδὺς ἦν, ἀλλ' οὐκ ἀπαοιβῶν. Διό μοι δοκεῖ ἐν αὐτῷ δαίμων τις ἐλευθέριος νεμεσήσας ἐφεῖναι τῷ μειρακίῳ μωῖαν, οὐκ ἄλλην ἢ ἐκείνην, ἧς καὶ τὴν Ἀθηνᾶν φησιν Ὅμηρος ἐνεῖναι τῷ Μενελάῳ τὸ θάρσος, οὕτως ἦν ἐρρωμένη καὶ ἄφαβος τὴν ψυχήν. Δηχθέντος δὲ τοῦ μειρακίου, τηλικοῦτον ἀνέκραγεν ἄν- θρωπος ὑπὲρ ἐκείνου, καὶ οὕτως ἠγανάκτησεν, ὥστε διὰ τὴν πρὸς μίαν ἔχθραν ἁπάσας ἐκ τῆς οἰκίας ἤλαυνεν. Ὅθεν καὶ φανερὸς ἐγένετο πρὸς τοῦτο τεταχὼς ἑαυτόν.»

Ὁ δ' Ἀντιφάνης ὁ κωμῳδοποιὸς ἐν στρατιώτῃ λέγει ὅτι ὑπὸ περιστερῶν ἐρρυπίζετο ὁ βασιλεύς. Εἰλήφετο δε μύρον τῆς Συρίας, ὅπερ τρώγουσιν αἱ περιστεραί· αὗται δὲ διὰ τὴν ὀσμὴν πετόμεναι προσεπάθουν νὰ καθίσωσιν ἐπὶ τὴν κεφαλήν· ἀλλὰ παῖδες παρακαθήμενοι ἐμπόδιζον· εἶτα πάλιν ἤρχοντο, καὶ πάλιν ἐδιώκοντο γλυκὺν ἀέρα καὶ σύμμετρον ποιοῦσαι. Τὸν βίον τοῦτον (α) παρακατιὼν ὁ Ἀθήναιος ὑγρὸν ὀνομάζει· «Οὐκ ἂν διαμάρτοι δέ τις τὸν τοῦ μειρακίου τούτου τοῦ Κυ- πρίου βίον ὑγρὸν ὀνομάζων· οὗ πολλοὺς καὶ διδασκάλους φησὶν εἶναι Ἀθήνησιν Ἀλεξις ἐν Πυραύνῳ.» Ἀλλὰ τοιοῦτος φαίνε- ται ἦτον καὶ ὁ τῶν Κυπρίων ἁπάντων βίος· ἐπειδὴ εἰ μὲν ἦν ἄλλως, πῶς τοιούτους θηλυδρίας βασιλεῖς ὑπέφερον νὰ ἔχωσι.

Φαίνεται δ' ὅτι καὶ πολλοὶ ὀκνηροὶ καὶ ἄσημοι νέοι εἰς Κύπρον μετέβαινον, καὶ μὴ πράττοντες τόσον εὐγενεῖς ὑπηρε- σίας τὰ μάλιστα ὠφελοῦντο. Τοιοῦτον δέ τινα νέον ἀναφέρει καὶ ὁ Μένανδρος εἰς τὸν αὐτοῦ Μισούμενον.

Ἐκ Κύπρου λαμπρῶς πάνυ
Πράττων, ἐκεῖ γὰρ ὑπό τιν' ἦν τῶν βασιλέων.

(α) Ἀθήν· 6. 71 καὶ 72.

Κακὴν δ' ὑπόληψιν κατὰ τὰν Σταβαῖαν (α) ἔχαιρον οἱ Κύπριοι. «Καὶ ὀνειδίζουσι μέν, ὅτι Κύπριος, ὁ Μυκώνιος, ὁ Βελβινθείτης.» Ἀλλὰ ταῦτα ἴσως ὑπερβολαὶ εἶναι τῶν κωμικῶν.

Ἐν δὲ τῷ εἰρημένῳ χωρίῳ ταῦτα λέγει ἔτι ὁ Ἀθηναῖος περὶ τοῦ Παφίου μειρακίου. «Εἴη οὖν ἂν ὁ τοῦ προκειμένου μειρακίου κόλαξ μαλακακόλαξ, ὡς φησιν ὁ Κλέαρχος. Πρὸς γὰρ τῷ τοιούτῳ κολακεύειν, καὶ τὸ σχῆμα τῶν κολακευομένων ἐπακολουθοῦν ἀπομιμεῖται, παραγκωνίζειν καὶ σπαργανοῦν ἑαυτὸν τοῖς τριβωνιαρίοις.»

Ἀλλὰ καὶ ἕτερον γένος κολάκων ὑπῆρχεν ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν βασιλέων τῆς Κύπρου, εἰς δύο διαιρούμενον εἰς Γεργίνους καὶ Προμάλαγγας. Οὗτοι ὅ,τι παρὰ τῶν πολιτῶν αὐτοῖς ἀναμιγνύμενοι ἐμάνθανον, ἀνέφερον εἰς τοὺς ἄνακτας, ἤτοι τοὺς παρ' ἡμῖν πρίγγιπας· (β) «Παραδεδεγμένοι δ' εἰσὶ πάντες οἱ κατὰ τὴν Κύπρον μόναρχοι, τὸ τῶν εὐγενῶν κολάκων γένος ὡς χρήστιμον. Πάνυ γὰρ τὸ κτῆμα τυραννικόν ἐστι. Καὶ τούτων, οἷον Ἀρεοπαγιτῶν τινων οὔτε τὸ πλῆθος, οὔτε τὰς ὄψεις ἔξω τῶν ἐπιφανεστάτων οἶδεν οὐδείς. Διῃρημένων δὲ διχῇ κατὰ συγγένειαν τῶν ἐν τῇ Σαλαμῖνι κολάκων, ἀφ' ὧν εἰσὶν οἱ κατὰ τὴν ἄλλην Κύπρον κόλακες, τοὺς μὲν Γεργίνους, τοὺς δὲ Προμάλαγγας προσαγορεύουσιν, ὧν οἱ μὲν Γεργῖνοι συναναμιγνύμενοι τοῖς κατὰ τὴν πόλιν ἔν τε τοῖς ἐργαστηρίοις καὶ ταῖς ἀγοραῖς ὠτακουστοῦσι, κατασκόπων ἔχοντες τάξιν· ὅ,τι δ' ἂν ἀκούσωσιν ἀναφέρουσιν ἑκάστης ἡμέρας πρὸς τὰς καλουμένας ἄνακτας. Οἱ δὲ Προμάλαγγες ζητοῦσιν ἀντὶ τῶν ὑπὸ τῶν Γεργίνων προσαγγελθέντων, ὅ,τι ἂν εἶναι ζητήσεως δόξῃ, ὄντες τινὲς ἐρευνηταί. Καὶ τούτων οὕτως ἔντεχνος καὶ πιθανὴ πρὸς ἅπαντας ἡ ἔντευξις, ὥστ' ἔμοιγε δοκεῖ, καθάπερ καὶ αὐτοί φασι, παρ' ἐκείνων εἰς τοὺς ἔξω τόπους διαδιδόσθαι τὸ σπέρμα τῶν ἐλλογίμων κολάκων. Καὶ

(α) Στοβ. Ἐκλογ. 38.
(β) Ἀθήν. βιβλ. ς. 68.

γὰρ οὐχ οἷον μετρίως ἐπὶ τῷ πράγματι σεμνύνονται, διὰ τὸ τετιμῆσθαι παρὰ τοῖς βασιλεῦσιν, ἀλλὰ καὶ λέγουσιν ὅτι τῶν Γεργίνων τις, ἀπόγονος ὧν τῶν Τρώων, οὓς Τεῦκρος ἀπὸ τῶν αἰχμαλώτων κατακτησάμενος εἰς Κύπρον ἔχων ἀπῴκισεν.»

Ἀλλὰ καὶ γένος Κολακίδων κατὰ τὸν Ἀθήναιον (α) ὑπῆρχεν ἐν Κύπρῳ, αἵτινες, ἐπειδὴ ὡς κλίμακες ἐχρησίμευον πρὸς ἀνάβασιν καὶ κατάβασιν ἀπὸ τῶν ἁμαξῶν τῶν ἡγεμονίδων τῶν Περσῶν καὶ ἄλλων διαφόρων αὐλῶν, κλιμακίδες ἐκλήθησαν. «Γεγόνασι δὲ παρ' ἡμῖν καὶ ἐπὶ Γλοῦ τοῦ Καρός, καὶ γυναῖκες ὑπὸ τὰς ἀνάσσας, αἱ προσαγορευθεῖσαι κολακίδες. Ἀφ' ὧν ὑπολιπεῖς τινες εἰς τὸ πέραν ἀφικόμεναι μετάπεμπτοι πρός τε τὰς Ἀρταβάζου καὶ τὰς Μέντορος γυναῖκας, κλιμακίδες μετωνομάσθησαν ὑπὸ τοιαύτης πράξεως· ταῖς μεταπεμψαμέναις ἀρεσκευόμεναι κλίμακα κατεσκεύαζον ἐξ ἑαυτῶν οὕτως, ὥστ' ἐπὶ τοῖς νώτοις αὐτῶν τὴν ἀνάβασιν γίγνεσθαι καὶ τὴν κατάβασιν ταῖς ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν ὀχουμέναις. Εἰς τοῦτο, ἵνα μὴ ἀθλιότητος εἴπω, προηγάγοντο τεχνώμεναι τὰς ἀφρονεστάτας. Τοιγαροῦν αὗται μέν, ἐκ τῶν λίαν μαλακῶν ὑπὸ τῆς τύχης μεταβιβασθεῖσαι, σκληρῶς ἐβίωσαν ἐπὶ γήρως, αἱ δὲ τῶν παρ' ἡμῖν ταῦτα διαδεξάμεναι, ἐκπεσοῦσαι τῆς ἐξουσίας, κατῆραν εἰς Μακεδονίαν, καὶ τὰς τῶν ἐκεῖ κυρίας τε καὶ βασιλίδας ὃν τρόπον ταῖς ὁμιλίαις διέθεσαν, οὐδὲ λέγειν καλόν, πλὴν ὅτι μαγευόμεναι καὶ μαγεύουσαι, ταυροπόλοι καὶ τριόδοί τινες αὗται πρὸς ἀλήθειαν ἐγένοντο, πλήρεις πάντων ἀποκαθαρμάτων. Τοσούτων ἔοικε καὶ τοιούτων ἡ κολακεία κακῶν αἰτία γενέσθαι τοῖς διὰ τοῦ κολακεύεσθαι προσδεξαμένοις αὐτήν.»

Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ τῆς Ἀφροδίτης λατρεία οὐκ ὀλίγην ἔδιδε ζωὴν εἰς τὸν τοιοῦτον τῶν Κυπρίων βίον, ὅλως καταστρέφουσα τὴν πνευματικὴν αὐτῶν ἀνάπτυξιν, τὰ ἤθη καὶ τὸν πολεμικὸν τοῦ ἔθνους χαρακτῆρα. Τοῦτο εἶναι ἀληθέστατον·

(α) Ἀθήν. 6. 69.

διότι ἅμα ὁ χριστιανισμὸς ἤρχισεν ἐν τῇ νήσῳ νὰ διαδίδηται, εὐθὺς καὶ ὁ ἄσωτος ἐκεῖνος βίος ἤρχισε νὰ ἐλαττοῦται, δὲν κατέπαυσεν ὅμως παντάπασι, καὶ τῶν τοπικῶν ἕνεκα, ὡς ἐρρέθη, αἰτίων, καὶ τῆς παντοτεινῆς ἔτι τῆς χώρας ὑπὸ διαφόρους δυνάστας δουλείας. Ὁ Θεοδωρῖχος (α) μάλιστα λέγει ὅτι ἐπὶ τῶν Λουσιτανῶν ἡ Κύπρος ὁ ἀθλιέστατος τόπος τοῦ κόσμου ἐγένετο· ἐπειδὴ ὅ,τι χαλεπὸν ἀπὸ αὐτὴν ἔλειπεν, ἤτοι ἡ ἀλαζονεία, προσετέθη αὕτη διὰ τῆς τῶν Γάλλων κυριαρχίας. **In Cypro, in qua fastus Gallicus, Syra molities, Graecae blandiae, aefrantes, quae unum videlicet in insulam convenere.»**

Τῆς δὲ λατρείας τῆς Ἀφροδίτης ἕνεκα αἱ Κύπριαι γυναῖκες καὶ νεάνιδες εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν τῆς διαφθορᾶς εἶχον φθάσει. Ὁ Ἡρόδοτος λέγει, «Ὁ δὴ αἴσχιστος, τῶν νόμων ἐστὶ τοῖσι Βαβυλωνίοισιν, ὅδε· δεῖ πᾶσαν γυναῖκα ἐπιχωρίην ἱζομένην εἰς ἱρὸν Ἀφροδίτης ἅπαξ ἐν τῇ ζόῃ, μιχθῆναι ἀνδρὶ ξένῳ· ἐνιαχῇ δὲ καὶ τῆς Κύπρου ἔστι παραπλήσιος τούτῳ νόμος.» Ὁ δ' Ἰουστῖνος ὅτι αἱ Κύπριαι παρθένοι, πρὶν ἔλθωσιν εἰς γάμον, ἐν τῇ ἀκτῇ τῆς θαλάσσης καθ' ὡρισμένας ἡμέρας μετὰ τῶν τυχόντων συνευρίσκοντο, παρ' ὧν καὶ χρήματα προικὸς χαρὶν ἐλάμβανον, τὸν τῆς θεᾶς τελοῦντες νόμον. Ὁ δὲ Λακτάντιος (β) λέγει ὅτι αἱ Κύπριαι γυναῖκες τῆς Ἀφροδίτης ἕνεκα, διεφθάρησαν. **Auctorque mulieribus in Cypro (Venus) fuit, uti vulgo corpore quaestam facerent.** Ὁ δὲ Τερέντιος λέγει (γ) Σάμιον μαστροπὸν, πολλὰς γυναῖκας καὶ κοράσια ἀγοράσαντα διὰ τὴν εἰς Κύπρον τῆς Ἀφροδίτης πανήγυριν, καὶ ἐπὶ τούτῳ ναυλώσαντα πλοῖον, ἵνα τὸν κατάλληλον φθάσῃ χρόνον, ἄλλως τὰ μάλιστα ἐφοβεῖτο ὅτι ἤθελε ζημιωθῇ.

(α) Theodorich. à Niem Tract. VI. cap. XXX. II.

(β) Ἡροδοτ. βιβλ. Α. Ἰουστῖν. 18. Σέξτ. Ἐμπειρ. Πύρρ. Ὑποθεσ. βιβλ. 3, Λακταντ. βιβλ. Α. κεφ. 16.

(γ) Terent. Adelph. Act. II. Sc. II.

— Emptae mulieres
Complures, et item hiae aliae quas porto Cyprum misi
Eo ad mercatum venio, damnum maximum est.

Ὅτι δὲ καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον τὸ ἔθος τοῦτο δὲν ὑπῆρχεν, καὶ ὁ τῆς Δημωνάσσης τῆς Σαλαμινίας νόμος αὐτὸ ἀποδεικνύει. «Μοιχὶς κειραμένη παρνευέτω»

Διὰ τούτου ἐμφαίνεται μὲν ὅτι ὑπῆρχον καὶ ἐν τῇ Σαλαμῖνι τῆς Κύπρου πορνοστάσια, ἀλλ' ἡ μοιχεία ῥητῶς ἀπηγορεύετο εἰς τὰς ὑπάνδρους γυναῖκας. Φαίνεται δὲ (α) καὶ ψιμυθίου μεγίστη χρῆσις ἐγίνετο ὑπό τε τῶν γυναικῶν, καὶ τῶν διεφθαρμένων ἔτι νεανίσκων. «Ὁ Πάφιος νεανίσκος ἔθος καταχρίεσθαι τὸ πρόσωπον, ὥσπερ αἱ γυναῖκες, μοιχείων ἑάλω καὶ ἠσχημόνησαν.» Τοῦτο ἐκ τῆς Κύπρου ὅλως ἐξέλιπε, καὶ μόνον αἱ ἄλλοθεν εἰς τὴν νῆσον ἐρχόμεναι αὐτὸ μεταχειρίζονται.

Ἐν τῇ κωμῳδίᾳ δὲ τοῦ Μενάνδρου Κόλαξ (β) παρουσιάζεται εἰς Κύπριας, πιθανὸν πλούσιας καὶ εὐήθης πρὸς Στρουθίαν τὸν παράσιτον. Ἐν δὲ τῇ λογοτριβῇ των Στρουθίας ἀποθνήσκει ἀπὸ τὸν γέλωτα διὰ τὸν Κύπριον «Καθάπερ ὁ Στρουθίας ἐμπεριπατῶν τῷ Βίαντι καὶ καταρχούμενος τῆς ἀναισθησίας αὐτοῦ τοῖς ἐπαίνοις.

Ἀλεξάνδρου ταῦ βασιλέως πλέον πέπωκας
Καὶ γέλωτι πρὸς τὸν Κύπριον ἐκθανούμενος.»

Παρὰ ταύτην καὶ Ἄλεξις ἔγραψε κωμῳδίαν Κύπρας. Τί δὲ περιελάμβανεν, ἀγνοοῦμεν, τὸ τέλος δ' αὐτῆς φαίνεται εἶναι κατὰ τὸν Ἔγγελον τὰ παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ (γ) διασωθέντα· «Αὐτοπύρου δ' ἄρταν μνημονεύει Ἄλεξις ἐν Κυπρίῳ.

Τὸν δ' αὐτόπυραν ἄρταν ἀρτίως φαγών.»

Καὶ «Τοὺς ῥυπαροὺς ἄρτους φαιοὺς ὠνόμασεν Ἄλεξις ἐν Κυπρίῳ.» Φαίνεται δ' ὅτι ἔνδεια ὑπῆρχεν ἄρτου· ὅθεν καὶ πα-

---

(α) Ἀρτεμιδωρ. Ὀνειρ. 4. κεφ. 41.
(β) Πλουταρχ. Κόλαξ καὶ Φίλος κεφ. 13. Μενανδρ. σελ. μα'. 109.
(γ) Ἀθήν. 3. 110. καὶ 3. 114.

ρακονοῦνται διὰ τοῦτο· ἀλλὰ ταῦτα βεβαιότατα εἶναι κτύπήματα τῆς τρυφηλότητος τῶν Κυπρίων διαφόρους ἄρτους χρωμένων.

Καὶ ὁ Καρκῖνος δ' ἔγραψε κωμῳδίαν Κύπριος· ἀλλ' ἐν γένει τίποτε περὶ ταύτης δὲν γνωρίζομεν, ἂν καὶ αὕτη τὸν Κύπριον βίον εἶχεν ὑπ' ὄψιν.

Ὡς δ' οἱ Βοιωτοὶ κατηγοροῦντο ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων διὰ τοῦ ὗς Βοιωτία, οὕτω καὶ οἱ Κύπριοι διὰ τοῦ βοῦς Κύπριος. Ὁ Σουίδας λέγει « Βοῦς Κύπριος· ἐπὶ τοῦ χυδαίου καὶ ἀναισθήτου. » Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἡσύχιος « Βοῦς Κύπριος, κοπροφάγος, ἀκάθαρτος, σημαίνει δὲ ἀτοπίαν τῶν Κυπρίων. »

Καὶ αὕτη μὲν ἦν ἐν γένει ἡ περὶ Κυπρίων ὑπόληψις· ἰδίως ὅμως οἱ Λαπήθιοι ἐθεωροῦντο ὡς ἠλίθιοι κατὰ τὸν Σουίδαν « Λαπάθιον, ἡ λέξις ἀπὸ Λαπάθου πόλεως, τὸν ἠλίθιον. »

Τὴν δὲ μαγείαν, ἐν Κύπρῳ ἐφευρεθεῖσαν, κατὰ κόρον ἐπί τε τῆς ἀρχαιότητος καὶ νῦν καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον μεταχειρίζονται. Ὁ Πλίνιος (α) ἀναφέρει ὅτι οἱ Ψύλλοι, καὶ Μάρσοι, γένη Κυπριακά, καὶ ἅπαντες οἱ ἐν τῇ νήσῳ καλούμενοι Ὀφιογενεῖς τὴν τέχνην ταύτην ἐν τῇ δήξει τῶν ὄφεων μετεχειρίζοντο. Τούτων προσβευτής τις ἐλθὼν εἰς Ῥώμην ἐξάγων τοὔνομα παρὰ τῶν ὑπάτων τῆς Ῥώμης εἰς πίθον ῥιφθεὶς δοκιμῆς χάριν ἐνώπιον ἀπείρων ἀνθρώπων ἀβλαβὴς διέμεινε, θαῦμα τοῖς παρεστῶσι παρασχών. Ταύτην καὶ ἤδη ἐν Κύπρῳ οἱ χωρικοὶ μεταχειρίζονται, γητείαν καλοῦντες· Ὅταν ὑπὸ τῆς Κουφῆς δηχθῇ τις εὐθὺς καταφεύγει εἰς τοὺς ἐπιτηδευομένους τὴν τέχνην, οὔτε λέξιν καθ' ἅπασαν τὴν ὁδὸν προφέρων· ἅμα δὲ τὸν γητευτὴν πλησιάσῃ, διὰ νεύματος κάμνει αὐτὸν νὰ ἐννοήσῃ ὅτι πάσχει· ἐκεῖνος δ' ἐννοήσας τὸ πρᾶγμα, ἐκφωνεῖ τι ἀποστήθους μουρμουρίζων, καὶ λαβὼν τεμάχιον τοῦ ἐνδύματος τοῦ προσβληθέντος, ἢ τοῦ χώματος, ὅπερ πατεῖ, ῥίπτει αὐτὸ ἐντὸς ποτηρίου ὕδατος, τοῦτο δὲ πιὼν

(α) Πλίν. 38. 3γ

ὁ πάσχων ἰᾶται· ἀλλ' ἂν ὁ πάσχων ἀδυνατῇ νὰ ὑπάγῃ, πέμπει ἕτερον μετὰ τεμαχίου τοῦ ἐνδύματός του, οὗτος δὲ ταὐτὰ ποιεῖ, οἷα καὶ ὁ πάσχων· καὶ ἐνῷ πίνει τὸ διαβασμένον ὕδωρ ὁ ἀποσταλείς, ὦ τοῦ θαύματος, ἰᾶται ὅσον μακρὰν καὶ ἂν ἦναι ὁ πάσχων. Ἀλλ' οὐχ ἧττον καὶ τὴν ἐκμύζησιν τοῦ ἰοῦ τοῦ ὄφεως καὶ τὴν διὰ πεπυρωμένου σιδήρου ἔγκαυσιν μεταχειρίζονται.

Μνείας δ' ἀξία εἶναι καὶ ἡ θυσία, ἣν Ἀμαθούσιοι πρὸς τὴν Ἀριάδνην τοῦ Θησέως κατ' ἔτος ἐτέλουν. Παίων ὁ Ἀμαθούσιος (α) ἐκδίδει ἡμῖν ὅτι ὁ Θησεὺς μετὰ τῆς Ἀριάδνης ἐκ Κρήτης ἐρχόμενος, εἰς Κύπρον ἐξελθὼν ἕνεκεν τῆς τρικυμίας, ἀπεβίβασε τὴν Ἀριάδνην μόνην, ἔγγυον οὖσαν καὶ μὴ δυναμένην τὸ σάλον τῆς θαλάσσης νὰ ὑποφέρῃ· αὐτὸς δὲ πάλιν ἠκολούθησε τὸν πλοῦν του. Ἡ Ἀριάδνη λοιπὸν μόνη μείνασα καὶ λυπουμένη διὰ τοῦτο καθ' ἑκάστην ἔκλαιεν, αἱ δ' ἐγχώριοι γυναῖκες πλαστὰ γράμματα αὐτῇ προσέφερον τοῦ Θησέως, καὶ παρηγοροῦσαι συνεπόνουν καὶ ἐβοήθουν περὶ τὴν ὠδῖνα εὑρισκομένην, ἀπέθανεν ὅμως καὶ ἔθαψαν αὐτὴν μὴ τεκοῦσαν. Εἶτα δ' ἐπανῆλθεν ὁ Θησεὺς καὶ πολὺ λυπηθεὶς ἔδωκε τοῖς ἐγχωρίοις χρήματα, παρακαλέσας νὰ θύωσι τῇ Ἀριάδνῃ. Καὶ ταύτην μὲν τὴν θυσίαν οὕτως ἐποίουν. «Ἐν τῇ θυσίᾳ τοῦ Γορπιαίου μηνὸς ἱσταμένου δευτέρᾳ, κατακλινόμενόν τινα τῶν νεανίσκων φθέγγεσθαι καὶ ποιεῖν, ἅπερ ὠδίνουσαι γυναῖκες· καλεῖν δὲ τὸ ἄλσος Ἀμαθουσίους, ἐν ᾧ τὸν τάφον δεικνύουσιν, Ἀριάδνης Ἀφροδίτης.»

Ἡ δὲ τῶν ἀρχαίων Κυπρίων ἐνδυμασία ἡ αὐτὴ ἦν τῇ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων κατὰ τὸν Θεόφραστον· καὶ μόνον ἀντὶ διαδήματος οἱ Κύπριοι βασιλεῖς καθ' Ἡσύχιον κίτταριν ἔφερον, Κίτταροι καλούμενοι. Ἤδη δ' ἐν ταῖς κώμαις οἱ μὲν ἄνδρες ὡς καὶ οἱ ἄλλοι νησιῶται ἐνδύονται, αἱ δὲ γυναῖκες, ἄλλαι μὲν ἐκ πανίου εἰς κυανοῦν βαθὺ ἢ κόκκινον βεβαμμένον κατασκευάζουσιν εἶδος

(α) Πλουταρχ. Θησεὺς 20.

φουστανέλλας, ὁμοίας τῶν ἡμετέρων χωρικῶν, ἄλλαι δὲ μέχρι μὲν τῆς μέσης φορεῦσι τὸ παρ' ἡμῖν τσιπούγιον, ἀπὸ δὲ ταύτης καὶ κατωτέρω φουτάν τινα περιτυλίσσονται δηλ. ῥοῦχον, ἐξ ὧν ἐνταῦθα καὶ πανταχοῦ τῆς ἀνατολῆς εἰς τὰ λουτρὰ μεταχειριζόμεθα. Ἐν τῇ Καρπασίᾳ δὲ καὶ ἐπανωφόριον ἅπασαι τὸν χειμῶνα λευκὸν ἢ κόκκινον φέρουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν πηγαίνουσαι, ὅλως ὅμοιον μικρῷ εὐρωπαϊκῷ ἐπενδύτῃ, μέχρι τῆς ὀσφύος διήκοντι.

Οἱ ἀρχαῖοι Κύπριοι καταρώμενοι κριθὰς μεθ' ἅλατος κατὰ τὸν Ἡσύχιον ἔσπειρον «Ἔθος Κυπρίων σπειρόντων κριθὰς μεθ' ἁλὸς καταρᾶσθαί τισιν.» Ἤδη δ' ἅλας μόνον ὡς ἑξῆς μεταχειρίζονται. Ὅταν κάμνων τις ἐπίσκεψιν πολὺν χρόνον καθίσῃ, καὶ οἱ κύριοι τῆς οἰκίας τὸν βαρυνθῶσι, τότε θέτουσιν ὑπὸ τὸ κάθισμα αὐτοῦ κόκκους ἅλατος ἀμιλήτου, καὶ εὐθὺς ὁ ξένος ὡς διὰ θαύματος ἀναχωρεῖ.

Ἀξία δὲ μνείας εἶναι ἔτι ἡ μετὰ τὸ Πάσχα κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τελουμένη πανήγυρις ἐν Λάρνακι τῆς Κύπρου. Ἐνταῦθα ἐξ ἁπασῶν τῶν πόλεων καὶ κωμῶν τῆς νήσου συναθροίζονται ὄχι βέβαια διὰ θρησκευτικόν, οὔτε δι' ἐμπορικὸν σκοπόν, ἀλλ' ἐξ ἀρχαίου φαίνεται ἔθους. Ἡ συνάθροισις δ' ἅπασα γίνεται ἐν τῇ παραλίᾳ, τὸ δὲ πλεῖστον τῶν χωρικῶν διὰ πλοιαρίων καθ' ἅπασαν τὴν ἡμέραν παραπλέοντες μετὰ μουσικῶν ὀργάνων διασκεδάζουσιν. Ταύτην οἱ μᾶλλον πεπαιδευμένοι τῆς νήσου ἐπὶ τῶν παραδόσεων τῶν πατέρων των στηριζόμενοι νομίζουσιν ἑορτὴν τῆς Ἀφροδίτης. Οἱ δὲ Κύπριοι χωρικοὶ καλοῦσιν αὐτὴν κατακλυσμόν, ὅπερ πιθανόν τε ἕτερον νὰ ἐμφαίνῃ· κατακλυσμὸν δ' ἰδίως εἰς τὴν νῆσον συμβάντα οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων ἀναφέρει. Ἀλλὰ μήπως ἄρα σημαίνει τὴν τῆς θεᾶς ἐκ τῆς θαλάσσης διὰ κατακλυσμοῦ συμβᾶσαν ἀνάδυσιν;

Ἔθος δ' ἐστὶ τοῖς Κυπρίοις ἅμα παιδίον γεννᾶται, οἱ ἐν τῷ οἴκῳ συγγενεῖς καὶ φίλοι ἅλας σακχάρει, ἐλαίῳ καὶ οἴνῳ ἀναμιγνύντες, δίδουσιν αὐτὰ τῇ μαίᾳ μετὰ τῆς εὐχῆς των, καὶ

δι' αὐτῶν ἅπαν ἀλείφει τὸ σῶμα τοῦ βρέφους. Εἶτα, ὡς εἰς Ἀθήνας τὰ νεογέννητα σινδόνι ἐπαλυπτον, ἐκτετυπωμένην φερούσῃ τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης, ὅλως ὁμοίᾳ τῇ κοσμοῦσι τὴν αἰγίδα τῆς Ἀθηνᾶς (α), νομίζοντες ὅτι οὕτως ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς θεᾶς αὐτὰ θέτουσι, καὶ τὴν εὐγένειαν καὶ γενναιότητα αὐτῆς λαμβάνουσιν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἐκ καλογνώμονος ἐν τῷ οἴκῳ συγγενοῦς λαμβάνουσιν ὑποκάμιτον, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον, ὅπερ καίοντες ἐν τῷ μέσῳ περῶσιν αὐτὸ εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ βρέφους, μέχρις οὗ αὐτὸ πλύνωσιν. Τοῦτο καλεῖται κυκάρι· ὅμοιον δὲ πράττουσι καὶ εἰς τοὺς τεθνεώτας, περῶσι δηλ. καίοντες νέον φόρεμα εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ νεκροῦ, ἀλλὰ τότε καλεῖται μύζαρον.

Καὶ εἰ μὲν ἦν θέρος, λούουσιν ἀμέτως τὸ βρέφος ἐν θερμῷ λουτρῷ ἑπτὰ ἀμύγδαλα ἐν τῷ ὕδατι θέτοντες, ἅπερ φυλάττουσιν, ἕως οὗ ὁ παῖς ἡλικιωθῇ καὶ σπάσας αὐτὰ φάγῃ. Τοιοῦτον λουτρὸν καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐποίουν· ὅθεν ὁ Εὐριπίδης λέγει (6).

Γάλακτι δ' οὐκ ἐπέσχον, οὐδὲ μαστῷ
Τροφεῖα ματρὸς, οὐδὲ λουτρὰ χεροῖν
Ἀνὰ δ' ἄντρον ἔρημον οἰωνῶν
Γαμφηλαῖς φόνευμα, θοίναμα τ' εἰς
Ἅδην ἐκβάλλῃ.»

Ἐκβαλόντες δ' αὐτὸ τοῦ λουτροῦ μυρσίνην ἔν τε ταῖς μασχάλαις, δακτύλοις καὶ μηροῖς θέτουσιν, ἵνα μὴ συγκαίηται. Οἱ δ' ἀρχαῖοι, ἐν ἑτέρῳ πηλίνῳ ἀγγείῳ αὐτὸ θέτοντες, ἐλαίῳ ἤλειφον· ἀλλὰ τοῦτο οἱ Κύπριοι, ὡς εἴδομεν, εὐθὺς μετὰ τὴν γέννησιν πράττουσιν. Δέσασα δ' ἡ μαῖα τὸ βρέφος θέτει αὐτὸ ἐν τῇ κλίνῃ ἐπί τινος τῆς μητρός του περισκελίδος παρὰ τὸ προσκεφάλαιον, ἵνα ὑπήκοον τῇ μητρὶ αὐτοῦ γένηται.

(α) Antiquités Grecques traduits de l'Anglais de Robinson. vol. 2. p. 286. Καὶ Ἀρχαιολογ. Ἀντωνιαδ. σ. 175.

(6) Εὐριπιδ. Ἰων. 1495. Λυκοφ. εἰς Κασανδ. 5. 319. Καλλίμαχ. Ὑμν. εἰς Δίκ. 5. 17.

Μετὰ δὲ πέντε ἕως ἑπτὰ ἡμέρας ἔρχεται πάλιν ἡ μαῖα, σηκόνει τὴν λεχὼ καὶ προπορευομένη σταυροὺς ποιεῖ εἰς ἁπάσας τὰς γωνίας καὶ θύρας τῆς οἰκίας, ἵνα ἀπομακρύνῃ πᾶν πονηρὸν ὄν, λέγουσα πρὸς τὴν λεχὼ Κυρὰ οἰκοκυρά, ὅπως ἐγὼ δὲν σοῦ ἔκαμα κακὸ μήτε σὺ 'ς τὸ παιδί μου. Ἐξελθοῦσαι δὲ τῆς πόλης τῆς οἰκίας, εἴτ' ἄνδρα, εἴτε γυναῖκα ἀπαντήσωσι, δίδουσιν αὐτῷ λεπτὰ ἢ ὁλόκληρον ἄρτον· καὶ εἰ μὲν ὁ ἀπαντώμενος εἶναι ἀνὴρ, τὸ μετ' αὐτὸ γενησόμενον λέγεται ὅτι θέλει εἶσθαι ἄρρεν, ἢ τ' ἀνάπαλιν.

Τὴν τελετὴν ταύτην τὴν πέμπτην ἡμέραν μετὰ τὴν γέννησιν οἱ ἀρχαῖοι ἐτέλουν. Κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν λαμβάνουσα ἡ μαῖα τὸ βρέφος τρὶς περιέφερεν ἐντὸς τῆς οἰκίας, καὶ ἔκτοτε ἐθεωρεῖτο ὡς εἷς τῶν οἰκιακῶν. Ταύτην Δρομιάφιον ἦμαρ ἢ ἀμφιδρόμια καλοῦντες ἑώρταζον μετὰ τῶν μεγαλειτέρων εὐθυμιῶν (α). Ἄλλοι δ' ὡς ὁ Ἡσύχιος τὴν ἑβδόμην ἡμέραν λέγουσιν ὅτι ἡ τελετὴ ἐγίνετο. «Δρομιάφιον ἦμαρ, ἀμφιδρόμια· ἔστι δὲ ἡμερῶν ἑπτὰ ἀπὸ τῆς γεννήσεως, ἐν ᾗ τὸ βρέφος βαστάζοντες περὶ τὴν ἑστίαν γυμνοὶ τρέχουσι.» Καὶ τότε μετὰ τῶν νῦν Κυπρίων συμφωνοῦμεν. Ἐδίδετο δ' οὗτος ὁ χρόνος, ἵνα καὶ ἡ μήτηρ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὴν τελετήν· ἀλλ' ἐνίοτε συμβαίνει καὶ ἀργότερον, τῆς μητρὸς ἀσθενούσης ἢ ὑπερβολικοῦ ὄντος ψύχους.

Οἱ νῦν Κύπριοι ἐν δειναῖς ἀσθενείαις δουλοῦσι τὰ τέκνα των ἢ καὶ ἑαυτοὺς εἰς ναοὺς καὶ μοναστήρια. Συνήθως δὲ γίνεται δοῦλος τοῦ δεῖνος ἢ δεῖνος ἁγίου, λαμβάνων ἐκ τοῦ ναοῦ ἅλυσίν τινα, κουλούριον καλουμένην, καὶ θέτων εἰς τὸν ἑαυτοῦ λαιμόν. Ἔκτοτε θεωρεῖται δοῦλος τοῦ ἁγίου, μέχρις οὗ κατὰ τὸ σύνηθες ἀπελευθερώσῃ ἑαυτόν. Τὸ ἔθιμον τοῦτο διετηρήθη φαίνεται ἐν Κύπρῳ κατὰ μίμησιν τῶν ἱεροδούλων τῆς Παφίας

(α) Antiquités Greques, de Robinson vol. 2. 287.

Ἀφροδίτης. Τοιαῦται Ἱερόδουλοι ὑπῆρχον ἐν Ἔρυκι τῆς Σικελίας, καὶ ἐν Κορίνθῳ εἰς τὸν τῆς θεᾶς ναόν (α).

Οἱ Κύπριοι εἶναι κατὰ τὸν Κ. Σιναῖον (β) φιλοκοινωνικοί, εὐπροσήγοροι, εὐκατάδεκτοι, ὑποδεκτικοί, δεξιοί, ὀξύκαιρες, φιλοτερπεῖς, μικρόν τι ἐμφαίνουσιν ἅμως αὐτοὺς καὶ φανέρας, οἰκονομικοί. Ὅσα δὲ λέγει περὶ τῶν χωρικῶν οὐδεμίαν ἔχουσι βάσιν. Εἶναι δ' ὀκνηροὶ καὶ τοῦτο πιθανώτατα διά τε τὴν εὐπορίαν καὶ θερμότητα τοῦ κλίματος. Καὶ αἱ γυναῖκες δ' εἶναι ἐράσμιαι, ὡραῖαι καὶ ἐλευθέρωι· γεωτιμάζουσαι δὲ τῇ Ἀσίᾳ μικρὸν διετήρησαν τῆς κατ' ἐκείνην τὴν χώραν βασιλευούσης ζηλοτυπίας. Τὸ δ' ἀνάστημα εἶναι μέτριοι, καί τοι ἐν πολλαῖς κώμαις πολλὰ ὑψηλοῦ ἀναστήματος ἀπαντῶνται. Εἶναι ἰσχνοὶ μᾶλλον ἢ παχεῖς, καὶ μελαγχρινοὶ ἢ λευκοί· ἂν καὶ εἰς τὰς πόλεις, ἐνίοτε καὶ εἰς τὰς ἀρεινὰς κώμας, ὅπου τὸ ἑλληνικὸν αἷμα ἔμεινεν ἀμιγέστερον, ἀπαντῶμεν θαυμασίαν ὡραιότητα ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Ἔτι δ' εὐκίνητοι ἢ ἰσχυροὶ καὶ ῥωμαλέοι· οἱ δὲ Καρπασῖται ξανθοὶ ὄντες ἕνεκα τοῦ κλίματος μετὰ τῶν Λευκαριτῶν, Παφίων καὶ Μορφιτῶν εἶναι οἱ ἀνδρειότεροι τῆς νήσου.

Εἶναι δ' ἔτι φιλήσυχοι, τὸν τρυφηλὸν μᾶλλον βίον ἀγαπῶντες· ὅθεν καὶ εἰς Λάρνακα καὶ Λεμησὸν θέατρα καὶ ἑταιρίας θεατρικὰς βλέπομεν ἐξ Ἰταλίας πρὸς διασκέδασιν τῶν κατοίκων ἐρχομένας, χοροὺς συχνοτάτους καὶ συναναστροφὰς πολυεξόδους. Αἱ δ' οἰκίαι τῶν εὐρωπαίων Προξένων μικρὰ Ἀσιανὰ σχηματίζουσιν ἀνάκτορα. Ἐνταῦθα ἐν μεγάλοις χοροῖς ἅπαντα τὸν κόσμον βλέπομεν, ὅνπερ αἱ Κυπριάδες μεταχειρίζονται.

Ἐκτὸς δὲ τῶν ἐν ταῖς πόλεσι χορευομένων εὐρωπαϊκῶν χορῶν, ἡ κατωτέρα τάξις καὶ ἅπαντες οἱ χωρικοὶ χορεύουσι καὶ τὸν συρτόν, ὅστις παρ' αὐτοῖς ἅ ρ μ α - χ ο ρ ὸ ς, παρὰ δὲ τοῖς ὀρ-

---

(α) Στραβ. 6. 272. 378.

(β) Κ. Σιναΐου Κυπρ. 134.

χαίσας ὅρμος καλεῖται. «Ὅρμος κοινὴ ἐρήθων τε καὶ παρθένων παρ' ἕνα χορευόντων, καὶ ὡς ἀληθῶς ὅρμῳ ἐοικότων.»

Καθ' ἅπασαν δὲ τὴν νῆσον βασιλεύει ἡ εἰρήνη· καὶ οὐδαμοῦ ἀκούομεν πλοπὴν συμβαίνουσαν, εἰμὴ ἐν σιτοδείᾳ ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ Μαύρων. Ἀλλ' οὐδ' αἰσχρολόγοι, οὐδὲ βλάσφημοι εἶναι οἱ Κύπριοι, ἐν μεγίστῃ ἀνάγκῃ μόνον τοὺς ὅρκους μεταχειριζόμενοι. Ἐνυπάρχει ὅμως αὐτοῖς ὁ φθόνος καὶ ἡ δυσχέρεια. Τοιαῦτα δὲ τὰ Κύπρια ἔθιμα καὶ ὁ χαρακτὴρ· κακὰ μεμιγμένα πολλοῖς ἀγαθοῖς· ἀλλὰ καὶ ταῦτα οὕτω δὲν θὰ ὑπῆρχον, ἂν ἡ παιδεία μικρὸν εἰς ἁπάσας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας διαδίδοτο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

ΓΥΜΝΑΣΙΑ. ΕΟΡΤΑΙ. ΑΓΩΝΕΣ.

Ἡ Κύπρος Ἑλληνικὴ οὖσα χώρα, καὶ τὰ αὐτῆς εἶχε γυμνάσια· ὅθεν καὶ εἰς Κίτιον, πλέον τῶν ἄλλων διατηρήσασαν τὸν Φοινικικὸν χαρακτῆρα, ἀπαντῶμεν γυμνασιάρχας καὶ ὑπογυμνασιάρχας. Καὶ εἰς Παλαίπαφον ἔτι τοιούτους βλέπομεν ἐν δυσὶν ἐπιγραφαῖς, καὶ εἰς Ἀμμόχωστον, καὶ εἰς τὸν δῆμον Παλαίστραν, καὶ καθ' ἁπάσας ἐν γένει τῆς νήσου τὰς πόλεις.

Ἐκ δὲ τοῦ Εὐαγόρου τοῦ Ἰσοκράτους «ὁρῶν ὦ Νικόκλεις, τιμῶντά σε τὸν τάφον τοῦ πατρός, οὐ μόνον τῷ πλήθει καὶ τῷ κάλλει, ἀλλὰ καὶ χοροῖς καὶ μουσικῇ καὶ γυμνικοῖς ἀγῶσιν, ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἵππων τε καὶ τριηρῶν ἁμίλλαις, καὶ λείποντα οὐδεμίαν τῶν τοιούτων ὑπερβολήν,» ὅλως καταφαίνεται ὅτι οἱ Κύπριοι εἶχον ἀγῶνας. Ἐνταῦθα δὲ γυμναζόμενοι καὶ ἐν τοῖς ἐπίσημοις τῆς Ἑλλάδος ἀγῶσι διέπρεψαν. Ὁ Εὐσέβιος (α) μνημονεύει Ἡρακλείδου ἐκ Σαλαμῖνος τῆς Κύπρου «Ἑκατοστῇ τεσσαρακοστῇ τετάρτῃ

(α) Εὐσεβ. Χρονικ. 300.

Ἡρακλείδης Σαλαμίνιος στάδιον.» Ἀλλὰ καὶ Ὀνησικράτης Σαλαμίνιος νικητὴς τὴν 150 Ὀλ. ἀναφέρεται. Ἐν δὲ τοῖς Πυθίοις τὸ 200 π. χ. Ἀρίστων Νίκωνος ἐκ Καρπασίας (α). «Ἀρίστων Νίκωνος Καρπασεώτης ἀ[πὸ Κύπρου] συνωρίδι τελείᾳ.» Καὶ Ζώϊλος Ζωίλου δ' ἐνίκα ἐν τοῖς Χαριτησίοις (β). «Οἶδε ἐνίκων τὸν ἀγῶνα τῶν Χαριτησίων· σαλπιστὴς Μῆνος Ἀπολλωνίου Ἀντιοχεύς. Ζώϊλος Ζωΐλου Πάφιος ῥαψῳδός.» Καὶ φαίνεται ἐν Πάφῳ κατὰ τὰ Ἀφροδίσια ἀγῶνες ἐτελοῦντο οὐ μόνον γυμνικοί, ἀλλὰ καὶ μουσικοί. Τὴν ἐνταῦθα δὲ τελουμένην πανήγυριν μνημονεύει καὶ ὁ Στράβων «καὶ πανηγυρίζουσι διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης (τῆς μεταξὺ Πάφου καὶ Παλαιπάφου) κατ' ἔτος ἐπὶ τὴν Παλαίπαφον ἄνδρες ὁμοῦ γυναιξὶν ἐκ τῶν ἄλλων πόλεων συνιόντες.»

Ἐκτὸς δὲ ταύτης τῆς ἑορτῆς καὶ τὰ Ἀδώνεια ἐν Κύπρῳ ἑωρτάζοντο (γ). Ἀλλὰ μήπως ταῦτα εἶναι τὰ Ἀφροδίσια; ἐπειδὴ Ἐτυμολόγος ὁ Μέγας λέγει «Ἀδώνεια ἑορτὴ ἀγομένη Ἀφροδίτῃ.» Κατὰ ταύτην τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἀδώνιδος καὶ ὄχι τοῦ Λίνου, ὡς λέγει ὁ Ἡρόδοτος, καὶ ᾆσμα οἱ Κύπριοι ᾖδον (δ). «Τοῖσι (Αἰγυπτίοις) ἄλλα τε ἐπάξιά ἐστι νόμιμα καὶ δὴ καὶ ἄεισμα ἔν ἐστι λίνος, ὅπερ ἔν τε Φοινίκῃ ἀοίδιμός ἐστι καὶ ἐν Κύπρῳ καὶ ἄλλῃ.» Ἑτέρα δ' αὕτη εἶναι ἀπόδειξις ὅτι τὴν μουσικὴν οἱ Κύπριοι ἐκαλλιέργουν· ἐπειδὴ ἀδύνατον ἦν εἰς ταύτην ὁ εὔθυμος καὶ τὰς τέρψεις ἀγαπῶν Κύπριος λαὸς νὰ μὴ ἐνησχολεῖτο. Καὶ Περιορία δ' ἑορτὴ ἐνταῦθα κατὰ τὸν Ἡαύχιον ὑπῆρχε· καὶ αὕτη δὲ πιθανώτατα τῆς Ἀφροδίτης ἦν ἑορτή.

Ἐπειδὴ δὲ θέατρα ἐν Σόλοις καὶ Κιτίῳ βλέπομεν, τοιαῦτα μετὰ πιθανότητος λέγομεν ὅτι καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον ὑπῆρχον. Ἐν αὐτοῖς μᾶλλον αἱ κωμικαὶ παραστάσεις ἐπετύγχανον· διότι οἱ Κύπριοι ἀσώτως διάγοντες τὴν τέρπουσαν τὸ οὖς καὶ

(α) Corp. Inscript. 1. 3. 775. ἀριθ. 1591.
(β) Corp. Inscript. 1. 3. 785. ἀριθ. 1584.
(γ) Συναγωγ. λ. Χρησιμ. 345. Πλυσ. 2. 20.

τὴν ὅρασιν τέχνην μᾶλλον ἢ γάπων· κωμικοὺς δὲ καὶ μουσικοὺς εἴδομεν εἰς Σαλαμῖνα τῆς Κύπρου πανταχόθεν ἐρχομένους.

Πολλοὶ τῶν νεωτέρων ἐκ τοῦ Ἡσυχίου ὁρμώμενοι λέγοντος «Κυπρία πάλη, ἣν ἔνιοι πάμμαχον καλοῦσιν· οἱ δὲ ἄγροικον καὶ ἀπάλαιστρον, διὰ τὸ τοὺς ἐν Κύπρῳ ἀτέχνως πάλαιειν,» τὴν Κυπρίαν γυμναστικὴν ἐκάκισαν. Καὶ αὕτη φαίνεται εἶναι, ἣν νῦν χρῶνται πυγμὴν ἅμα καὶ λακτισμὸν (μπάτσον κλότσον)· ἀσκοῦνται δ' αὐτὴν ἐν ὡρισμένῃ ἱστάμενοι ἀποστάσει. Εἶναι δὲ τοῦτο κατὰ Σουΐδαν τὸ παγκράτιον «παγκρατιόταις ταῖς χερσὶ καὶ ποσὶ πυκτομαχοῦσιν». Ἀλλὰ καὶ τὴν σπαθασκίαν ἔκπαλαι καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν Λουσιγνιανῶν οἱ Κύπριοι ἠσκοῦντο· ἤδη δὲ μὴ ἔχοντες σπάθην εἰς δρεπανομαχίαν αὐτὴν μετέστησαν· ὅθεν καὶ πολλοὶ εἰς ταύτην ἐπιτήδειοι, εἰς ἄλλας ἐπαρχίας ἀκούοντες περιφήμους, μεταβαίνουσιν ἐκεῖσε καὶ ἀγωνίζονται· ὁ δ' ἀγὼν ἄρχεται διά τινος πρὸς τοῦτο προτρεπτικοῦ παιᾶνος.

Οἱ δ' εἰς τὴν πάλην εὐδοκιμοῦντες εἶναι οἱ Καρπασῖται, Πάφιοι καὶ Μεσαορῖται. Ὅτι δὲ καὶ εἰς τὸ τρέξιμον οἱ Κύπριοι ἐνησχολοῦντο μάρτυς τὸ ἐν Ὕλῃ ἤδη ὑπάρχον στάδιον· καὶ ἤδη δ' ἐξ ὡρισμένης, ἀποστάσεως εἴτε πεζοὶ εἴτε ἔφιπποι, κατὰ τὰς πανηγύρεις τρέχουσι· καὶ τὸ ἅλμα δὲ χρῶνται εἴτε τὰς τρεῖς ἢ τὴν μίαν πηδῶντες, τριὰ πήδια παρ' αὐτοῖς καλούμενον. Καὶ παίγνια δὲ πολλὰ καὶ ὅλως Ἑλληνικὰ οἱ Κύπριοι ἔχουσιν, ἀλλὰ περὶ τούτων ἄλλοτε πραγματευσόμεθα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΣΤΑΘΜΑ.

Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν Κυπρίων ὀλίγας λέξεις παρὰ τῶν ἀρχαίων ἔχομεν· ἐπειδὴ δὲ πολλὴν ἔχουσι τὴν ὁμοιότητα τοῖς ἄλλοις τῶν Ἑλλήνων μέτροις, μετ' ἐκείνων πάντοτε παραβάλλονται. Εἶναι δ' ἡ Μνασίς (Μνασίον), ὁ Μέδιμνος, τὸ

Ἡμίκυπρον ἢ Δίπτυαν, ὁ Κύπρος, ὁ Μέδιας, ὁ Πέλεκυς, ὁ Ἡμιπέλεκυς κτλ.

Ὁ Ἐπιφάνιος ταῦτα λέγει (α) περὶ Κυπρίων μέτρων «Μνάαις κατὰ μέδιμνον· οἶμαι δ' ἐκ Ῥωμαϊκῆς γλώσσης παρήχθησαν... μνάσις τοίνυν παρὰ Κυπρίοις μετρεῖται καὶ παρ' ἄλλοις ἔθνεσιν· εἰσὶ δὲ καὶ μόδιοι σίτου ἢ κριθῆς.» Ταῦτα αὐδετέρως ἀναφέρει ὁ Ἡσύχιος «μναπίον μέτρον τι δεμέδιμνον.» Κατωτέρω δ' ὁ Ἐπιφάνιος λέγει «Ἔστι δὲ παρὰ Κυπρίοις μόδιον· μέδιμνος παρ' αὐτοῖς τοῖς Κυπρίοις διάφορος· τὸν γὰρ μέδιμνον Σαλαμίνιοι, εἴτουν Κωνσταντιοι ἐκ πέντε μοδίων ἔχουσι. Πάφιοι δὲ καὶ Σικελοὶ τεσσάρων ἥμισυ μοδίων αὐτὸν μετροῦσι.» Ὅθεν ἡ μνασὶς δύο εἶναι μέδιμνα ἢ δέκα μόδιοι, κατὰ Παφίους δ' ἐννέα μόνον.

Ὁ Ἡσύχιος λέγει καὶ Δίπτυον Κύπριον μέτρον «Δίπτυον Κύπριον μέτρον· οἱ δὲ τὸ ἡμιμέδιμνον.» Ἀλλ' αὐτὸς ἀλλαχοῦ ἀναφέρει «ἡμίκυπρον, ἥμισυ μεδίμνου.» Ὅθεν ἄλλο τι τὸ δίπτυον παρὰ Κυπρίοις πρίπει νὰ ἐσήμαινεν. Ὁ δὲ Πολυδεύκης (β) μνημονεύει μέτρον τι Κύπρον. «Ἐκ δὲ τούτων ὀβελοί, σπάλαθρον, ἀπόμακτρα, σπυτάλη, περιατραφίς, μαγίς, χοῖνιξ, μέδιμνος, ἡμιμέδιμνος, ἑκτεύς, καὶ παρὰ Ἀλκαίῳ τῷ μελοποιῷ ἐν δευτέρῳ μελῶν Κύπρος, καὶ παρ' Ἱππώνακτι ἐν πρώτῳ ἰάμβων, ἡμίκυπρον, δεχοίνικον δὲ καὶ ἡμίεκτον ἐν Ἀριστοφάνους νεφέλαις.» Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἡσύχιος τούτου μνείαν ποιεῖται Κύπρος μέτρον σιτηρὸν ἢ κεφάλαιον ἀριθμοῦ.» Καὶ ὁ Ἐπιφάνιος ἔτι (γ) «Κύπρος παρὰ τοῖς αὐτοῖς Ποντικοῖς μέτρον ξηρὸν γεννημάτων μόδιοι, ὃ λέγεται εἶναι παρ' αὐτοῖς χοινίκων πέντε· ὁ δὲ χοῖνιξ παρ' αὐτοῖς ἐστι ξέστων πέντε, ὥστε εἶναι τὸν Κύπρον ξέστων κ.» Ὅταν δ' ὁ Κύπρος δύο μόδιοι ἦναι, τότε καὶ οὗτος ταυτίζεται σχεδὸν τῷ ἡμικύπρῳ, ὄντι 2 ½ μοδίους κατὰ Σαλαμινίους· ὅθεν ἀδύνατον ὁ Κύπρος

(α) Ἐπιφάν. 2. 178.
(β) Πολυδ. 10. 113.
(γ) Ἐπιφάν. 2. 184.

ταὐτὸν νὰ ἦναι τῷ ἡμικύπρῳ. Τούτων δ' ἕπεται ὁ μόδιος, ὑποδιαιρούμενος ὑπὸ τῶν Κυπρίων καὶ οὗτος εἰς χοίνικας ξέστους, μέγαρα.

Τῶν ῥηθέντων ἀρχαίων μέτρων μόνον τὸ μόδιον παρὰ τοῖς νῦν Κυπρίοις διεσώθη. Τοῦτο ὑποδιαιρεῖται εἰς 8 καφίζια, καὶ τοῦτο πάλιν εἰς ἡμικάφιζον, τέταρτον καφιζίου, quarto, ἢ ἀξάϊ καλούμενον· εἶτα ἡ ὀκᾶ καὶ μετ' αὐτὴν ἡ ο ὐ γ γ ί α ὅπη ἑπτὸν δραμίοις. Ἐπειδὴ δὲ τὸ καφίζιον 16—18 ὀκ. σίτου εἶναι, ἢ 12—14 κριθῆς, τὸ μόδιον ἰσοδυναμεῖ μὲ 128—144 ὀκ. σίτου ἢ 96—112 κριθῆς. Ὡς δ' οἱ ἀρχαῖοι Πάφιοι καὶ Σαλαμίνιοι διάφορον εἶχον μέδιμνον, οὕτω καὶ οἱ νῦν· διότι παρὰ μὲν τοῖς Μεσφορίταις (ἀρχ. Σαλαμινίοις) τὸ καφίζιον 18 ὀκ. σίτου εἶναι, παρὰ δὲ τοῖς Παφίοις 16 μόνον· κατὰ τὴν αὐτὴν δ' ἀναλογίαν καὶ τὸ τῆς κριθῆς. Ἀλλ' ἡ διαφορὰ αὕτη προέρχεται καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ σίτου· διότι ὁ μὲν σῖτος τῶν Παφίων ἁδρότερος ὢν πολλὰ ἐν τοῖς μέτροις ἀφίνει τὰ κενὰ διαστήματα, ὁ δὲ τῶν Σαλαμινίων εἶναι πολλὰ λεπτός· ὅθεν ἐν τῷ μέτρῳ πυκνότερος καθίσταται.

Ἐπὶ δὲ κερατίων, βάμβακος, μαλλίου καὶ γαιῶν μεταχειρίζονται τὸν στατῆρα ἐξ 180 ὀκ. συγκείμενον, τὸ αὐτοῦ ἡμισυ, τὴν ὀκὰν καὶ οὐγγίαν· διὰ τὰ μαλλία ὅμως καὶ τὸν βάμβακα τὴν λίτραν οὖσαν 2 ½ ὀκ.

Ἐπὶ δὲ ὑγρῶν μεταχειρίζονται οἱ Κύπριοι, ἐπὶ μὲν οἰνοπνευμάτων τὸ γ ο μ ά ρ ι, ἐξ 16 κουζῶν συγκείμενον· ἡ δὲ κούζα μὲ 8 ὀκ. ἰσοδυναμεῖ (α). Ἀλλ' ἐπὶ ἐλαίου ἰδίως τὴν λίτραν, ὀκᾶν καὶ οὐγγίαν μεταχειρίζονται.

Μέτρα δ' ἐκτάσεως ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀναφέρονται ὁ κ ά λ α μ ο ς καὶ ἡ π α λ α ι σ τ ή. Καὶ ὁ μὲν κάλαμος ὁ πῆχυς αὐτῶν ἦν (β). «Ἐν Λιβύῃ φασὶν ἐν Γαιτουλίᾳ γίνεσθαι (τοὺς

(α) Τὸ Καφίζιον καὶ ἡ κούζα τὴν αὐτὴν φαίνεται ἔχουσι ῥίζαν τῷ κυκλίῳ, παρ' ἡμῖν δὲ σοινεκίῳ.

(β) Ἀθήν. 2. 62.

ἀσφάραγας) πάχος μὲν Κυπρίου καλάμου, μῆκος δὲ ποδῶν δώδεκα.» Ὅτι δ' ἦν τοῦτο μέτρον λέγει ὁ Βόιχιος (α) «Ὁδὸς δὲ ἐπὶ τὸν Ἀρχαγέτην ἕξει πλάτος καλάμους δύο.» Ἡ δὲ παλαιστὴ, τεσσάρων δακτύλων εἶχε μῆκος, τὴν ἡμετέραν δηλ. παλάμην κατὰ τὸν Ἡσύχιον δηλοῦσα· «Παλαιστή, παλάμη, τὸ τεττάρων δακτύλων μέτρον καὶ ἡ σπιθαμή.» (β)

Μεγαλειτέρου δὲ τούτων μέτρου μνείαν ποιεῖται Μαρτῖνος ὁ Κρούσιος εἰς τὴν Τουρκογραικίαν του τοῦ μιλίου, ἡμίσεως ὄντος Γερμανικοῦ μιλ. Τοῦτο καὶ ἡμεῖς εἰς Γερμανικὸν τρέψαντες παρεδέχθημεν, καὶ δι' αὐτοῦ μετροῦμεν τὰς μεταξὺ δύο πόλεων κτλ. ἀποστάσεις. Μέτρα δ' ἐπιφανείας ἤδη μεταχειρίζονται τὴν σκάλαν, ἤτοι τὸ παρ' ἡμῖν στρέμμα, ὑποδιαιρουμένην εἰς τέσσαρα προστάθια.

Τῶν δ' ἀρχαίων Κυπρίων σταθμῶν ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου ἀναφέρεται ὁ πέλεκυς, δέκα μναῖς ἰσοδυναμῶν, καὶ ὁ ἡμιπέλεκυς. «Ἡμιπέλεκυν τριμναῖον ἢ τετραμναῖον ἢ πεντάμνουν· τὸ γὰρ δεκάμνουν πέλεκυς καλεῖται παρὰ Παφίοις.» Ἀλλὰ καὶ Ἄγκυραν εἶχον κατὰ τὸν Ἡσύχιον οἱ Κύπριοι νόμισμα. «Ἄγκυρα τὸ αἰδοῖον παρ' Ἐπιχάρμῳ. Κύπριοι δὲ τὸ Τριώβολον.» Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι τὰ μέχρι νῦν γνωστὰ μέτρα καὶ σταθμὰ τῶν ἀρχαίων Κυπρίων. Ἀναμφιβόλως ὅμως, ἐπειδὴ πολλαὶ ὑπῆρχον Κύπριαι πόλεις, καὶ ἰδιαίτερα ἑκάστη ἔκοπτε νομίσματα, καὶ διάφορα ὑπῆρχον αὐτά, ἀλλ' ὁ χρόνος οὐδενὸς πλὴν τούτων τὸ ὄνομα ἡμῖν διέσωσεν.

(α) Βοίχ. Inscript. Daulienſis vol. 1. 351.

(β) Εὐστάθ. Ἰλ. 2. 3. 116.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΝΕΑΙ ΠΗΓΑΙ. σ. 1-16.

ΒΙΒΛΙΟΝ Α'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Οἱ τῶν ἀρχαίων περὶ Κύπρου συγγράψαντες.

σελ.

Ἀλέξανδρος 1
Ἀσκληπιάδης 2
Ἀστύνομος 3
Δημήτριος ὁ Σαλαμίνιος 3
Ἑλλάνικος ὁ Λέσβιος . 3
Ἐρατοσθένης 3
Ἴστρος ὁ Καλλιμάχου . 4
Μένανδρος 4
Ξεναγόρας 4
Ξενοφῶν ὁ Κύπριος . 5
Παλαίπαφος 5
Τιμόμαχος 5
Φιλοστέφανος 6
Θεόπομπος 6

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ὅριον. μῆκος 7
Πλάτος. περιφέρεια . . 8
Γεωγραφικὴ θέσις . . 9

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Σχῆμα . . . . . 10—11
Ἀστρονομικὴ θέσις . 11—12

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ὀνόματα τῆς νήσου.

Κύπρος (σχενά) . . . 12—13
Κρύπτος 14
Κεραστία, Κεραστιὰς καὶ Κεραστίς 15
Ἀμαθοῦς (ἡ Κύπρος) . 15

σελ.

Ἀφροδισία (ἡ Κύπρος) . 15
Κολινία 16
Αἰπεινὴ 16
Ἀσπελία 16
Μακαρία 16
Σφήκεια 16
Μηϊονὶς 17
Ἀκαμαντὶς 17
Ἀερία 17
Ὀφιώδης 17
Κίτιον (ἡ Κύπρος) . . 18
Πάφος (ἡ Κύπρος) . . . 19
Δευτέρα Ἰουστινιανὴ . . 19
Θαρσεὶς . . . . . 19 καὶ 211
Πολύχαλκος (ἡ Κύπρος) 19
Ζωηγράφος (ἡ Κύπρος) 19
Γολγία ἢ Γόλγοι . . . 20

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Ὄρη. Πεδιάδες. Ποταμοί. ὕδατα Ἡφαίστια.

Ὄλυμπος Τρόοδος . . 20—22
Κούριον ὄρος 22
Ἀῶον (Μαχαιράδος) ὄρ. 22
Σταυρὸς ὄρ 23
Σολέον (Τριῶν Ἐλαιῶν) ὄρ. 23
Μεσαορία ἢ Μεσαρκὰ . 24
Μόρφου πεδίον . . . 25
Βώκαρος ἢ Πεδαῖος . 25
Σάραχος ἢ Ἀῶος (Γιαλιάς) 26
Πλιεὺς 26
Πεντάσκοινος (Ἅγ. Θεοδώρου) ποτ. . . . 26

σελ.
Τέτιος (Βασιλοπόταμον). 26
Λύκος (Κούρης) . . . 27 καὶ 74
Βάρβαρος ἢ Ἱεροπόταμος (Διορίζος) . . . . 27 καὶ 77
Σάτραχος (Τριῶν Ἐλαιῶν) ποτ. 28
Κλάριος (Καρκώτης) ποτ. 28 καὶ 115
Λάπηθος ποτ. 29
Λίμνη Ἀμμοχώστου . 30
Πηγαῖα, φρεάτια καὶ ἄλλα ὕδατα . . . . 30—32
Ἡφαίστια 33
Σεισμοὶ 33

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Ποιότης τῆς χώρας. . . 34—36
Κλίμα . . . . . 36—40

ΒΙΒΛΙΟΝ Β'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Πόλεις.

Κίτιον (Λάρναξ) . . . 41—55
Ἀραδίπου 54
Δῆδες 55
Μενεοῦ 55
Ἄνω καὶ Κάτω Κίτι . 55
Ἄνω καὶ Κάτω Λεύκαρα 55 καὶ 221

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Παλαιὰ (Παρασόλια) . 56
Μαζωτὸν κώμη . . . 56
Ζύγιον 56
Μαρόνι 57
Μάριον ἢ Ἀρσινόη (Μαρί) 57
Πεντάκωμον 58
Μονή 58

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἀμαθοῦς (Παλ. Δεμησός) . . . . . 58—68
Ἅγιος Τύχων . . . 63
Ἄμαθος (Γερμασογείας) ποτ. . . . . 64 καὶ 68

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Λεμησός . . . . . 68—70
Ἀμαμασσὸς (Ἅγιος Νικόλαος) . . . . 71—72 καὶ 79
Κουριὰς ἄκρα 71
Κολόσι 72
Πραστιὸ 73
Κούριον (Ἐπισκοπή) . 73—74
Στάδιον Κουρίου . . . 74
Ὕλη (Ἀπέλλο) . . . 76—78

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Ἐρύθεια (Σάμβουλος) . 78
Τρήτα (Παραμάλιον) . 80
Βοόσουρα (Πυσοῦρι) . 80.81 καὶ 82
Αὐδήμου 80
Φρούριον (Λευκὸν) ἄκρ. 81
Ἀλέκτωρ 81

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Παλαίπαφος (Κούκλια) 82—97
Ἀχνὶ 86

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Μανδριά 97
Ξηρὸς ποταμός . . . 97
Τίμη 97
Ζεφύριον νῦν Καθαρή . 98
Ἁγία Αὐγῶνα . . . 98
Ἀχέλια 98
Ἀρσινόη. (Μουλιά) . . 98—99
Κολόνι 99
Ἱεροκηπὶς (Γεροσκήπου) 99—100
Νέα Πάφος . . . . . 100—105
Κτῆμα 106

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Τσάδα 107
Πολέμι 107
Γιόλλοι 107
Ἅγ. Ἀνάργυροι . . . 107
Πέγεια καὶ Ἔμπα . . 107
Γεγησσὸς (Ἅγ. Γεωργίου) ἄκρ. . . . . 107 καὶ 210
Σκοῦλι 107
Οὐδή 107
Ἀκάμας (Ἅγ. Στέφανος) ἄκρ. . . . . 107—108
Πύργος τῆς Ῥήγενας . 109
Στιρία νῆσος (Ἅγιος Νικόλαος) 109
Ἀλεξάνδρεια (Πηγὴ Ἔρωτος) . . . . . 109 καὶ 110
Ἀρσινόη (Πόλι) . . . 110
Χρυσοχοῦς 111

σελ.
Καλλινοῦσα ἢ Ἑλένη ἀκρ. 111
Μονὴ Χρυσοροϊατίσσης . . 111
Μονὴ Κόκκου . . . . 111—112

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Καλοπαναγιώτης . . 112—113
Πρόδρομος . . . . . 113 καὶ 213
Μαραθάσα 113
Λεῦκα 113
Τυλλιρία . . . 113. 114 καὶ 116
Πύργος 114
Πέτρα τοῦ Λιμνίστη . . 114
Λιμενία (Λίμπια) . . 115
Αἰκεῖα (Καλὸ χωριὸ καὶ Περιστερονάρι) . . 115—116
Τέμβρος (Τεμπρικά) . . 117
Βασιλικὰ (ὑδραγωγεῖον) 117
Εὐρύχου 117
Σολέα κοιλὰς 118
Σόλοι (Παλαιχώρα ἢ Καραβοστάσιον . . . 118—121
Ξηροπόταμον μετόχιον 121
Σέτραχος (Πεντάγεια) πόλις 122
Πέτρα 122

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Καζιβερά 122
Πραστιό 122
Νικήτα 122
Μόρφου . . . . . 122—123
Μόρφου ποταμός . . . 123
Συριανοχῶρι 123
Ἅγ. Σέργιος (ἐν Μόρφῳ) 123
Ἅγιος Ῥηγάτος . . 123
Κερβοία ἢ Κυρβεία (Λουβερά) 124
Καρμακίτης 124
Κρόμμυον (Καρμακίτης) 124
Μονὴ Ἅγ. Παντελεήμονος Μύρτου . . . 124
Λάπηθος (Λάμπουσα) . 125—129
Βασιλεία 128
Λάπηθος κώμη . . . 128
Κεραβᾶς 129
Καρήνεια καὶ Κερωνία . 130—133
Λάπασις (Πελλαπαῖς) . 133—134

σελ.
Μ. Χρυσοστόμου 134. 135 καὶ 136
Βουφαβέντον φρ. . . 134—135
Θεοῦ Ἔρωτος (Ἅγ. Ἱλαρίωνος) φρ. . . 136
Φοογκὶ 136

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Πηγαὶ (Τουρλὶ) . . . 137 καὶ 138
Μακαρία (Βασίλειο καὶ Λιμενάρι) . . . . 137 καὶ 138
Ἅγιος Ἐπίκτητος . . 137
Μονὴ Ἅγ. Μακάρης . 138
Ἅγ. Ἀμβρόσιος . . . 138
Μονὴ Μελανδρίνης . . 138 καὶ 139
Μαλὸς (Μοῦλοι) . . . 138—139
Κορωνιαῖς 140
Λιαστρικὰ 140
Οὐρανία (Ἡ Περγαμηνιώτισσα) . . . . 140—141
Γεράνι 141
Φλαμοῦδι 142
Δαυλὸς 142
Τερτσελόβουνον . . . 142
Καντάρα φρ. 142
Κώμη Κεραπὶρ . . . 142 καὶ 157
Ἀφροδίσιον (Ἅγ. Νικόλ.) 142—143

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Πλατανιστὸς 143
Ἑφτακώμη 144
Κοιλάνεμος 144
Ἅγιος Ἀνδρόνικος . . 144
Αἰγιαλοῦσα 144
Ἀχαιῶν Ἀκτὴ . . . 144—145
Μαχαιρεῶνα 145
Ῥιζοκάρπασον . . . 145
Καρπασία (Ἅγ. Φίλων) 146—149
Ἀφέντρικα 149
Καρπάσιοι Νῆσοι (Στήλου καὶ Λευκωνῆσι) . . . 149 καὶ 152
Ὄλυμπος Καρπασίας . 149
Καστρούλι . . . . 149 καὶ 151
Κλεῖδες νῆσοι . . . 150—151
Δεινάρετον 151
Οὐρὰ βοὸς 151
Χελῶναι λιμ. 152
Γαλόπορνα 152
Κορόβοα 153

σελ.
Ἐλίσση 153
Μελάναργα 153
Λεονάρισον 153
Λιθραγκώμη 153
Βασίλι 153

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Κνίδος (κώμη Γιαλοῦ) 153—154
Κνίδος κώμη 154
Βουκολία 154
Παλλούρα 155
Ἁγία Θόρα 156
Καμάραι 155
Ἄκρα (Γροτῆρι) . . . 155—156
Βάλια 157
Ἅγιος Θεόδωρος . . 157
Πατρίκι 157
Κάμειρος (Καστροῦλι) 157—558
Καμάραις 158
Καστριὰ 158
Χάρβυρις (ἐν Σαλαμῖνι) 118
Τρίκωμον 158

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Ἅγ. Σέργιος . . . 158 καὶ 164
Σαλαμὶς (Παλ. Ἀμμόχ.) 158—172
Ἅγ. Βαρνάβας . . . 167
Λιμνιὰ 164
Σύγκρισις 173
Κνόδρα 173
Ἄρτεμι 173
Αὐγασίδα 173

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Ἀρσινόη (Ἀμμόχωστος) 175—179
Βαρώσια Ἄνω καὶ Κάτω 179
Λεύκολλα (Λαξιά) . . 180—181
Παραλίμνι 180
Θρόνοι 181
Πηδάλιον (Πύλα) ἀκρ. . 182
Ἁγ Νάπα (Capo Grego) 182
Ξυλοφάγου 183
Ἠλιοπέτρι 183
Αὐγόρου 183
Καστροῦλι (Λάρνακος) 183
Βορόκλινη 183
Λειβάδια . . . . . 183—184

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'.

Κελλιὰ 184
Τροῦλλοι 184
Τριμηθοῦς . . . . . 184—185
Μελούσια, (Χύτροι) . 185—186
Γόλγοι . . . . . 187—190
Ἀθηένος . . . . . 188 καὶ 190
Ἀσίνη (Ἄσιν) . . . 190—194
Βατιλὴ 191
Παλαίστρα (Ἀπαλαίστρα) 191
Κυθήρα (Κυθραία) . . 191—194
Παλαίκυθρον 193

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Λευκωσία (Δῆδρος καὶ Λευτεών) . . . . 195—199
Στρόβυλος 199
Ἀρχάγγελος 199
Λακατάμια 199
Δευτερὰ 199
Ψημμολόφου 199
Ταμασσὸς (Ἅγ. Ἡρακλίτης ἢ Πολιτικ.) . 199—204
Πέρα . . . 199 καὶ 201 καὶ 202
Ἐπισκοπιὸ . . . . 199 καὶ 204
Ἰδάλιον (Δάλι) . . . 204—207
Νῆσος 307
Ποταμιὰ 207
Λουριτσίνα 207
Ἅγιος Σωζόμενος . . 207

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

Γερόλακος 207
Μάμαρα 207
Δένια ἢ Διωνία . . . 207—208
Λακεδαίμων (Λάρναξ Λαπήθου) 208
Μ. Κάθαρα 208
Πάναρκτον (Χανδριά) . 209
Γέρανδρος καὶ Ἕλμαιον (Ἀμιάντι) 209
Ἄργος (Ἀγρὸς ἢ Ἄρσος) 210
Ἐπίδαυρος (Ηυθάρια) . 210
Μρυκοῦς 210
Χάρβυρις (ἐν Πάφῳ) . 211
Κύπρος (πόλις) . . . 211
Χειροκειτία 212
Ὄμοδος 212
Κιλλάνιον 212
Πεδουλᾶς 212

σελ.
Λευκώνικον 213
Ἐπιχὼ 213
Μετόχιον 213

ΒΙΒΛΙΟΝ Γ'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Μέταλλα. πολύτιμοι λίθοι. Γαῖαι. Ὀρυκτά.

Χαλκὸς . . . . . 215—218
Χαλκὸς Στεφανίτης καὶ Ἐλατός 218
Χαλκὸς Σολοιτόπος . 218
Ὀρείχαλκος 218
Καδμεία 218
Μίσυ 219
Σῶρυ 219
Χάλκανθος 219
Παμφόλυξ καὶ Σποδὸς . 220—222
Διφρυγὲς 222
Ἰὸς τοῦ χαλκοῦ . . . 222
Ὀροβίτης 223
Ἄνθος Ἀσίου (λίθου) . 223
Στυπτηρία 223
Ἀμίαντος 223
Πυρίτης 224
Κυανὸς 224
Καλκίτις 224
Χολκοσμάραγδος . . 225
Μόλυβδος 225
Σίδηρος 225
Χρυσὸς 225
Ἄργυρος 225
Ἀδάμας 226
Σμάραγδος 227
Ἴασπις 227
Ἀετίτης 227
Ἀχάτης 227
Ὀπάλλιος 228
Παιδέρως 228
Ὤχρα 228
Γύψος 228
Κρύσταλλος . . . . . 228—229
Κατοπτρικὸς λίθος . . 229
Σμίουσα 229
Φαιὰ Γῆ (terre Ombra) 229

σελ.
Ἀκόναι 229
Γαιάνθρακες 230
Θεῖον 230
Ἅλας . . . . . 230—231

Γεωργικὰ προϊόντα.

Σῖτος . . . . . 231—232
Κριθὴ 232
Γεώμηλα 232
Σήσαμος 232
Οἶνος (κουμανταρία) . 233
Οἶνος ἀνθοσμίας . . . 233
Οἶνος μαῦρος 233
Οἶνος κατοργίτης . . 234
Βότρυς Κύπριος . . . 234
Σταφίδες 234
Ἔλαιον 235
Βομβοία ἢ κολυμβὰς ἐλαία 235
Ὄσπρια 235
Βάμβαξ. Λῖνος. Κάνναβις. 235
Μέταξα 236
Ἐρυθρόδανον 236
Κρόμμυα. Σκόροδα . . 236—237
Σινάπυ 237
Μέλι 237
Θριδακίνη. Μάραθος . 237
Κράμβη 238
Κρίνον 238
Οἰνάνθη 238
Ἀνεμώνη 238
Ἀμάρακος . . . . . 238—239
Κύπρος (θάμνος) . . 239—240
Τερέβινθος ἢ Τέρμινθος 240
Κίκι ἢ Σίλι . . . . 240—241
Ῥοιαὶ (Ῥοδιαὶ) . . . 241
Ἀμυγδαλέαι 241
Κερατέαι 242
Συκέαι καὶ σῦκα . . . 242—244
Σῦκα παραδείσια . . . 244
Ἀπίδια 244
Ἡλιοτρόπιον 244
Λάδανος δένδρον . . . 244—245
Πίτυες 245
Στύραξ 246
Κέδρος (ἀόρατος) . . 246
Φοῖνιξ 246
Λυγέα 246

σελ.
Κάλαμος καὶ σακχαροκάλαμον . . . . . 246—247
Δάφνη 247
Πλάτανος 247
Λυχνὶς 247
Βρύον 248
Ἄρπιξ 248

Ζῶα.

Βοῦς Κύπριος . . . 248—249
Ὄϊς (πρόβατον) . . . 249
Ἄρνες Κύπριοι . . . 250
Χοῖροι 250
Αἴλουροι 250
Λάμιγγα . . . . . 250—251
Κάμηλοι 251
Ἵπποι, ἡμίονοι καὶ ὄνοι 251
Περιστεραὶ . . . . . 251—252
Ὄρνιθες καὶ ἀλέκτορες 252
Πυραύστης ἢ Πυραλὶς . 252
Αὐτοχηνάραι 252
Μελισσοφάγοι καὶ ἀμπελοποδλια . . . . 252—253
Ἀγρινὰ 253
Ἀκρίδες 253
Σελήνη (ἰχθῦς) . . . 253
Κωφὴ (ὄφις) 254

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Τέχναι, βιομηχανία.

Χαλκευτικὴ καὶ σιδηρουργικὴ . . . . 255—258
Ζωΐλος (σιδηρουργὸς) . 256
Στίπαξ . . 257
Ὅλμοι χάλκινοι . . . 257
Πυξίδες 257
Ἧλοι 257
Λεπὶς . . . . . 257—258
Χρῶμα πορφυροῦν ἐκ χαλκοῦ κτλ 258
Ἀργυροχοϊκὴ 258
Κεραμευτικὴ . . . . 258—259
Γλυπτικὴ 259
Ἑρμόλαος γλύπτης . . 259—260
Γανυμήδης (ἄγαλμα) . 249—260
Ἀμαθούσιοι καὶ Λεμήσιοι πίθοι 260
Ἀρχιτεκτονικὴ . . . 261
Στάδιον Κουρίου . . . 261

σελ.
Ν. Ἁγ. Σοφίας (ἐν Λευκωσίᾳ) . . . . . 197 καὶ 261
Ν. Ἁγ. Σοφίας (ἐν Ἀμμοχώστῳ) . . . . 177 καὶ 261
Ν. Ἁγ. Δαζάρου . . 54 καὶ 261
Κυπριακαὶ οἰκίαι . . 261
Λατομία ἐν Κύπρῳ . 251
Μωσαϊκὰ 261
Σφραγιδόλιθοι . . . 261—262
Ἀμυμώνη (σφραγιδόλιθος) . . . . . 261—262
Ξυλουργικὴ (ναυπηγικὴ) 262—263
Κέρκουρος 262
Μητροφάνης τεχνήτης . 263
Ὑφαντικὴ . . . . . 263—264
Ἑλικὼν καὶ Ἀκεσᾶς ὑφάνται . . . . . 263—264
Ἐπιπόρπαμα Ἑλικῶνος 264
Πέπλος Ἀθηνᾶς ἔργον Ἑλικῶνος 264
Κύπρια παραπετάσματα 264
Χειρόμακτρα καὶ ἀναπλιντήρια στρώματα 264
Μεταξωτὰ Δευκωσ. κτλ. 264
Καρδίαι ἐφαπλωμάτων . 264
Μάλλινα καὶ λινὰ ὑφάσματα 264
Σιτοποιϊκὴ Κυπρία . . 264—265
Αὐτόπυρος ἄρτος . . 265
Φαιὸς ἄρτ. (φουσκάρινος) 265

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἐμπόριον.

Κόκκιοι θαλασσοκράτορες 266
Ἐμπόριον Κύπρου μετὰ Φοινίκ. καὶ Ἀσσυρίας 266—267
Ναυτικὸν Κυπρίων . . 266—267
Ἐμπόριον Κύπρου μετὰ τῆς Αἰγύπτου . . . 266
» μετὰ τῆς Μ. Ἀσίας 268
» μετὰ τῆς Μακεδον. 268
» μετὰ τῆς Ἑλλάδος 266, 268—269, 271 καὶ 272
» μετὰ τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας . . 269—270
» μετὰ τῆς Κυρήνης 270
» μετὰ τῆς Κρήτης . . 271
» μετὰ τῆς Ῥόδου . . 271

σελ.
Κύπριαι ἐμπορικαὶ οἰκίαι 272
Ἐμπόριον Κύπρου ἐπὶ μεσαιῶνας 272
Ναυτικὸν Κύπριον κατὰ τὸν Μεσαιῶνα . . 272
Ἐμπόριον Κύπρου μετὰ τῆς Βενετίας, Γενούας Πίσης κτλ. . . . 272
Ἡ Κύπρος ἐμπορικὴ ἀποθήκη μέχρι τοῦ 1821 273
Πεῶσις τοῦ Κυπρίου ἐμπορίου καὶ ἀνάπτυξις τῆς Βηρυττοῦ . . . 273
Ἡ ἤδη ἐξαγωγὴ τῶν Κυπρίων προϊόντων διά τε Τεργέστην, Βενετίαν, Γένουαν, Λονδῖνον, Μασσαλίαν, Κέρκυραν, Ἑλλάδα, Κωνσταντινοφόπολιν, Ῥωσσίαν, Αἴγυπτον καὶ Συρίαν 274

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ἤθη καὶ ἔθιμα Κυπρίων.

Ποῖα τὰ Κύπρια ἤθη καὶ ἔθιμα εὐθὺς μετὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων ἀποίκησιν 275
Ἤθη καὶ ἔθιμα Κυπρίων μετὰ ταῦτα καὶ τὰ αἴτια τῆς ἀλλοιώσεώς των 275—276
Ξενία Κυπριακὴ . . 276—277
Κυπρία καθαριότης ἐν ταῖς τραπέζαις . . 277
Κύπριαι βασιλικαὶ καὶ Ἀρχιερατικαὶ τράπεζ. 278
Τρυφὴ Παφίων βασιλέων 278—280
Ὑπόληψις Κυπρίων κατὰ Στοβαῖον . . . 281
Κόλακες ἐν Κύπρῳ . . 281
Γεργῖνοι καὶ Πραμπαλωγγες (κόλακες) . . . 281—282
Κολακίδες 282
Ἐπιῤῥοὴ τῆς Ἀφροδισιακῆς λατρείας ἐπὶ τῶν Κυπρίων . ἠθῶν . καὶ ἐθίμων 282, 283, 284
Χριστιανισμοῦ ἐπιῤῥοὴ ἐπὶ τούτων . . . 283
Οἱ Κύπριοι κωμῳδούμενοι ὑπὸ Μενάνδρου . 284
Β'. ὑπὸ Ἀλέξιδος . . 284—285
Γ'. Ὑπὸ Καρκίνου . . 285
Βοῦς Κύπριος 285
Ἀάπηθος ἠλίθιος 285
Μαγεία ἐν Κύπρῳ καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν ὄφεων . . . . . 285—286
Θυσία Ἀριάδνης ἐν Ἀμαθοῦντι 286
Ἐνδυμασία Κυπρίων . 286—287
Κυπρίων ἀρά 287
Κατακλυσμὸς (Ἁγ. πνεύματος πανήγυρις) . 287
Ἔθος Κυπρίων ἅμα παιδίον γεννᾶται κτλ. . 287—288
Δρομιάφιον ὕμαρ . . 289
Ἱερόδουλοι ἐν Κύπρῳ . 289—290
Χαρακτὴρ Κυπρίων . . 290—291
Ἅρμα χαρᾶς (ὅρμος) . 290

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Γυμνάσια. Ἑορταὶ. Ἀγῶνες.

Γυμνάσια καὶ ἀγῶνες . 291
Ἡρακλείδης Σαλαμίνιος 291—292
Ὀνησιράτ. Σαλαμίνιος 292
Ἀρίστων Νίκωνος . . 292
Ζώϊλος Ζωΐλου Πάφιος 292
Ἀφροδίσια 292
Ἀδώνεια καὶ Ἀδώνιδος ἄσμα 292
Περιορία 292
Κυπρία πάλη 293
Δρεπανομαχία . . . 293
Στάδιον 293
Ἅλμα 293

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Μέτρα καὶ Σταθμά.

Μνᾶς 294

	σελ.		σελ.
Μέδιμνος	294	Γομάρι (μέτρον ὑγροῦ)	295
Δίπτυον	294	Κούζα	295
Ἡμίκυπρον	294	Οὐγγία	295
Κύπρος (μέτρον) . . .	294	Κάλαμος	296
Μόδιος νῦν Μόδι . . .	295	Παλαιστὴ	296
Ἡμικάφιζον κτλ. . .	295	Κύπριον μίλιον . . .	296
Στατὴρ Κύπριος . .	295	Ἡμιπέλεκυς	296
Λίτρα Κυπρία	295	Ἄγκυρα (νόμισμα) .	296

ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ.

Σελ. 2. ὡς φησὶ γρ. ὥφησι. 3. κύπριον γρ. Κύπριον. 4. ἐπεδιώρθωσαν γρ. ἐπιδιώρθωσαν. 9. κατ' ἕτερον γρ. καθ' ἕτερον. 9. πολλὴ φαίνεται γρ. πολλά. —12. Ἰώσηππος γρ. Ἰώσηπος. 23. Ἕλληνες γρ. Ἕλληνες. 14. δ' ὑπογείου γρ. δι' ὑπογείου. δ' ὅλας γρ. δι' ὅλας. 16 οἱ ἐκαλοῦντο γρ. οἳ — ὅπου ἀπαντᾶται κλῖμα γρ. κλίμα. 26. διορθωμένους γρ. διωρθωμένους· ῥῆσιν γρ. ῥύσιν. 38. Ἀπριλλίου γρ. Ἰουλίου. 39. ἠπατίτιδες γρ. ἡπατίτιδες. 43. ἐνικὸν γρ. ἑνικόν. 46 καὶ 57 κατερειπωμένην γρ. κατηρειπωμένην. 54 ἐκτεταμμένον γρ. ἐκτεταμ[illegible]ον. 56. κατοικημένος γρ. κατῳκημένος, 67 τοῖς Ἑλληνικοῖς ἀρχαιότησι γρ. ταῖς Ἑλληνικαῖς,— 71 μὲ εὗρον γρ. εὗρον. 88 καὶ 164. πενηχρὸς γρ. πενιχρὸς. 101. ὅπου ἀπαντᾶται λελατωμημένα γρ. λελατομημένα. καὶ λατωμεῖα καὶ λατώμαις γρ. λατομεῖα καὶ λατόμαις. 107. κατοικημένη γρ. κατοικουμένη. 108 Τρείαν γρ. Τροίαν. 111. δευτεραῖον γρ. δευτεραῖον. 121. ἑτέρων γρ. ἑταίρων. 123 καὶ 286 ὦ τοῦ θαύματος γρ. ὦ τοῦ. — 134. περικυκλωμένης γρ. περικυκλουμένης. προμαχόνων γρ. προμαχώνων. εἰρκτῶν γρ. εἱρκτῶν. 136. ἀπέναντι ἔχον γρ. ἀπέναντι ἔχοντος. 143. καταγωγήν; γρ. καταγωγήν. 145. Μαχερκῶνα γρ. Μαχαιρκῶνα. Κολοσσίου γρ. Κολοσίου. 151 αυ γρ. αὖ. 153 ἀρχαῖα γρ. ἀρχαία. 161 ἀπωθηθεὶς γρ. ἀπωσθείς. 162 τὸν αὐτῶν γρ. τῶν ἑαυτῶν. 164 Αἰκατερήνης γρ. Αἰκατερίνης. Ἅγ. Γεώργιος γρ. Ἅγ. Σέργιος. 168 παταχονόμενον γρ. καταχωνόμενον. κενοτάφεια γρ. κενοτάφια. 169 ἀντεκατέστη γρ. ἀντικατέστη. 177 Φασκαρένου γρ. Φασκαρίνου. 197 ἐθνόσιμον γρ. ἐθνόσημον. 208 αἴρεται γρ. αἴρεται. 212 κερατέων γρ. κερατεῶν. 218 οἰονεὶ γρ. οἰονεί. 220 κουφωτάτη γρ. κουφοτάτη. 221 κατασκευασμένην γρ. κατεσκευασ. 230. νωθεύεται γρ. νοθεύεται. 232. ἀναπτυχθῇ γρ. ἀναπτυχθῇ. 235 λῆνος γρ. λῖνος. 243 ὁμοία γρ. ὁμοία. 246 διαλελειμένη γρ. διαλελυμένη. 253 αἴγας γρ. αἶγας. 256. σιδηροῖ γρ. σιδηροῖ. 260 ἀμμωλίθου γρ. ἀμμολίθου. 272. ἀνεκλιντήρια γρ. ἀνακλιντήρια· γόλετας γρ. γολέτας. 279. ὑπεστρωμμένης γρ. ὑπεστρωμένης. 280 εἰλίφετο γρ. ἡλείφετο. 285. ἠλίθιοι γρ. ἠλίθιοι. 286 καθίση γρ. καθίσῃ. 288 τῇ κοσμοῦσι γρ. κοσμούσῃ. τεθνεώτας γρ. τεθνεῶτας.

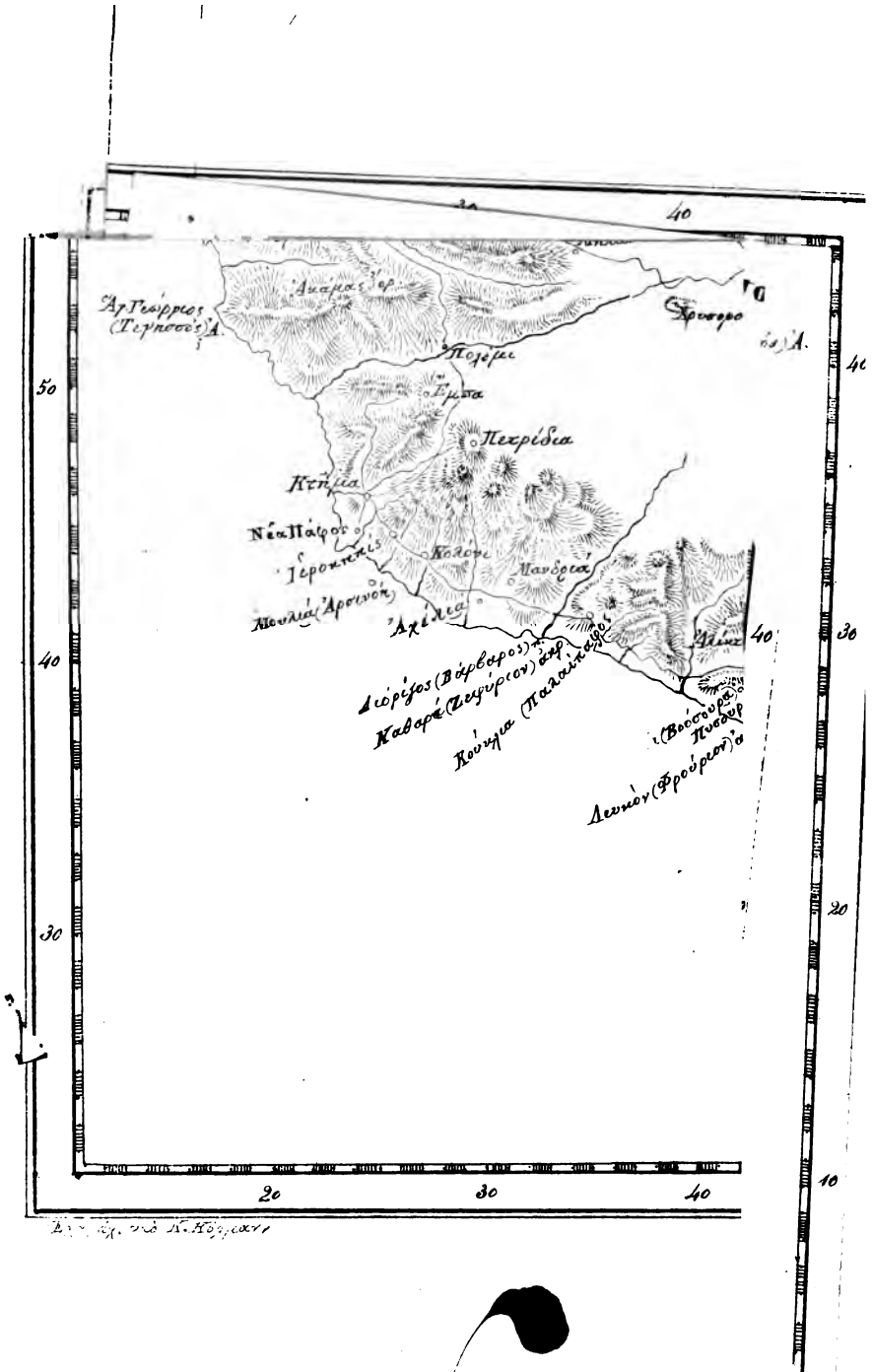
Ἅγ. Γεώργιος (Τεμπεσός) Α.
Ἀκάμας ὄρ.
Χρυσορρογιάτισσα Α.
Πόρεμι
Γύμπα
Πεχρίδια
Κτήμα
Νέα Πάφος
Ἱεροκηπία
Κόλοσσι
Μανδρία
Μαυλιά (Ἀρσινόη)
Ἀχέλια
Ἀλικὴ
Δεμόρίφος (Βάρβαρος) ὄρ.
Καβαρέ (Ζεφύρι(ον)) ὄρ.
Κούνια (Παλαιόκαστρο)
(Βρόσοφρα) Πυθόν
Λεμόν (Φρούριον) α

σελ.
5) 295

ΥΚΟΛ

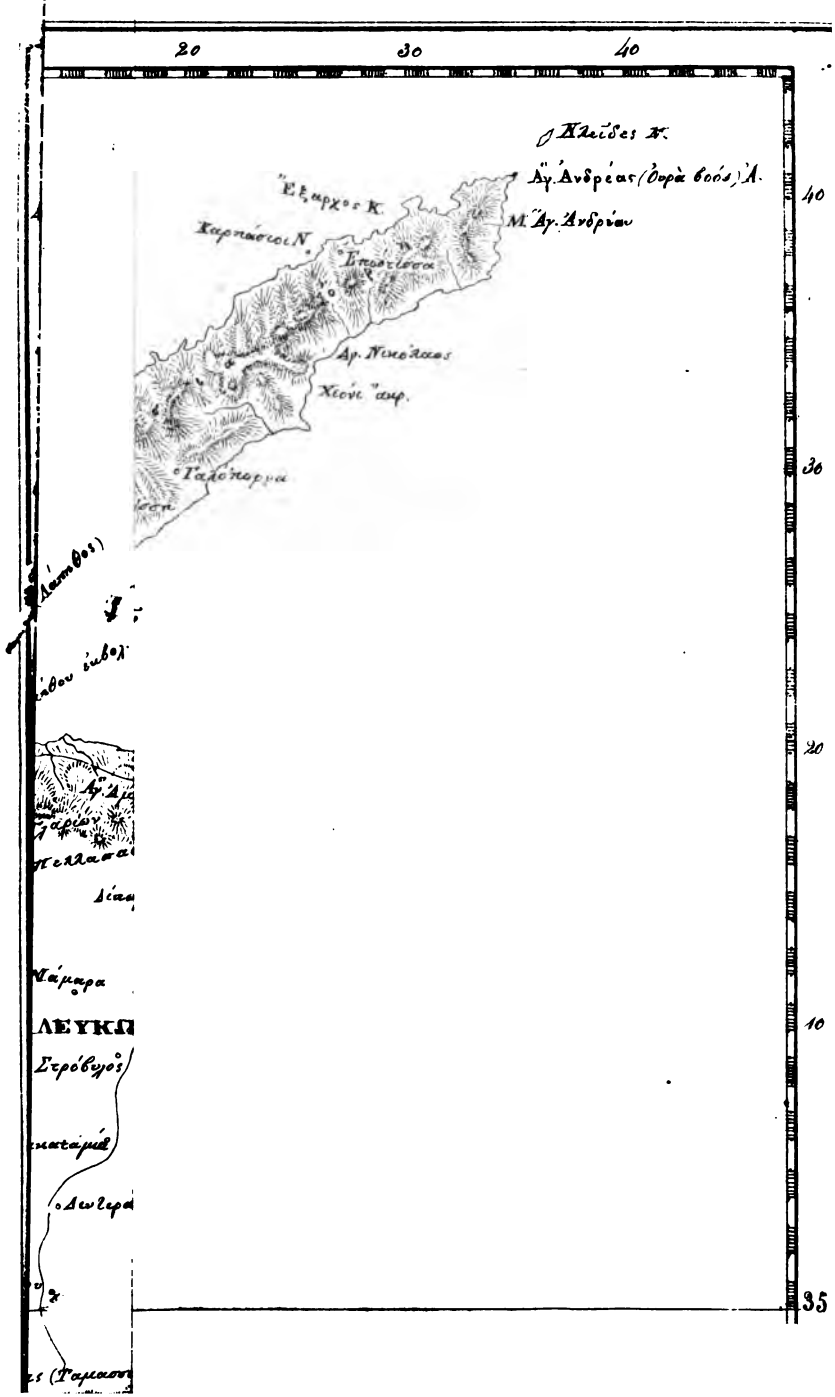
20
30
40
Ἁλίδες Κ.
Ἅγ. Ἀνδρέας (ὄρος βοός) Ἀ.
Μ. Ἅγ. Ἀνδρέου
Ἔξαρχος Κ.
Χαρπάσοι Ν.
Ἀρ. Νικόλαος
Χιονί ἄκρ.
Ἀλόπερρα
40
30
20
10
35
Λέμβος)
Πέλλασα
Ἄμμρα
ΛΕΥΚΩ
Στρόβιλος
Δωγρά
Ταμασσ